LIMOUESNE UNIVERSITY LIBRARY

HOLY GHOST FATHERS
SCHOLASTICATE
FERNDALE, CONN.

N. Th. II - C - 5

HOLY GHOST FATHERS
SCHOLASTICATE
FERNDALE, CONN.

TRACTATUS THEOLOGICUS

DE

BEATISSIMA VIRGINE MARIA

MATRE DEI

LÉPICIER — DE B. M. V. — a

Omnia iura proprietatis auctor et editor sibi vindicant.

Hoc opus, iuxta leges, mense iulii 1901, fuit depositum

CHALON-SUR-SAÔNE, IMPRIMERIE DE E. BERTRAND

INSTITUTIONES THEOLOGIAE DOGMATICAE

TRACTATUS

DE

BEATISSIMA VIRGINE MARIA

MATRE DEI

AUCTORE

ALEXIO MARIA LÉPICIER

ORD. SERV. B. M. V.

IN COLLEGIO URBANO DE PROPAGANDA FIDE

THEOLOGIAE PROFESSORE

Lignum vitae est his qui apprehenderint eam, et qui tenuerit eam, beatus (Prov., III, 18).

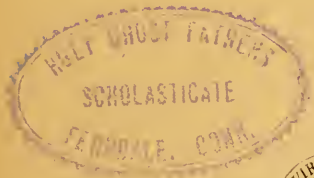

PARISIIS

SUMPTIBUS ET TYPIS P. LETHIELLEUX, EDITORIS

10, VIA DICTA CASSETTE, 10

BT601
L4x

Dilecto Filio

ALEXIO MARIAE LÉPICIER O. S. M.

LEO P.P. XIII

Dilecte Fili, salutem et apostolicam benedictionem.

Almam Dei Matrem, quam Nos a pueris impense amavimus nunc vero in decexa aetate, post tot benefacta Eius, adamamus impensius, ab omnibus rite aestimari ac vehementer diligi magnopere desideramus.

Cum igitur volumen a te accepimus, in quo de Beatissima Virgine Maria Matre Dei *data opera disseris, iucunditate animum perfundi sensimus, teque peculiari benevolentia complexi sumus. Neque solum materia id fecit quam tractandam sumpsisti, sed illud praeterea quod, etsi non aequa ea sit mortalium viribus, ita tamen tractasti, ut eruditione ac soliditate nulli cesseris, multos facile superaveris. Accedit autem estque sane ea laus potissima, quod, cum in scribendo disputandoque scholastica methodo, ut decet, uti decreveris, non ieiune id egeris, sed quadam animi suavitate qua, dum mens illustratur, fertur lector in amorem Deiparae. Benigne igitur e coelo ac propitia respiciat Virgo, ac tibi pro votis fortunet labores. Nos vero, ut et gratiam rependamus, et tibi, de re theologica ulterius scribenti, divina munera concilienus, apostolicam benedictionem, peculiaris Nostrae caritatis testem, amantissime in Domino impertimus.*

Datum Romae apud S. Petrum, die XXVI Augusti, anno MCMI, Pontificatus Nostri vicesimo quarto.

LEO P.P. XIII.

JAN 6 1984

Reverendissimo Padre,

Dall' unita lettera Pontificia la Paternità Vostra Rev^ma^ potrà rilevare con quanto gradimento abbia accolto il Santo Padre l' ommaggio del di Lei Trattato teologico de Beata Virgine Maria Matre Dei. *Di me poi devo dirle che ho avuto carissimo l' esemplare a me destinato. Nei brevi intervalli, che mi concedono le molte occupazioni, sono venuto prendendone conoscenza. E mentre ho ammirato la sodezza delle dottrine, tratte dalle pure fonti teologiche, e il metodo strettamente scientifico dell' esporle ; sono stato colpito da un non so che di spirituale unzione che per tutto s' incontra, e che, mentre rivela l' amore che nella mente le ragionava, infiamma i lettori di santo affetto verso la Madre di Dio. Mi congratulo adunque di tutto cuore con Vostra Reverenza. E dall' aver Ella cominciate le sue pubblicazioni theologiche da così bel trattato sulle grandezze della Vergine, traggo i migliori auspici pei susseguenti lavori, pei quali avrà senza dubbio l' aiuto di Colei che è Sede di sapienza.*

Mi raccomandi di cuore alla Vergine benedetta. E creda alla distinta stima con cui mi protesto,

*Di V. P. Rev^ma^*
Aff^mo^ nel Signore,
M. Card. RAMPOLLA.

Roma, 27 Agosto 1901.

R^mo^ P. ALESSIO M. LÉPICIER,
Procuratore generale dell'Ordine
dei Servi di Maria.

APPROBATIONES

De mandato Reverendissimi P. Generalis Ordinis mei Servorum B. M. V., legi opus cui titulus *Tractatus de Beatissima Virgine Maria Matre Dei*, a P. Mag. Alexio Maria Lépicier eiusdem Ordinis, Romae, in Urbano Collegio de Propaganda Fide, Theologiae dogmaticae professore, quod eximium et valde commendandum reperi. Ea siquidem omnia quae de Virgine Deipara sive ad fidem pertinent, sive sub humanae rationis disputatione cadunt, tam clare tamque validis sufFulta rationibus exponit, vestigiis inhaerens Angelici Doctoris, ut doctrinae sacrae studiosis tale opus maximae utilitatis futurum esse pro certo habeam. Quare ipsum dignum censeo quod typis tradatur ac iuris publici fiat. In quorum fidem, etc.

Romae, ad S. Marcelli, die 6 iunii, sacro SS. Corpori Christi anno 1901.

Fr. Andreas M. CORRADO,
Ord. Serv. B. M. V.

AVE † MARIA

Fr. Ioannes Angelus M. PAGLIAI, Sacrae Theologiae humilis professor, ac totius Ordinis Servorum B. M. V. Prior Generalis.

Attenta praefata relatione, libentissime concedimus ut opus cui titulus *Tractatus de Beatissima Virgine Maria Matre Dei*, a P. Mag. Alexio Maria Lépicier, Ord. nostri sacerdote, in Collegio Urbano de Propaganda Fide Theologiae dogmaticae professore, eiusdem S. Congregationis consultore, consiliario Generali nostro, etc., utpote sana doctrina confertum et pietate erga Virginem Sanctissimam Dei Matrem commendabile, typis edatur, si tamen videbitur Illmo et R^mo^ Ordinario.

In quorum fidem, etc.

Datum Romae, in Conv. nostro S. Marcelli, 8 iunii 1901.

† Loco sigilli.

Fr. Ioannes Angelus M.,
Prior Generalis.

IMPRIMATUR
Parisiis, die 16 iunii 1901
† Loco sigilli
Fr. Card. RICHARD,
Arch. Parisiensis.

MARIAE
DEI : HOMINVMQVE
MATRI
IMMACVLATAE

LEONIS

PAPAE XIII

AD BEATAM VIRGINEM MARIAM

PRECATIO

Auri dulce melos, dicere, Mater, Ave.
Dicere dulce melos, o pia Mater, Ave.
Tu mihi deliciae, spes bona, castus amor;
Rebus in adversis tu mihi praesidium.
Si mens sollicitis icta cupidinibus,
Tristitiae et luctus anxia sentit onus;
Si natum aerumnis videris usque premi,
Materno refove, Virgo benigna, sinu.
Et cum instante aderit morte suprema dies,
Lumina fessa manu molliter ipsa lege,
Et fugientem animam Tu bona redde Deo.

PRAEFATIO

Post Dei. divinarumque rerum cognitionem, nulla est ad vitam christiane informandam adeo utilis disciplina, ac ea quae Beatae Virginis Mariae privilegia, mores, vitamque complectitur. Siquidem tantis a Deo beneficiis cumulata est ista gloriosa Dei Mater, tanta sanctitatis praerogativa excelluit, ut divinae iustitiae purissimum speculum iure meritoque meruerit appellari, quasi ea omnia, quae divinitatis propria sunt, ipsa sibi, quantum creaturae fas sit, appropriata habuerit. Quum igitur hominis perfectio in hoc potissime consistit, quod imitator fiat sui auctoris, ea quae Dei sunt in semetipso, tanquam in imagine, reproducendo, hinc efficacissime propriae saluti ii providisse censendi sunt, qui huius, quae post Christum, generis nostri nobilissimum est decus, cognitione et affectu, laudes, vitamque studuerint prosequi.

Quod nunc potissimum obtinet, quum, ut ait B. Grignon de Montfort, *Deus voluerit novissimis hisce temporibus revelare et patefacere Mariam, princeps manuum suarum opus, quumque de ultimis, dirisque diaboli persecutionibus, quae quotidie usque ad regnum Antichristi crescere debent, intelligi debeat celebris illa prophetia simul et maledictio Dei: Inimicitias ponam inter te et mulierem, et semen tuum et semen illius: ipsa conteret caput tuum, et tu insidiaberis calcaneo eius*[1]. Quapropter Sanctissimus Dominus Noster Leo XIII[2], testatus est se iamdudum cupivisse *societatis humanae salutem in aucto virginis cultu, tanquam praevalida in arce, collocare:* ex quo abunde patet quanti sit facienda plenior et profundior eorum quae

1. *Dieu veut révéler et découvrir Marie, le chef-d'œuvre de ses mains dans ces derniers temps... C'est principalement de ces dernières et cruelles persécutions du diable, qui augmenteront tous les jours jusqu'au règne de l'Antéchrist, qu'on doit entendre cette célèbre prédiction et malédiction de Dieu, portée dans le paradis terrestre contre le serpent :... Je mettrai des inimitiés,* etc. Traité de la vraie dévotion a la Sainte Vierge. Première partie, chapitre 1er. Paris, 1891, pp. 31, 33. — 2. Epist. Diuturni temporis, 5 sept. 1898.

ad Dei Matrem pertinent, cognitio, qua illius cultus, ex quo societatis salus quodammodo pendet, tam efficaciter promovetur.

Sed si omnibus christifidelibus tantae utilitatis est ista de Beata Virgine Maria cognitio, iis profecto necessaria prorsus dici debebit, quos in sortem suam Dominus hoc pacto advocavit, ut sint sal terrae mundique lumen : hac enim saluberrima doctrina imbuti, hominum, quorum Deipara Mater est, mentes instruere, cordaque movere de facili poterunt sacrorum ministri, eosque ad salutis portum feliciter perducere.

Quae quum ita sint, quoniam huc nostri qualescumque labores tendunt, ut novella levitici ordinis germina in sacrae Doctrinae semita ducamus, haud modicam provinciae nostrae partem eam esse duximus, qua huius magnae Dominae praerogativas, laudes moresque, quantum fieri a nobis posset, exponere, illustrare, defendere, iuxta sanioris theologiae, quae Angelici Doctoris est, principia, conaremur : Maria quippe, utpote operum Dei mirabile compendium, in se adunat quidquid sparsim in tota theologia invenitur : unde etiam nostrarum theologicarum praelectionum seriem, quae mox, largiente Deo, in lucem prodibit, a digniori themate auspicari haud poteramus ; siquidem Maria, ut iterum ait B. Grignon de Montfort, *aurora est, iustitiae solem, qui Iesus Christus est, praevertens et manifestans ; ideoque agnosci prius et conspici debet, ut Iesus Christus agnoscatur et conspiciatur*[1].

Quod quidem spe haud modica erecti praestitimus, fore ut exinde plures in huius excellentissimae Matris et Reginae dilectionem, servitiumque devenirent, quum haud possit Deipara amplius cognosci, nisi plus etiam diligatur, et ratio tepescentis in eam amoris in illius ignoratione sita sit. Quum autem ista Deiparae cognitio, iste amor, ad Dei cognitionem et amorem recta conducat, constat de hac disciplina illud dici posse, quod de divina Sapientia praedicatur[1] : *Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, et innumerabilis honestas per manus illius.*

Romae, in Collegio S. Alexii Falconerii, in festo Immaculatae Conceptionis B. M. V., anno Iubilaei, MCM.

1. *Comme* (Marie) *est l'aurore qui précède et découvre le Soleil de justice, qui est Jésus-Christ, elle doit être reconnue et aperçue, afin que Jésus-Christ le soit.* Traité de la vraie dévotion, p. 31. — 2. Sap., VII, 11.

INDEX RERUM

PROOEMIUM

Paginae

1. Necessitas huius tractatus 1
2. Dignitas huius tractatus 2
3. Mariae partes in Ecclesia 3
4. Intentio operis 4
5. Divisio huius tractatus 4
6. Invocatio 5

PARS I

DE BEATA VIRGINE CONSIDERATA PER RESPECTUM AD DEUM

Prologus

1. Ratio huius partis 6
2. Divisio huius partis 6

CAPUT I

DE IIS QUAE DIVINAM MATERNITATEM PRAECEDERE INTELLIGUNTUR

Prologus

Ordo capitis 7

ART. I. — *De convenientia divinae maternitatis.*

1. Ratio articuli 7
2. Errores contra divinam maternitatem 7
3. PROP. — Supposito Incarnationis decreto, conveniens fuit ut Filius Dei nasceretur de muliere 8
4. PROBATUR ratione theologica 8
5. EXPONITUR argumentum. α) In divina maternitate relucet Dei I. sapientia 8
6. II. Iustitia 9
7. III. Bonitas 10
8. IV. Fortitudo 10
9. β) Per divinam maternitatem adstruitur veritas Incarnationis ... 10
10. γ) Opportune subvenitur humanae naturae 11
11. CONFIRMATUR ex cooperatione B. V. ad nostram redemptionem. 12
12. SOLVUNTUR DIFFICULTATES 13
13. Sententiae Gandavensis et Suarezii 14

ART. II. — *De praedestinatione B. M. V.*

Paginae

1. Ratio articuli 14
2. Recolitur quid sit praedestinatio 14
3. PROP. I. — Praedestinatio B. M. V. pendet omnino a praevisione peccati Adami. — PROB. 15
4. PROP. II. — B. Virgo fuit praedestinata in Matrem Dei ante praevisa cuiuscumque merita 16
5. PROB. rat. theol. — I. Ante praevisa eiusdem B. Virginis merita. 17
6. CONFIRMATUR 17
7. II. Ante praevisa aliorum merita 17
8. III. Ante praevisa merita ipsius Christi 18
9. SCHOLION. Quid ex condigno meruerit B. Virgo 18
10. PROP. III. — B. Virgo non fuit praedestinata ad gloriam post praevisa eius merita 19
11. SCHOLION. Non tamen sine meritis suis 20
12. PROP. IV. — Ordine et gradu B. Virgo fuit praedestinata ante omnem creaturam 20
13. CONFIRMATUR 21
14. De sanctissimo Nomine Mariae 22
15. Huius Nominis significatio 22
16. Efficacia Nominis Mariae 24

ART. III. — *De figuris et vaticiniis B. M. V. in Veteri Testamento.*

1. Ratio articuli 25
2. PROP. — Conveniens fuit ut B. Virgo variis figuris et prophetiis praenuntiaretur in Veteri Testamento. — PROB. α) Ex ipsa Matris Dei dignitate 25
3. β) Ex fine adstruendae veritatis Incarnationis dominicae 26
4. γ) Ex fine Veteris Testamenti 26
5. Explicitiora vaticinia secundum Patres 26
6. Implicitae figurae quantum ad personas 27
7. Figurae quantum ad res 28
8. Patres has figuras illustrant 28
9. Liber Cantici canticorum 29
10. SCHOLION. Ad has figuras licet recurrere ad adstruendam gloriam Beatae Virginis 30

ART. IV. — *De annuntiatione B. M. V.*

1. Ratio articuli 30
2. PROP. — Congruum fuit ut Beatae Virgini annuntiaretur ipsam fore concepturam Christum 30
3. PROB. I. Ex ordine coniunctionis Filii ad B. Virginem 31
4. II. Ut B. Virgo esset testis idonea Incarnationis 31

Paginae

5. III. Ut promptum obsequium Deo exhiberet 31
6. IV. Ut consensum suum, loco generis humani, daret 32
7. Confirmatur 32
8. Scholion I. Annuntiatio convenienter fuit per angelum peracta, triplici de causa 32
9. Quaestio I. Quisnam fuerit iste angelus? 33
10. Scholion II. Convenientia apparitionis corporalis angeli triplici de causa ostenditur 34
11. Scholion III. Congruus quoque fuit ordo in annuntiatione servatus 35
12. Quaestio II. Quid tenendum sit de turbatione Mariae? 35
13. Maria non fuit incredula verbis angeli 36
14. Sententiae SS. Augustini et Ambrosii 37

CAPUT II

DE DIVINA MATERNITATE

Prologus

Ratio et ordo capitis 38

Art. I. — *De eo quod B. Virgo egit in conceptione Christi.*

1. Ratio articuli 38
2. Prop. I. — Spiritus Sanctus fuit principium activum in conceptione Christi 38
3. Quid per virtutem Altissimi intelligatur 39
4. Quaestio. Cur conceptio corporis Christi Spiritui Sancto specialiter attribuatur? 39
5. Confirmatur praecedens doctrina 40
6. Scholion I. Christus convenienter dicitur de Spiritu Sancto conceptus 40
7. Scholion II. Spiritus Sanctus se habuit ut semen in conceptione Christi 41
8. Scholion III. Christus non debet dici Spiritus Sancti filius 42
9. Prop. II. — In conceptione Christi Beata Virgo nihil active operata est, sed solum materiam ministravit 43
10. Prob. 1ª Pars. α) Beata Virgo nihil est operata naturali virtute 43
11. β) Nihil virtute supernaturali 43
12. Consectarium. Secus Beata Virgo deberet dici pater Christi... 44
13. Prob. 2ª Pars. Beata Virgo ministravit materiam 44
14. Scholion IV. Ante conceptionem aliquid active operata est.... 45

Art. II. — *Utrum B. Virgo sit Mater Dei.*

1. Quid non sufficiat ut Beata Virgo sit Mater Dei 45
2. Prop. I. — Filius Dei construxit sibi ipsi, ex castissimis et purissimis sanguinibus Virginis carnem animatam anima rationali... 46

Paginae
3. Materia de qua formatur naturaliter foetus 46
4. Distinctio inter formationem corporis Christi et formationem Evae ex Adamo 47
5. Conceptio Christi est simpliciter miraculosa 47
6. Prop. II. — Corpus Christi in primo instanti suae conceptionis α) fuit formatum, β) animatum anima rationali ; γ) a verbo assumptum. — Prob. 1ª Pars 49
7. Tacita objectio 50
8. Scholion. Conceptionem augmentum sequutum est 50
9. 2ª Pars. Fuit animatum anima rationali 50
10. 3ª Pars. Fuit a Verbo assumptum 51
11. Corollarium. B. Virgo *potest* dici Mater Dei 52
12. Prop. III. — B. Virgo *debet* dici Mater Dei 52
13. Ostenditur ex S. Scriptura Novi Testamenti 53
14. Ex definitionibus Ecclesiae 53
15. Ex scriptis Patrum 55
16. Probatur ratione theologica 56
17. Confirmatur ab indirecto et directe 57
18. Solvuntur difficultates 58
19. Conclusio 61
20. Verba Ven. Bedae Presbyteri 61

CAPUT III

DE CONSEQUENTIBUS DIVINAM MATERNITATEM

Prologus

Ratio et ordo capitis 63

Art. I. — *De Matris Dei dignitate.*

1. Ratio articuli 63
2. Sententiae 64
3. Prop. — Dignitas Matris Dei superat totum ordinem creatum gratiae et gloriae. — Prob. α) Ex parte termini utriusque unionis .. 64
4. β) Ex ratione mensurae et mensurati 65
5. γ) Ex cultu, propter divinam maternitatem, debito B. Virgini ... 65
6. Solvuntur objectiones 65
7. Corollarium. Divinae maternitatis excellentia usque ad sanctos Ioachim et Annam non pertingit 66
8. Scholion I. Divina maternitas ad ordinem hypostaticum reductive pertinet 66
9. Patrum sententiae 67
10. Doctrina S. Thomae 68
11. Scholion II. B. Virgo fuit proprie instrumentum in Incarnatione Verbi 68
12. Advertendum. B. Virgo non est causa Dei 69

ART. II. — *De Christi erga Matem officiis.*

Paginae

1. Ratio articuli 70
2. Christi erga Matrem reverentia et amor 70
3. PROP. — Christus Mariae de iure subiectus fuit 71
4. TACITAE OBIECTIONES 71
5. Triplex subiectionis genus 71
6. COROLLARIUM. Christus fuit subiectus Matri secundum huius circa se ordinationes 72
7. SOLVITUR OBIECTIO 72
8. SCHOLION I. Christus etiam obedire voluit suis secundum carnem parentibus 73
9. SCHOLION II. Patrum verba per emphasim dicta 73
10. SOLVITUR OBIECTIO 74
11. QUAESTIO. Qua ratione Maria Christo subdita fuerit? 74

ART. III. — *De relatione B. Virginis ad Sanctissimam Trinitatem.*

1. Ratio articuli 75
2. PROP. I. — B. Virgo quamdam affinitatem cum Sanctissima Trinitate contraxit — α) cum Patre 75
3. β) Cum Filio 76
4. γ) Cum Spiritu Sancto 76
5. COROLLARIUM. B. Virgo quodammodo ad Trinitatis ordinem evecta est 77
6. PROP. II. — B. Virgo recte vocatur complementum tolius Trinitatis, non quidem essentiale et intrinsecum, sed accidentale et ad extra 77
7. α) B. Virgo contulit Patri auctoritatem in Filium 77
8. β) Filio temporalem generationem 78
9. γ) Spiritui Sancto foecunditatem 78
10. SCHOLION I. B. Virgo dicitur proxime ad divinitatem accedere .. 78
11. SCHOLION II. Divina maternitas est ratio omnium charismatum B. Virginis 79
12. SCHOLION III. Dantis Alighierii pulcherrima oratio ad B. Virginem 80

PARS II

DE BEATISSIMA MARIA VIRGINE CONSIDERATA PER RESPECTUM AD SEMETIPSAM

Prologus

1. Ratio huius partis 81
2. Difficultas rem hanc pertractandi 81

Paginae
3. Dionysii Petavii monitum 82
4. Ordo huiusce partis 83

CAPUT I

DE PERFECTIONIBUS ANIMAE BEATAE VIRGINIS MARIAE

Prologus

1. Ratio capitis 84
2. Ordo capitis 85

ART. I. — *De Immaculato B. Mariae Virginis Conceptu.*

1. Peccati originalis traductio 86
2. Christus nullimode peccatum originale contraxit 87
3. PROP. — B. Virgo Maria α) in primo instanti suae conceptionis fuit β) singulari Omnipotentis Dei gratia et privilegio, intuitu meritorum Christi Iesu, Salvatoris humani generis, γ) ab omni originalis culpae labe praeservata immunis 88
4. Cur dicatur in primo instanti eius conceptionis 89
5. Conceptio activa et conceptio passiva 89
6. Quid significent verba : *Singulari omnipotentis Dei gratia et privilegio*, etc 91
7. Duplex redemptio 92
8. B. Virgo fuit prima omnium a Christo redempta 93
9. PROBATIONES ex S. Scriptura. — I. Ex Veteri Testamento. α) Ex Protoevangelio 95
10 β) Ex figuris B. M. Virginem praesignantibus 98
11. II. Ex Novo Testamento α) Ex salutatione Gabrielis Archangeli. 99
12. β) Ex Cantico B. M. Virginis 101
13. COROLLARIUM. Maria diaboli vim labefactavit 102
14. PROBATIONES ex Traditione. — I. Ex Conciliis Ecclesiae 102
15. II. Ex sanctis Patribus 104
16. III. Ex actis Romanorum Pontificum 112
17. IV. Ex liturgia 115
18. V. Ex Universitatibus catholicis 117
19. VI. Ex sensu fidelium 118
20. PROBATIONES ex rationibus theologicis. — I. Immaculata Conceptio nullam involvit repugnantiam 121
21. II. Convenientiae rationes ex parte Christi et B. Virginis 122
22. Refutatur Rosminii sententia 125

Appendix

Circa Immaculatam Beatae Virginis Conceptionem sententia — § I. S. Bernardi, necnon — § II. S. Thomae Aquinatis 128

ART. II. — *Utrum B. Virgo habuerit fomitem peccati.*

Paginae

1. Quid sint formale et materiale in peccato originali 139
2. Duplex fomitis acceptio 139
3. PROP. — B. Virgo non habuit fomitem α) in actu secundo, nec β) in actu primo; sed γ) fomes in ipsa fuit totaliter sublatus in primo instanti suae conceptionis passivae. — PROBATUR 1ª Pars... 140
4. PROBATUR 2ª PARS 140
5. PROBATUR 3ª PARS 124
6. CONFIRMATUR 142
7. Reprobanda sententia 143
8. SCHOLION I. Parentes B. Virginis illam absque fomite genuerunt. 143
9. SCHOLION II. Virgo concupivit delectabilia sibi iuxta ordinem rationis 144
10. SCHOLION III. Fuerunt in Deipara etiam passiones appetitus sensitivi 144
11. SOLVITUR DIFFICULTAS ex S. Thomae doctrina deprompta 145
12. COROLLARIUM. Deipara est, post Christum, perfectissimus typus in humana natura 146

ART. III. — *De impeccabilitate Beatae Mariae Virginis.*

1. Ratio articuli 147
2. PROP. I. — Beatissima Virgo nulla unquam peccati actualis labe commaculata est 148
3. PROBATUR auctoritate 148
4. Ratione theologica firmatur propositio 148
5. EXPONITUR argumentum 149
6. SCHOLION I. B. Virgo sanctior est quolibet alio sancto 149
7. SCHOLION II. Specialissimum hoc est privilegium 150
8. Quomodo confirmatio in bono habeatur secundum S. Thomam. 150
9. COROLLARIUM. Tripliciter potest quis intelligi confirmatus in bono. 151
10. PROP. II. — Beata Virgo α) non fuit in bono confirmata per aliquam formam intrinsece superadditam, sed β) per hoc quod Deus specialiter eius voluntati iugiter adstitit, ne in malum aliquando inclinaretur. — PROB. 1ª PARS 152
11. PROB. 2ª PARS 153
12. COROLLARIUM. Confirmatio in bono in B. Virgine perfectior fuit quam in quolibet alio sancto 154
13. QUAESTIO. Utrum B. Virgo fuerit confirmata in bono statim post suam conceptionem? 154
14. SOLVUNTUR DIFFICULTATES 155
15. Patrum voces ambiguae 156
16. Scripturae loca dubia 157

ART IV. — *De prima sanctificatione B. M. Virginis in momento suae Conceptionis.*

Paginae

1. Ratio articuli 158
2. Praenotandum 159
3. PROP. I. — In primo instanti suae Conceptionis B. Virgo sanctificata fuit 160
4. QUAESTIO. Utrum B. Virgo ad primam gratiam recipiendam seipsam propria operatione praeparaverit? 160
5. PROP. II. — B. Virgo in momento suae Conceptionis sanctificata fuit per propriam dispositionem 161
6. B. Virgo habuit usum rationis in utero matris 161
7. SOLVITUR OBIECTIO 163
8. SCHOLION I. Usus rationis in Deipara non fuit permanens 164
9. PROP. III. — B. Virgo, in initio suae conceptionis gratiam recepit in gradu superiori quam ulli unquam creaturae, sive humanae, sive etiam angelicae, in eius prima sanctificatione, fuerit concessa 165
10. SCHOLION II. Gratia B. Virginis, in illo primo momento non superavit gratiam consummatam omnium sanctorum simul sumptorum 165
11. SCHOLION III. B. Virgo gratiam recepit maiorem quam sancti Hieremias et Ioannes Baptista 168
12. NOTANDUM. Gratia B. Virginis in sui conceptione probabiliter fuit maior quam gratia consummata supremi inter sanctos 168
13. SOLVITUR DIFFICULTAS 168

ART. V. — *De secunda sanctificatione B. M. V. seu de eius profectu in gratia*

1. Ratio articuli 169
2. Praenotandum. Duplex modus augmenti in formis 169
3. PROP. — B. Virgo crevit in gratia toto vitae suae decursu 170
4. PROB. ex differentia inter Christum et B. Virginem 170
5. SOLVITUR DIFFICULTAS 170
6. COROLLARIUM. Differentia inter plenitudinem gratiae Christi et plenitudinem gratiae B. M. V. 171
7. QUAESTIO I. Quomodo B. Virgo creverit in gratia? 171
8. QUAESTIO II. Quaenam sacramenta B. Virgo susceperit? 172
9. SCHOLION I. B. Virgo non recepit sacramenta poenitentiae, et ordinis 175
10. SCHOLION II. Matrimonii sacramentum suscipere potuit 176
11. QUAESTIO III. Quomodo B. Virgo per actus suos gratiae augmentum obtinuerit? 176
12. Quonam pacto gratiae augmentum locum habeat 176
13. PRINCIPIA. Triplex differentia inter actus 178

Paginae
14. Corollarium. Quid de meritorum reviviscentia sit tenendum... 179
15. Quodnam fuerit augmentum gratiae in B. Virgine..... 180
16. Ecclesiae traditio circa hanc rem..... 181
17. Notandum. Tria praecavenda..... 182
18. Gratia B. Virginis superat gratiam omnium sanctorum..... 184
19. Obiectum et quantitas meriti B. Virginis..... 184
20. Quaestio IV. Utrum in B. Virgine fuerint gratiae gratis datae?. 186
21. Cardinalis Caietani verba..... 187

Art. VI. — *De virtutibus et donis B. M. V.*

1. Ratio articuli..... 188
2. Verba Leonis XIII..... 188
3. Prop. — In Beatissima Virgine excellentissime fuerunt virtutes et dona Spiritus Sancti..... 189
4. Scholion. Virtutes in B. Virgine fuerunt heroicae..... 189
5. Spicilegium ex Patribus. — I. Deiparam Patres praedicant generaliter omnibus virtutibus insignitam..... 190
6. II. Particulariter de quibusdam specialibus virtutibus agitur.... 190
7. De virtutibus theologicis..... 191
8. De fide B. M. Virginis contra Lutherum et Erasmum..... 192
9. Quaestio I. Utrum in triduo mortis Christi, in sola B. Virgine fides remanserit ?..... 193
10. Quaestio II. Utrum B. Virgo habuerit virtutes liberalitatis et magnificentiae ?..... 194
11. Quaestio III. Utrum B. Virgo habuerit virtutes temperantiae et continentiae?..... 195
12. Quaestio IV. Utrum B. Virgo habuerit virtutem poenitentiae?. 195
13. Scholion I. De beatitudinibus et fructibus B. M. Virginis..... 196
14. Scholion II. B. Virgo habuit etiam virtutes morales per accidens infusas pro primo instanti suae conceptionis..... 197

Art. VII. — *De scientia B. M. Virginis.*

1. Quotuplex sit scientia..... 198
2. Prop. I. — B. Virgo non habuit permanenter scientiam beatam, seu visionem beatificam..... 199
3. Scholion. B. Virgo aliquando vidit divinam Essentiam modo transeunti..... 199
4. Prop. II. — B. Virgo α) non habuit scientiam per se infusam; β) habuit tamen de aliquibus scientiam per accidens infusam..... 200
5. Prob. 1ª Pars..... 200
6. Corollarium. B. Virgo non vidit angelos per essentiam..... 200
7. Prob. 2ª Pars..... 201
8. Scholion. De extensione scientiae per accidens infusae in B. V... 201

Paginae
9. Prop. III. — B. Virgo scientiam proprio marte acquisivit..... 202
10. Quaestio I. Utrum B. Virgo aliquid ab angelis didicerit?..... 202
11. Quaestio II. Utrum B. Virgo aliquid didicerit ab hominibus?.. 203
12. Corollarium. Ex quatuor capitibus Maria scientiae augmentum accepit..... 204
13. Solvitur difficultas..... 206
14. Quaestio IV. Utrum B. Virgo decipi potuerit?..... 207

Art. VIII. — *De assumptione et gloria B. M. Virginis.*

1. Ratio articuli..... 208
2. Praemonenda..... 208
3. Sensus quaestionis..... 209
4. Prop. I. — Certum omnino est B. Virginem, etiam quoad corpus, fuisse in coelum assumptam..... 210
5. Prob. I. Ex traditione..... 211
6. II. Ex rationibus theologicis α) Ex parte Christi..... 212
7. β) Ex parte B. Virginis..... 213
8. γ) Ex parte nostri..... 213
9. Scholion. Virgo est exaltata super omnes angelorum choros..... 214
10. Prop. II. — Beata Virgo, α) tum quoad gloriam animae essentialem, β) tum quoad gloriam accidentalem omnes beatos, sive homines, sive angelos, longe antecellit..... 214
11. Declaratur sensus primae partis..... 214
12. Prob. prima pars..... 215
13. Prob. secunda pars..... 216
14. Dantis Alighierii de gloria Virginis Deiparae descriptio..... 217

CAPUT II

DE QUALITATIBUS CORPORALIBUS B. M. V.

Prologus

Ratio et ordo capitis..... 220

Art. I. — *De perfectione corporali B. M. V.*

1. Ratio articuli..... 220
2. Prop. I. — B. Virgo fuit genere nobilissima..... 221
3. α) B. Virgo fuit ex stirpe regia..... 221
4. Confirmatur ex genealogia S. Ioseph..... 222
5. Tacita obiectio..... 222
6. β) B. Virgo fuit cognata stirpi sacerdotali..... 223
7. Prop. II. — B. Virgo perfectissimam corporis complexionem et dispositionem habuit..... 224
8. Confirmatur ex dependentia corporis ab anima..... 225

Paginae

9. Scholion I. B. Virgo morbo minime subiacuit 225
10. Scholion II. B. Virgo condecentem habuit pulchritudinem corporalem 226
11. Prop. III. — B. Virgo in nativitate sua nullam iniuriam intulit matri suae 228
12. Quaestio I. Utrum B. Virgo Christum lactaverit? 229
13. Quaestio II. Utrum B. Virgo habuerit angelum custodem? 229

Art. II. — *Utrum B. V. Maria fuerit passibilis.*

1. Ratio articuli 231
2. Passio corporalis et passio animalis 231
3. Prop. I. — α) Beatissima Virgo non habuit debitum patiendi passione corporali; β) cui tamen conveniens fuit ut subiaceret. — Prob. 1ª Pars 232
4. Prob. 2ª Pars 233
5. Quaestio. Utrum B. Virgo subiacuerit hisce defectibus necessitate hypothetica? 233
6. Prop. II. — Dolores animi B. M. V. vere passa est 234
7. Prop. III. — Beatissima Virgo rite vocatur *Regina Martyrum.* Prob. I. Ratione theologica 236
8. Corollarium. Immensitas virginei doloris 237
9. Prob. II. Ex auctoritate Patrum et Ecclesiae 238
10. Verba Leonis XIII 240
11. Notanda circa B. Virginis dolores 241
12. Corollarium. B. Virgo in passione Christi spasmum non est passa. 242
13. Deiparae in patiendo constantia 243
14. Scholion. De aliquibus dictis sanctorum scriptorum 243

Art. III. — *Utrum B. V. Maria fuerit immortalis.*

1. Quomodo primus homo esset immortalis 244
2. Praeoccupatur aliqua difficultas 245
3. Necessitas cibi necnon ligni vitae in statu innocentiae 245
4. Corollarium. Mors et est naturalis, et est poena peccati 247
5. Prop. I. — Beata Virgo non fuit immortalis ex titulo naturae ... 247
6. Prop. II. — Beata Virgo, dum adhuc in terris degeret, non habuit immortalitem ex titulo gloriae 248
7. Prop. III. — B. Virgo fuit immortalis ex titulo gratiae 248
8. Corollarium. Deipara cum Christo et caeteris hominibus ex parte convenit, et ex parte differt 249
9. Tacita obiectio 249
10. Adae privilegium immortalitatis in B. Virgine non fuit revocatum 250
11. Confirmatur ex damnata propositione Baii 250
12. Prop. IV. — B. Virgo vere mortua fuit 251

Paginae
13. Scholion. B. Virgo dici potest mortua propter peccatum Adae.. 252
14. Confirmatur ex universali fidelium sensu 252
15. Solvuntur obiectiones 253
16. Verba S. Epiphanii 254
17. Quomodo Deipara sit mortua 255
18. Scholion. Corpus B. Virginis incorruptum permansit 257
19. Verba S. Ioannis Damasceni 257
20. Corollarium. Omnes prorsus homines moriuntur 258

CAPUT III

DE VIRGINITATE ET MATRIMONIO B. M. V.

Prologus

1. Ratio capitis 259
2. Ordo capitis 259

Art. I. — *De Virginitate B. M. V.*

1. Ratio articuli 260
2. Triplex errorum genus 260
3. Prop. — α) Mater Christi toto vitae suae decursu integritatem corporis servavit ; β) ideoque virgo fuit — I in concipiendo ; II in partu ; III post partum 261
4. Probatur prima pars, *primo* ex hoc loco Isaiae (VII, 14) : « *Ecce Virgo concipiet, et pariet filium,* » etc 262
5. Confirmatur sensus oraculo Isaiae attributus 263
6. Corollarium. Reiiciuntur plures falsae huius textus interpretationes 264
7. Probatur *secundo* ex Ecclesiae traditione 265
8. Probatur *tertio* ex figuris quibus Patres passim utuntur ad designandam B. Virginem 266
9. Scholion I. B. Virginis partus est verum miraculum contra naturam 267
10. Scholion II. Christus non transivit per clausa Matris ostia vi subtilitatis 268
11. Prob. secunda pars. I. Beatae Virgo fuit virgo in concipiendo. 268
12. Solvuntur difficultates ex Sacra Scriptura 269
13. II. Deipara fuit virgo in partu 271
14. Solvitur difficultas 272
15. Corollarium. B. Virgo purificationis lege non tenebatur 272
16. III. Mater Dei permansit virgo post partum 273
17. Solvuntur difficultates ab Angelico propositae 273

ART. II. — *Utrum B. Virgo votum virginitatis emiserit.*

Paginae

1. Ratio articuli 275
2. PROP. I. — Deipara votum virginitatis emisit. — PROBATUR I. Ex auctoritate α) Sacrae Scripturae 276
3. β) Sanctorum Patrum 276
4. PROBATUR II. Ex ratione theologica 277
5. Refelluntur falsae circa intentionem Beatae Virginis in vovendo sententiae 278
6. PROP. II. — Beatissima Virgo votum virginitatis prima omnium α) et tempore, β) et perfectione nuncupavit. — PROB. PRIMA PARS. I. — Patrum testimoniis 279
7. II. Ratione theologica 279
8. SOLVUNTUR DIFFICULTATES 280
9. PROBATUR SECUNDA PARS 281
10. COROLLARIUM. B. Virgo rite vocatur *Regina virginum* 282
11. SOLVITUR DIFFICULTAS contra secundam partem 283
12. QUAESTIO. Utrum votum illud fuerit absolutum an conditionatum? 283
13. PROP. III. — Mater Dei votum virginitatis absolute emisit ante contractum matrimonium 284
14. SOLVITUR TRIPLEX DIFFICULTAS 285
15. CONFIRMATUR PROPOSITIO verbis Suarezii 287
16. QUAESTIO. Utrum Beata Virgo pluris fecerit divinam maternitatem quam virginitatem? 287
17. SCHOLION. B. Virgo se futuram esse Dei Matrem ignorabat 289

ART. III. — *De desponsatione et matrimonio B. M. V. secundum Scripturas et Patres.*

1. Ratio articuli 289
2. Errores 290
3. PROP. I. — Deiparam inter et sanctum Ioseph verum intercessit matrimonium 292
4. PROBATUR I. Ex modo loquendi Scripturarum 292
5. Praefatae locutiones in proprio sensu sunt accipiendae 293
6. II. Ex hoc loco S. Matthaei (1, 18, 19): *Cum esset desponsata*, etc. . 295
7. α) Modus loquendi evangelistae 295
8. β) S. Iosephi agendi ratio 296
9. TACITA OBIECTIO ex eo quod S. Ioseph Mariam traducere voluerit. 297
10. QUAESTIO. Quo tempore Maria matrimonium cum S. Ioseph contraxerit? 299
11. Obiectio ex S. Scriptura deprompta 300
12. Diluitur adversa sententia 301

Paginae

13. III. Ex eo quod S. Ioseph vocatur pater Christi 302
14. Evolvitur argumentum 303
15. IV. Ex officiis S. Iosepho in S. Scriptura attributis 305

Art. IV. — *Veritas matrimonii B. M. V. cum S. Ioseph theologice inspecta.*

1. Ratio articuli 306
2. Duplex rei perfectio 307
3. Quid ad formam matrimonii spectet 307
4. Quisnam sit matrimonii finis 308
5. Advertendum. Multiplex matrimonii adspectus 308
6. Contractus matrimonialis in Nova Lege est verum sacramentum. 309
7. Matrimonium in Nova Lege significat coniunctionem Christi cum Ecclesia 309
8. Haec significatio ante Christum fuit adumbrata 310
9. Sacramentum matrimonii est etiam in remedium concupiscentiae 310
10. Tria matrimonii bona 311
11. Quaestio. Quid de matrimonio cum conditione prolis vitandae contracto? 311
12. Nodus difficultatis circa Deiparae matrimonium 313
13. Finis rei non est de essentia eius 314
14. Etiam ut sacramentum, matrimonium fine primario carens est validum 315
15. Traditione confirmatur 316
16. Finis matrimonii in coniugio Deiparae non defuit 317
17. Probationes ab extrinseco. I. Ex parte divinae Providentiae 318
18. II. Ex agendi ratione B. Virginis 318
19. Difficultates contra validitatem matrimonii cum conditione continentiae contracti 319
20. Difficultates contra matrimonium B. M. V. 320
21. Conclusio 323

Art. V. — *De liceitate matrimonii B. M. V. cum S. Ioseph.*

1. Ratio articuli 324
2. Quo pacto sit in hac re procedendum 324
3. Dubitandi momentum 325
4. Votum simplex tantummodo impedit matrimonium 325
5. Prop. I. — Ligatus voto castitatis naturae iure a matrimonio cum libera contrahendo arcetur 325
6. Prop. II. — Sponsi ligati voto castitatis a matrimonio contrahendo iure ecclesiastico prohibentur 326
7. Prop. III. — B. Virgo in matrimonio contrahendo nil illiciti commisit, imo maximam laudem meruit 327

Paginae

8. Solvitur difficultas 329
9. Corollarium. Beatissima Virgo exemplum est coniugatorum.... 329
10. Rationes convenientiae cur Deus voluerit nasci ex desponsata Virgine..... 330
11. I. Ratio quadruplex ex parte Christi..... 330
12. II. Ratio triplex ex parte B. Virginis..... 333
13. III. Ratio quintuplex ex parte nostri..... 334
14. Difficultas..... 336

Art. VI. — *De sancto Ioseph, sponso B. M. V.*

1. Ratio articuli..... 336
2. Dignitas S. Iosephi..... 337
3. S. Ioseph ex stirpe davidica ortus est..... 337
4. Quamnam artem exercuerit..... 338
5. Prop. — S. Ioseph insignis sanctitatis exstitit..... 338
6. Virtutes S. Iosephi..... 340
7. S. Ioseph sanctitate excellit quemcumque sanctum huius nominis 341
8. S. Ioseph Ioanni Baptistae et apostolis comparatus..... 342
9. Notandum. S. Ioseph non fuit exemptus a peccato originali..... 343
10. Quaestio I. Qua aetate vitae suae S. Ioseph Beatissimae Virgini nupserit?..... 344
11. Solvuntur obiectiones..... 345
12. Quaestio II. Quaenam erat B. Virginis aetas quum S. Iosepho nupsit?..... 346
13. S. Iosephi officium in Christi circumcisione..... 346
14. Quaestio III. Quonam tempore obierit S. Ioseph?..... 347
15. S. Iosephi resurrectio..... 348
16. Patrocinium S. Ioseph..... 350

Art. VII. — *De virginitate S. Iosephi.*

1. Errores..... 351
2. Prop. I. — S. Ioseph nunquam carnaliter cognovit Deiparam Virginem..... 352
3. Solvitur difficultas..... 353
4. Prop. II. — S. Ioseph non ut bigamus Deiparam in matrimonio duxit..... 354
5. Probatur rationibus theologicis..... 354
6. Solvuntur difficultates..... 355
7. Quaestio I. Quinam in Sacra Scriptura fratres Domini appellentur?..... 356
8. Quaestio II. Qua ratione praedicti vocentur fratres Christi?.... 357
9. Confirmatur fratres Domini esse consobrinos Iesu..... 357
10. Prop. III. — S. Ioseph perfectam virginitatem perpetuo coluit. 358

Paginae

11. Probatur ratione theologica 359
12. Scholion. S. Ioseph virginitatem voto obfirmavit 360
13. Conclusio. De honore S. Iosepho exhibendo 361
14. Ad S. Iosephum piae deprecationes 361

PARS III

DE RELATIONIBUS B. M. V. AD HOMINES

PROOEMIUM

1. Ratio huius tertiae partis 363
2. Divisio 363

CAPUT I

DE OFFICIIS B. MARIAE VIRGINIS ERGA HOMINES

Prologus

1. Praemonenda 365
2. Ordo capitis 366

Art. I. — *De officio Matris hominum.*

1. Maria hominum mater 367
2. Quandonam inchoatum fuerit in Maria officium Matris, quandonam consummatum 368
3. Nunc quaeritur de consummatione huius officii 368
4. Verborum Christi in Cruce pendentis ad Matrem suam sensus litteralis 369
5. Sensus spiritualis, de quo hic agitur 370
6. Prop. — Per verba Ioannis (XIX, 26, 27): *Mulier, ecce filius tuus, etc.*, α) Christus Beatam Virginem constituit Matrem omnium christifidelium; β) quod quidem redemptionis oeconomiae convenientissimum erat. — Probatur prima pars, 1. theologicis rationibus 370
7. *Substrata materia* postulat ut verba Christi intelligantur in sensu spirituali 371
8. Idipsum postulant *circumstantiae* 371
9. Necnon *verba* a Christo usurpata 372
10. Probatur II. Ecclesiae traditione 372
11. Probatur secunda pars, duplici ratione theologica 373
12. Corollaria. I. Beata Virgo christifideles spiritualiter genuisse dicenda est 374
13. II. Circa fideles Maria matris munia gessit 375

Paginae
14. Quaestio. An Beata Virgo sit Mater omnium hominum?..... 375
15. Solvitur difficultas ex S. Scriptura petita..... 376
16. Leonis XIII circa hanc veritatem pulcherrima commentatio..... 378

Art. II. — *De officio Mediatricis.*

1. Ratio articuli..... 379
2. In quonam consistat ratio mediatoris..... 380
3. Duplex mediatoris ratio..... 380
4. Prop. — Deus hominibus Beatissimam Virginem ad mediatorem Christum excellentissimam mediatricem benignissima miseratione providit..... 381
5. Probatur I. Ex opera quam Maria praestitit in reconciliandis hominibus cum Deo..... 381
6. II. Ex eo quod per Mariam fides maxime fuit promota..... 382
7. III. Ex Patrum auctoritate..... 383
8. IV. Ex figuris quibus sancti Patres officium Beatae Virginis adumbrant..... 384
9. Scholion I. Triplex nominum differentia..... 384
10. Scholion II. Analogia inter ordinem supernaturalem et ordinem naturalem..... 385
11. Scholion III. Haec doctrina unitati mediatoris Christi nullam irrogat iniuriam..... 385
12. Scholion IV. Sola Beata Virgo inter sanctos mediatricis titulo decorari consuevit..... 385

Art. III. — *De officio Corredemptricis.*

1. Ratio articuli..... 386
2. Causa principalis salutis nostrae non est nisi Deus..... 386
3. Prop. I. — Beata Virgo, per hoc quod ad opus Incarnationis libero suo consensu concurrit, nostrae saluti cooperata est. — Prob. α) Quia B. Virgo de congruo meruit Incarnationem..... 387
4. β) Quia suo consensu ad Incarnationis opus efficaciter concurrit. 387
5. Corollarium. B. Virgo vere dici potest cooperatrix in ordine nostrae salutis..... 389
6. Prop. II. — B. Virgo sua compassione Christo patienti cooperata est — in eo quod α) meruit cum ipso nostram salutem; β) cum ipso peccatis nostris satisfecit; γ) obtulit cum ipso dignum Deo sacrificium; δ) homines cum ipso a servitute peccati redemit. — Exponitur per partes. α) Meritum B. Virginis..... 389
7. Principium. Quod Christus de condigno meruit, hoc B. Virgo meruit de congruo..... 390
8. Patrum hac in re fidei professio..... 391
9. β) Quanta fuerit excellentia satisfactionis B. Virginis..... 392

Paginae
10. γ Quomodo B. Virgo dignum Deo obtulerit sacrificium..... 394
11. Huius sacrificii excellentia..... 395
12. δ) Qua ratione B. Virgo nos a peccati servitute redemerit... . 395
13. Scholion. Alii quoque, alio tamen sensu, nos redemisse dici possunt..... 396
14. Corollarium. Titulus Corredemptricis Beatae Virgini vere competit..... 397
15. Patrum hac de re sententiae..... 398
16. Quaestio. In quonam B. Virgo aliis sanctis excellucrit in cooperando redemptioni?..... 398
17. Solvitur obiectio ex verbis Isaiae..... 398
18. Conclusio..... 399

Art. IV. — *De intercessione B. M. V.*

1. Haereticorum sententiae circa sanctorum intercessionem..... 399
2. Fidei catholicae professio..... 400
3. Sanctorum invocatio nullam Christo iniuriam irrogat..... 401
4. Sancti pro nobis orant in particulari, nec interpretative tantum, sed formaliter..... 401
5. Praemonendum. B. Virgo pro semelipsa oravit, cuius oratio semper exaudita fuit..... 402
6. Prop. I.— α) B. Virgo in coelis pro nobis oral, non modo in communi, sed etiam in particulari, β) immo nulla gratia alicui mortalium post lapsum unquam conceditur, nisi per respectum ad illius aut intercessionem aut merituni. — Probatur prima pars. 404
7. Secundae partis thesecos terminorum expositio..... 405
8. Probatur secunda pars..... 406
9. Patrum doctrina..... 406
10. Scholion. Sanctorum intercessio mediante Beatae Virginis intercessione completur..... 407
11. Corollarium I. Beatissima Virgo rite dici potest omnipotens in impetrando..... 407
12. Prop. II. — Beata Virgo non aequaliter apud Deum pro omnibus hominibus intercedit..... 409
13. Quaenam sint huius inaequalitatis rationes..... 410
14. Corollarium II. Devotio erga Beatissimam Virginem est vere signum praedestinationis..... 411
15. Scholion I. Beata Virgo etiam pro peccatoribus orat..... 412
16. Scholion II. Quomodo Beata Virgo clientibus suis adsistit in ultimo iudicio..... 413
17. Scholion III. Adsistit etiam animabus in purgatorio detentis... 415

CAPUT II

DE IURIBUS B. M. V. IN HOMINES

Prologus

Paginae

Ratio et ordo capitis 416

Art. I. — *De Beatissimae Virginis potestate seu dominio in mundo.*

1. Distinctio inter potestatem regiam et potestatem dominativam 416
2. Prop. I. — Deipara Virgo merito appellatur Regina hominum et angelorum 417
3. Probatur propositio 418
4. Tacita obiectio 419
5. Confirmatur argumento S. Thomae 420
6. Prop. II. — Beatissimae Virgini, tanquam summae Dominae, famulari debent et angeli et homines, immo ipsi daemones 421
7. Patrum auctoritates 421
8. Scholion I. Ordo Servorum Beatae Mariae Virginis 422
9. Scholion II. Servitus mariana quantum praestet servituti quae est inter homines 423
10. Scholion III. Mancipatus (*esclavage*) B. M. V. quomodo intelligendus 424
11. Prop. III. — Beatae Virgini competit ius proprietatis super omnes res creatas 425
12. Probatur propositio 426
13. Quaestio. Quomodo B. Virgo diversis rebus universi dominetur? 426

Art. II. — *De cultu Beatissimae Virgini debito.*

1. Ratio et ordo articuli 428
2. Haereticorum de Virginis cultu sententiae 429
3. Prop. I. — Beata Virgo est omnino digna quae plusquam alia quaecumque creatura honoretur. — Prob. I. Ex ipsa honoris ratione 430
4. II. Ex iis quae pro Dei gloria et hominum salute operata est 430
5. III. Ex eo quod honor Mariae redundat — α) in Christi honorem, β) in bonum Ecclesiae, γ) in emolumentum societatis civilis 431
6. IV. Ex honore qui in Sacra Scriptura ei tribuitur — α) ab angelis, β) a sanctis hominibus, γ) necnon ab ipso eius Filio 432
7. Prop. II. — Beatissimae Virgini — α) debetur cultus, β) et quidem religiosus, γ) necnon externus. — Quid sit cultus et quomodo distinguatur 434
8. Probatur propositionis prima pars, ex Ecclesiae doctrina de cultu sanctis exhibendo 435

Paginae

9. Scholion. Quotuplici modo vox *adorare* sumatur 435
10. Probatur secunda pars 436
11. I. Ex Patribus 436
12. II. Ex liturgia tum orientali tum occidentali 437
13. III. Ex historiae monumentis 438
14. IV. Ex ordinibus religiosis et sodalitatibus marianis 439
15. Solvuntur obiectiones 439
16. Tertia pars propositionis probatur 442
17. Solvitur difficultas contra cultum exteriorem 443
18. Distinctio cultus sacri in latriam et duliam 443
19. Hyperdulia specifice distinguitur a dulia stricte accepta 445
20. Prop. III. — Deipara Virgo α) non est colenda cultu latriae sive absoluto, sive relativo, β) neque solum simplicis duliae cultu; γ) sed proprie et formaliter cultu hyperduliae — Prob. prima pars. 447
21. Prob. secunda pars 449
22. Prob. tertia pars 450
23. Auctoritates 451
24. Scholion. Hyperduliae honor non debetur aliis Christi secundum carnem consanguineis 451
25. Corollarium. Eodem hyperduliae cultu honoranda sunt Beatae Virginis Nomen, Imagines et Reliquiae 452

Index capitum 457
Index alphabeticus 459

TRACTATUS

DE

BEATISSIMA VIRGINE MARIA MATRE DEI

PROOEMIUM

Ecce gloria Dei Israël ingrediebatur per viam orientalem, ... et terra splendebat a maiestate eius [1].

1. — Necessitas huius tractatus. — Cum Dei Filius Patri coaeternus, in suis manens, in terram descendere dignatus est, ut homines vocis suae praeconio coelestia edoceret, illosque cum Patre, pretio Sanguinis sui, reconciliaret, in purissimo Virginis utero carnem sumere decrevit, unde illa vera Dei Mater effecta est, quam proinde splendore maiestatis suae Verbum undequaque perfudit, sicut cum orientalis plaga sole nascente lumine repletur, ita quod ista Beata Virgo *luci comparata inveniretur purior* [2]. Quocirca inter omnia opera Dei eminet ista singularissima creatura, quae conditione suae evectionis ad Matris Dei dignitatem, fines creati transcendisse quodammodo videtur et divinitatis confinia attigisse, singulari gratiarum et donorum cumulo etiam supremas angelorum hierarchias longissime antecellens.

Cum igitur theologi partes sint ea quae ad Deum spectant speciali studio prosequi, sub ea formali ratione qua divinae revelationis lumine nobis manifestata traduntur, hinc apparet nullo censu praetermitti debere tractationem de Beatissima Virgine

1. Ezech., XLIII, 2. — 2. Sap., VII, 20.

Maria, utpote quam, Deo manifestante, novimus ad tam sublimem dignitatem fuisse elevatam, ut vere et proprie esset Unigeniti Filii Dei Mater. Nequit enim perfecte cognosci Filius, nisi cognoscatur et Mater, et vicissim omnis quae de Matre instituitur quaestio, ad Filium quadam ratione pertinet; praesertim, *cum in Filium redundet quidquid honoris et laudis in Matrem impenditur,* ut ait Pius IX in Bulla *Ineffabilis Deus*[1]. Unde S. Ambrosius[2] rationem reddens cur Evangelista de S. Ioanne Baptista loquturus, verba prius de eius parentibus intexuerit, dicit : *Docet nos Scriptura divina, non solum mores in iis qui praedicabiles sunt, sed etiam parentes, oportere laudari; ut veluti transmissa immaculatae puritatis haereditas in iis quos volumus laudare praecellat.*

Igitur, quemadmodum per Verbum incarnatum in pleniorem divinitatis cognitionem devenimus, ita et per Deiparam in ulteriorem ipsius Verbi notitiam perducimur. Hinc quotquot etiam extiterunt adversarii Filii, Matris quoque hostes probati sunt; nec vicissim B. Virgo potuit unquam vel levissime impugnari, quin et divino Verbo offensio fieret; ita quod catholica fides in Beatam Virginem Deiparam possit dici cunctas haereses omni tempore interemisse.

2. — Dignitas huius tractatus. — Sed et suadent ut specialis de Beata Virgine tractatio habeatur *nobilitas* ipsa et *dignitas materiae*. Quandoquidem ex hoc quod Maria Dei Mater effecta est, ad tam sublimem statum fuit evecta, ut quo ascendere posset altius non habuerit, sublimissimos quosque ordines sua elevatione transcendens, et creati universum quadam ratione in se complectens. *Solo Deo excepto,* ait S. Epiphanius[3], *cunctis superior* (Maria) *extitit, natura formosior est ipsis Cherubim et Seraphim, et omni exercitu angelico;* pariter S. Thomas non dubitat asserere neminem Deo tantopere appropinquasse ac Beatam Virginem, ratione divinae maternitatis : *Beata Virgo propinquissima Christo fuit secundum humanitatem, quia ex ea accepit humanam naturam*[4]. Ex quo solet dici Beatissimam Virginem fines divinitatis propinquius quacumque alia creatura attigisse.

1. 8 Dec. 1854. — 2. Lib. I, in Luc. — 3. Orat. de laud. Sanctae Mariae Deiparae. — 4. 3 Quaest., XXVII, art. 5.

Quapropter, dum perfectior de Maria cognitio ex aliis theologicae disciplinae elementis postulat informari, abundantiorem quoque vice sua lucem in totam de Deo divinisque rebus speculationem ipsamet diffundit. Si igitur de creaturae corporalis origine et motu theologus sermonem instituit; si hominis ortum facultatesque sedulius investigat; si de angelorum natura, virtute, productione, longiori tractatu disserit, num de illa silendum erit quae est mundi Regina, humanitatis insigne decus, regiae stirpis generosa propago, et totius coelestis exercitus inclyta Domina? *Non intelligo,* ait Suarez[1], *cur de gratia angelorum, de illorum merito et gloria, tam accurate disputant theologi, de angelorum vero Regina longe maiori diligentia disserendum non sit, cum haec doctrina est per se dignior ac iucundior, et ad pietatem magis accommodata.* Addit quoque eximius theologus[2]: *Ego post ipsius Dei et Christi cognitionem, nullam aut utiliorem aut viro theologo digniorem esse existimo.*

3. — Mariae partes in Ecclesia. — Demum *exigit oeconomiae christianae ratio* ut doctrinam de Beata Virgine theologus apprime calleat. Cum enim ipsa constituta divinitus fuerit nostra ad Christum mediatrix, mediatrix quidem non perfectionis absolutae, sed ministerii et dispositionis[3], ideo pretium operae est ut qui divinarum rerum studio sedulius incumbit, huius Mediatricis originem, dignitatem, officia cognoscat, quo facilius possit et ipse talis mediationis fructus percipere, et ad illos capiendos homines perducere.

Quae ratio speciali modo urgetur ex eo quod hunc cultum, ita divina disponente Providentia, crescere in dies cernimus, auctis admodum et Virginis Beatae sanctuariis, et familiis ipsi speciali devotione colligatis[4]; quo profecto certiores fieri debemus Dei esse voluntatem, ut per Mariae patrocinium speciale salutis auxilium ad homines, labentibus temporibus, perveniat[5]; ex altera vero parte, nominis christiani hostes nil intentatum reliquerunt, ut dotes et

1. In praef. ad Tract. de Inc. — 2. In 3 Quaest. XXVII, n. 2. — 3. Cf. 3 Quaest., XXVI, a. 1. — 4. *Dieu veut que sa sainte Mère soit à présent plus connue, plus aimée, plus honorée que jamais elle n'a été.* Traité de la vraie dévotion a la sainte Vierge, par le B. Grignion de Montfort. Paris, 1891, p. 37. — 5. (Marie) *est le moyen le plus assuré, le plus aisé, le plus court et le plus parfait pour aller à Jésus-Christ.* Ibid.

privilegia Virginis Beatae, omni quo possent studio, niterentur obfuscare : quae omnia profecto evincunt debere theologum, quin dicam christianum omnem, Deiparae proprietates accuratius perpendere et rimari, quo et devotionis suae abundantiora incrementa percipiat, et hostium impugnationes tutius superare valeat.

4.— Intentio operis.—Quocirca pretium operae nostrae duximus ut speciali quodam volumine, et quidem iuxta S. Thomae doctrinam, in cuius operibus, maxime in Summa Theologica, tutissima huius tractatus principia reperire est, ea per ordinem digesta traderemus, quae ad gloriosae Deiparae conditionem, proprietates, relationesque quoquo modo pertinent. Quod eo libentius praestamus, quod strictioris ad ipsam servitutis, immo filiationis, divinae vocationis beneficio, vinculo obstringimur; constanrtə retinentes nostro nos muneri haud satis unquam facturos esse, nisi incomparabile istud Ecclesiae χειμήλιον omni quo potuerimus studio, exornaverimus.

At, quamtumvis operis excellentia animum erigat, robur adiiciat, conterret tamen argumenti magnitudo, deprimit propriae insufficientiae conscientia. *Non est equidem*, ut verbis utar S. Bernardi[1], *quod me magis delectet, sed nec est quod terreat magis,' quam de gloria Virginis Mariae habere sermonem*. Siquidem, ut ait Emmanuel Palaeologus[2], *alterum e duobus erit omnino, aut nihil dicere de Virgine, aut si dicas laudare : nulla enim ratione fieri potest ut loquaris de illa, et laus non sit quod loqueris ; quandoquidem et ipsa, et quidquid spectat ad ipsam celebratissimam habent gloriam.*

5. — Divisio huius tractatus. — Porro, quia eorum omnium, quae de Beatissima Virgine dici possunt, ultima ratio ex eius elevatione ad dignitatem Matris Dei repeti debet, ideo in *prima* parte divinam maternitatem considerabimus, tum in seipsa, tum in eis quae illam aut praecedunt aut subsequuntur; unde in *secunda* parte de ipsiusmet gloriosae Virginis in seipsa consideratae dotibus et praerogativis specialiter erit pertractandum. At, quoniam divinae Bonitati complacuit ut Dei Mater multiplici ad nos

1. In Assumpt. B. M. Serm. VI. — 2. Orat. in Virg. Dormit. apud Passaglia, *De Immac. Deip. Conceptu*, comment., Romae, 1854. T. I, p. 39.

ratione referretur, ideo *tertia* quoque pars adiicienda erit, in qua Beatae Virginis officia in nos, iuraque perpendentur.

Quapropter *prima* huius operis pars erit de Beata Virgine considerata per respectum ad Deum; *secunda* vero de eadem, considerata per respectum ad semetipsam; *tertia* demum de eadem considerata per respectum ad nos.

6. — Invocatio. — Haec ea sunt quae, auspice Deo, in hoc opere praestabimus; pro quo tamen magnae Dominae opem imploramus, ut dignetur debiles nostros conatus potenti ope adiuvare; unde nonnisi eius confisi suffragiis ad propositum accedimus. Aderit favens generosa Virgo, laudes nostras, licet impares, acceptura, cultoribusque suis aeternae vitae praemia largitura; ait enim[1] : *Qui elucidant me vitam aeternam habebunt.*

« Dignare me laudare te, Virgo sacrata! »

Vergine bella, che di sol vestita,
Coronata di stelle, al Sommo Sole
Piacesti si, che in te sua luce ascose!
Amor mi spinge a dir di te parole,
Ma non so incominciar senza tu' aita
E di Colui che amando in te si pose.
Invoco lei che ben sempre rispose
Chi la chiamò con fede.
Vergine, s'a mercede
Miseria estrema delle umane cose
Unqua ti volse, al mio prego t'inchina :
Soccorri alla mia guerra,
Ben ch'io sia terra, e tu del ciel Reina[2].

1. Eccli., XXIV, 31. — 2. Francesco Petrarca.

PARS I

DE BEATA VIRGINE CONSIDERATA PER RESPECTUM AD DEUM

PROLOGUS

1. — Ratio huius partis. — Cum Deus sit per se essentialis bonitas, hinc omnis perfectio quae in mundo habetur, non est nisi quaedam participata similitudo infinitae Dei perfectionis. Bonitatem autem suam Deus in mundo communicavit, non solum res in earum natura creando et conservando, sed etiam creaturas rationales supra earum conditionem ita elevando, ut ipsis communicaret, per gratiam, specialem sui cognitionem et amorem. Supra istos autem ordines naturae et gratiae, adest ordo hypostaticus, in quo Deus ipse, assumpta nostra carne, vere factus est homo et hominis filius.

Porro, cum ultima ratio supereminentis excellentiae Beatissimae Virginis ex eiusdem cum ordine hypostatico relationibus repeti debeat, ideo de divina maternitate, qua Beata Virgo reali consanguinitatis relatione ad Deum refertur, primo loco rite proponitur investigandum, ut veluti fundamentum statuatur omnium eorum privilegiorum, quae in Deipara fides catholica agnoscit.

2. — Divisio huius partis. — Ubi tria per ordinem ita investiganda erunt, ut *primo* capite statuantur ea quae divinam Beatae Mariae Virginis maternitatem praecedere intelliguntur ; cui *secundo* capite succedet propria disquisitio de divina maternitate in semetipsa considerata ; *tertio* demum ea resolventur quae divinam maternitatem sponte sua sequi intelliguntur.

CAPUT I

De iis quae divinam maternitatem praecedere intelliguntur

PROLOGUS

Ordo capitis. — Acturis de eis quae divinam B. Virginis maternitatem praecedere intelliguntur, primo subit exploranda illius convenientia (art. 1), et secundo illiusmet ratio. Ratio autem divinae maternitatis alia est in mente divina, quae est praedestinatio (art. 2), alia vero in tempore, scilicet in figuris et vaticiniis Veteris Testamenti (art. 3), et in ipsa huius mysterii annuntiatione (art. 4).

Quapropter, quatuor hic quaeruntur:

Primo. De convenientia divinae maternitatis.

Secundo. De praedestinatione B. Virginis.

Tertio. De figuris et vaticiniis Beatae Virginis in Veteri Testamento.

Quarto. De annuntiatione Beatissimae Mariae Virginis.

ARTICULUS I. — *De convenientia divinae maternitatis.*

1. — Ratio articuli. — Non a priori, quasi temerarie scrutantes, sed a posteriori, tanquam humiliter investigantes, de rationibus convenientiae mysterii maternitatis divinae inquirimus; quae quidem convenientia non ex parte ipsius Virginis, quasi in ipsa fuisset quaedam dispositio ut ad hanc dignitatem eveheretur, sed ex parte Dei, mysterii ipsiusmet auctoris, inspici debet.

2. — Errores contra divinam maternitatem. — *Verae maternitati*, ait S. Thomas[1], *derogatur per duos errores: quorum unus ponit Christum non veram carnem, sed phantasticam assumpsisse, et Beatam Virginem non mulierem, sed angelum fuisse, unde nec vera*

1. In 3 Dist. IV, Quaest. II, art. 1.

mater esset. Alius vero, ponit Christum non carnem naturae nostrae assumpsisse, sed coelestem secum portasse, et secundum hoc Beata Virgo non vere mater eius esset, quia quamvis in ea natus esset, non tamen de ea. Illi autem errores veram humanitatem Christi negant: unde a fide catholica sunt alieni. Sed potissime huic rei adversatus est Nestorius, cum Mariam, non Dei, aut filii Dei Matrem, appellari voluerit, sed tantum hominis aut Christi. Contra quos sit

3. — PROP. — **Supposito Incarnationis decreto, conveniens fuit ut Filius Dei nasceretur de muliere.**

Haec veritas ita a sancto Paulo traditur[1]: *At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere.* Ubi notandum est nomine mulieris, iuxta morem linguae hebraicae, nihil virgineo decori detrahi, sed tantum foemineum sexum indicari; unde, sicut Eva de substantia Adami virgo facta est, ita Christus de substantia Mariae Virginis[2]. Cum igitur Filius Dei humanam naturam potuisset aliunde assumere, hic convenientiae rationes cur maluerit illam ex muliere assumere, proponuntur, et quidem ex parte mulieris[3].

4. — **Prob. rat. theol.** — Illud convenientissimum est, per quod α) divina attributa manifestata relucent; β) adstruitur veritas Incarnationis; γ) opportune subvenitur humanae naturae reparandae. Atqui ex eo quod Dei Filius voluit nasci de muliere, α) divina attributa manifestata relucent; β) adstruitur veritas Incarnationis; γ) opportune subvenitur humanae naturae reparandae. Ergo convenientissimum fuit ut Filius Dei, ad hoc ut fieret homo, nasceretur de muliere.

5. — **Exponitur argumentum.** — Per hoc quod Verbum de muliere nasci dignatum est, α) **attributa divina manifestata relucent**, scilicet: I. sapientia, II. iustitia, III. bonitas, et IV. fortitudo.

I. **Sapientia.** — Et primo quidem per divinam maternitatem relucet *sapientia* Dei, decernentis ut quemadmodum uterque sexus ad nostram ruinam operatus erat, ita etiam uterque ad nostram salutem efficaciter concurreret. *Hominis liberatio*, ait

1. Gal. IV, 4. — 2. Cf. Estium, *in h. l.* — 3. Cf. 3 Quaest., IV, art. 6.

Augustinus[1], *in utroque sexu debuit apparere ; ergo quia virum oportebat suscipere, qui sexus honorabilior est, conveniens erat ut foeminei sexus liberatio hinc appareret, quod ille vir de foemina natus est.* Et Bernardus[2]; *Congruum magis ut adesset nostrae reparationi sexus uterque, quorum corruptioni neuter defuisset.* Quod et Bossuet ita pulcherrime expressit[3]: *Si tel est le dessein de Dieu, que tout ce qui a eu part à notre ruine doive coopérer à notre salut, puisque les deux sexes sont intervenus en la désolation de notre nature, il fallait qu'ils se trouvassent en sa délivrance.* Accedit quod per hunc modum completur omnis diversitas generationis humanae: primus enim homo ex limo terrae productus est absque viro et foemina; Eva autem formata fuit de viro sine foemina; Adami autem progenies ex viro et foemina formatur; ideoque hoc quasi proprium Christo relinquebatur, ut nasceretur de foemina sine viro[4].

6. — II. Iustitia. — Pariter ex quo Filius Dei de muliere nasci decreverit, divina *iustitia* egregie manifestata est: hinc enim factum est quod Deus genus humanum in peccatum prolapsum in illa erigere coeperit, in qua nostra miseria originem duxerat. Ubi Deus videtur consilio pietatis suae aemulatus fuisse inimici consilium, dum omnes illae circumstantiae, quae in lapsum nostrum concurrerant, reparationi servire iubentur.

Virgini desponsatae, sicut olim, defertur non mortis sed vitae nuntium, et loco maledictionis copiosa succedit benedictio. Angelus lucis angeli tenebrarum promissa corrigit; divinam enim aequalitatem hic ausus fuerat inferre[5]: *Eritis sicut Dii;* ille autem Dei praesentiam Virgini annuntiat[6]: *Dominus tecum;* quae illius verbis obtemperans, meretur in castis visceribus suscipere salutis fructum, dum Eva serpentis antiqui illecebris annuens, mortis venena nobis propinaverat: ita quod reparationis nostrae ordo damnationis ordini nullimode cedat, quin potius hunc ille, iustitia vincente, longe antecellit. Unde S. Bernardus : *Salomon requirebat,* ait[7], *cum dicebat: Mulierem fortem quis inveniet? Noverat*

1. L. 83. Qq. Quaest. II. — 2. Serm. IN SIGN. MAGN. — 3. 4e Sermon pour l'année, 1re partie. — 4. 3 Quaest., XXXI, a. 4. — 5. GEN., III, 5. — 6. LUC., I, 28. — 7. HOM. II SUPER MISSUS EST.

quippe vir sapiens huius sexus infirmitatem, fragile corpus, lubricam mentem: quia tamen et Deum legerat promisisse, et ita videbat congruere, ut qui viceral per foeminam, vinceretur per ipsam, vehementer admirans aiebat : Mulierem fortem quis inveniet?

7. — **III. Bonitas** quoque Dei in hac re pulcherrime manifestata est, cum ad divinae maternitatis sublimitatem in immaculata Virgine mulieris sexus fuerit evectus, qui quidem primus in peccatum ruerat, amissa divina gratia. Profecto, nulla est, citra unionem hypostaticam, Deum inter et creaturam coniunctio maior, coniunctione quae est inter Creatorem et illam mulierem quae Deo, ut homo fieret, carnis suae materiam subministravit. In quo et mulieres argumentum sumere possunt, sibi de sua conditione minime desperandum, quam in Deipara tantopere elevatam cernunt. *Nolite vosipsos contemnere, viri,* ait S. Augustinus[1], *Filius Dei virum suscepit; nolite vos ipsas contemnere, foeminae: Filius Dei natus ex foemina est.*

8. — IV. **Fortitudo** demum, vel omnipotentia Dei ex hoc specialiter relucet, quod ex infirma muliere Deus nasci decreverit. Cum enim potentia maxime nobis appareat, dum per viliora instrumenta ingentia quaeque opera perficiuntur, quid nobis de divina potentia aestimandum erit, quae ita ordinavit, ut ex creatura Creator nasceretur, ut vas figulum suum produceret, ut luna solem pareret, ut ille, quem immensitas coelorum capere non potest, inter angustias materni uteri ita contineretur, ut tamen administrandae rerum universitatis curam non desereret, denique ut ex pura filia Adae Domini mundi Mater, et ex ancilla ipsorum angelorum Regina constitueretur? — Ad quae attendens ipsa Beatissima Virgo, dum salutaretur ab Elisabeth, lactabunda exclamabat[2]: *Fecit mihi magna qui potens est, et sanctum nomen eius;* et rursus[3]: *Fecit potentiam in brachio suo.*

9. — β) **Adstruitur veritas Incarnationis.** — Profecto, absolute loquendo, Verbum Dei potuisset humanam naturam aliunde quam ex muliere sumere; per hoc autem quod de muliere illam

1. L. de Agone Christiano, c. 11. — 2. Luc., I, 49. — 3. Ibid., 51.

sumere voluit, veritas Incarnationis adstruitur: concipi enim, nasci, et veram habere matrem non est, nisi eius qui humanam naturam habet. *Multa in Christo*, ait S. Ambrosius[1], *secundum naturam invenies et ultra naturam : secundum conditionem etenim naturae, in utero* (foeminei scilicet corporis) *fuit; sed supra conditionem virgo concepit, virgo generavit; ut crederes quia Deus erat qui innovabat naturam, et homo erat qui secundum naturam nascebatur ex homine.* Et Augustinus[2]: *Si omnipotens Deus hominem ubicumque formatum non ex materno utero crearet, sed repentinum inferret adspectibus, nonne opinionem confirmaret erroris, nec hominem verum suscepisse ullo modo crederetur, et dum omnia mirabiliter facit, auferret quod misericorditer fecit? Nunc vero ita inter Deum et hominem mediator apparuit, ut in unitate personae copulans utramque naturam, et solita sublimaret insolitis, et insolita solitis temperaret.* Quocirca dum legimus Dominum Iesum Matri suae subditum[3], non erit cur dubitemus illum esse verum hominem, et ita vere Patri subiectum, quem ipse agnoscit secundum humanam naturam ex Matre desumptam seipso maiorem[4].

10. — γ) Opportune subvenitur humanae naturae. — Per hoc quod Filius Dei voluit humanam naturam ex mulieris utero sumere, efficacissime *providit operi regenerationis humanae.* Qui enim per Verbum incarnatum Patrem habemus in coelis, per ipsum etiam ex muliere natum, matrem habemus in terris, ita quod per hanc ex illo omnia bona percipere mereamur.

Revera, cum Christus, homo factus, sit Filius Dei naturalis, per gratiam quam nobis promeruit, filiationem adoptivam nobis concessit ad similitudinem filiationis suae naturalis, ut essemus *Dei haeredes et Christi cohaeredes*[5], cuius gratiae adoptionis vi possumus Deum alloqui appellatione quam Salvator ipse nos docuit[6] : *Pater noster.* Sed cum ex muliere nasci voluit, sicut ipse filius eius naturalis extitit, ita et nos ad huius filiationis consortium assumere dignatus est, ita quod Beatam Virginem, eius secundum naturam Matrem, agnoscere et nos possemus tanquam nostram matrem secundum gratiam.

1. L. de Incarn., c. 6. — 2. Ep. ad Volusian. quae est 3. — 3. Luc., II, 51. — 4. Io., XIV, 28; cf. S. Thom. in h. l. — 5. Rom., VIII, 17. — 6. Matth., VI, 9.

Puto, ait sanctus Bernardus[1], *quod me non potest spernere Christus, quia os de ossibus meis, et caro de carne mea. Nam maior fraternitas est inter nos et Dominum, quam inter Dominum et angelos; etenim fraternitas angelorum est ex parte Patris tantum ratione creationis ; inter nos vero et cum eo est fraternitas ex parte Patris et Matris : ex parte Patris, ratione creationis* (adde maxime ratione regenerationis), *ex parte Matris, ratione susceptae humanitatis*. Unde, quemadmodum Christus, cum esset Unigenitus Patris, factus est primogenitus inter multos fratres, ita cum esset Unigenitus Matris, factus est etiam primogenitus inter homines a Beatissima Virgine, Christi ipsius decreto in cruce pendentis, habitos ut filios.

11.— Confirmatur. — Iuxta S. Thomae doctrinam[2], ita Verbum incarnatum est propter nostram redemptionem, ut hominis reparatio procuranda sit motivum adaequatum Incarnationis. Nulla enim pura creatura poterat Deo perfectam satisfactionem pro peccato exhibere, cum peccatum quamdam infinitatem induit, ex divina maiestate offensa; omnis autem purae creaturae satisfactio, ut sic, finita est. Unde ait S. Augustinus[3]: *Homo purus satisfacere non poterat pro toto genere humano; Deus autem satisfacere non debebat: unde oportebat Deum et hominem esse Iesum Christum*, qui digne omnino, et ad totum rigorem iustitiae pro nobis satisfecit, cuius satisfactionis virtuti nostra satisfactio innititur, sicut imperfectum perfecto, — sive illa satisfactio quam Deo exhibemus in gratia constituti et quae *de condigno* vocatur, sive illa quam exhibemus extra statum gratiae, et quae dicitur *de congruo*.

Porro, effectibus producendis Deus adaptavit non modo causas primas et universales, sed etiam causas secundas, sicut videmus quod terra non producit herbam ex solis actione tantum, sed etiam ex semine et convenienti humido et calido. Quapropter, supposito Incarnationis decreto propter salutem humanam, conveniens fuit ut quaedam specialis creatura praedestinaretur, quae, sub Christo, salutis nostrae causa existeret; non quidem adaequate et rigorose satisfaciendo pro peccatis nostris, hoc enim solius Dei-

1. Serm. de Annunciat. — 2. 3 Quaest., I, art. 2 et 3. — 3. L. XIII de Trin., c. 13.

Hominis est, sed congruam Deo satisfactionem exhibendo, quae quidem satisfactio ex Christi satisfactione virtutem obtineret. Quod praestitit Beata Virgo, non solum cum Incarnationi peragendae consensum suum, tanquam conditionem *sine qua non*, dedit, sed etiam applicando Christi meritum, et impetrando a Deo ut huiusmodi meritum effectum suum in nobis sortiretur.

Unde S. Ephrem[1] ita Deiparam salutat : *Ave, mediatrix gloriosissima; ave, universi terrarum orbis reconciliatrix.* Et S. Thomas commentans verba Estheris[2], ait : *Esther regina, id est Virgo Deipara, placuit in oculis regis ad restaurationem generis humani, et invenit gratiam coram eo, non solum pro se, sed pro toto humano genere.*

12. — Difficultas. — I. Illud non est conveniens, quod facit Deum subiectum novae relationis. Atqui divina maternitas facit Deum subiectum novae relationis. Ergo divina maternitas non est conveniens.

Resp. *Dist. mai.* Relationis realis, *conc.;* rationis, *nego. Dist. min.* Rationis, *conc.;* realis, *nego. Nego conseq. et conseq.* — Cum subiectum filiationis non sit natura vel pars naturae, sed tantum hypostasis vel persona, ideo nequit esse in Christo alia realis relatio filiationis, praeter filiationem aeternam, qua realiter refertur ad Patrem : unde, sicut omnis relatio quae ex tempore de Deo dicitur, non ponit in ipso aliquid secundum rem, sed tantum secundum considerationem rationis, sic filiatio qua Christus refertur ad Matrem, non est in eo realis relatio, sed secundum rationem tantum; ideoque divina maternitas non inducit in Deo ullam mutationem, sicut nec rerum creatio Deum mutabilem facit[3].

II. *Instabis.* Si divina maternitas non inducit in Christo realem relationem filiationis, ergo Christus non est vere filius Beatae Virginis, quod est contra fidem catholicam.

Resp. *Nego conseq. et conseq.* — Nam, sicut Deus est realiter Dominus, propter realem subiectionem creaturarum ad ipsum et realem potentiam qua continet creaturas, ita Christus realiter est Virginis filius, propter realem relationem maternitatis ad ipsum, et realem naturam quam recepit a Matre[4].

1. Orat. ad Virg. — 2. C. VII, n. 3. — 3. 3 Quaest., XXXV, a. 5. Cf. 1 Quaest., XIII, art. 7. — 4. 3 Quaest., XXXV, a. 5. Cf. Quodlib., I, art. 2.

13. — Corollarium. — Ex hoc sequitur non debere dici, cum Henrico Gandavensi[1], Christum referri ad Matrem relatione reali increata, nec cum Suarez[2] et Scoto[3] eumdem ad Matrem referri mediante relatione filiationis realis creata, ita quod sint duae in Christo filiationes: altera increata ad Patrem, altera creata ad Matrem. — Prior enim illa relatio realis increata, quid per se subsistens est, et convenit Christo non qua homo est, sed qua Deus est, genitus in aeternitate a Patre; haec autem relatio realis creata, cum sit accidens suppositum immediate afficiens, exurgit enim ex actione et passione quae sunt singularium subsistentium, induceret in Christo duplex suppositum, ideoque esset renovativum haeresis Nestorii; subiectum enim filiationis, ut diximus, non est natura aut pars naturae, sed solum persona vel hypostasis. Quocirca, cum divina maternitas non ponat in Deo novam realem relationem, consequenter nec aliquam mutationem in ipso inducit, ideoque non est inconveniens.

ARTICULUS II. — *De Praedestinatione Beatissimae Virginis Mariae.*

1. — Ratio articuli. — *Quis mortalium,* ait S. Bernardinus Senensis[4], *nisi divino fretus oraculo, de vera Dei et hominis Genitrice quidquam modicum, sive grande praesumat pollutis labiis nominare, quam Pater ante saecula Deus perpetuam praedestinavit in Virginem dignissimam, Filius elegit in Matrem, Spiritus Sanctus omnis gratiae domicilium praeparavit?*

Igitur, statuto quod conveniens fuerit, supposito Incarnationis decreto, Filium Dei carnem sumere ex muliere, modo quaeratur oportet de singulari illa muliere, quam Deus inter omnes foeminas eligens ad tantum munus praedestinavit; ut sciatur quanam ratione et quonam ordine effectus huius praedestinationis se habeant inter se.

2. — Quid sit praedestinatio. — Praedestinatio, quae est providentiae pars, et nihil in praedestinato ponit, praeter effectum

1. Quodlib., IV, q. 3. — 2. Disp. XII, sect. 2. — 3. 3 Dist., VIII, quaest. un. — 4. Serm. IX de Visit.

eiusdem, est quaedam praeordinatio Dei ab aeterno de iis quae per gratiam fienda sunt in tempore, et definiri solet: *Ratio transmissionis in mente Dei creaturae rationalis in finem vitae aeternae*; ab Augustino[1] autem describitur: *Praescientia est praeparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur quicumque liberantur.*

Praedestinatio igitur proprie respicit vitam aeternam habendam per gratiam et merita; ideoque ista omnia complectitur praedestinatio ad gloriam, unde non est admittenda distinctio exclusiva praedestinationis ad gloriam et praedestinationis ad gratiam, quasi duobus actibus terminative. Sed quia, praeter beatitudinem aeternam, quae consistit in *operatione* circa divinitatem immediate, invenitur etiam summa quaedam perfectio quae consistit in *essendo* immediate circa divinitatem, sive in eo quod aliquis homo sit Deus hypostatice, sive in eo quod aliqua creatura sit ad Deum per relationem maternitatis relata, ideo, sicut in tractatu de Incarnatione agitur de Christi praedestinatione ad esse Filium Dei naturalem, ita nunc agi debet de praedestinatione B. M. V. adesse Matrem Dei. Praedestinatio autem duo supponit secundum rationem, scilicet dilectionem et electionem : dilectionem, in quantum Deus vult alicui creaturae hoc bonum salutis aeternae, electionem vero, in quantum hoc bonum aliquibus prae aliis vult[2].

3. — PROP. I. — **Ita praedestinatio B. Virginis in Matrem Dei pendet a praevisione peccati Adami, ut si homo non peccasset, ipsa praedestinata non fuisset in Matrem Dei.**

Haec veritas declaratur a S. Pontifice Pio IX, in Bulla *Ineffabilis*, cum[3] dicit quod Deus Filio suo Matrem elegit, *cum ab omni aeternitate praeviderit luctuosissimam totius humani generis ruinam ex Adami transgressione derivandam, atque in mysterio a saeculis abscondito primum suae bonitatis opus decreverit per Verbi Incarnationem sacramento occultiore complere, ut contra miserieors suum propositum homo diabolicae iniquitatis versutia actus in culpam non periret, et quod in primo Adamo casurum erat, in secundo felicius erigeretur.*

1. L. III, DE DONO PERSEV., c. 14. — 2. I Quaest., XXIII, art. 1, 4. — 3. In init.

Ratio huius est quia, homine non peccante, Incarnationis opus locum non habuissel, utpote quod ad reparationem generis humani exclusive ordinatum exhibetur in divinis Scripturis, ut fusius ostenditur[1] ab Angelico. Deficiente autem Incarnatione, deficit et ipsa divina maternitas, quam proinde, una cum Verbi Incarnatione, ex motivo peccati, maxime originalis, determinari agnoscimus, ita quod *felix* illa *culpa, quae talem ac tantum meruit habere Redemptorem,* meruerit etiam habere talem ac tantam corredemptricem.

Exhinc sequitur quod B. Virgo fuit praedestinata ut esset Mater Dei, non quocumque modo, sed Mater Dei Redemptoris et Salvatoris; ideoque, quemadmodum formalis ratio Incarnationis est ut sit redemptiva humani generis, ita et formalis ratio divinae maternitatis deducitur per ordinem ad Christum Redemptorem : ideoque B. Virgo fuit praedestinata ut esset Mater Dei Redemptoris, vel, ut ait B. Albertus Magnus[2], *Adiutrix redemptionis,* scilicet per suam maternam compassionem.

4. — PROP. **II.** — **Maria Virgo fuit praedestinata ut esset Mater Dei, omnino gratuita Dei voluntate, ante praevisa cuiuscumque merita.**

Haec iterum veritas ita declaratur in citata Bulla *Ineffabilis*[3] : *Ab initio et ante saecula Unigenito Filio suo* (Deus) *Matrem ex qua caro factus in beata temporum plenitudine nasceretur, elegit atque ordinavit, tantoque prae creaturis universis est prosequutus amore, ut in illa una sibi propensissima voluntate complacuerit... Et quidem decebat omnino ut perfectissimae sanctitatis splendoribus semper ornata fulgeret... tam venerabilis Mater, cui Deus Pater unicum Filium suum, quem de corde suo aequalem sibi genitum tanquam seipsum diligit, ita dare disposuit, ut naturaliter esset unus idemque communis Dei Patris et Virginis Filius, et quam ipse Filius substantialiter facere sibi Matrem elegit, et de qua Spiritus Sanctus voluit et operatus est, ut conciperetur et nasceretur ille de quo ipse procedit.* Celeberrima quoque sunt hac in re sancti Augustini[4] verba : *Ideo Virginem Matrem non lege carnis peccati, id est non concupiscentiae carnalis motu concipientem, sed pia fide sanctum germen in*

1. 3 Quaest., I, art. 3. — 2. Sup. Missus, q. XXIX, 3. — 3. In init. — 4. L. de Pecc. mer. et rem., c. XXIV.

se fieri promerentem, quam elegerat creavit, de qua crearetur elegit.

5. — Prob. rat. theol. — I. In primis **nulla merita propria B. Virginis** praecesserunt eius praedestinationem ad Matris Dei dignitatem. Revera, dignitas Matris Dei est ordinis superioris ordine naturae et gratiae : improportionaliter enim utrumque sua elevatione transcendit. Atqui effectus nequit esse sua causa superior. Ergo nullo suo merito, vel naturae vel gratiae, B. Virgo potuit mereri dignitatem divinae maternitatis.

Attamen, quia in ordine executionis finis est ultimus, ita per media adductus, ut ultimum medium habeat, relate ad finem, rationem causae efficientis, hinc sub hoc respectu potest dici quod B. Virgo meruerit executionem Incarnationis iam á Deo decretae, et quidem per sua opera bona hanc de facto in ordine executionis promeruit.

6. — Confirmatur. — α) Christus ipse nullis suis meritis praecedentibus fuit praedestinatus esse Filius Dei, sed omnino hoc ipsi gratuito collatum est : ergo et B. Virgini esse Matrem Dei. — Equidem Christus nullo modo pro semetipso hypostaticam unionem mereri poterat, cum nunquam fuerit homo, quin esset Filius Dei : B. Virgo autem aliquando non fuit Mater Dei ; attamen omne B. Virginis meritum, ante Verbi conceptionem, fuit dignitatis maternitate divina inferioris.

β) Incarnatio causa meritoria extitit et principium omnis gratiae quam habuit B. Virgo, proindeque radix omnis meriti eius : ergo nullum potuit opus edere quod esset meritorium, etiam de congruo, aut Incarnationis, aut divinae maternitatis, quae cum Incarnatione stricto foedere coniungitur. Ideo, quod dicitur : *Per quam meruimus auctorem vitae suscipere*[1], sensum habet: Per quam nobis hoc contigit, ut Christum Deum hominem susciperemus.

7. — II. Sed **nec opera alterius cuiuscumque hominis** potuerunt esse meritoria divinae maternitatis ex condigno. Quod probatur duplici illa ratione qua S. Thomas[2] evincere nititur nullius

1. Orat. *Deus qui salutis aeternae.* — 2. 3 Quaest., II, art. 11.

hominis opera potuisse esse meritoria unionis hypostaticae ex condigno : utrumque enim illae rationes ostendunt.

Primo, opera meritoria hominis proprie ordinantur ad beatitudinem quae est virtutis praemium, et consistit in plena Dei fruitione : divina autem maternitas transcendit unionem beatae mentis ad Deum : haec enim in operatione fruendi consistit, divina autem maternitas in esse relationis realis maternitatis ad Filium Dei ; ideoque sub merito cadere non potest. — *Secundo*, principium merendi non cadit sub merito ; ergo nec gratia quae est merendi principium, et multo minus Incarnatio quae est gratiae principium ; ideoque nec divina maternitas quae est Incarnationis principium in fieri.

8. — III. Nec ex praevisis ipsius Christi meritis, Maria Virgo fuit praedestinata ut esset Mater Dei. Revera, cum Incarnatio fuerit a Deo decreta sub ea ratione qua Filius Dei carnem sumeret ex muliere, nec tantum ex quacumque muliere, sed ex illa quam Deus inter omnes elegerat, sequitur omnia Christi merita esse ordine ac natura posteriora electione et praedestinatione B. Virginis ad divinam maternitatem, consequenter non potuisse esse causam meritoriam et efficientem illiusmet.

9. — Scholion I. — Porro si sit sermo de merito *de congruo*, et B. Virgo et etiam sancti Patres dici possunt meruisse divinae maternitatis, sicut et ipsius Incarnationis, aliquas circumstantias.

I. Et quidem de B. Virgine dicitur in Liturgia Ecclesiae quod *meruit portare Dominum omnium ;* et S. Hieronymus[1] scribit : *Propone tibi Beatam Mariam, quae tantae extitit puritatis, ut Mater Domini esse mereretur.* Similiter, S. Gregorius[2] ait : *Annon mons sublimis Maria quae, ut ad conceptionem aeterni Verbi pertingeret, meritorum verticem supra omnes Angelorum choros usque ad solium deitatis erexit ? Huius enim montis excellentissimam dignitatem Isaias vaticinans ait: Erit in novissimis diebus praeparatus mons domus Domini in vertice montium. Mons quippe in vertice montium fuit, quia altitudo Mariae supra omnes sanctos refulsit.* — Hoc autem, secundum Angelicum[3], sibi vult non quod B. Virgo absolute me-

1. Ep. XXI, ad Eustoch. — 2. In I. 1 Reg., c. I. — 3. 3 Quaest., II, art. 11, ad 3^m.

ruerit Verbum incarnari, et ita Mater eius fieri, sed quod *meruit ex gratia sibi data illum puritatis et sanctitatis gradum, ut congrue posset esse Mater Dei*, seu ut fieret *digna* Mater Dei. Et in hoc sensu intelligenda sunt verba S. Augustini superius relata.

II. Pariter, sancti Patres ex congruo meruerunt Incarnationem, illam desiderando et fervidis orationibus petendo : congruum enim erat ut Deus exaudiret eos qui sibi obediebant ; et sic ex congruo divinam quoque maternitatem mereri potuerunt. Non tamen mereri potuerunt ex congruo substantiam Incarnationis, cum Incarnatio sit principium omnis meriti, sive ex condigno, sive ex congruo ; sed tantummodo meruerunt ex congruo aliquas eius circumstantias, puta tempus et locum, et caetera huiusmodi : quod etiam de divina maternitate dicendum est.

10. — PROP. III. — **Beata Virgo non fuit praedestinata ad habendam gloriam aeternam post praevisa eius merita.**

Propositio ista resultat ex universali S. Thomae doctrina de praedestinatione, et sic de facili ostenditur. Non aliter exhibetur nobis in S. Scriptura conceptus vitae aeternae, nisi sub ratione *sortis, electionis, propositi, beneplaciti voluntatis Dei, gratiae*, id est *gratuiti doni*, cuius alia ratio non est nisi voluntas Dei, iuxta illud[1] : *Non ex operibus iustitiae quae fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit.* Unde S. Augustinus[2] ait : *Quare hunc trahat et illum non trahat, noli velle diiudicare, si non vis errare.* Et rursus[3] : *Unus assumitur et alter relinquitur, quia magna est gratia Dei et verax iustitia Dei.*

Ratio autem est quia idem non potest esse simul effectus praedestinationis et ratio eiusdem. Atqui bona opera praevisa sunt effectus praedestinationis ; nam non est distinguendum in bonis operibus id quod est ex causa prima seu ex gratia, et id quod est ex libero arbitrio. Est enim idem ex utroque, cum divina providentia producit effectus per operationes causarum secundarum[4].

Exinde, sicut penes populum hebraicum data est lex, et hoc quidem propter promissiones, promissiones autem propter Christum ex eo nasciturum ; quare autem ex hoc populo voluit Deus

1. Tit., III, 5. — 2. Tract. XXVI in Io. — 3. L. I, Op. imperf., n. 39. — 4. Cf. 1 Quaest., XXIII, art. 5.

ut nasceretur Christus, nulla est ratio nisi voluntas Dei[1], ita et electos suos sola voluntatis suae ratione Deus praedestinat. Et qui domum supernam aedificaturum se ex lapidibus vivis constituit, sicut determinatum numerum mansionum facere decrevit, et determinatum numerum electorum in illis locandorum, ita et altissimam inter ceteras gloriae mansionem extruxit, in qua collocaturus erat Beatissimam Virginem Mariam.

11. — Scholion II. — Non tamen Beata Virgo fuit praedestinata ad habendum hunc gloriae gradum in ordine executionis praedestinationis, sine propriis meritis: quandoquidem gloria in ipsa, sicut et in nobis, rationem habet coronae, praemii, nuptiarum, etc.; quae omnia supponunt merita: unde, licet in primo signo rationis B. Virgo fuerit praedestinata ad gloriam, quia finis est ratio mediorum, simul tamen fuit praedestinata ad gloriam hanc per propria merita comparandam.

12. — PROP. IV. — Ordine et gradu Maria praedestinata est ante omnem creaturam.

Haec propositio sibi vult quod Maria praefinitionibus divinis et prior ordine extiterit, et ad maiorem simpliciter gratiam et gloriam, quam alia quaecumque creatura fuerit praedestinata, ita quod vicinior sit Deo quacumque creatura.

Ita loquitur Pius IX in Bulla *Ineffabilis Deus*[2]: *Quapropter illam longe ante omnes angelicos spiritus cunctosque sanctos coelestium omnium charismatum copia de thesauro divinitatis deprompta ita mirifice cumulavit, ut ipsa prorsus ab omni peccati labe semper libera, ac tota pulchra et perfecta, eam innocentiae et sanctitatis plenitudinem prae se ferret, qua maior sub Deo nullatenus intelligitur, et quam praeter Deum nemo assequi cogitando potest.* Quae omnia profecto ad Mariae praedestinationem originarie referri debent.

Huc faciunt pulcherrima S. Antonini[3] verba: (Maria), ait, *dignitate quoque est mater, quia primogenita est ante omnem creaturam; nobilior enim est et perfectior gratia et gloria omni pura creatura. Quod autem est primum in unoquoque genere est quasi causa aliorum.*

Ex quibus verbis licet argumentari quod cum Maria, ex eo quod

1. I 2ae, Quaest. XCVIII, a. 1. — 2. In init. — 3. 1 P. Tit. XV, cap. 1 1.

est Mater Dei, quodammodo causa est praedestinationis aliorum, ita quoque ordine praedestinatorum, citra Christum, prima existit. Unde Ecclesia illi applicat verba[1] : *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio. Ab aeterno ordinata sum*, etc. Quibus verbis sat aperte monstratur Mariam in aeterna Patris praelinitione iam praevisse ut Matrem Dei, et ut talem ad summum gloriae gradum fuisse evectam, non quod Filium Dei in aeternitate genuerit physico influxu, aut gloriam tunc adepta fuerit, dum nondum esset, sed quia in primis divinorum decretorum praefinitionibus, menti Patris iam obversabatur, tanquam omnium praedestinatorum prima post Christum. Unde suddit S. Antoninus[2] : *Ipsa enim ante saecula praedestinata est ut esset principium ex quo recreandum fuit omne creatum, et sic dicitur de ea : Dominus possedit me in initio viarum suarum, id est, ut sim prima omnium creaturarum, quae purae creaturae sunt.*

13. — Confirmatur. — Causa efficiens, exemplaris et finalis praedestinationis nostrae est Christus, secundum auctoritatem Concilii Tridentini[3]. Illa igitur creatura rationalis est inter praedestinatos prima et ordine et gradu, quae ad Christum propius accedit. Atqui haec est Beatissima Virgo Maria quae, utpote Christi Mater, ad ipsum ita appropinquavit, ut nulla creatura eo propinquior fuerit. *Nec mirum*, ait S. Ambrosius[4], *si Dominus redempturus mundum operationem inchoavit a Matre, ut per quam salus omnibus parabatur, eadem prima fructum salutis hauriret ex pignore.*

Unde ad Beatam Virginem referri potest illud[5] : *Ego ex ore Altissimi prodivi primogenita ante omnem creaturam*; quod licet de divinae et increatae Sapientiae aeterna generatione a Patre ante creata tempora primo et per se dicatur, tamen, praeeunte Ecclesia, potest ad illam referri, quae praedestinata fuit ut esset inter puras creaturas prima et ordine et gradu : quod quidem nullam iniuriam irrogat Christo qui, ut homo, fuit praedestinatus ut esset Filius Dei.

Qua in re catholicam continent veritatem verba Pii IX in citata Bulla *Ineffabilis*, quibus Pontifex non modo exhibet enunciatae thesis

1. Prov., VIII, 22, sqq. — 2. Loc. cit. — 3. Sess. VI. — 4. In Luc. ad illa verba : Ecce ancilla Domini. — 5. Eccli., XXIV, 5.

solemnem confirmationem, verum etiam implicite sancit, quod semel pro toto huiusce tractatus decursu est animadvertendum, applicationem, in usu Ecclesiae introductam, locorum Sacrae Scripturae, quae de increata Sapientia in primaeva sui significatione dicuntur, ad Beatissimam Virginem Mariam. *Ipsissima verba, quibus divinae Scripturae de increata Sapientia loquuntur, eiusque sempiternas origines repraesentant, consuevit* (Ecclesia) *tum in ecclesiasticis officiis, tum in sacrosancta liturgia adhibere, et ad illius Virginis primordia transferre, quae uno eodemque decreto cum divinae Sapientiae Incarnatione fuerunt praestituta.*

Hac etiam de causa omnia propter Virginem Deus creasse dici potest: *Amore intemeratae Virginis*, ait Rabbi Onkelos[1], *creavit Deus coelum et terram. Non solum amore Virginis conditus est mundus, sed etiam sustentatur.* Et S. Bernardus[2]: *Propter hanc, omnis Scriptura facta est: propter hanc totus mundus factus est, et haec gratia Dei plena est, et per hanc homo redemptus est; Verbum Dei caro factum est, Deus humilis et homo sublimis.*

14. — De sanctissimo Nomine Mariae. — Cum Beata Virgo ab aeterno ante omnem creaturam praedestinata fuerit, ideo nomen quoque habere debuit speciale ab aeterno praefinitum, et a solo Deo impositum, quod suae dignitatis esset expressivum; nomina enim sunt signa intellectuum, et intellectus sunt rerum similitudines, ut ait Aristoteles[3]. Revera, *habent hoc merita sanctorum*, scribit S. Ambrosius[4], *ut a Deo nomen accipiant. Sic Iacob Israël dicitur, quia Deum vidit; sic Dominus Noster Iesus nominatus est antequam natus, cui non angelus, sed Pater nomen imposuit.* Quapropter, ad Beatam Virginem applicari possunt verba Isaïae[5]: *Dominus ab utero vocavit me; de ventre matris meae recordatus est nominis mei;* unde etiam scribit S. Gregorius Nyssenus[6]: *Nomen quidem imposuit Deus* Mariam, *ut etiam per nomen impositum divinitus datum munus significaretur.*

15. — Huius nominis significatio. — Porro, Cum nomina,

1. Apud Cornel. a Lap. in Prov., VIII, 22. — 2. Serm. V, in *Salve Regina*. — 3. I Perih., c. I. — 4. L. II, Expositio sec. Luc., n. 31. — 5. XLIX, 1. — 6. De Laud. Virg.

maxime divinitus praefinita, ab aliqua eorum, ad quos pertinent, proprietate imponantur, ideo huius divini Nominis significatio investiganda est.

Imprimis advertendum est nominativum et vocativum casum esse semper Μαριάμ, quod identicum est cum nomine sororis Moysis[1]. At, de propria huius nominis significatione non una est apud auctores sententia.

S. Ambrosius[2] vult Mariae nomen significare *Deum ex genere meo*, quasi *Mar*, ad radicem הָרָה, quod est *concepit*, esset revocandum: quae tamen etymologia minus probanda est.

Potior est illa quam S. Hieronymus[3] adstruit, et S. ipse Ambrosius[4] pro nomine sororis Moysis indicat, secundum quam Mariae nomen, a radicibus מַר, *amaritudo*, et יָם, *mare*, *mare amarum* significat, quod proinde ingentium Virginis dolorum esset indicativum, iuxta illud[5] : *Ne vocetis me Noemi, id est pulchram, sed vocate me Mara, id est amaram, quia amaritudine valde replevit me Omnipotens.*

Alii iterum, cum S. Ioanne Damasceno[6], S. Epiphanio[7], et Ven. Beda[8], volunt Mariae nomen *Dominam* significare, ex chaldaeo מָרָא, cui affine est quod S. Paulus[9] habet: *Maranatha*, quod est: *Dominus venit*. Cui radici si altera יָם, *mare* addatur, tota significatio erit: *Domina maris*, scilicet *huius mundi*, qui propter continuas vicissitudines concito saxosoque mari simillimus existit.

Rursus, alii cum S. Bernardo, Mariae nomen *stellam maris* significare volunt, forsitan etymologia desumpta ex hoc: מָאוֹר יָם, *lux maris*. Huic interpretationi S. Ambrosius suffragatur, dum[10] ait: *Maria maris stella interpretatur; nantis enim mare transeuntibus aspicere opus est stellam a supremo coeli ordine refulgentem.* Et S. Thomas[11] : (Maria), ait, *sola maledictionem sustulit et benedictionem portavit, et ianuam paradisi aperuit, et ideo convenit ei nomen Maria, quod interpretatur stella maris.* Huic accedit Ecclesiae precatio, Beatissimam Virginem invocantis: *Ave, maris stella.*

Demum, recentioribus linguae hebraicae peritis magis arridet

1. Cf. Matth., XIII, 55 ; Luc., I, 27, 30, 34, 38, etc. — 2. L. de Inst. Virg., c. 5. — 3. L. de Nom. hebr. — 4. *Loc. cit.* — 5. Ruth, I, 20. — 6. L. IV, Orthod. Fid. — 7. De Laud. Virg. — 8. In Cap. I Luc. — 9. 1 Cor., XVI, 22. — 10. L. I, De Virg. — 11. Comment. in Salut. angel.

ut Mariae nomen derivatum dicatur ex מָרָה, quod est *rebellavit*, ita quod rebellionem significet; quod intelligi poterit per respectum ad diaboli potestatem, quam Beatissima Virgo, divina edita prole, debellavit et contrivit.

16. — Efficacia Nominis Mariae. — Quoniam Mariae nomen divinitus institutum est ad significandam sublimissimam eius dignitatem, ideo retinendum est specialem efficaciam illius invocationi a Deo fuisse adnexam. Nam, sicut Dominus noster iis qui in se crediturі erant, promisit quod *in Nomine* (suo) *daemonia eiicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent*[1], etc., ita credendus est eamdem virtutem Matris suae sanctissimo Nomini adnexuisse, quemadmodum etiam miracula crebra testantur. Quod non hoc sensu dicitur, quasi credatur solis litteris, aut mero sono huius Nominis arcanam insidere virtutem, sed quod illud Nomen pie invocantibus, tanquam divinae virtutis instrumentum, miros effectus valeat producere, quemadmodum aeneus serpens, a Moyse in deserto exaltatus, contuentes illum Hebraeos valebat a serpentium morsibus sanare.

Unde Idiota[2] ait: *Mariae nomen est quoddam sacramentale ex institutione divina, et prolatum seu scriptum, quasi ex opere operato miros effectus producit.* Sicut enim sacramentalia physico quodam influxu instrumentaliter operantur ad effectus supernaturales producendos, ita etiam sanctissima Nomina Iesu et Mariae; quae proinde a fidelibus coniunctim invocari solent, et in quorum honorem specialia festa sunt ab Ecclesia instituta. Quinimmo, ut habet S. Anselmus[3], *velocior est nonnunquam salus, memorato Nomine Mariae, quam invocato Nomine Domini Iesu;* non quod Maria sit Christo potentior, sed quia invocato Nomine Mariae, eius merita statim ad Filium intercedunt.

Quocirca monendi sunt fideles ut magni facientes sanctissimum nomen Mariae, saepissime cum devotione illud invocent; ipsi enim competit illud quod de Sanctissimo Iesu Nomine scripsit S. Ambrosius[4]: *Christi nomen tibi munificum, tibi fructuosum, tibi tributa*

1. Matth., XVI, 17, 18. — 2. L. de Virgine Maria, c. 5. — 3. L. de Excell. Virg., c. 6. Liber iste, qui sub nomine S. Anselmi citari solet, est Eadmeri, monachi Cantuariensis, olim S. Anselmi discipuli et comitis. — 4. In Psalm. CXVIII.

dependit, et bona tributa, non pecuniae, sed gratiae. Quod ut in praxi traducatur, satagendum est ut pium exercitium ubique gentium ad praxim reducatur, quo fideles devote se salutent hac iaculatoria : ℣. *Laudentur Iesus et Maria.* — ℟. *Hodie et semper*[1].

ARTICULUS III. — *De Figuris et Vaticiniis Beatae Mariae Virginis in Veteri Testamento.*

1. — **Ratio articuli.** — Cum ostensum fuerit quod Deus Beatam Virginem, absque ullis eius praecedentibus meritis, in Filii sui Matrem, eamdemque in beatitudinem singulari modo consequendam praedestinaverit, succedit ut dubium modo solvatur, qua convenientiae ratione factum fuerit ut in Veteri Testamento specialiter praenuntiaretur et praefiguraretur Mater Christi. Ubi, uti patet, non de ipso facto vaticiniorum ad Beatam Virginem spectantium, de qua re satis inter catholicos constat, quaerendum nobis est, sed de ratione quare debuerit B. Virgo in Veteri Testamento praefigurari et annuntiari.

2. — PROP. — **Conveniens fuit ut B. Virgo variis figuris et prophetiis in Veteri Testamento praenuntiaretur.**

Haec convenientia evincitur potissime triplici de causa.

α) **Ex ipsa Matris Dei dignitate.** — Revera, cum res magna atque insolita eventura est, necesse est ut mentes hominum paulatim praeparentur et disponantur, ad hoc ut illam suscipere valeant, ne repentino illius fulgore in incredulitatem terreantur. Atqui talis est Matris Dei dignitas, ut longe antecellat quodcumque in creatis rebus magnum et mirabile fingi utcumque potest. Ergo necesse fuit ut longo prophetarum praeconio, statim ab exordio mundi, ventura annuntiaretur divina Maternitas, non secus ac ipsa Verbi Incarnatio, cuius erat in praesenti oeconomia conditio sine qua non.

Hinc videmus quod, immediate post hominis lapsum, praenuntiatum est Adamo, una cum venturo Messia, venturam esse et mulierem, cuius semen foret aliquando serpentis caput contritu-

1. Vide *Raccolta*, ecc., n. 338, p. 591, Romae, 1898.

rum. Qua de causa ait S. Bernardus[1] : *Quid ergo sidereum micat in generatione Mariae ? Plane quod ex regibus orta, quod ex semine Abrahae, quod generosa ex stirpe David. Si id parum videtur, adde quod generationi illi ob singulare privilegium sanctitatis divinitus noscitur esse concessa, quod longe ante eisdem patribus coelitus repromissa, quod mysticis praefigurata miraculis, quod oraculis praenuntiata propheticis. Hanc enim sacerdotalis virga, dum sine radice floruit, hanc Gedeonis vellus, dum in medio siccae areae maduit, hanc in Ezechielis visione orientalis porta quae nulli unquam paluit, praesignabat.*

3 — β) Ex fine adstruendae veritatis Incarnationis dominicae. — Revera, talis futurus erat Messiae ortus, ut supra, imo et contra, naturae leges ex intacta Virgine nasciturus foret, naturae solito cursu praetermisso. Quocirca ne homines in errorem inducerentur, credentes phantasma esse quem sola virgo conciperet, ut etiam virgo ipsa fidei suae in Filium ex se procreandum haberet documenta, necessarium fuit ut magna et miranda divinorum signorum indicia praecurrerent.

4 — γ) Ex fine Veteris Testamenti, cuius fuit Novi Foederis excellentiam praemonstrare, quod testatur Apostolus dicens[2] : *Haec... omnia in figura contingebant illis ;* et rursus[3] : *Quae sunt membra futurorum, corpus autem Christi.* Quocirca, si apostolorum, Christi legatorum, officia; si martyrum, Christi testium, passiones; si confessorum, Christi praeconum, constantia; si denique Ecclesiae Christi sponsae futura excellentia fuit praenuntianda, quidni apostolorum, martyrum, confessorum Regina, Ecclesiae praecipuum decus, ipsius Verbi incarnati benedicta Mater?

5. — Explicitiora vaticinia secundum Patres. — Quocirca, frequentissima est apud Patres ad vaticinia Mariam Virginem spectantia allusio, frequentissima quoque ex hisce vaticiniis ad Dei Matrem argumentatio. Ita S. Bernardus[4], in verbis protoevangelii[5], agnoscit Beatissimam Virginem figuratam. *Quam tibi aliam praedixisse Deus videtur, quando ad serpentem ait : Inimicitias ponam*

1. Serm. in Cap. XII Apoc. — 2. 1 Cor., X, 11. — 3. Col., II, 17. — 4. Hom. II sup. Missus est. — 5. Gen., III, 15.

inter te et mulierem? Et si adhuc dubitas quod de Maria dixerit, audi quod sequitur : Ipsa conteret caput tuum. Cui haec servata victoria est nisi Mariae? Idem Pater[1] agnoscit Beatam Virginem etiam in muliere a Salomone celebrata[2] : *Quam vero aliam Salomon requirebat, cum dicebat : Mulierem fortem quis inveniet?*

Auctor quoque Sermonis de Assumptione Beatae Mariae Virginis[3], Deiparam in percelebri Hieremiae vaticinio : *Foemina circumdabit virum*[4] ultro, agnoscit. *Circumdedit enim virum in utero, sicut Hieremias sanctus testatur, et non aliunde accepit. Faciet, inquit, Dominus novum super terram, et mulier circumdabit virum. Vere novum et omnium novitatum supereminens novitas virtutum, quando Deus, quem ferre non potest mundus, neque videre aliquis, ut vivere possit, sic ingressus est hospitium ventris, ut corporis claustrum nesciret : sicque gestatus, ut totus Deus in eo esset; et sic exivit inde, ut esset, sicut Ezechiel fatetur, porta omnino clausa.*

Nec tacendus est S. Tarasius, patriarca Constantinopolitanus, qui[5] plura prophetarum vaticinia de Beata Virgine egregie commentatur. *Tu es Prophetarum speculum,* ait ille, Virginem alloquens, *et rerum ab illis praenuntiatarum exitus. Te enixe Ezechiel*[6] *vaticinans appellavit portam clausam, per quam nemo hominum unquam transibit, nisi Dominus Deus solus, et portam clausam conservabit. Te Isaias ille*[7] *in primis grandiloquus praenuntiat virgam Iesse, ex qua flos Christus orietur et fruticibus vitiorum extirpatis radicitus, plantas divinae cognitionis in agro inseret. Te Hieremias*[8] *praemonstravit, inquiens : Ecce dies venient, dicit Dominus, et feriam domui Israël et domui Iudae foedus novum quod constitui cum patribus eorum; ita significans adventum ortumque Filii tui, et populum gentium vocans ad Deum adorandum, inde usque a finibus terrae. Te etiam Daniel*[9] *vir desideriorum, proclamavit montem ingentem, e quo Christus lapis angularis abscindetur, et simulacrum multiformis serpentis ruina atque exitio dissipabit*[10].

6. — Implicitae figurae quantum ad personas. — Quae quidem sunt explicitiora de Beata Virgine vaticinia. Habentur

1. Ibid. — 2. Prov., XXXI, 10. — 3. Inter Opp. S. August. — 4. XXXI, 22. — 5. De Praesent. Deip. — 6. XLIV, 2. — 7. XI, 1. — 8. XXXI, 1. — 9. II, 34. — 10. De Praesentat. Deiparae.

tamen et implicitae figurae, sive in quibusdam personis, sive in quibusdam rebus Veteris Testamenti.

In personis quidem, quae propter unam vel alteram virtutem typus specialiter extiterunt Beatissimae Virginis. Sic a Patribus quandoque typus Mariae celebratur Sara[1] propter mirabilem illius conceptionem; Debora[2], Iahel[3] aut Iudith[4] propter eius in hostes insignes triumphos; Esther[5], propter pulchritudinem; Abigaïl[6], propter prudentiam; Rachel[7], propter Ioseph huius filium, typum Christi; Rebecca[8], propter benedictionem Isaac quam pro filio suo Iacob comparavit.

7. — Figurae Beatae Virginis in Veteri Testamento quantum ad res. — Res autem in quibus figurata invenitur Beatissima Virgo in Veteri Testamento innumerabiles prope sunt. Ut pauca adducam, saepius apud Patres Maria praenuntiata invenitur in paradiso voluptatis a Deo plantato[9]; in costa Adae ex qua formata est Eva[10]; in scala quam vidit Iacob usque ad coelum ascendentem[11], in arca Noë, quae genus humanum salvavit[12]; in civitate Ierusalem[13]; in bethlehemica cisterna quam, ut refocillaretur, David desideravit[14]; in rupe deserti ex qua Moyses aquam elicuit[15]; in porta orientali iugiter clausa[16]; in horto concluso et fonte signato[17]; in rubo quem incombustum vidit Moyses[18]; in lectulo Salomonis[19]; in vase aureo manna continente[20]; in virga aaronica[21]; in thuribulo aureo[22]; in nube quae noctem illuminabat[23], et in illa quae tabernaculum testimonii operiebat[24]; in candelabro aureo[25]; etc.[26].

8. — Testimonia ex Patribus. — Hic autem abs re non erit

1. Gen., XVII, 15. — 2. Iud., IV, 4. — 3. Ibid., IV, 17. — 4. Iudith, XIII, 6. — 5. Esth., XIV, 1. — 6. I Reg., XXV, 3. — 7. Gen., XXIX, 18. — 8. Ibid., XXII, 23. — 9. Ibid., II, 8. — 10. Ibid., 21. — 11. Ibid., XXVIII, 12. — 12. Ibid., VI, 15. — 13. 3 Reg., XI, 13. — 14. 2 Reg., XXIII, 15. — 15. Num., XX, 11. — 16. Ezech., XLIV, 2. — 17. Cantic., IV, 12. — 18. Exod., III, 2. — 19. Cant., I, 15. — 20. Exod., XVI, 33. — 21. Ibid., VII, 12. — 22. 2 Par., XXVI, 19. — 23. Exod., XVI, 20. — 24. Ibid., XL, 32. — 25. Ibid., XXV, 31. — 26. Videsis Patrum paraphrases in istas Beatae Mariae Virginis figuras apud Thom. Livius, M. A., *The Blessed Virgin in the Fathers of the first six centuries*. London, Burns and Oates, 1893, *passim*.

pauca, speciminis gratia, ex Patribus adducere testimonia, quibus unum aliumve ex hisce titulis Virginis exornarunt. Commendandi praecipue sunt Patres Graeci, qui disertissimo stylo et facundo eloquio Sanctae Deiparae laudes sub hisce figuris texere decertant.

S. Germanus[1] Virginem salutat : *Ave, columba, quae nobis et fructum fers olivae, et servatorem a spiritali diluvio ac portum salutis annuntias.* Et rursus[2] : *Ave, amoenissimus et rationalis Dei paradisus, benevolentissima et omnipotenti eiusdem dextera hodie ad orientem plantatus, et ipsi suaveolens lilium, et rosam immarcescibilem germinans.* Et iterum[3] : *Ave Dei mons praepinguis et umbrosus, in quo enutritus Agnus rationalis peccata atque infirmitates nostras portavit; mons e quo devolutus ille nulla manu praecisus lapis contrivit aras idolorum.* Pariter[4] : *Ave, urna ex puro auro conflata et suavissimam animarum nostrarum dulcedinem, Christum scilicet qui manna est, continens.*

Non minus eloquenter S. Tarasius[5] : *Tu Noë arca, et secundae regenerationis apud Deum conciliatio.* Et iterum[6] : *Tu Aaronis virga florescens; tu es Davidis filia fimbriis aureis circumvestita, vario ornatu nitescens.*

9. — Liber Cantici Canticorum. — Quinimmo et totum librum Cantici Canticorum, nuptiale scilicet illud carmen, castos animorum complexus exprimens et affectuum iucundissimam charitatem, Beatissimae Virgini veneranda Patrum traditio, Ecclesiae quoque magisterium accommodat. Testis unus sufficiat auctor Sermonis de *Assumptione Beatae Mariae Virginis*, qui illud[7] exponens : *Hortus conclusus, soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus,* — ait : *Vere hortus deliciarum, in quo consita sunt universa florum genera et odoramenta virtutum : sicque conclusus, ut nesciat violari, neque corrumpi ullis insidiarum fraudibus. Fons itaque signatus sigillo totius Trinitatis.* Et iterum : *De ipsa Salomon in Canticis, quasi in laudem eius : Veni, inquit, columba mea, immaculata mea. Iam enim hiems transiit, imber abiit et recessit. Ac deinde inquit : Veni de Libano, veni, coronaberis.*

1. In Praesent. Deiparae. — 2. Ibid. — 3. Ibid. — 4. Ibid. — 5. De Praesent. Deiparae. — 6. Ibid. — 7. IV, 12.

10. — Scholion. — Quia, dictante Spiritu Sancto, Beatam Virginem Veteris Testamenti paginae figuratam eo sensu exhibent, quo decebat omnino ut quae ad Matris Dei dignitatem evehebatur, singulari modo praenuntiaretur, ideo non modo sacro concionatori fas est recurrere ad illa documenta, ad fidelium pietatem in tantam Virginem accendendam, sed etiam theologo ius erit, ut vestigia ecclesiasticae traditionis premens, huiusmodi signis et figuris utatur ad doctrinam de Beata Virgine catholico sensu exponendam, illustrandam, defendendam. Eo enim consilio a divina sapientia has figuras provisas fuisse ducimus, ut facilius possent abyssi magnitudinis glorisissimae Deiparae explorari, et ita ut Matris penitior cognitio ad Filii uberiorem scientiam capessendam duceret.

ARTICULUS IV. — *De Annuntiatione Beatae Mariae Virginis.*

1. — Ratio articuli. — Adveniente tempore a Deo praestituto, quo Incarnationis mysterium compleretur, et figurae et prophetiae finem acciperent, divinae maternitati, Deo ita disponente, praelusit annuntiatio Virgini ab angelo facta, cuius convenientiae rationes, tum quoad factum ipsum, tum quoad modum facti, hic investigantur.

Ubi primo advertisse iuvabit, solum de convenientia, non autem de absoluta necessitate hic agi, quandoquidem poterat Deus mysterium istud in B. Virgine, ipsa nesciente, aut etiam dissentiente, perficere. Nec ponimus mysterium Incarnationis antecedenter et absolute pendere a Virginis consensu, sed tantummodo consequenter, scilicet secundum divinae Providentiae dispositionem.

2. — PROP. — Congruum fuit Beatae Virgini annuntiari ipsam fore Christum concepturam.

Apud Lucam[1] legimus annuntiationis historiam. Cum Virgo ab angelo salutata plena gratia, turbata esset in sermone, et qualis esset ista salutatio cogitaret, angelus ei dixit[2] : *Ne timeas, Maria;*

1. Cap. I. — 2. Vers. 30, 31.

invenisti enim gratiam apud Deum : ecce concipies in utero, et paries Filium, et vocabis nomen eius Iesum, ubi notandum est angelum quasi verbatim replicare Isaiae[1] prophetiam. Porro, huius annuntiationis convenientiae ratio quadruplex adsignari potest[2],

3. — I. **Congruus ordo coniunctionis Filii Dei ad Beatam Virginem** exigebat ut prius Verbum conciperet mente, dum de futuro partu instrueretur, quam illud conciperet carne : quem in locum faciunt verba S. Augustini[3] : *Beatior est Maria percipiendo fidem Christi, quam concipiendo carnem Christi... Materna propinquitas nihil Mariae profuisset, nisi felicius Christum corde quam carne portasset.* Huc etiam faciunt nota Ven. Bedae[4] verba : *Inde quidem beata* (Dei Genitrix), *quia Verbi incarnandi ministra facta est temporalis, sed inde multo beatior, quia eiusdem semper amandi custos manebat aeterna.* Hic est enim primus gradus accessus ad Deum, ut per fidem, quae *est ex auditu*[5], Verbum Dei in mente concipiamus, quod profecto esse debuit et in Virgine Maria, ut non prius conciperet in utero Filium Dei, quam illum in mente et corde haberet[6].

4. — II. **Propter fidem**, ut scilicet B. Virgo posset esse certior testis sacramenti Incarnationis dominicae : cum enim ipsa de hoc sacramento in se complendo divinitus fuisset edocta, potuit, labentibus temporibus, idoneum de tanto mysterio testimonium reddere. Quod quidem dicitur, non quod B. Virgo expressam fidem Incarnationis futurae non haberet, sed quod cum humilis esset, non tam alta de se sapiebat, et ideo super hoc erat instruenda[7].

5. — III. **Propter obsequium a Virgine Deo exhibendum.** — Congrue factum est ut Virgini Deum pariturae divinum nuntium fieret, circa ea quae in ipsa erant complenda, ad hoc ut et ipsa Virgo voluntaria obsequii sui munia Deo offerret, promptam se exhibens exequendae in omnibus Dei voluntati; et propterea angeli verbis annuens, ait[8] : *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*[9].

1. VII, 14. — 2. Cf. 3 Quaest., XXX. — 3. L. de Virgin., c. 3. — 4. L. IV in Luc., c. 49. — 5. Rom., X, 17. — 6. Ibid., art. 1. — 7. Ibid., ad 2um. — 8. Luc., I, 38. — 9. Ibid.

6. — IV. **Propter consensum Virginis.** — Demum congruitas annuntiationis apparet ex eo quod cum, per Incarnationem, Verbum quodam veluti spirituali connubio humanae naturae uniri vellet, ad matrimonium autem requiratur consensus contrahentium, hinc conveniens omnino fuit ut, misso nuntio coelesti, postularetur et expectaretur Virginis consensus loco totius humanae naturae, cuius vices censebatur tunc agere.

Quae consensus exspectatio congruit plane modo operandi ipsius Dei; licet enim prophetia praedestinationis nostrae compleatur sine nostro arbitrio causante, non tamen sine nostro arbitrio consentiente[1]. *Sicut Deus per gratiam*, ait Suarez[2], *tametsi efficacissimam, nullam personam ratione utentem ad amicitiam suam sine consensu eius pertrahit, ita cum per hoc mysterium Beata Virgo ad singularem cum Deo coniunctionem ineundam elevaretur, ad suavem divinae Providentiae dispositionem pertinuit voluntarium eius exspectare consensum. — Iam audisti quomodo fiat hoc,* ait Augustinus[3]; *responde nunc verbum. Vitam quid tricas mundo? Noli mirari, Virgo; nuncio festinanter responde verbum et suscipe filium : da fidem, et senti virtutem*[4].

7. — **Confirmatur.** — I. Deus decreverat ut in Verbi Incarnatione magnae gratiarum copiae eius Matri impertirentur, scilicet eius statui convenientes. Atqui Deus nunquam homini adulto gratiam concedit, nisi eo actu consentiente. Ergo mysterium Incarnationis B. Virgini annuntiari debuit, ut ipsa, consensum praebendo, has gratias recipere valeret.

II. Anima fidelis Christum spiritualiter concipit. Atqui spiritualem conceptionem, quae est per fidem, praecedit annuntiatio quae est per fidei praedicationem[5]. Ergo materialem Christi conceptionem annuntiatio per angeli locutionem praecedere debuit.

8. — **Scholion I.** — *Annuntiatio convenienter facta fuit per Angelum*[6], secundum illud[7]: *Missus est Gabriel Angelus a Deo,* etc.,

1. Luc., I, 38; cf. S. Thom., I. c., ad 1um. — 2. Comment. de Incarn., q. XXX. — 3. Serm. XVIII, de Sanctis. — 4. Cf. Auguste Nicolas, La Vierge Marie dans le plan divin, t. I, l. I, c. VII, 2, p. 158, Paris, 1882. — 5. 3 Quaest., XXX, art. I, ad 3um. — 6. Ibid., art. 2. — 7. Luc., I, 26.

et quidem immediate ipsi Beatae Virgini, non autem mediante sancto Ioseph viro Mariae, sub cuius potestate non fuit, quae *integerrimis visceribus de Spiritu Sancto Christum suscepit*[1].

Porro, haec convenientia potissime ex tribus apparet.

α) *Ad hoc ut servaretur divina ordinatio,*— secundum quam divina ad homines perveniunt mediantibus angelis. *Divinum Iesu benignitatis mysterium*, ait auctor libri *Coelestis Hierarchiae*[2], *angeli primo edocti sunt ; postea per ipsos ad nos cognitionis gratia transivit ; sic ergo divinissimus Gabriel Zachariam quidem docuit prophetam Ioannem ex ipso nasciturum; Mariam autem, quomodo in ipsa fieret thearchicum ineffabilis Dei formationis mysterium.*

Cui rei non officit exaltatio Mariae super omnes angelos : nam licet, utpote Mater Dei, angelis superior foret, tamen, quantum ad statum vitae praesentis, erat ipsis inferior, sicut Christus ipse propter passibilitatem carnis fuit *modico ab angelis minoratus*[3]; unde quantum ad huiusmodi statum non implicat quod Beata Virgo edocta fuerit ab angelo. Si autem dicatur quod Christus nullimode edoctus fuit ab angelo, hoc ideo est quia, utpote comprehensor, perfectam divinorum cognitionem habuit; beata Virgo autem, cum in terris degeret, nondum erat in statu comprehensorum[4].

β) Idipsum *congruebat reparationi humanae*, ut quemadmodum angelus tenebrarum fuerat prima perditionis humanae causa, ita angelus lucis primas partes haberet in opere restaurationis hominis ad dignitatem filii Dei, deferendo Virgini coeleste nuntium.

γ) Demum *conveniebat et virginitati Matris Dei*; est enim angelis cognata virginitas, ideoque ad purissimam Virginem congruenter angelus demandatur.

9. — Quaestio I. — *Quisnam fuerit iste angelus?*

Hic autem angelus fuit Gabriel, summus in ordine archangelorum, quorum est summa annuntiare, ut ait S. Gregorius[5], qui etiam haec habet[6] : *Gabriel Dei fortitudo nominatur; per Dei ergo fortitudinem nuntiandus erat, qui virtutum Dominus et potens in*

1. Serm. 4 de Assumpt. — 2. Cap. IV. — 3. Hebr., II, 9. — 4. Cf. S. Thom., loc. cit., ad 1um. — 5. Hom. de Centum ovibus. — 6. Loc. cit.

praelio ad debellandas potestates aëreas veniebat. Et licet nullus angelus perfecte cognoverit huius mysterii rationes, nec percipere valuerit qualiter Filius, *totus in Genitore, totus manebat in omnibus, necnon et in virginea cellula*[1], tamen existentiam huius mysterii sufficienter perspectam angelus habere potuit, ut circa illam Gabriel nuntii vice fungi posset[2].

10. — Scholion II. — *Angelus annuntians congruenter apparuit B. Virgini visione corporali.*

Equidem, si B. Virgo fuisset per fruitionem divinae Essentiae supra sensus corporis totaliter elevata, potuisset videre angelum per essentiam; sed quia erat adhuc in statu hominis viatoris, ideo congrue angelus sub corporea forma ei se videndum praebuit divina nuntiantem, licet dici possit quod in ipso Annuntiationis momento, quando scilicet verba protulit: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*, ipsa transeunter viderit divinam Essentiam et in ea etiam angeli naturam quidditative, ut infra fusius declarabitur[3]. Haec autem convenientia ex triplici potissimum capite ostenditur[4].

α) *Propter idipsum quod annuntiabatur.* Revera, cum angelus venerat ad annuntiandam invisibilis Dei Incarnationem per quam visibilis fieret, conveniens fuit ut ad huius rei declarationem quaedam invisibilis creatura formam visibilem assumeret: ita etiam omnes Veteris Testamenti apparitiones, quae ad hoc mysterium praeordinabantur, fuerunt apparitiones visibiles rerum invisibilium.

β) *Propter ipsam Virginem Mariam,* quae non solum mente, sed etiam corpore erat Filium Dei susceptura, unde non solum mens eius, sed etiam sensus corporei erant visione angeli refovendi.

γ) *Propter certitudinem rei annuntiatae;* licet enim imaginatio sit altior potentia quam sensus exterior, tamen certius apprehendimus ea quae sunt oculis subiecta, quam ea quae imaginamur; principium enim humanae cognitionis est sensus exterior; oportet autem principia cognitionis esse certiora; unde apparitio concessa

1. S. Maximus *quoad sensum,* in Homiliis, passim.. — 2. Cf. S. Thom., Ibid., ad 3um. — 3. P. II, c. I, art. 7. — 4. S. Thom., Ibid., art. 3.

B. Virgini in annuntiatione fuit excellentior quam apparilio quam habuit S. Ioseph de angelo in somnis. *Angelus non in somnis*, ait S. Ioannes Chrysostomus[1], *immo visibiliter Virgini astitit; nam, quia magnam valde revelationem accipiebat ab angelo, egebat ante tantae rei eventum visione solemni.*

11. — Scholion III. — *Congruus quoque fuit ordo ab angelo in annuntiatione servatus.*

Primo enim Virginis mentem angelus attentam reddit ad tantae rei considerationem, eam salutando salutatione nova et insolita, excitata eius admiratione, propter inassuetam laudem ipsi collatam. *Ave, gratia plena*, ait, ostendens Virginis idoneitatem ad Verbum concipiendum; *Dominus tecum*, significans illam iam in se habere quem mox paritura erat; *benedicta tu in mulieribus*, praesagiens honorem subsecuturum. Tum de mysterio Incarnationis in Virgine complendo illam instruit, praenuntiando conceptum et partum: *Ecce concipies in utero et paries Filium*, necnon ostendendo conceptae prolis dignitatem: *Hic erit magnus et Filius Altissimi vocabitur*, etc., et manifestando modum conceptionis: *Spiritus Sanctus superveniet in te*, etc. Demum angelus ut Virginis animum induceret ad consentiendum, proponit exemplum conceptus Elisabeth quae sterilis fuerat: *Et ecce Elisabeth cognata tua*, etc., ad cuius exempli confirmationem subditur efficax argumentum ex omnipotentia divina desumptum: *Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum*[2].

12. — Quaestio II. — *Quid tenendum sit de turbatione et pavore Mariae ab evangelistis narratis?*

Resp. Hoc naturaliter evenisse tenendum est citra ullam B. Virginis culpam. Nam, ut ait S. Ambrosius[3], *perturbamur et a nostro alienamur affectu, quando perstringimur alicuius superioris potestatis occursu.* Quod evenit non modo in visione corporali, verum etiam in visione imaginaria, sicut legimus[4]: *Cumque sol occumberet, sopor irruit super Abram, et horror magnus et tenebrosus invasit eum.* Hoc autem exhinc provenit quod, cum homo supra seipsum

1. Hom. IV. — 2. S. Thom., Ibid., art. 4. — 3. Sup. Luc., cap. I, super illud: Apparuit illi angelus. — 4. Gen., XV, 12.

elevatur, pars eius inferior debilitatur, unde perturbatio sequitur; sicut calore naturali ad interiora reducto, exteriora contremunt; unde Origenes[1] ait: *Angelus apparens, sciens hanc esse humanam naturam, primum perturbationi medetur; unde tam Zachariae quam Mariae post turbationem dixit: Ne timeas.*

Licet igitur ista perturbatio in parte superiori habeatur, tamen apparitio angelica non cessat esse argumentum magnae dignitatis in eo qui illam recipit. Eo [vel maxime quia post talem perturbationem pax magna et gaudium subsequuntur; unde etiam regula desumitur ad discernendas bonorum spirituum apparitiones ab apparitionibus spirituum malorum: quia incussa ab his formido permanet; post timorem autem ab illis causatum, magnum accedit gaudium, quemadmodum legitur in Vita S. Antonii[2]. Convenit etiam verecundiae virginali perturbatio Mariae, iuxta illud Ambrosii[3]: *Trepidare virginum est, et ad omnes viri ingressus pavere, omnes viri affatus vereri.*

At, non desunt auctores qui Virginis turbationem non ex angeli apparitione ortam fuisse dicunt, sed ex admiratione eorum quae ab angelo audiebat. Dicunt enim non improbabiliter B. Virginem assuetam fuisse visionibus angelorum; sed quia de se tam magnifica non cogitabat, ideo Evangelista non dicit quod turbata fuerit in visione angeli, sed in eius sermone[4].

13. — Sententia respuenda. — Quidquid sit, omnino respuenda sunt, utpote Virginis perfectae sanctitati detrahentia, ista Procli verba[5], quibus inducit Gabrielem sic alloquentem Mariam: *His quae a me dicta sunt, non tu sola diffidisti, sed et Zacharias. Ac te quidem, cum in sacratioribus mysteriis infantem esse non ignorem, immo quod te velut Matrem Domini reverear, castigare non audeo, mihi fidem abnegantem.* Cui simile quid protulit Calvinus, volens quod B. Virgo de veritate praedictionis dubia manserit. Sed nec ista alia sancti Ioannis Chrysostomi verba[6] laudanda sunt, quibus ait nuntiatum fuisse ab angelo Virgini eius conceptionem, ne rei penitus ignara, *in suam perturbationem et metum veniret.*

1. Hom. IV, Supra Luc. — 2. In Vitis Patrum, l. I, c. 18. — 3. Sup. illud Luc., cap. 1: Et ingressus angelus. — 4. S. Thom., Ibid., ad 3^m. — 5. Orat. VI. — 6. Hom. IV, in Matth.

Quippe verisimile est, ait, *si quid actum esset ignoraret, gravius aliquid in se consulturam fuisse, ac laqueo ferrove sibi vitam erepturam, quod tantae ferendae ignominiae impar esset :* quod de sanctissima et fortissima Virgine ne cogitare quidem fas est, ut infra fusius[1] dicetur.

14. — Sententia sanctorum Augustini et Ambrosii. — Quod autem Augustinus[2] videtur dicere quod Maria dubitaverit : *Ambigenti Mariae de conceptu, possibilitatem angelus praedicat*, — intelligi potest de dubitatione admirationis, magis quam de incredulitatis ambiguitate; unde angelus probationem inducit, non ad auferendam infidelitatem, sed potius ad removendam admirationem; animo enim humili nihil est mirabilius quam auditus suae excellentiae ; — quamquam librum istum non Augustini, sed haeretici cuiusdam auctoris esse Bellarminus[3] censeat. Igitur simpliciter cum S. Ambrosio[4] dicendum est quod B. Virgo de verbis angeli minime dubitavit : *Temperantior est Mariae responsio, quam verba sacerdotis* (Zachariae). *Haec ait : Quomodo fiet istud? Ille respondit : Unde hoc sciam? Negat ille se credere qui negat se scire; ista se facere profitetur; nec dubitat esse faciendum quod quomodo fieri possit inquirit.*

1. P. II, c. I, art. 3. — 2. In Lib. Quaest. Vet. et Nov. Test., q. 51. — 3. L. de Script. eccl. — 4. Sup. illud Luc. c. I : *Quomodo fiet istud ?*

CAPUT II

De divina Maternitate

PROLOGUS

Ratio et ordo capitis. — Acto de congruitate annuntiationis per ordinem ad actuationem in tempore divini decreti de Incarnatione Verbi ex Virgine Maria, modo inquiratur oportet de ipsamet Verbi conceptione in utero Virginis, ut sciatur quasnam partes illa habuerit in conceptione Christi, quo melius determinari valeat postea utrum ipsa possit et debeat dici vere Mater Dei. Ubi duo erunt per ordinem discutienda : *primum*, de eo quod B. Virgo egerit in conceptione Christi; *secundum*, utrum B. Virgo sit vere Mater Dei.

Hinc, duo hic quaerentur :

Primo. De eo quod B. Virgo egit in conceptione Christi.

Secundo. Utrum B. Virgo Maria sit mater Dei.

ARTICULUS I. — *De eo quod B. Virgo egit in conceptione Christi.*

1. — Ratio articuli. — Potissima huius articuli intentio est ut, iuxta Angelici doctrinam[1], explicatio tradatur horum verborum[2]: *Spiritus Sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi;* ubi ostendendum erit quid Spiritui Sancto in ista mirabili conceptione, quid B. Virgini sit tribuendum.

2. — PROP. I. — Spiritus Sanctus fuit principium activum conceptionis Christi.

Prob. rat. theol. Cum conceptio corporis Christi sit aliquod opus ad extra, ideo tota Trinitas illam operata fuisse dicenda est, cum in operationibus ad extra principium est Deus ut est unus in essentia, consequenter unus in virtute et unus in operatione; e contra, in operationibus ad intra, principium est divina persona ut distincta ab aliis, relationibus originis.

1. 3 Quaest., XXXII, art. 1. — 2. Luc., I, 35.

Porro, licet tota Trinitas sit conceptionem corporis Christi operata, tamen secundum quemdam modum attribuitur singulis personis. Patri nempe attribuitur auctoritas respectu personae Filii, qui per hanc conceptionem sibi assumpsit humanam naturam, Filio attribuitur ipsa carnis assumptio, sed Spiritui Sancto attribuitur formatio corporis, quod a Filio assumitur.

Revera Spiritus Sanctus est Spiritus Filii; sed sicut virtus animae quae est in semine, per spiritum qui in semine includitur, format corpus in generatione aliorum hominum, ita virtus Dei, quae est ipse Filius[1], per Spiritum Sanctum corpus formavit, quod assumpsit. Unde angelus ait: *Spiritus Sanctus superveniet in te*, quasi ad praeparandam et formandam materiam corporis Christi; et *Virtus Altissimi*, id est Christus, *obumbrabit tibi*, id est corpus in te humanitatis accipiet incorporeum lumen divinitatis: *umbra enim a lumine formatur et corpore*, ut ait S. Gregorius[2]; Altissimus autem intelligitur Pater, cuius virtus est Filius[3].

3. — Quid per virtutem Altissimi intelligatur. — Alii vero per virtutem Altissimi malunt intelligere Dei Patris potentiam, qui erat Virginem undequaque circumdaturus et per Spiritum Sanctum operaturus, ut illa, inviolata manens, Verbum conciperet. Augustinus tamen per virtutem Altissimi intelligit ipsum Spiritum Sanctum qui Virginem fovere debebat, tegere ac circumdare, ut absque virginitatis detrimento conciperet et pareret. *Virtutis nomine*, ait, *appellari etiam Spiritum Sanctum ex eo loco clarum est, ubi angelus dicenti Mariae: Quomodo fiet istud quoniam virum non cognosco, respondit: Spiritus Sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Qui videtur etiam esse sensus Ecclesiae, dum canit[4]: *Quae et Unigenitum tuum Spiritus Sancti obumbratione concepit.*

4. — Quaestio. — *Cur conceptio corporis Christi specialiter attribuitur Spiritui Sancto?*

Resp. Imprimis, Spiritus Sanctus est amor Patris et Filii; quod autem Filius Dei carnem sibi assumpserit in utero virginali, ex

1. 1 Cor., I, 24. — 2. L. XVIII, Mor., c. 12. — 3. S. Thom., Ibid., ad 1um. — 4. In Praefatione de B. V.

maximo Dei in nos amore provenit; ideoque congrue attribuitur Spiritui Sancto conceptio corporis Christi ex parte *causae ipsius Incarnationis*.

Ex parte etiam *naturae assumptae* apparet ipsa congruitas; cum nempe gratia Spiritui Sancto attribuitur, per hunc modum datur intelligi quod humana natura non est assumpta a Filio Dei propter alicuius merita, sed tantummodo ex pura Dei gratia.

Demum ista congruitas apparet ex parte *termini assumptionis*. Revera, Incarnatio ad hoc est terminata, ut homo ille, qui concipiebatur, esset sanctus et Filius Dei. Atqui utrumque horum attribuitur Spiritui Sancto; nam et homines per ipsum efficiuntur filii Dei, et ipse est Spiritus sanctificationis; unde sicut alii per Spiritum Sanctum sanctificantur spiritualiter, ut sint filii adoptivi, ita Christus per Spiritum Sanctum est in sanctitate conceptus ut esset Filius Dei naturalis; unde cum dictum fuisset[1]: *Qui praedestinatus est Filius Dei in virtute*, additur huius rei manifestatio: *Secundum spiritum sanctificationis*, id est per hoc quod est conceptus de Spiritu Sancto; et angelus, cum annuntiasset: *Spiritus Sanctus superveniet in te*, conclusit: *Ideoque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.*

5. — Confirmatur. — Conceptio Christi fuit maximum miraculum. Atqui opera miraculosa Spiritui Sancto attribuuntur. Ergo et conceptio Christi Spiritui Sancto convenienter attribuitur, tamquam principio activo.

Hinc recte a Paulo IV damnati sunt[2] qui negabant Dominum Nostrum Iesum Christum esse conceptum in utero Beatae Virginis *de Spiritu Sancto, sed sicut caeteros homines, ex semine Ioseph.*

6. — Scholion I. — *Non solum corpus Christi, sed etiam ipse Christus ratione sui corporis convenienter dicitur conceptus de Spiritu Sancto,* sicut Ecclesia in Symbolo canit: *Qui conceptus est de Spiritu Sancto.*

In Spiritu Sancto, ait S. Thomas[3], *duplex habitudo consideratur respectu Christi: nam ad ipsum Filium Dei, qui dicitur esse conce-*

1. Rom., I, 4. — 2. In Constitut. *Cum quorumdam*, contra Socinianos lata a. 1555, confirmata a Clemente VIII, per Breve *Dominici gregis*, a. 1603. — 3. Ibid., art. 2.

ptus, habet habitudinem consubstantialitatis; ad corpus autem eius habet habitudinem causae efficientis; haec autem praepositio DE *utramque habitudinem designat, sicut cum dicimus hominem aliquem esse de suo patre; et ideo convenienter dicere possumus Christum esse conceptum de Spiritu Sancto, hoc modo quod efficientia Spiritus Sancti referatur ad corpus assumptum, consubstantialitas vero ad personam assumentem.* Exinde legitur[1]: *Antequam convenirent inventa est in utero habens de Spiritu Sancto.*

Hic autem advertisse iuvabit, quod si magis exacte loqui velimus, particula *de* proprie significat consubstantialitatem, dum e contra particula *ex* utrumque significare potest, scilicet consubstantialitatem et efficientiam; ideoque, quia corpus Christi non est consubstantiale Spiritui Sancto, ideo non tam recte dicitur: *Corpus Christi est conceptum de Spiritu Sancto*, sed: *Corpus Christi est conceptum ex Spiritu Sancto;* dicetur vero: *Christus ipse est conceptus de Spiritu Sancto.*

Relate autem ad B. Virginem dicetur quod *Christus est natus vel conceptus de B. Virgine*, scilicet materialiter. Sed quia ista exacta loquendi ratio non semper attenditur, legimus enim: *De corde exeunt cogitationes*[2], et: *De plenitudine eius nos omnes accepimus*[3], ubi *de* stat pro *ex*, ideo dicitur quod corpus Christi est conceptum de Spiritu Sancto[4].

7. — Scholion II. — *Spiritus Sanctus se habuit ut semen in conceptione Christi.*

Nam, cum in semine intelligatur et virtus activa, et substantia corporalis quae in conceptione transmutatur, potest simul affirmari et negari quod Spiritus Sanctus in conceptione Christi se habuerit sicut semen: affirmatur quidem ratione virtutis activae, negatur autem ratione corporalis substantiae. Hoc in sensu intelligendae sunt Patrum voces, quae prima fronte dissonae videntur. Sic Damascenus[5] ait: *Obumbrabit super ipsam* (Virginem) *Dei sapientia et virtus velut divinum semen.* E contra, auctor *Expositionis catholicae fidei*[6] dicit: *Non sicut quidam sceleratissime opinantur, Spiritum Sanctum dicimus fuisse pro semine*[7].

1. Matth., I, 18. — 2. Ibid., XV, 19. — 3. Io., I, 16. — 4. Cf. S. Thom., Ibid., ad 2um et ad 3um. —5. L. III, Orthod. Fid., c. 2.— 6. Seu Ep. 17 ad Dam. int. Opp. supp. S. Hieronymi. — 7. S. Thom., Ibid., ad 2um.

8. — **Scholion III.** — *Licet Christus sit conceptus de Spiritu Sancto, non recte tamen dicitur Filius Spiritus Sancti aut etiam Filius Trinitatis*[1].

Revera, nomen filiationis, sicut et nomen paternitatis et maternitatis, sequitur generationem, et quidem non latissime sumptam, non enim dicimus quod ignis generatus sit filius ignis generantis, sed sequitur generationem quae est in viventibus, et quidem secundum quod genitus producitur in similitudinem generantis; unde nec capillus dicitur filius hominis, nec homo dicitur filius seminis.

Quod si similitudo inter genitum et generantem sit perfecta, et ipsa filiatio perfecta erit, secus erit imperfecta. Perfecta autem filiatio in divinis habetur, qua Pater generat Filium sibi in aeternitate aequalem; imperfecta vero sicut in homine, in quantum creatus est ad imaginem Dei; perfectior, licet adhuc imperfecta, in quantum est recreatus secundum similitudinem gratiae.

Porro, quando aliquid de aliquo dicitur secundum rationem perfectam, non est de eo dicendum secundum imperfectam rationem, sicut Socrates, qui dicitur naturaliter homo secundum propriam hominis rationem, nunquam dicitur homo secundum illam significationem, qua hominis pictura dicitur homo. Atqui Christus est Filius Dei naturalis secundum perfectam filiationis rationem propter generationem aeternam; ideoque non debet dici Filius Dei ratione creationis et iustificationis, licet secundum humanam naturam sit creatus et iustificatus; ideoque debet dici Filius Patris solius, et nullimode Filius Spiritus Sancti aut totius Trinitatis, quia haec filiatio attenditur, aut secundum creationem, aut secundum iustificationem, quae aliud non est nisi filiatio adoptiva, quam Christo nullimode competere novimus[2].

Per hoc tamen non tollitur, ut postea fusius dicetur, quin Christus dicatur verissime Filius Mariae : est enim perfecte Filius eius, cum sit conceptus de Virgine materiam ministrante in similitudine speciei humanae. Unde in Concilio Toletano XI haec habentur: *Nec Spiritus Sanctus Pater esse credendus est Filii, pro eo quod Maria eodem Spiritu Sancto obumbrante concepit.*

1. S. Thom., Ibid., art. 3. — 2. Cf. Ibid., Quaest., XXIII, art. 4.

9. — PRÔP. **II.** — **In Conceptione Christi α) B. Virgo nihil active operata est, sed β) solam materiam ministravit.**

Ita hanc duplicem veritatem exponit S. Augustinus[1] : *Corpus Christi cum sola materia corporali per divinam conceptionis formationisque rationem de Virgine assumptum est, non autem secundum aliquam rationem seminalem humanam.*

Prob. 1ª pars, destruendo positionem, necnon rationem positionis eorum qui dicunt B. Virginem aliquid active operatam fuisse in Christi conceptione, et quidem virtute tum *naturali*, tum *supernaturali*.

10. — Beata Virgo nihil est operata naturali virtute. — Dicunt igitur B. Virginem *naturali* virtute aliquid fuisse operatam active, quia ponunt in qualibet materia naturali esse aliquod activum principium, quod necessarium credunt, ad hoc ut habeatur transmutatio naturalis : — sed in hoc decipiuntur. Revera, transmutatio dicitur naturalis propter principium intrinsecum non solum activum, sed etiam passivum ; unde in gravibus et levibus est principium naturalis motus, non activum sed passivum. Sed non est possibile quod materia agat ad sui formationem : materia enim non est ens actu, et ad hoc quod ageret ad sui formationem, esset necesse quod divideretur in duas partes, quarum una foret movens, altera mota, quod quidem in solis animatis contingit. Ex hoc capite igitur B. Virgo nihil active est operata in conceptione Christi, naturali virtute.

11. — Sed nec virtute supernaturali. — Dicunt enim ad rationem matris requiri, praeterquam quod ministret materiam, quae est sanguis, ut etiam ministret semen quod virili semine commixtum, virtutem activam habet in generatione : cum autem in B. Virgine nulla fuerit facta resolutio seminis propter eius integerrimam virginitatem, dicunt quod Spiritus Sanctus supernaturaliter tribuit ei virtutem activam in conceptione corporis Christi, quam virtutem aliae matres habent per semen resolutum. — At in hoc quoque decipiuntur : nam natura ad opus generationis di-

1. L. X, Sup. Gen. ad litt., cc. 20 et 21.

stinxit sexum maris et foeminae, praecise propter utriusque operationem; distincta igitur est operatio maris ab operatione foeminae, sicut operatio agentis ab operatione patientis; et ideo licet semen foemineum emittatur ad generationem et ad eam quodammodo active operetur, tamen necessarium non est, et suppleri potest tum per patris activam virtutem, tum per matris sanguineam materiam.

Igitur tota virtus activa est ex parte maris, passio autem ex parte foeminae : quapropter in plantis, in quibus utraque vis, activa scilicet et passiva, commiscetur, non est distinctio maris et foeminae.

12. — Consectarium. — Ergo, si B. Virgo accepit aliquam potentiam activam in conceptione Christi ut ea uteretur, — si enim non erat ea usura, frustra omnino illam accepisset, — sequitur illam dici debere patrem Christi. Atqui B. Virgo est mater Christi, et non pater Christi. Ergo B. Virgo nihil active operata est in conceptione corporis Christi. Igitur tota actio in ista mirabili conceptione debetur Spiritui Sancto qui, ut Damascenus[1] ait, *supervenit Virgini purgans ipsam*, id est primam praeservationem ab originali peccato in ea conservans, ut ipsamet Virgo purissima posset sine peccato originali concipere; supervenit quoque Spiritus Sanctus in Virginem, *virtutem susceptivam Verbi Dei tribuens*, id est ut conciperet Verbum Dei, simul autem et generativam virtutem tribuens, scilicet ut virgo manens posset generare, non quidem active, sed passive, quod aliae matres consequuntur ex semine viri[2].

13. — Prob. 2_a Pars. — In conceptione Christi B. Virgo, carnis suae materiam ministravit, quod pertinet ad passionem : unde B. Virgo in conceptione Christi materiam ministrando, totum id praestitit quod ex parte patientis requiritur. Quapropter licet in ordinariis conceptionibus, possit admitti quod semen viri, praeter virtutem effectivam quam habet, concurrat etiam tanquam materiale principium et corpulenta substantia ad constitutionem foetus, — unde hucusque potest adseri quod Christus, quantum ad

1. L. III, Orthod. Fid., c. 2. — 2. Cf. S. Thom., Ibid., ad 1um.

carnem, fuerit non modo in Eva sed etiam in Adamo[1],— tamen in ist singulari conceptione non est admittenda alia origo materialis et corpulenta, nisi sanguis Beatissimae Virginis.

14. — Scholion IV. — *Attamen B. Virgo ante ipsam conceptionem aliquid active operata est, praeparando scilicet materiam, ut esset apta conceptui.*

Revera potentia generativa in foemina se habet ad potentiam generativam in mare, sicut ars inferior respectu ad artem superiorem : atqui ars inferior disponit materiam, ars vero superior inducit formam : ergo virtus generativa foeminae praeparat materiam, virtus autem activa maris format materiam praeparatam[2]. Unde, licet B. Virgo in ipsa corporis organisatione nihil active egerit, antea tamen aliquid est operata, scilicet sanguinem congregando et sine mora ad locum naturalem attrahendo, per propriam virtutem uteri a Spiritu Sancto adiutam.

ARTICULUS II. — *Utrum Beata Virgo Maria sit Mater Dei.*

1. — Erronea quorumdam sententia. — Aliqui olim putaverunt, quos, Romae, se praesente, Caietanus damnatos fuisse refert, ad hoc ut B. Virgo sit vere Mater Dei, sufficere quod illum conceperit aut mente, aut corde, aut pectore. — Cum igitur iam ostenderimus B. Virginem, in conceptione Christi, carnis suae materiam, absque tamen seminis emissione, ut habet Damascenus[3], ministrasse, modo congruit ut quaeratur utrum illud quod B. Virgo praestitit, satis fuerit ut dicatur et sit vere et proprie Mater Dei. — Ubi *primo* loco statuendum veniet quod Christi corpus ex purissimis Virginis sanguinibus formatum fuit[4]; *secundo*, quod in eodem instanti fuit animatum et a Verbo assumptum[5]; *tertio* demum, fidei catholicae dogma proponetur, Beatam Virginem Mariam esse vere et proprie Matrem Dei[6].

1. Cf. 3 Quaest., XXXI, art. 1 et 2. — 2. Ibid., ad 1um. — 3. L. III, Orth. Fid., c. 2. — 4. Cf. S. Thom., Ibid., a. 5. — 5. Ibid., Quaest. XXXIII. — 6. Ibid., Quaest. XXXV, a. 1.

2. — PROP. I. — Filius Dei construxit sibi ipsi, ex castissimis et purissimis sanguinibus Virginis, carnem animatam anima rationali.

Propositio ista, quae ipsismet S. Ioannis Damasceni[1] verbis exprimitur, est contra Valentinum et Apollinaristas, dicentes corpus Christi e coelo delapsum fuisse, et per Beatam Virginem, veluti per canalem, fuisse transmissum. Dicitur ; *Ex castissimis et purissimis sanguinibus*, ad excludendam libidinem, quae in communi hominum generatione oritur ex resolutione seminis, quae nunquam absque concupiscentiae corruptione habetur. Porro, iam dictum est quod talis seminis resolutio, ex parte foeminae, non requiritur de necessitate ad conceptionem ; ideoque in B. Virgine locum non habuit, et consequenter corpus *Christi non seminaliter, sed condilive a Spiritu Sancto formatum est*, ut ait Damascenus[2].

Praecitatis in propositione verbis concordat Iosephi Hymnographi sententia, dum Deiparam alloquitur : *Ex sacris sanguinibus tuis incarnatus est Creator omnium, atque exivit ab utero, virginem te conservans*[3].

3. — Materia de qua formatur foetus. — Porro, in conceptione Christi duo sunt ; aliud, quod ad supernaturalem modum generationis eius pertinet, et hoc est quod activum principium in generatione illa fuerit virtus supernaturalis divina, ideoque quod virgo, id est non ex mare, conceperit ; aliud vero, ad naturalem modum generationis eius spectat, et est quod materia, de qua corpus Christi conceptum est, conformis fuerit materiae quam aliae foeminae subministrant ad prolis conceptionem. Atqui haec materia est sanguis mulieris, non menstruus quem foeminae per singulos menses emittunt et impuritatem quamdam naturalem habet conceptionis, sicut et caeterae superfluitates quibus natura non indiget, et quas proinde natura expellit ; sed est sanguis perductus ad quamdam ampliorem digestionem per virtutem matris generativam, sive, ut aiunt, perductus ad ovariam formationem, ut ita sit materia apta ad conceptum[4].

1. L. III, Orthod. Fid., c. 2. — 2. Ibid. — 3. Mariali, die 1 Julii. Migne. Patr. gr. et lat., vol. LV, col. 1006. — 4. 3 Quaest., XXXI, art. 5, ad 3um.

Revera, carnes et ossa, cum sint actuales corporis partes, et subtrahi nequeant sine corruptione aut diminutione corporis, non sunt materia de qua formatur foetus; sed materia ista est sanguis qui nondum est actu pars, sed potentia tantum est caro et totum corpus; ideoque, cum dicitur Deus carnem ex Virgine sumpsisse, non est intelligendum quod materia de Virgine desumpta fuerit actu caro, sed sanguis qui potentia est caro, secus detrimentum intulisset Matri suae, quod omnino est a veritate catholica alienum[1].

4. — Distinctio inter conceptionem Christi et formationem Evae. — In eo igitur distingui debet formatio corporis Evae ex Adamo, a formatione corporis Christi ex Maria, quod Eva fuit miraculose formata ex aliqua parte actu corporis Adami ex carne et ossibus composita, quae quidem pars, cum non pertineret ad integritatem personalem Adami, sed tantum in quantum erat naturae humanae principium, absque illius detrimento sublata fuit ad formandum Evae corpus; corpus autem Christi ex Virgine fuit eductum, et quidem absque illius detrimento, sed non ex ossibus et carne perfectis, verum ex sanguine, ut dictum est[2]. Unde etiam sequitur quod Eva non fuit Adae filia, quia licet similis Adamo specifice fuerit, tamen non producta fuit in vi naturalis generationis, sicut Christus, qui est productus ex Beatissima Virgine in similitudinem naturae eiusdem speciei, in vi naturalis ex ea generationis.

5. — Conceptio Christi est simpliciter miraculosa. — Diximus : *in vi naturalis generationis;* quia licet ista conceptio, ex parte virtutis activae, id est ex parte operationis Spiritus Sancti, fuerit miraculosa, — operabatur enim non ex semine, et in sancta Virgine, supra legem naturae, — tamen ex parte materiae et virtutis passivae, seu ex parte matris, conceptio ista fuit naturalis; nam *natus est homo ex muliere, et tempore conceptionis debito*, ait Damascenus[3]; dum e contra formatio Evae ex Adamo fuit miraculosa ex utroque capite[4]. *Sed quia unumquodque magis iudicatur secundum formam quam secundum materiam, et similiter secundum agens*

1. Cf. Ibid., ad 1um. — 2. Cf. Ibid., ad 2um. — 3. L. III, Orthod. Fid., c. 7. — 4. Cf. 3 Quaest., XXXV, a. 3, ad 2um.

quam secundum patiens, inde est quod conceptio Christi debet dici simpliciter miraculosa et supernaturalis, sed secundum aliquid naturalis[1]. Quod autem Christus miraculose habuerit naturam humanam, non officit quominus dicatur naturalis hominis filius; sufficit enim ut habuerit naturam humanam veram, sicut caecus illuminatus naturaliter videbat per potentiam visivam, licet illam miraculose acceperat[2].

Attamen, aliquod miraculum est etiam attendendum, saltem probabiliter, ex parte materiae a matre ministratae, in hoc consistens quod, dato quod semen maris sit etiam materia foetus in animalibus, et non solum agens, sicut docuerat Aristoteles[3], cum non est materia permanens, sed materia transmutata, virtus divina, quae non est determinata ad certum quemdam effectum producendum, sed potest immediate movere quamcumque materiam, eo praecise quia nullo determinato subiecto indiget ad operandum, transmutavit immediate in corpus Christi materiam a matre ministratam, sicut olim transmutaverat limum terrae in corpus Adami[4], quod profecto virtus naturalis facere non potuisset, cum haec non possit transmutare ad certam formam nisi determinatam materiam[5].

Sed et hoc sedulo animadvertendum est, nempe non officere veritati humanitatis Christi et eius nobiscum similitudini, quod non, ut alii homines, generatus fuerit ex commixtione maris et foeminae. Nam natura quidem est determinata ad unum effectum et ad unum modum producendi illum, adeo ut alius generationis modus in natura arguat diversitatem specificam in effectu; sed divina virtus, sicut ad unum effectum non est determinata, ita nec ad unum modum producendi illum; unde, sicut fuit verus homo quem Deus primo produxit ex limo terrae, ita etiam verus homo est quem divina virtus, absque virili semine, de Virgine formavit[6].

1. 3 Quaest., XXXIII, a. 4.— 2. Ibid., ad 1um.— 3. In L. I, de Gen. Animal. cc. 2, 10, 20. — 4. Cf. 3 Quaest., XXVIII, art. 1, ad 5um. — 5. Vide opus nostrum Del Miracolo, cap. IV, § III; et cap. VI, § V, 2^{a} Ediz. Roma, Pustet, 1901. — 6. S. Thom., loc. cit., art. 1, ad 4um.

6. — PROP. II. — Corpus Christi in primo instanti suae conceptionis fuit α) formatum, β) animatum anima rationali, γ) a Verbo assumptum.

Tria ista pulcherrime traduntur a tribus sanctis Ecclesiae doctoribus. S. Gregorius[1] ait : *Angelo nuntiante et Spiritu Sancto adveniente, mox Verbum in utero, mox intra uterum Verbum caro.* S. Damascenus autem[2] scribit: *Simul caro, simul Dei Verbi caro, simul caro animata anima rationali et intellectuali.* Denique S. Augustinus[3] dicit : *Firmissime tene et nullatenus dubites carnem Christi non fuisse conceptam in utero Virginis, priusquàm susciperetur a Verbo.*

Prob. 1ª Pars. — Ad prioris positionis evidentiam, sciendum est quod *motus localis sanguinis* ad locum generationis non fuit in instanti perfectus : hoc enim est contra rationem motus localis cuiuscumque, quod fiat in instanti, cum partes successive ingrediuntur locum. Et idem dicendum est de motibus coagulationis, condensationis et organisationis, necessariis ad perfectionem materiae, qui omnes motus comprehenduntur quodammodo sub motu locali. Sed successio ex hac parte non officit propositae thesi; non enim in motu locali sanguinis consistit formalis conceptionis ratio.

Siquidem, formalis ratio conceptionis consistit in formatione corporis ex tali materia; et hanc quidem dicimus fuisse in instanti: *primo*, propter virtutem infinitam agentis, qui fuit Spiritus Sanctus: tanto enim citius potest agens materiam disponere, quanto maioris est virtutis ; unde agens infinitae virtutis potest in instanti materiam movere ad debitam formam; *secundo*, ex parte personae Filii, cuius corpus formabatur: conceptio enim ipsi non attribuitur, nisi ratione assumptionis : dato igitur quod fuisset successio in formatione corporis, si Verbum illud assumpsisset in initio processus formativi, assumpsisset corpus nondum formatum, quod profecto minime decebat ; si vero in termino formationis, tunc non posset tota conceptio illi attribui, cum, ut dictum est, conceptio Verbo attribuitur tantummodo ratione assumptionis : unde in primo instanti, quo materia adunata pervenit ad locum

1. L. XVIII, Mor., c. 27. — 2. L. III, Orthod. Fid., c. 2. — 3. Fulgentius, L. de Fide ad Petr., c. 18.

generationis, corpus Christi fuit perfecte formatum et assumptum, et per hoc dicitur ipse Filius Dei conceptus[1].

7. — Tacita obiectio. — Difficultati quod non potuit materia illa esse in eodem instanti sanguis et caro, quia sic materia fuisset simul sub duabus formis, ergo aliud est instans in quo ultimo fuit sanguis, aliud in quo primo fuit caro formata, ideoque duo instantia et consequenter tempus medium, — *respondetur* dicendo quod non est assignare ultimum instans in quo materia illa fuit sanguis, sed est assignare ultimum tempus quod continuatur, nullo interveniente medio, ad primum instans in quo fuit caro Christi formata, quod instans fuit terminus temporis motus localis ad locum generationis[2].

8. — Scholion. — Conceptionem consequuntur est augmentum quo corpus perducitur ad quantitatem perfectam; quantitas enim corpori humano accommodata non consistit in indivisibili, sed suam habet latitudinem; ideoque fuit in illo momento corpus Christi formatum minima quadam quantitate tali corpori congrua, quae postea debitum augmentum per nutritionem acciperet, et hoc augmentum successivum fuit, tum quia non completur sine motu locali, motus autem localis est cum tempore, tum quia tale augmentum procedit ex virtute animae operantis in corpore iam formato; anima autem sic non operatur nisi in tempore, nam potentia augmentativa est in generato, ideoque in corpore, quod in Christo erat eiusdem speciei ac in nobis, et ita successive procedebat; dum e contra potentia generativa est in generante, qui relate ad Christum fuit, non sicut in caeteris hominibus, semen viri, sed agens infinitae virtutis, scilicet Spiritus Sanctus[3].

9. — Prob. 2ª Pars. — In primo illo instanti formationis suae, corpus Christi animatum fuit anima rationali. Revera, ut conceptio ipsi Filio Dei attribuatur, sicut exigit fides nostra in Symbolo ita exposita: *Qui conceptus est de Spiritu Sancto*, necesse est dicere quod corpus Christi, dum conciperetur, esset a Verbo Dei assumptum. Atqui Verbum Dei assumpsit corpus mediante anima, et animam mediante spiritu, sive intellectu, ut fusius ostendit

1. 3 Quaest., XXXIII, art. 1. — 2. Ibid., ad 3um. — 3. Cf. ad 4um.

Angelicus[1]. Ergo in primo instanti conceptionis suae corpus Christi fuit animatum anima rationali, a Deo tunc creata et corpori infusa[2].

Quocirca, in Christi conceptione quaedam perfectio invenitur, quae in aliorum hominum conceptione deest. Revera, in conceptione aliorum hominum, corpus, tanquam imperfecte dispositum, primo recipit animam imperfectam, scilicet vegetativam, et postea, quando est perfectius dispositum, animam perfectiorem, nempe sensitivam, abiecta priori; demum, quando est perfecte dispositum, animam recipit similiter perfectam, videlicet animam rationalem: corpus vero Christi, propter infinitam virtutem Spiritus Sancti formantis illud, statim in primo instanti recepit animam perfectam, id est rationalem. Porro, licet secundum tempus ista diversitas adesset inter animationem corporis Christi, et animationem corporis aliorum hominum, tamen idem fuit principium animationis tum materiale, tum efficiens: materiale quidem, quod fuit corpus sufficienter dispositum; efficiens vero quod fuit Deus solus. Unde S. Leo Papa[3] dicit: *Non alterius naturae erat caro Christi quam nostra: nec alio illi, quam coeteris hominibus, anima est inspirata principio*[4].

Porro quantitas corporis tunc sufficiens esse debuit, ut in ea salvari posset corporis animati ratio. Quantitas autem ista in prima animatione proportionatur quantitati perfectae, ad quam homo per debitum augmentum in perfecta aetate perveniet, ita ut maiorum hominum corpora maiorem habeant quantitatem in illa prima animatione. Porro Christus in perfecta aetate habuit decentem et mediocrem quantitatem; ergo in illa prima animatione, corpus cui infusa est anima rationalis fuit quantitatis proportionate mediocris[5].

10. — Prob. 3ª Pars. — Corpus Christi in primo instanti suae conceptionis fuit a Verbo assumptum. Revera, Deus ita assumpsit id quod est hominis, ut non praeexisteret id quod est hominis, quasi per se subsistens, antequam susciperetur a Verbo; non enim dicimus quod *homo factus est Deus*, sed potius *Deus factus*

1. 3 Quaest., VI, art. 1 et 2. — 2. 3 Quaest., XXXIII, art. 2. — 3. In Ep. ad Iulian., quae est 11. — 4. S. Thom., loco prox. cit., ad 1um et ad 3um. — 5. Ibid., ad 2um.

est homo. Atqui si caro Christi fuisset concepta antequam a Verbo susciperetur, aliquando habuisset propriam hypostasim praeter hypostasim Verbi, et ita destrueretur veritas catholica Incarnationis, quae sibi vult quod Verbum fuerit unitum humanae naturae et omnibus partibus eius in unitate hypostasis, et ita, aut retinuisset istam hypostasim, et sic duplex hypostasis in Christo fuisset, quod est haeresis Nestorii, aut debuisset praeexistentem hypostasim humanae naturae destruere, quod minus conveniens est: Verbum enim per opus Incarnationis nihil destruxit.

Quod si secus esset, deberet fingi Incarnationis mysterium, quasi esset ascensus alicuius praeexistentis, proficientis usque ad unionis dignitatem, quod profecto et Photino inter veteres, et positivistis recentioribus placebit; dum e contra Incarnatio potius est descensus, secundum quem perfectissimum Dei Verbum imperfectionem nostrae naturae sibi assumpsit; unde de Christo *vero pane vitae* dicitur[1] quod de coelo descendit[2].

11. — Corollarium. — Ex hoc sequitur quod in Christo Domino fuit simul concipi et concĕptum esse, id quod S. Augustinus[3] ita exprimit: *Dicimus ipsum Dei Verbum suae carnis acceptione conceptum, ipsamque carnem Verbi Incarnatione conceptam:* unde verum est dicere: Angelo nuntiante, concipitur Verbum, seu Deus; et quia ea quae concipit potest vere dici mater eius qui concipitur, ideo vere et catholice B. Virgo *potest* dici Mater Verbi seu Dei: utrum tamen etiam ita *debeat* appellari, ostendetur sequenti

12 — PROP. III. — Beatissima Virgo Maria debet dici Mater Dei.

Dei Genitricem, sive Deiparam esse Beatissimam Virginem Mariam, non modo divinae Scripturae testantur, sed etiam Ecclesiae solemne magisterium, concorsque Patrum sententia, necnon totius populi christiani sensus hanc catholici dogmatis veritatem ita unanimi voce proclamant, ut propositio ista potius videatur probationibus obfuscari, quam inde maiora lucis incrementa percipiat. Nos tamen, ne quid desit tractationis integritati, per ordinem exponemus, *primo*, argumenta ex S. Scriptura; *secundo*, definitiones Ecclesiae; *tertio*, Patrum auctoritates; *quarto*, theologicas rationes.

1. Io., VI, 33. — 2. S. Thom. Ibid., a. 3, ad 3^m. — 3. L. De Fide ad Petr., c. 18.

13. — α) **Ex Sacra Scriptura Novi Testamenti** abundantissime eruitur veritas de divina maternitate Beatissimae Virginis Mariae.

Imprimis, Angelus ad Virginem, divinum ferens nuntium, ait[1]: *Ecce concipies in utero, et paries filium... Filius Altissimi vocabitur.* Ἰδού, συλλήψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱόν... υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται, id est: *erit, et ita passim celebrabitur.* Et paucis interiectis, sub alia forma, nuntium ingeminat[2]: *Quod ex te nascetur sanctum vocabitur Filius Dei,* τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον κληθήσεται υἱὸς Θεοῦ. Atqui quae in utero concipit et parit filium est vere mater eius. Quod intelligens S. Elisabeth, ita cognatam suam salutabat[3]: *Unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?* πόθεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρὸς μέ; Magi quoque stellam secuti, dicuntur invenisse *Puerum cum Maria Matre eius*[4], εὗρον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Demum vix in Scripturis Maria nominatur, quin expresse Mater Iesu appelletur, sicut[5]: *Nuptiae factae sunt in Cana Galileae, et erat Mater Iesu ibi,* καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ. Et[6]: *Stabat autem iuxta Crucem Iesu Mater eius,* etc, εἱστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, κ. τ. λ. Unde iam aperta dicenda est divinarum Scripturarum Novi Testamenti hac in re auctoritas, ut concludere liceat cum S. Thoma[7]: (Maria) *in Evangelio non consuevit nominari, nisi cum cognominatione huius dignitatis quod sit mater Iesu.* Unde et in Symbolo Apostolorum legimus de Christo: *Qui natus est ex Maria Virgine.*

14. — **Ex definitionibus Ecclesiae** iuvat potissima illa seligere testimonia, quibus evidentius ista veritas demonstratur.

Primo loco sit perceleber Canon primus Concilii Ephesini[8] in quo haec leguntur:

Εἴ τις οὐχ ὁμολογεῖ Θεὸν εἶναι κατὰ ἀλήθειαν τὸν Ἐμμανουήλ, καὶ διὰ τοῦτο Θεοτόκον τὴν ἁγίαν παρθένον, γεγέννηκε γὰρ σαρκικῶς σάρκα γεγονότα τὸν ἐκ Θεοῦ λόγον· Ἀ. Ἕ.

Si quis non confitetur Deum esse veraciter Emmanuel, ac proplerea Dei Genitricem Sanctam Virginem: peperit enim secundum carnem, carnem factum Dei Verbum, A. S.[9]

1. Luc., I, 31, 32. — 2. Vers. 35. — 3. Ibid., v. 43. — 4. Matth., II, 11. — 5. Io., II, 1. — 6. Ibid., XIX, 25. — 7. 3 Quaest., XXVIII, a. 3, ad 6um. — 8. Inter Anathematismos S. Cyrilli. — 9. Vide Denzinger, Enchiridion, n. 73.

Hac solemni definitione audita, gestiens populus Ephesinus, ut testatur S. Cyrillus in Epistola ad populum suum, Patres acclamavit, et ad domos suas cum facibus comitatus est.

Pariter in Epistola Ioannis II ad Senatores Constantinopolitanos haec habentur: *Gloriosam vero sanctam semper Virginem Mariam proprie et veraciter Dei Genitricem Matremque Dei Verbi ex ea incarnati ab hominibus catholicis confiteri recte esse docemus... Propterea ergo, quia proprie et veraciter Dei Filius ex ea incarnatus est, ideo proprie et veraciter Matrem Dei ex ea incarnati et nati esse confitemur*[1].

Non minus explicita sunt quae in Concilio generali V[2] leguntur:

Εἴ τις καταχρηστικῶς ἀλλ' οὐκ ἀληθῶς Θεοτόκον λέγει τὴν ἁγίαν ἔνδοξον ἀειπαρθένον Μαρίαν· ἢ κατὰ ἀναφορὰν ὡς ἀνθρώπου ψιλοῦ γεννηθέντος, ἀλλ' οὐχὶ τοῦ Θεοῦ λόγου σαρκωθέντος καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς, ἀναφερομένης δὲ κατ' ἐκείνου τῆς τοῦ ἀνθρώπου γεννήσεως ἐπὶ τὸν Θεὸν λόγον ὡς συνόντα τῷ ἀνθρώπῳ γενομένῳ· καὶ συκοφαντεῖ τὴν ἁγίαν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, ὡς κατὰ ταύτην τὴν ἀσεβῆ ἐπινοηθεῖσαν παρὰ Θεοδόρου ἔννοιαν, Θεοτόκον τὴν παρθένον εἰποῦσαν· ἢ εἴ τις ἀνθρωποτόκον αὐτὴν καλεῖ ἢ χριστοτόκον· ... Ἀ. Ἔ.

Si quis abusive et non vere Dei Genitricem dicit sanctam gloriosam semper Virginem Mariam, aut per relationem tanquam homine puro nato, non autem Deo Verbo ex ea incarnato, sed relata secundum illos hominis nativitate in Deum Verbum, tanquam cohaerens nascenti homini; et criminatur sanctam chalcedonensem Synodum, tanquam secundum eumdem impium intellectum a Theodoro commentatum, Dei Genitricem Virginem asserentem; aut si quis hominis genitricem vocat eam, aut Christi genitricem,... A. S.

Pariter, in professione fidei Orientalibus ab Urbano VIII praescripta, et a Benedicto XIV[3] confirmata, dicitur *divinitatem et humanitatem ineffabili et incomprehensibili unione in una persona Filii Dei unum nobis Iesum Christum constituisse, eaque de causa Beatissimam Virginem vere esse Dei Genitricem*[4].

1. Ibid., 143. — 2. Id est Constantinopol. II. Can. 6. — 3. Per Constit. Nuper ad nos. — 4. Denzinger, n. 873.

Demum eadem resonantur in Constitutione Pauli IV : *Cum quorumdam*, contra Socinianos lata A. D. 1555, et a Clemente VIII per breve : *Dominici gregis* A. D. 1603 confirmata, in qua damnantur qui asserunt *eamdem beatissimam Virginem Mariam non esse veram Dei Matrem*[1].

15. — Patrum quoque traditio constans et unanimis est B. Virginem esse vere Dei Matrem. Sic, S. Cyrillus Alexandrinus[2] scribit : *Hilarem video coetum sanctorum omnium, qui convenerunt promptis animis a sancta et Dei Matre Maria semper Virgine convocati... Sit etiam tibi, sancta Dei Mater, laus.* Rursus[3] : *Quia Deum hominem factum et incarnatum genuit, idcirco et appellamus eam Dei Genitricem... Non quod divinitas ipsius initium, ut esset, acceperit, aut ad initium existendi per sanctam Virginem vocata sit, sed potius, ut dixi, saecula antecedens omnia Verbum, ex illa secundum carnem genitum esse dicatur; siquidem propria erat ipsius caro, sicut nostrum cuiusque est ipsius corpus.*

Nec minus expresse S. Ephrem[4], cum declarat *ad certam catholicae pietatis... faciendam omnino fidem, sufficere Dei Genitricem sentire esse profiterique sanctissimam Virginem.*

Egregie quoque S. Maximus[5] : *Duas in Christo generationes legimus; sed in utraque incomprehensae divinitatis est virtus. Ibi enim ex semetipso genuit Deus; hic eum Virgo, Deo cooperante, concepit... Cum autem duas in Christo docemur nativitates, non bis asseritur Filius Dei natus, sed gemina in uno Dei Filio confirmatur esse substantia... Itaque, non bis natus est Deus, sed ex duabus nativitatibus, id est Dei et hominis, seipsum Unigenitus Patris, atque in sese hominem unum voluit esse Deum.*

Haud dissimiliter loquitur S. Gregorius Nazianzenus, qui[6] ait : *Si quis sanctam Mariam Disparam non credit, extra divinitatem est.* Et S. Ioannes Damascenus[7] : *Dei Genitricem proprie vereque sanctam Virginem praedicamus. Ut enim Deus verus est qui ex illa genitus est, ita vere est Dei Genitrix, quae verum Deum ex ipsa incarnatum genuit. Non enim merum genuit hominem Virgo sancta,*

1. Ibid., n. 880. — 2. Homilia contra Nestorium. — 3. Ep. I ad Succ.— 4. Apud Phot. Cod., 228. — 5. Hom. I de Nativ. Dom. — 6. Orat. 51. — 7. L. III, Fid. orthod., c. 12.

sed Deum verum; nec ipsum nudum, sed incarnatum. Quocirca, cum eodem[1] concludendum venit: *Christiparam sanctam Virginem neutiquam diximus, propterea quod ad tollendum Deiparae vocabulum nefarium illud et execrandum ignominiae vas, Nestorius, in contemptum solius vere supra res conditas honoratae Dei Genitricis... hoc nomen excogitavit.*

Sed fas quoque non est silentio praeterire egregia quae habet hac de re verba S. Epiphanius, quibus contra haereticos *antidicomarianitas*, ex cura quam Christus, dum in cruce penderet, de Maria habuit, arguit eam a Salvatore tanquam veram Matrem habitam fuisse. *Nisi vere*, ait[2], (Maria) *Mater eius exstitisset, a qua carnem acceperat, quaeque ipsum pepererat, non tantam ei curam adhiberet* (Christus in Cruce pendens), *ut perpetuam Virginem commendaret, quae et Mater ob susceptum ex ipsa corpus fuisset, et ob illius honorem, atque admirabile corporis sui vas, nullam labem admisisset.*

Denique Ven. Beda[3] ita argumentatur: *Quae enim Deum edidit,* quomodo Θεοτόκος *non esse potuit?* Et iterum[4]: *Sanctum, inquit, vocabitur Filius Dei. Quid hic dicis, Nestoriane, qui beatam Mariam, Dei negans esse Genitricem, aperte niteris impugnare veritatem? Ecce Deum dixit superventurum, Dei Filium nasciturum. Quomodo ergo aut Dei Filius, Deus non est, aut quae Deum edidit, quomodo Theotocos, id est, Dei genitrix non esse potest?*

16. — δ) **Prob. rat. theol.** — Omne nomen quod significat naturam aliquam in concreto, potest supponere pro qualibet hypostasi illius naturae. Porro unio Incarnationis est facta in hypostasi, unde nomen istud *Deus* potest supponere pro hypostasi habente humanam naturam et divinam naturam. Atqui de quacumque hypostasi possunt praedicari in concreto ea quae sunt naturae illius hypostasis; ideoque quidquid convenit divinae naturae vel humanae potest attribui illi personae, sive significetur nomine divinae naturae, ut Deus, sive nomine humanae naturae, ut homo. Atqui concipi et nasci attribuitur personae et hypostasi secundum naturam illam in qua concipitur et nascitur. Ergo, cum humana natura fuerit assumpta a divina persona in ipso

1. Loc. cit. — 2. T. II, l. 3. — 3. In Cap. I. Luc. — 4. Hom. hyem. de Temp. F. IV, mense dec.

conceptionis principio, consequenter vere dicitur : *Deus est vere conceptus et natus de Virgine,* et consequenter : *B. Virgo est verè Mater Dei,* cum ex eo quod mulier aliquem concipit et generat, dicitur eius mater.

Brevius : Quae concipit et generat Deum, est mater eius. Atqui B. Virgo concepit et genuit Deum. Ergo B. Virgo est Mater Dei.

Minor declaratur : B. Virgo genuit aliquem qui est divinae naturae, cum nunquam ille fuerit homo quin esset Deus. Sed hypostasis alicuius naturae potest significari nomine significante naturam illam in concreto. Ergo B. Virgo concepit et genuit Deum. Ubi hoc nomen *Deus*, licet sit commune tribus personis, tamen in casu supponit pro sola persona Filii, sicut quando dicitur : *Deus generatur*, nomen *Deus* supponit pro sola Filii aeterni persona.

17. — Confirmatur. — I. Ab indirecto. — Si quis neget B. Virginem esse Matrem Dei, hoc non est nisi ex duplici capite.

Vel *primo*, quia ponit humanitatem prius fuisse subiectam conceptioni et nativitati quam assumptam, quod Photinus asserere non est veritus, ponens in Christo ascensum, quasi alicuius praeexistentis, usque ad unionis dignitatem. Sed si ita foret, Christus habuisset aliquando aliam hypostasim ab hypostasi Verbi, unde sequeretur etiam quod homo esset factus Deus, quae omnia in tractatu de Incarnatione excluduntur[1]. Ideo S. Augustinus[2] ait : *Firmissime tene et nullatenus dubites carnem Christi non fuisse conceptam in utero Virginis, priusquam susciperetur a Verbo.*

Vel *secundo* aliquis negabit B. Mariam esse Matrem Dei, quia ponet quod humanitas non fuit assumpta in unitatem personae vel hypostasis. Sed haec est haeresis Nestoriana iamdiu in Ecclesia damnata.

II. Directe. — Generatio ad suppositum terminatur. Atqui pro termino generationis, quae in Virgine est peracta, nullum aliud suppositum potest adsignari, nisi persona Filii Dei. Ergo Beata Virgo generavit Filium Dei, et proinde est, et dici debet Mater Filii Dei. Licet igitur actio B. Virginis terminata fuerit ad humani-

1. Cf. ea quae scripsimus in 3 Quaest., II ; et Quaest. XVI, art. 7. — 2. Lib. de Fid. ad Petr., c. 18.

tatem prius ratione, quam haec uniretur Verbo, tamen quia eodem instanti conceptionis Verbum terminavit et hypostatice sibi univit illam humanitatem, ideo conceptionis terminus est persona Verbi unita humanitati.

18. — Difficultates. — I. Ex Sacra Scriptura. — Obiiciebat Nestorius nunquam legi in Sacra Scriptura quod Maria sit Mater aut Genitrix Dei, sed tantum aut Christi, aut pueri : sed non est dicendum, circa divina mysteria, nisi quod ex Sacra Scriptura habetur. Ergo Beata Virgo non est Mater Dei.

Respondet S. Doctor[1] quod licet non inveniatur in Sacra Scriptura expresse dictum quod Beata Virgo sit Dei Mater, tamen in Sacra Scriptura expresse invenitur quod Iesus Christus est verus Deus[2], et quod B. Virgo est Iesu Christi Mater[3]; unde ex necessitate sequitur ex verbis Sacrae Scripturae quod B. Virgo sit Mater Dei. Quapropter, valet huiusmodi argumentum : *Iesus Christus est Deus. Atqui Maria est Mater Iesu Christi. Ergo Maria est Mater Dei.* Nam, ut aiunt logici, propositio singularis, quae unice hic habetur, considerata in sua ordinabilitate logica, aequiparatur propositioni universali, non modo in quantum est de uno subiecto, sed etiam in officio logico, quia subiectum illius, utpote indivisibile, affirmationem aut negationem determinate recipit, non secus ac subiectum propositionis universalis, quod est quoddam totum singulas partes per modum unius comprehendens[4].

Confirmatur haec responsio auctoritate S. Pauli[5] : *Ex quibus* (Iudaeis) *est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in saecula*, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα (id est, quantum ad carnem attinet), ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Atqui Christus non est ortus ex Israëlitis, nisi mediante B. Virgine. Ergo qui est super omnia Deus benedictus in saecula est vere natus, tanquam ex sua Matre, ex Beata Virgine.

Ex quibus facile deducitur nos rite loqui de antecessoribus, sive de maioribus Filii Dei secundum carnem, et de eo recte texi genealogiam. Quod Iudaeis adeo persuasum erat, ut honorem immen-

1. 3 Quaest., XXXV, art. 4, ad 1um. — 2. I Io., V, 20. — 3. Matth., 21, 25. — 4. Cf. Lorenzelli, Phil. Theor. Instit. Vol. I. Logic. 3^a p., l. I, n. IX, p. 89. Romae, 1896. — 5. Rom., IX, 5.

sum reputarent inter Messiae progenitores connumerari, quae aestimatio eousque pererebuerat, ut virginitatem despicerent propter spem procreandi Filium Dei secundum carnem.

Dices : Secundum divinam Scripturam, B. Virgo eodem modo est mater Iesu, quo S. Ioseph est eius pater ; dicebant enim Iudaei[1] : *Nonne hic est Iesus filius Ioseph, cuius nos novimus patrem et matrem?* Immo et B. Virgo sibi aequiparat S. Iosephum relate ad nativitatis rationem[2] : *Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus et ego dolentes quaerebamus te.* Atqui S. Ioseph nunquam dictus est pater Dei. Ergo nec B. Virgo dicenda est mater Dei.

Resp. Imprimis si valeret argumentum istud, dicendum foret quod Christus non est vere conceptus aut vere natus de Virgine, sicut non est conceptus et natus ex S. Ioseph ; probatum est autem superius, secundum fidem catholicam, quod Christus vere fuerit conceptus de B. Virgine, quippe quae ipsi carnis suae materiam ministraverit, sub activitate Spiritus Sancti foecundatam. At S. Ioseph nihil omnino peregit sive active sive passive in conceptione Christi ; ideoque signanter dicit S. Matthaeus[3] : *Iacob autem genuit Ioseph, virum Mariae, de qua natus est Christus.* Immo S. Ioseph Christi conceptionem prorsus ignorabat : *Ioseph autem vir ejus* (Mariae), *cum esset iustus, et nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam*[4].

Possumus igitur S. Iosephum vocare Christi patrem secundum hominum aestimationem, ineffabile arcanum Christi mirabilis conceptionis ignorantium ; unde dicitur[5] : *Iesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur filius Ioseph* ; aut melius, ut infra dicetur, ratione veri coniugii inter Mariam et Ioseph, vi cuius illud ad maritum pertinet quod ex uxore, extra tamen adulterium, concipitur, sicut quod in domini fundo nascitur, domini est : et hoc sensu B. Virgo Iosephum Filii sui patrem appellavit, nec sine causa ; cum dulcia quaeque nomina ad dolorem ostendendum adhibenda forent.

Instabis : Christus in Scripturis nunquam invenitur Mariam vocasse Matrem, immo aliquando hoc negare visus est, ut verbi

1. Ioan., VI, 42. — 2. Luc., II, 48. — 3. I, 16. — 4. Ibid., 19. — 5. Ibid., III, 23.

gratia, quando dixit[1]: *Quae est mater mea?* quinimmo in Cruce pendens Mariam ita alloquitur: *Mulier, ecce filius tuus*[3].

Resp. Licet non legatur quod Christus B. Virginem nomine Matris sit allocutus, tamen illam ut Matrem habuit; fuit enim illi subditus[4], et in cruce moriens illam Ioanni commendavit[5]. Sed et turbae Mariam Matrem Christi constanter agnoscebant et interdum etiam acclamabant, ut patet in citato S. Matthaei loco[6]: *Dixit autem ei quidam: ecce Mater tua et fratres tui foris stant quaerentes te;* et S. Ioannes discipulus Christi, in superius citato loco, praemiserat: *Dicit Matri suae: Mulier,* etc. Quinimmo, et mulier quaedam de turba exclamavit[7]: *Beatus venter qui te portavit, et ubera quae suxisti;* sed et ipsa Beata Virgo Iesum non diffitetur suum Filium nominare: *Fili, quid fecisti nobis sic*[8]?

Atqui, si Christus non fuisset Filius Mariae, debuisset, utpote veritatis magister, turbas corrigere, nec sinere ut vocaretur sive a Maria sive ab extraneis nomine quod ipsi non competebat. Hoc autem nullatenus praestat; sed dum appellativum tacite agnoscit, corrigit Iudaeorum materialem sensum, et iubet ut altius sua adspirationes elevent, beatitudinem potius in interna cordis sanctitate, quam in carnis ad Christum cognatione collocandam esse praedicans. Quod autem Mariam Matrem suam ipsemet non appellet, congruit omnino missionis suae rationi: qui enim venerat *separare hominem adversus patrem suum, et filiam adversus matrem suam, et nurum adversus socrum suam*[9], primus huius abrenunciationis exempla praebere debebat, ostendens propter consanguineos non esse opus Dei praetermittendum.

Sed et maioris gloriae titulus confertur Virgini Beatae, quod mulieris nomine a Christo appelletur, quam quod vocetur Mater: hoc enim innuitur Filium Dei Matris fortitudinem et excellentiam in opere Redemptionis humanae voluisse commendare, quasi haec, personalibus relationibus posthabitis, totam se operi, ad quod vocata fuerat, peragendo, dediderit. Et si quando Christus illam arguisse videtur, ut in illo loco[10]: *Quid mihi et tibi est, mulier?* — hoc ideo est, quia ad divinitatem suam volebat ut atten-

1. Matth., XII, 48. — 2. Cf. vers 49 et 50. — 3. Io., XIX, 26. — 4. Luc., II, 51. — 5. Io., XIX, 27. — 6. Vers. 47. — 7. Luc., XI, 27. — 8. Ibid., II, 48. — 9. Matth., X, 35. — 10. Io. II, 4.

deretur, ad quam pertinet miraculorum patratio propria operantis virtute, licet non abnueret et propriae humanitatis et Matris suae in illo opere patrando instrumentalitatem. Unde Christus plus faciebat quam Mariam vocitare Matrem: quandoquidem agnoscebat illam esse *mulierem fortem* κατ' ἐξοχήν[1], quam sibi redemptionis sociam adsciverat.

II. Ex rat. theol.— Divina natura non accepit initium essendi ex Virgine. Atqui Christus dicitur Deus secundum divinam naturam. Ergo B. Virgo non est dicenda Mater Dei.

Respondet S. Thomas[2] quod B. Virgo dicitur Mater Dei, non quia sit Mater divinitatis, sed quia est secundum humanitatem Mater personae habentis divinitatem et humanitatem. Qua in re notanda sunt pulcherrima verba S. Cyrilli, hanc difficultatem solventis[3]: *Sicut hominis anima cum proprio corpore nascitur et tanquam suum reputatur, et, si voluerit quispiam dicere quod est genitrix carnis, non tamen et animae genitrix, nimis superflue loquitur,— tale aliquid gestum percipimus in generatione Christi; natum est enim ex Dei Patris substantia Dei Verbum; quia vero carnem assumpsit, necessarium est confiteri quod natum est secundum carnem ex muliere* [4].

19. — Conclusio. — Ex quibus constat B. Virginem esse Dei Matrem vere et proprie, non abusive, ut Nestoriani blasphemantes admittebant, quasi illa genuisset hominem aliquando ad divinam dignitatem evehendum, ex eo quod et Deus in illo habitaverit sicut in templo, et unitatem affectuum cum illo habuerit, et honore et denominatione illum voluerit haberi ut Deum; eo fere sensu quo aliqua mulier episcopi mater dici potest, eo quod genuerit aliquem hominem, qui postea ad dignitatem episcopalem sit evectus. — Quae blasphemia, quantum Filio Dei displicuerit, argui potest ex infelici Nestorii exitu, cui morienti, ut referunt Evagrius[5] et Nicephorus[6], linguam vermes exederunt, ex qua in totum corpus putredo pervenit, ut ex Theodoro et Cedreno refert Baronius[7].

20. —Verba Ven. Bedae.— Coronidis instar iuvat hic referre

1. Prov., XXXI, 10. — 2. 3 Quaest., XXXV, a. 4, ad 2um. — 3. Ep. contra Nest. in Conc. Ephes. Part. I, c. 2, n. 12. — 4. Cf. S. Thom., Ibid. — 5. L. I, c. 7. — 6. L. Hist., XIV, c. 36. — 7. T. V, ad A. D. 436.

verba, quibus sanctus Beda[1] divinam maternitatem illustrat et defendit. Hic igitur, commentans mulieris exclamationem[2]: *Beatus venter qui te portavit*, etc., — ait: *Magnae devotionis et fidei haec mulier ostenditur quae, scribis et pharisaeis Dominum tentantibus simul et blasphemantibus, tanta eius Incarnationem prae omnibus sinceritate cognoscit, tanta fiducia confitetur, ut et praesentium procerum calumniam, et futurorum confundat haereticorum perfidiam. Nam sicut tunc Iudaei, Sancti Spiritus opera blasphemando, verum consubstantialemque Patri Dei Filium negabant, sic haeretici postea negando Mariam semper Virginem, Sancti Spiritus operante virtute, nascituro cum humanis membris Unigenito Dei carnis suae materiam ministrasse, verum consubstantialemque matri filium hominis fateri non debere dixerunt.*

Sed si caro Verbi Dei secundum carnem nascentis a carne Virginis matris pronuntiatur extranea, sine causa venter qui eam portasset, ubera quae lactassent beatificantur. Dicit autem Apostolus[3]*: Quia misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege. Neque audiendi sunt qui legendum putant: Natum ex muliere, factum sub lege, sed factum ex muliere, quia conceptus ex utero virginali, carnem non de nihilo, non aliunde, sed materna traxit ex carne: alioquin nec vere Filius hominis diceretur, qui originem non haberet ex homine.*

Et nos igitur his contra Eutychen dictis, extollamus vocem cum Ecclesia catholica, cuius haec mulier typum gessit: extollamus et mentem de medio turbarum, dicamusque Salvatori: Beatus venter qui te portavit, et ubera quae suxisti. Vere enim beata parens, quae, sicut quidam[4] *ait:* ENIXA EST PUERPERA REGEM QUI COELAM TERRAMQUE TENET PER SAECULA[5].

1. Lib. IV, cap. 59, IN LUC. — 2. LUC., XI, 27. — 3. GAL., IV, 4. — 4. SEDULIUS. — 5. Circa praedicta verba : BEATUS VENTER, etc., vide Alex. M. Planch, O. S. M., VITA B. M. V. OEniponti, 1762, pp. 191, sqq.

CAPUT III

De consequentibus divinam maternitatem

PROLOGUS

Ratio et ordo capitis. — Habito, secundum fidei et theologiae principia, quod Beatissima Virgo est vere et proprie Mater Dei, pronum est ut, iuxta praemissa, ea perpendantur, quae ad divinam maternitatem immediate consequi intelliguntur, quae sunt ut Matris Dei dignitas *primo* in semetipsa consideretur (art. 1), et *secundo* in eo quod fundat specialem quamdam relationem, tum Christi ipsius ad Beatam Virginem, scilicet secundum subiectionem (art. 2), tum B. Virginis ad totam Trinitatem, in quantum propius qualibet alia pura creatura ad illam accesserit (art. 3).

Hinc, tria hic quaeruntur :

Primo. De matris Dei dignitate.

Secundo. De Christi erga matrem officiis.

Tertio. De relatione Beatae Virginis ad Sanctissimam Trinitatem.

ARTICULUS I. — *De Matris Dei dignitate.*

1. — Ratio articuli. — Praesentis articuli intentio est ut determinetur divinae maternitatis dignitas per respectum ad totum ordinem creatae rei. Porro, cum inter creatas res, potissima sit unio beatae mentis ad Deum per gratiam et gloriam, ideo hic proprie dubitatur utrum divina maternitas, nude ac solitarie inspecta, superet ordinem gratiae et gloriae. Dicitur *nude ac solitarie inspecta,* id est quatenus formaliter et simpliciter maternitas Dei est; si enim divina maternitas adaequate sumatur, scilicet pro

illo omni gratiarum et donorum cumulo, quem Matris Dei dignitas de lege Dei ordinaria secumfert, non est ambigendum illam sic supergredi omnem ordinem gratiae et gloriae; eo vel maxime quia gratia et gloria B. Virginis longe superat gratiam et gloriam cuiuscumque alterius creaturae, ut suo loco dicetur.

2. — **Sententiae.** — Quod dignitas Matris Dei, solitarie inspecta, sit maior omni gratia sanctificante, non omnes theologi admittunt: non desunt enim qui putant, cum Suarez et Vasquez, unionem mentis cum Deo per gratiam potiorem esse unione creaturae ad Deum per maternitatem, quam sententiam praecipue fulciunt illis Christi verbis, quibus mulierem redarguebat, quae magnificaverat ventrem qui eum portaverat: *Quinimmo beati qui audiunt verbum Dei et custodiunt illud*[1]. Nos autem contendimus maternitatem divinam facere maiorem unionem cum Deo, quam gratia sanctificante aut ipsa gloria animae procuretur. Unde sit

3. — PROP. — **Dignitas Matris Dei superat totum creatum ordinem gratiae et gloriae.**

Prob. α) **Ex parte termini utriusque unionis.** — Gratia sanctificans et gloria faciunt hominem esse filium Dei adoptivum, consequenter filium Dei per participationem; dum e contra divina maternitas facit B. Virginem esse Matrem Dei naturalem per se, vere et proprie. Atqui maior est unio cum Deo in eo qui per se refertur ad Deum, quam in eo qui refertur ad Deum tantummodo per aliud et per participationem. Ergo unio quam facit divina maternitas potior est unione quam facit gratia et gloria.

Revera, si ad ipsam quidem operationem attendatur ex qua utraque unio resultat, profecto invenietur operatio qua mens unitur Deo, altior quam operatio generandi Deum: illa enim, utpote operatio intellectus, quae est altissimae potentiae, est operatio altissima in homine[2], haec autem, utpote operatio potentiae generativae, inferior dignitate est; at, quia generans generat sibi simile secundum formam naturalem et substantialem, intellectus autem sibi simile producit tantummodo secundum formam intentionalem et accidentalem, ideo unio quam facit divina maternitas

1. Luc., XI, 28. — 2. 1 Quaest., XII, art. 1.

tanto altior est unione beatae mentis ad Deum, quanto res aliqua specie illius rei altior est.

4. — β) **Ex ratione mensurae et mensurati.** — Dona gratiae et gloriae, caeteraque charismata inde provenientia ita Deus in B. Virgine contulit, ut eorum mensura fuerit ipsamet maternitas divina; unde ex hac parte maternitatis divinae proprietates aliquando dici solent. Atqui mensura est potior mensurato : propter quod enim unumquodque tale et illud magis. Ergo divina maternitas est potior omnibus donis gratiae et gloriae.

5. — γ) **Ex cultu propter divinam maternitatem debito.** — Accedit quod B. Virgini, praecise ratione divinae maternitatis, debetur cultus hyperduliae : ut enim est gratia et virtutibus ornata, ipsi cultus duliae tantummodo debetur. Atqui cultus hyperduliae cultu duliae altior est, cum alicui tribuatur ratione cuiusdam excellentiae alias excellentias excedentis[1]. Quem in locum opportune recurrit Angelici Doctoris observatio[2] : *Beata Virgo ante nativitatem ab angelo nominatur coniux, sed post nativitatem non, et hoc propter duo : primo, ad commendationem Virginis : sicut enim virgo concepit, ita virgo peperit; secundo, propter dignitatem eius : erat enim Mater Dei, qua dignitate nulla maior; et denominatio fit a digniori.*

6. — **Solvuntur obiectiones.** — I. Nec obstant recitata verba[3], *Quinimmo beati*, etc.;—his enim verbis Christus aliud evincere noluit: nisi quod unio hominis ad Deum per gratiam facit hominem beatiorem, quam unio per divinam maternitatem, quod ultro concedimus. Licet enim divina maternitas collocet subiectum eius in ordine quodam supremo, et ita illud afficiat ineffabili et incomparabili dignitate, tamen non propterea illud beatum simpliciter facit, cum beatitudo consistat in actu fruitionis divinae Essentiae.

Quapropter, cum in tractatu de Incarnatione[4] fusius ostendatur non omnino repugnasse quod Deus assumpserit aliquam naturam natura humana inferiorem, sequeretur exinde nec talem naturam, nec matrem Verbi secundum talem naturam incarnati, gratiae aut beatificae visionis capacem existere, et proinde non simpliciter

1. Cf. 3 Quaest., XXV, a. 2, ad 2um. — 2. In Cap. II Matth. — 3. Luc., XI, 28. — 4. Vide 3 Quaest., IV, a. 1.

beatam esse, quod tamen non impediret quominus et Verbum ita incarnatum, et id quod esset mater eius secundum talem naturam, maiori dignitate donaretur, quam sit dignitasquam homini confert, in alio quidem ordine, gratia et gloria.

Licet igitur divina maternitas sit maior, altior, dignior et nobilior coniunctio cum Deo coniunctione per gratiam et gloriam, tamen non maternitate B. Virgo formaliter beatificatur, sed gratia et gloria.

II. Nec dicatur quod in visione beatifica mens immediate unitur cum Deo, divina autem maternitas non immediate unit B. Virginem Deo, sed mediante humanitate quam Christo praebet; — nam visio beatifica est immediata cum Deo unio in ordine logico, non autem in ordine reali. Fit enim divina Essentia veluti species mentem beatam immediate informans [1]; sed divina maternitas facit coniunctionem cum Deo physicam, non quidem immediatam omnino, sed mediante humanitate Christi; coniunctio autem in esse physico est superior quam coniunctio in ordine logico.

7. — Corollarium. — Ex hoc tamen non sequitur quod sancti Ioachim et Anna coniunctionem cum Deo maiorem habeant ex eo quod extiterint parentes Matris Dei, quam ex eo quod gratiam et gloriam sortiti sunt. Nam imprimis si ita esset, haec ratio valere deberet etiam pro omnibus Christi progenitoribus. Deinde licet isti sancti rectissime honorentur, propterea quod ex ipsis nata est Dei Mater, dicitur enim [2]: *Filius sapiens laetificat patrem,* tamen accidit beatis Ioachim et Annae quod eorum filia B. Virgo conceperit Deum, quum accidat patri quod filius eius vicissim pater existat, ideoque divinae maternitatis excellentia usque ad eos formatiter nobilitandos non pertingit.

8. — Scholion I. — *Unio quam ex divina maternitate B. Virgo habet cum Deo, ad unionem hypostaticam reductive pertinet, et proinde quamdam infinitatem habere videtur.*

Revera, divina maternitas transcendit, ut dictum est, non modo ordinem naturae, sed etiam ordinem gratiae et gloriae. Atqui solemne est in theologia quod divina Sapientia coniungit suprema

1. Cf. 1. Quaest., XII, art. 2. — 2. Prov., X, 1.

inferiorum, cum infimis superiorum. Ergo dignitas Matris Dei, quae sola unione hypostatica transcenditur, ita ordines naturae, gratiae, et gloriae ipsamet transcendit, ut ad unionem hypostaticam quodammodo pertinere videatur, secundum illud S. Thomae[1] : *B. Virgo propinquissima Christo fuit secundum humanitatem, quia ex ea accepit humanam naturam.* Suarez quoque[2] dicit congruum fuisse Deum ex foemina incarnari ut, *persona creata sit coniuncta Deo quantum esse potest ratione personae*, dum ex Incarnatione, natura humana est coniuncta Deo quantum esse potest ratione naturae.

Quod autem unio hypostatica transcendat quamcumque aliam unionem, ostenditur ex verbis S. Thomae : *Unio Incarnationis,* ait[3], *transcendit unionem beatae mentis ad Deum, quae est per actum fruentis.* Et revera, prius et dignius est esse quam operari. Atqui unio Incarnationis est secundum esse; unio autem per gratiam et gloriam est secundum operationem : ergo illa huic praestat et consequenter divina maternitas, quae etiam consistit in esse relationis B. Virginis ad Deum ipsum.

9. — Patrum sententiae. — Hinc S. Anselmus[4] ait : *Hoc solum de Virgine cogitare quod Dei Mater est, excedit omnem altitudinem quae post Deum dici aut cogitari potest.* Pariter S. Bonaventura[5] : *Maria vero in tantum proxima Deo fuit, et sic in summo bonorum omnium culmen obtinuit, ut creatura aliqua non unita Verbo nec perfectior sit, nec maioris boni capacior.* Et S. Bernardinus Senensis[6] : *Status maternitatis Dei erat summus status qui purae creaturae dari possit,* ita quod dignitas ista elevet Mariam supra omne id quod creari potest. Praeclara etiam sunt quae habentur apud Metaphrasten : *Magnum revera miraculum fuit beata semper Virgo Maria. Quid namque illa maius aut illustrius ullo unquam tempore inventum est, seu aliquando inveniri poterit? Haec sola coelum ac terram amplitudine superavit... Non denique aliud quippiam inter creatas res visibiles aut invisibiles, maius aut excellentius inveniri potest.*

1. 3 Quaest., XXVII, a. 5. — 2. Vol. II, disp. 2, sect. 1. — 3. 3 Quaest., II art. 11. — 4. L. de Excell. Virg. — 5. Serm. 2 de Virg. — 6. De consens. Virg. Serm. 2, art. 2, c. 1.

10. — Divina maternitas infinitatem quamdam induit. — Quod autem divina maternitas quamdam infinitatem habere videatur, ita egregie exponit S. Thomas[1], cum dicit : *Humanitas Christi, ex hoc quod est unita Deo, et beatitudo creata, ex hoc quod est fruitio Dei, et B. Virgo, ex hoc quod est Mater Dei, habent quamdam dignitatem infinitam ex bono infinito quod est Deus, et ex hac parte non potest aliquid fieri melius eis: sicut non potest aliquid melius esse Deo.* Quae verba commentans eximius Suarez[2], ait : *D. Thomas dicit hanc dignitatem esse suo genere infinitam, quia est suprema quaedam coniunctio cum persona infinita.*

Sed potissima hac in re auctoritas debetur ipsimet Beatissimae Virgini, quae Verbi Mater recens effecta, prophetico afflata spiritu laetabunda cecinit[3] : *Exultavit spiritus meus in Deo salutari meo... Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.*

Igitur, cum ratio cuiuscumque rei ex fine desumitur, ad divinam autem Sapientiam pertinet et fines praefigere et media opportuna statuere ad finem debito modo consequendum, ideo, supposito fine Incarnationis et divinae maternitatis, sicut repugnat aliquid melius esse in ordine Incarnationis, ita repugnat aliquid melius esse in ordine divinae maternitatis, non quod Deus non potuerit aliquid melius facere in alio ordine, sed quod id quod fit a Deo in ordine a se praestituto, adaequate correspondet termino a divina Sapientia praefixo; unde Alighierius pulcherrime appellat B. Virginem :

Termine fisso d' eterno consiglio[4].

11. — Scholion II. — *Beata Virgo fuit instrumentum in Incarnatione Verbi.*

Revera, conceptio Christi fuit miraculum, cum non modo visibilis fuerit in suis effectibus, sed etiam fuerit in re ipsa quae fiebat aliquid unde videbatur quod aliter esse debuisset. Illa enim singularis humana Christi natura terminari debebat propriae personalitatis termino, nisi occurrisset divina persona hanc naturam propria

1. 1 Quaest., XXV, a. 6, ad 4um. — 2. In 3 Quaest., XXVII, a. 1. T. II Disp. I, sect. II. — 3. Luc., I, 47, 48. — 4. Parad., c. XXXIII, vers. 3.

personalitate terminans : unde vere dicitur quod Christi Incarnatio fuerit miraculum proprie dictum[1]. Sed in miraculis creatura cooperari potest, tanquam Dei instrumentum, in quantum Deus utitur rei creatae propria operatione, quam habet secundum propriam formam, ad productionem rei mirabilis; sicut artifex utitur operatione cultelli quam habet secundum propriam formam, quae est scindere, ad faciendum opus artis. Unde instrumentum habet duas operationes : unam, quae ipsi competit secundum propriam formam; aliam, quae ipsi competit secundum quod movetur a principali agente, quae quidem ita est instrumenti, ut sit una et eadem cum operatione principalis agentis[2].

Igitur B. Virgo in conceptione Christi duplicem habuit operationem : unam, secundum propriam formam, quae erat tantummodo subministrare materiam; alteram, secundum quod movebatur a principali agente, quae erat subministrare materiam ad hoc ut esset corpus non hominis, sed Dei, et haec secunda operatio non erat alia ab operatione principalis agentis, scilicet Spiritus Sancti.

12. — Advertendum. — Attamen sedulo notetur quod non propterea licet dicere quod B. Virgo sit *causa Dei*, quo importare videretur quod Deus fuerit effectus B. Virginis; hoc enim nullatenus sustineri potest. Revera, operatio B. Virginis, si consideretur secundum propriam Virginis formam, debuisset terminari ad hypostasim creatam puri hominis, et sic verum fuisset dicere quod B. Virgo est causa illius hominis, sicut de matre dicitur quod est causa filii; sed quia humana illa Christi natura non habuit hypostasim propriam, ideo B. Virgo nequit dicit causa Filii sui, cum illa humana Christi natura non fuerit perducta usque ad ultimum suum naturalem terminum. Si vero consideretur operatio B. Virginis ut erat instrumentum Dei, quia effectus non attribuitur instrumento, sed principali agenti, ideo nequit dici quod B. Virgo sub hoc respectu sit causa Dei, licet Deum conceperit et genuerit. Sed nec dici debet quod Spiritus Sanctus sit

1. Cf. 3 Quaest., XXIX, a. 1, ad 2um, et Quaest., XXXI, a. 1. ad 2^m^. Vide supra, c. II, art. 2, n. 5. — 2. Cf. Tract. nostrum DE INCARN., quaest. XIX, art. 1, n. 4, necnon DEL MIRACOLO, ecc., c. X. pp. 156, sqq.

causa Verbi incarnati, cum, ut dictum est, Spiritus Sanctus non conceperit, nec genuerit Verbum, sed de eo conceptus sit Christus aut Filius Dei, aut Deus ipse, natus ex Maria Virgine.

ARTICULUS II. — *De Christi erga Matrem officiis.*

1. — Ratio articuli. — Ex eo quod B. Virgo est vere Mater Dei, sequitur Deum ipsum, ut homo est, quibusdam erga Mariam officiis teneri, ex quibus huius dignitas magis magisque commendatur. Inter quae potissima sunt reverentia et amor, necnon subiectio, de quibus proinde hic quaeritur.

2. — Christi erga Matrem reverentia et amor. — Et primo quidem, quod Filius Dei vere et proprie reverentiam et amorem Mariae, ut Matri suae, debeat, evidens est, cum hoc sit naturale filiorum erga parentes officium; aliunde Christus naturalibus praeceptis obstrictus tenebatur[1]. Quod egregie adumbratum invenitur in illo Scripturae[2] loco, ubi narratur Salomon Bethsabee matrem suam speciali honore et reverentia fuisse prosecutus: *Venit Bethsabee ad regem Salomonem, ut loqueretur ei pro Adonia; et surrexit rex in occursum eius, adoravitque eam, et sedit super thronum suum; positusque est thronus matri regis, quae sedit ad dexteram eius. Dixitque ei: Petitionem unam parvulam ego deprecor a te: ne confundas faciem meam. Et dixit ei rex: Pete mater mea; neque enim fas est ut avertam faciem tuam.* Porro, Bethsabee quidem id quod postulabat non obtinuit, imo in eum qui petitionis instigator fuerat, mortis sententiam provocavit, licet visus esset rex prima facie omnia concedere voluisse; at Maria postulante, primo videtur Iesus petitionem reiecisse, puta in Cana Galilaeae; at realiter omnia concesdisit. Huius autem amoris et reverentiae specimen illustre exhibuit Christus cum, in Cruce pendens Matrem suam Ioanni discipulo dilecto commendavit.

Quae ita cum sint, potissime hic quaeritur utrum et qua ratione Christus fuerit Matri subiectus. Pro quo, sit

1. Cf. Tract. n. de Incarn., qua est. XVIII, art. 4, § VI. — 2. 3 Reg. II, 19, 20.

3. — PROP. — Christus Mariae de iure subiectus fuit.

Hic non agitur de quacumque subiectione qua B. Virgini Christus libere subiici voluerit propter perfectionem virtutis, sicut etiam iudaeis illum crucifigentibus subiectus est, quo sensu intelligendum est id quod passim a piis auctoribus traditur, Christum ad mortem profecturum, Matris licentiam quaesivisse; sed agitur de subiectione quae aliquo iure naturali inducatur.

Haec autem subiectio ratione acceptae a B. Virgine generationis resultat : maternitas enim fundat titulum ad aliquem potestatis actum exercendum in prolem.

4. — Tacitae obiectiones. — I. Nec huic obstat quod Christus sit persona divina; nam, ut advertit Angelicus[1], *quamvis non proprie dicatur quod natura sit domina vel serva, potest tamen proprie dici quod quaelibet hypostasis vel persona sit serva vel domina secundum hanc vel illam naturam,* quo etiam modo dicitur Christus subiectus Patri secundum humanam naturam.

II. Nec etiam obiiciatur quod dignius est esse filium adoptivum quam esse subiectum; atqui Christo repugnat esse filium adoptivum etiam secundum naturam humanam; ergo ipsi etiam repugnat esse subiectum; nam facile respondetur verbis eiusdem Angelici[2], quod *subiectio ad Deum* (et idem dicatur de alia quacumque subiectione), *non solum respicit personam, sed etiam naturam, quod dici non potest de filiatione, et ideo non est similis ratio.*

5. — Triplex subiectionis genus. — At vero cavendum est ne ista subiectio ultra debitos limites, ut saepius fit, extendatur. Angelicus Doctor[3] loquens de subiectione Christi ad Patrem, illam asserit esse secundum triplicem rationem : nempe secundum *bonitatem*, secundum *servitutem*, et secundum *voluntatem*, prout scilicet natura illius humana participat de divina bonitate, aut subiicitur Patris circa illam ordinationibus, aut denique Patris mandatis obtemperat.

Iamvero Christus Matri quantum ad bonitatem non subiicitur, quin potius ipsa Christo, qui est caput Ecclesiae, et influit in

1. 3 Quaest., XX, a. 1, ad 2um. — 2. Ibid., ad 3um. — 3. 3 Quaest., XX, a. 1.

omnia membra, et primo quidem in Beatam Virginem, quae est redemptorum primitiae, vitam et dona spiritualia. Pariter, admitti non debet Christum de iure subiectum fuisse Beatae Virgini secundum voluntatem; quia, cum obedientiae ratio ex eo desumatur, quod *sicut ex ipso ordine naturali divinitus instituto, inferiora in rebus naturalibus necesse habent subiici motioni superiorum, ita etiam in rebus humanis, ex ordine iuris naturalis et divini, tenentur inferiores suis superioribus obedire*[1], — patet Christum qui, secundum humanam naturam, superiorem se neminem agnoscebat, non debuisse de iure subiici Matri suae quantum ad obedientiam qui pariter legibus Caesaris aut iussis summi Pontificis inter Iudaeos non tenebatur, cum ipsis, etiam secundum humanam naturam, longe superior existeret. Nec ad hoc maternitas ius ullum conferebat; *sicut*, iuxta animadversionem Cornelii a Lapide[2], *religiosus vel monachus, si creetur pontifex, eximitur ab obedientia sui ordinis, imo totius ordinis fit superior.*

6. — Corollarium. — Ergo non restat nisi ut dicatur Christum, dum mortalem vitam ageret, Matri suae subiectum se esse voluisse et quidem *de iure*, secundum illius circa se ordinationes, puta in iis quae ad temporalis vitae necessitates pertinebant, ita quod, qui *formam servi acceperat*[3], quemadmodum divinae circa se Providentiae dispositionibus naturaliter subiectus erat, ita etiam temporalibus Matris ordinationibus se subditum esse voluerit, saltem in minori aetate constitutum.

7. — Tacita obiectio. — Nec aliquam vilitatem, infirmitatem aut indecentiam ista filialis subiectio continebat; *quid enim*, quaerit S. Ambrosius[4], *Magister virtutis, nisi officium pietatis impleret? Non utique infirmitatis, sed pietatis ista subiectio est.* Ideoque non stricta subiectio ista erat, quae scilicet strictum dominium supponit, sed late accepta, per quam filius patri, qua filius est, subiicitur. Stricta enim subiectio, aut *naturalis* est, aut *legalis;* et illa quidem est qua creatura refertur ad Deum, a quo pendet in fieri, esse et conservari; haec vero, ut notat Suarez[5], tria importat, scilicet ut

1. S. Thomas, 2 2ae, Quaest. CIV, a. 1. — 2. In vers. 51 cap. II Luc. — 3. Phil., II, 7. — 4. Hom. IX Luc., II. — 5. In 3 P., Disp., XLIV, sect. I.

subditus non sit sui iuris, ut domino obedire teneatur, et ut cum domino nec in bonis, nec in honore, nec in sede communicet. Porro, perpendenti patebit ad oculum Christum Matri hisce modis subditum dici non posse.

8. — **Scholion I.** — Attamen, Christus non modo *de iure* subiectus est Matri, quantum ad illius de se temporales dispositiones, verum etiam *de facto*, quantum ad voluntatem, elegit ipsi subditus esse in pluribus, maxime ut nobis praeclarissimae virtutis obedientiae exemplum praeberet; quo sensu interdum a sanctis dictum legitur Christum a patria potestate emancipationis iuri ultro cessisse, remansisseque, dum viveret, parentibus subiectum. Sic intelligendum est hoc dictum[1] : *Et erat subditus illis*, non utique necessitate filialis conditionis, ut dictum est, sed omnino libere.

Et sic qui omnium hominum supremus rex et dominus existit, ut nobis humilitatis et obedientiae exemplum praeberet, sponte sua nedum Mariae, sed et Iosepho se subdidit in iis, puta, quae domi agenda erant, et in fabrilis artis, cui cum suo putativo patre incubuit, exercitatione. (Christus), ait S. Basilius[2], *in prima aetate subditus parentibus, omnem laborem corporalem mansuete et obedienter sustinuit. Cum enim homines illi essent iusti quidem ac pii, verum pauperes, ... merito laboribus corporis assiduis dediti erant, per hoc necessarias res sibi ipsis acquirentes. Iesus autem his subditus, velut ait Scriptura, omnino etiam simul perferendo labores obedientiam declarabat. Itaque discamus filii subiecti esse parentibus.*

9. — **Scholion II.** — Hoc modo intelligenda ea sunt quae passim a sanctis aut a doctoribus de subiectione Christi ad Virginem per emphasim dicta leguntur. Sic, S. Bernardinus Senensis[3] ait : *Haec erat vera propositio : imperio Virginis omnia famulantur, etiam Deus.* Et Gersonius[4] : *Melius eam appellare non possumus, quam Matrem Dei; quoniam per hoc habet veluti auctoritatem et naturale dominium ad totius mundi Dominum, et a fortiori ad omne id quod huic subiectum est Domino.* Sic quoque intelligenda

1. Luc., II, 51. — 2. In Constit. Monast., c. IV. — 3. Serm. III de Nomine Mariae. — 4. Serm. de Annunt.

sunt quae interdum leguntur, nempe Deum pro nobis a Beata Virgine non oratione supplicari, sed iussione imperari ut nos exaudiat : haec enim hyperbolice dicta non aliud significant, quam decere ut Christus illi nihil deneget, cuius auctoritati subiectus esse voluit; aut melius ut Deus suis promissis fidelis, illius postulationibus non acquiescere haud possit, quae divinae voluntati in omnibus perfectissime obtemperavit.

10. — Solvitur obiectio. — Obiicienti contra praefatam Christi ad Virginem subiectionem verba Ioannis[1] : *Quid mihi et tibi est, mulier?* quasi Christus profiteretur se minime stare sub Matris potestate, *respondetur* cum Ambrosio[2], duas esse in Christo generationes, alteram ex Patre aeternam, alteram ex Matre temporalem; et quia in iis quae Patris erant, Christus Matri subiectus non erat, hinc merito illum dixisse : *Quid mihi et tibi est, mulier?* — cum ibi de patrando miraculo, quod Christo, qua Filio Patris, non qua Filio Matris convenicbat, ageretur; dum tamen in illis quae ipsi qua Filio Matris convenicbant, ipse se illi subditum profitebatur : erat enim, teste Evangelista, suis secundum carnem parentibus subditus.

11. — Quaestio. — *Qua ratione Maria Christo subdita fuerit?*

Resp. B. Virgo Filio suo subiecta fuit subiectione bonitatis et voluntatis, et hoc quidem stricto iure. Cuius ratio est, tum quia Virgo gloriosa fuerit a Christo vere redempta, licet redemptione praeservativa, non liberativa, tum quia Christus est totius Ecclesiae caput, in omnia membra vitam influens, omnibusque motionem imprimens.

Dici quoque potest Beata Virgo de facto se aliquando subiecisse Christi circa eam dispositionibus, maxime in illius vita publica, cum cum Mater eius cum aliis mulieribus sanctis, quocumque pergeret, sequeretur. Sed haec Beatae Virginis ad Christum subiectio stricta servitus minime fuit, cum Maria sui iuris esse non desierit, et haereditatem Christi bonorum acceperit: hinc, subiectio filialis et ista vocari potest; quo sensu pulchre ab Alighierio[3], de Deipara canebatur :

Vergine Madre, Figlia del tuo Figlio.

1. II, 4. — 2. Lib. II, in cap. 2 Lucae. — 3. Parad., cant. XXX, vers. 1.

Nec a Christi, ut supremi iudicis, potestate totaliter Virgo Beata exempta fuit : ille enim, ante cuius tribunal omnes stare debent[1], etiam erga suam Matrem iudicis officio fungetur; at non quoad factorum discussionem, nihil enim in Deiparae vita nisi sanctissimum reperire erit, verum quoad finalem sententiam approbationis et retributionis, cum quo stat quod Mater Christi prima inter sanctos Filio iudici adsistet, simul cum illo tribus Israël iudicatura.

ARTICULUS III. — *De relatione Beatae Virginis ad Sanctissimam Trinitatem.*

1. — Ratio articuli. — Posito quod dignitas Matris Dei Beatam Virginem supra omnem ordinem totius creaturae elevaverit, iam inquirendum venit quanam veluti affinitatis relatione illa se habeat ad Sanctissimam Trinitatem.

2. — PROP. I. — Ex eo quod B. Virgo est Mater Dei, quamdam affinitatem cum Sanctissima Trinitate contraxit.

Haec propositio ostendetur singillatim expendendo quamnam relationem B. Virgo habeat α) cum Patre, α) cum Filio, γ) cum Spiritu Sancto.

α) **Cum Patre.** — Quod Mater Dei quamdam affinitatem habeat cum Patre, ostenditur *primo*, ex eo quod utraque generatio, aeterna scilicet et temporalis, ad eumdem Filium terminatur; *secundo*, ex eo quod secundum utramque generationem, genitus, id est Iesus Christus, generatur ex substantia generantis; *tertio*, ex eo quod sicut Iesus Christus est unicus Filius Patris, ita est etiam unicus Filius Matris, et uterque illum genuit Virgo permanens. Unde B. Virgo ad Patrem affinitatem habet, qua profecto intimior esse non potest. *Après cela*, ait Bossuet[2], *ô Marie, quand j'aurais l'esprit d'un ange et de la plus sublime hiérarchie, mes conceptions seraient trop ravalées pour comprendre l'union très parfaite du Père éternel avec vous. Vous associant à sa génération éternelle, il vous a fait mère d'un même fils avec lui... Il a voulu que vous fussiez la Mère de son Fils unique et être le Père du vôtre.*

1. Rom., XIV, 10. — 2. Sermon pour la Nativité, 2e Point.

3. — β) **Cum Filio.** — Cum Filio etiam B. Virgo strictam habet affinitatis rationem, *primo*, per identitatem carnis suae cum carne Filii quam illa in illius Incarnatione subministravit; *secundo*, per familiaritatem quam habuit cum Christo, cum ipso intime conversata per totum illius vitae decursum, simul cum eo sanctis operibus, simul quoque operi quotidiano vacans; *tertio*, per teneram compassionem quam, aliis recedentibus, Maria Christo in passione exhibuit, quasi alio altari erecto, in quo ipsa cum Filio transfigeretur; *quarto* demum, per beatitudinem quam communem habuit cum Filio in gloria, throno a dextris throni Filii posito, sicut legitur in Psalmo[1]: *Adstitit Regina a dextris tuis*, et rursus in liturgia Ecclesiae: *Maria Virgo assumpta est ad aethereum thalamum, in quo rex regum stellato sedet solio*[2].

Attamen ex eo quod B. Virgo carnis suae materiam subministraverit Verbo, minus recte diceretur, ut aliqui dicunt, quod nunc caro Christi in coelis aut etiam in Eucharistia sit ipsamet caro Virginis Mariae, aut quod nos in Eucharistia carnem et sanguinem B. Virginis recipiamus, cum mutatio substantialis sit in conceptione Christi peracta circa materiam illius corporis, ex eo quod est actuata anima, tanquam forma substantiali eiusdem

4 — γ) **Cum Spiritu Sancto.** — Demum, per divinam maternitatem B. Virgo facta est Sponsa Spiritus Sancti, cum ex illo foecunditatem acceperit Maria. Et quidem inter Spiritum Sanctum et Mariam intercedunt illa quibus sponsorum relationes consecrantur: scilicet α) *mutua de se invicem traditio*, cum Maria corpus suum ipsi tradiderit ut, illo afflante, procrearetur corpus Verbi divini et Spiritus Sanctus vicissim in Virgine supervenerit et perfecerit illam mirabilem conceptionem; deinde intercedit β) *arctissima amoris coniugatio*, cujus amoris epithalamium, concordi Patrum sensu, celebratur in Canticorum libro; tum γ) *individua vitae consuetudo*, cum noverimus B. Virginem nulla unquam labe sanctitatem animae, quam a Spiritu Sancto habebat, commaculasse; demum δ) *bonorum communicatio*, Spiritu Sancto illam multiplici bonorum suorum cumulo ditante, ipsa vero vicissim omnia sua Sponso, nil sibi reservando, consecrante. Ad rem

1. XLIV, 10. — 2. In Off. Parv. B. V. Antiph. 2 ad Laud.

Leo XIII[1] : *Quae ipsi* (Mariae) *rationes cum Spiritu Sancto intercedant intimae admirabilesque, probe nostis; ut Sponsa eius immaculata merito nominetur.*

5. — Corollarium. — Ex hucusque traditis apparet quantum divina maternitas exaltaverit Beatissimam Virginem supra ordinariam hominum conditionem, ita quod recte dici possit quod per hoc privilegium in Deitatis ordinem Maria adscita fuerit. Quod tamen argumentum eo usque producendum est, ut ostendatur quid divina Maternitas ipsimet Trinitati extrinsece contulerit.

6. — PROP. II. — B. Virgo recte vocatur complementum totius Trinitatis, non quidem essentiale et intrinsecum, sed accidentale et ad extra.

Debentur priora huius propositionis verba Hezychio, Patriarchae Hierosolymitano, qui sub initio saeculi VII mortuus est; licet verba illa *Trinitatis complementum*, paulo diverso sensu, a sensu sub quo recitari solent, adhibuerit. Nam, in oratione tertia, dum verba de B. Virgine interserit, eamque cum arca noëtica componit, haec profert: *Illa erat animalium arca, haec autem arca vitae; illa corruptibilium animalium, haec vero vitae incorruptibilis; illa ipsum Noë, haec vero ipsius Noë factorem portavit; illa duas aut tres contignationes et mansiones habebat,* HAEC AUTEM UNIVERSUM TRINITATIS COMPLEMENTUM; *quandoquidem et Spiritus Sanctus adveniebat atque hospitabatur, et Pater obumbrabat, et Filius utero gestatus inhabitabat : Spiritus enim Sanctus, ait Gabriel, superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi.*

Attamen, cum traditio consecraverit verba illa in sensu superius recitato, illa catholicam veritatem continere contendimus, eo sensu quod B. Virgo novas relationes ad aliquid extra in divinis personis sua maternitate constituerit.

7. — α) B. Virgo per divinam maternitatem contulit Patri auctoritatem in Filium aliunde sibi coaequalem. — Revera, in Virginis utero incipit Patris auctoritas et auctoritatis exercitium in Filium, qui licet sit ipsi in aeternitate aequalis, fit

1. Ep. Encycl. Divinum illud, 9 maii 1897.

tamen in tempore ipsi subiectus[1]; et ita Pater, qui aeterna duratione antecedit B. Virginem in productione Filii sui, illam non antecedit in auctoritate in Filium. Quod profecto Patri magnae argumentum dignitatis existit, dum Deo pene nihil est creaturis imperare, sed res plane Deo digna imperare subdito, qui et ipse Deus sit[2].

8. — β) **B. Virgo per divinam maternitatem contulit Filio generationem temporalem,** cum ex ea ille sumpserit naturam nostram humanam. Et ita cum omnes creaturae Creatoris universi perfectiones pro modo suo manifestare debeant, Iesus Christus ex Virgine procreatus, quantum ad humanitatem, divinas perfectiones unus excellentius manifestat quam quaelibet alia creatura, quod profecto ex Virgine Beata habet, in qua proinde, Filio mediante, splendor divinae gloriae perfectius emicat, ita quod Filius ex Virgine habeat quod omnes universi perfectiones in se adunatas ad Patrem referat, et vicissim Matri suae plenissimam divinorum charismatum participationem conferat.

9. — γ) **B. Virgo per divinam maternitatem contulit Spiritui Sancto ut foecundus fieret generatione temporali Christi Domini.** — Cum enim Spiritus Sanctus solus inter divinas personas infoecundus maneat, cum sit ipse terminus supremus divinae foecunditatis, in Maria et per Mariam foecunditatem Dei glorificatricem sortitus est, superveniendo in B. Virginem et illam obumbrando virtute sua, ut esset temporalis Christi generationis activum principium.

Qua in re notanda sunt S. Bernardi[3] verba : (Maria) *omnibus omnia facta est... ut de plenitudine eius accipiant universi : captivus redemptionem, aeger curationem, tristis consolationem, peccator veniam, iustus gratiam, angelus laetitiam; denique tota Trinitas gloriam, Filii persona carnis humanae substantiam, ut non sit qui se abscondat a calore eius.*

10. — **Scholion I.** — Sub huius doctrinae luce apprime intelligitur quomodo B. Virgo proxime ad Trinitatem accedat, cuius rei testimonia non desunt penes Ecclesiae traditionem. Sic a

1. Cf. 3 Quaest., XX. — 2. Cf. Card. de Bérulle, De l'État et des Grandeurs de Jésus. Disc. prem. — 3. Sermo de Verbis Apoc. B. Io.

S. Ephrem Maria salutatur : *Plenitudo gratiarum augustae Trinitatis, utpote quae secundas post divinitatem partes teneat*, Τριαδικῶν χαρίτων πλήρωμα, ὡς τὰ δεύτερα τῆς Θεότητος φέρουσα, et a Ioanne Geometra : *Salve, quae sola accepisti reginm honorem poli et coelestium mentium, tu quae altera es a Trinitate,*

Χαῖρε μόνη λεχόωσα πόλου βασιληΐδα τιμήν
Οὐρανίων τε νοῶν, δεύτερα τῆς τριάδος.

et rursus : *Salve mihi, o Regina utriusque mundi, altera post regiam augustamque Triadem,*

Χαῖρέ μοι ὦ βασίλεια, καὶ ἀμφοτέρων διὰ κόσμων
Βασιλικῆς τριάδος δεύτερα οἰοτάτης.

Quinimmo et Ecclesia latina in hisce verbis effertur :

Gaude Virgo, Mater Christi,
Quia sola meruisti,
O Virgo piissima,
Esse tantae dignitatis,
Quod sis sanctae Trinitatis
Sessione proxima[1].

11. — Scholion II. — Divina maternitas fuit relate ad Beatissimam Virginem ratio omnium coelestium charismatum quibus a Dei bonitate largissime donata est. Quod pulcherrime exprimitur verbis Pii IX[2], qui, cum praemisisset B. Virginis electionem atque praedestinationem in Matrem Dei, mox consequentiam huius electionis et praedestinationis tradit, dicens : *Quapropter illam* (Mariam) *longe ante omnes angelicos spiritus cunctosque sanctos, coelestium omnium charismatum copia de thesauro divinitatis deprompta ita mirifice cumulavit, ut ipsa ab omni prorsus peccati labe semper libera, ac tota pulchra et perfecta, eam innocentiae et sanctitatis plenitudinem prae se ferret, qua maior sub Deo nullatenus intelligitur, et quam, praeter Deum, nemo assequi cogitando potest.*

Ex quibus apparet rite invaluisse morem in Ecclesia, statim a primis temporibus, quem morem postea traditio fideliter suscepit,

1. In op. De Immac. Deip. semper Virginis conceptu, a Car. Passaglia, S. I. Romae, 1854, t. I, pp. 36, 37. — 2. In Bulla Ineffabilis, in init.

repraesentandi Beatissimam Virginem divinum Puerum in brachiis gestantem, quasi hoc signo summa eius dignitas exprimatur. Plenior tamen adhuc symbolismus habetur, in eo quod repraesentetur Deipara in ulnis gerentem exanime corpus Unigeniti sui : hoc enim emblemate nedum significatur B. Virginem esse Dei genitricem, sed etiam hominum Matrem constitutam fuisse, pro quibus Unigenitum suum offerebat, ut fusius infra[1] patebit.

12. — Scholion III. — Verba Pii IX mox recitata, dum primam huius tractationis partem resumunt, convenienter viam sternunt pro secunda parte exponenda, in qua, veluti in primae partis sequela, agitur quaestio de dotibus et perfectionibus B. Virginis secundum se inspectae. Interim liceat nobis Beatissimam Virginem, tantae dignitatis splendore decoratam, disertissimis poetae verbis[2] compellare:

Vergine Madre, Figlia del tuo Figlio,
Umile ed alta più che creatura,
Termine fisso d' eterno consiglio,
Tu se' colei che l' umana natura
Nobilistati sì, che il suo Fattore
Non disdegnò di farsi sua fattura.
Nel ventre tuo si raccese l' amore,
Per lo cui caldo nell' eterna pace
Così è germinato questo fiore.
Qui sei a noi meridiana face
Di caritade, e giuso, intra i mortali,
Se' di speranza fontana vivace.
Donna, sei tanto grande, e tanto vali,
Che qual vuol grazia, ed a te non ricorre,
Sua disianza vuol volar senz' ali.
La tua benignità non pur soccorre
A chi dimanda, ma molte fiate
Liberamente al dimandar precorre
In te misericordia, in te pietate.
In te magnificenza, in te s' aduna
Quantunque in creatura è di bontate.

1. In 3ª Parte. — 2. Dante, PARAD., cant. XXXIII, vers. 1, sqq.

PARS II

DE BEATA VIRGINE CONSIDERATA PER RESPECTUM AD SEMETIPSAM

Prologus

1. — Ratio huius partis. — Cum, statuta divinae maternitatis veritate, deductisque eis quae relate ad Deum inde proveniunt, fundamenta iacta sint quibus totius aedificii gloriae et excellentiae B. Virginis structura innititur, pronum est ut ipsa Deiparae persona in se consideretur, ut quantum humanae menti possibile est, illius perfectiones deprehendantur, quae post Christum Deo propinquior extitit. Ex quo enim Virginem Mariam ad sublimissimam dignitatem Matris suae Omnipotens evehere voluit, illam quoque tot naturae et gratiae muneribus augere dignatus est, ut vere esset, iuxta S. Mechtildem[1], *microcosmos, cui Deus plus curae impendit, quam condendo universo;* unde ipsi apprime quadrat illud S. Ioannis[2]: *Mulier amicta sole, et luna sub pedibus eius, et in capite eius corona stellarum duodecim.*

2. — Difficultas rem hanc pertractandi. — At vero praetermittendum non est non adeo facilem rem esse huiusmodi excellentiam Deiparae in claram lucem, ut decet, exponere: cum enim omnium divinarum perfectionum veluti compendium existat, ea omnia quae in sacra theologia aut in christiana philosophia traduntur, in se quodammodo adunat, ita quod eius tractatio omnia prorsus fidei nostrae dogmata, omnia quoque philosophiae placita quadamtenus attingere debeat, unde etiam ex hoc capite omnes haereses sola interemisse dicenda sit virgo gloriosa, cum error circa eius privilegia in errorem theologicum vel philosophicum refundi debeat. Quapropter, haud approbanda

1. L. III Revel., c. 32. — 2. Apoc., XII, 1.

videtur eorum praxis, qui quidquid fingendi hac in re licentiam sumunt; quorum quidem agendi ratio huc demum unice tendit, ut imaginationem quidem, modo tamen insalubri, pascant, mentem vero et cor sano validoque pabulo inopia relinquant.

3. — Dionysii Petavii monitum. — Qua in re notanda sunt egregia Petavii[1] verba. *Vere aurea sunt,* ait, *haec Gersonii*[2] *praecepta, quibus immoderatam in praedicandis B. Virginis laudibus licentiam temperat, et intra modum sobriae ac robustae pietatis coercet. Ex iis autem apparet, frivolum et nugatorium esse genus hoc argumentationis quo plerique solent uti, ut inusitatum Beatae Virgini quodlibet gratiae genus affingant. Sic enim disputant: Quidquid ad honestandam Matrem suam Dei filius conferre potuit, id illum reipsa praestare decuit; sive hoc modo: Quidquid decoris et ornamenti in sanctos reliquos idem ille Dei Filius profudit, totum hoc in Mariam congessit: ex quo id quod volunt concludendo nectunt; quod sane genus argumentandi, tanquam captiosum et sophisticum, Gersonius contemnit.*

Hoc loco tamen animadvertendum est non esse damnandas pias quasdam cogitationes ac meditationes animi, quae ad fidei mysteria et sacras historias, Scripturaeque narrationes prudenter adtexuntur, ex usu et consuetudine humana: dum ea quae in similium rerum gestione plerumque dici, aut cogitari, aut etiam fieri videmus, eadem in historiis illis et mysteriis dicta, cogitata, transactaque esse, coniectura quadam fingimus, haud inepta, et absurda, sed rei gestae consentanea. Cuiusmodi permulta leguntur tractanturque, non sine fructu, a sanctissimis et eruditissimis viris memoriae prodita, Anselmo, Bernardo, Bonaventura, et similibus; quae stulte, otioseque ludibrio habent haeretici, velut ideo cum Scriptura pugnantia, quia in Scriptura minime continentur.

Caeterum, ut eiusdem Petavii verbis[3] uti pergamus, *amor erga sanctissimam Dei Matrem ac Virginem meus, necnon falsa et impia*

1. Theol. Dogm. De Incarn., l. XIV, c. 8, n. 11. — 2. Non omnibus tamen Gersonii praeceptis, quibus alludit Petavius, subscribendum esse censemus, verbi gratia, cum negat usum perfectae rationis Deiparae, statim dum concepta est, fuisse concessum : cuius quidem contrarium infra probabitur. — 3. Ibid., n. 1.

in cultores eiusdem catholicos haereticorum calumnia, paullulum immorari nos hortantur in illius ornanda et vindicanda dignitate.

4. — Ordo huiusce partis. — Cuius quidem rei praestandae ordo sequendus erit quem indicat ipsamet Ecclesia dum orat: *Omnipotens, sempiterne Deus, qui gloriosae Virginis Matris Mariae corpus et animam, ut dignum Filii tui habitaculum effici mereretur, Spiritu Sancto cooperante, praeparasti.* — Scilicet singillatim erit agendum de perfectione corporis et animae, mutato quidem hoc ordine, qui generationis est, in ordinem dignitatis et naturae; ita ut *primo* loco agi debeat de perfectione animae B. Virginis, *secundo* vero de qualitatibus corporis. Quibus tamen *tertium* caput adiiciendum erit, scilicet de eo quod ad corporis, simul et animae perfectionem attinet, nempe de Virginitate Deiparae, necnon de illius desponsatione et matrimonio.

CAPUT I

DE PERFECTIONIBUS ANIMAE BEATAE VIRGINIS MARIAE

PROLOGUS

1. — Ratio capitis. — Acturo de gratiis et privilegiis Beatissimae Virgini a Deo collatis, illud supremi criterii instar ob oculos versari oportet, scilicet eam esse vere et proprie Matrem Dei, cum haec dignitas ultima sit ratio omnis cumuli perfectionum illius. *Propterea*, ait auctor Sermonum ad fratres in eremo[1], *Maria Mater electa est, et super omnes creaturas praeelecta, omnibus gratiis foecundata, omni virtute et sanctitate in utero repleta, ut de mundissima Matre mundissimus Filius nasceretur.*

Quapropter, sicut omnium divinarum perfectionum summa hoc verbo comprehenditur, quod scilicet Deus est ipsum suum esse subsistens[2], et pariter omnium perfectionum Verbi Incarnati ratio ex eo deducitur quod est vere et proprie Homo-Deus, ita etiam adaequatum principium et veluti propria mensura omnium charismatum quae in domo, quam sibi aedificaverat, divina Sapientia munificentissime congessit, ex eo desumatur oportet, quod Maria Dei Mater effecta est.

Nec tantummodo ista charismata Mariae veluti extrinsecus fuisse collata dicenda sunt, sed ipsa, sua perfecta divinae gratiae correspondentia, sibi merito proprio ita comparavit, ut vere sua dici possint[3]. Revera, ut mox ostendemus, nec gratia, in prima

1. Serm. XX inter Opp. S. Augustini. — 2. 1 Quaest., III, art. 4. — 3. Quod P. Faber (Foot of the Cross, 7th Dolour, p. 365, London, Burns and Oates), ita egregie exposuit : *Mary was no mere monument of marvels upon which God had hung external dignities, and endless banners, and figurative emblems, and the external spoils of a redeemed world. The bewildering glory outside, and truly was it bewildering, was as nothing, compared to that which was within. Mary was a creature, a woman, a mother, a sufferer; and by stupendous correspondence to them, she had made God's gifts her own. They are at this moment not mere ornaments, or priviledges, or de-*

illius sanctificatione, Deiparae non consentienti, collata est, nec gratiae augmentum, nisi propter ferventiores actus ex charitate elicitos ipsa recepit, nec denique gloria ipsi consummativa collata fuit, nisi qualis et quanta eius meritis in via comparatis responderet; ita ut cum S. Ambrosio[1] quaerere liceat: *Quid nobilius Dei Matre? Quid splendidius ea quam splendor elegit?*

2. — Ordo capitis. — Porro, ut plene cognoscatur quae et quanta sit perfectio animae Beatissimae Virginis, non satis erit ab ea removere omnem imperfectionem (art. 1-3), sed etiam necesse est investigare quaenam gratia fuerit ipsi collata (art. 4-8). Omnis autem animae imperfectio removenda est a Deipara, tum in eius conceptione, tum in eius vitae decursu. Quorum primum sibi vult B. Virginem fuisse conceptam non solum absque omni originalis peccati labe (art. 1), sed etiam absque fomite peccati, qui est veluti quaedam originalis peccati naturalis consequentia (art. 2); alterum vero ponit B. Virginem vitam adeo illibatam transegisse, ut nullam unquam, vel minimam, actualis peccati maculam contraxerit (art. 3).

Perfectiones autem Deiparae considerandae erunt nedum in seipsis (art. 4-7), sed etiam in sui consummatione (art. 8), scilicet in assumptione et gloria B. M. V. Consideratae autem in seipsis, comprehendunt et gratiam (art. 4-6), et scientiam (art. 7). Denique gratia Deiparae, ut apprime cognoscatur, considerari debebit tum in sui initio (art. 4), tum in sui explicatione (art. 5-6), sive quae respiciat gratiam in seipsa inspectam (art. 5), sive quae respiciat gratiae naturales resultantias, quae sunt virtutes et dona (art. 6).

Hinc octo heic quaeruntur:

Primo. De Immaculato Conceptu Beatae Mariae Virginis.

Secundo. Utrum B. Virgo habuerit fomitem peccati.

Tertio. De B. M. V. impeccabilitate.

corations, or offices conferred, or prerogatives communicated, or even inalienable jewels; neither are they simple attributes, or perfections referred to her, or glories separable from her, or wonders predicated of her, or merits imputed to her; in heaven they are Mary's own self, her own human, characteristic, loving, quiet self: a self which is in glory what God made it twice over, in nature and in grace. — 1. L. II, DE VIRGIN.

Quarto. De prima sanctificatione B. M. V. scilicet in momento suae conceptionis.

Quinto. De secunda sanctificatione B. M. V., seu de eius profectu in gratia.

Sexto. De virtutibus et donis Beatae Mariae Virginis.

Septimo. De scientia Beatae Mariae Virginis.

Octavo. De assumptione et gloria Beatae Mariae Virginis.

ARTICULUS I. — *De Immaculato Conceptu Beatae Mariae Virginis.*

1. — Peccati originalis traductio. — Docet fides catholica primum peccatum primi hominis originaliter transire in posteros, ita quod quicumque originem ducit per virtutem activam in generatione originaliter ab Adam derivatam, peccatum originale contrahere debeat, ideoque nasci *filius irae*[1]. Quod Apostolus ad Romanos scribens ita solemniter tradidit[2]: *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit*, non per modum imitationis tantummodo, aut per modum incitationis, sed per modum verae traductionis a primo parente in eius posteros.

Quod quidem non debet ita intelligi ,quasi anima rationalis, quae sola est peccati subiectum, traducatur cum semine; nec ista originalis peccati traductio similis omnino est traductioni defectuum corporalium aut etiam moralium a parentibus in proles: hi enim defectus, ex eo quod habentur ex origine, culpabilitate vel imputatione vacant: peccatum vero originale est vera macula spiritualis, per modum habitus animae inhaerens; unde definiri solet *quaedam inordinata dispositio proveniens ex dissolutione illius harmoniae in qua consistebat ratio originalis iustitiae:* non secus ac aegritudo corporalis est quaedam inordinata corporis dispositio, secundum quam solvitur aequalitas in qua consistit sanitatis ratio; et propterea peccatum originale dicitur *languor naturae*, et est quaedam inordinatio naturae, sicut peccatum actuale est quaedam inordinatio actus[3].

Ut autem sciatur qua ratione peccatum istud propagetur, considerandum est quod omnes homines, qui ex Adamo nascuntur,

1. Eph., II, 3. — 2. V, 12. — 3. I 2ae, Quaest. LXXXII, art. 1.

possunt considerari ut unus homo, in quantum conveniunt in natura quam a primo parente accipiunt ; et quemadmodum omnes homines unius populi sunt membra unius corporis, ita omnes homines ab Adamo derivati, sunt tanquam multa membra unius corporis. Porro, in uno homine, actus unius membri, verbi gratia, homicidium quod manus committit, non est voluntarius voluntate ipsius manus, et ita non imputatur ad peccatum manui secundum se consideratae, sed voluntarius est voluntate animae, quae primo movet membrum, et ita imputatur manui solum in quantum manus est aliquid hominis, quod movetur a primo principio motivo hominis. Pariter, inordinatio quae est in *hoc* homine ex Adam genito, non est voluntaria voluntate ipsius, sed voluntate primi parentis, qui movet motione generationis omnes qui ex eius origine derivantur [1].

Sicut igitur membra moventur ab anima ad peccatum actuale, ita homines moventur ab Adamo per generationem ad peccatum originale. Porro, non est motio ad generationem, nisi per virtutem activam in generatione : quocirca illi soli peccatum originale contrahunt, qui ab Adamo descendunt per virtutem activam in generatione originaliter ab Adamo derivatam, seu per seminalem rationem, cum virtus activa in generatione non sit aliud, nisi seminalis motio. Unde, si quis formaretur ex carne quidem humana, sed non seminali ratione, vis activa non derivaretur ab Adamo, ideoque talis peccatum originale non contraheret ; quemadmodum si manus hominis non moveretur a voluntate hominis, sed ab aliquo extrinseco movente, actus eius non pertineret ad peccatum [2].

2. — Christus originale peccatum non contraxit. — Cum itaque ex dictis iam constet Christum, ex humana quidem carne, sed non seminali virtute fuisse conceptum, hinc apparet, quod vi suae generationis singularissimae, nullimode peccatum originale contraxit. Quocirca finis Immaculatae Conceptionis B. Virginis non debet sic intelligi, quasi necessaria ista fuerit ut impediretur transfusio peccati originalis in prolem, id est in Christum : transfusio enim peccati originalis in ipso sufficienter impeditur per hoc quod ponitur conceptio ex Spiritu Sancto. Unde, etiamsi

1. Ibid., Quaest. LXXXI, art. 1. — 2. Ibid., a. 3.

B. Virgo fuisset infecta peccato originali, non propterea Christus cum originali peccato conceptus fuisset. Quod exprimit S. Thomas, qui, dum commentatur illud Damasceni[1]: *Spiritus Sanctus praevenit in Virginem purgans eam*, ait[2]: *Illa purgatio praeveniens in Beata Virgine, non requirebatur ad auferendam transfusionem originalis peccati, sed quia oportebat ut Mater Dei maxima puritate niteret; non enim est aliquid digne receptaculum Dei, nisi sit mundum, secundum illud*[3]: *Domum tuam, Domine, decet sanctitudo.*

Sed talis exemptio, praecise ex vi conceptionis, singularissima est in Christo Domino, qui solus ex virtute Spiritus Sancti conceptus est. Praeter ipsum igitur, omnes homines *ex Adam derivati*, ait S. Thomas[4], *peccatum originale ex Adam contrahunt, alioquin non omnes indigerent redemptione quae est per Christum, quod est erroneum.*

Porro, notandus est genuinus horum verborum sensus, ne quis existimet his verbis S. Thomam erroneum reputare quod aliquis ex speciali privilegio praeservari potuerit. *Est igitur necessarium secundum fidem catholicam credere*, ait Caietanus[5], *quod omnis utriusque sexus, ab Adam secundum rationem seminalem proveniens, ex ipsa sua generatione sit obnoxius peccato originali, et iuxta hunc sensum militat ratio auctoris, scilicet, quia aliter non indigerent redemptione quae per Iesum Christum facta est. Si enim peccatum originale vel in actu, vel in necessitate habendi illud quis non incurreret, non egeret redemptione, quod haereticum esset dicere; sed, si omnes obnoxii sunt peccato originali, sufficit ad indigentiam redemptionis. Neque enim solum redemptione eget actualiter captivus sed etiam obnoxius captivitati.*

Quibus ita praestitutis sit, ipsissimis Pii IX verbis[6] enunciata, sequens

3. — PROP. — **Beatissima Virgo Maria** α) **in primo instanti suae conceptionis fuit** β) **singulari omnipotentis Dei gratia et privilegio, intuitu meritorum Christi Iesu Salvatoris humani generis,** γ) **ab omni originalis culpae labe praeservata immunis.**

In hac propositione primo loco insistendum est in exhibendo

1. L. III, Orth. Fid., c. 3. — 2. I 2ae, Quaest. LXXXI, art. 5, ad 3m. — 3. Ps. XCII, 5. — 4. Ibid., art. 3. — 5. In hunc loc. — 6. In bulla Ineffabilis.

genuino sensu, quo accipi debeat dogma de Immaculata Conceptione, qui sensus duabus prioribus partibus clauditur.

4. — α) **Cur dicatur in primo instanti.** — Et imprimis hic docemur Beatam Virginem dotem hanc in primo instanti suae Conceptionis accepisse. Revera, sensus Ecclesiae ingiter fuit ut privilegium huiusmodi in primo instanti Conceptionis beatissimae Virginis assereretur. Cum enim nonnulli excogitassent discrimen inter primum et alterum conceptionis instans et momentum, asserentes celebrari quidem Conceptionem, sed non pro primo instanti atque momento, Romani Pontifices *suarum partium esse duxerunt et beatissimae Virginis festum et Conceptionem pro primo instanti, tanquam verum cultus obiectum, omni studio tueri ac propugnare*[1].

Porro, ne aequivocatio fiat circa istud primum Conceptionis instans, sedulo notanda sunt decretoria verba quibus olim Alexander VII, Ecclesiae mentem declarabat, ad quae verba Pius IX appellat in Bulla *Ineffabilis*, eo fine ut verus et genuinus sensus exhibeatur quo Immaculatae Conceptionis dogma debeat intelligi. *Sane,* inquit praefatus Pontifex Alexander VII[2], *vetus est Christi fidelium erga eius beatissimam Matrem Virginem Mariam pietas, sentientium eius animam in primo instanti creationis atque infusionis in corpus fuisse speciali Dei gratia et privilegio, intuitu meritorum Iesu Christi eius Filii, humani generis Redemptoris, a macula peccati originalis praeservatam immunem, atque in hoc sensu eius Conceptionis festivitatem solemni ritu colentium et celebrantium.*

5. — **Conceptio activa et conceptio passiva.** — Porro, verba ista viam aperiunt percelebri inter philosophos ac theologos distinctioni, scilicet conceptionis activae a conceptione passiva. Prior se tenet ex parte principii naturae, et respicit conceptum in illo statu, in quem virtus formativa parentum primo illud perducit, in quo statu foetus, utpote imperfectissimus et nondum capax animae rationalis, anima tantum vegetativa informatur, cui perfectiori advenit suo tempore anima sensitiva, et postea anima rationalis. Altera se tenet ex parte termini rationalis naturae,

1. Bulla Ineffabilis. — 2. In Const. Sollicitudo, dei 8 dec. 1661.

et habetur solummodo quando corpori iam ad sufficientem perfectionem perducto infunditur anima rationalis a Deo tunc creata. *Et utrumque*, ait Magister Sententiarum[1], *vocatur conceptus, scilicet et cum caro propagatur, formamque corporis humani recipit, et cum anima infunditur, quod aliquando etiam dicitur nativitas... proprie autem nativitas dicitur in lucem editio.*

Quod etiam Benedictus XIV fusius declarat, *Conceptio*, ait[2], *dupliciter accipi potest : vel enim est activa, in qua sancti Beatae Virginis parentes opere maritali invicem convenientes praestiterunt ea quae maxime spectabant ad ipsius corporis formationem, organisationem et dispositionem ad recipiendam animam rationalem a Deo infundendam, — vel est passiva, cum rationalis anima cum corpore copulatur. Ipsa animae infusio et unio cum corpore debite organisato vulgo nominatur conceptio passiva, quae scilicet fit illo ipso instanti, quo rationalis anima corpori omnibus membris ac suis organis constanti unitur.*

Vocata etiam est prima conceptio *materialis*, et secunda *personalis*. Et utraque ista conceptio, quae profecto in Christo Domino non distinguitur tempore, eo quod conceptio eius, operante Spiritu Sancto, fuit completa in instanti, in ipsa Beatissima Virgine debet distingui, non minus quam in alterius cuiuscumque hominis conceptione, cum ipsa ex viro et muliere convenientibus fuerit formata.

Porro, cum conceptio non sit formaliter humana, nisi illo instanti quo anima rationalis infunditur corpori et cum corpore individuum humanae speciei constituit, motus enim a termino denominatur et speciem sumit, et cum ex alia parte, homo non sit capax peccati, nisi in quantum habeat animam rationalem, per quam solam etiam est capax ut sanctificetur per gratiam, ideo cum maiori theologorum parte contendimus definitionem pianam sub luce definitionis alexandrinae hoc sensu sumi debere, ut Beata Virgo, in primo instanti quo creata est et infusa eius corpori anima rationalis, fuerit in originali iustitia concepta. Verba enim Pontificis de anima ac persona Beatae Virginis agunt, minime

1. Lib. 2, dist. XXXI. — 2. De Fest., l. II, c. XV, n. 1. Edit. Rom., 1786.

vero de eo quod nequit dici *beata Virgo* nisi in causa, virtute aut potentia.

Revera, id exigere videntur verba citatae definitionis, nempe B. Virginem in primo instanti suae Conceptionis fuisse *praeservatam* immunem ab originali peccato. Itaque vi conceptionis suae materialis, B. Virgo dici potest obnoxia fuisse debito contrahendi peccatum originale; ita quod, nisi speciale Dei privilegium accessisset, illud contrahere debuisset; sed ex Dei munere, qui legibus a se constitutis non subditur, evenit quod caro non infecerit animam; immo anima tanta virtute fuit donata, ut ipsam carnem omnino mundaverit ab omni radicali vitiosa dispositione.

6. — β) Quid significent verba: Singulari omnipotentis Dei gratia, etc. — Porro hoc est praecise quod significatur illo inciso: *Singulari omnipotentis Dei gratia et privilegio, intuitu meritorum Christi Iesu Salvatoris humani generis;* quae verba fere eadem recurrunt, uti vidimus, in definitione Alexandri VII. Quibus verbis duo significantur: *primo*, singulare privilegium B. Virgini collatum, et *secundo*, causa meritoria huius privilegii.

Et quidem, cum privilegium sit gratia quaedam constans, a superiore alicui collata, praeter aut etiam contra legem communem, sat inde eruitur quod B. Virgo obnoxia erat iure naturae et vi conceptionis suae ex parentibus, contrahendo peccato originali, et proinde cuidam *debito* illud contrahendi erat subiecta; non secus ac specialis quidam puer, v. gr. primogenitus, qui ex matre in statu servitutis constituta nasceretur, qui tamen ex praevia domini mulieris dispositione futurus esset liber, esset quidem actu a servitute liber, attamen vi nativitatis ex tali muliere debuisset et ipse servitutem contrahere, nisi extitisset illa praevia exemptio; et ideo debitum quoddam contrahendi servitutem habuisset.

Unde Beatam Virginem habuisse aliquod debitum peccati originalis contrahendi est ipsam, ex vi Conceptionis suae ex parentibus, debuisse originale peccatum contrahere, nisi adfuisset speciale Dei privilegium. Qua quidem expositione, nihil prorsus Virginis dignitati aut catholico dogmati detrahitur, ut aliqui irrationabiliter conqueruntur; quin potius salvatur praeservationis et exemptionis ratio in B. Virgine, necnon singularis Christo] pro-

prietas manet, quod ipse nullimode, nec remote quidem, vi suae conceptionis, fuerit peccato originali obnoxius. Praeterea, ista distinctio viam aperit explicandis in catholicum sensum plurium Patrum dictis, quae prima fronte contra hoc dogma pugnantia videntur, ut infra ostendetur. Hanc autem veritatem pulcherrime illustrat illud Ulpiani[1] : *Princeps legibus solutus est; Augusta autem, licet legibus soluta non sit, princeps tamen eadem illi privilegia tribuit, quae et ipse habet.*

γ) Cohaerenter ad hanc positionem, statuitur B. Virginem immunem ab originali labe decretam fuisse *intuitu meritorum* Christi, ita quod Beatissima Virgo rite dicatur prima omnium creaturarum a Christo redemptarum, primitiae fructus sanguinis Christi. Cum enim Christus sit universalis omnium Redemptor, nullimode ipsemet redemptus, aequum fuit ut prima omnium redemptionis fructum illa caperet, quae ad ipsum propinquius omnibus, maternitatis relatione, accedebat. Et quia quanto propinquius aliquod receptivum accedit ad principium influens, tanto magis de eius influxu recipit, ideo redemptio B. Virgini collata non pure liberativa, sed praeservativa esse debuit; nec propterea ex hoc desinit esse redemptio, quod Maria vinculis peccati nunquam actu fuerit detenta : non enim minus est a lapsu aliquem totaliter impedire, quam post lapsum iterum erigere. Unde, in Bulla *Ineffabilis*, Beata Virgo dicitur *sublimiori modo redempta.*

7. — Duplex redemptio. — Est igitur duplex redemptio : alia *restaurativa*, seu restitutiva, alia autem *praeservativa*, seu anticipata. Et haec, non minus quam illa, vere redemptio est. Quem in locum faciunt pulcherrima verba S. Augustini[2] qui, commentans illud : *Eruisti animam meam ex inferno inferiori.—Quidam,* ait, *orans in voce Christi, eruisse Deum animam suam ab inferno inferiore dixit, quia liberavit se a talibus peccatis, per quae posset deduci ad tormenta inferni inferioris. Quemadmodum si medicus videat tibi imminentem aegritudinem forte ex aliquo labore, et dicat: Parce tibi, sic te tracta, requiesce, his cibis utere; nam si non feceris, aegrotabis: tu autem si feceris et salvus fueris, recte dicis medico :*

1. Habetur II, tit. 3, DE LEG., lege XXXI. — 2. ENARR. IN PS. LXXXV, v. 17, n. 18.

Liberasti me ab aegritudine, non in qua iam eras, sed in qua futurus eras. Nescio quis habens causam molestam mittendus erat in carcerem: venit alius, defendit eum : gratias agens, quid dicit? Eruisti animam meam de carcere. Suspendendus erat debitor, solutum est pro eo : liberatus dicitur de suspendio. In his omnibus non erant; sed quia talibus meritis agebantur ut, nisi subventum esset, ibi essent unde se dicunt liberari, quo per liberatores suos non sunt permissi perduci.

Ubi vis quoque facienda est in verbis definitionis, *singulari omnipotentis Dei gratia et privilegio:* licet enim nec fidei catholicae, nec rationi theologicae expresse adversetur aliquorum positio, quod Deus alios etiam sanctos, verbi gratia S. Iosephum, ab originali labe praeservaverit, tamen et Bullae *Ineffabilis* verbis, et theologico sensui conformior est sententia privilegium illud pro una Dei Matre, praecise divinae maternitatis ratione, adserens; cui et ipsa Beatissima Virgo suffragari visa est, dum in celebri sui apparitione apud Lourdes in Gallia, seipsam esse dixit non solum *immaculate conceptam*, sed ipsammet *Immaculatam Conceptionem : Je suis l'Immaculée Conception*, — quasi a tali privilegio quicumque alius purus homo excludatur.

8. — Beata Virgo fuit a Christo redempta. — Porro, non potuit fieri quod B. Virgo fuerit in tempore praeservata ab incurrenda originalis peccati labe, quin Deus ab aeterno illam praefinierit taliter praeservandam. Quod autem taliter praeservata fuerit, non est adscribendum Adamo, quasi ille, ut aliqui volunt, in sua voluntate excluserit inter suos posteros B. Virginem : est enim falsissimus modus intelligendi transmissionem peccati originalis, quasi voluntas cuiuscumque hominis ab Adamo nasciturі fuerit tunc actu inclusa in eius voluntate; nec eo sensu praeservata fuit, quasi Deus ipse, pacto cum Adamo inito, noluerit B. Virginem includi in comminatione de universo genere per primi hominis peccatum perdendo, cum Immaculata Conceptio pendeat ex praevisis meritis Christi Domini, et decretum Incarnationis fuerit posterius, ut supra diximus, decreto de lapsu.

Quocirca, melius dicendum est quod, cum Deus ab aeterno praevidisset primi hominis peccatum, quo omnes universim

homines ex ipso per viam naturalis generationis nasciturі infici deberent, et cum in huius peccati remedium ordinasset Christi Domini Incarnationem, voluit et praefinivit ut ex Verbi Incarnati praevisis meritis, illa quae eius futura erat Mater, a contrahendo peccato originali alias ipsi debito, per speciale privilegium eximeretur: quocirca diximus Beatissimam Virginem debitum contrahendi peccati habuisse, non rem ipsam; quod sane debitum consistebat in necessitate generationis seminalis ex Adam, et hoc quidem ex praeordinatione Dei permittentis ipsum Adae peccatum.

Quapropter, minus recta, confusionem inducens et consequenter eliminanda est illa distinctio duplicis debiti in Beata Virgine, remoti scilicet et proximi, quatenus istud ex ipsa generationis lege, illud vero ex Dei voluntate oriatur: non enim poterat seminalis generatio peccatum originale inducere, nisi quatenus Deus hoc praeordinasset; unde et generaliter non est distinguendum in effectu id quod est causae primae ab eo quod est causae secundae[1].

Ex quo etiam apparet quod negare B. Virginem omni prorsus contrahendi peccatum originale debito carnisse, idem est ac diminuere universalitatem actionis redemptivae Christi, ita quod in ista hypothesi B. Virgo decreto Dei antecedenti et absoluto et prorsus absque respectu ad Christi merita, fuisset praedestinata ut immaculata conciperetur, immo ante praevisionem peccati originalis necnon ante praevisionem ipsius Incarnationis mysterii, quod sedulo exclusimus in prima parte[2]. Quin potius, cum B. Virgo fuerit praedestinata in Matrem Christi post decretam Verbi Incarnationem, ideoque post praevisum Adae peccatum, et praecise propter divinam maternitatem, ut mox dicetur, fuerit praedestinata ut in originali innocentia nasceretur, ideo recte ponitur ex praevisis Christi, humani generis Redemptoris, meritis, praedestinata ab aeterno, ut a naturae labe, cui, utpote Adae filia, obnoxia tenebatur, immunis evaderet. *Certum puto convenire, in eo omnes*, ait Suarez[3], *Virginem, scilicet immaculatam, fuisse proprie ac vere redemptam per Christum, ... nec video nec audio qui illud neget.*

De cette maniere donques, ait S. Franciscus Salesius[4], *Dieu des-*

1. I Quaest., XXIII, art. 5. — 2. Art. 2, n. 3. — 3. De Pecc. orig., disp. IX, sect. IV, diss. spec. — 4. Traitté de l'Amour de Dieu, l. II, c. VI. Annecy, 1894, p. 106.

tourna de sa glorieuse Mere toute captivité, luy donnant le bonheur des deux estatz de la nature humaine, puisqu'elle eut l'innocence que le premier Adam avoit perdue, et jouït excellemment de la redemption que le second luy acquit; en suite dequoy, comme un jardin d'eslite qui devoit porter le fruit de vie, elle fut rendue florissante en toutes sortes de perfections, ce Filz de l'amour eternel ayant ainsi paré sa Mere de robbe d'or, recamee[1] *en belle varieté, affin qu'elle fust la Reyne de sa dextre, c'est a dire la premiere de tous les esleuz, qui jouiroit des delices de la dextre divine. Si que cette Mere sacree, comme toute reservee a son Filz, fut par lui rachetee, non seulement de la damnation, mais aussi de tout peril de la damnation, luy asseurant la grace et la perfection de la grace; en sorte qu'elle marchast comme une belle aube qui, commençant à poindre, va continuellement croissant en clarté jusques au plein jour. Redemption admirable, chef d'œuvre du Redempteur et la premiere de toutes les redemptions, par laquelle le Filz, d'un cœur vrayement filial, prevenant sa Mere es benedictions de douceur, il la preserve non seulement du peché, comme les Anges, mais aussi de tout peril de peché et de tous les divertissemens et retardemens de l'exercice du saint amour. Aussi proteste-il qu'entre toutes les creatures raysonnables qu'il a choisies, cette Mere est son unique colombe, sa toute parfaite, sa toute chere Bienaymee hors de tout parangon*[2] *et de toute comparayson.*

Hisce praestitutis, iam ad theseos probationem deveniendum est, quae desumitur ex Sacra Scriptura, ex Ecclesiae traditione, necnon ex theologicis rationibus: quibus tamen evolvendis normam praebebit ipsa celeberrima Bulla *Ineffabilis*.

9. — Probationes ex S. Scriptura. — I. **Ex Veteri Testamento.** — α) **Ex protoevangelio**[3]. — *Patres Ecclesiaeque scriptores*, legitur in citata Bulla, *coelestibus eloquiis edocti... enarrantes verba quibus Deus praeparata renovandis mortalibus suae pietatis remedia inter ipsa mundi primordia praenuntians, et deceptoris serpentis retudit audaciam, et nostri generis spem mirifice erexit, inquiens: Inimicitias ponam inter te et mulierem, semen tuum et semen illius, — docuere divino hoc oraculo clare aperteque praemonstratum fuisse misericordem humani generis Redemptorem, scilicet Unigenitum Dei*

1. Id est *brodée*, ital.: *ricamata*. — 2. Idem quod *comparaison*, ital.: *paragone*. — 3. Gen., III, 15.

Filium Christum Iesum, ac designatam Beatissimam eius Matrem Virginem Mariam, ac simul ipsissimas utriusque contra diabolum inimicitias insigniter expressas. Quocirca, sicut Christus, Dei hominumque mediator, humana assumpta natura, delens quod adversus nos erat chirographum decreti, illud cruci triumphator affixit, sic sanctissima Virgo, arctissimo et indissolubili vinculo cum Eo coniuncta, una cum Illo et per Illum, sempiternas contra venenosum serpentem inimicitias exercens, ac de ipso plenissime triumphans, illius caput immaculato pede contrivit.

Porro, cum hic locus sit potissimus qui in Veteri Testamento pro immaculato Beatissimae Virginis Conceptu habeatur, pretium operae nostrae erit paulisper in eo explicando immorari. Locus iste ita hebraïce legitur : וְאֵיבָה אָשִׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זַרְעֲךָ וּבֵין זַרְעָהּ הוּא יְשׁוּפְךָ רֹאשׁ וְאַתָּה תְּשׁוּפֶנּוּ עָקֵב׃, quod Septuaginta ita reddunt : καὶ ἔχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σοῦ, καὶ ἀνὰ μέσον τῆς γυναικὸς, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς· αὐτός σου τηρήσει κεφαλήν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν. In nostra autem Vulgata legitur : *Inimicitias ponam inter te et mulierem, et semen tuum et semen illius, ipsa conteret caput tuum, et tu insidiaberis calcaneo eius.*

Rationalistae in hisce verbis solum mythum, Origenes solam allegoriam viderunt : Ecclesia autem verba ista constanter intellexit de promissa Adae, per divinam revelationem, futura redemptione. Nomine autem *mulieris*, licet aliqui intelligi velint Ecclesiam, et nomine *seminis mulieris* Ecclesiae filios, tamen cum hic agitur de exitiali bello in quo mulieris semini plena victoria repromittitur, longe probabilior est interpretatio quae mulierem הָאִשָּׁה intelligit esse B. Mariam Virginem, et semen eius Christum Dominum. Ita S. Hieronymus[1] : *Aliud semen mulieris nullum accipio, nisi illud quod Apostolus ait factum ex muliere... Mater itaque Domini Nostri Iesu Christi in illa iam tunc muliere promissa est.* Revera, praefixum ה quod Graecorum articulo respondet, specialem quamdam et excellentem mulierem designat, quae Evae peccatrici opponitur. Convenit autem propositae rei quod Christus dicatur mulieris semen, cum sine viri consortio natus sit.

1. Ep. de Viro perfecto, c. 6.

Igitur inter serpentem, primam in executionis ordine nostrae ruinae causam, et B. Virginem, primam pariter in reparationis ordine radicem, inimicitiae futurae praedicuntur, quas susceptarum est utriusque semen seu soboles : ultimo, mulier in Vulgata, mulieris vero soboles secundum orientales textus, serpentis caput contritura exhibetur; nam et hebraicum הוּא (*ipse*) ad זֶרַע (*semen*) grammaticali, graecum vero αὐτός (*ipse*) ad σπέρμα (*semen*) logica concordantia pertinent. Vulgatae tamen lectio, quae et plurium Patrum inter latinos et Ecclesiae usu fulcitur, sensum exhibet non substantialiter diversum a sensu orientalium textuum : siquidem nonnisi per Filium, Beatissima Virgo diaboli caput conterere potuit[1].

Ex quibus in promptu est ut argumentem conficiatur. Eiusdem generis inimicitiae constituuntur inter B. Virginem et diabolum, quae sunt inter Virginis Filium, scilicet Christum, et diaboli progeniem. Atqui inter Christum et daemonem tales inimicitiae sunt, ut nihil sui daemon in Christo reperiat; quemadmodum[2] confessus est : *Quid nobis et tibi, Iesu, Fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos.* Ergo et inter B. Virginem et serpentem, tales inimicitiae sunt, ut in illa diabolus nihil sui, id est, peccati, reperire valeat.

Rursus B. Virgo simul cum Filio suo plenissimum de veternoso hoste ostenditur relatura triumphum. Atqui, ut plenus sit triumphus, necesse est ut in nullo quis ab hoste vincatur. Ergo B. Virgo, non secus ac eius Filius Iesus Christus, nullimode ab hoste maligno superata est; exinde Maria in Conceptione sua ab omni culpa immunis prorsus evasit.

1. Cavendum hic sedulo est ne, cum auctore Rosminiano (*Ragioni della condanna delle quaranta Proposizioni di Rosmini, esposte dal teologo F. C. D.*, pp. 71 et seqq.), semen diaboli dicatur illud semen quod diabolus ipse produxisset in Adamo per comestionem fructus quem possederat; per mulieris autem semen, minima huius pars a daemone neglecta, ex qua postea B. Virgo fuerit producta : nam semen daemonis dicuntur peccatores qui eius voluntatem faciunt, iuxta illud Christi ad Iudaeos (Io., VIII, 44) : *Vos ex patre diabolo estis, et desideria patris vestri vultis facere*, et rursus (1 Io., III, 8) : *Qui facit peccatum ex diabolo est.* Semen autem mulieris non est illud unde ipsa ortum duxit, sed potius ille qui ex ipsa concipitur et gignitur, id est Christus Iesus. — 2. Matth., VIII, 29.

10. — β) **Ex figuris** quibus B. Virgo in Veteri Testamento praesignatur[1]. — Quod argumentum melius evolvi non posset, quam utendo ipsissimis verbis Bullae *Ineffabilis*, in qua, cum sermo fuisset de triumpho in Genesis capite in Beatae Virgini praedicto, haec sequuntur: *Hunc eximium singularemque Virginis triumphum, excellentissimamque innocentiam, puritatem, sanctitatem, eiusque ab omni peccati labe integritatem, atque ineffabilem coelestium omnium gratiarum, virtutum, ac privilegiorum copiam et magnitudinem, iidem Patres viderunt tum,* a) *in arca illa Noe, quae divinitus constituta a communi totius mundi naufragio plane salva et incolumis evasit; tum* b) *in scala illa, quam de terra ad coelum usque pertingere vidit Iacob, cuius gradibus Angeli Dei ascendebant et descendebant, cuiusque vertici ipse innitebatur Dominus;* c) *tum in rubo illo, quem in loco sancto Moyses undique ardere ac inter crepitantes ignis flammas non iam comburi aut iacturam vel minimam pati, sed pulchre virescere ac florescere conspexit;* d) *tum in illa inexpugnabili turri a facie inimici, ex qua mille clypei pendent, omnisque armatura fortium;* e) *tum in horto illo concluso, qui nescit violari neque corrumpi ullis insidiarum fraudibus;* f) *tum in eminenti illa Dei civitate, cuius fundamenta in montibus sanctis;* g) *tum in augustissimo illo Dei templo, quod divinis refulgens splendoribus plenum est gloria Domini;* h) *tum in aliis eiusdem generis omnino plurimis, quibus excelsam Deiparae dignitatem, eiusque illibatam innocentiam et nulli unquam naevo obnoxiam sanctitatem insigniter praenunciatam fuisse Patres tradiderunt.*

Ad hanc eamdem divinorum munerum veluti summam, originalemque Virginis, de qua natus est Iesus, integritatem describendam, iidem Prophetarum adhibentes eloquia, non aliter ipsam angustam Virginem concelebrarunt, ac uti i) *columbam mundam, et* j) *sanctam Ierusalem, et* k) *excelsum Dei thronum, et* l) *arcam sanctificationis, et* m) *domum, quam sibi aeterna aedificavit Sapientia, et* n) *Reginam illam quae deliciis affluens et innixa super Dilectum suum, ex ore Altissimi prodivit omnino perfecta, speciosa ac penitus cara Deo, et nullo unquam labis naevo maculata.*

1. Cf. quae diximus, Part. I, art. 3.

11. — **II. Ex Novo Testamento** — α) **Ex annuntiatione Gabrielis Archangeli**[1]. — *Et ingressus angelus ad eam dixit: Ave, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus... Ne timeas, Maria, invenisti gratiam apud Deum,* —Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν... Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ.

Quae verba commentans Bulla *Ineffabilis* ait: *Cum vero ipsi Patres, Ecclesiaeque Scriptores animo menteque reputarent Beatissimam Virginem ab Angelo Gabriele sublimissimam Dei Matris dignitatem ei nuntiante, ipsius Dei nomine et iussu, gratia plenam fuisse nuncupatam, docuerunt, hac singulari solemnique salutatione nunquam alias audita, ostendi Deiparam fuisse omnium divinarum gratiarum sedem omnibusque Divini Spiritus charismatibus exornatam, immo eorumdem charismatum infinitum prope thesaurum abyssumque inexhaustam, adeo ut nunquam maledicto obnoxia, et una cum Filio perpetuae benedictionis particeps ab Elisabeth divino acta Spiritu audire meruerit: Benedicta tu inter mulieres et benedictus fructus ventris tui* — Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου[2].

Ex quibus locis licet ita argumentari. Imprimis, *novum salutationis genus,* quae profecto ipso Dei iussu et auctoritate fiebat, innuit in Virgine Beata novum specialemque adesse titulum pro laudatoriis angeli verbis. Atqui etiam in Veteri Testamento aliqui extiterant qui in utero matris suae sanctificationem iam obtinuerant, ut S. Hieremias, de quo dicitur: *Antequam exires de vulva sanctificavi te*[3]. Ergo titulus B. Virginis ad novam huiusmodi salutationem exigit ut sanctitas eius in utero inceperit, non quidem post conceptionem iam peractam, sed ipso conceptionis primo instanti.

Rursus, taliter praedicatur gratia in Maria existens, ut tota eius capacitas adimpleta fuisse dicenda sit. Atqui etiam in primo instanti suae conceptionis, quilibet homo gratiae capax existit. Ergo B. Virgo in primo instanti suae conceptionis gratiam recepit, cuius quidem talis capacitas non potuit impleri quin originale peccatum in ipsa deleretur.

1. Luc., I, 28-30. — 2. Ibid., 4. — 3. Hier., I, 5.

Nec *obstat* quod in graeco habeatur κεχαριτωμένη, quod potius significare videtur *gratiosa reddita* quam *gratia plena*, unde et in Anglicanorum versionibus legitur *highly favoured*, italice : *o favorita:* nam, praeterquam quod Vulgatae nostrae auctoritati, quam ex Ecclesiae susceptione habet, suffragetur Patrum, etiam ex antiquioribus, interpretatio, vox ipsa κεχαριτωμένη per ly *gratia plena* optime redditur. Revera, et vocabulum χάρις, et ab eo derivatum χαριτόω, in Sacra Scriptura adhibentur non ad illam gratiam significandam, quae in mera gratificantis aestimatione consistat, sicut penes profanos scriptores accipitur, sed ad designandam gratiam sensu theologico acceptam, id est pro illo dono quod a Deo derivatum animae inhaeret. Quocirca ly κεχαριτωμένη idem hic est ac : *omnino gratiosa reddita*, nulla scilicet vacuitate relicta, ideoque *omnino plena coelesti gratia*[1].

Pariter, ita gratia fuit in Beatissima Virgine, ut illam simpliciter invenerit apud Deum. Atqui gratiam simpliciter apud Deum invenisse, est illa nunquam caruisse. Ergo B. Virgo nullo suae existentiae momento non fuit divino gratiae munere exornata, caeterisque charismatibus quae habentem gratiam comitantur.

Iterum, Angelus Virginem salutat, ut inter omnes mulieres, id est, prae omnibus mulieribus simpliciter benedictam. Ergo talis esse debuit ista benedictio ut omnem maledicti umbram excluderet. Igitur Beata Virgo nunquam peccato subiacuit, ne originali quidem, secus aliquando maledictio in ipsa exstitisset. Quae ratio confirmatur ex verbis quibus S. Elisabeth, divino acta Spiritu, B. Virginem est allocuta; nam afflante Spiritu Sancto, eodem benedictionis genere quo Christus praedicatur benedictus, benedicta praedicatur et eius Mater. Atqui ita Christus benedictus exstitit, ut nunquam maledicto fuerit obnoxius. Ergo et B. Virgo una cum Filio suo perpetuae benedictionis particeps fuit.

Ubi evidenter malae fidei arguitur versio italica Sacrae Scripturae a protestantibus edita, dum alteram partem angelicae salutationis ita reddunt : *Il Signore sia teco, benedetta sii tu fra le donne;* et salutationem S. Elisabeth : *Benedetta sii tu fra le donne, e benedetto*

1. Circa modum salutationis angelicae, vide Alex. M. Planch, Ord. Serv. B. V. M. Vita B. M. V., Œniponti, 1762, pp. 84, sqq.

sia il frutto del tuo ventre. Profecto Dei praesentia ἡ κεχαριτωμένη non poterat carere ut haec ipsi optaretur; et sicut Christo, in quo Deus *benedixit nos*[1], non erant expetendae benedictiones, ita nec Beatissimae eius Matri, quae simul cum Christo benedicta praedicatur[2].

12. — β) **Ex cantico Beatissimae Virginis.** — Audita Beatissima Virgo mirabili salutatione Elisabeth, celebre illud edidit canticum *Magnificat*, in quo et Dei proprietates mirifice extollit, et suam ipsius excellentiam, humilitatis probe conscia, amplissimis verbis praedicat. Ubi, inter caetera haec protulit[3]: *Fecit mihi magna qui potens est, et sanctum nomen eius,* ἐποίησέν μοι μεγάλα ὁ δυνατός, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Quod commentans Summus Pontifex Pius IX[4], ait : *Hinc non luculenta minus, quam concors eorumdem* (Patrum) *sententia, gloriosissimam Virginem, cui fecit magna qui potens est, ea coelestium omnium donorum vi, ea gratiae plenitudine, eaque innocentia emicuisse, qua veluti ineffabile Dei miraculum, immo omnium miraculorum apex, ac digna Dei Mater extiterit, et ad Deum ipsum pro ratione creatae naturae quammaxime accedens omnibus, qua humanis, qua angelicis praeconiis celsior evaserit.*

Ex quo iterum sic libet argumentari. In Beatissima Virgine Deus suam omnipotentiam singulari modo ita manifestavit, ut ipsa B. Virgo miraculum, imo omnium miraculorum apex recte dicatur. Atqui divina omnipotentia in hoc potissime manifestatur, quod Deus totaliter hostes suos devincit. Ergo in Beatissima Virgine magna fecit Deus omnipotens, totaliter debellando in ipsa et superando diabolicas potestates.

Accedit et aliud argumentum, quod tradit Pater Segneri[5], ex

1. Eph., I, 3. — 2. Non tanto ausu traditionalem huius loci aggredi ausa est anglicana versio Iacobi sexti, dum praefata verba ita reddit: *Hail, thou that art highly favoured, the Lord is with thee, blessed art thou among women... Blessed art thou among women and blessed is the fruit of thy womb.* Impares tamen manebunt Bibliarum protestanticae Societates evellendo e cordibus gentium catholicarum in Magnam Deiparam fidei devotionisque sensui ; de hisce enim dici potest quod de Italia rite scripsit poeta Longfellow (*Prince Henry*) :

This is indeed the Blessed Mary's land,
Virgin and Mother of our dear Redeemer.

3. Luc., I, 49. — 4. Bulla Ineffabilis. — 5. Panegirico dell' Annunziata.

P. Perez depromptum. In cantico suo Beatissima Virgo omnia argumenta exponit unde seipsam, tanquam humilem Dei ancillam, coram angelo deprimat. Atqui, si in peccato originali revera fuisset concepta, profecto id rescivisset, ideoque non debuisset dicere: *Respexit humilitatem ancillae suae*, sed: *Iniquitatem inimicae suae*, quemadmodum omnes sancti peregere, et suadet veritas; nam initium iustitiae est accusatio proprii reatus, iuxta illud[1]: *Iustus prior est accusator sui*.

13. — Corollarium. — Cum ex Tridentino doceamur[2] homines, ex Adamo progenitos, protinus inquinari, esse immundos, maculatos, natura reddi filios irae, et peccati et diaboli servos existere, Mariam autem noverimus conditam fuisse in statu Evae adhuc virginis, adhuc innocentis, adhuc incorruptae, et nondum mortifero serpente deceptae, et in isto beatissimo statu, non sicut Evam, ingiter permansisse, hinc inferri potest quod ipsa serpentis *vim potestatemque, virtute divinitus accepta, funditus labefactavit*[3].

14. — Probationes ex Ecclesiae traditione. — At, quoniam Dominus Noster Ecclesiae suae mandavit nedum ut fidei depositum ab erroribus immune custodiret, verum etiam ut id quod in initio ibi implicite tradebatur, temporum decursu evolveret et in meridianam lucem, discussis undequaque dubiis, proferret, ideo officii nostri est, cum Sacrae Scripturae doctrinam de Immaculato Virginis Conceptu exposuerimus, Ecclesiae quoque traditiones reserare, ut sciatur quanam ratione catholica de isto dogmate doctrina in variis temporum differentiis fuerit retenta, et in explicitiorem formam recepta[4].

Ad quam traditionem appellat Pius IX in citata Bulla, his verbis: *Quam originalem augustae Virginis innocentiam cum admirabili eiusdem sanctitate, praecelsaque Dei Matris dignitate omnino cohaerentem, catholica Ecclesia, quae Sancto semper edocta Spiritu, columna est ac firmamentum veritatis, tanquam doctrinam possidens divinitus acceptam, et coelestis revelationis deposito com-*

1. Prov., XVIII, 17. — 2. Sess. V. Decretum de Pecc. orig. — 3. Bulla Ineffabilis. — 4. Videsis Ant. Ballerini, S. J., Sylloge monumentorum ad mysterium Conc. Imm. V. Deiparae illustrandum. Parisiis, 1855.

prehensam multiplici continenter ratione splendidisque factis magis in dies explicare, proponere ac fovere nunquam destitit.

In quo, ut ordinatim procedatur, distinctis paragraphis dicemus : I, quid Ecclesiae concilia hac de re definierint ; II, quid Patrum consensio docuerit ; III, quid Romani Pontifices decreverint ; IV, quid liturgia ipsa tradiderit ; V, quid universitates catholicae retinuerint ; VI, quid denique fidelium sensus sit hac in re professus.

I. Ex Ecclesiae Conciliis. — Ad Ecclesiae fidem a sacris doctoribus in Conciliis propositam et defensam primo loco attendentes, ostendere debemus quomodo, ex hoc capite, dogma de Immaculato Virginis Conceptu mirifice elucescat. *Omnes norunt*, ait Pius IX[1], *quantopere solliciti fuerint Sacrorum Antistites, vel in ipsis ecclesiasticis conventibus, palam publiceque profiteri, sanctissimam Dei genitricem Virginem Mariam, ob praevisa Christi Domini Redemptoris merita, nunquam originali subiacuisse peccato, sed praeservatam omnino fuisse ab originali labe, et ideirco sublimiori modo redemptam.*

Revera, in Concilio *Constantiensi* (anno 1416), celeber Gersonius, discursu habito supra illud Matthaei[2] : *Iacob autem genuit Ioseph virum Mariae*, doctrinam de Immaculata Virginis Conceptione exposuit et tuitus est, approbante Concilio ; quinimmo proposuit festum in honorem immaculatae conceptionis S. Ioseph[3].

Celebre quoque est decretum Concilii *Basileensis* (anno 1439) in sessione trigesima sexta latum, quo declaratur Immaculatam Conceptionem B. M. V. esse opinionem piam, Ecclesiae doctrinae, fidei catholicae, rectae rationi, necnon Sacris Scripturis consentaneam ; tum dicitur quod ab omnibus catholicis adprobari debet, nec permittitur ut contrarium doceatur aut praedicetur. Tum festum celebrandum indicitur in universali Ecclesia pro die 8 Decembris, iuxta consuetudinem Ecclesiae Romanae ; nam usque ad id tempus festum illud libere et arbitrarie fuerat observatum ; officium vero a Ioanne de Segovia compositum cantandum proponitur ; Indulgentiae etiam conceduntur hoc festum celebraturis. Et licet iam Eugenius IV Concilium anathemate perculserat, ideoque auctoritate suprema decretum illius sessionis careret, tamen

1. Bulla Ineffabilis. — 2. I, 16. — 3. Vide Fleury H. E., I. CIII, n. 206.

hoc ipsum decretum causa fuit cur pluribus in locis Immaculatae Conceptionis cultus adaugeretur[1].

Sed et in Concilio *Avenione* (A. D. 1457) adunato, cura Petri Cardinalis de Foix Archiepiscopi Arelatensis et Legati Avenionensis, praecipue ad hunc finem, ut scilicet decretum Concilii Basileensis de Immaculata Conceptione B. M. V. confirmaretur, prohibitum fuit omnibus sub excommunicationis poena, ne contrarium praedicarent, et omnibus parochis iniunctum ut decretum illud omnibus suis subditis annuntiarent[2].

Sed solemnior est declaratio facta a Concilii *Tridentini* Patribus, postquam definierant peccati originalis in omnes homines, naturae lege, transmissionem : *Declarat tamen haec ipsa sancta Synodus, non esse suae intentionis comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam et Immaculatam Virginem Mariam Dei Genitricem; sed observandas esse constitutiones felicis recordationis Sixti Papae IV, sub poenis in eis constitutionibus contentis, quas innovat*[3]. Qua declaratione, *Tridentini Patres ipsam Beatissimam Virginem ab originali labe solutam, pro rerum temporumque adiunctis satis innuerunt, atque adeo perspicue significarunt, nihil ex divinis Litteris, nihil ex traditione, Patrumque auctoritate rite afferri posse, quod tantae Virginis praerogativae quovis modo refragetur*[4].

15. — II. Ex Patrum traditione. — Primo loco sit argumentum universale, depromptum ex modo quo Patres de Beatissima Virgine loqui consuevere. (Patres) *nunquam cessarunt Deiparam appellare, vel* α) *lilium inter spinas, vel* β) *terram omnino intactam,*

1. Ibid., l. CVIII, n. 85. Qua in re, placet referre verba quibus Gianius (*Annal. Ord. Serv. B. M. V.*, t. I, centuriae III, l. I, c. XIII, p. 4695) refert huius decreti causa praefatum cultum penes Beatissimae Virginis Servos incrementum accepisse. *Cumque eisdem illis diebus* (1445) *decretum Basileensis Concilii de Festo die Immaculatae Conceptionis B. M. V. solemni ritu quotannis celebrando passim et ubique plausibili reipublicae christianae consensione divulgaretur, brevique ab omnibus pia religione coleretur, ut Ordo Servorum prae caeteris huiusmodi honores sacros Sospitatrici Patronae Mariae Dei Matri promptiori animo exhiberet, annuas quasdam pro eo die rogationes per urbes publice instituit, quarum adhuc consuetudo pluribus in locis viget, utpote Senis et Perusii, ubi ex senatus consulto et Eugenii Indulto publicae preces et antiqua vota servantur.* — 2. Ibid., l. CXI, n. 42. — 3. Sess. V, Decr. de Pecc. orig. — 4. Bulla Ineffabilis.

virgineam, illibatam, immaculatam, semper benedictam, et ab omni peccati contagione liberam, ex qua novus formatus est Adam, vel γ) *irreprehensibilem, lucidissimum, amoenissimumque innocentiae, immortalitatis ac deliciarum paradisum a Deo ipso consitum, et ab omnibus venenosi serpentis insidiis defensum, vel* δ) *lignum immarcescibile, quod peccati vermis nunquam corruperit, vel* ε) *fontem semper illimem et Spiritus Sancti virtute signatum, vel* ζ) *divinissimum templum, vel* η) *immortalitatis thesaurum, vel* θ) *unam et solam, non mortis sed vitae, filiam, non irae, sed gratiae germen, quod semper virens ex corrupta infectaque radice singulari Dei providentia praeter statas communesque leges efflorueri*t[1].

Accedit quod Patres, de Beatissima Virgine loquentes, ubi de peccatis ageretur, nullam habendam esse quaestionem edixerunt; illam vocantes *parentum reparatricem, posterorum vivificatricem, a saeculo electam, ab Altissimo sibi praeparatam, a Deo praedictam,* ideoque ab omni peccati contagione *integram,* sed semper cum Deo *conversatam* et arcto foedere *coniunctam,* et consequenter *idoneum plane extitisse Christo habitaculum, non pro habitu corporis, sed pro gratia originali* [2].

Sed quia longior est Patrum traditio quam ut illam valeamus per singula persequi, rem utiliorem et nostro proposito magis accommodatam faciemus, si Patrum Ecclesiae sensum potius ex nominibus, quibus ad designandam Beatam Virginem, communiter utuntur, repraesentare conabimur : nomina enim a *noscendo* dicta, ad cognitionem rerum singularum illarumque proprietatum mentem perducunt, dum signa existunt conceptuum et notionum quas de rebus habemus, iuxta illud Clementis Alexandrini : τὰ ὀνόματα σύμβολα ἐστὶ τῶν νοημάτων[3].

Porro, voces quibus Patres passim utuntur, aliae sunt α) *negativae,* quibus videlicet aliqua imperfectio removenda significatur, et hae quidem aut simpliciter negativae, aut in β) gradu *comparativo vel superlativo,* ad significandum nempe excessum B. Virginis super quamcumque aliam creaturam in immunitate ab omni

1. Bulla cit. — 2. Ibid. — 3. Stromat., l. VII. Qui plura hac de re cupiat, adeat egregium Commentarium de Immaculato Deiparae semper Virginis Conceptu, Caroli Passaglia, S. I., ex quo sequentia haurientur. P. I. Sect. II, Romae, 1864.

peccati labe. Aliae vero voces sunt γ) *affirmativae*, quibus exprimitur alicuius perfectionis praesentia, et hae quidem pariter aut in gradu positivo tantum, aut δ) in gradu *comparativo vel superlativo*, ad designandam excellentiam huius perfectionis in B. Virgine prae caeteris creaturis.

α) Prioris generis voces sunt, v. gr. : *immaculata aut labis expers*, ἄμωμος; ita Maximus Taurinensis[1]: (Deus) *ortus est in tempore ex Immaculata Virgine;* et Georgius Nicomediensis, de praesentatione Deiparae in Templo loquens, ait : *Hodie columba illa immaculata in Templi penetralia evolans*, etc.; σήμερον ἡ ἄμωμος περιστερὰ ἐν τοῖς τοῦ ναοῦ ἀδύτοις περιπταμένη, κ. τ. λ.[2] Rursus B. Virgo ἄσπιλος id est *intemerata* et ab omni naevo libera, vocatur : *Hodie intemerata agna*, pergit idem Georgius Nicomediensis, *ceu acceptabilis hostia, offertur in templo*, σήμερον ἡ ἄσπιλος ἀμνὰς, ὡς δεκτὸν ἱερεῖον τῷ ναῷ προσφέρεται[3]; iterumque ἀμίαντος, id est *non profanata, scelerisque pura* aut *intacta et integra* dicitur : *Ave plena gratia*, canit Gregorius Neocaesariensis[4], *Dominus tecum... cum intacta, qui sanctificat universa*, Χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ· μετὰ τῆς ἀμιάντου ὁ ἁγιάζων τὰ σύμπαντα; et Coelius Sedulius in hymno canit :

Domus pudici pectoris
Templum repente fit Dei :
Intacta, nesciens virum
Verbo concepit Filium[5].

Pariter, ἀμόλυντος, quasi ἄνευ μολύσμου, id est *sine contagio, maculis aut sorde*, B. Virgo passim praedicatur, aut ἄμεμπτος, *inculpata*, seu ἀναμάρτητος, *peccati expers :* sic in ecclesiastica sequentia de *Adventu Domini* legitur :

Hostis frendet, sol dum splendet
Pura sub nubecula,
Sed est carens naevo parens
Lucis, haec Virguncula[6].

1. Refertur in praefato *Commentario*, p. 56. — 2. Ibid. — 3. Ibid., p. 63. — 4. Ibid., p. 69. — 5. Ibid., p. 70. — 6. Ibid., p. 81.

In Anthologio autem, seu *Florilegio*[1], haec habentur : *Sana vulnera animae meae, mentemque meam incuria obtenebratam, o Dei Sponsa, illumina ut psallam; nemo reperitur inculpatus sicuti tu, o penitus immaculata, et nemo praeter te, Domina, reperitur inviolatus.* Θεράπευσον τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς μου· τὸν νοῦν μου, σκοτιζόμενον ἀμελείᾳ, θεόνυμφε, καταύγασον, ἵνα ψάλλω· οὐκ ἔστιν ἄμεμπτος, ὡς σὺ πανάμωμε, καὶ οὐκ ἔστιν ἄχραντος πλὴν σοῦ, δέσποινα[2].

Sed et saepius Virgo benedicta ἀκήρατος id est *pura, non mixta*, ἀδιάφθορος, ἄφθαρτος, *incorrupta*, ἄχρατος, *intaminata*, celebratur : *Intaminata Domina, Dei Genitrix*, ait Andreas Cretensis, *spes ad te confugientium, portusque tempestate iactatis*, ἄχραντε δέσποινα, Θεογεννῆτορ, ἡ ἐλπὶς τῶν εἰς σὲ προστρεχόντων, καὶ λιμὴν τῶν ἐν ζάλῃ[3]. Verum, nec praetereundae sunt voces ἄθικτος, ἄτμητος et ἀπήμαντος, *illaesa, intacta*, quibus iidem Patres Beatae Virginis integritatem extollunt : *Ave tomus novi mysterii*, ita illam vocat Damascenus, *propter incorruptionem omnino illibata*, χαῖρε τόμος καινοῦ μυστηρίου, ἡ τῇ ἀφθαρσίᾳ παντάπασιν ἄθικτος, et antea praemiserat : *Ave, liber signatus, ab omni noxia cogitatione illaesa*, χαῖρε βιβλίον ἐσφραγισμένον, ἡ πάσῃ φθοροποίῳ ἐπινοίᾳ ἀπήμαντος[4].

β) Porro, Patres B. Virginem non modo ab omni culpa immunem proclamant, verum, *comparatione* instituta, profitentur nihil a labe remotius haberi.

Revera, illam non modo ἄμωμον id est *immaculatam*, sed πανάμωμον, id est *penitus immaculatam*, et παναμώμητον, seu *prorsus inculpatam* proclamant; non modo ἄχραντον, sed πανάχραντον extollunt; non modo ἀκήρατον, ἄσπιλον et ἄφθορον, *illaesam, intaminatamque* praedicant, sed πανακήρατον, πανάσπιλον et πανάφθορον, seu *plene, undequaque, penitus* (καθ' ὅλον) *illaesam et intaminatam*.

Sic S. Germanus CP. Patriarca, Virginem alloquitur : *In te, o innocens Deipara, repono spem omnem, et ad te ingiter me recipio; me serva, o labis omnis exspers, tuisque precibus ab ea eripe, quae me occupat confusione ac tumultu vehementium cupiditatum et pecca-*

1. Hic liber in duodecim menses distributus officia continet quae in D. N. I. C., Beatae Virginis, et insigniorum sanctorum festis per annum cantari solent. — 2. Comment., p. 81. — 3. Ibid., p. 93. — 5. Ibid., p. 101.

torum. Ἐν σοὶ, ἁγνὴ Θεοτόκε, τίθημι πᾶσαν ἐλπίδα, καὶ πρὸς σὲ καταφεύγω διαπαντός· σῶσόν με παράμωμε· ῥῦσαι ταῖς πρεσβείαις σου τῆς κατεχούσης συγχύσεως καὶ ταραχῆς τῶν δεινῶν μου παθῶν καὶ παραπτώσεων[1].

Pariter Ecclesia graeca publice canit[2] : *Cum tu, o penitus inculpata, videres ex te natum pendentem in ligno exanimem, amare exclamabas : Quo pacto, mi Fili desideratissime, occidit tua illa lucifera pulchritudo, qui coelestium naturam ornasti ?* Ὁρῶσα τὸν ἐκ σοῦ τεχθέντα, παναμώμητε, κρεμάμενον ἐν ξύλῳ ἄπνουν, πικρῶς ἐβόας· ποθεινότατόν μου τέκνον, ποῦ σοῦ ἔδυ τὸ κάλλος τὸ φωσφόρον τοῦ καλλωπίσαντος τῶν ἄνω τὴν φύσιν[3].

Ita quoque Virginem Ecclesia graeca in Anthologio deprecatur : *Pro nobis, o puella omni ex parte intaminata, Christum deprecare, qui ex puris tuis sanguinibus materiaIem carnem sibi circumdedit, mortalesque refinxit.* Ὑπὲρ ἡμῶν δυσώπησον Χριστὸν, τὸν ἐκ τῶν σῶν ἁγνῶν αἱμάτων, πανάχραντε κόρη, σάρκα ὑλικὴν ἠμφιεσμένον, καὶ βροτοὺς ἀναπλάσαντα[4].

Digna quoque sunt quae ex Triodio recitentur : *Cum mortem tuam, o Christe, Mater tua penitus incorrupta contemplaretur, ad te amare exclamavit : Ne tu, qui vita es, inter vita functos moreris,* νέκρωσιν τὴν σὴν ἡ πανάφθορος, Χριστέ, σοῦ μήτηρ βλέπουσα, πικρῶς σοι ἐφθέγγετο· μὴ βραδύνῃς, ἡ ζωὴ ἐν τοῖς νεκροῖς[5].

γ) Vocibus negativis accedunt attributa *affirmantia*, quibus Beatissima Virgo ita praedicatur pulchritudine ornata, ut facile inferri possit illam nulla unquam labe obfuscatam fuisse.

Quo facit imprimis appositum τῆς ἁγίας, *sanctae*, quo Patres illam passim concelebrant. Sic S. Tarasius illam alloquitur : *Ave, aura sancta, quae vitiorum ventos e terra dissipasti : ave, sanctorum summum ornamentum,* χαῖρε, ἔμπνευσις ἁγία, ἡ τὰ πνεύματα τῆς κακίας ἐκ γῆς ἐξαφανίσασα· χαῖρε τῶν ὁσίων ὁ ὑπέρτατος κόσμος[6].

Non aliud evincunt apposita τῆς ἱερᾶς καὶ σεμνῆς, *sacrae ac venerandae*, quibus interdum illam Patres designant. Ita canit

1. Comment., p. 105. — 2. In Menologio, die 1 decembris ad Vesperas. — 3. Comment., p. 113. — 4. Ibid., p. 118. — 5. Ibid., p. 122. — 6. Ibid., p. 128.

Iosephus Hymnographus in Menologio[1] : *Te, o puella Virgo Mater, oracula praenunciarunt fore sacram tui factoris supra naturam alumnam*, ἱεράν σε προήγγειλαν, παρθενομῆτορ, φωναὶ ἐσομένην, κόρη, τοῦ ποιητοῦ σου ὑπὲρ φύσιν τροφόν[2]. Anatolius quoque ita illi gratulatur : *Ave, veneranda, Adami revocatio, et Evae redemptio*, χαῖρε, σεμνή, τοῦ Ἀδὰμ ἡ ἀνάκλησις, καὶ τῆς Εὔας ἡ λύτρωσις[3].

Vocant pariter B. Virginem ἁγνήν, id est, *innocentem*, sicut cum Sophronius ait : *Salus obcaecatae animae meae, me, o innocens, salva*, ἡ σωτηρία τῆς ἀμαυρωθείσης, ἁγνὴ, ψυχῆς μου, σῶσον με, σῶσον ἀπολλύμενον[4]; aut rursus καθαράν, id est *mundam*, ut legitur in Triodio : *Habitaculum lucis et mundum Verbi receptaculum effecta es*, φωτὸς οἰκητήριον καὶ δοχεῖον καθαρὸν τοῦ λόγου ἐχρημάτισας[5]; aut etiam καλὴν καὶ ὡραίαν, *pulchram et speciosam*, sicut in Menaeis Graecorum : *Iesus pulchrorum effector te, o penitus immaculata, uti pulchram atque uti speciosam amore prosequens, ex te secundum carnem natus est*, ὡς καλὴν, ὡς ὡραίαν ποθήσας σὲ ὁ καλλοποιὸς Ἰησοῦς, παναμώμητε, ἐκ σοῦ σαρκὶ γεγέννηται[6].

Accedunt et epitheta τῆς κεχαριτωμένης καὶ θεοχαριτώτου, *gratia plenae* et *divinitus refertae*, τῆς εὐλογημένης, μακαρίας καὶ θεομακαρίστου *benedictae, beatae*, et *divinitus beatificatae;* ita quippe Andreas Cretensis Annam alloquitur : *Vere quidem tu beata es, ac ter beata, quae divinitus beatificatam puellam peperisti, Mariam inquam, magnum illud nomen omni laude, omnique honore prosequendum*, ὄντως σὺ μακαρία καὶ τρισμακαρία, ἡ θεομακάριστον βρέφος ἐγκυμονήσασα, Μαρίαν τὸ πολυτίμητον ὄνομα[7].

δ) Tandem eamdem Patrum in Beatissimae Virginis Mariae Immaculatam Conceptionem sententiam evincunt apposita illa affirmantia, *comparativo* aut *superlativo* gradu expressa, quibus argumentum in promptu conficitur, nedum Beatam Virginem in candore gratiae a nulla creatura excelli, sed et Ioannis Baptistae et ipsorum angelorum puritatem integritatem longe superare.

Huiusmodi sunt apposita ἁγιωτάτη, *sanctissima*, ἱερωτάτη, *sacratissima*, καθαρωτάτη, *purissima*, καλλίστη, *pulcherrima*, ὡραιοτάτη, *venustissima*, Θεοχαριτώτατος, *Deo gratiosissima*, σεμνοτάτη, *maxime*

1. Die 11 februarii. — 2. Comment., p. 133. — 3. Ibid., 137. — 4. Ibid., p. 141. — 5. Ibid., p. 147. — 6. Ibid., p. 149. — 7. Ibid., p. 163.

veneranda, μεγαλοδοξοτάτη, *summopere magnificanda*. Ita in hymnis Ecclesiae legimus :

O Christi Mater coelica,
Fons vivus, fluens gratia,
Lux pellens cuncta schismata,
Maria sacratissima[1].

Graeci autem in Menaeis[2] Deiparam ita alloquuntur : *Tu purissimum Regis palatium*, σὺ τὸ καθαρώτατον τοῦ βασιλέως παλάτιον, Anselmus[3] vero ita eam invocat : *O sancta Dei Genitrix, omnium creaturarum dignissima atque purissima, caecorum cordium oculos terge, atque semitas iustitiae nobis ostende*[4].

Huc quoque faciunt ea quibus B. Virgo passim appellatur παναγία, *penitus sancta*, πάναγνος, *penitus innocens*, πανίερος, *undequaque sacra*, πάνσεμνος, *omni ex parte venerabilis*, πάγκαλος, *undequaque pulchra*, παντευλόγητος, *penitus benedicta*, παμμακάριστος, *plene beata*, παναγιώτατος, *undequaque sanctissima*[5].

Ita Sophronius : *Inclytus Dei nuncius tum Virginem est allocutus : Maria undequaque innocens, ave : tecum sit ipse Deus.*

Κλυτὸς ἄγγελος Θεοῦ
Τότε παρθένον προσεῖπε·
Μαρία, πάναγνε χαῖρε,
Μετὰ σοῦ Θεὸς γενέσθω[6].

Nec praetermittenda sunt apposita quibus Deipara dicitur πανευπρεπής, *penitus decora*, πανσεβάσμιος, *undequaque veneranda*, πανόλβιος, *undequaque beata*, πολυτίμιος, *honore dignissima*, πανεύφημος, *omnino celebranda*, πολυώνυμος, *celeberrima*, πάγκλυτος, *famigeratissima*, πανύμνητος, *undequaque laudabilis*, πανένδοξος, *penitus gloriosa*, πανθαύμαστος, *admirabilissima*, et ἀξιάγαστος, *stupenda*[7].

Unus pro omnibus audiatur Damascenus[8] : *Nunc illa praedicetur quae omni ratione est praedicanda: nunc Virgo extollatur, quae*

1. Comment., p. 169. — 2. Die 14 dec. ad Vesp. — 3. Orat. 54 ad Deiparam. — 4. Comment., 171. — 5. Ibid., p. 174. — 6. Ibid., p. 180. — 7. Ibid., p. 187. — 8. Orat. in Annunt. Deiparae.

exaltata a Deo est, caeterisque praelata et divino oraculo dignata, νῦν εὐφημείσθω ἡ πανεύφημος· νῦν μεγαλυνέσθω ἡ θεομεγάλυντος καὶ θεοπρόστακτος καὶ θεοχρημάτιστος παρθένος[1].

Denique sedulo notentur *abstracta* laudum praeconia quibus Virginis singularis conditio significatur : dicitur enim aliquando *sanctitas, puritas, innocentia, pulchritudo, gratiarum plenitudo;* tum collatione instituta, Patres illam proclamant *nulli alteri comparandam, Deo simillimam* et *propinquissimam*, solique *Deo comprehensibilem*[2].

Ex quibus omnibus construi ratio potest solidissima ex traditione pro veritate dogmatica Immaculati B. Virginis Conceptus. Loca quae adduximus ex uberrimo viridario P. Passaglia promiscue collecta, sive ad Patrum doctrinam sive ad pervetustas liturgias pertineant, ita exhibent publicam Ecclesiae fidem, ut nullus opinioni praeconceptae locus concedatur, et si alio modo explicentur quam sub lumine fidei catholicae de Immaculata Virginis Conceptione, contortum et omnino innaturalem sensum exhibeant : huc enim referri loquentium intentionem demonstrant et ipse contextus, et vocum concors copia quibus illi suam mentem explicare contendunt. Quocirca difficultatibus undequaque implicari eos necesse est, qui citatas Patrum solemnes et laudatorias voces alio sensu explicare conantur.

Claudatur brevis ista synopsis concinnis versibus quibus Ioannes Geometra Deiparam alloquitur :

Χαῖρε κόρη, μέγα θαῦμα, μέγ' ἀνθρώποισιν ὄνειαρ,
Χαῖρε χαρᾶς ἀρχὴ, χαῖρε τέλος κατάρας.

Χαῖρε κόρη, μέγ' ἄεισμα καὶ οὐρανίοισι νόεσσι,
Πολλὸν ὑπερπρόθεον καὶ νοὸν οἷα λόγον.

Χαῖρε θέαμα, κόρη, φοβερὸν, φλογερὸν, πανάϋλον,
Ἠδύ τε καὶ φοβερὸν, οὐδὲ θεατὸν ὅλον.

Χαῖρε κόρη, μυριόμμασιν ἀστράσιν οἷα σελήνη
Μεστὰ φαεινομένη φωτὶ περισσοτέρῳ.

1. Comment., p. 189. — 2. Ibid., passim.

Χαῖρε κόρη, κρύπτουσα φάος Σεραφὶμ, ἅτε φέγγος
Ἥλιος ἀστρῶν εὔδιος ἀρτιτρέχων.

Χαῖρε κόρη, φύσεως αὔχημα, ἄγαλμα πλάστου,
Δεξάμενον τέχνην πᾶσαν ἀριστοτέχνου.

Salve, Virgo, magnum miraculum, magnum hominibus levamen; salve, gaudii principium, salve, maledicti finis. Salve, Virgo, magnum coelestibus quoque mentibus canticum, quae longe superas mentem animumque hominum. Salve, Virgo, terribile visum, fulgidum, purissimum, suave et tremendum, quodque totum conspici nequit. Salve, Virgo, innumeris circumdata astris, tanquam luna splendens luce praestantiore. Salve, Virgo, quae lucem abscondis Seraphim, quemadmodum sol oriens sideream obtenebrat lucem. Salve, Virgo, naturae decus, factoris imago, totam sui artificis artem recipiens[1].

16. — III. Ex actis Romanorum Pontificum. — Sed praetermittenda omnino non est hac in re Romanorum Pontificum auctoritas, *quibus in persona Apostolorum Principis, ab ipso Christo Domino, divinitus fuit commissa suprema cura atque potestas pascendi agnos et oves, confirmandi fratres, et universam regendi et gubernandi Ecclesiam*[2].

His igitur solemne fuit hanc doctrinam *sartam tectamque omni cura, studio et contentione tueri. Etenim non solum nullatenus passi sunt ipsam doctrinam quovis modo a quopiam notari atque traduci, verum etiam longe ulterius progressi, perspicuis declarationibus iteratisque vicibus edixerunt doctrinam, qua Immaculatam Virginis Conceptionem profitemur, esse, suoque merito haberi, cum ecclesiastico cultu plane consonam, eamque veterem ac prope universalem, et eiusmodi quam Romana Ecclesia sibi fovendam tuendamque susceperit, atque omnino dignam quae in sacra ipsa Liturgia solemnibusque precibus usurparetur*[3].

Porro, inter magnam seriem Romanorum Pontificum qui huic doctrinae faverunt[4], satis erit sequentes recensuisse.

1. Comment., pp. 27-28. — 2. Bulla Ineffabilis. — 3. Ibid. — 4. Mansella in suo opere, Il Domma dell'Immac. Conc., vol. I, p. 46, Roma, 1867, citat usque triginta quatuor summos Pontifices qui huic dogmati favent-

Cum anno 1325 haberetur Avenione coram *Ioanne XXII* acris disputatio inter Dominicanos et Franciscanos circa B. Virginis Immaculatam Conceptionem, Summus Pontifex se tenere partes eorum qui privilegium defendebant aperte monstravit.

Sixtus IV, ut grassantem pestem et aquarum inundationes averteret, necnon ut fidelium devotionem erga Beatissimam Virginem augeret, anno 1476, easdem indulgentias concessit festum Conceptionis celebrantibus, quas Urbanus IV et Martinus V iampridem concesserant pro festo Sanctissimi Sacramenti. Sed et hoc accedit, quod Summus ille Pontifex B. Virginis, quam praeservatam ab omni labe appellat, Immaculatam Conceptionem hoc sensu honorare curaverat, ut officium iusserit componi per Leonardum de Nogarellis et Bernardinum de Bustis, utrumque alumnum Ordinis S. Francisci, ad quem Summus ipse Pontifex pertinebat. Porro festum illud Sixtus IV inter festa duplicia, non tamen de praecepto, reposuit, quod quidem videtur esse primum, circa huiusmodi festum, Romanae Ecclesiae decretum[1].

Innocentius VIII, anno 1484, confirmavit institutum Religiosarum Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae, quas Beatrix de Sylva in Lusitania in urbe Toletana fundaverat.

Porro, cultum eiusdem Virginis Immaculatae promovere studuit et *S. Pius V* (1566-1572), dum officio iamdudum a Sixto IV introducto substituit officium Nativitatis B. M. V., mutato nomine *nativitatis* in aliud *conceptionis*, quam quidem mutationem in universo orbe servari iussit. Quod argumentum profecto existit, eamdem sanctitatis laudem, quam Ecclesia agnoscit in B. Virgine tempore illius nativitatis, agnoscendam esse etiam tempore Conceptionis illius; quo facit illud quod habet S. Thomas[2]: *Ecclesia celebrat Nativitatem B. Virginis. Non autem celebratur festum in Ecclesia nisi pro aliquo sancto. Ergo B. Virgo in ipsa sua Nativitate fuit sancta;* quae observatio ad amussim valet pro Conceptione B. Virginis. Sed et idem Pontifex, anno 1567, damnavit[3] hanc propositionem[4] Baii: *Nemo praeter Christum est absque peccato originali; hinc B. Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum,*

1. Vide Fleury, H. E., l. CXIV, n. 83. — 2. 3 Quaest. XXVII, art. 1. — 3. In sua Bulla: Ex omnibus afflictionibus. — 4. Quae est 73.

omnesque eius afflictiones in hac vita, sicut et aliorum iustorum, fuerunt ultiones peccati actualis vel originalis[1].

Inter Pontifices autem, qui huic dogmati indirecte faverunt, praetermitti non debent *Paulus V* (1605-1621), et eius successor, *Gregorius XV* (1621-1623), qui expresse vetuerunt quominus aliquis in posterum auderet ulla censura qualificare eos qui Immaculatam B. Virginis conceptionem tuerentur; et vix in privatis colloquiis de hac re disputari permiserunt. Sed speciali modo dignus est qui recenseatur *Alexander VII* (1655-1667) qui, praeter ea quae superius de ipso retulimus, celeberrimam edidit constitutionem, cuius verba in Bulla *Ineffabilis* referuntur, in qua renovat constitutiones et decreta praedecessorum suorum, Sixti IV, Pauli V et Gregorii XV, *in favorem sententiae asserentis animam B. M. V. in sui creatione et in corpus infusione Spiritus Sancti gratia donatam et a peccato originali praeservatam fuisse*[2], necnon et *in favorem festi et cultus Conceptionis eiusdem Virginis Deiparae, secundum piam istam sententiam, ut praefertur, exhibiti*. Insuper renovat et ampliat poenas et censuras contra Immaculatae Conceptionis adversarios latas a decessoribus suis, et libros contrariam sententiam continentes in Indice librorum prohibitorum referri iubet.

Paucis post annis (1693), *Innocentius XII* festum Immaculatae Conceptionis B. M. V., quod eousque sub ritu duplici tantummodo fuerat observatum, ad ritum duplicis secundae classis cum octava elevavit.

Demum *Clemens XI* (1700-1721) piae sententiae solemniorem adhuc confirmationem decrevit, iubendo ut festum illud de praecepto haberetur, ita solemni definitioni *Pii IX* praeludens, qui cum definitionem edidisset verbis superius memoratis in percelebri Bulla *Ineffabilis*, in haec desinendo prorumpit: *Audiant haec nostra verba omnes Nobis carissimi Ecclesiae filii, et ardentiori usque pietatis, religionis et amoris studio pergant colere, invocare, exorare Beatissimam Dei Genitricem Virginem Mariam sine labe originali conceptam, atque ad hanc dulcissimam misericordiae et gratiae Matrem in omnibus periculis, angustiis, necessitatibus, rebusque*

1. Cf. Gregorius XIII, Bulla PROVIDENTIAE NOSTRAE, anni 1579, et Urbanus VIII, Bulla EMINENTI, anni 1641. — 2. Cf. Card. Cajet. Tract. de Concept. B. M. V. Cap. III; necnon in 3. Quaest. XXVII, art. 2.

dubiis ac trepidis cum omni fiducia confugiant. Nihil enim timendum nihilque desperandum Ipsa duce, Ipsa auspice, Ipsa propitia, Ipsa protegente, quae maternum sane in nos gerens animum, nostraeque salutis negotia tractans, de universo humano genere est sollicita, et coeli terraeque Regina a Domino constituta, ac super omnes angelorum choros sanctorumque ordines exaltata, adstans a dextris Unigeniti Filii sui Domini Nostri Iesu Christi, maternis suis precibus validissime impetrat, et quod quaerit invenit, ac frustrari non potest.

17. — IV. Ex liturgia. — Insuper Ecclesiae romanae fides in B. Virginis Immaculatam Conceptionem apparet ex *modo* quo festum illud celebrari praeceptum est. *Summopere laetati sunt* (Romani Pontifices) *decernere Conceptionis festum ab omni Ecclesia esse habendum eodem censu ac numero quo festum Nativitatis, idemque Conceptionis festum cum Octava ab universa Ecclesia celebrandum, et ab omnibus inter ea, quae praecepta sunt, sancte colendum, ac pontificiam cappellam in patriarcali nostra Liberiana Basilica die Virginis Conceptioni sacro quolannis esse peragendum*[1]. Praeterea iidem romani Pontifices concessere *ut in lauretanis litaniis et in ipsa Missae praefatione Immaculatus eiusdem Virginis proclamaretur Conceptus, atque adeo lex credendi ipsa supplicandi lege statueretur*[2].

Et ne obiectum huius cultus in ambiguo versaretur, Summi Pontifices *docuere festum agi de Virginis Conceptione, atque uti falsam et ab Ecclesiae mente alienissimam proscripserunt illorum opinionem, qui non Conceptionem ipsam, sed sanctificationem ab Ecclesia coli arbitrarentur et affirmarent*[3].

Et primo quidem loco venit festum antiquitus institutum, quo publico fidelium cultui ac veneration Ecclesia Virginis Conceptionem proposuit, quod argumentum est, in mente Ecclesiae hanc eamdem Conceptionem tanquam sanctam haberi debere, cum nonnisi de sanctis dies festos concelebret, et cum ipsa in sua liturgia, ad B. Virginis originem significandam adhibuerit ipsissima verba, quibus divinae Scripturae increatae Sapientiae origines repraesentant.

Huius festi primordia, penes *Orientales*, Assemani adscribit initio

1. Bulla Ineffabilis. — 2. Ibid. — 3. Ibid.

saeculi VIII; at saeculo septimo posteriorem non esse, affirmat Sergius Archimandrita ex Russia[1]. Theodorus vero Toscani, et Iosephus Cozza Cryptoferratenses[2], asserunt coniici posse ex argumentis negativis illud festum iam inde a saeculo V penes Graecos fuisse celebratum[3]. Apud *Latinos* vero saeculo IX adscribendum esse censet idem Assemani, argumento deducto ex Calendario marmoreo neapolitano illius saeculi, in quo die 8 decembris legitur : *Conceptio Sanctae Annae Mariae Virginis*[4].

Sub fine saeculi IX Fridericus, Patriarca Aquilegensis († 897), in suis ecclesiis festum huiusmodi introduxit, quod sequenti saeculo in Anglia maiorem splendorem accepit, ut testatur Calendarium Novi Monasterii Wintoniensis scriptum sub Alfwino Abbate (1034-1057). Porro ineunte saeculo undecimo, festum illud novum incrementum habere coepit. Nam in Germania a Conciliabulo Moguntino (1049) festum hoc sancitum fuit, et saeculo sequenti in Gallia illud instituerunt Canonici Lugdunenses (1140), increpati hac de causa a sancto Bernardo, non propter festum ipsum, sed quia inconsulto Romano Pontifice hoc fecerant, ut clarius infra constabit[5]. Sub fine vero saeculi decimi tertii (*id est*, a. 1288), Episcopus Parisiensis trecentas libellas parisienses legavit pro instituendo officio Conceptionis B. M. Virginis[6].

Porro, in Oriente Imperator Manuel Comnenus (1166) festum illud solemniori ritu celebrari praeceperat, die 9 decembris : at penes Graecos celebrabatur etiam festum Conceptionis S. Ioannis Baptistae, quod et Armeni faciebant, ut constat ex Matthaeo Parisio, qui refert Archiepiscopum Magnae Armeniae in Angliam perrexisse, et in monasterio S. Albani moratum fuisse, ibique narrasse quomodo penes ipsos celebrari consueverant festa Conceptionis B. Virginis, S. Ioannis Baptistae et Domini Nostri Iesu Christi[7].

Quod quidem nostrae fidei non officit, cum potiora fidei argumenta, non ex cuiuscumque Ecclesiae, sed proprie ex Ecclesiae Romanae liturgia, quae est *omnium Ecclesiarum mater et magistra*,

1. Nilles, Cal. Mar. 9 dec. — 2. In opere Hymnologia, etc., p. XIV. — 3. Cf. Martinov, p. 303. — 4. Nilles, Ibid., p. 349, Martinov, p. 304. — 5. Cf. Fasti Mariani, sive Calendarium Festorum S. Mariae Virginis Deiparae, auctore F. G. Holdweck. Friburgi Brisgaviae, 1892. — 6. Vide Fleury, H. E., l. LXXXIX, n. 11. — 7. Ibid., l. LXXI, 36; et l. LXXIX, 46.

depromantur, et cuius tanta est *dignitas atque auctoritas, quanta illi omnino debetur, quae est catholicae veritatis et unitatis centrum, in qua solum inviolabiliter fuit custodita religio, et ex qua traducem fidei reliquae omnes Ecclesiae mutuentur oportet*[1].

Porro, Ecclesia romana non solum unius Beatae Virginis inter lot Sanctos Conceptionem celebravit, verum etiam in huius festi liturgia expresse significavit praerogativam immunitatis ab haereditaria labe, *sive erogatis Indulgentiis*[2], *sive facultate tributa civitatibus, provinciis regnisque, ut Deiparam sub titulo Immaculatae Conceptionis Patronam sibi deligerent, sive comprobatis sodalitatibus, congregationibus, religiosisque familiis ad Immaculatae Conceptionis honorem institutis, sive laudibus eorum pietati delatis, qui monasteria, xenodochia, altaria, templa*[3], *sub Immaculati Conceptus titulo erexerint, aut sacramenti religione interposita, Immaculatam Deiparae Conceptionem strenue propugnare spoponderint.*

18. — V. Universitates catholicae. — Digna quoque est ut in hac re, ad tramites Bullae *Ineffabilis*, recenseatur auctoritas illarum institutionum quae a Pontificibus erectae, et a celeberrimis doctoribus illustratae, veritatem catholicam strenue illustrarunt et defenderunt. Quas inter eminet Parisiensis Universitas, olim ipsiusmet S. Thomae praesentia exornata, et magisterio fecundata.

Haec igitur, anno 1387, damnavit ut falsas, temerarias et fidelium pietati contrarias, propositiones Ioannis Monsonii qui asserebat nullum hominem, praeter Iesum Christum, esse a peccato

1. Bulla Ineffabilis. — 2. Vide opus nostrum: *Indulgences, their Origin, Nature and Development.* London, Kegan Paul, etc. Paternoster House, Charing Cross Rd. 1895, pp. 279 et sqq.; vel italicam huius operis versionem correctam et notabiliter ampliatam. Siena, 1897, Tipografia S. Bernardino, part. II, cap. 7, pp. 270, 271. — 3. In collectanea manuscripta Patris Alasia, Ord. Serv. B. M. V., refertur sequens inscriptio olim exstans supra principalem portam Ecclesiae Servorum B. M. V. Senis: *Solemni pompa non satis huius laudatae Reip. Senensis sub Protectricis eius Immaculatae Conceptionis Mariae Virginis titulo Ecclesia haec a D. Hieronymo Piccolomineo Pientiae Episcopo est consecrata coram quamplurimis Praelatis ac Magistratibus civitatis. Indict. VI, die XVIII Maii hora X, 1534.* Videsis voti a Senensi Republica hac in re nuncupati exemplar, in Ephemeride *La Vergine*, anno III, n° 11, Siena, 1898, pp. 176, 177.

originali exemptum [1], esse contra fidem dicere quod B. Virgo non contraxerit hoc peccatum [2], nec minus contra fidem esse si dicatur quod B. Virgo illud non contraxit, ac dicere quod Deus decem personas ab illo contrahendo exemerit [3]; et cum praedictus Ioannes ad Clementem VII tunc Avenione degentem appellasset, ab hoc Pontifice damnatus fuit. Tunc praedicta facultas decretum fecit quo omnes illi qui gradus recipere vellent, iubebantur praefatos errores, iurisiurandi religione interposita, condemnare [4].

Anno 1496, eadem Universitas solemne decretum fecit, quo omnes qui in ea cuperent cooptari, sententiae de Immaculata Virginis Conceptione subscribere deberent [5]. Pariter, anno 1521, praefata facultas theologica, inter alias Lutheri propositiones, damnavit illam qua adsereretur reiici non debere contradictoriam huius propositionis: *Beata Virgo concepta est sine peccato originali.* Huius propositionis contradictoria a facultate vocatur falsa, ex ignorantia et impietate prolata, contra honorem Immaculatae Virgini debitum [6].

Cum vero anno 1575 Maldonatus, Parisiis docens, quaestionem de Immaculata Conceptione Beatissimae V. Mariae tanquam problematicam agitasset, Universitas hanc sententiam denunciavit, conquerens quod cum, maxime post decretum Basileensis Concilii, omnes in Gallia doctrinam de Immaculato Virginis Conceptu retinerent, ipsam quoque Dei Matrem sub hoc titulo honorarent ac venerarentur, tamen Maldonatus contrarium facere ausus esset. Cum vero Episcopus Parisiensis favorabilem Maldonato sententiam reddidisset, Universitas, parlamenti auctoritate freta, Maldonatum ipsum damnavit [7].

19. — VI. Ex sensu fidelium. — *Quae cum ita sint, nil mirum est si de Immaculata Deiparae Virginis Conceptione doctrinam iudicio Patrum, divinis Litteris consignatam, tot gravissimis eorumdem testimoniis traditam, tot illustribus venerandae antiquitatis monu-*

1. Prop. 10. — 2. Prop. 11. — 3. Prop. 12. — 4. Vide Fleury, H. E., l. XCVIII, nn. 38, 45. — 5. Ibid., Introduction à l'H. E. du XVe siècle, nn. 18, et sqq. — 6. Ibid., H. E. l. CXXVII, n. 20. — 7. Ibid., l. CLXXIV, n. 48, et sqq. Vide Tom. Strozzi, S. J., Controversia della Concezione della B. V. M. descritta istoricamente. Palermo, 1700. Vide etiam Can. Giuseppe Mansella, Il Domma dell' Imm. Conc. Vol. I, cc. V et X. Roma, 1867.

mentis expressam et celebratam, ac maximo gravissimoque Ecclesiae iudicio propositam et confirmatam, tanta pietate, religione et amore ipsius Ecclesiae Pastores, populique fideles quotidie magis profiteri sint gloriati, ut nihil iisdem dulcius, nihil carius, quam ferventissimo affectu Deiparam Virginem absque labe originali conceptam ubique colere, venerari, invocare et praedicare[1].

Quo loco, ut res plene tractaretur, exhiberi deberet quid de hoc docuerint Pastores et Doctores Ecclesiae, quid religiosae familiae, quid regna, civitates, sodalitatesque, quid denique singuli fidelium in tanta re retinuerint. Quod tamen ut adaequate fiat longius est et brevitatis nobis propositae contrarium; ideoque praeter ea quae hoc super capite hucusque sunt exposita, satius ducimus pauca delibare de sanctorum, qui Ecclesiae doctae mentem, afflante Spiritu Sancto, fideliter repraesentant, sensu et animo. Quos inter tamen paucos, casu potius, quam proposito selectos, adducemus, ut ex illis appareat quaenam iugiter fuerit totius Ecclesiae sententia.

De *S. Dominico* constans est traditio eum, cum olim Tolosae contra Albigenses disputans, hanc sententiam defendisset, miraculo comprobasse Christum Dominum de Virgine Immaculata natum fuisse, non secus ac prior Adam de terra virgine formatus fuerat; et cum liber in quo sententia ista continebatur in ignem proiectus fuisset, incombustus repertus est [2].

Nec ab hac sententia formaliter discessisse dicenda est S. Dominici religiosa familia : licet enim aliquibus inter eius alumnos visum fuerit contrariam doctrinam tueri, tamen illustriores et scientia et pietate huius Ordinis viri, cordi habuerunt sententiam de Immaculato Virginis conceptu verbo scriptoque tueri. Quos inter satis erit recensuisse *B. Albertum Magnum*, Angelici Doctoris praeceptorem, qui[3] de Deipara ait: *Haec Virgo sola a communi illa regula excipitur : Omnes in Adam peccaverunt ;* et iterum: *Angelo nuntianti vestis alba et clara congruit; quia illa quae concepit, sine peccato fuit.*

Pariter *S. Vincentius Ferrerius* praedicavit, scripsitque in fa-

1. Bulla Ineffabilis. — 2. Cf. Suarez, 3 Quaest. XXVII, D. 3., Sect. XV. Cf. Vita del P. Al. Vinc. Jandel, dal P. Cormier, p. 220, nota 1. Roma, 1896. — 3. In Libro de Laudibus Virg. super *Missus*.

vorem Immaculatae Conceptionis, ut videre est in pluribus eius operibus[1]; nec dissimiliter sensit *S. Ludovicus Bertrandus*, dum [2] ostendit animam Virginis, cum in corpus ingressa est, nullatenus commaculatam fuisse. Praeclari quoque huius Ordinis theologi, uti *Ambrosius Catarinus, Natalis ab Alexandro, Ioannes a S. Thoma, venerabilis Ludovicus Granatensis*, aliique bene multi, hanc sententiam solidis rationibus fulcire conati sunt: ex quo patet illos a vero longe abesse qui inclytum hunc Ordinem ab hoc dogmate olim alienatum fuisse repraesentant.

Celebris quoque extitit *sancti Franciscì Assisiensis* in Immaculatam Virginis Conceptionem devotionis sensus, quippe qui, proficiscentibus fratribus suis, invocato hoc mysterio, benedicere solebat.

De *B. Matthaeo a Castro Plebis*, Generali Ord. Servorum B. M.V. (ab anno 1344 ad annum 1348), referunt eiusdem Ordinis Annalia quod consueverat, *ut verum B. M. V. servum sese ostenderet, eiusdem quoque Immaculatam Conceptionem velut acerrimus suae Patronae propugnator, aut concionando suadere, aut validissimis rationibus et authoritatibus, prout inter principes scholasticos hunc ferebat usus, disserendo tueri... In cuius etiam honorem, post acceptam Ordinis praefecturam, praecipuum illud, dum fratribus frequenter benediceret, usurpasse, et crebro in ore habuisse ferunt: Immaculata B. V. M. Conceptio sit vobis salus et protectio*[3].

S. Laurentius Iustinianus Beatam Virginem docuit fuisse Dei benedictionibus, ab ipsa sua conceptione, praeventam; *sanctus* vero *Thomas a Villanova* eamdem B. Virginem sine labe purissimam appellavit et sine peccato, ac in conceptione sanctissimam, quam rem olim Mariam ipsam *Sanctae Brigidae* revelasse ferunt.

S. quoque *Leonardus a Porta Maurilio* Episcopos, Imperatores et Reges suasione concitavit, ut ab Apostolica Sede enixe efflagitarent ut Immaculata Conceptio Beatissimae Virginis, tanquam catholicae fidei dogma definiretur[4], dum *S. Bernardinus Senensis*

1. V. gr. in Serm. II de Nativ.; in Serm. de B. V. Concept. — 2. In Serm. *De qua natus est Iesus.* — 3. Annal. Ord. Serv. B. M. V. Centur. II, l. II, c. I, pag. 294. Id asserit F. Philippus Maria Sgamaita Bononiensis in suis chronicis mss. — 4. Vide apud Mansella, il Domma dell' imm. concezione, epistolam huius sancti ad quemdam praelatum religiosum. Vol. II, p. 13. Romae, Salviucci, 1867.

negasse fertur quod Filius Dei nasci voluerit ex Virgine quae semel peccato originali fuisset infecta. Prope illud tempus, *Ambrosius Spiera*, vir magnae sanctitatis et doctrinae, ex Ordine Servorum B. M. V., qui S. Bernardini Senensis consuetudine usus est, cum ut praecipuum se B. Virginis famulum declararet, singulis sabbatis Quadragesimae altissimas de Deipara contemplationes intersereret[1], in opere quod inscripsit : *Quadragesimale de floribus Sapientiae*[2], huius mysterii rationes egregie illustravit.

20. — Probationes ex ratione theologica. — Scoto debetur, non quod fuerit primus adsertor Immaculatae Conceptionis B. M. V., ut falso imposuit Launoius, in opere *Praescriptiones de Conceptione B. M. V.*[3], sed quod primus in Universitate Parisiensi[4] dogma illud solemniter defenderit, solutis adversariorum rationibus. Cuius argumentum fuit Deum facere potuisse quod B. Virgo, aut nunquam in originali peccato fuerit, aut solum uno instanti in eo fuerit, aut demum per aliquod tempus peccato originali commaculata extiterit, nec nisi in ultimo instanti fuerit purgata. Et adductis hinc inde rationibus, concludit solum Deum scire quid ex hisce tribus factum fuerit, videri tamen conveniens, ut attribuatur Mariae id quod excellentius est, dummodo Ecclesiae aut Scripturae auctoritatibus non repugnet. Atqui nedum Ecclesiae aut Scripturae auctoritatibus non repugnat adserere Beatissimam Virginem in originali innocentia conceptam fuisse, quin potius omnino conforme habetur, ut superius ostensum est.

Porro, innumerabiles pene sunt rationes theologicae, quae ad huius dogmatis probationem afferri possunt, et hae quidem efficacissimae[5]; ut vero ordinatim in hoc capite procedatur, primo removenda erit repugnantia quaecumque in B. Virgine relate ad huiusmodi privilegium, sive per respectum ad Mariam, sive per respectum ad Christum; secundo statuenda venient convenientiae capita ex utraque parte.

1. Annal. Ord. Serv. B. M. V., Cent. III, l. II, p. 490, Lucae, 1719.— 2. Venetiis impress. circa ann. 1477. — 3. Opp. Coloniae Allobrogum, 1731. T. I. p. 1, Praeser. III. — 4. Circa annum 1308, aut 1304 secundum Wadding. — 5. Ferd. Quirin. de Salazar, S. J. plus quam quinquaginta congerit in Op. Pro Imm. Deip. Virg. Conc. Defensio. Compluti, 1618.

I. — Iamvero **nulla est repugnantia.** α) ex parte *Mariae:* pura enim creatura totaliter Creatori subiicitur, ut in illa omnipotentiae suae virtutem ostendere valeat, ubicumque terminorum implicantia non habeatur[1]. Atqui B. M. Virginis Conceptio Immaculata tale miraculum est, ut ibi nulla terminorum implicantia reperiri valeat. Ergo Immaculata Conceptio non repugnat ex parte Beatissimae Virginis. Quocirca S. Pauli sententia : *In omnes homines mors pertransiit, in quo* (Adamo) *omnes peccaverunt* [2], et alia : *Omnes in Adam, mortui sunt*, sunt propositiones exceptivae ; excipitur scilicet iure naturae Christus, speciali autem privilegio Beata Virgo Maria. Unde et pulchre eadem Beata Virgo in persona Esther significata agnoscitur, quae legitur a decreto mortis ipsa regis voluntate exempta[3] : *Non morieris : non enim pro te, sed pro omnibus haec lex constituta est.*

β) Sed nec ulla adest repugnantia ex parte *Christi* aut *Dei.* — Non ex parte *Christi;* non enim irrogatur ulla iniuria eius singulari sanctitati, cum modus conceptionis Christi singularissimus maneat, et Christus sit sanctus conditione sua, B. Virgo autem per privilegium ; sed nec iniuria irrogatur eius virtuti sanctificativae, cum istud privilegium B. Virgo habuerit ex virtute meritorum Christi; et ita nedum non deprimitur, sed potius longe extollitur Passionis eius efficacia et excellentia.

Nec ex parte *Dei* ulla repugnantia habetur. Equidem Immaculata Conceptio est habenda veluti magnum miraculum proprie dictum, est enim derogatio a toto ordine creato, praeter, immo contra leges naturae a Deo facta, quae per specialem revelationem nobis innotescit et quasi visibilis redditur; proindeque est opus quod ad divinam omnipotentiam spectat. Atqui in rebus huiusmodi tota ratio facti est potentia facientis. Cum igitur nulla sit repugnantia ex parte B. Virginis ut in innocentia originali conciperetur, sequitur nullam pariter repugnantiam ex parte Dei posse adstrui[4].

21. — **II.** Quinimmo **multiplex convenientia** de facili

1. Cf. 1 Quaest. XXV, art. 3. — 2. Rom. V, 12. — 3. Esth. XV, 13. — 4. Vide Salazar, Op. cit.

suadetur, *primo* ex parte ipsiusmet Christi Domini, *secundo* ex parte Virginis Beatae.

α) Ex *parte ipsiusmet Christi* — 1. Revera, in hominum aestimatione maior succrescit *dignitas* Verbo Incarnato, quod ex muliere nunquam peccato subiecta ortum duxerit, quam si ex matre, quae aliquando diaboli serva extitisset, natus fuisset : quo faciunt verba illa[1]: *Gloria filiorum patres eorum*. Igitur, Immaculata Conceptio Verbi Incarnati dignitatem commendat; *ut sicut Unigenitus in coelis Patrem habuit, quem Seraphim ter sanctum extollunt, ita Matrem haberet in terris, quae nitore sanctitatis nunquam carueril*[2], imo maximam prae omnibus creaturis gratiam sit adepta.

Quocirca potest dici quod in Conceptione Virginis, gratiae natura cesserit, et quod haec veluti tremula steterit, pergere non sustinens : *nam futurum erat ut Dei Genitrix Virgo non antea ex Anna conciperetur, quam gratia fructum ederet : concipi siquidem primogenitam oportebat, ex qua concipiendus esset omnis creaturae primogenitus*. Quod si Dominus, tabernaculum volens sibi aedificari, Beseleel implevit Spiritu suo, sapientia et intelligentia, *ad excogitandum quidquid fieri potest ex auro et argento et aere, marmore et gemmis et diversitate lignorum*[3], perfectisque omnibus, *operuit nubes tabernaculum testimonii, et gloria Domini implevit illud*[4], multo magis decuit ut Virgo Beata, quae proprium Dei opus primum extitura erat, *ignitis maligni telis lateret, et pulchra natura ac labis prorsus omnis nescia, tanquam aurora undequaque rutilans in mundum prodiret in sua Conceptione Immaculata*[5].

2. Congruit quoque Verbi Incarnati infinitae *potentiae*, ut ille, quem iam orbis creatio tanquam potentissimum exhibet et extollit, *novum modo crearet super terram*[6], fœminam nempe nulla macula inquinatam, quae utero suo virum perfectum circumdaret, ita quod haec mulier beata divinorum operum synthesis existeret. Et quemadmodum ad Adami virtutem pertinet, quod ex ipso sine ullo sui detrimento formata fuerit ei coniux undequaque perfecta in naturae suae ratione, ita a fortiori Christi potentiam et virtutem exaltat, quod ex ipso, id est per ipsius merita, formata

1. Prov. XVII, 6. — 2. Bulla Ineffabilis. — 3. Exod. XXXI, 4, 5. — 4. Ibid., XL, 32. — 5. Bulla Ineffabilis. — 6. Hier., XXXI, 22.

fuerit Beatissima Virgo, non quidem quantum ad naturae rationem, sed quantum ad sanctitatis et innocentiae indeficientem perfectionem.

3. Demum et ad *filialem Christi pietatem* pertinet quod e communi naufragio Matrem suam totaliter eripuerit, ita quod nihil posset eius propensissimum in Matrem amorem infirmare, et quo illam plus diligere posset, faceret undequaque dilectione dignam. (Dieu) *destina premierement pour sa tres sainte Mere une faveur digne de l'amour d'un Filz qui, estant tout sage, tout puissant et tout bon, se devoit preparer une Mere a son gre; et partant, il voulut que sa redemption lui fust appliquee par maniere de remede preservatif, affin que le peche, qui s'escouloit de generation en generation, ne parvinst point a elle*[1].

β) Summa etiam *ex parte ipsiusmet B. Virginis* convenientia habetur. — 1. Imprimis maxime decet Mariam, qua Dei mater existit, originali labe praeservatam fuisse; quia, si tanta est maternitatis divinae excellentia, ut, secundum Patrum et Ecclesiae sensum, B. Virgo in decursu vitae suae mortalis nunquam debuerit ulla peccati, etiam venialis, labe commaculari, multo magis debuit originali carere peccato, cuius effectus exitior longe existit, quam effectus peccati venialis, cum illud privet amicitia Dei, non autem istud.

2. Longe dignior est dignitas et excellentia Matris Dei, longe etiam altior sanctitas quam cuiuscumque, etiam supremi, inter angelicos spiritus. Atqui talis est angelorum conditio, ut creati fuerint originalis labis experles. Ergo multo magis B. Virgo debuit in originali iustitia procreari.

3. Accedit et solemne illud axioma quod quanto aliquid ad principium aliquod influens propinquius accedit, tanto magis de illius influentia recipit. Atqui divina maternitas Beatissimam Virginem Deo propinquissimam constituit, qui est totius sanctitatis fons et origo. Ergo et gratiam accipere debuit perire nesciam.

4. Pariter passim a sanctis Patribus Maria Ecclesiae comparatur, quam comparationem ipsamet Ecclesia in sua liturgia saepius adhibet. Atqui Ecclesiam Christus ita dilexit, ut illam exhibere voluerit

1. S. François de Sales, Traitté de l'amour de Dieu, l. II, c. VI. Annecy, 1894, p. 106.

gloriosam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta et immaculata[1]. Ergo et Beatissima Virgo tota pulchra et immaculata, etiam in sua Conceptione, esse debuit.

5. Tale erat Dei consilium, ut B. Virginem una cum Filio eius Iesu Christo, constitueret in ratione primi principii in genere habentium gratiam. Atqui de ratione primi principii in unoquoque ordine est, ut formam per se habeat, in nullo deficiendo. Ergo ita gratia B. Virgini est collata, ut nunquam ipsi defuerit, nec in primo quidem Conceptionis suae instanti.

Addi posset magnam quoque haberi convenientiam ut B. Virgo sine originali peccato conciperetur, *ex parte generis humani*, quod inde magnum suae dignitatis sensum accepit, promotis etiam undequaque iis quae ad hominis perfectionem in religiosa civilique cultura pertinent : sed hoc breviter tetigisse proposito nostro sufficiat[2].

22. — Rosminii Sententia reiicitur. — Mysterium Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Rosminius ita intelligendum proponit: *Ad praeservandam B. Virginem Mariam a labe originis, satis erat ut incorruptum maneret minimum semen in homine, neglectum forte ab ipso daemone, e quo incorrupto semine de generatione in generationem transfuso, suo tempore oriretur Virgo Maria*[3]. Porro haec aiebat consentanee modo quo traducionem peccati originalis docuerat. *Cum daemones fructum possederint, putarunt se ingressuros in hominem, si de illo ederet; converso enim cibo in corpus hominis animatum, ipsi poterant libere ingredi animalitatem, id est in vitam subiectivam huius entis, atque ita de eo disponere sicut proposuerant*[4].

Circa has positiones, imprimis declarandum venit quomodo Rosminius fallitur, *primo* circa modum quo ponit Adamum contraxisse originale peccatum, et *secundo* circa modum quo illud propagari intelligit, ut deducatur falsitas modi ab eo allati, ad explicandam B. Virginis Immaculatam Conceptionem.

α) Secundum Rosminium, Adamus in tantum peccavit, in quan-

1. Eph. V, 27. — 2. Qui plura hac in re cupit, adeat Anivitti, Dei vantaggi che il culto dell'Immacolata Concezione ha recato alla scienza, alla letteratura, all'arte, alla civilta'. Roma, 1848. Vide etiam Aug. Nicolas, La Vierge Marie vivant dans l'Eglise, l. IV. — 3. Prop. XXXIV, inter XL damnatas. — 4. Prop. XXXIII.

tum comedit fructum iam a diabolo possessum, et cuius esum Deus vetuerat, praecise quia Deus illum fructum noverat a malo spiritu possideri. Ut autem Adamus illum fructum comedit, converso cibo in hominis corpus animatum, diabolus, tali cibo mediante, animalitatem, ut ait Rosminius, ingressus est, atque ita de homine disposuit ut ipsi lubebat.

Sed contra: nam, imprimis, male dicitur quod Deus prohibuerit fructum quia malus erat; quin potius malus fuit quia prohibitus. *Ligni esus*, ait S. Thomas[1], *non ideo prohibitus est, quia secundum se malus esset, sed ut homo saltem in hoc modico aliquid observaret, ea sola ratione, quia esset a Deo praeceptum*. Deinde, illa daemonis infectio physica fuisset, ad instar obsessionum vel possessionum. Atqui talis infectio stare potest cum carentia culpae, quae in morali infectione consistit: de ratione quippe culpae est ut sit decordinatio voluntatis a summo Bono, ideoque malum quoddam non physicum, sed morale: at secundum sententiam Rosminii, sola animalitas a daemonio possideretur, ideoque anima a tali infectione intacta maneret.

Quod quidem cohaerenter ad principia a se posita asserebat Rosminius, qui essentiam peccati originalis in concupiscentia reponebat, quasi ante baptismum imputetur in culpam, non ita tamen post baptismum. Quod omnino falso dici tradit Tridentinum[2], docens concupiscentiam huiusmodi non appellari peccatum, nisi *quia ex peccato est, et ad peccatum inclinat*, et in renatis non remanet nisi *ad agonem*: et Gregorius XVI[3] inter erroneas positiones quibus scatent opera Hermesii, illam recenset, quae tenet quod Deus concupiscentiam ante baptismum nobis imputat ad peccatum, non autem post baptismum. Accedit quod nec motus pravi concupiscentiae de se sunt peccatum, uti falso docebat Baius[4]: ergo multo minus ipsamet concupiscentia, ut habitus, peccatum est.

β) Transmissionem autem peccati originalis ita intelligit Rosminius, ut corruptum et ita per diaboli infestationem possessum semen, de generatione in generationem transfundatur, usque ad uniuscuiusque hominis ex tali semine ortum, qui proinde et ipse cum concipitur, a diabolo possidetur.

1. Opusc. I, c. 188. — 2. Sess. V, Decret. de pecc. orig. — 3. Const. *Dum acerbissimas*, 26 sept. 1835. — 4. Prop. XXV, inter condemn.

Quo absurdius quid vix fingi potest. Neminem enim latet homines in Adamo fuisse non actu sed potentia, sicut filius est in patre in potentia tantum, cum semen sit in potentia homo, non autem in actu, ita quod mutetur substantialiter semen in illud quod ex semine oritur. Sed et secundum hanc rationem, deberet ipsum corpus esse subiectum peccati originalis, et ex corpore traduci illud peccatum in animam. Ast in corpore nec potest esse formalis peccati ratio, cum corpus non sit capax culpae moralis, nec aliqua qualitas formaliter animam inficiens, cum corpus naturaliter non possit agere in animam, imprimendo ei qualitatem aliquam inficientem. Sed *peccatum originale trahitur ex origine, in quantum per eam communicatur humana natura, quam proprie respicit peccatum originale, quod quidem fit, quando proles concepta animatur*[1]. Revera, *humana natura traducitur a parente in filium per traductionem carnis, cui postmodum anima infunditur, et ex hoc infectionem incurrit, quod fit cum carne traducta una natura. Si enim non uniretur ad constituendam unam naturam, sicut angelus unitur corpori assumpto, infectionem non acciperet*[2].

γ) Cohaerenter ad tales praemissas, Rosminius Immaculatae Conceptionis mysterium nititur ita explicare, quod minimum quoddam semen in Adamo fuerit *forte* a daemone neglectum, et ex isto incorrupto semine de generatione in generationem transfuso, suo tempore orta fuerit B. Virgo.

Ubi primo advertere iuvat quod, si valeat ista explicatio pro Immaculata Conceptione B. M. V., valere etiam deberet pro D. N. I. C.; quandoquidem et Christus ex Adami substantia fuit procreatus, quod autem non seminaliter, hoc secundum Rosminium differentiam non faceret; ideoque paris omnino esset Christi et Beatissimae Virginis Conceptio, contra ea quae ex theologia et Ecclesiae sensu superius deduximus. Sed hoc transmisso, evidenter admitti nequit talis catholici dogmatis interpretatio, cum, ut dictum est, corpus B. M. V. non fuit in Adamo sicut corpulenta substantia actu, sed tantummodo virtute, sicut in principio effectivo originaliter.

1. 3 Quaest. XXVII, art. 1, ad 4^m. — 2. De Pot., Quaest. III, art. 9, ad 3^m.

APPENDIX

Absoluta iam quaestione de Immaculato Beatissimae Virginis Conceptu, perutile erit singillatim investigare quid de tanto mysterio retinuerint duo ex celeberrimis doctoribus Ecclesiae in media aetate, videlicet S. Bernardus et S. Thomas Aquinas.

§ I.

De S. Bernardo.

I. Iamdudum in Ecclesia orientali, doctrina cultusque de Immaculato Beatae Virginis Conceptu, longe lateque disseminata, profundas fixerant in fidelium cordibus radices; et in ipsa occidentali Ecclesia eadem sententia, idem cultus, nemine contradicente, retinebantur, cum apparuit, anno, ut putat Mabillonius, 1140, S. Bernardi ad canonicos Lugdunenses epistola[1], qua acriter ille Pater eos reprehendebat, quod in Ecclesia sua, tantis virtutum et doctrinae insignibus illustrata, novum festum, scilicet Conceptionis Deiparae, novo ritu introduxissent, inconsulto Romano Pontifice. Ex qua epistola multi occasionem sumpserunt S. Bernardum traducendi tanquam Immaculatae Virginis privilegii adversarium, quanquam aliis in locis suorum genuinorum scriptorum, B. Virginem laudibus pene infinitis Mellifluus Doctor extulisse noscatur.

Quam Bernardi Epistolam cum attente perlegerimus, circumstantiasque quibus illa scripta est perpenderimus, de facili in persuasionem devenimus S. Bernardum perperam omnino, saltem quod ad hanc epistolam attinet, inter adversarios Immaculatae Conceptionis traduci; unde, factis quibusdam observationibus, id posse probari contendimus, hunc Doctorem in citata epistola, non posse aut debere dici adversarium dogmati de Immaculata Conceptione S. Mariae Deiparae.

1. Quae 174ª est

II. Pono, id imprimis observandum venit, usque ad S. Bernardi tempora, pacifice, nullo reclamante, possedisse et invaluisse piam sententiam, quin tamen, ut fieri solet in rebus fidei, nondum agitata quaestione et nondum perpensis rationibus, opportune distinguerentur momenta eiusdem dogmatis, diversaeque terminorum acceptiones. Oppositionis enim et haereseon fructus est conceptuum accurata distinctio, terminorumque appropriata usurpatio; quod ex Nestorii, necnon Eutychii causa abunde constat, quos ante, si penes aliquos Patres voces *persona* et *natura* promiscue catholico sensu usurpatae fuerint, postea tamen enucleatior facta est et vocum proprietas et ipsa rei, quae agebatur, veritas.

Cum igitur Bernardi tempore nondum extiterat clamorosa de hoc dogmate controversia, factum est ut et ipse, aliique quibus eius vestigia sequi visum est, nondum distinctis conceptione activa a conceptione passiva, quod de re sub uno respectu dicendum videbatur, nulla prolata distinctione, de toto assererent, aut quod de ipsa re sub uno respectu negandum erat, absolute negarent. Nonnisi enim posterioribus saeculis, re mature hinc inde agitata et perpensa, quid de hoc dogmate, et sub quonam respectu, tenendum esset, clare apparuit.

Accedit quod simplicium pietas tales tunc temporis ad corroborandam propriam sententiam de Immaculata Virginis Conceptione in medium proferret sententias, quae errorem potius quam veritatem continerent : nimirum infallibilem veritatem rationibus cum sana fide pugnantibus fulciri posse confidebant. Hinc factum est ut has rationes Bernardus cum debellaret, visus sit et ipsum dogma, ipsamque sententiam de Immaculata Virginis Conceptione oppugnare. Nos igitur adductis eis quae in citata Epistola contra festum Conceptionis B. Virginis continentur, ostendemus quomodo sententiae de Immaculata Conceptione Beatae Mariae Virginis rite intellectae haec Epistola minime refragetur.

III. Primo, S. Bernardus amplissimis verbis laudat canonicos Lugdunenses de conservata penes hanc potiorem Galliarum Ecclesiam ecclesiasticae disciplinae puritate; tum illos redarguit quod novam introduxerint *celebritatem*, Conceptionis scilicet S. Mariae, *quam ritus Ecclesiae nescit, non probat ratio, non commendat antiqua*

traditio... Virgo regia falso non eget honore, veris coronata honorum titulis, infulis dignitatum. Deinde memorata et discussa sanctorum Hieremiae et Ioannis Baptistae in utero materno sanctificatione, copiosiorem praedicat B. Virginis sanctificationis benedictionem. *Fuit procul dubio,* ait, *et Mater Domini ante sancta quam nata. Nec fallitur omnino sancta Ecclesia, sanctum reputans ipsum nativitatis diem, et omni anno eum exultatione universae terrae votiva celebritate suscipiens. Ego puto quod et copiosior sanctificationis benedictio in eam descenderit, quae ipsius non solum sanctificaret ortum, sed et vitam ab omni deinceps peccato custodiret immunem, quod nemini alteri in natis quidem mulierum creditur esse donatum. Decuit nimirum Reginam Virginum singularis privilegio sanctitatis absque omni peccato ducere vitam, quae dum peccati mortisque pararet peremptorem, munus vitae et institiae omnibus obtineret. Sanctus igitur ortus quoniam immensa prodiens ex utero sanctitas sanctum fecit illum.*

IV. His, veluti praeambuli instar positis, Bernardus sanctitatem in B. Virginis conceptione excludendam praedicat, adducens simul et explodens ea quibus putat adversarios pro tali cultu introducendo moveri. *Quid adhuc addendum his putamus honoribus? α) Ut honoretur*[1]*, inquiunt, et conceptus qui honorandum praeivit partum : quoniam si ille non praecessisset, nec iste esset qui honoratur... Quid consequentiae habet, ut quoniam sanctum praecessit natalem conceptus, propterea reputetur et ipse sanctus? Numquid quoniam praecessit eum, fecit et sanctum? Quia si praecessit ut esset, non tamen ut sanctus esset. Unde etenim illa ipsi sanctitas quam secuturo transmitteret? Annon potius quia praecessit absque sanctitate conceptus, oportuit nimirum sanctificari iconceptam, ut sanctus sequeretur iam partus? An forte mutuatus sit sanctitatem a posteriori prior?... β) An dicitur sanctificatione praeventa, qualenus iam sancta conciperetur, ac per hoc sanctus fuerit et conceptus? Quemadmodum sanctificata iam in utero dicitur, ut sanctus consequeretur et ortus? Sed non valuit ante sancta esse quam esse : siquidem non erat antequam conciperetur. γ) An forte inter amplexus maritales sanctitas se ipsi conceptioni immiscuit, ut simul*

1. Ea quae ad rem nostram faciunt in Epistola S. Bernardi per tot diversa puncta, praemissis graecis litteris, distinguimus, quo clarius appareant postea singulis rationibus data responsio.

et sanctificata fuerit et concepta? Nec hoc quidem admittit ratio. Quomodo namque aut sanctitas absque spiritu sanctificante, aut Sancto Spiritui societas cum peccato fuit? Aut certe peccatum quomodo non fuit, ubi libido non defuit? δ) *Nisi forte quis dicat de Spiritu Sancto eam, et non de viro conceptam fuisse. Sed id hactenus inauditum. Lego denique Spiritum Sanctum in eam, non cum ea venisse, dicente Angelo : Spiritus Sanctus superveniet in te. Et si licet loqui quod Ecclesia sentit, et verum ipsa sentit, dico gloriosam de Spiritu Sancto concepisse, non autem et conceptam fuisse, dico peperisse virginem, non tamen et partam a virgine.* ε) *Alioquin, ubi erit praerogativa Matris Domini, qua singulariter creditur exultare et munere prolis, et integritate carnis, si tantumdem dederis et matri ipsius? Non est hoc virginem honorare, sed honori detrahere.* ζ) *Quamobrem, etsi quibus, vel paucis, filiorum hominum datum est cum sanctitate nasci, non tamen et concipi; ut uni sane servaretur praerogativa conceptus, qui omnes sanctificaret, ...quo excepto, de caetero universos respexit ex Adamo natos, quod unus humiliter de semetipso ac veraciter confiletur: in iniquitatibus, inquiens, conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea*[1].

Cum haec ita se habeant, quaenam iam erit festivae ratio Conceptionis? Quo pacto, inquam, aut sanctus asseretur conceptus, qui de Spiritu Sancto non est, ne dicam de peccato est; aut festus habebitur, qui minime sanctus est? Libenter gloriosa hoc honore carebit, quo vel peccatum honorari, vel falsa induci videtur sanctitas. η) *Alioquin nulla ei ratione placebit contra Ecclesiae ritum praesumpta novitas, mater temeritatis, soror praesumptionis, filia levitatis. Nam* θ) *si sic videbatur, consulenda erat prius Apostolicae Sedis auctoritas, et non ita praecipitanter atque inconsulte paucorum sequenda simplicitas imperitorum. Et ante quidem* ι) *apud aliquos errorem compereram, sed dissimulabam, parcens devotioni quae de simplici corde et amore Virginis veniebat. Verum apud sapientes, atque in famosa nobilique Ecclesia et cuius specialiter filius sum*[2], *superstitione deprehensa, nescio an sine gravi offensa etiam vestri omnium dissimulare potue-*

1. Ps. L. 7.— 2. ture metropolitano. Quandoquidem tum dioecesis Divionensis, in qua natus erat Bernardus, tum Lingonensis, intra cuius fines Clarevallense monasterium situm erat, Archiepiscopo Lugdunensi subditae erant.

rim. Quae autem dixi, α) absque praeiudicio sane dicta sint sanius sapientis, romanae praesertim Ecclesiae auctoritati atque examini totum hoc, sicut et caetera quae huiusmodi sunt, universa reservo : ipsius si quid aliter sapio, paratus iudicio emendare.

V. Sepositis dubiis quae circa huius epistolae authenticitatem movet P. Antonius Ballerini e Societate Iesu[1], eiusdemque admissa genuinitate cum Mabillonio[2], Theophilo Raynaud[3], necnon Doctoribus scholasticis mediae aetatis, praesertim sanctis Thoma et Bonaventura, itemque Alberto Magno, Alensi, etc., ipsismet Bernardi discipulis non reclamantibus, haec super ipso epistolae textu notanda veniunt.

α) Prima ratio quam oppugnandam suscipit Bernardus, haec substantialiter est : Nisi sanctus fuit conceptus, nativitas non fuit sancta. Atqui nativitas sancta fuit. Ergo et conceptus: ubi causalem maiorem falsam esse demonstrat, quia si nativitas sancta fuit, non sequitur quod debuerit esse sanctus conceptus, quandoquidem non a posteriori mutuatur sanctitatem prior. Ubi patet hanc rationem, quam Mellifluus tanquam sophisma habet *non causae ut causae*, veritatem ipsam Immaculatae Conceptionis minime tangere, et nos aeque talem rationem pro explicando dogmate proscribimus.

β) Pariter explodenda Bernardo videtur, sicut et nobis, secunda ratio quae sic a pari procedit : quemadmodum B. Virgo fuit a sanctitate praeventa antequam nasceretur, ut sancta nasceretur, ita et antequam conciperetur, ut sancta conciperetur. Atqui antequam conciperetur, non erat, ergo non potuit tunc sanctificari. Revera, Immaculata Conceptio non debet referri ad aliquod momentum praecedens animationem, multo minus γ) ad amplexus maritales, quasi carentia libidinis seu concupiscentiae in parentibus causaverit sanctitatem in conceptu ipso : hoc enim supponeret B. Virginem *in conceptione activa* immaculatam fuisse, quod minime dicimus.

δ) Nec minus elongata a veritate catholica est illa ratio quam

1. Sylloge Monum. ad myst. Conc. Imm. V. Deip. illustrandum. Parisiis, 1855, P. II, De S. Bernardi scriptis. — 2. Praefatio in Opp. S. Bernardi, nn. XV-XVI. — 3. In Diptycis marianis, Opp. T. VII. P. II. Punct. II, n. 30, p. 148.

reiicit Bernardus, scilicet catenus B. Virginem esse sine originali peccato, quatenus de Spiritu Sancto sit concepta, quemadmodum de Spiritu Sancto conceptus est Filius Dei. Longe, inquam, alia est ratio conceptionis utriusque : nulla enim in conceptione Virginis derogatio facta est legi naturae, ideoque et ex semine fuit concepta et seminaliter; Christus vero, licet ex sanguine, scilicet mulieris, tamen non seminaliter; ideoque illa debitum habuit contrahendi peccatum originale nisi adfuisset speciale privilegium, Christus autem nullum habuit debitum, ut fusius supra explicatum est.

ε) Et quod Immaculatae Conceptionis dogma sic acceptum derogaret privilegio Virginis ultro concedimus; quandoquidem non esset singulare, ipsiusque proprium, quod sic ipsa conceperit Filium ex Spiritu Sancto, sed illud privilegium fuisset etiam concessum S. Annae. ζ) Et ita conceptio Christi manet singularissima, longe nobilior quam cuiuslibet hominis, B. Virgine non exclusa, conceptio: unde haec B. Virgo, quantum ad conceptionem activam pertinuit, sibimetipsa illud applicare potuit Davidis[1] : *In peccatis concepit me mater mea.*

η) Certe, sic intellectum, Immaculatae Conceptionis festum novitas erat damnabilis et damnanda, nullo Patrum testimonio fulta, necnon Ecclesiae ritui contraria. Quamvis enim iamdiu in Ecclesia orientali et occidentali Conceptionis festum celebraretur[2], tamen non hoc sensu acceptae. Licet non satis laudari et praedicari valeat Bernardi praeceptum, θ) ut cum de aliquo festo in aliqua Ecclesia introducendo agitur, quanquam illius veritas aliunde constet, tamen id sine Romani Pontificis auctoritate fieri non praesumatur, cuius infallibile iudicium expectetur, non solum ut quid honorari, sed etiam quo illud modo honorari debeat statuatur. Invaluerat quippe tunc temporis penes simplices, ut non ι) eo modo honoraretur Immaculata Conceptio B. Virginis, quo recta fides et ratio dictat; sed illismet forsan rationibus et illo modo quem et theologi nunc, et S. ipse Bernardus, suo tempore, fidei acerrimus vindex, proscripsere.

κ) Sed vix apparet quomodo possit illa fidelitatis et obsequii testi-

1. Ps. L. 7. — 2. Vide supra, n. 4. Hoc tamen Bernardum latuisse videtur.

ficatio, quam Bernardus erga S. Sedem protestatur, componi cum aperta denegatione sententiae de illibata Conceptione B. Virginis, ut a nobis modo consideratur, in primo instanti conceptionis suae passivae : quandoquidem ipsum latere non poterat aut tacitus Romanorum Pontificum consensus, permittentium, sive in Oriente, sive etiam in Occidente, huius festi celebrationem, aut activus concursus a Pontificibus huic dogmati interdum praestitus. Equidem, in ipsamet Ecclesia Lugdunensi, in templo scilicet monasterii Atanacensis[1], S. Martino a Pontifice Pasquali II circa a. 1106 consecrato, exstabat altare B. Virginis Conceptioni dedicatum et ab eodem S. Pontifice consecratum[2].

VI. Denique, haud facile apparet quomodo componi possit huius privilegii categorica denegatio cum stupendis illis laudibus, quibus in hac eadem Epistola S. ille Doctor extollit sanctitatem Mariae. *Decuit nimirum Reginam Virginum singularis privilegio sanctitatis absque* OMNI PECCATO *ducere vitam, quae dum peccati mortisque pararet peremptorem, munus vitae et institiae omnibus obtineret. Sanctus igitur ortus, quoniam* IMMENSA *prodiens ex utero sanctitas sanctum fecit illum.* Qui etiam alibi[3] scribit : *Humanitas in Maria non modo pura* (fuit) *ab omni* CONTAMINATIONE, *sed et pura* SINGULARITATE NATURAE[4]. Et rursus : *Mutata est maledictio in benedictionem, et sicut praedictum est per angelum Gabrielem,* BENEDICTA TU IN MULIERIBUS. *O beata, sola inter mulieres benedicta et non maledicta*[4]! Et iterum[5] : *Hortus conclusus tu es, Dei Genitrix, ad quem defloran-dum manus peccatoris* NUNQUAM *introivit.* Denique[6] : *Volnit itaque esse Virginem, de qua Immaculata Immaculatus procederet, omnium maculas purgaturus.*

Ex quo abunde constat quam inconsulte nonnulli aut citatam epistolam instar argumenti, ut dicunt, ad verecundiam, contra hoc Deiparae privilegium, anteactis temporibus, adduxerint, aut Bernardum ipsum tanquam Immaculatae Conceptionis hostem, etiammum repraesentant[7]; quinimmo, si ad ea quidem quae su-

1. Cf. Maurizaz, *Annal. Cist.*, ad an. Christi 1136, c. 4. Lugduni, 1642. — 2. Vide Mansella, vol. I, p. 71. — 3. SERMO DE NAT. B. M. V. — 4. SERMO IV, IN VIG. NAT. DOMINI. — 5. AD GLORIOSAM VIRG. DEPRECATIO ET LAUS. — 6. HOMIL. II, super *Missus est.* — 7. Quos inter adnumerandus est citatus Mansella, *loc. cit.*

perius dicta sunt de modo et ratione qua dogma catholicum debeat interpretationi haberi, rite advertatur, clare patebit Bernardum, potius quam adversarium, Immaculatae Conceptionis B. Mariae Virginis adsertorem saltem implicitum extitisse.

§ II

De S. Thoma Aquinate

I. Cum a quibusdam Doctor Aquinas recenseatur inter patronos et fautores Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis, ab aliis vero inter adversarios eiusdem, opportunum ducimus primo loco ipsissima eius verba, quae quaestionem attingunt, referre, ut ex hisce quid sentiendum sit, legitime proferatur.

II. In primis, in *Commentario in Magistrum Sententiarum*[1] ait : *Talis fuit puritas B. Virginis, quae a peccato originali et actuali immunis fuit.* Rursus, in eodem *Commentario*[2] comparans puritatem Mariae cum puritate aliquorum insigniorum sanctorum, ait : *Ipsa super omnes alios sanctos a peccato purior fuit..., veluti divinae Sapientiae Mater electa, in quam nihil coinquinatum incurrit, ut dicitur Sap. VII. Unde, cum haec puritas in quibusdam fuisse inveniatur, ut ante nativitatem ex utero a peccato mundarentur, sicut de Ioanne Baptista... et de Ieremia legitur..., non est dubitandum hoc multo excellentius Matri Dei collatum fuisse.* Rursus, in *Quaestionibus Disputatis de Veritate*[3], S. Doctor non dubitat asserere quod Beatae Virgini collata sit *maior gratia quam alicui angelo.* Pariter in *Summa theologica*[4] ait : *Oportebat ut Mater Dei maxima puritate niteret, non est enim aliquid digne receptaculum Dei, nisi sit mundum, iuxta illud : Domum tuam*, etc.: et rursus[5] ex eo quod Beata Virgo propinquius quacumque alia creatura ad Deum accesserit, concludit quod *prae caeteris maiorem debuit a Deo gratiae plenitudinem obtinere.* Quibus addi possunt ea quae in *Commentario in Salutationem Angelicam* scripsit : (Beata Virgo) *im-*

1. 1 Dist. XLIV, quaest. I, a. 3, ad 3^m. — 2. 3 Dist. III, quaest. I, art. 1, sol. 3. — 3. Quaest. XXIV, art. 9, ad 2um. — 4. 1 2^ae, q. LXXXI, a. 5, ad 3^m. — 5. 3 Quaest. XXVII, art. 5.

munis fuit ab omni maledictione, et ideo benedicta in mulieribus; quia ipsa sola maledictionem sustulit, et benedictionem portavit, et ianuam Paradisi aperuit.

III. At, praeter ista loca ex quibus Immaculati Conceptus adsertio erui posse videretur, alia sunt, in quibus S. Doctor expressis verbis profitetur Beatam Virginem in peccato originali fuisse conceptam. Sic, verbi gratia, in praedicto *Commentario ad Magistrum Sententiarum*[1] ait : *Beata Virgo in peccato originali fuit concepta.* Et in *Summa Theologica*[2]: *Caro Virginis concepta fuit in originali peccato.* Expressius adhuc[3] : *Relinquitur quod sanctificatio Beatae Virginis fuerit post eius animationem.* Quod ita esse ulterius exponit[4], dum, solvens difficultatem ex eo ductam quod maior fuisset B. Virginis puritas, si nunquam anima eius fuisset inquinata contagio originalis peccati, explicat cur B. Virginis anima debuerit originali peccato contaminari : *Si nunquam*, ait, *anima Beatae Virginis fuisset contagio originalis peccati inquinata, hoc derogaret dignitati Christi, secundum quam est universalis omnium Salvator : et ideo sub Christo, qui salvari non indiguit, tanquam universalis Salvator, maxima fuit Beatae Virginis puritas : nam Christus nullo modo contraxit originale peccatum, sed in ipsa sui conceptione fuit sanctus..., sed Beata Virgo contraxit quidem originale peccatum, sed ab eo fuit mundata antequam ex utero nasceretur; et hoc signatur*[5] *ubi de nocte originalis peccati dicitur : Exspectet lucem, id est Christum, et non videat, quia nihil inquinatum incurrit in illam, ut dicitur Sap. VII, nec ortum surgentis aurorae, id est Beatae Virginis, quae in suo ortu a peccato originali fuit immunis.*

Pariter, in eadem *Summa theologica*[6], festum quod Ecclesia Romana suo iam tempore celebrabat, ita explicat, non quasi per huiusmodi festum detur *intelligi quod* (B. Virgo) *in sua Conceptione fuerit sancta; sed quia quo tempore sanctificata fuerit ignoratur, celebratur festum sanctificationis eius potius quam Conceptionis in die Conceptionis ipsius.* Cui cohaeret quod mox[7] addit : *Etsi parentes B. Virginis fuerunt mundati a peccato originali, nihilominus B. Virgo originale peccatum contraxit, cum fuerit concepta secundum carnis concupi-*

1. 3. Dist. III, Quaest. I, sol. 1. — 2. 3 Quaest. XIV, art. 3, ad 1^m^.— 3. Ibid., Quaest. XXVII, a. 2. — 4. In resp. ad 2^m^. — 5. Iob., III, 9. — 6. Ad 3^m^. — 7. Ad 4^m^.

scentiam, ex commixtione maris et foeminae; dicit enim Augustinus[1] *omne quod de concubitu nascitur, carnem esse peccati*[2].

IV. Quae cum ita se habeant, supposita geminitate istorum locorum[3], sequentia observanda ducimus.

α) Cum Summa Theologica sit inter S. Thomae opera, et merito potius et tempore posterius, ad illam maxime attendendum nobis est, si velimus Angelici Doctoris mentem assequi. Iamvero, hoc habito criterio, difficile omnino potest aliquorum sustineri opinio[4], quod S. Thomas profiteatur Beatam Virginem fuisse ab originalis peccati labe expertem. Revera, in citata quaestione XXVII *tertiae Partis*[5], Angelicus non agnoscit sanctificationem B. Virginis, nisi *post eius animationem*, dum profecto catholicum dogma profert illam in ipsamet animae creatione et in corpus infusione ab omni labe immunem praeservatam fuisse, vel si magis arrideat vocabulum, sanctificatam[6].

β) Et quod verba illa: *post eius animationem*, non debeant sumi in mente S. Doctoris ad significandam posterioritatem naturae, quo in casu cum dogmate catholico concordarent, nam prius est natura conceptus quam sit conceptus sanctificatio[7], sed quod debeant

1. In l. I, De Nupt. et Concept., c. 12. — 2. Cf. etiam Opusc. III, *Comp. Theol.*, c. 224. — 3. Card. Aloysius Lambruschini in sua polemica Dissertatione de Immaculato Virginis Conceptu, anno 1842 Romae edita, contendit recentiores S. Thomae editiones mutilas esse, maxime in locis quae de Conceptione B. M. V. tractant. In cuius rei confirmationem citat Ioannem Nicolai qui, in prologo editionis operum S. Thomae, Parisiis, anno 1663 ab ipso vulgatae, dicit se textum non modo a corruptelis typographorum, sed maxime a mendis studio positis aut relictis, purgasse. Addit autem citatus Card. Lambruschini, haec verba articuli 2, quaestionis XXVII: *Nec ante animationem, nec in animatione, sed post animationem sanctificatam, et a peccato originali mundatam fuisse* (Beatissimam Virginem), nec in Hispalensi codice, nec in codice qui Massiliae asservatur in Conventu Fratrum Praedicatorum, nec in aliis pluribus inveniri. — 4. Quos inter eminet clarissimus P. Cornoldi, S. I., in suo opusculo: *Sententia S. Thomae Aq. de immunitate B. V. Dei Parentis a peccati originalis labe.* — 5. Art. 2. — 6. Vide infra, p. 160, n. 3. — 7. P. Spada, O. P., in suo opere: *Esame critico della dottrina dell'Angelico Dottore S. Tommaso, circa il Peccato originale relativamente alla B. V. M.*, contendit S. Thomae verba intelligi debere, quasi significent posterioritatem naturae, non temporis. Bromiardus autem, ex eodem Ord. Praed., in sua *Summa Praedicantium*, verbo *Mariae*, art. II, n. 10, asserit S. Thomam

sumi ad significandam posterioritatem temporis, evidenter demonstratur ex verbis quae in praefatis responsionibus habentur. Dicitur enim et quod B. Virgo ab originali peccato *ante nativitatem* fuit mundata, et quod *ignoratur quo tempore* B. Virgo fuerit sanctificata.

γ) Equidem Aristotelis doctrinam de distinctione inter conceptionem activam et passivam S. Doctor apprime noverat et acriter defenderat; attamen haec distinctio non sufficit ut praefata verba ostendantur omnino cum dogmate catholico congruere. Debuisset enim dici, non quod B. Virgo fuit sanctificata *post* eius animationem, sed *in* ipsa animatione, nec quod fuerit *mundata* ab originali peccato, sed *praeservata*. Ubi S. Doctorem animationem intelligere secundum informationem animae rationalis evidenter patet; siquidem apprime noverat, et hic evidenter supponit, culpae originalis, de cuius emundatione sermo est, capacem non esse nisi animam rationalem.

ζ) Nec sufficienter probatur eorum expositio qui volunt S. Thomam priorem sententiam correxisse : hoc enim minime advertit, ut plerumque facere solet; et omnia verba quae, in favorem sententiae de Immaculata Virginis Conceptione ex S. Thoma adduci possent, talia sunt quae aliam interpretationem pati valeant. Immunis enim esse potuit B. Virgo a peccato originis, non solum per illius radicalem absentiam, sed etiam per subsequentem expulsionem; sed et cum angelis coeterisque creaturis comparatio in gratia, etiam supposito in Virgine Beata originali peccato, sufficienter salvatur; demum maledicti in Maria carentia, non absoluta, sed relativa exigitur et sufficit.

V. Quocirca, salvo meliori iudicio, nobis potius edicendum videtur S. Thomam opinioni favisse quae suo tempore in scholis circumferebatur, videlicet B. Virginem Mariam fuisse actu in originali peccato passive conceptam, mox tamen ab illo peccato purgatam. Quae opinio eo vel maxime S. Thomae arridebat, quo magis illi videbantur per eam salvari et Christi singularissima dignitas, et universalitas virtutis reparativae eiusdem. Attamen hanc sententiam S. Thomas nonnisi tanquam probabilem opinionem retinere

hoc in loco ponere excellentiam sanctificationis Mariae quantum ad prioritatem temporis in hoc quod sanctificata fuerit in sui animatione, id est in coniunctione animae cum corpore in utero matris suae.

debuit, cum profecto illius excelsam mentem fugere haud posset carentia in ea virtutis demonstrativae. Non enim est ulla ex rationibus adductis quae non valeat ipsismet S. Thomae principiis sufficientissime solvi. Cum autem magni nominis doctores utrinque starent, re nondum ab Ecclesia definita, Angelicus alterutram contradictionis partem tenere potuit, salvo semper Ecclesiae iudicio, cui promptissimo animo ipse, Virgini apprime addictus, obtemperasset, si sibi mens illius semel innotuisset.

ARTICULUS II. — *Utrum B. Virgo habuerit fomitem peccati.*

1. — Quid sint formale et materiale in peccato originali. — In peccato originali duo sunt : nempe formale et materiale. Primum consistit in defectu originalis iustitiae, et attenditur penes dissolutionem subiectionis debitae in parte superiori hominis erga Deum. Alterum vero constituitur rebellione sensualis appetitus contra rationem, quae rebellio dici solet concupiscentia, seu fomes peccati. Hoc autem secundum ex primo sequitur; quia sublata per defectum originalis iustitiae debita subiectione hominis ad Deum, sequitur, tanquam huius poena, defectus subiectionis virium inferiorum ad rationem[1]. Et quia per baptismum restituitur iustitia originalis quantum ad primum tantum, id est quantum ad subiectionem rationis ad Deum, idcirco, in renatis remanet fomes *ad agonem*, ut ait Concilium Tridentinum[2], et eatenus vocatur peccatum[3] quatenus *ex peccato est et ad peccatum inclinat*[4].

2. — Duplex fomitis acceptio. — Rursus distinguendus est fomes in actu secundo a fomite in actu primo. Fomes in actu secundo nihil aliud est, nisi actualis concupiscentiae motus; in actu primo autem est habitus faciens pronitatem ad malum et difficultatem ad bonum. Porro notandum est quod iustitiae originalis collatio tributa B. Virgini longe amplior fuit quam restitutio gratiae in baptismo fidelibus facta : recepit enim Beatissima Virgo in illa prima sui sanctificatione, cum scilicet creata est et in corpus infusa illius anima, ampliorem gratiam quam ullus unquam sanctus obtinuerit. Ideo ponendam censemus sequentem

1. Cf. I 2ae, Quaest. LXXXII, art. 3. — 2. Sess. V, c. 5. — 3. Rom., VII, 17. — 4. Conc. Trid., Ibid.

3. — PROP. — B. Virgo non habuit fomitem, α) in actu secundo, nec β) in actu primo; sed γ) fomes in ea fuit totaliter sublatus in primo instanti suae conceptionis passivae.

Prob. 1a Pars. — B. Virgo non habuit pravos motus concupiscentiae. Ergo non habuit fomitem in actu secundo. Ratio *antecedentis* est, quia pravi motus concupiscentiae sunt effectus peccati originalis et cum culpa affinitatem habent : *actualis* (enim) *concupiscentia*, ait S. Doctor[1], *est motus peccati*. Unde cum isti motus habeant originem ex peccato originali, sequitur quod in B. Virgine omnino defuerint. Itaque, cum *hos effectus et perturbationes, quamdiu in tabernaculo corporis huius habitamus, et fragili carne circumdamur, moderari et regere possumus, ampulare non possumus*[2], tamen B. Virgo illos nullatenus persensit, ita quod *unquam Mariam concupiscentiae fumus attigit, nec virus voluptatis eam laesit*[3], sed omnis vitii impetum ipsamet discussit ac propulsavit, ut loquitur Damascenus[4]. Unde primi vitiorum insultus repentinaeque titillationes in Virgine benedicta prorsus abfuerunt.

4. — Prob. 2a Pars. — Sed nec fuit fomes in Beatissima Virgine in actu primo proximo, id est ad instar cuiusdam habitus. Qua in re triplex sententia reiicienda invenitur.

1. Aliqui dixerunt quod sublatus est fomes in B. Virgine, quantum ad hoc quod facit pronitatem ad malum, non vero quantum ad hoc quod facit difficultatem ad bonum, ne aliquid ad perfectionem virtutis pertinens in Virgine subtraheretur : ad perfectionem autem virtutis pertinet quod aliquis patiatur difficultatem in bono faciendo. — Sed haec positio non sustinetur : eadem est enim contrariorum ratio : unde concupiscentia sensualitatis repugnat rationi, non modo in quantum facit difficultatem in bono, sed etiam in quantum inclinat ad malum, et ideo utrumque ad ipsam fomitis rationem pertinet, et ponere quod fomes remanserit in B. Virgine non inclinans ad malum, est ponere duo opposita simul. Difficultas autem ad bonum, ex infirmitate carnis proveniens, ad perfectionem virtutis non pertinet tanquam causa

1. 3 Quaest. XXVII, art. 3. — 2. S. Hieron. Ep. X, ad Eur., c. 4. — 3. Hesychius, Hom. II, DE DEIPARA. — 4. Orat. II, DE ASSUMPT.

perfectae virtutis, sine qua ipsa perfectio haberi non possit, sed tantummodo tanquam illius occasio : non est autem necesse ponere in B. Virgine omnem perfectionis occasionem, sed sufficit ponere perfectam virtutem ex abundantia gratiae[1].

II. Reiecta hac sententia, alii censuerunt quod fomes in B. Virgine sublatus fuerit, quantum ad infectionem seu corruptionem personae, prout scilicet et impellit ad malum et facit difficultatem ad bonum, non vero quod sublatus fuerit quantum ad corruptionem naturae, prout est causa transmittendi peccatum originale in prolem. — Sed nec ista positio probanda videtur : quia libido, per quam peccatum originale transmittitur in prolem, non posset remanere in quantum pertinet ad corruptionem naturae, si totaliter abesset in persona.

III. Quocirca S. Thomas[2], aliam sententiam proponit et tuetur, scilicet in B. V., in ipsa prima ejus sanctificatione, remansisse fomitem quantum ad essentiam, sed fuisse tunc ligatum, non quidem per actum rationis sicut in viris sanctis, quia S. Thomas non admittit quod B. Virgo habuerit usum rationis in ventre matris, sed per divinam gratiam et specialem providentiam ; postea vero, quando B. Virgo concepit Filium Dei, tunc, ait Angelicus, fomes in ipsa fuit totaliter sublatus.

Ponit igitur S. Doctor duplicem in B. Virgine purgationem a Spiritu Sancto peractam : primam, quasi praeparatoriam ad Christi conceptionem, *quae non fuit ab aliqua impuritate culpae vel fomitis, sed mentem eius magis in unum colligens et a multitudine sustollens ; nam et angeli purgari dicuntur, in quibus nulla impuritas invenitur, ut Dionysius dicit*[3] ; *aliam vero purgationem operatus est in ea Spiritus Sanctus mediante conceptione Christi, quae est Spiritus Sancti opus, et secundum hoc potest dici quod purgavit eam totaliter a fomite*[4].

1. Cf. Ibid. art. 3. « Wo die böse Begierde sich findet, ait Morgott (Mariologie des Heil. Thomas von Aquin., p. 65, Freiburg 1878), verhöht ihre Bekämpfung Tugend und Verdienst ; aber dieses nur zufällig, nur in der verderbten Natur nämlich ; an sich ist die Neigung zum Bösen keineswegs die Bedingung zum Guten und die Ursache grösseren Verdienstes und höherer Vollkommenheit. » — 2. Loc. cit. — 3. I. de Eccles. Hierarch. C. VI. — 4. Ibid., ad 3^m.

5. — Prob. 3ª Pars. — Sed magis ad dignitatem Virginis Matris Dei pertinere videtur, ut ipse S. Thomas cogitur agnoscere, quod dicatur fomes totaliter fuisse sublatus in Deipara in primo instanti suae conceptionis passivae. Huic sententiae, quae cum dogmate de Immaculata Conceptione conformis esse videtur, argumentum subministrat ipsemet Angelicus Doctor. Potest enim poni quod *praestitutum fuerit B. Virgini ex abundantia gratiae descendentis in ipsam, ut talis esset dispositio virium animae in ipsa, quod inferiores vires nunquam moverentur sine arbitrio rationis, sicut dictum est fuisse in Christo*[1], *quem constat peccati fomitem non habuisse, et sicut fuit in Adamo ante peccatum per originalem iustitiam : ita quod, quantum ad hoc, gratia sanctificationis in Virgine habuit vim originalis iustitiae.* Igitur eatenus fomes dicendus est abfuisse a Beatissima Virgine, quatenus gratia, quam in primo momento suae Conceptionis copiosissime accepit, in statu originalis iustitiae, quantum ad hoc, illam constituerit.

6. — Confirmatur. — I. Quanto virtus moralis in aliquo perfectior existit, tanto magis debilitatur in eo vis fomitis : virtus enim moralis, quae est in irrationali parte animae facit eam esse rationi subiectam. Atqui plenitudo gratiae, quam B. Virgo in sua conceptione recepit, virtutes morales in ipsa perfectissime adduxit. Ergo in B. Virgine fomes peccati fuit totaliter sublatus in primo instanti suae conceptionis passivae. Unde Richardus Victorinus[2] ait : *In reliquis sanctis magnificum habetur quod a vitiis nequeant expugnari; in Virgine mirificum videtur quod a vitiis non posset ipsa, vel in modico impugnari.* Ideoque fomes in B. Virgine non modo fuit compressus et repressus, sed totaliter suppressus.

II. Beata Virgo a Deo praedestinata est, ut esset generis humani coredemptrix, et sic ut quodammodo satisfaceret, sub Christo et una cum Christo, pro peccatis totius generis humani. Atqui fomes peccati est defectus quidam, non ordinatus ad satisfaciendum, sed potius inclinans ad contrarium satisfactioni : tanto enim satisfactio est potior, quanto diminuitur inclinatio ad peccatum. Ergo in Beatissima Virgine nullimode fuit peccati fomes[3].

1. 3 Quaest. XV, a. 2. — 2. L. II, de Emman., p. I, 31. — 3. Cf. S. Thom. loc. cit.

7. — **Reprobanda sententia.** — Minus tamen probanda aliquorum sententia est qui, cum Vega[1], ponunt carnem B. Virginis non fuisse ullimode fomiti obnoxiam, etiam inspecta conceptione tantummodo activa, quod videtur etiam S. Thomae a Villanova placuisse, dum ait[2] : *Antequam anima illa sanctissima infunderetur, plene fuit caro illa mundata ab omni faece et labe; et anima cum infusa est, nullam habuit ex carne, neque contraxit labem peccati, sicut scriptum est : Factus est in pace locus eius*[3], *id est domus divinae Sapientiae sine omni fomite peccati formata est.* Debuisset enim B. Virgo, nisi intuitu meritorum Christi fuisset praeservata, contrahere peccatum originale, et sic etiam peccati fomitem habere.

8. — **Scholion I.** — Hoc tamen non officit quominus B. Virginis parentes, divina illos protegente gratia, absque actuali fomitis concupiscentia, sed solum ex ferventissimo in Deum amoris actu, Beatam Virginem genuerint, sicut in Revelationibus S. Brigittae habetur[4], et S. Damascenus ipse tradit[5], his verbis Virginis parentes alloquens : *Caste enim ac sancte munere vestro functi, virginitatis thesaurum produxistis... Par enim erat ut virginitas ex pudicitia orta, solum illud unigenitum lumen corporea ratione produceret.*

Unde valde diminuta fuisse dicenda est ista fomitis occupatio in carne Beatissimae Virginis, non tamen omnino absens, cum sit sequela illius dispositionis ex generatione seminali ortae et peccatum originale adducentis in actu unionis animae cum corpore : nam sanctificatio personalis parentum non transit in prolem carnaliter genitam, quia talis sanctificatio non respicit carnem, sed mentem; et ideo, etsi parentes B. Virginis fuissent mundati a peccato originali, nihilominus B. Virgo peccatum originale contrahere debuisset et consequenter fomitis infectionem actu habere[6]. Sed quia singulari Dei privilegio in primo instanti suae conceptionis passivae B. Virgo fuit ab originali peccato contrahendo praeservata, ideo etiam in illomet instanti caro eius fuit expurgata ab omni dispositione ad fomitem, quam tamen antea habebat : ita quod non

1. Theologia Mariana, T. I, Palaestra IX, Cert. 1, n. 863. — 2. Conc. III, de Nat. Virg. — 3. Ps. LXXV, 3. — 4. L. I, c. 9. — 5. Orat. I, in Nat. Deip. — 6. 3 Quaest. XXVII, art 2, ad. 4^m.

modo nullo deordinato motu a recto virtutis tramite abduceretur, sed nec ullum inferioris partis conatum unquam pateretur, nec phantasia illius mentem a serenissima divinae contemplationis quiete illam unquam praepediret.

9. — Scholion II. — At per hanc doctrinam non excluditur quin B. Virgo concupierit delectabilia sibi iuxta rationis ordinem. Nam caro naturaliter concupiscit, concupiscentia appetitus sensitivi, id quod est sibi delectabile; sed caro hominis, qui est animal rationale, hoc concupiscit secundum modum et ordinem rationis; ideoque caro Virginis naturaliter appetebat, concupiscentia appetitus sensitivi, escam, potum, somnum et alia quae, secundum rectam rationem, appetuntur, sicut ea appetebat et ipsemet Christus Dominus, ut habet Damascenus[1]; sed hoc ad fomitem minime pertinet, qui importat concupiscentiam delectabilium praeter, imo contra, ordinem rationis[2].

10. — Scholion III. — Nec est ambigendum quin fuerint in anima Beatissimae Virginis affectiones appetitus sensitivi, quae passiones dicuntur, sive sint passiones appetitus concupiscibilis, sive irascibilis. Huiusmodi enim de natura sua malae non sunt, ut volebant Stoici; sed si sint quidem secundum rectam rationem ordinatae, bonae sunt et in usum iustitiae convertuntur. *In disciplina nostra*, ait Augustinus[3], *non tam quaeritur utrum pius animus irascatur, sed quare irascatur, nec utrum sit tristis, sed unde sit tristis, nec utrum timeat, sed quid timeat : irasci peccanti ut corrigatur, contristari pro afflicto ut liberetur, timere periclitanti ne pereat, nescio utrum quisquam sana consideratione reprehendat.*

Unde, et cum Christus Dominus hos motus *certae dispensationis gratia ita cum voluit suscepit animo humano, ut cum voluit factus est homo*, ut ait idemmet Augustinus[4], ideo non est cur in B. Virgine eos defuisse dicatur. *Licet Deus*, ait S. Bernardinus Senensis[5], *perfecta dispositione disposuerit Matrem suam, et absque omni culpa servaverit eam, nihilominus tamen cunctae passiones illae quae naturam*

1. L. III, Orthod. Fid. c. 14. — 2. Cf. S. Thom., 3 Quaest. XV, art. 2, ad 2^m. — 3. L. IX, de Civit Dei, c. 5. — 4. Ibid., l. XIV, c. 9. — 5. T. II, serm. LI, a. 3, cap. 2.

sine peccato sequuntur, quae scilicet sunt materia exercendae virtutis, in ea plenius remanserunt, tam respectu sui, quam respectu Filii. Unde in ea fuit amor, timor, horror, admiratio, et huiusmodi, secundum quod in aliquo sine peccato esse possunt.

Addi potest id quod de Christi passionibus observari solet, scilicet hos motus in B. Virgine non fuisse perfectas passiones, sed tantummodo inchoatas in appetitu sensitivo, ideoque potius *propassiones* dici debere. Distinguuntur enim propassiones a passionibus quae sunt in nobis, *primo*, quantum ab *obiectum*, quia in B. Virgine, sicut in Christo, non ferebantur ad illicita sicut plerumque in nobis accidit; *secundo*, quantum ad principium, quia in illis iudicium rationis non praeveniebant, quod saepius in nobis habetur; *tertio*, quantum ad *effectum*, quia rationem secum non trahebant, sed manebant intra ambitum appetitus sensitivi [1].

11. — Solvitur difficultas. — Ultimo loco opportunum erit adducere et solvere rationem cur S. Thomae [2] visum fuerit admittere sententiam, quod in B. Virgine, in prima sui sanctificatione fomes fuerit ligatus, et tantummodo in Christi conceptione fuerit totaliter sublatus. Tenet enim S. Doctor quod sensualitas B. Virginis, aliunde in malum de se inclinata, ab omni inordinato motu fuerit prohibita, tum per abundantiam gratiae in sanctificatione receptae, tum maxime per divinam Providentiam, et hoc quidem usque ad conceptionem carnis Christi in eius utero, quo tempore omnis inclinatio in malum fuit extincta.

Prima ratio a S. Doctore adducta, est quia talis positio, scilicet quod fomes fuerit totaliter tunc sublatus, derogat, *in aliquo, dignitati Christi, absque cuius virtute nullus a prima damnatione liberatur.* — Sed ratio haec rem sedulo perpendenti vana esse apparebit : quandoquidem, quod B. Virgo nec defectum originalis institiae unquam senserit, nec fomitem concupiscentiae ullimode habuerit, etsi non sit ex instrumentalitate humanitatis Christi, cum haec nondum existeret [3], tamen hoc totum fuit ex praevisis Christi meritis, qui, sicut potuit redimere antiquos Patriarchas, suos nempe secundum carnem remotos progenitores, ita potuit *praeservare*

1. Cf. 3 Quaest. XV, art. 4. — 2. 3 Quaest. XXVII, art. 3. — 3. Cf. quae tradidimus in Tract. *de Incarnatione*, Quaest. XIII, a. 2, n. 5.

suam Matrem ne unquam sub peccati teneretur potestate. Concupiscentia vero peccati rationem materialiter habet; nam S. Paulus iam regeneratus ingemiscens aiebat[1] : *Carnalis sum, venumdatus sub peccato;* et rursus[2] : *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?*

Nec melior est *altera* ratio quam tradit Angelicus, ex eo petita quod immunitas damnationis primo apparere debuerit in carne Christi; unde licet per fidem Christi aliqui ante eius Incarnationem sint ab illa damnatione liberati secundum spiritum, tamen nullus immunis esse debuit a *lege carnis* seu a fomite ante quam Christus caro fieret, sicut nullus adeptus est carnis immortalitatem, antequam caro Christi resurgeret immortalis.

Siquidem, haec ratio, si bene perpendatur, aliud non evincit, nisi quod illorum mirabilium effectuum, gratiae et miraculorum, qui ante se completi fuerunt, humanitas Domini nostri non extiterit causa efficiens instrumentalis, cum repugnet causam efficientem etiam instrumentaliter operari antequam sit. Sed bene esse potuit causa meritoria illorum effectuum, secundum quod Christus est et dicitur caput totius Ecclesiae, non solum secundum ordinem et perfectionem, sed etiam secundum virtutem, tum per respectum ad hominum animas, tum etiam per respectum ad eorum corpora[3].

Quocirca sicut B. Virgo fuit, ex singulari Dei privilegio, in sua conceptione ab omni peccato immunis reddita virtute meritorum Christi, licet non per eius humanitatem tanquam per instrumentum, ita retinendum est ipsam eadem ratione ab omni peccati fomite in sua conceptione fuisse liberatam, quod utique catholice verum est, utpote tantae Matri dignius et redemptionis oeconomiae conformius.

12. — Corollarium. — Ex hac doctrina de facili deducitur Deiparam rite proponi posse tanquam, sub Christo et cum eo, typum illius perfectae et integrae naturae, quam Deus in Adamo et Eva primitus condiderat, quam vero peccati foeditas corrupit. *Nous sommes,* ait Auguste Nicolas[4], *si misérables, que dans l'homme le plus vertueux, dans le saint, il y a un être porté à tous les crimes,*

1. Rom., VII, 14. — 2. Ibid., 24. — 3. 3, 3 Quaest. VIII, art. 1 et 2. — 4. La Vierge Marie, etc. T. I, p. 188.

qui seul gronder, et se soulever au dedans de lui-même les instincts les plus brutaux et les plus pervers, et qui, hélas! quelquefois tombe sous leur joug. C'est que nous sommes déchus, malades, brisés, réellement misérables. At vero, de Deipara aliud omnino edisserendum est[1]. *Depuis la plante des pieds jusqu'au sommet de la tête, il n'a dû rien se rencontrer en Marie qui fût inconvenant, défectueux, choquant : tout a dû être fait au tour de la divine Sagesse, admirablement exempt de toute superfluité, ouvré en perfection, et avec une délicatesse exquise. Et c'est ce que dit excellemment l'Évangile lorsqu'il appelle Marie* PLEINE DE GRACES, *parole qui, dans sa brièveté, épuise tout panégyrique, surtout lorsqu'on considère que ce n'est pas de la bouche d'un mortel, mais des lèvres d'un ange, ambassadeur de la Cour céleste, qu'elle sort, comme expression de son admiration et de son hommage :* AVE, MARIA, GRATIA PLENA.

Unde Deiparam salutare possumus verbis Adami a S. Victore[2] :

« *Salve Verbi sacra parens,*
Flos de spinis, spina carens,
Flos spineti gloria.
Nos spinetum, nos peccati
Spina sumus cruentati ;
Sed tu spinae nescia. »

ARTICULUS III. — *De Beatae Mariae Virginis impeccabilitate.*

1.— Ratio articuli.— Remota a Deipara omni prorsus originalis maculae labe, necnon adserta in ipsa fomitis, sive in actu secundo, sive etiam in actu primo, carentia, necesse est, ad hoc ut negativae perfectionis Deiparae, quae in immunitate ab omni peccato consistit, consideratio compleatur, ut ostendatur animam B. Virginis nullo unquam actuali peccato fuisse commaculatam, sed nec commaculari potuisse.

Ubi, suppositis iis quae superius statuta sunt circa non incompossibilitatem, absolute loquendo, divinae maternitatis cum peccato, duo statuenda veniunt : alterum, circa factum dogmaticum, alterum vero circa huius facti rationem modumque intelligendi, quibus coronidis instar aliqua adiicientur pro solvendis

1. Op. cit. T. II, p. 157. — 2. Prosa pro Assumpt. B. M. V. Apud Plazza, CAUSA IMM. CONC. p. 100.

quibusdam dubiis, sive ex aliquibus Patribus, sive ex Sacra Scriptura depromptis.

Posset autem quaestio praesens etiam inscribi de *sanctitate* Beatissimae Virginis Mariae: sanctitas enim, ut ait auctor libri de divinis Nominibus[1], *est ab omni labe criminis libera et perfecta et prorsus immaculata mundities*, ἡ πάντος ἁγους ἐλευτέρα, καὶ παντελής, καὶ πάντη ἄρχαντος καθαρότης.

2. — PROP. I. — **Beatissima Virgo nulla unquam actualis peccati labe commaculata est.**

Propositio ista est de fide contra Lutheranos et Calvinistas, quibus subobscure Ecclesia Anglicana suffragari videtur, dum in articulo decimo quinto[2], ab immunitate a peccato quemcumque alium praeter Christum excludit.

3. — **Prob.** — **I. Auctoritate.**— Haec autem veritas ita traditur a Tridentino Concilio[3]: *Si quis hominem, semel iustificatum dixerit posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia, vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de Beata Virgine tenet Ecclesia, anathema sit.* Celebria quoque sunt hac in re S. Augustini verba[4]: *Excepta itaque sancta Virgine Maria, de qua, propter honorem Domini, nullam prorsus, cum de peccatis agitur, haberi volo quaestionem: unde enim scimus quid ei plus gratiae collatum fuerit ad vincendum ex omni parte peccatum, quae concipere ac parere meruit, quem constat nullum habuisse peccatum? Hac ergo Virgine excepta, si omnes illos sanctos et sanctas, cum hic viverent, congregare possemus, et interrogare utrum essent sine peccato, quid fuisse responsuros putamus?* Praeclare quoque Sanctus Bernardus[5]: *Ego pulo quod et copiosior sanctificationis benedictio in eam descenderit, quae et ipsius non solum sanctificaret ortum, sed et vitam ab omni deinceps peccato custodiret immunem, quod nemini alteri in natis quidem mulierum creditur esse donatum.*

4. — **II. Ratione theologica.** — Ubi tamen primo loco observandum venit totam quaestionem proponi tum quantum ad peccatum mortale, tum quantum ad peccatum veniale; licet enim non possit in homine originali peccato infecto adesse peccatum

1. C. XII. — 2. Inter 39 articulos. — 3. Sess. VI, can. XXIII. — 4. Lib. de Nat. et Grat., c. XXXVI, n. 42, ante med. — 5. Vide supra, p. 130. —

veniale nisi praecesserit mortale[1], tamen homo in innocentia constitutus potuisset peccare tantummodo venialiter, ideoque Beata Virgo posset fingi solum venialia commisisse.

Ratio autem propositae theseos a S. Thoma ita exponitur[2]. Quandocumque Deus aliquem eligit ad quemdam specialem statum, ita electum praeparat atque disponit, ut ipse idoneus inveniatur ad id omne praestandum ad quod eligitur. Ita enim S. Paulus[3]: *Sufficientia nostra ex Deo est, qui et idoneos nos fecit ministros Novi Testamenti.* Atqui Deus elegerat B. Virginem in Matrem Filii sui. Ergo electam suam Matrem, per suam gratiam idoneam fecit, ut ea omnia praestaret, quae ad tantum officium pertinebant. Atqui peccatum B. Virginem inidoneam reddidisset officio suo adimplendo. Ergo B. Virgo peccatum minime commisit.

5. — Exponitur argumentum. — Sane, α) quemadmodum *gloria filiorum patres eorum*[4], ita ignominia Matris, etiam venialiter peccantis, ad Filium quodammodo redundasset. Praeterea, β) cum Christus sit essentialis sanctitas, nec ullam, etiam tenuem, peccati ullius maculam admittat, iuxta illud : *Quae conventio Christi ad Belial*[5], singularis affinitas quam habuit cum Beatissima Virgine minime sinebat ut illa, ex qua carnem assumere non detrectabat, aliqua etiam umbratili labe polluereturDemum γ) cum *in malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis*[6], ideo mulier illa praecellens, quae corporaliter et modo quodam permanenti aeternae Sapientiae Incarnatae habitaculum fiebat, non debebat subiici, ullo vitae suae mortalis tempore, peccati insultibus. Hinc concludit S. Thomas : *Confirmatio in bono B. Virgini competebat, quia Mater erat divinae Sapientiae, in quam nihil inquinatum incurrit.*

6. — Scholion I. — Quocirca quod in Cantico Canticorum[7] legitur : *Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te,*

1. Huius ratio est, quia primum hominis officium, cum ad annos discretionis pervenerit, est convertere se ad Deum, saltem sub ratione boni in communi apprehensum, semper enim finis prior est in intentione; unde si hoc homo faciat, remittitur ei peccatum originale, si autem non faciat, praeter originale etiam actuale habetur quod, propter rei gravitatem, mortale est. Cf. 1 2ae, Quaest. LXXXIX, art. 6. — 2. Cf. 3 Quaest. XXVII, art. 4. — 3. 2 Cor., III, 5, 6. — 4. Prov., XVII, 6. — 5. 2 Cor., VI, 15. — 6 Sap., I, 4. — 7. IV, 7.

Ecclesia in sua liturgia, Patresque in suis scriptis, Beatissimae Virgini Mariae applicare consueverunt, quasi *nullo unquam labis naevo maculata* fuerit[1]. Quod profecto nulli alii praeter ipsam competit; nam si quando aliqui sancti a peccato originali, mox post suam conceptionem, fuerint emundati, tamen concupiscentiae fomitem habuerunt, unde peccaverunt venialiter, non quidem deliberative, sed per subreptionem vetustatis[2]. Unde ait S. Thomas[3]: *B. Virgini praestitum est ut de caetero non peccaret nec mortaliter, nec venialiter; aliis autem sanctificatis creditur praestitum esse, ut de caetero mortaliter non peccarent, divina eos gratia protegente*[4].

7. — Scholion II. — Porro, haec confirmatio in iustitia in Matre Dei, specialissimo privilegio ex parte Dei adscribenda est, ut docet S. Thomas[5]; non enim status innocentiae secum fert de natura sua confirmationem in iustitia, sicut apparet ex Adamo et Eva in illo statu peccantibus, et etiam ex hoc quod si pueri in statu innocentiae nati fuissent, non fuissent in iustitia confirmati, sed quamdiu non fuissent beatificati visione Dei, potuissent peccare[6].

Quae cum in tuto posita sint, quaeritur modo ex quonam titulo, utrum intrinseco, an extrinseco, Beatissima Virgo impeccabilis exstiterit, et quanam ratione in bono confirmata fuerit, utrum scilicet physice an moraliter tantum. Ad cuius solutionem, praemittenda est limpida S. Thomae doctrina de confirmatione in bono.

8. — Quomodo confirmatio in bono habeatur. — *Aliquis*, ait Angelicus[7], *potest confirmari in bono dupliciter. Uno modo, simpliciter, ita scilicet, quod habeat in se sufficiens suae firmitatis principium, quod omnino peccare non possit; et sic beati sunt confirmati in bono... Alio modo dicuntur aliqui confirmati in bono per hoc quod eis datur aliquod munus gratiae, quo ita inclinantur in bonum, quod non de facili possunt a bono deflecti; non tamen per hoc ita retrahuntur a malo, quin omnino peccare non possint, nisi divina providentia custodiente, sicut dicitur de immortalitate Adae, qui*

1. Bulla Ineffabilis. — 2. Vide Cornel. a Lapide in Luc., I, 41. — 3. 3 Quaest. XXVII, art. 6, ad 1^m. — 4. Cf. Tract. nostrum de Gratia Christi, Quaest. I, art. 8, n. 3. — 5. 1 Quaest. C, art. 2. — 6. Ibid. — 7. Quaest. XXIV, de Verit., art. 9.

ponitur immortalis, non quod omnino aliquo sibi intrinseco protegi posset ab omni exteriori mortifero, utpote ab incisione gladii et aliis huiusmodi, a quibus tamen divina providentia conservabatur; et hoc modo aliqui in statu viae possunt confirmari in bono, et non primo : quod sic patet.

Non enim potest aliquis omnino impeccabilis reddi, nisi omnis origo peccati auferatur. Origo autem peccati est vel ex rationis errore, quae in particulari decipitur circa finem boni, et circa utilia, quae in universali naturaliter appetit; vel ex hoc, quod iudicium rationis intercipitur propter aliquam passionem inferiorum virium. Quamvis autem alicui viatori concedi possit ut ratio nullatenus erret circa finem boni, et circa utilia in particulari per dona sapientiae et consilii, tamen non posse intercipi iudicium rationis, excedit statum viae, propter duo. Primo et principaliter, quia rationem esse semper in actu rectae contemplationis in statu viae, ita quod omnium operum ratio sit Deus, est impossibile. Secundo, quia in statu viae non contingit inferiores vires ita rationi esse subditas, ut actus rationis nullatenus propter eas impediatur, nisi in Domino Iesu Christo, qui simul viator et comprehensor fuit. Sed tamen per gratiam viae ita potest homo bono astringi, quod nonnisi valde de difficili peccare possit, per hoc quod ex virtutibus infusis inferiores vires refraenantur, et voluntas in Deum fortius inclinatur, et ratio perficitur in contemplatione veritatis divinae, cuius continuatio ex fervore amoris proveniens hominem retrahit a peccato. Sed totum quod deficit ad confirmationem, completur per custodiam divinae Providentiae in illis qui confirmati dicuntur; ut scilicet quandocumque occasio peccati se ingerit, eorum mens divinitus excitetur ad resistendum.

9. — **Tertius confirmationis modus.** — Secundum hanc doctrinam, resultat duplici modo posse hominem confirmari in bono : uno modo, per aliquam formam intrinsece divinitus superadditam, hominem permanenter in bono detigentem, et haec est lumen gloriae in beatis. Alio modo, per aliquod robur intrinsece facultatibus superadditum, quod tamen non adimit totaliter facultatem peccandi, remanente radicali inclinatione in malum ex parte virium inferiorum, et innata capacitate in ratione ut decipiatur : ad quae vincenda specialis adsit Dei adsistentia.

Sed praeter istos duos modos adest et tertius, quo scilicet Deus aliquem specialiter protegit, qui ita sit in innocentia constitutus, quod nec fomitem peccati habeat, nec deceptioni sit obnoxius, sicut fuit Adamus ante lapsum; quo in casu, confirmatio habebitur, non quidem per hoc quod Deus hominem adsistat ne inferiora invadant superiora, aut ne ratio in deceptionem inducatur, sed ne mala voluntas rationem ad se pertrahat peccando.

Hisce positis, iam constat B. Virginem non fuisse confirmatam secundo modo, cum ipsa non habuerit fomitem peccati, nec obnoxia fuerit deceptioni. Restat ergo ut quaeratur utrum primo an tertio modo in bono confirmata fuerit.

10. — PROP. II.— **B. Virgo α) non fuit in bono confirmata per aliquam formam intrinsece superadditam, sed β) per hoc quod Deus specialiter eius voluntati iugiter adstitit, ne in malum aliquando inclinaretur.**

Prob. 1ª Pars, scilicet B. Virginem non totaliter ab intrinseco habuisse sufficiens suae firmitatis principium.

Revera, istud principium ab intrinseco petitum oritur ex physica impossibilitate falso apprehendendi aliquid ut Summum Bonum dum non est, ipsique adhaerendi : est enim peccatum actus quo aliquid falso apprehenditur ut Summum Bonum, eique adhaeretur. Atqui talis impossibilitas non oritur nisi ex eo quod quis videt permanenter Deum per lumen gloriae, tanquam per formam permanentem, excludentem possibilitatem contrariae formae, qua scilicet aliquid falso apprehendatur ut Summum Bonum.

Hinc egregie S. Thomas[1] : *Ex hoc creatura rationalis in iustitia confirmatur, quod efficitur beata per apertam Dei visionem, cui viso non potest non inhaerere, cum ipsa sit ipse essentia bonitatis, a qua nullus potest averti, cum nihil desideretur et ametur, nisi sub ratione boni. Et hoc dico secundum legem communem.* Atqui, licet probabiliter possit retineri quod Beatae Virgini aliquando in vita mortali fuerit concessa, ut infra dicetur[2], visio Dei per essentiam, attamen haec visio non fuit per lumen permanens, sed transiens, tale scilicet quod non sufficienter subiectum defigeret in

1. 1 Quaest. C, art. 2. — 2. Art. 7, n. 3.

bono. Hoc igitur modo Christus solus fuit impeccabilis, qui simpliciter fuit comprehensor, non autem B. Virgo, quae comprehensor in hac vita mortali non fuit.

11. — Prob. 2ª Pars. — Cum alii sancti habuerunt fomitem, gratia sanctificationis non sufficiebat ad hoc quod nunquam prorumperent in aliquem inordinatum motum, secus virtute illius gratiae hoc eis fuisset praestitum, ut nullus motus posset esse in sensualitate eorum, nisi ratione praeventus, et ita fomitem non habuissent[1]; ideoque existente in illis fomite et consequenter possibilitate alicuius motus inordinati, erat necesse ut haberent complementum impeccabilitatis ex divina Providentia, quae non sineret in illis aliquem motum inordinatum insurgere. Atqui Beatissima Virgo fomite caruit; ideoque ex omnibus viribus suis undequaque ad bonum ordinatis habuit, ut peccare non posset; non quasi forma quadam intrinsece excludente peccati possibilitatem, qualis esset lumen gloriae in beatis, sed viribus internis B. Virginis ita instructis ut, manente illa dispositione divinitus et gratuito data, malum nullatenus amplecteretur, et a Summo Bono nunquam deflecteret.

Re quidem vera, prima origo vel causa peccati in Beatissima Virgine non potuisset esse ex rebellione inferiorum virium contra superiora. Nam ipsa erat in statu innocentiae constituta; atqui in statu innocentiae, *quamdiu anima maneret Deo subdita, tamdiu in homine inferiora superioribus subdebantur*[2]. — *In statu innocentiae*, ait S. Thomas[3],... *erat infallibilis ordinis firmitas, ut semper inferius contineretur sub superiori, quamdiu summum hominis continebatur sub Deo; ...et ideo oportebat quod inordinatio in homine non esset, nisi inciperet ab hoc quod summum hominis non subderetur Deo, quod fit per peccatum mortale*[4]. Sed nec prima peccati origo poterat esse deceptio in intellectu eiusdem : nam deceptio quaevis, etiam levissima, est malum quoddam; sed, innocentia manente, quemadmodum in membris corporis erat quidem carentia perfectionis cuiusdam, puta claritatis, non tamen aliquod malum inesse

1. Cf. 3 Quaest. XXVII, art. 4, ad 1^m. — 2. 1 Quaest. XCIV, art. 4. — 3. 1 2^ae Quaest. LXXXIX, art. 3. — 4. Cf. 1 Quaest. XCV, art. 1.

poterat, ita in intellectu poterat esse carentia cuiusdam notitiae, non tamen existimatio falsi aut deceptio, quae malum est[1].

Quocirca, sicut in homine in statu innocentiae constituto, prima origo peccati non fuit nisi inordinatio voluntatis se amantis et Deum odio habentis, ita in Beatissima Virgine origo peccati alia esse non poterat; at, ex speciali Dei Providentia illam ingiter assistente, tam recta fuit voluntatis inclinatio, et ita efficaciter custodita ne in malum deviaret, quod nunquam peccatum committeret aut mortale, aut etiam veniale. Quae tamen custodia non debet concipi ad instar formae inhaerentis quale esset lumen gloriae; sed potius per modum motus vel specialissimae adsistentiae, qua ejus voluntas propensissimo charitatis fervore ita ingiter continebatur in Deo, ut nunquam ab eo deflecteret.

12. — Corollarium. — Ex quibus apparet quod Beatissima Virgo, licet modo minus perfecto quam beati, tamen longe perfectius quam caeteri sancti in bono confirmata fuerit; quia isti quidem, speciali Providentia illis adsistente, ab omni voluntario actu malo custodiuntur, non autem ab illis involuntariis motibus qui primo-primi dici solent, quos et ipse Paulus se pati testabatur, dum aiebat[2] se videre in membris suis legem repugnantem legi mentis et illum captivantem in lege peccati; a quibus motibus, tanquam a subreptione vetustatis, Ecclesia orat ut expurgemur. Quocirca illi, quantum ad mortalia, fuerunt in bono confirmati, non autem quantum ad venialia; B. Virgo autem confirmata fuit in bono et quantum ad mortalia, et quantum ad venialia quaecumque.

Quapropter, rite invocari potest Deipara hisce verbis Iosephi Hymnographi[3]: *Sancta Virgo, Christi Mater, gloria martyrum, angelorumque laetitia, cum hisce deprecare Filium tuum, ut servorum tuorum misereatur illosque servet.* Ἁγία παρθένε, μήτηρ Χριστοῦ, μαρτύρων ἡ δόξα, καὶ ἀγγέλων ἡ χαρμονή, σὺν τούτοις δυσώπει τὸν υἱόν σου, τοῦ οἰκτειρῆσαι καὶ σῶσαι τοὺς δούλους σου.

13. — Quaerenti autem utrum B. Virgo fuerit confirmata in bono statim post eius conceptionem, an tantummodo post Christi

1. I Quaest. XCIV, art. 4. — 2. Rom. VII, 23. — 3. Menolog., die XXXI, Maii, Ode α'. Vide Passaglia, Comment., etc., II p. 129.

Incarnationem, respondemus certius adfirmari Deiparam, in illo momento quo anima in eius corpus infusa est, et ut mox dicemus[1] gratia pro modo suo repleta, huiusmodi impeccabilitatis privilegio fuisse donatam; nec in hac re standum est Angelici Doctoris sententiae[2], volentis tantummodo post Christi Incarnationem Beatam Virginem hoc privilegio fuisse donatam : siquidem hoc ipse adserebat cohaerenter sententiae suae de exclusione fomitis in Deipara nonnisi post Incarnationem facta : quam sententiam minime probandam esse superius[3] diximus.

14. — Solvuntur difficultates. — Contra egregiam hanc et singularem Deiparae sanctitatis dotem, auctores qui, inter Protestantes praesertim, huic privilegio invident, aliqua adducere solent ex antiquioribus Patribus, per quae eximia illa sanctitas labefactari videtur. Verum, in contrarium observatur imprimis Patres illos, ut in pluribus, ad Christum unice respexisse, ut illius tantum virtutes perfectionesque rimarentur, ideoque de Beatissima Virgine non tam expresse aut ex professo locutos fuisse.

Accedit quod interdum naevum aliquod in B. V. admitti censuerunt eo pacto, ne scilicet Christi reparativa virtus frustrari videretur relate ad ipsam, si nempe aliqua macula in ea non fuisset expianda; quae tamen ratio nihil probat, cum Christi virtus abundantior ostenditur ex eo quod Matrem suam a naufragio totaliter prohibuerit, quam ex eo quod illam ex abyssi profundo eripuisset.

Hoc modo, inepte prorsus, argumentabatur Origenes[4] : *Scandalizati sunt universi, in tantum ut Petrus quoque, apostolorum princeps, tertio denegarit. Quid? Putamus quod scandalizatis apostolis, Mater Domini a scandalo fuerit immunis? Si scandalum in Domini passione non passa est, non est mortuus eius Filius pro peccatis eius. Si autem omnes peccaverunt et egent gloria Dei, iustificati gratia eius et redempti, utique et Maria illo tempore scandalizata est. Et hoc est quod nunc prophetat Simeon.* — Profecto, si, ut ait S. Basilius[5] *oportuit Dominum pro omnibus gustare mortem, et propitiationem factum mundi, omnes in Sanguine suo iustificare*, beatissima Virgo iustificari potuit sanguine Christi, non ex peccatrice, sed tantum-

1. Art. seq. — 2. 3 Quaest. XXVII, art. 5, ad 2[m]. — 3. Art. praec. — 4. Hom. XVII, in Luc. — 5. Ep. Ad Optimum, sc. 317, in fin.

modo et simpliciter ex non iusta, iusta effecta; ideoque excedit nimis vim huiusmodi praemissae conclusio quam exinde ipsemet Basilius infert : *Anima omnis, passionis tempore, dubitationi cuidam fuit subiecta, secundum Domini vocem, qui dixerat : Omnes vos scandalum patiemini in me.*

15. — Patrum voces ambiguae. — Attamen Patrum voces quae contrariae Deiparae sanctitati prima fronte videntur, persaepe in bonam partem exponi possunt. Sic istum Basilii locum qui citata verba praecedit : *Beata Virgo assistens Cruci et aspiciens singula, post testimonium Gabrielis, post ineffabilem divinae conceptionis notitiam, post ingentem miraculorum ostensionem, animo fluctuabat*, S. Thomas intelligi vult de dubitatione non infidelitatis, sed admirationis et discussionis, secundum quod ex una parte Maria videbat Christum pati tam abiecta, ex alia vero considerabat eius mirifica opera [1].

Aliquando vero Patrum propria non sunt quae illis attribuuntur, cuiusmodi sunt ista [2] : *Hoc utique significavit, quia etiam Maria, per quam gestum est mysterium Incarnationis Salvatoris, in morte Domini dubitaret : ita tamen ut resurrectionis honore, et virtute Domini firmaretur. Omnes enim stupore quodam in morte Domini dubitarunt, non tamen in dubitatione permanserunt... Quis enim non ambigeret, videns eum qui se Filium Dei dicebat, sic humiliatum, ut usque ad mortem descenderet?* Quae verba S. Augustino attributa, eius non sunt, sed potius cuiusdam haeretici auctoris, ut habet Bellarminus [3].

Quandoque tamen absolute deserendi sunt, dum in proprio sensu loquentes, nec universalem traditionem repraesentantes, a veritate catholica excedunt. Talis est Chrysostomus, dum [4] exponens ista verba [5] : *Quae est mater mea, et qui sunt fratres mei*, ait : *Quoniam humani aliquid patiebantur, non utile quippiam audire volentes, sed ostentare tantum se propinquos illius esse et ex eo gloriolam captare... Quippe volebat* (Maria) *ostentare populo se Filio dominari, et in eum auctoritatem exercere, cum nondum de*

1. Cf. 3 Quaest. XXVII, art. 4, ad 2^m. — 2. Lib. Qq. Vet. et Nov. Testam. inter Opp. S. Augustini, q. 73. — 3. Lib. de script. eccles. — 4. Hom. XXVII, in Matth. — 5. Matth., XII, 48.

ipso magnum aliquid imaginatione sua sibi proponeret, ideo intempestive accessit. Et[1] Mariae petitionem in Cana explicans, ait : *Volebat enim tum de illis bene mereri, tum seipsam illustriorem per Filium facere. Ac fortassis humani aliquid est passa, quemadmodum et fratres illius dicentes : Manifesta teipsum mundo, sic cupientes gloriam ex miraculis capere. Propterea durius illi respondit.*

Attamen Angelicus doctor arbitratur[2] verba illa Chrysostomi posse ita exponi ut intelligatur Dominum cohibuisse in Maria *non inordinatum inanis gloriae motum quantum ad ipsam, sed id quod ab aliis posset aestimari.*

Ea quoque quae furtim a calamo S. Cyrilli Alexandrini[3] excidere, ineptiora sunt, quam ut Ecclesiae mentem exprimére videantur. *Gladius* (Simeonis), inquit, *appellatur acuta illa vis et impetus perturbationis quae mulierculae mentem in absurdas cogitationes divideret.* Nec propius ad verum accedit, dum rationem reddens quare Christus in cruce pendens Matrem Ioanni commendaverit, ait quod, cum ea *in scandalum incidisset, et cogitationum perturbationibus implicata esset...* (Christus) *hanc egregio mystagogo commisit discipulo suo, qui mysterii illius altitudinem recte et idonee explicare posset:* B. enim Virgo, ut infra ostendetur, nihil ab hominibus didicit.

Relinquendus pariter est Tertullianus, dum[4] de eo disserens : *Quae est Mater mea et qui sunt fratres mei,* -ait : *Sed quae ratio responsi matrem et fratres ad praesens negantis? Discat etiam Apelles. Fratres Domini non crediderant in illum, sicut Evangelio ante Marcionem edito continetur. Mater aeque non demonstratur adhaesisse illi, cum Marthae et Mariae aliae in commercio eius frequententur.*

16. — Scripturae loca dubia. — Caeterum, locorum quae in Sacra Scriptura obiici possent haud difficilis redditur ratio. Illa enim potissime tria sunt.

Primus est[5] : *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* —In quem locum opportune advertit S. Bernardus[6] : *Non dubitat* (Maria) *de facto, sed modum requirit et ordinem; neque enim quaerit an fiet istud, sed quomodo.*

1. Hom. XXI, in Io. — 2. Loc. cit., ad 3^m^. — 3. In Comment ad Io. — 4. Lib. de Carne Christi, c. 7.— 5. Luc., I, 34.— 6. Hom. 4 sup. *Missus est.*

Alter locus est [1]: *Fili, quid fecisti nobis sic?* — Quae verba dicenda est Beatissima Virgo, non ut de Filio impatienter conquereretur, protulisse, sed ut profundissimum doloris sensum, modo humilitati suae congruo, panderet, quemadmodum fecit Christus dum ait [2]: *Deus meus, ut quid dereliquisti me?*

Tertius locus est, cum postquam dixerat B. Virgo: *Vinum non habent* [3], respondit Iesus [4]: *Quid mihi et tibi est, mulier?* — Sed haec verba ita intelligenda sunt, non quod Christus reprobaverit Beatissimam Virginem, quippe quae non ambitione sed fide in Filii potentiam, et charitate in proximum talia proferebat, ut ait Augustinus [5], sed quod suam ille divinam potentiam manifestare vellet, quarum profecto Beata Virgo non communicabat. *Non repellens*, ait idem Augustinus [6], *de qua suscepit carnem, sed suam hinc maxime insinuans divinitatem, quae divinitas illam etiam foeminam fecerat, non in illa facta erat* [7].

ARTICULUS IV. — *De prima sanctificatione Beatae Mariae Virginis, scilicet in momento suae conceptionis.*

1. — Ratio articuli. — Absoluta iam prima huius capitis parte, quae in eo tota versata est, ut a Deipara omnis imperfectio removeretur, sive quae in eius origine posset actu aut potentia concipi, sive quam vitae suae decursu illa contrahere potuisset, sequitur ut in secunda eiusdem capitis parte, de illius animae perfectionibus adserendis propriissime agatur, quae duae sunt, scilicet gratia et scientia.

Circa quod, *primo*, agendum erit de prima B. Virginis sanctificatione, scilicet in momento suae Conceptionis Immaculatae, seu de sanctificatione initiativa [8]; *secundo*, de profectu Beatissimae Virginis in gratia, seu de sanctificatione perfectiva [9]; *tertio*, de consummatione gratiae Deiparae, seu de gloria eiusdem [10].

Cuius distinctionis ratio hauritur ex ipsomet S. Thoma, qui eam hisce verbis tradit [11]: *In rebus naturalibus, primo quidem est*

1. Luc., II, 48. — 2. Matth., XXVII, 46. — 3. Io., II, 3. — 4. Vers. 4. — 5. Tract. VIII, in Io. — 6. L. IV, de Consensu Evang., c. 10. — 7. Cf. 3 Dist., XII, Quaest. II, art. 1. — 8. Art. praec. — 9. Art. V. — 10. Art. VIII. — 11. 3 Quaest., XXVII, art. 5, ad 2^m.

perfectio dispositionis, puta cum materia est perfecte ad formam disposita; secundo autem est perfectio formae quae est potior, nam et ipse calor est perfectior qui provenit ex forma ignis, quam ille qui ad formam ignis disponebat; tertio autem est perfectio finis, sicut ignis perfectissime habet proprias qualitates, cum ad locum suum pervenerit. Quem in locum faciunt etiam praeclara illa S. Augustini[1] verba: *Charitas inchoata meretur augeri, ut aucta mereatur et perfici.*

Porro, quaestioni de profectu B. Virginis in gratia coniungi debebit quaestio de virtutibus et donis[2]; cui mox successura erit de Deiparae scientia propria investigatio[3], quippe quae nominet altissimae B. Virginis operationis in via principium. — Quantum autem ad illam sanctificationem, quam in primo suae conceptionis momento B. Virgo accepisse credenda est, non tantum *quod* tunc fuerit sanctificata, sed maxime *quo modo* sanctificata fuerit determinandum veniet, scilicet, an per propriam dispositionem, et secundum quamnam acceptae gratiae mensuram.

2. — Praenotandum. — Qua in quaestione, tanquam criterium haberi debet ipsa divina maternitas, ex qua deducendarum veritatum sumendae sunt potissimae rationes. Sedulo tamen caveri oportet quominus divina maternitas, formaliter et per seipsam inspecta, dicatur sanctificare Beatissimam Virginem ut volunt Ripalda, Christophorus de Vega, aliique; gratia enim est habitus quidam supernaturalis informans animam, illamque reddens amicam Dei et spiritualium donorum participem, dicente Paulo de Dei charitate, quae passim pro gratia sumitur, quod *diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis*[4].

Quocirca, sicut gratia unionis separatim accepta, non sanctificavit Christum Dominum, sed hic sanctificatus est gratia habituali ab eius divinitate in eius animam diffusa, ita divina maternitas per se separatim non ita sufficiens fuit ad sanctificandam B. Virginem, quin opus esset ut divina gratia a Deo in eius animam infunderetur : eo vel maxime quia non initio vitae suae actu facta est Mater Dei, sed tantum temporis decursu.

1. Tract. V, in Io. — 2. Art. VI. — 3. Art. VII. — 4. Rom., V, 5.

3. — PROP. I. — **In primo instanti suae conceptionis passivae, B. Virgo sanctificata fuit.**

Prob. Cum B. Virgo exiterit tabernaculum Dei, secundum illud[1] : *In sole posuit tabernaculum suum*[2], de tabernaculo autem testimonii, quod profecto figura extitit Beatissimae Virginis, dicatur quod postquam in ipso cuncta perfecta sunt, nubes illud *operuit et gloria Domini implevit illud*[3], propterea cum cuncta fuerunt perfecta in Beatissima Virgine, scilicet et corpus et anima, recte dicitur B. Virgo sanctificata fuisse iuxta illud : *Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus*[4].

Revera, cum Deus hominem ita constituerit, ut ad ordinem supernaturalem gratuito elevaretur, hinc necesse est ut hic aut in gratia Dei existat, aut eius inimicus fiat; impossibile enim est eum in statu quodam neutrali remanere ; unde, sicut impossibile est, secundum ordinem a Deo praestitutum, hominem gratia divina carere, quin peccato inficiatur, ita impossibile est eum peccato carere, quin gratia divina exornetur. Quapropter et ipsa Immaculata Conceptio B. Virginis sanctificatio vocari posset, licet peccatum nunquam antecesserit, sicut et Christus de se ipse dicebat[5]: *Quem Pater sanctificavit*; at propter huius vocis abusum, ex parte eorum qui volebant festo Conceptionis coli ab Ecclesia solummodo Virginis sanctificationem, Summi Pontifices hanc vocem pro significanda Immaculata Conceptione proscripserunt[6].

4. — **Quaestio.** — Porro, cum Deus unumquemque moveat secundum modum suum, parvuli autem usum rationis nondum adepti sint incapaces eliciendi actum voluntatis, hinc sequitur quod Deus, de lege ordinaria et modo consueto, illos in sacramento baptismatis iustificet absque illorum cooperatione. At, cum nobilius sit ad gratiam accedere proprio motu, quam tandummodo motu

1. Ps. XVIII, 6.— 2. Hebraice tamen legitur : לַשֶּׁמֶשׁ שָׂם אֹהֶל בָּהֶם - quod S. Hieronymus traducit : *Soli posuit tabernaculum in eis*, id est *in coelis*, de quibus in psalmo sermo est, וְהוּא כֶּחָתָן יֹצֵא מֵחֻפָּתוֹ — *et ipse quasi sponsus procedens de thalamo suo.* — 3. Exod., XL, 32. — 4. Ps. XLV, 5.— 5. Io. X, 36. — 6. Vide Bullam Ineffabilis.

alieno, aliunde cum iam noverimus animam Christi Domini proprio voluntatis motu ad gratiam se praeparasse, modo quaeritur utrum et hoc Beatissimae Virgini sit concedendum, ita quod ad gratiam in illo primo instanti suae Conceptionis passivae se per proprios actus disposuerit, sub influxu actualis motionis divinae, quam nunquam praetermitti debere novimus.

5. — PROP. — Beata Virgo in momento suae conceptionis sanctificata fuit per propriam dispositionem.

Prob. Huius veritatis potissima ratio ex eo deducitur, quod decuit Beatam Virginem, propter summam divinae maternitatis dignitatem, modo huic dignitati magis congruo, proindeque nobiliori sanctificari. Atqui, comparatione instituta, nobilior invenitur sanctificatio, quae fit in aliquo subiecto se ad illam liberis suis actibus disponente, quam quae perficitur citra subiecti cooperationem. Ergo B. Virgo fuit sanctificata, in momento suae conceptionis, mediantibus propriis actibus liberis.

Revera, gratia in anima Beatissimae Virginis nullimode cedit gratiae angelorum aut gratiae primorum parentum, non modo secundum quantitatis mensuram, sed etiam secundum adipiscendi modum. Atqui Angeli libere se disposuerunt ad gratiam recipiendam, attamen sub operatione Dei illos ad se convertentis, iuxta illud Augustini[1]: (Bonam voluntatem) *quis fecerat* (in angelis), *nisi ille qui eos cum sua voluntate, id est cum amore casto quo illi adhaererent creavit, simul eis condens naturam et largiens gratiam*[2]? Primi quoque nostri parentes gratiae consensere : *Cum motus voluntatis non sit continuus, nihil prohibet, etiam in primo instanti suae creationis, primum hominem gratiae consensisse*[3].

6. — B. Virgo habuit usum rationis in utero matris. — Quod autem usum rationis B. Virgo habuerit in utero matris, vix ambigendum videtur, cum etiam sancto Ioanni Baptistae concessum fuisse communiter teneatur, iuxta illa quae leguntur[4] : *Et factum est, ut audivit salutationem Mariae Elisabeth, exultavit infans in utero eius, et repleta est Spiritu Sancto Elisabeth;* et aliunde, ut habet

1. L. XII, de Civ. Dei, cap. 9. — 2. Cf. 1 Quaest. LXII, art. 3. — 3. Ibid., Quaest. XCV, art. 1, ad 5^m. — 4. Luc., I, 41.

S. Bernardus[1], *quod vel paucis mortalium est concessum, fas non est credere tantae Virgini esse denegatum.*

Porro, saltum illum et exultationem in sancto Ioanne Baptista naturales fuisse contendit Calvinus ; naturale enim est, ait, ut dum mater prae gaudio gestit, exultet et infans. At, contra, communis Patrum traditio hanc exultationem uti supernaturalem habet, cui Origenes, Ambrosius, Eutymius, Irenaeus, S. Leo, aliique usum rationis addunt, contra Augustinum, qui[2] sub dubio relinquit utrum huiusmodi saltus cum usu rationis in S. Ioanne Baptista fuerit, an tantummodo naturalis, quemadmodum fuit in Iacob et Esau pro primogenitura in utero Rebeccae contendentibus[3], aut etiam quemadmodum fuit in asina Balaam[4] quae, inconscia profecto, locuta est[5].

Ast rationabilius et Ecclesiae sensui conformius dicitur Praecursorem rationis usum in ventre matris habuisse. *Rationabilius* quidem, dicente S. Gregorio[6] : *Intra Matris uterum spiritu prophetiae repletus est ; — Ecclesiae* vero *sensui conformius*, cum ipsamet canat[7] :

Ventris abstruso recubans cubili
Senseras regem thalamo manentem ;
Hinc parens nati meritis uterque
Abdita pandit ;

1. Ep. ad canon. Lugdun. — 2. Ep. CLXXXVII, alias LVII, ad Dardanum. — 3. Gen. XXV, 22. — 4. Num., XXIII. — 5. Verba S. Augustini sunt : *Potuit ergo esse ista* (exultatio Ioannis in utero) *significatio rei tantae* (scilicet quod mulier esset Mater Dei) *a maioribus cognoscendae, non a parvulo cognitae. Nam neque cum hoc ante in Evangelio narraretur, dictum est : Credidit infans in utero eius, sed : Exultavit ; neque ipsa dixit : Exultavit in fide infans in utero meo, sed exultavit in gaudio. Videmus autem exultationem non solum parvulorum, sed etiam pecorum ;... sed haec plane inusitata et nova exstitit, quia in utero..... Ideo..... sicut solent miracula fieri, facta est divinitus in infante, non humanitas ab infante ; quanquam etiam si usque adeo est in illo puero acceleratus usus rationis et voluntatis, ut intra viscera materna iam posset agnoscere, credere, consentire, quod in aliis parvulis aetas expectatur ut possint, etiam hoc in miraculis habendum divinae potentiae.* — S. Thomas (3 Quaest. XXVII, a. 6.) negat sancto Ioanni Baptistae in utero matris existenti usum fuisse liberi arbitrii, cuius rei tamen nullam reddit rationem. — 6. L. III, mor., c. 5. — 7. In hymno diei festi S. Ioannis Baptistae.

porro, merita liberi arbitrii usum profecto supponunt [1]. Quae cum ita sint, a fortiori dicenda erit Beatissima Virgo usum rationis habuisse, et quidem in conceptionis suae momento, necnon per actus liberi arbitrii se ad gratiam disposuisse; unde etiam maiorem donorum Dei copiam accepit.

7. — Solvitur obiectio. — Contra hanc sententiam, quam, inter alios bene multos, tuetur etiam Suarez [2], opponi possunt verba S. Thomae [3], dicentis: *Non habuit B. Virgo usum liberi arbitrii adhuc in ventre Matris existens: hoc enim est speciale privilegium Christi.* — At, facile respondetur nihil privilegio Christi detrahi per hoc quod ponitur B. Virgo habuisse usum liberi arbitrii, non modo in ventre matris quocumque modo, sed in ipsomet conceptionis suae passivae momento, per specialem quamdam et omnino gratuitam Dei dispensationem, cum hoc etiam intuitu meritorum Christi, et ad divinae prolis dignitatem ex tanta Matre oriturae, ponatur.

Nec idem est modus quo Christus habuit usum liberi arbitrii, et quo Deiparae ponitur concessus. Nam Christus, utpote comprehensor statim ab initio suae conceptionis, habuit scientiam beatam, cui etiam addita est scientia infusa per se [4], ad quam quidem scientiam non est necessarius phantasmatum concursus; sed insuper, quia principium activum in eius conceptione fuit Spiritus Sanctus, qui est agens infinitae virtutis, ideo organa corporis possunt dici in illo momento illam perfectionem habuisse, quae necessaria esset ad intellectionem perficiendam, et consequenter ad usum liberi arbitrii naturali modo habendum. — At B. Virgo, nec in vita sua mortali fuit comprehensor, nec concepta est ex Spiritu sancto; ideoque in illo momento suae conceptionis non habuit scientiam beatam nec infusam per se, sed nec habere potuit scientiam acquisitam; nam etiam pueri, in statu innocentiae, recens nati, non habuissent perfectum usum rationis [5]. Restat ergo ut usum liberi arbitrii Deipara habuerit per scientiam infusam per accidens, scilicet secundum pro-

1. Cf. Cornelium a Lap. in praefatum Lucae locum. — 2. Disp. IV, sect. 7 et 8. — 3. 3 Quaest. XXVII, art. 3. — 4. Ibid., Quaest., IX, art. 3. — 5. 1 Quaest. CI, art. 2.

portionem phantasmatum, talem nempe scientiam, quae esset eiusdem speciei ac scientia alias sensuum exercitatione acquisita.

Huius rei ratio est quia scientia per se infusa non est hominis perfectio, nisi secundum quod vitam angelicam participat, scilicet aut ex separatione a corpore, aut ex refluentia scientiae beatae, quae facit hominem penitus spiritualem[1], dum scientia infusa per accidens, licet quantum ad modum acquisitionis superet scientiam acquisitam, tamen quantum ad se ipsam, proportionata est homini hanc vitam mortalem degenti : unde B. Virgo, sicut etiam S. Ioannes Baptista, usum liberi arbitrii habuit per scientiam infusam secundum phantasmatum proportionem.

Nec obstat quod tunc B. Virgo non erat naturaliter capax huiusmodi phantasmatum, cum nondum essent sufficienter explicati illius sensus interni : in hoc enim praecise consistit privilegium, quod hoc in ipsa factum fuerit divina virtute, aut melius ministerio angelorum, qui possunt hominem illuminare, et fortificando eius intellectum, et veritatem proponendo sub similitudinibus sensibilium[2]; unde hoc modo intellectus, usus rationis in B. Virgine in utero matris non esset miraculum proprie dictum, cum fieri potuisset virtute naturali angelorum[3].

8. — **Scholion. I.**— Utrum vero usum rationis, quem diximus Deiparam in momento suae conceptionis habuisse, permanenter postea retinuerit, asserere non auderem, nulla existente ratione sufficienti ponendi illam continuatam derogationem; cum infantis natura, adhuc in utero matris et iuvenilibus vitae suae annis sit, ut magis dormitet, aut ad summum vitam mere animalem explicet ; aliunde satis erat ut B. Virgo constanter in gratia cresceret, cum ad annos discretionis pervenisset ; quin tamen etiam tunc usum liberi arbitrii in sommo haberet, ut quibusdam visum fuit. Nimirum, a Suaresio[4] discedendum nobis videtur, ponente usum rationis in B. Virgine fuisse permanentem per totam vitam; et potius cum Caietano decernendum censemus usum rationis, quem ipsa pro primo instanti habuit, fuisse per modum revela-

1. Vide quae infra dicuntur, art. VII, n. 1. Cf. Tractatum nostrum *de Incarnatione*, Quaest. IX, art. 3, 4. — 2, 1 Quaest. CXI, art. 1. — 3. Vide inferius dicenda, art. VII, n. 10. — 4. T. II, in 3 P. Disp. 4, sect. 7.

tionis propheticae et transeuntis[1]. Nec obstat quod *sine poenitentia sunt dona... Dei*[2], cum illud Deus B. Virgini privilegium non intenderit nisi modo transeunte concedere.

Cum hoc tamen stat quod solemnioribus quibusdem temporibus, usus iste liberi arbitrii Deiparae infanti iterum concedi potuerit, ut inde gratia augmentum acciperet: quo sensu etiam intelligi potest id quod de S. Ioanne plures ex Patribus decernunt[3], illum videlicet in gratia crevisse, ex praesentia B. Virginis, illis tribus mensibus quibus illa apud Elisabeth mansit.

Quae cum ita sint, iam quaerendum est quaenam fuerit gratiae quantitas, quam B. Virgo in illo primo instanti acceperit; pro quo solvendo, sit

9. — PROP. III. — B. Virgo in initio suae conceptionis gratiam recepit in gradu superiori quam ulli unquam creaturae sive humanae, sive etiam angelicae, in eius prima sanctificatione fuerit concessa.

Huius rei *ratio* exinde deducitur quod, cum gratia dilectioni Dei correspondeat, aliunde in primo instanti suae conceptionis B. Virgo plus diligeretur a Deo quam quaecumque alia creatura, eo quod diligebatur ut futura Dei Mater, quae dignitas, ut dictum est, quamcunque aliam dignitatem longe supergreditur, ideo maior fuit gratia B. Virgini in illo instanti collata, quam unquam sancti, etiam summi, in sui prima sanctificatione assecuti fuerint.

10. — Scholion II. — Utrum vero gratia B. Virgini in illo primo momento concessa superaverit gratiam consummatam omnium sanctorum et angelorum collectim sumptorum, licet a multis affirmetur, tamen nobis non videtur sufficienti theologica ratione, aut etiam auctoritate fulciri, ut ultro possit praedicari.

Revera, dignitas B. Virginis tantum gratiae pondus in illius conceptione non exigebat, siquidem tunc non erat, sed *futura* erat Mater Dei; ideoque satis erat ut tunc diligeretur plusquam ulla

1. Vide inferius decenda, art. V, n. 15, III. — 2. Rom., XI, 29. — 3. Apud Sedlmayer, p. I, art. IX, n. 632.

creatura unquam dilecta fuit in initio suae formationis. Accedit quod Deipara ita negotiari debebat in gratia accepta, ut iuges in ipsa progressus faceret: hi autem progressus vix possunt componi cum immensa illa initialis gratiae quantitate.

Auctoritates autem, si bene perpendantur, non probant intentum, sed possunt intelligi sive de momento quo B. Virgo actu facta est Mater Dei, sive de tempore illius in coelum assumptionis.

Auctoritates huiusmodi sunt, primo, illud Psalmi[1]: *Fundamenta eius in montibus sanctis: diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob*, quae, dicunt, Ecclesia B. Virgini accommodat, quasi ad significandum fundamenta et radices sanctitatis illius superexcellere sublimiorum sanctorum fastigia, et ibi incoepisse Deiparam, ubi alii desinunt. In idem adducunt id quod dicit S. Gregorius[2]: *Fuit vir unus de Ramathaim Sophim, de monte Ephraim. Potest huius montis nomine Beatissima semper Virgo Maria Dei Genitrix designari. Mons quippe fuit, quae omnem electae creaturae altitudinem electionis suae dignitate transcendit. Annon mons sublimis Maria, quae, ut ad conceptionem aeterni Verbi pertingeret, meritorum verticem supra omnes angelorum choros usque ad solium deitatis erexit? Huius enim montis praecellentissimam dignitatem Isaias vaticinans ait: Erit in novissimis diebus praeparatus mons domus Domini in vertice montium. Mons quippe in vertice montium fuit, quia altitudo Mariae supra omnes sanctos refulsit.* Denique, adferunt illud sermonis de Assumptione[3]: *Bene gratia plena, quia caeteris per partes praestatur, Mariae vero se tota simul infudit gratiae plenitudo.*

At, si quis diligenter consideret, verba ista possunt optime intelligi de tempore quo Deipara, salutata ab Angelo, facta est Mater Salvatoris, ut etiam innuere videntur sequentia verba Angelici Doctoris[4], quae tamen adduci solent ad probandum quod B. Virgo, in sui conceptione, plus gratiae receperit, quam omnes sancti simul sumpti unquam habuere. *Quanto aliquid*, ait ille, *magis appropinquat principio in aliquo genere, tanto magis participat effectum illius principii: unde Dionysius dicit*[5] *quod angeli qui sunt Deo pro-*

1. LXXXVI, 1, 2. — 2. In Expos. in libros Regum, l. I, c. 1. — 3. Inter opp. S. Hieronymi. — 4. 3 Quaest. XXVII, art. 5. — 5. Cap. 4, libri de Coel. Hierarch.

pinquiores, magis participant de bonitatibus divinis quam homines. Christus autem est principium gratiae, secundum divinitatem quidem auctoritative, secundum humanitatem vero instrumentaliter : unde et dicitur[1] *: Gratia et veritas per Iesum Christum facta est. Beata autem Virgo Maria propinquissima Christo fuit secundum humanitatem, quia ex ea accepit humanam naturam. Et ideo prae caeteris maiorem debuit a Christo gratiae plenitudinem obtinere.* Et antea[2] iam dixerat Angelicus : *Rationabiliter creditur quod illa quae genuit Unigenitum a Patre plenum gratiae et veritatis, prae omnibus aliis maiora privilegia gratiae acceperit.* Profecto B. Virgo non fuit propinquissima Christo, illum generando, nisi in momento illius Incarnationis. Ergo tantummodo in illo momento illi competit praedicta gratiae plenitudo.

Nec aliud evincit ratio *mediatricis* inter Christum et homines de qua inferius[3] agetur. Non enim B. Virgo fuit constituta mediatrix inter Deum et homines, antequam actu esset Mater Dei, cum praecise in hoc ratio mediatricis fundetur, quod Filii Dei naturalis Mater effecta, facta est etiam Mater filiorum Dei adoptivorum; sicut et sacerdos in Nova Lege non est mediator, antequam consecrationem obtineat.

Quod confirmatur ex iis quae de Christo tradit S. Doctor[4]: *Unicuique a Deo datur gratia secundum hoc ad quod eligitur : et quia Christus, in quantum est homo, ad hoc fuit praedestinatus et electus, ut esset Filius Dei in virtute sanctificandi, hoc fuit sibi proprium, ut haberet talem plenitudinem gratiae, quod redundaret in omnes, secundum quod dicitur*[5] *: De plenitudine eius nos omnes accepimus. Sed B. Virgo Maria tantam gratiae obtinuit plenitudinem, ut esset propinquissima auctori gratiae, ita quod eum qui est plenus omni gratia in se reciperet, et eum pariendo, quodammodo gratiam ad omnes derivaret.*

Denique contendenti Immaculatam Conceptionem in B. Virgine facere congruitatem ad tantum gratiae munus, quantum vellent citati auctores, respondetur etiam angelos et Adamum in iustitia originali conditos fuisse : unde et ipsis par fuisset ratio tantam gratiam recipiendi.

1. Io., I, 17. — 2. Ibid., a. 1. — 3. P. III, c. 1, art. II.— 4. 3 Quaest. XXVII, art. 5, ad 1^m. — 5. Io. I, 16.

11.— Scholion III.— Quocirca, licet sancti Hieremias et Ioannes Baptista fuerint in utero materno sanctificati, nam de illo legitur[1]: *Antequam exires de vulva sanctificavi te*, et de isto[2]: *Spiritu Sancto replebitur adhuc ex utero matris suae*, — tamen non tam amplam sanctificationis gratiam sortiti sunt ac Beatissima Virgo. Nam illi quidem propinquissimi Christo exstiterunt quantum ad *expressam figuram sanctificationis eius*[3], Hieremias quidem in quantum et verbis et mysteriis apertissime praenuntiavit Christi vivificam passionem, illamque expressissime praefiguravit propriis passionibus; Ioannes vero, in quantum ad Christi baptismum homines suo baptismo praeparavit: sed B. Virgo coniunctior Christo simpliciter fuit propter maternitatis relationem, ideoque ampliorem gratiam sanctificationis simpliciter obtinuit[4].

12. — Notandum. — Signanter diximus in propositione Deiparam plus gratiae recepisse, in sui conceptione, quam ulli sancto *in sua prima sanctificatione* fuerit concessa: quin negaremus hanc gratiam maiorem fuisse gratia, etiam consummata, supremi inter sanctos: quod quidem forsan erui posset ex sequentibus verbis Pii IX[5]: *Quapropter, illam* (Mariam) *longe ante omnes angelicos spiritus cunctosque sanctos, coelestium omnium charismatum copia de thesauro divinitatis deprompta ita mirifice* (Deus) *cumulavit, ut ipsa ab omni prorsus peccati labe semper libera ac tota pulchra et perfecta eam innocentiae et sanctitatis plenitudinem prae se ferret, qua maior sub Deo nullatenus intelligitur, et quam praeter Deum nemo assequi cogitando potest.* Quidquid sit, certum esse debet unicuique quod posuimus, scilicet Deiparam in sui conceptione saltem plus gratiae recepisse quam ulli unquam sancto in sui prima sanctificatione fuerit concessa.

13. — Difficultas. — Porro, ultima Pii IX verba, ad sensum ex S. Anselmo deprompta[6], locum cuidam difficultati praebent, quia videretur exinde concludendum quod Deus non potuerit facere aliquam gratiam gratia B. Virginis maiorem, sicut non potuit facere maiorem puritatem quam sit puritas B. Virginis: unde Dei potentia finita esse ex hac parte videretur.

1. Hier., I, 5. — 2. Luc., I, 15. — 3. Quaest. XXVII, art. 6, ad 2^m. — 4. Ibid. ad 1^m. — 5. In Bulla Ineffabilis. — 6. De Conc. Virg., c. XVIII.

Cui ita respondet Angelicus[1] : *Dicendum quod puritas intenditur per recessum a contrario : et ideo potest aliquid creatum inveniri quo nihil purius esse potest in rebus creatis, si nulla contagione peccati inquinatum sit ; et talis fuit puritas Beatae Virginis, quae a peccato originali et actuali immunis fuit. Fuit tamen sub Deo, in quantum erat in ea potentia ad peccandum. Sed bonitas intenditur per accessum ad terminum quod in infinitum distat, scilicet Summum Bonum. Unde quolibet finito bono potest aliquid melius fieri.*

ARTICULUS V. — *De secunda sanctificatione Beatae Mariae Virginis, seu de eius profectu in gratia.*

1. — Ratio articuli. — Cum iam constet B. M. V. talem et tantam gratiam in ortu suo a Deo recepisse, sequitur ut proprie determinetur de huius gratiae tum augmento in illius mortalis vitae decursu, tum consummatione in termino ; cum quo de virtutibus donisque agendum erit, quae ex radice gratiae quadam naturali resultantia promanare intelliguntur.

2. — Praenotandum. — Ad sequentis autem doctrinae intelligentiam, praemittendum est augmentum in formis posse dupliciter attendi : uno modo ex parte *subiecti*, secundum quod forma illa magis minusve in subiecto radicatur, sicut aer dicitur magis vel minus calidus ; alio modo, ex parte ipsiusmet *formae*, secundum quod forma ipsa quamdam latitudinem admittit, sicut scientia, quae in se considerata potest recipere augmentum per additionem conclusionum.

Porro, evidens est gratiam accipere posse augmentum ex parte subiecti, puta in hominibus viatoribus, qui possunt magis magisque reduci in actum gratiae ; sed consequenter, ex parte ipsius gratiae, augmentum haberi potest : non quod de ratione ipsius gratiae sit ut accipiat magis et minus, nam etiam minima gratia coniungit Summo Bono[2], sed quia cum gratia sit accidens, accidentis autem esse sit inesse, ex eo quod quis magis reducitur ad actum gratiae, propinquius attingit ad summum gratiae gradum.

1. 1 Dist. XLIV, Quaest. 1, art. 3. — 2. Cf. Quaest. XXVII, de Verit. a. 5.

3. — PROP. — **Beata Virgo crevit in gratia toto vitae suae mortalis decursu.**

Dicitur : *toto decursu vitae suae mortalis*, ut adseratur, contra aliquos theologos, quos inter recensentur Scotus, Alensis et Richardus[1], Beatam Virginem etiam post Verbi conceptionem, in gratia crevisse. Ponebant enim illi quod, quemadmodum Christus, in initio suae conceptionis, ita gratiae plenitudinem fini Incarnationis congruentem receperit, ut haec postea aucta non fuerit, nec sibi, sed tantummodo nobis gratiae augmentum meruerit, ita B. Virgo, ex quo Dei Mater effecta est, tantam gratiae quantitatem sit adepta, divinae maternitatis dignitati correspondentem, ut in ista gratia amplius non profecerit. At huius positionis falsitas ex sequenti argumento manifesta fiet.

4. — **Prob. rat. theol.**, scilicet ex considerata differentia quae est inter Christum et B. Virginem. Revera, in Christo quidem gratia augeri non potuit, nec ex parte ipsius gratiae, nec ex parte subiecti gratiam participantis. Non ex parte *gratiae :* quia finis gratiae est unio creaturae rationalis ad Deum : non potest autem intelligi maior unio creaturae rationalis ad Deum, quam quae est in persona : ideo gratia Christi pertingit ad summam mensuram gratiae. Non ex parte *subiecti*, quia a primo instanti suae conceptionis, Christus fuit verus et plenus comprehensor[2]. — At, unio divinae maternitatis cedit, ut dictum est, unioni hypostaticae; et B. Virgo fuit pure viatrix, etiam post Christi Incarnationem. Ergo Beata Virgo, toto vitae suae decursu, in gratia crescere potuit, non solum ex parte subiecti, sed etiam ex parte ipsiusmet gratiae.

5. — **Difficultas.** — S. Thomas[3] dicit gratiam B. Virginis in conceptione Filii Dei fuisse consummatam. Pariter, B. Albertus Magnus[4], ait : *Credimus, sine praeiudicio melioris sententiae, Beatam Virginem in Conceptione Filii Dei, charitatem Filii talem et tantam accepisse, qualis et quanta percipi poterat a pura creatura in statu viae.* Denique, S. Bernardinus Senensis[5] ait B. Virginem in conce-

1. Apud. Suarez. Disp. XVIII, sect. 3. — 2. 3 Quaest. VII, art. 12.— 3. 3 Quaest. XXVII, art. 5, ad 2^m. — 4. Sup. Missus, Resp. ad Quaest. XLVI. — 5. Serm. LI, de Concept.

ptione tantam gratiam accepisse, quantam accipere potest creatura viatrix.

Respondeo haec et similia loca intelligenda esse non de consummatione gratiae, qualis quidem fit per hoc quod quis extra viam ponitur, sed de consummatione illius mensurae gratiae ad quam beata Virgo praedestinata fuerat ut congrue esset Mater Dei. Unde nec S. Thomas absolute dicit gratiam Virginis tunc fuisse consummatam, sed addit : quatenus eam confirmaverit in bono; licet nobis probabilius videatur B. Virginem, statim post suam conceptionem, in bono fuisse confirmatam[1]. — Quapropter, distinctio fieri potest : B. Virgo, in momento Incarnationis, tantam gratiam recepit, quantam recipere potest creatura viatrix, dispositive, *conc.*; perfective et terminative, *nego*.

6. — **Corollarium**. — Ex hisce apparet diversimode plenitudinem gratiae praedicari de Christo et de B. Virgine. Christus enim est plenus gratiae, non solum ex parte subiecti, sed etiam ex parte ipsius gratiae, cum pertingat ad summum gratiae, tum quantum ad essentiam gratiae, habens illam in maxima excellentia qua haberi potest, tum quantum ad virtutem, scilicet per respectum ad omnes effectus illius. At B. Virgo dicitur plena gratiae solum ex parte subiecti, quia scilicet habuit gratiam sufficientem ad statum illum ad quem erat electa a Deo ut esset Mater Unigeniti eius; non autem habuit gratiam in summa excellentia qua potest haberi, nec ad omnes effectus eius; ideoque gratia eius ex hac parte potuit augeri[2]. Unde, stante hac subiectiva plenitudine gratiae ad Matris Dei dignitatem commensurata, potuerunt ex Virginis actibus, novae accessiones iugiter fieri, praesertim cum, succrescente tempore, nova munia, puta Christi sociae in passionibus, hominum Matris, apostolorum consolatricis et privatae magistrae, obire debebat.

7. — **Quaestio I**. — *Quomodo B. Virgo creverit in gratia?*

Resp. *Primo*, ex eo quod B. Virgo actibus suis meritoriis augmentum gratiae vel charitatis mernerit, seu *ex opere operantis*. Lex enim est quod sub merito de condigno cadit gratiae aug-

1. Cf. supra, p. 155. — 2. Quaest. VII, art. 10, ad 1^m.

mentum. Revera, illud cadit sub merito de condigno, ad quod motio gratiae se extendit. Motio autem alicuius moventis non solum se extendit ad ultimum terminum motus, sed etiam ad totum progressum in motu. Porro, terminus gratiae est vita aeterna, progressus autem in hoc motu est secundum augmentum charitatis vel gratiae, iuxta illud[1]: *Iustorum semita quasi lux splendens, procedit et crescit usque ad perfectum diem*[2]: unde dicebat S. Augustinus[3] quod *charitas inchoata meretur augeri, ut aucta mereatur et perfici.*

Atqui nulli dubium esse potest B. Virginem actus meritorios perfecisse, tum in prima periodo vitae suae, in qua, ut constans traditio est, trimula virgo semetipsam Deo in templo obtulit[4], vitaeque potissimum contemplativae inter virgines Deo consecratas, tradidit[5], tum post Christi Incarnationem, usque ad illius Ascensionem, quo tempore *perpetua Iesu sectatrix* effecta est, ut dicit S. Epiphanius[6]; tum denique ultimo vitae suae tempore, cum *desideriorum cremabatur incendio*, et *crebris suspiriis angebatur*, ut dicit S. Laurentius Iustinianus[7]. Nec praetereunda sunt egregia verba S. Ambrosii, B. Virginis vitam describentis[8]: *Quid ego exsequar ciborum parcimoniam, officiorum redundantiam: alterum ultra naturam superfuisse, alterum pene ipsi naturae defuisse: illic nulla intermissa tempora, hic congeminatos ieiunio dies? Et si quando reficiendi successisset voluntas, cibus plerumque obvius, qui mortem arceret, non delicias ministraret. Dormire non prius cupiditas quam necessitas fuit; et tamen cum quiesceret corpus, vigilaret animus; qui frequenter in somnis aut lecta repetit, aut somno interrupta continuat, aut disposita gerit, aut gerenda praenuntiat.*

Sed et *secundo, ex opere operato* gratiae augmentum suscepit Beatissima Virgo, scilicet ex sacramentorum susceptione.

8. — Quaestio II. — *Quaenam sacramenta B. Virgo susceperit?*

α) Sub Lege Veteri dici potest B. Virgo habuisse illud auxilium,

1. Prov., IV, 18. — 2. I 2ae, Quaest. CXIV, art. 8. — 3. Sup. Ep. Io. Tract. V. — 4. Circa Deiparae praesentationem in templo. Vide Alex. M. Planch., O. S. M., Vita B. M. V., Oeniponti, 1762, pp. 32, sqq. Vide etiam Agostino Albergotti, Vesc. di Arezzo, Vita di Maria Santissima, Siena, 1817, note in c. VI, pp. 128, sgg. — 5. Vide Albergotti, op. et loc. cit. — 6. Haeresi LXXVIII. — 8. L. II, de Virgin.

quod pro foeminis, tanquam remedium, ad delendum originale peccatum fuerat provisum; quod probabiliter erat oblatio a parentibus Deo facta cum actu protestativo fidei in Christum venturum, quod quidem idipsum erat quod in lege naturae tam pro masculis quam pro foeminis in usu fuerat. Ritus iste, qui correspondebat circumcisioni pro masculis institutae, gratiam quidem conferebat ex opere operato, non tamen physice, seu per effectivum influxum, sed moraliter tantum, seu per modum causae finalis[1].

β) Sub Nova autem Lege, primo Deipara dicenda est *baptismum* suscepisse, non quidem ex necessitate culpae abluendae, sed ut se capiti Christo, tanquam illius membrum, perfectius coniungeret, et ut fidelibus humilitatis exemplum praeberet. Unde Euthymius Zigabenus, scriptor saeculi XII[2], ait quosdam apostolorum temporibus proximos, scribere quod Christus Petrum et Virginem Matrem baptizaverit, Petrus vero reliquos apostolos, quamvis S. Augustinus[3] dicat quod Christus discipulos suos baptizaverit.

Nec obstat quod Deipara peccatum originale non contraxerit; nam ad hoc baptismus proprie institutus est, ut baptizati incorporentur Christo tanquam membra eius[4]; accidit autem incorporando utrum sit a Christo alienus privative, id est per peccatum, an tantum negative, id est gratia simpliciter carendo; et licet adultus qui fidem et charitatem in Christum habeat, sit iam ipsi mentaliter incorporatus, tamen adhuc oportet ut ei per visibile sacramentum incorporetur corporaliter[5]; unde etiam concludit S. Thomas[6] *quod illi qui sunt sanctificati in utero consequuntur quidem gratiam emundantem a peccato originali; non tamen ex hoc ipso consequuntur characterem quo Christo configurentur : et propter hoc, si aliqui nunc sanctificarentur in utero, necesse esset eos baptizari, ut per susceptionem characteris aliis membris Christi conformarentur*, quod proportionaliter dicendum est de supradicto ritu sub lege mosaica.

Quod autem B. Virgo sacram *Eucharistiam* receperit, communis est scriptorum sententia, nec dubitandum eam quotidie hoc

1. Cf. Serry, Praelect. Theol. Vol. V, Prael. II, pp. 10, 11, Venetiis, 1742. — 2. In Io. III.— 3. Ep. 108 ad Seleuc., et l. III, de Anima et eius orig., c. 9. — 4. 3 Quaest. LXIX, art. 4. — 5. Ibid., art. 5, ad 1^m. — 6. Ibid., art. 1, ad 3^m.

fecisse, conformiter praxi primorum fidelium, de quibus legitur[1] : *Quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo, et frangentes circa domos panem;* aliunde Dei Mater fideles in fervore non sequi, sed praecedere debebat. Quinimmo, et hoc addi potest, eam in ultima Coena, post apostolos, hac mensa pastam fuisse, et quidem sicut illos, sub utraque specie.

Nec ullimode ambigendum est gloriosam Deiparam *Confirmationis* non quidem sacramentum, sed rem sacramenti, id est plenitudinem Spiritus Sancti sine sacramento[2] in die Pentecostes recepisse, cum illam etiam receperunt apostoli et discipuli; legitur enim[3] : *Hi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, et Maria Matre Iesu.* Et sic conformata est Christo quantum ad plenitudinem gratiae, ad agendum ea quae pertinent ad pugnam spiritualem contra hostes fidei[4], et quidem longe perfectius quam ipsimet apostoli, licet debilior sexu fuerit. Ad rem S. Ioannes Chrysostomus[5] : *Apud Deum, foemineus etiam militat sexus; multae namque foeminae animo virili spiritualem militiam gesserunt : quaedam enim interioris hominis virtute viros aequaverunt in agonibus martyrum, quaedam etiam fortiores viris extiterunt.*

Quod autem attinet ad sacramentum *Extremae Unctionis*, probabiliter dici potest cum B. Alberto Magno[6], S. Antonino[7], Bernardino de Bustis[8], aliisque, Deiparam illud recepisse, cum huius sacramenti susceptio ad minus res de consilio dici debeat, nec constat B. Virginem a morte fuisse exemptam.

Obiicienti autem hoc sacramentum ordinari in peccatorum remissionem, a quibus totaliter Deipara immunis exstitit, respondetur cum Francisco Sylvio[9], aliisque probatis auctoribus, proprium et primarium effectum huius sacramenti non esse remissionem peccatorum : non peccatorum *mortalium,* ad quae ordinatur per se sacramentum poenitentiae; non *venialium,* cum nullum sacramentum Novae Legis directe sit institutum contra peccatum veniale, quod potest tolli per sacramentalia, puta, per aquam benedictam, vel aliquid huiusmodi[10]. Quapropter, proprius et pri-

1. Act., II, 46. — 2. Cf. 3 Quaest. LXXII, art. 2, ad 1^m. — 3. Act. I, 14. — 4. S. Thom. Ibid., art. 5. — 5. Homil. de militia spirit. — 6. In Mariali cc. 72 et 74. — 7. 3 Pars, Tit. XIV, § 3. — 8. P. IV, Serm. 11, p. 3. — 9. In Supplem. Quaest. XXX, art. 1. — 10. 3 Quaest. LXV, art. 1, ad 8^m.

marius effectus sacramenti Extremae Unctionis est gratia confortans hominem in ultima pugna contra insidias inimici, et spiritualem alacritatem conferens ad ferenda mortis incommoda, laetoque animo adventum Domini exspectandum; secundus autem effectus est remissio peccatorum et abstersio reliquiarum peccati. Ergo ad hoc ut quis valide possit sacramentum Extremae Unctionis recipere, non est necesse ut aliquando peccaverit, sed sufficit ut confortari indigeat modo explicato.

9.— Scholion I. — Sacramenta, *poenitentiae* et *ordinis* B. Virgo non suscepit.

Nam, quod ad *poenitentiam* spectat, illius sacramenti capax non est qui, post baptismum susceptum, saltem aliquod veniale non commisit[1]; ab omni autem prorsus peccato gloriosa Virgo penitus libera exstitit. Quod si Deipara voluit purgationis observantiam implere, hoc, ait Angelicus[2], non fuit propter indigentiam, sed propter legis praeceptum; non quasi obligaretur ad impletionem illius praecepti, sed quia voluntarie purgationis observantiam implevit[3].

Ordinis autem sacramentum suscipere prohibita fuit B. Virgo iure divino, Deo ita constituente, ut soli viri isto sacramento cohonestarentur; unde dicit Innocentius III[4]: *Licet Beatissima Virgo Maria dignior et excellentior fuerit apostolis universis, non tamen illi, sed istis Dominus claves regni coelorum commisit;* et in Constitutionibus apostolicis[5] dicitur: *Mariae permissum fuisset munus docendi, nisi officia sacerdotalia omnibus retro saeculis Novae et Antiquae Legis mulieribus vetita fuissent.* In quo discrimen exhibetur inter verum cultum, et cultum ethnicorum, aut etiam haereticorum, quos inter Cataphrygae, Peputiani et Collyridiani, teste S. Epiphanio[6] fuere, qui etiam mulieres ad officium sacerdotale admiserunt.

Nec obstat Mariam prophetissam fuisse; nam prophetia, utpote gratia gratis data, a Deo confertur, nullo habito respectu ad ordinem naturae : sacerdotium autem in determinato sexu,

1. Vide Suarez, T. IV. Disp. 35, Sect. 1, n. 1.— 2. 3 Quaest., XXXVII, art. 4. — 3. Ibid., ad 2^m. — 4. Cap. Nova, Extra, de Poenit.— 5. L. III, c. 6. — 6. Haeres. LXXIX.

et non extra, Deo ita volente, dispensatur. Quod si interdum B. Virgo sacerdos appelletur, hoc nonnisi latiori sensu est intelligendum, pro eo quod sacerdotem Christum pepererit, et salutis nostrae victimam in ara Crucis, una cum ipso Christo, pro nobis obtulerit.

10. — Scholion II. — Demum, quantum ad *matrimonium*, evidens est B. Virginem illud non suscepisse ut est Novae Legis sacramentum, utpote quod fuerit sub Veteri Lege contractum, et quidem verum validumque matrimonium, ut suo tempore fusius ostendemus. Ubi tamen advertendum est quod, in hypothesi quod S. Ioseph supervixerit institutioni huius sacramenti a Christo factae, necnon susceptioni baptismatis ex parte B. Virginis, matrimonium Deiparae evasit verum sacramentum Novae Legis, cum adveniente baptismo, ipsemet contractus adhuc moraliter perseverans fiat sacramentum.

11. — Quaestio. — Hisce sic statutis, iam quaerendum est quo pacto B. Virgo per actus suos gratiae augmentum obtinuerit, et quousque in hoc augmento pertigerit. Quod tamen ut ad theologiae rigorem determinetur, necnon ut tollatur facultas quidlibet in hac re fingendi, primo loco ex Angelici doctrina statuendum veniet quid tenendum sit de gratiae, charitatisve augmento; ista enim duo, licet realiter distincta, tamen promiscue usurpantur cum proportionaliter crescant.

12. — Quomodo charitas augeatur. — Primo loco recolenda doctrina est de habituum augmento, quod fit per actuum repetitionem. Sicut quis habitum habens potest non uti illo, aut etiam agere contrarium, ita etiam potest uti habitu secundum actum correspondentem proportionaliter intensioni habitus, aut deficientem ab eo. Quapropter, si intensio actus proportionaliter deficiat ab intensione habitus, actus ille non disponit ad augmentum habitus, sed magis ad diminutionem ipsius. Si vero intensio actus proportionaliter aequetur intensioni habitus, vel etiam illum superexcedat, quilibet actus vel auget habitum, vel disponit ad augmentum ipsius, sic enim nec in animalibus quodlibet alimentum assumptum actu auget animal, nec quaelibet gutta cavat lapidem, sed multiplicato alimento tandem fit augmentum, et

similiter multiplicatis guttis, tandem cavatur lapis : ita etiam multiplicatis actibus, tandem crescit habitus[1].

Quae doctrina ab Angelico applicatur ad amussim pro augmento gratiae vel charitatis[2]. Utique, per actum charitatis remissiorem, non contingit charitatem diminui[3]; sed nec quilibet actus, etiam intensus, charitatem actu auget. Nam, sicut in animalibus et plantis, augmentum corporale non est motus continuus, ita quod si tantum aliquid augetur in tanto tempore, necesse sit quod proportionaliter in qualibet parte illius temporis augeatur, ut contingit in motu locali, ita nec est necesse ut quolibet actu charitatis charitas actu augeatur ; sed sicut natura in animalibus et plantis operatur per aliquod tempus disponens ad augmentum et nihil augens actu, et postmodum augmentum ad quod disposuerat actu perficit, ita etiam quilibet actus charitatis disponit quidem ad charitatis augmentum ; sed charitas actu non augetur nisi quando, homine iam ex uno actu charitatis promptiore reddito ad iterum agendum secundum charitatem, et proinde habilitate ita crescente, affectus prorumpit in ferventiorem dilectionis actum, quo homo conetur ad charitatis profectum.

Ex qua Angelici doctrina erui debet quod quilibet actus charitatis habitualis, sive sit intensus sive remissus, sive sit elicitus sive imperatus, meretur augmentum charitatis, cum talis actus meretur vitam aeternam, vita autem aeterna correspondet gratiae et charitati : tamen non quolibet actu charitas *statim* augetur, sed tantummodo quando, Deo voluntatem efficaciter movente, homo prorumpit in actum ferventiorem. *Quolibet actu meritorio*, ait Angelicus[4], *meretur homo augmentum gratiae, sicut et gratiae consummationem quae est vita aeterna. Sed sicut vita aeterna non statim redditur, sed suo tempore, ita nec gratia statim augetur, sed suo tempore, cum scilicet aliquis fuerit sufficienter dispositus ad gratiae augmentum.* Haec enim lex est in omni ordine, sive naturali sive supernaturali, ut forma non inducatur, nisi praevia subiecti dispositione. Augent autem actus nostri habitum charitatis, non efficienter, sed meritorie seu dispositive : sicut enim

1. I. 2ae, Quaest. LII, art. 3. — 2. 2 2ae, Quaest. XXIV, art. 6. — 3. Ibid., art. 10. — 4. 1 2ae, Quaest. CXIV, art. 8.

charitatem acquiri est illam a Deo infundi, ita charitatem augeri est illam denuo infundi[1].

12. — Principia. — Quae cum ita sint, potest, claritudinis ergo, triplex differentia inter actus alicuius habitus, qualis est charitas, adsignari : aut enim actus ex charitate procedens est remissus, aut est habitui adaequatus, aut excedit perfectionem habitus.

Primo, actus ex charitate procedens, qui est remissus, quodammodo disponit ad augmentum, et quodammodo ad diminutionem. Ad augmentum disponit, in quantum iste actus est similis, licet imperfecte, illi habitui, et sic illum firmat. Disponit autem ad diminutionem, in quantum, deficiens cum sit, inclinat de se ad imperfectiorem gradum habitus : quo sensu dicitur[2] : *Maledictus qui facit opus Dei fraudulenter*, sive negligenter ; et[3] : *Quia tepidus es,... incipiam te evomere ex ore meo.* Unde etiam peccatum veniale charitatem quidem non minuit[4], sed minuit *fervorem* charitatis, et per hoc disponit ad peccatum mortale.

Secundo, actus ex charitate procedens, qui est adaequatus habitui charitatis unde procedit, disponit ad augmentum habitus, illum firmando aut conservando in suae perfectionis gradu, utpote perfecte similis perfectioni habitus, et sic reddendo animae potentias propinquiores ad ulterioris perfectionis gradum eiusdem habitus.

Tertio, actus excedentes perfectionem habitus augent sive intendunt ipsum habitum, in ea mensura qua habitum ipsum excedunt : ita quod qui habeat habitum charitatis ut quatuor, et operetur actum intensum ut sex, recipiet duos gradus augmenti, ut sic eius charitas iam sit intensa ad sex gradus : ita quippe et in rebus naturalibus, si calido ut quatuor approximetur calidum ut sex, hoc non intendet calorem prioris, nisi ad duos gradus tantum, ita ut sex, et non decem gradus caloris fiant. Cuius demum ratio est quia isti actus habent rationem principii activi per respectum ad potentiam, ut illam, tanquam passivum principium reducant, per habitum, ad sui similitudinem : omne enim agens agit sibi simile[5].

1. Cf. Franc. Sylvium in 2 2ae, Quaest. XXIV, art. 6. — 2. Hier., XLVIII, 10. — 3. Apoc., III, 16. — 4. 2 2ae, Quaest. XXIV, art. 10. — 5. Cf. Caiet. in 2 2ae, Quaest. XXIV, art. 6 ; 1 2ae, Quaest. LII, art. 3.

Ex quibus deduci potest hominem iustificatum bonis operibus suis vere mereri augmentum gratiae et vitam aeternam, ut Concilium Tridentinum definivit, sed tamen diversimode: nam actibus remissis aut etiam aequalibus, gratiae augmentum meretur tantum dispositive *remote*, actibus vero ferventioribus dispositive *proxime*, ita ut augmentum huiusmodi ex variis titulis conferatur, scilicet ob meritum actuum remissorum simul et ob meritum actuum intensiorum, attamen iuxta mensuram excessus actus ferventis supra habitum charitatis praeexistentem.

13.—Reviviscentia meritorum. — Ex hac doctrina deduci de facili potest, quod quidem huius loci non esset, tamen ob rei gravitatem non inopportune obiter hic notatur, quid de meritorum reviviscentia, iuxta Angelici doctrinam sit tenendum.

Cum constans sit in S. Thomae theologia, gratiam iustificantem, utpote quae est forma quaedam, infundi iuxta recipientis dispositionem, haec autem dispositio in poenitente possit esse proportionate aut maior, aut minor, aut aequalis gratiae praecedenti, secundum quod motus poenitentis, qui est ultima dispositio ad gratiae infusionem, est intensior vel remissior, ideo tenendum est hominem poenitentem non semper resurgere in aequali gratia et virtute, sed quandoque in maiori, quandoque in minori, quandoque vero in aequali[1].

Et sic merita praecedentia, per peccatum mortificata, sed tamen reposita in acceptione Dei, seu gratia sanctificans quam peccator antea habebat, reviviscunt quidem ad praemium essentiale, quod est vita aeterna vel etiam gratiae augmentum, et non solum ad praemium accidentale, quod est gaudium de bonis operibus antea factis : sed ita reviviscunt ad praemium essentiale, ut intuitu eorum tanquam dispositionis remotae detur nova gratia vel vita aeterna, sed non in ea mensura detur, qua gratia praecedens habebatur, quasi haec gratia praecedens esset dispositio proxima : dispositio enim proxima proprie mensurativa infusionis gratiae vel vitae aeternae aut gloriae est motus actualis poenitentis, ut diximus; ita quod, quemadmodum gratia in iusto ex bonis operibus remissis vel aequalibus meretur

1. 3, Quaest. LXXXIX, art. 2.

quidem augmentum, sed actu non augetur, augetur enim actu tantum ex ferventioribus actibus, ita etiam in peccatore qui iustificatur, gratia quidem infunditur intuitu meritorum praecedentium, quae propterea hoc modo reviviscere dicuntur, sed secundum mensuram correspondentem actuali dispositioni [1].

Ex hac doctrina, quae verissima est et summi momenti in theologia, facile deducitur diligentibus Deum etiam culpas cooperari in bonum, cum illi ex eis et humiliores et ferventiores interdum resurgunt; ex aliqua enim dispositione relicta ex gratia in suis potentiis, et ex pleniori divinae bonitatis cognitione, in ferventiorem contritionis et dilectionis Dei actum prorumpentes, maiorem gratiam recipere merentur, ut in S. Peregrino Latiosio, et in S. Margarita Cortonensi evenisse novimus. Sic etiam iustis venialia peccata occasionem praebent, ex contritione quam de eis concipiunt, ferventiorem dilectionis actum eliciendi, et sic *augendi incrementa frugum iustitiae suae* [2].

14. — Augmentum gratiae in B. Virgine. — Quae ita cum sint, facile est determinare quale fuerit augmentum gratiae in Beatissima Virgine. Imprimis advertendum est eam sive peccatum veniale, sive etiam levissimam imperfectionem, Deo ita concedente, nunquam admisisse; unde omnes eius actus non solum boni fuerunt, sed etiam aut optimi, aut certe saltem aeque ferventes ac habitus charitatis quo ornabatur. Porro, cum in plurium sanctorum vitis hoc legamus, quod, Spiritu Sancto eos afflante, ferventissimos charitatis actus, saltem pro aliquo vitae suae tempore, quasi incessanter perfecerint, hoc nobis nedum coniicere, sed etiam ex anteactis tutissime deducere licet, gloriosam Deiparam toto vitae suae mortalis decursu in ferventiores divinae dilectionis actus prorupisse, ita quod iuge in ea fieret charitatis augmentum. Quibus et hoc principium, apud theologos receptum, adiecisse iuvabit, nempe, quia actiones sunt suppositorum, ideo maiorem merentis personae dignitatem conducere ad maius meritum de condigno obtinendum, sicut opera Christi infiniti valoris fuerunt, propter infinitam dignitatem personae, quae erat suppositum divinum; unde et Matris

1. Ibid., art. 4. Cf. Franciscum Sylvium in h. l. — 2. 2 Cor., IX, 10.

Dei dignitas in Beata Virgine dicenda est exstitisse ratio maioris meriti apud Deum, proindeque maioris gratiae augmenti[1].

15. — Ecclesiae traditio circa quantitatem gratiae in B. Virgine. — Secundum hanc doctrinam, facile erit intelligere ea quae de immensitate gratiae Deiparae, quam Ecclesia appellat *pulchrae dilectionis Matrem*[2], in traditione scripta reperiuntur. Quae traditio compendio pulcherrime reducitur Pii IX, in Bulla *Ineffabilis*, verbis, quibus Deiparam appellat *totam puram, totam intemeratam, ac ipsam prope puritatis et innocentiae formam, pulchritudine pulchriorem, venustate venustiorem, sanctiorem sanctitate, solamque sanctam, purissimamque anima et corpore, quae supergressa est omnem integritatem et virginitatem, ac sola tota facta domicilium universarum gratiarum Sanctissimi Spiritus, et quae, solo Deo excepto, exstitit cunctis superior, et ipsis Cherubim et Seraphim, et omni exercitu angelorum natura pulchrior, formosior et sanctior, cui praedicandae coelestes et terrenae linguae minime sufficiunt.*

Cui doctrinae praeiverat Angelicus, docens[3] : *Beata Virgo Maria tantam gratiae obtinuit plenitudinem, ut esset propinquissima auctori gratiae; ita quod eum, qui est plenus omni gratia in se reciperet, et eum pariendo, quodammodo gratiam ad omnes derivaret.* Quod fusius explicat in expositione Salutationis angelicae. *Magnum enim est,* ait, *in quolibet sancto, quando habet tantum de gratia quod sufficit ad salutem multorum; sed quando haberet tantum quod sufficeret ad salutem omnium hominum de mundo, hoc esset maximum : et hoc est in Christo, et in Beata Virgine. Nam in omni periculo potes salutem obtinere ab ipsa Virgine gloriosa. Unde mille clypei, id est remedia contra pericula, pendent ex ea*[4]. *Item in omni opere virtutis potes eam habere in adiutorium; et ideo dicit ipsa*[5] : *In me omnis spes vitae et virtutis. Sic ergo plena est gratia, et excedit Angelos in plenitudine gratiae; et propter hoc convenienter vocatur Maria, quae interpretatur illuminata in se; unde dicitur*[6] : *Implebit splendoribus animam tuam, et illuminatrix in alios, quantum ad totum mundum; et ideo assimilatur soli et lunae.*

1. Cf. Franc. Sylv. in I 2^{ae}, Quaest. CXIV, art. 8, quaer. I. — 2. In Offic. parv. B. M. V. — 3. 3, Quaest. XXVII, art. 5, ad 1^{m}. — 4. Cantic., IV, 4. — 5. Eccli., XXIV, 25. — 6. Isa., LVIII, 11.

Pariter S. Ephrem[1] : *Nulla comparatione*, ait, *omnibus superis exercitibus gloriosior, praestantissimum orbis terrae miraculum, omnium sanctorum corona ob fulgorem inaccessa.* Et S. Anselmus[2]: *Pura sanctitas, et sanctissima puritas purissimi pectoris eius omnem omnis creaturae puritatem sive sanctitatem transcendens, incomparabili sublimitate hoc promeruit, ut reparatrix perditi orbis dignissime fieret.* Demum, Bossuet[3] : *Dieu ayant une fois voulu nous donner Jésus-Christ par Marie, c'est un ordre qui ne change plus, parce que les dons de Dieu sont sans repentance. Il est et sera toujours véritable qu'ayant reçu par elle le principe universel de la grâce, nous en recevons encore par son entremise les diverses applications dans tous les états différents qui composent la vie chrétienne. La charité ayant tant contribué à notre salut dans le mystère de l'Incarnation, qui est le principe universel de la grâce, elle y contribuera éternellement dans toutes les opérations qui n'en sont que des dépendances.*

Huc faciunt omnia illa loca quibus Patres B. Virginem passim appellant *gratiae abyssum, coeleste prodigium, gratiae oceanum, mirandum spectaculum,* etc.; huc quoque revocandum id quod dicunt tantam gratiam Deiparae collatam fuisse, quantam purae creaturae dari foret possibile, aut ipsam hinc solam in statera positam, antecedere pondere gratiae omnes illinc tum Novi, tum Veteris Testamenti sanctos, cunctosque hierarchicos ordines; huc denique pertinent omnes illae figurae, quibus sacri scriptores utuntur ad extollendam Virginis Beatae gratiam, quasi haec ad alia comparata sit veluti sol ad radium, fluvius ad rivulum, mare ad flumina, etc.

16.— Notanda. — Cum hoc tamen cavere unusquisque a tribus debet.— 1. Ne gratia B. Virginis in via dicatur fuisse superioris ordinis, quam gratia sanctorum in patria. Nam charitas vel gratia viae non est eiusdem rationis ac charitas vel gratia patriae, licet sit eiusdem speciei. Quod ex hoc probatur, quod obiectum charitatis in patria est Deus visus, obiectum autem charitatis in via est Deus non visus; et praeterea, homo in patria potest semper actu tendere in Deum, non vero in via : unde apparet charitatem in

1. De Laud. Virg. — 2. De Laud. Virginis. — 3. 3e Sermon pour la Conception.

patria et charitatem in via non esse eiusdem rationis, licet sint eiusdem speciei, quia utraque habet pro obiecto suo formali coniunctionem cum Deo. Ex quo sequitur quod minima gratia patriae est maior quacumque gratia in via, id est superioris rationis[1],

II. Cavendum quoque est ne Virginis gratia dicatur simpliciter infinita : hoc enim solummodo de Christi gratia dici potest, eo quod Christus habet quidquid potest pertinere ad rationem gratiae, et non datur ei secundum aliquam certam mensuram id quod ad rationem gratiae pertinet, *eo quod secundum propositum Dei, cuius est gratiam mensurare, gratia conferitur animae Christi sicut cuidam universali principio gratificationis in humana natura, secundum illud*[2] : *Gratificavit nos in dilecto Filio suo*[3]; quae profecto de Beatissima Virgine dici nequeunt.

III. Denique non adeo probanda sunt quae passim apud quosdam auctores leguntur, videlicet B. Virginem etiam in somno meruisse, imo plus tunc meruisse quam nos ipsi in vigilia mereamur. — Esto enim quod B. Virginis somnus non ille profundus sopor fuerit quo quis mergitur post multum cibum et potum, et quo ligatur non solum sensus, sed etiam imaginatio, nec sommus ille in quo apparent phantasmata distorta et inordinata, ut contingit in febricitantibus, sed fuerit somnus ille levis proprius hominum qui sani sunt et sobrii, in quo, vaporum motibus sedatis, apparent phantasmata ordinata, tamen B. Virgo in tali somno naturaliter mereri non poterat, quia etiam tunc remanebat impeditum iudicium intellectus et consequenter liberi arbitrii consensus ad meritum requisitus, ligato manente, saltem ex aliqua parte, sensu communi, ad quem nostrum de rebus iudicium resolvere indigemus, cum omnia quae in praesenti statu cognoscimus, cognoscuntur per comparationem ad res sensibiles naturales[4].

Dixi *naturaliter :* divina enim virtute fieri potuit ut, dormiente Virgine, vigilaret tamen eius animus, scilicet collata ipsi per miraculum infusa scientia, qua animus divina contemplatur sine phantasmatum ope; at licet hoc privilegium B. Virgini interdum

1. Cf. Caiet. in 2 2ae, Quaest. XXIV, art. 7. F. 1, Quaest. CXVII, art. 2 ad 3 — 2. Eph., I, 6. — 3. 3 Quaest VII, art. 11. — 4. 1, Quaest. LXXXIV, art. 8.

concessum fuerit, ut postea explicabitur, tamen hoc fuit per exceptionem, ideoque simpliciter dicendum non est eam in somno suo actu meruisse augmentum gratiae, licet adeo placidus esset illius somnus, ut mox expergefacta facillime prorumperet in ferventissimos charitatis actus.

17. — Virginis gratia gratiam omnium Sanctorum superat. — Illisce tamen ita limitatis, catholica prorsus dici potest doctrina quae ponit adeo intensam fuisse Deiparae gratiam, ut longe superaverit gratiam omnium sanctorum et angelorum collectim sumptorum. — Nec gratuita aut nova est ista assertio, ut voluerunt Vasquez et Henno ; sed tutissimis traditionis principiis innititur. Quinimmo et hoc adiici potest, Deiparae charitatem pene in infinitum auctam fuisse, cum illius augmento aliquem terminum non esset adsignare, *primo* ex parte ipsius charitatis, cum haec secundum propriae speciei rationem augmenti terminum non habeat, est enim participatio quaedam infinitae charitatis quae est Spiritus Sanctus; *secundo,* nec ex parte subiecti, quia semper charitate excrescente, superexcrescit habilitas ad ulterius augmentum[1] : unde solus terminus fuit mensura divinae maternali congrua, ex Dei sapientia praefixa.

Ex quibus ulterius deduci potest perfectam fuisse in hac vita B. Virginis charitatem: non quidem hoc sensu, quod semper actualiter cor eius ferretur in Deum, quod proprium beatorum in patria est, nec tantummodo quia nihil divinae dilectioni contrarium admittere unquam voluerit, quod commune est omnibus charitatem habentibus, sed hoc sensu quod, in nullo deficiendo, perfectius quolibet alio sancto, totum suum studium deputavit ad vacandum Deo, rebusque divinis, praetermissis aliis, nisi quantum praesentis vitae necessitas requireret[2].

18. — Meritum Beatissimae Virginis. — Cum actiones nostrae, in quantum propria voluntate complentur sub influxu divinae gratiae, meriti rationem habeant[3], ideo cum quaestione de gratia B. Virginis coniungenda est quaestio de illius merito, non

1. 2 2ae, Quaest. XXIV, art. 7. — 2. Ibid., art. 8. — 3. Cf. 1 2ae, Quaest. CXIV, art. 1.

quidem per respectum ad divinam maternitatem : de hoc enim supra[1] actum est; nec per respectum ad nos, de quo infra[2] agetur, sed per respectum ad seipsam, ut determinetur de illius meriti — I, *obiecto*, II, *quantitate*.

In antecessum tamen advertendum est rationem meriti non excludere in complemento operum nostrorum principalitatem causae primae, scilicet Dei, sive dantis virtutem, sive etiam applicantis ; unde dicitur[3] : *Omnia enim opera nostra operatus es nobis ;* praeterea generaliter dicendum est Matris Dei dignitati magis congruere, ut per seipsam, mediante merito, suas perfectiones assequatur, quam sine merito: quandoquidem hoc et aliis hominibus conceditur, ut per meritum sibi praemia comparent.

I. Ut autem specialiter determinetur *quidnam* B. Virgo sibi ipsa meruerit, criterium hoc esto : meritum non est, nisi eius quod nondum habetur, unde oportet ut ille qui meretur aliquid, eodem aliquando careat. Illud igitur B. Virgo potuit mereri, cuius carentia pro aliquo tempore fuit compatibilis cum eius dignitate, non autem illud cuius carentia eius perfectionem minuisset. Atqui cum dignitate Deiparae compatibilis fuit carentia gratiae perfectioris, assumptionis, gloriae animae et corporis, venerationis, virtutis intercessionis, etc. Ergo suis operibus, et praesertim sua materna compassione, B. Virgo haec omnia meruit. E contra, quia cum eius summa dignitate compatibilis non fuit carentia Immaculatae Conceptionis, naturae integritatis, gratiae initialis, etc.; ideo ista non dicenda est meruisse, sed gratis omnino habuisse[4].

II. Quantum vero ad meriti *quantitatem*, primo advertendum est hanc ex duplici capite posse pensari : *primo*, ex radice charitatis, et huic quantitati respondet praemium essentiale : qui enim ex maiori charitate aliquid facit, perfectius Deo fruitur; *secundo*, ex quantitate operis, et quidem, sive ex quantitate absolute considerata, sive ex quantitate considerata per respectum ad conditionem operantis ; et huic correspondet praemium accidentale, quod est gaudium de bono creato.

His positis, sequentia statui possunt.

1. Part. I, cap. I, art. 2. — 2. Part. III, cap. I, art. 3, n. 8. — 3. Is., XXVI, 12. — 4. Cf. 3, Quaest. XIX, art. 3.

α) Quantitas meriti *ex radice charitatis* fuit abundantior et efficacior in B. Virgine, quam in quolibet sancto, eo quia gratia in ipsa copiosior exstitit, nullo invento obstaculo.

β) Quantitas meriti, pensata *ex quantitate absoluta operis*, abundantior et efficacior fuit in B. Virgine quam in quolibet sancto, quia propter suam ad Christum propinquitatem, maiora opera fecit mulier vere fortis, redemptionis humanae operi cooperando.

γ) Quantitas meriti, pensata *ex quantitate relativa operis*, fuit minor in B. Virgine quam in aliis sanctis, eo quia sancti omnes vi peccati originalis imbecillitatem contrahunt, et sic repugnantiam quamdam experiuntur. Ex hac quippe parte magis excedit parvum opus potestatem eius qui cum difficultate operatur, quam magnum opus potestatem illius qui nullam experitur difficultatem.

Ex quibus tamen non licet inferre quod *minus* indiguerit gratia Virgo gloriosa quam nos, sed tantum quod ad *pauciora* gratia indigebat. Cum enim gratia indigeret ad vitam aeternam consequendam est, quae quidem est principalis necessitas, non tamen ea indiguit ad peccati remissionem aut ad imbecillitatis sustentationem, sicut nos; unde concipere possumus Virginem gloriosam faciliter et promptissime ad exequenda divina mandata se ferentem[1].

19. — Quaestio. — *Utrum in Beata Virgine fuerint gratiae gratis datae?*

Gratia gratis data ita dividitur specifice contra gratiam gratum facientem, de qua hucusque fuit sermo, ut quemadmodum haec ordinatur ad actus meritorios tum interiores, tum exteriores, ita illa ordinetur ad quosdam actus exteriores fidei manifestativos, ideoque possit esse etiam in eo qui gratia sanctificante careat. Novem autem charismata comprehendit, quae ita describuntur ab Apostolo[2]. *Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiae: alii autem sermo scientiae secundum eumdem Spiritum: alteri fides in eodem Spiritu, alii gratia sanitatum in uno Spiritu; alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum.* Quae quidem cha-

1. Cf. 1, Quaest. XCV, art. 4. — 2. 1 Cor., XII, 8, sqq.

rismata omnia fuerunt excellentissime in Christo, quippe qui erat primus et principalis fidei Doctor[1] ; at in aliis sanctis dividuntur, iuxta illud[2] : *Haec autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.*

Porro, non est dubitandum B. Virginem omnes gratias gratis datas habuisse, et quidem excellenter, quod satis innuisse videtur Angelicus Doctor[3], hac videlicet de causa, quia ita propinque ad gratiae auctorem accessit, ut reciperet in se eum qui est plenus omni gratia, et illum pariendo, quodammodo gratiam ad omnes derivaret[4].

Attamen, subdit Angelicus[5], non omnes usus harum gratiarum habuit eo modo quo habuit Christus, sed tantummodo secundum quod conveniebat conditioni ipsius. Nam, habuit quidem usum prophetiae, sicut patet in Cantico quod fecit[6] : *Magnificat anima mea Dominum.* Similiter, sapientiae usum habuit in contemplando, secundum illud[7] : *Maria autem conservabat omnia verba haec, conferens in corde suo*; at quantum ad docendum, usum sapientiae non habuit, quia hoc non conveniebat sexui muliebri, secundum illud[8] : *Docere autem mulieri non permitto.* Usus quoque miraculorum Deiparae non competebat dum viveret, quia tunc temporis confirmanda erat doctrina Christi miraculis ; et ideo soli Christo et eius discipulis, qui erant baiuli[9] doctrinae Christi, conveniebat miracula facere ; unde etiam de S. Ioanne Baptista dicitur[10] quod *signum fecit nullum*, ut scilicet omnes Christo intenderent.

20. — Card. Caietani verba. — Qua in re, digna sunt quae referantur Cardinalis Caietani verba, S. Thomam commentantis[11]. *Quoad actum doctrinae,* ait, *negatum a B. Virgine, adverte quod, quia theologia solida fundatur super Scriptura Sacra, et nullibi in ea reperitur B. Virginem docuisse, sicut nec Christum locutum linguis, ideo, sicut affirmamus Christum non usum gratia linguarum in loquendo, eadem ratione affirmandum est, B. Virginem non docuisse, praesertim cum apostolica auctoritas hoc inter-*

1. 3, Quaest. VII, art. 7. — 2. 1 Cor., *l. cit.*, 11. — 3. 3, Quaest. XXVII, art. 5. — 4. Ad 1^m. — 5. Ad 3^m. — 6. Luc., I, 46, sqq. — 7. Ibid., II, 19. — 8. 1 Tim., II, 12. — 9. Mediae latinitatis vox, quae idem significat ac *portatores*, seu praedicatores. — 10. Io., X, 41. — 11. *In loc. prox. cit.*

dictum mulieribus comprobet. Quod autem dicitur, ipsam instruxisse discipulos Christi de annuntiatione sua, et nativitate filii, et Magorum adventu, et similibus, ex Scriptura non habetur, sed habetur quod Spiritus Sanctus docuit apostolos omnem veritatem de spectantibus ad fidem, inter quae erat Christi conceptio ex Spiritu Sancto et nativitas ex Virgine, quae etiam in symbolo posita sunt. Posset tamen dici, quod non publica doctrina, sed familiari instructione, quam constat mulieribus non esse prohibitam, B. Virgo aliqua particularia facta explicavit apostolis. Auctor autem secundum Scripturam Sacram loquitur, negans ab ea usum sapientiae quoad actum doctrinae.

ARTICULUS VI. — *De virtutibus et donis Beatae Mariae Virginis.*

1.— Ratio articuli.— Quaestionem de B. Virginis gratia sponte sua suscipit quaestio de virtutibus et donis eiusdem: haec enim in animam cum gratia divinitus infunduntur [1]. Sunt autem virtutes habitus boni, quibus animae potentiae capaces redduntur prompte faciliterque ea exsequendi, quae aut secundum ordinem rationis sunt, si quidem illae sint naturales, aut secundum ordinem boni supernaturalis, si sint infusae. — Dona autem, quae tantummodo in ordine supernaturali inveniuntur, sunt pariter habitus quidam supernaturales, quibus homo disponitur ut moveatur secundum ductum Spiritus Sancti; virtutes vero et dona sequitur beatitudinum et fructuum nobilissima suppellex : quae omnia dilucide exponuntur a Leone XIII [2].

2. — Verba Leonis XIII. — *Homini iusto*, ait, *vitam scilicet viventi divinae gratiae, et per congruas virtutes, tanquam facultates agenti, opus plane est septenis illis, quae proprie dicuntur Spiritus Sancti, donis. Horum enim beneficio instruitur animus et munitur, ut eius vocibus atque impulsioni facilius promptiusque obsequatur : haec propterea dona tantae sunt efficacitatis, ut eum ad fastigium sanctimoniae adducant, tantaeque excellentiae, ut in coelesti regno*

1. Cat. Conc. Trid., p. II, de Sacr. Bapt., n. 51. — 2. In Encyclica Divinum illud, 9 maii 1897.

eadem, quanquam perfectius, perseverent. Ipsorumque ope charismatum provocatur animus et effertur ad appetendas adipiscendasque beatitudines evangelicas quae, perinde ac flores verno tempore erumpentes, indices ac nunciae sunt beatitatis perpetuo mansurae. Felices denique sunt fructus ii, ab Apostolo enumerati[1], *quos hominibus iustis in hac etiam caduca vita Spiritus parit et exhibet omni refertos dulcedine et gaudio; cuiusmodi esse debent a Spiritu, qui est in Trinitate Genitoris Genitique suavitas, ingenti largitate atque ubertate perfundens omnes creaturas*[2].

Quae cum ita sint, non tam hic quaeritur utrum in Deipara fuerint virtutes caeteraque hisce adnexa, quam quo pacto ista in ea inveniantur.

3. — PROP. — **In Beatissima Virgine excellentissime fuerunt virtutes et dona Spiritus Sancti.**

Prob. I. Cum virtutes sint quaedam derivationes gratiae, quanto perfectior est gratia, tanto etiam perfectius ex ea procedunt virtutes ad perficiendum singulas potentias animae quantum ad omnes animae actus[3]. Atqui in Beatissima Virgine gratia fuit perfectissima. Ergo et virtutes.

II. Pariter, quia dona sunt perfectiones quaedam potentiarum animae, secundum quod sunt natae moveri a Spiritu Sancto[4], anima autem Beatissimae Virginis perfectissime a Spiritu Sancto movebatur, sicut cum dicitur quod *exurgens... abiit in montana cum festinatione in civitatem Iuda*[5], ut cognatae suae Elisabeth adsisteret. Ergo etiam dona Spiritus Sancti in B. Virgine excellentissime fuerunt.

4. — **Scholion.** — Porro, huiusmodi virtutes in B. Virgine non fuerunt modo quodam communi tantum, sed *excellentissime*, id est in gradu heroico seu in summo, et speciali quadam eminentia, facientes in Deipara dispositionem ad actum qui proprius est superioris naturae, supra humanum operandi modum[6]. Notandum tamen est huiusmodi differentiam non esse penes

1. Gal., V, 22. — 2. S. August., I. VI, de Trin., c. 9. — 3. 3, Quaest. VII, art. 2. — 4. Ibid., art. 5. — 5. Luc., I, 39. — 6. 1 2ae, Quaest. LIV, art. 3.

obiectum materiale et formale virtutum, sed solum penes modum tendendi in obiectum, et gradum intensionis.

5. — Spicilegium ex Patribus. — I. Generaliter. — Omnium virtutum comitatum inveniri in Beatissima Virgine ita exponit Angelicus Doctor[1]: *Ipsa* (Maria) *omnium virtutum opera exercuit, alii autem sancti specialia quaedam: quia alius fuit humilis, alius castus, alius misericors: et ideo dantur in exemplum specialium virtutum: sed Beata Virgo in exemplum omnium virtutum.* Quod S. Ambrosius[2] iam antea praedicaverat: *Talis fuit Maria, ut eius unius vita omnium sit disciplina... Sit igitur vobis, tanquam in imagine descripta, virginitas, vita Mariae; de qua velut speculo fulgeat species castitatis et forma virtutis. Hinc sumatis licet exempla vivendi; quid corrigere, quid effugere, quid tenere debeatis ostendunt.* Et S. Bernardus[3]: *Tu,* (Maria), *sanctorum areola aromatum a coelesti consita pigmentario, virtutum omnium speciosis floribus delectabiliter vernas, inter quos pulcherrimos flores, tres miramur in te, o excellentissima. Hi sunt quorum odore suavissimo totam domum Domini reples, Maria: viola humilitatis, lilium castitatis, rosa charitatis.*

6. — II. Specialiter. — Deiparae *castitatem* ita commendat S. Hieronymus[4]. *Tu dicis Mariam virginem non permansisse: ego mihi plus vindico, etiam ipsum Ioseph virginem fuisse per Mariam:* quocirca, legimus etiam scriptum[5] quod *pulchritudo B. Virginis intuentes ad castitatem excitabat.*

Humilitatem autem exaltat S. Bernardinus Senensis[6]: *Sicut nulla post Filium Dei creatura tantum ascendit in gratiae dignitatem, sic nec tantum descendit in abyssum humilitatis profundae.* Hanc autem virtutem potissime professa est Maria cum, iam Dei Mater effecta, et beata ab Elisabeth praedicata, ita demisse de seipsa sensit, ut exclamaret[7]: *Respexit humilitatem ancillae suae.* Ex quo S. Bernardus[8] deducit: *Si non potes virginitatem humilis, imitare hu-*

1. Opusc. VI, in Sal. Ang. — 2. L. II, de Virgin., c. 2. — 3. Ad gloriosam Virg. Mar. Deprec. et Laus. — 4. Adversus Helvid. de Virgin. Mar. — 5. Apud Spinelli, M. Deip., c. XIV, n. 6. — 6. Serm. de Conc. B. M. V., art. 1, c. 3. — 7. Luc., I, 47. — 8. Homil. I, Super *Missus est.*

militatem Virginis; et fideles hortatur[1]: *Aemulamini hanc virtutem, si Mariam diligitis.*

Paupertatem quoque Deiparae, quam potissimo manifestavit, cum pauperum oblationem in templo perfecit, scilicet par turturum, aut duos pullos columbarum[2], tanquam solamen indigentibus exhibet S. Bonaventura his verbis[3]: *Pauper multum consolari potest de paupertate Mariae et de paupere Christo.*

Sed et *obedientiae* praeclara specimina Virgo exhibuit, praecipue cum ancillam Domini se esse declarans, meruit Mater Dei fieri. Ad quod alludens S. Irenaeus[4], ait: *Sicut Heva inobediens, et sibi et universo generi humano causa facta est mortis, sic et Maria Virgo obediens, et sibi et universo generi humano facta est causa salutis.*

Nec silenda Mariae *patientia*, quae talis ac tanta fuit, ut propter ipsam titulo *Reginae Martyrum* ab Ecclesia decoraretur; unde S. Bonaventurae dicere licuit[5]: *Crucifixa crucifixum concepit.*

7. — **III.** Denique **theologicas virtutes**, ut caetera omittam, excellentissime in B. M. V. reperire est. Et primo quidem eius *charitas*, de qua quidem superius[6] fuse egimus, ita egregie commendatur a Richardo a S. Victore[7]: *Emmanuelis nostri puerpera in omni fuit virtutum consummatione perfecta. Quis illud primum et maximum mandatum sic unquam implevit? Quis sic unquam implere poterit? Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua... Divinus amor in ea adeo convaluit, adeo eam ipsam in omni bono solidavit, ut de caetero spiritualis qualiscumque defectus in eam incidere omnino non posset.*

Fidem etiam et *spem* habuit Beatissima Virgo, et quidem excellentissime, in quo distinguitur a Domino Nostro. Nam, cum de ratione fidei sit ut quis assentiatur iis quae non videt, Christus quidem nullimode fidem habuit, quia ab initio suae conceptionis fuit perfectissimus comprehensor, ideoque et divinam Essentiam, et res in divina Essentia vidit: B. Virgo autem divinam Essentiam, saltem modo permanenti, dum mortalem vitam ageret, non vidit.

1. Sermo in Sign. Magn. — 2. Luc., II, 24. — 3. Spec. B. M. V., § IV. — 4. L. III, adv. Haeres., c. 33. — 5. Pro Fest. B. V. M., s. VIII, a. 2, c. 1. — 6. Art. praec. — 7. L. II de Emmanuele, cc. 29, 30.

ideoque fidei virtutem, etiam a primo momento suae conceptionis exercuit, cum ipsamet motu liberi arbitrii moverit se ad iustificationem. Et ideo beata propter fidem suam a S. Elisabeth praedicatur[1] : *Et beata, quae credidisti, quoniam perficientur ea quae dicta sunt tibi a Domino;* quem locum commentans B. Albertus Magnus[2] ait : (Maria) *fidem habuit in excellentissimo gradu, quae etiam discipulis dubitantibus non dubitavit.*

Spe quoque theologica Christus caruit : quia spes, in quantum est virtus theologica, habet pro obiecto ipsum Deum, cuius fruitionem homo principaliter exspectat per spei virtutem : quod quidem in Christo esse non potuit, qui a principio plenissime habuit fruitionem divinam; licet quaedam, quae a principio Christus non habebat, ut, verbi gratia, immortalitatem et gloriam corporis, et quae proinde exspectabat sibi tempore debito a Deo danda, sperare potuit, non tamen theologica spe, quae est formaliter de Deo nondum habito[3]. At B. Virgo fruitione divina in vita mortali caruit, ideoque spei theologicam virtutem habuit; quam virtutem etiam exercuit in multis vitae suae necessitatibus, verbi gratia, cum Deo commisit ut S. Ioseph castitatis suae simulque praegnantiae secretum manifestaretur, aut Aegypti exilium patientissime sustinuit, aut ministros in Cana Galilaeae, nonobstante apparenti repulsa, induxit ut quodcumque Iesus ipsis dixisset facerent[4].

8. — De fide B. M. V. contra Lutherum et Erasmum. — Hic autem rei necessitas postulat ut Lutheri et Erasmi circa Deiparae fidem specialius refutentur. Quorum ille Deiparae fidem impugnavit, non quidem quoad substantiam, sed quoad perfectionem, contendendo quod centurio maiorem quam Maria fidem habuerit, propterea quod Dominus dixerit[5] : *Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israël.* Hic vero Mariam, non statim ac Filium suum peperit, illum adorasse posuit, eo quod non constet illam tunc eum tanquam Deum cognovisse. At horum positiones rite a Suarez[6] haereticae vocantur, quippe quae universae Ecclesiae traditioni et sensui repugnant.

1. Luc., I, 45. — 2. In Luc. I. — 3. 3, Quaest. VII, art. 4. — 4. Io., II, 5. — 5. Matth., VIII, 10. — 6. In 3 P., Disp. XIX, Sect. 1, Dub. 1.

Revera, quod ad priorem illum locum attinet, notandum est, cum eodem Suarez, Christum non comparasse centurionem cum omnibus et singulis qui in ipsum crediderunt ex populo iudaico, sed tantummodo cum illis quibus praedicabat et inter quos miracula patrabat, et qui exinde fidem in Christum perceperunt. Quos inter excelluit centurio, vel absolute, vel proportione quadam, hoc sensu quod homo antea gentilis, et Scriptura traditioneque carens, facilius et constantius crediderit. Quocirca hoc non obstat quominus non modo Beatissima Virgo, sed etiam Simeon et Anna, Ioseph, Ioannes Baptista aut Magi, aliique plures maiorem fidem in Christum prae illo centurione habere potuerint.

Quod autem Christum recens natum B. Virgo ut Deum adoraverit, non est ambigendum, cum divinis eloquiis fuerit edocta illum ex se nasciturum futurum esse Sanctum et Filium Altissimi : unde si S. Elisabeth iam ante partum Mariam vocavit *Matrem Domini sui*[1], multo magis ipsa B. Virgo credenda est *ipsum, quem genuerat,* reverenter *adorasse*[2].

9. — Quaestio I. — *Utrum in triduo mortis Christi in sola B. Virgine fides remanserit ?*

Resp. I. *Negative,* si agatur de substantia fidei christianae, videlicet circa articulos a Christo praedicatos, et potissime circa divinitatem et resurrectionem eius. Hanc veritatem ita tradit Melchior Canus[3] : *Dicere apostolos universim omnes fidem perdidisse, non solum cum ratione, sed etiam cum Sacris Litteris pugnat.* Quod explicitius tradit Bellarminus[4] : *Sane videtur periculosum dicere in sola Virgine mansisse veram fidem ; tum quia Ecclesia periisset; non enim una persona potest dici Ecclesia,... tum etiam quia tunc illi qui aberant a Ierusalem, et usque ad illud tempus habuerunt veram fidem, mox illam amisissent sine sua culpa,* cum ignorarent ea quae circa Christum erant facta. Caeterum plures sunt, etiam ex iis qui Christi passionem et mortem cognoverant, praeter B. Virginem, quos in fide non vacillasse Scriptura innuit, ut sunt Nicodemus, Ioseph ab Arimathaea, Maria Magdalena et aliae piae mulieres.

1. Luc., I, 43. — 2. Antiph. ad *Magnif.* in I Vesp. Purific. — 3. L. IV de Locis theol., c. 5. — 4. L. III de Eccl. milit., c. 17.

II. Si autem agatur de fidei integritate, exclusiva omnis mutationis et defectus, dici potest in sola B. Virgine eam mansisse ; quo sensu intelligendum est quod legitur in *Sermone de Assumptione*[1]: *In ipsa enim sola, in triduo illo fides Ecclesiae stabat*; *et dum unusquisque haesitabat, haec, quae fide concepit, fidem quam a Deo semel suscepit nunquam perdidit, speque certissima Domini resurgentis gloriam expectavit*. Similiter est interpretandum quod habet S. Bonaventura[2] : *In ea sola mansit fides in ipsa die sabbati, et propterea dies sabbati attribuitur ei*. Quibus consentit S. Thomas[3], dicens : *Servamus* (sabbatum) *in veneratione Virginis, in qua remansit tota fides tali die in morte Christi* ; et commentans hunc Isaïae[4] locum : *Torcular calcavi solus, et de gentibus non est vir mecum*, observat signanter dici *vir* propter B. Virginem, in qua fides nunquam defecit. Hac de causa, etiam Ecclesia, in officio Hebdomadae Sanctae, dum omnes candelas exstinguit, unam tamen accensam servat in honorem fidei Deiparae, quae integra absque omni defectu permansit ; unde et in revelationibus S. Brigittae[5] legimus Beatam Virginem de seipsa dixisse : *Non consui linteum : sciebam enim pro certo quod in tumulo non putresceret*.

Igitur cum apostoli, visis iis quae circa Christum in sua passione agebantur, *scandalum*, iuxta Christi prophetiam[6], *paterentur*, et aliqualiter haesitabundi circa fidem vacillantes, *unusquisque dispergeretur in sua propria, et Christum solum reliquerent*[7], quin tamen formaliter infidelitatis malum incurrerent, Deipara nullimode in fide mutavit aut scandalum passa est, sed iuxta Crucem Domini fidelis usque ad finem perseveravit, divinitatis Filii sui, simulque collati ab eo humano generi beneficii, fide dignissima testis effecta.

10. — Quaestio II. — *Utrum B. Virgo habuerit virtutes liberalitatis et magnificentiae ?*

Dubitandi ratio ex eo desumitur quod B. Virgo pauperrima fuit ideoque caruit divitiis quas liberali manu in pauperes erogaret,

1. Serm. VII, int. opp. S. Bern. — 2. L. Medit. Vitae Christi, c. 4. — 3. Opusc. III in 2 praec. char. et in 10 leg. pr.; de 3ª pr. — 4. LXIII, 3. — 5. L. II, c. 21. — 6. Matth., XXVI, 31. — 7. Io., XVI, 32.

vel in magnos sumptus elargiretur. Attamen, *affirmative* respondendum est, inspecta scilicet formali virtutis ratione, propterea quod formale huiusmodi virtutum in eo consistit quod divitias quis ita parvipendit, ut nolit eas retinere praetermittendo bonum rationis. Quapropter, etiam deficientibus divitiis, possunt huiusmodi virtutes adesse, si animus ita sit praeparatus, ut quis promptus sit illarum actum exercere, secundum quod sibi conveniens esse posset. Unde Deipara, sicut eius Filius, licet divitias adeo contempserit, ut pene nihil sibi retinuerit, tamen ita animum affectum habuit, ut libentissime bona temporalia expendisset, si divina voluntas fuisset ut illas possideret[1].

11. — Quaestio III. — *Utrum B. Virgo habuerit virtutes temperantiae et continentiae?*

Resp. Quoad *temperantiam*, affirmative, hac de causa, quia cum temperantia sit circa pravas concupiscentias non admittendas, ideo ista virtus tanto perfectior in homine invenitur, quanto magis pravis concupiscentiis vacat: Deipara autem huiusmodi concupiscentias non habuit, cum etiam fomite peccati caruerit[2]. Quapropter, scribit S. Bonaventura[3]: *Nunquam Maria tantam gratiam invenisset, nisi gratia Mariam in cibo et potu temperatissimam invenisset; non enim se compatiuntur gratia et gula.*

Quoad *continentiam* autem, negandum est; quia continentia non est virtus, sed quid minus virtute, in hoc a temperantia distincta, quod continens ille sit qui actu patitur pravas concupiscentias: Deipara autem omnino expers exstitit ab huiusmodi miseriis[4].

12. — Quaestio IV. — *Utrum B. Virgo habuerit virtutem poenitentiae?*

Hic non est sermo de actibus exterioribus poenitentiae, quos utique Beatissima Virgo, suum Filium imitata, creberrime exercuit, non pro propriorum peccatorum, sed pro mundi peccatorum expiatione. Maria enim, ait Richardus de S. Laurentio[5], *non invenitur in terra suaviter, id est voluptuose et delicate, viventium.*

1. Cf. Tract. nost. de Incarnat., quaest. VII, art. 2, n. 6. — 2. Ibid. — 3. Spec. B. V. M., lect. IV. — 4. Ibid. — 5. L. IV, de Laud. Virg.

Hoc sensu ab antiquis etiam scriptoribus vocatur *verae poenitentiae magistra*, et de ea scribens S. Ambrosius[1], ait : *Quid exequar ciborum parcimoniam in Maria, officiorum redundantiam? Illic nulla intermissa tempora, hic congeminatos ieiunio dies*, etc.

At, sumpta poenitentia pro speciali illa virtute quae disponit animum ad emendandum peccatum per actum hominis cooperantis Deo ad suam iustificationem[2], respondendum est in B. Virgine fuisse poenitentiam quoad habitum virtutis, non vero quoad actum.

Quod ostenditur ex eo quod etiam in Adamo, in innocentia constituto, poenitentia adfuit secundum habitum, non secundum actum, ita quod ipse sic dispositus erat, ut si peccatum praecessisset, doluisset[3]; unde similiter si in B. Virgine peccatum personale praecessisset, ipsa elicuisset actum detestativum illius. Actum vero internum poenitentiae B. Virgo non habuit, actu deficiente peccato : unde gaudium de carentia divinae offensae, aut propositum illam fugiendi, vel quid simile, non proprie ex virtute poenitentiae, sed potius ex virtute charitatis elicita esse dicenda sunt. — Et in hoc patet differentia inter Deiparam et Christum : hic enim, quia visione beatifica ab initio suae conceptionis fuit donatus, physice impeccabilis fuit, ideoque nec actum nec virtutem poenitentiae habuit[4]: Deipara autem ex speciali Dei adsistentia impeccabilis reddita est : unde poenitentiae virtutem, ceu habitum, etiam in patria mansurum, sicut et caeteras virtutes, habuit, non vero ceu actum.

13. — Beatitudines et fructus. — Cum virtutes et dona tam perfecte adfuerint in B. Virgine, non est dubitandum quin etiam perfecte habuerit *beatitudines* et *fructus:* cum enim per operationes virtutum, et praecipue per operationes donorum, magis magisque appropinquaret ad finem beatitudinis aeternae, ipsimet actus virtutum et donorum Deiparam *beatam* reddebant, quasi illa secura iam esset de fine obtinendo. Rursus, istae operationes, utpote quae actus secundi operantis, convenientissimi Deiparae operanti, delectatione in ipsa non vacabant, ideoque *fructus* Spiritus Sancti, quasi cuiusdam seminis, dici possunt, licet per or-

1. L. II de Virg. — 2. 3, Quaest. LXXXV, art. 2. — 3. 1, Quaest. XCV, art. 3. — 4. Cf. Tract. nost. de Incarn., quaest. VII, art. 2, n. 6.

dinem ad finem vitae aeternae, *florum* rationem magis haberent, secundum illud[1] : *Flores mei, fructus honoris et honestatis*[2].

14. — Scholion. — Quae hucusque dicta sunt respiciunt virtutes per se infusas; at probabilius dicendum nobis videtur cum Suarez[3] Deiparam habuisse etiam virtutes morales per accidens infusas pro primo instanti suae conceptionis.

Ad quod intelligendum, sciendum est quod discrimen inter virtutes *infusas per se*, et virtutes *infusas per accidens*, quae quidem sunt *per se acquisitae*, in hoc consistit, quod obiectum formale illarum est bonum consideratum secundum regulam divinam, obiectum autem formale harum est bonum consideratum secundum regulam rationis humanae; unde illae quidem virtutes nonnisi per infusionem a Deo habentur, gratiam scilicet in nobis comitantes, hae autem propria hominis exercitatione acquiri possunt ex principiis naturalibus, licet Deus auctor naturae, id in nobis producere valeat etiam absque nostra exercitatione, et propterea huiusmodi virtutes dicuntur acquisibiles per se et infusae per accidens[4].

Ratio autem ponendi huiusmodi virtutes per accidens in Deipara infusas statim ab initio suae conceptionis, est quia secus ipsa magna perfectione in suis operationibus ab initio caruisset, cum virtus sit quaedam *dispositio perfecti ad optimum*: aliunde, cum gratia non destruit naturam, sed quodammodo in ea fundatur, deficientibus virtutibus acquisitis, difficultas quaedam in potentiis remanet, et ideo actus virtutum infusarum non ita perfecti procedunt. *Habitus moralium virtutum infusarum*, ait S. Thomas[5], *patiuntur interdum difficultatem in operando, propter aliquas dispositiones contrarias ex praecedentibus actibus relictas, quae quidem difficultas non ita accidit in virtutibus moralibus acquisitis, quia per exercitium actuum quo acquiruntur, tolluntur etiam contrariae dispositiones*[6]. Quapropter, de B. Virgine dici potest id

1. Eccli., XXIV, 23. — 2. Cf. S. Thom., I 2ae, Quaest. LXIX et LXX. — 3. In 3 P. Disp. IV, Sect. 2. — 4. Cf. I. 2ae, Quaest. LXIII, art. 2 et 3; et Ibid., Quaest. LXII, art. 1. — 5. I 2ae, Quaest. LXV, art. 3, ad 2m. — 6. Cf. quae de Domino Nostro scripsimus in Tract. de Incarn., Quaest. VII, art. 2, n. 7.

quod de S. Ioanne Baptista scribit S. Ambrosius[1] : *Neque enim ullam infantiae sensit aetatem, qui supra naturam, supra aetatem, in utero positus matris, a mensura coepit aetatis plenitudinis Christi.*

ARTICULUS VII. — *De scientia Beatae Mariae Virginis.*

1. — Quotuplex sit scientia. — Acturi de perfectione intellectus B. M. V., quae est per scientiam, praemittere debemus triplicem generice distingui scientiam. Cum enim de ratione scientiae sit ut dicat respectum ad obiectum suum, non quocumque modo, sed formaliter qua scibile est, tot sunt scientiae, quot sunt rationes huiusmodi obiectum attingendi. Porro, ratio qua aliquod obiectum in aliqua scientia attingitur, est lux sub qua huiusmodi obiectum manifestatur, et actu scibile redditur: quae lux pro nobis potest esse, aut lumen intellectus agentis secundum species phantasmatibus proportionatas, aut lumen quoddam superius infusum secundum species excedentes proportionem phantasmatum, aut denique lumen quod sit ipsamet divina Essentia, in qua, veluti in simplicissima specie, res videantur.

Et secundum hoc, alia est scientia *acquisita,* alia scientia *indita* vel *infusa*, alia scientia *beata*. Et illa quidem prior connaturalis est nobis in statu viae, cum omnis nostra naturalis cognitio hic incipiat a sensu et sit proportionata phantasmatibus corporis, et dividitur specifice in tot scientias, quot sunt gradus abstrahibilitatis a materia, verbi gratia, in physicam, mathematicam, metaphysicam, etc. Secunda autem scientia connaturalis est angelis, quibus hoc ipsum, quod est intelligere, non fit per abstractionem a phantasmatibus, sed divinitus per immissionem specierum ipsis proportionatarum, quae quidem scientia iterum multiplex est, secundum differentiam specificam huiusmodi specierum. Denique scientia beata connaturalis est soli Deo, qui seipsum per seipsum unico simplicissimo actu intelligit, unde haec scientia per alias species ulterius non dividitur.

Quae cum ita sint, specialim de Deipara, utique hanc mor-

1. L. II, Comment. in Luc., c. 1.

talem vitam degente, inquirendum erit, utrum et quomodo habuerit scientiam beatam, scientiam infusam et scientiam acquisitam.

2. — PROP. I. — B. Virgo non habuit permanenter scientiam beatam, seu visionem beatificam.

Prob. Revera, possessio permanens visionis beatificae hominem constituit extra viam, et ponit in statu termini. Atqui B. Virgo, hanc vitam agens, fuit viatrix. Ergo B. Virgo, non gaudebat modo permanenti visione beatifica.

Quod B. Virgo fuerit viatrix, communis est auctorum sententia, praesertim cum, ut supra diximus[1], gratia in B. Virgine ingiter sit aucta, quod esse non posset, si extra viam fuisset posita. Demum, haec est potissima differentia, ex capite gratiae, inter Christum et caeteros homines, quod ille, utpote primum principium reductivum hominum in Dei visionem, illam habere debuerit ab initio: idenim quod est in potentia non reducitur in actum, nisi per id quod est actu[2].

3. — Scholion. — Diximus autem *permanenter:* per quod implicite significatur B. Virginem aliquando in vita sua mortali Deum essentialiter videre potuisse. Sane, sicut Moysi et Paulo Dei visio per essentiam modo transeunti aliquando probabiliter fuit concessa[3], ita probabilissimum ducimus B. Virginem idem privilegium solemnioribus vitae suae mortalis temporibus non permanenter, sed modo transeunti obtinuisse, verbi gratia, in Incarnatione Domini, in Nativitate, in Resurrectione et in Ascensione; quae tamen visio, quia non fiebat per lumen gloriae, quod est habitus permanens, ideo non impediebat quominus B. Virgo esset viatrix. Huius autem rei rationem reddit S. Thomas[4]: *Rationabiliter creditur quod illa quae genuit Unigenitum a Patre, plenum gratiae et veritatis, prae omnibus aliis maiora privilegia gratiae acceperit.* — Accedit quod sicut nemo fuit qui in hac vita mortali tanta pateretur, quanta passa est B. Virgo, ita nemini tanta consolatio danda fuit, quanta B. Virgini data est: unde et perfectius et frequentius ipsa vidit divinam Essentiam

1. p. 184. — 2. 3, Quaest. IX, art. 2. — 3. 1, Quaest. XII, art. 11. — 4. 3, Quaest. XXVII, art. 1.

quam ipsimet Moyses et Paulus viderunt. *Credendum est*, ait S. Bernardus[1], *Christum frequenter Matrem suam ad montem myrrhae et ad collem thuris sublimasse, in cellam vinariam occultasse, et gloriam deificam et supercoelestem revelasse.*

4. — PROP. II. — **Beata Virgo α) non habuit scientiam per se infusam ; β) habuit tamen de aliquibus scientiam per accidens infusam.**

Scientia per se infusa illa est, ut supra innuimus, quae est per lumen divinitus infusum, excedens phantasmatum proportionem ; unde propria angelorum est, vel eorum qui sunt sicut angeli, quales sunt animae corporibus exutae et beati in coelo. Scientia autem infusa per accidens ea est quae divinitus quidem infunditur, at secundum phantasmatum proportionem ; ideoque per se acquisibilis est, et est eiusdem speciei ac scientia quam sensuum exercitatione acquirimus, quemadmodum, ait S. Thomas[2], oculi quos caeco nato Christus dedit eiusdem rationis fuerunt cum oculis quos natura producit.

5. — **Prob. 1ª Pars.** — Scientia per se infusa ponitur perfectio intellectus possibilis, non simpliciter et absolute, nam in statu viae intellectus possibilis satis perficitur ex eo quod ex phantasmatibus, ope sensuum acquisitis, intellectus agens abstrahit speciem intelligibilem, qua instructus, intellectus possibilis actu intelligere valeat ; sed scientia per se infusa est perfectio intellectus possibilis, quatenus anima iam visione beatifica donata, omnino supra sensus corporis elevatur, angelis similis effecta in spiritualitate et in modo intelligendi : unde etiam ponitur perfectio animae Christi Domini, qui ab initio suae conceptionis fuit comprehensor[3]. Atqui B. V. in hac vita mortali fuit simpliciter viatrix. Ergo sicut non habuit visionem beatificam modo permanenti, ita etiam non habuit saltem regulariter, scientiam inditam per se, quae ex illa quodammodo defluit.

6. — **Corollarium**. — Ex quo sequitur B. Virginem in hac vita mortali non vidisse angelos per essentiam, cum hic sit pro-

1. SERM. II, DE VIRG. — 2. I, Quaest. XCIV, art. 3, ad 1^m. — 3. 3, Quaest. IX, art. 3. Cf. ea quae scripsimus in TRACT. DE INCARN. IN HUNC LOCUM, nn. 4 et 5.

prius actus scientiae per se infusae. Revera, obiectum connaturale intellectus humani in statu unionis est quidditas rei in materia, unde nec primus homo, in statu iustitiae originalis, poterat angelos per essentiam videre[1]; et licet utique apparitio angeli, puta quae in Annuntiatione facta est, nobilior fuisset si Deipara illum intellectuali visione per essentiam vidisset, quam si vidisset tantum corporali visione, tamen eius status hoc non patiebatur, quod angelum per essentiam videret[2].

7. — Prob. 2ª Pars. — Ad hoc ut B. Virgo, statim post suam conceptionem, seipsam moveret ad iustificationem, necesse erat ut ea praecognita haberet, quae ad huiusmodi iustificationis motum requiruntur, scilicet cognitionem sui et Dei, et caetera quae praeambula ad fidem dicuntur. Atqui haec omnia aliter cognoscere non poterat Virgo Beata, nisi a Deo sibi infunderentur, utique supra capacitatem naturae, attamen secundum proportionem phantasmatum. Item, ad Scripturarum intelligentiam, in qua, ut mox dicemus, potissime profecit gloriosa Virgo, necessaria plura erant, ut sunt quae ad aliqualem cognitionem historiae, cosmogoniae, geographiae, poëseos, etc., pertinent. Quapropter ea dicenda est B. Virgo accepisse per infusionem a Deo.

8. — Scholion. — Quaenam autem fuerit huiusmodi per accidens infusae scientiae in Deipara extensio, non est facile explicare. Hoc tamen tuto definiri potest quod, quemadmodum primus homo cognitionem sic infusam habuit de illis omnibus quae ad officium suum instituendi et gubernandi genus humanum pertinebant[3], ita B. Virgo divinitus recepit cognitionem de illis omnibus quae ad eius dignitatem, quatenus Dei Mater et Christi cooperatrix exstitura erat, spectabant, unde congrue esset Mater Dei et Corredemptrix generis humani. Quocirca, sicut nec Adamus habuit infusam scientiam de iis quae ad gubernationem vitae humanae necessaria non erant, ut sunt hominum cogitationes, futura contingentia, necnon quaedam singularia, puta, quot lapilli iaceant in flumine[4], ita nec in Deipara ponenda infusa scientia est de iis quae a se, sub praefato respectu, aliena erant.

1. 1, Quaest. XCIV, art. 2. — 2. 3, Quaest. XXX, art. 3, ad 1^m. — 3. 1, Quaest., XCIV, art. 3. — 4. Ibid.

9. — PROP. III. — B. Virgo scientiam proprio marte acquisivit.

Haec propositio resultat ex dictis : si enim aliqua tantum Deipara per infusionem cognovit, sequitur illam decursu temporis ad plurium cognitionem proprio ingenio devenisse. Sed et suadetur ex perfectione B. Virginis. Ipsa enim habuit, sicut intellectum possibilem, quo est omnia fieri, etiam intellectum agentem quo est omnia facere per abstractionem a phantasmatibus. Porro, cum omnis res sit propter suam operationem, debuit B. Virgo proprio labore scientiam acquirere per abstractionem a phantasmatibus, ope sensuum exteriorum collectis, et non solum per abstractionem a phantasmatibus, quae in scientia infusa haberentur[1]. Quapropter S. Anselmus[2] ait : *Multa in se non solum simplici scientia, sed ipso experimento didicerat de mysteriis Domini Nostri Iesu Christi*.

Quinimmo, et hoc dici potest, B. Virginem, ea quae antea scientia per accidens infusa cognoverat, postea usu et experimento didicisse: unde iuges profectus in ista scientia fecit, non solum quantum ad numerum scitorum, sed etiam quantum ad modum sciendi, hoc sensu quod quae infusa scientia prius cognoscebat, postea per experimentum cognoverit[3].

Porro, ex hoc capite, potissime scientiam acquisivit Mater Dei ex assidua lectione et meditatione Sacrarum Scripturarum, ut plures ex Patribus testantur, et potissime Origenes[4], cum dicit : *Habebat* (Maria) *legis scientiam et prophetarum ratiocinia meditatione cognoverat*.

10. — Quaestio I. — *Utrum B. Virgo aliquid ab angelis didicerit?*

Resp. *Affirmative*, ut evidenter constat ex ipso Incarnationis mysterio Deiparae ab angelo revelato. — Nec obstat quod B. Virgo superior esset angelis : superior enim utique erat quantum ad dignitatem Matris Dei ; *sed quantum ad statum praesentis vitae inferior erat angelis : quia et ipse Christus, ratione passibilis vitae, modico ab angelis minoratus est, ut dicitur*[5]; *sed tamen quia Christus fuit simul viator et comprehensor, quantum ad cognitionem divi-*

1. Cf. 3, Quaest. IX, art. 4. — 2. L. de Excell. Virginis, c. 2. — 3. Cf. 1, Quaest. XCIV, art. 3, ad 3^m. — 4. Homil. VI, in Luc. — 5. Hebr., II, 9.

norum, non indigebat ab angelis instrui : sed Mater Dei nondum erat in statu comprehensorum, et ideo de divino conceptu per angelos instruenda erat[1]. Quod autem de Incarnationis mysterii revelatione dicitur, dici potest et de allis illuminationibus angelicis circa fidei nostrae mysteria ; sive illuminationes huiusmodi haberentur per frequentia colloquia cum angelis ipsi visibiliter apparentibus, sive etiam per internas illustrationes.

Revera, intellectus humanus natus est illuminari ab angelo, non quidem eo modo quo superior angelus illuminat inferiorem, id est dividendo veritatem universalem conceptam secundum capacitatem inferioris angeli, sed intelligibilem veritatem proponendo hominibus sub similitudinibus sensibilium[2], et hoc modo angelus potuit illuminare B. Virginem.

Sed et angelus potest assumere corpus, et in eo nedum apparere, sed etiam voces sensibiles efformare[3]; unde et angeli custodes aliquando perhibentur cum aliquibus sanctis, sicut S. Franciscae Romanae evenisse fertur, conversatos fuisse. Hoc autem privilegium ipsi angelorum Reginae omnino denegandum non est.

11. — Quaestio II. — *Utrum B. Virgo aliquid didicerit ab hominibus?*

Resp. B. Virgo nihil ab hominibus didicit, sed tantum a Filio suo.

Ratio primi est summa perfectio tum corporalis, tum intellectualis B. Virginis ; unde, cum eius sensus tum interni tum externi essent ordinatissimi, nihil eius menti deficere poterat, ut sine ulla difficultate, humana cognoscibilia, sibi convenientia, per seipsam inventione perfecte addisceret, sicut eius Filio contigisse docet S. Thomas[4]. — Nec obstat quod Christus fuerit caput Ecclesiae et magister omnium hominum, ideoque ex hoc capite ipse non debuerit ab ullo instrui : nam, secundum regulam latam a Cardinali Caietano[5], Mater Dei *similis* (debet) *credi Filio per omnia quantum fas est ;* ideoque propter suam dignitatem et perfectionem a nullo hominum, sed tantum a Filio suo edoceri debuit.

Quod a nullo homine Maria fuerit edocta, patet etiam ex hoc quod de Incarnationis mysterio ipsa non fuit instructa mediante viro suo,

1. 3, Quaest. XXX, art. 2, ad 1^m. — 2. 1, Quaest. CXI, art. 1. — 3. Ibid., Quaest. LI, art. 2. — 4. 3, Quaest. XII, art. 3. — 5. Opusc. de Spasmo B. V. M. Tract. XIII, t. II.

sed mediante angelo, ait S. Thomas[1]. Propter *quod etiam ipsa est prius instructa quam Ioseph; nam ipsa instructa est ante conceptum, Ioseph autem post eius conceptum*. Nec obstat fugam in Aegyptum Deiparae per S. Iosephum nuntiatam fuisse: cum enim tunc ageretur de sacrae Familiae dispositionibus, ideo S. Iosepho commissum est ut, iuxta divinum beneplacitum, de Iesu et Mariae securitate provideretur[2].

Caeterum, quae de infantia Virginis Mariae, et de eius in scholis praesentia, ex evangeliis apocryphis deprompta, eodem sensu reiicienda sunt, ac reiici debent similia quae de Christo ipso in iisdem libris reperiuntur: siquidem ista omnia, licet a pictoribus figurata et a poëtis ornata aliquando fuerint, Christi, eiusque Beatissimae Matris dignitatem offendunt.

At, ex quo gloriosa Virgo divinum partum edidit, quis unquam dicere poterit quot coelestis doctrinae fluenta, ab ipso doctorum Magistro, attenta discipula receperit; potissime cum spatium triginta annorum fere unice ab incarnato verbo insumptum fuerit illi perficiendae, in coelestium rerum cognitione, a qua huius mundi lucem receperat. Unde non inconsulto S. Lucas primo dicit[3] quod *Mater eius conservabat omnia verba haec in corde suo:* et postea[4] subdit: *Et Iesus proficiebat sapientia et aetate et gratia apud Deum et homines;* quasi potissima testis et, ut fere dicam, principium receptivum beneficii huius profectus Christi in sapientia, foret eiusdem sanctissima Mater beatissimusque illius coniux, S. Ioseph.

12. — Corollarium. — Quae ita cum sint, iam constat ex quatuor capitibus Matris Dei scientiam augmentum accepisse. *Primo*, ex infusa scientia, necnon ex novis, successu temporis, revelationibus. *Secundo*, ex proprio ingenio, necnon ex observatione multorum novorum effectuum quos experiebatur, ut, puta, ex hoc quod sine viro concepit, sine dolore peperit. *Tertio*, ex angelorum illustrationibus, et maxime S. Gabrielis, qui, ut ait

1. 3 Quaest., XXX, art. 2, ad 2[m]. — 2. Objicienti Deiparam aliorum cogitationes per eorum locutionem didicisse, respondetur quod: *communicare ea quae sunt a voluntate creata, in quantum huiusmodi, non est illuminare: non enim pertinet ad perfectionem intellectus mei quid tu velis vel quid tu intelligas, cognoscere, sed solum quid rei veritas habeat* » (1, Quaest. CVII, art. 2). — 3. I, 51. — 4. Vers 52.

S. Ambrosius, Deiparam *revisere solebat. Quarto,* potissime ex familiari consuetudine cum divina sua Prole.

Ex quibus apparet quam lata, larga, alta et profunda sinum fuerit Deiparae, cui etiam Ecclesia ea quae de aeterna Sapientia dicta sunt[1] appropriat, scientia, Dei quidem scientia devicta, sed ipsorum angelorum scientiam longe devincens, non quantum ad modum sciendi, cum angelus, utpote immaterialis, superiorem cognoscendi modum habeat, sed quantum ad multitudinem cognitorum, necnon scientiae certitudinem[2].

Sub huius doctrinae luce facile intelligi poterunt quae de Deiparae scientia scribunt passim sancti Patres, puta S. Bernardus, cum dicit[3]: *Iure Maria sole perhibetur amicta, quae profundissimam divinae Sapientiae, ultra quam credi valeat, penetravit abyssum; ut quantum sine personali unione creaturae conditio patitur, luci illi inaccessibili videatur immersa. Illo nimirum igne prophetae labia purgantur, illo igne Seraphim accenduntur; longe vero aliter Maria meruit non velut summatim tangi, sed operiri magis undique et circumfundi, et tanquam ipso igne concludi.* Pariter, docet ex Alberto Magno S. Antoninus[4], quod Beatissima Virgo plenissimam habuit tum supernaturalium, tum naturalium rerum scientiam.

Et certe, haec Deiparae scientia, ex parte cognitionis rerum theologicarum, superavit scientiam Salomonis, necnon scientiam ipsius primi hominis in innocentia constituti: decebat enim B. Virginem tantam rerum supernaturalium scientiam adipisci, ut posset, tanquam vera Dei Mater, fidei mysteria in Sacra Scriptura contenta, quantum viatrici fas esset, penetrare, explicare, suadere. Quanquam ex parte rerum naturalium potuit B. Virginis scientia in aliquo particulari Adami scientiâ vinci, puta in illis quae ad ipsius conditionem non pertinebant, quales sunt plures certarum artium notitiae, quas tamen Adamus, utpote primus humani generis institutor, nosse debuit, et quas proinde a Deo infusas habuit.

Ex hoc etiam apparet rite Deiparam vocari *magistram magistrorum et magistram evangelistarum*[5], *matrem Ecclesiae atque ma-*

1. Prov., VIII et Eccli., XXIV. — 2. Cf. 3, Quaest. XI, art. 4. — 3. Sermo de verb. Apoc. B. Io. — 4. P. IV, tit. XV, c. 20. — 5. S. Bonaventura, in Psalt. Mar.

gistram et reginam apostolorum[1], non quidem externa et formali deputatione, sed privata et familiari instructione, ut iam monuimus; utpote quae praecipuas partes habuisse dicenda sit inter eos qui nascentis Ecclesiae historiam posteritati amandarunt, de quibus ait S. Lucas[2]: *Sicut tradiderunt qui ab initio viderunt et ministri fuerunt sermonis.*

Quod passim ab auctoribus traditur. Sic S. Bernardus[3], ait: *Ideo conceptus Elisabeth Mariae nuntiatus est, ut dum nunc Salvatoris, nunc praecursoris edocetur adventus, rerum tempus et ordinem tenens, ipsa melius postmodum scriptoribus ac praedicatoribus Evangélii reseraret veritatem, quae plene de omnibus a principio fuerat instructa mysteriis.* Nec aliter Rupertus Abbas[4]: (Apostoli) *quidquid supplementi opus erat... vel testimonii ad confirmandos singulorum sensus quos acceperant ab eodem Spiritu Sancto..., ex religioso ore tuo perceperunt.* Et Lucius Dexter[5]: *Sacra Virgo Maria consilio et luce doctrinae collegio praesidet apostolico; nihilque grave faciunt illi, quod non eius consilio gerant.* Demum Cornelius a Lapide[6]: *Hac enim de causa Christus Matrem sibi superstitem esse voluit, ut quasi sui vicaria columen esset Ecclesiae, doctrix apostolorum et consolatrix fidelium.*

13. — Difficultas. — Contra hanc Deiparae scientiam, obiici posset iste locus[7]: *Et ait* (Iesus) *ad illos: Quid est quod me quaerebatis? Nesciebatis quia in his quae Patris mei sunt, oportet me esse? Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad eos.*

At facile *responderi* potest hisce verbis certissime non significari quod Maria et Ioseph non cognoverint Christum esse Deum; sed quod nondum perfecte cognoscerent quonam ordine, quo modo, Christus suam missionem exsequi deberet. Sic enim Deus procedere solet, ut non simul omnia sua mysteria, etiam iis qui sibi carissimi sunt, revelet, sed tantummodo cum tempus a sua sapientia definitum advenerit. Caeterum in hoc admiratione digni sunt Maria et Ioseph quod, cum Christi agendi rationem plene non cognoscerent, tamen a curiosa inquisitione destiterunt, humiliter exspectantes donec huius mysterii rationem Christus ipse eos

1. Leo XIII, in Encycl. — 2. I, 2. — 3. Homil. IV, Super *Missus est.* — 4. L. I, in Cantic. — 5. In Chron. ad an. Christi XXXIV. — 6. In Act. V, 12. — 7. Luc., II, 49, 50.

edoceret, quod mox factum fuisse credendum est, cum subditus illis [1] familiariter cum illis conversabatur.

Hisce cohaerenter deserendus est Salmeron, qui [2] illa verba[3]: *Pater tuus et ego dolentes quaerebamus te*, commentans, autumat Deiparae dolorem ortum fuisse ex timore cuiusdam negligentiae in servando tanto deposito admissae. Hoc quidem imprimis B. Virginem latere non poterat, videlicet se Spiritum Sanctum, etiam levi macula, haudquaquam contristasse.

14. — Quaestio II. — *Utrum Beata Virgo decipi potuerit?*

Resp. *Negative.* Ratio est quia, ut ait S. Augustinus[4], *approbare vera pro falsis non est natura instituti hominis, sed poena damnati.* Atqui in B. Virgine nullum fuit peccatum quod esset poena dignum. Ergo B. Virgo non potuit approbare vera pro falsis, quod est decipi. — Revera, falso acquiescere quasi vero, est malum intellectus, quod malum homini in innocentia constituto evenire non poterat. Cum enim in hoc statu mens hominis esset Deo perfecte subdita, inferiora quoque menti subdebantur, nec superiora a suo actu impediebant : deceptio autem accidit in intellectu non quantum ad se, cum circa proprium obiectum semper verus sit, sed ex aliquo inferiori, puta phantasia aut sensu praeoccupante intellectum, ne per rationem veritatem diiudicet. Unde in Matrem Dei, sicut etiam in Adamum et Evam ante peccatum, deceptio cadere non poterat[5].

Nec obstat quod B. Virgo tentari potuerit, sicut Adamus et Eva, imo Christus ipse, tentati sunt : talis enim tentatio non intus fuit sed tantummodo foris, ut habet S. Gregorius Magnus[6], id est per solam obiecti externi propositionem, omnibus interioribus viribus intactis manentibus.

Sed et hoc dicendum est, omnia Deiparam somnia ordinatissima habuisse, nec ullimode illusiones, sive ex diabolica fraude, sive ex deordinata natura passam fuisse : ita quod dici cum B. Amedeo potest[7] quod carne dormiens, *animo vigilabat, nocturna quiete somnians quae per singulos dies cogitabat ;* non quasi tunc mereretur,

1. Luc. II, 51. — 2. T. II, Tract. 46. § *Dolentes.* — 3. Luc., II, 48. — 4. L. III, de lib. Arb., c. 18. — 5. 1, Quaest. XCIV, art. 4. — 6. Homil. XVI, in Evang. — 7. Homil. IV, de Laud. B. V.

ut iam monuimus, nam *id quod accidit in somno non imputatur homini, quia non habet usum rationis qui est proprius hominis actus*[1], sed quia omnia in ipsa ita pacata et ordinata erant, ut nihil unquam in ipsa fieret contra ordinem vel naturae vel gratiae.

ARTICULUS VIII. — *De assumptione et gloria Beatae Mariae Virginis.*

1. — Ratio articuli. — Consideratio eorum quae ad perfectiones animae B. M. V. pertinent congrue clauditur quaestione de eius in coelum assumptione, necnon de gloria qua divina largitate fuit cumulata. Quae quidem duo dividi haudquaquam debent; nam, licet ad alterum huius secundae partis caput pertineat agere de perfectione corporali Deiparae, tamen, quia assumptio Dei virtute perfecta est in gratiam animae, ex qua etiam naturaliter redundat corporis gloria, ideo ibi de Deiparae assumptione est agendum, ubi animae illius summa et ultima perfectio tractatur.

2. — Praemonenda. — Hic autem supponi debet B. Virginem, utique non ex peccati poena, sed ut Filio plenius conformaretur, mortem subiisse corporalem, ut fusius postea declarabitur[2]; a qua sententia propter universalem sensum fidelium discedere quis non debet: futiles enim sunt quae in contrarium moveri possunt rationes.

Quod ita cum sit, duo unicuique satis superque constare debent.

Primo, Deiparae corpus, sicut etiam Christi corpus in triduo mortis eius, ita servatum est, ut ab omni corruptione putrefactiva liberum maneret, quod ita ab Angelico[3] exprimitur: *Tertia* (poena), *fuit communis viris et mulieribus, scilicet, ut in pulverem reverterentur. Et ab hac immunis fuit Beata Virgo, quia cum corpore assumpta est in coelum: credimus enim quod post mortem ressuscitata fuerit et portata in coelum : Surge, Domine, in requiem tuam: tu et arca sanctificationis tuae*[4]. Quibus similia tradiderat Damascenus[5] : *Quomodo corruptio invaderet corpus illud in quo vita suscepta est?* Revera, resolutio corporis humani in tabem

1. I, Quaest. XCIV, a. 4, ad 1^m. — 2. Art. 3, cap. II, huius partis. — 3. Expositio I. in Salut. angel. c. I. — 4. Ps. CXXXI, 8. — 5. Orat. II, de Dormit.

et pulverem a Deo decreta est, tanquam poena originalis peccati[1], ideoque opprobrium infert corpori humano : unde sicut sanctum Christi corpus non datum est videre corruptionem in sepulchro[2], ita et Beatae eius Matris corpus putredinem et vermes nescivit, licet utique vere corpus humanum non manserit, extracta inde anima[3]. Quapropter, rite comparatur B. Virgo arcae Veteris Testamenti, ex lignis imputribilibus formatae[4], necnon cedro et cypresso[5], quae arbores sunt carie impenetrabiles.

Secundo, nullimode ambigi potest animam B. Virginis, statim post eius mortem, fuisse assumptam in coelum. Cum enim de fide sit[6] animas sanctorum omni labe purgatas in coelum mox recipi, Deumque clare intueri[7], hinc dubitari nequit animam Virginis Deiparae, quae nulla unquam peccati, etiam levissimi, labe commaculata fuerat, mox ac corpore fuerit exuta, in coelum fuisse receptam, et beatifica visione donatam. Quocirca, si quid in aliquibus Orientalium liturgiis legatur quo, aut Deus petitur ut B. Virginis misereatur, aut pro ipsa sacrificium liturgicum offerri dicitur[8], hoc accipiendum est non pro gloria essentiali, sed pro accidentali quadam illius manifestatione in gratiam nostri facta. Caeterum, ex sola liturgia romana potest dogmaticum argumentum deduci.

3. — Sensus quaestionis. — Igitur, hic proprie agitur de B. M. V. corpore, non anima; quod sedulo advertatur, quia etiam animae in coelum invectio assumptio interdum nominatur. Sic Eusebius[9] Constantinum scribit ex hac luce fuisse ad suum Deum *assumptum*, et S. Gregorius Turonensis[10] *assumptionem* nominat, S. Aviti in coelum receptionem. Sed et hoc ulterius advertisse iuvabit, haec nomina, *assumptio*, et *ascensio*, saepius promiscue usurpari : sic de Christo dicit S. Marcus[11] quod *assumptus est in coelum*, quod in Actibus Apostolorum[12] repli-

1. Gen., III, 19. — 2. Act., II, 27. — 3. Cf. 3, Quaest. L, art. 5. — 4. Exod. XXV. — 5. Eccli., XXIV, 17. — 6. Conc. Flor. in Decreto unionis Graec. — 7. Cf. Benedictus XII, in Extrav. *Benedictus Deus*, et Conc. Trid. Sess. XXV, de Invoc. Sanct. — 8. Cf. liturgias SS. Gregorii Naz., Cyrilli Alex. et Ioannis Chrysost. — 9. L. IV de Vita Constantini, c. 64. — 10. L. de Gloria Confess., c. 99. — 11. XVI, 19. — 12. I, 2.

catur; et vicissim catholice dicitur et de B. Virgine quod in coelum conscendit. Quapropter, non ita intelligenda erit assumptio Deiparae condivisa a Christi ascensione, quasi haec absque angelorum auxilio, illa autem non absque praefato auxilio fuerit peracta, eo videlicet modo quo et Elias in curru igneo in altum sublevatus est, et Henoch in paradisum translatus, aut Habacuc Babylonem, ut prandium Danieli adferret.

Scilicet, de assumptione in coelum corporis B. Virginis quaeritur eo sensu quo corpora glorificata, per sibi collatam agilitatis dotem, de loco ad locum, iuxta voluntatis arbitrium, se transferre possunt, absque angelorum fulcimento aut adminiculo, ut falso solet in imaginibus describi; ita quod in hoc quoque, iuxta Caietani regulam[1], B. Virgo debeat dici similis Filio suo: nisi quod ille quidem virtute sibi connaturali et propria, Deus enim erat, haec autem virtute sibi a Deo collata, in coelum conscendisse dicendi sint.

4. — PROP. I. — Certum omnino est Beatam Virginem, etiam quoad corpus, fuisse in coelum assumptam.

Haec propositio nequit dici formaliter de fide, cum ab ordinario Ecclesiae magisterio tanquam dogma proposita non fuerit, nec explicite inveniatur, contenta in Sacra Scriptura sed implicite tantum pie erui possit ex aliquibus locis, verbi gratia[2]: *Surge, Domine, in requiem tuam: tu, et arca sanctificationis tuae;* aut[3]: *Adstitit Regina a dextris tuis, in vestitu deaurato,* quo quidem vestimento, iuxta plures, intelligitur sacratissimum Deiparae corpus.

Attamen, haec doctrina adeo vera est, ut Melchior Canus[4] dicat esse *petulantem temeritatem* eam negare, et Serry[5] adserat eam sine ingenti temeritate haud posse negari; quod docet et Franciscus Suarez[6], dum ait quod corporea Virginis assumptio tam recepta est, ut a nullo pio et catholico possit in dubium vocari. Similia habet Benedictus XIV[7]; et Card. Gotti[8] dicit: *Tanta certitudine gloriosa Beatae Virginis assumptio in corpore*

1. Opusc. de Spasmo B. V. M., Tract. XIII, t. II. — 2. Ps. CXXXI, 8. — 3. Ibid., XLIV, 10. — 4. L. XII de Locis theol., c. 11. — 5. Exercit. LXVI, n. 1. — 6. In 3, P. Disp. XXI. — 7. de Festis B. V. M., c. VIII, n. 18. — 8. de Verit. Relig. Christi, P. II, c. 12, § 2.

tenenda est, ut sine temeritatis, aut etiam erroris labe negari non possit[1].

5. — Prob. I. Ex traditione. — Quocirca, potissima hac de re probatio erui debet ex Ecclesiae traditione, quae α) primo loco generaliter manifestatur in universali fidelium, sive orientalis, sive occidentalis Ecclesiae, sensu : de quo Patres Concilii Vaticani, in postulato pro solemni definitione corporeae assumptionis B. M. V.[2], ita loquuntur : *Nisi firmissima Ecclesiae fides quoad B. Virginis assumptionem dici velit levis nimis credulitas, quod vel cogitare impium est, proculdubio eam a traditione divino-apostolica, id est a revelatione, ortum habere firmissime tenendum est.*

β) Accedit festum Assumptionis, a Graecis vocatum *Pausatio, Transitus, Dormitio* (κοίμησις) aut etiam Assumptio (ἀνάληψις) *Sanctissimae gloriosae Dominae Nostrae Deiparae, et semper Virginis Mariae ;* quod festum inter antiquiora Deiparae festa computatum[3] ubivis terrarum nunc celebratur. Olim celebabratur die 18 ianuarii, et iam inde a concilii Ephesini tempore (431) actum fuisse creditur ; imo nonnulli tenent S. Damasum (384) fuisse illius auctorem[4].

γ) Nec desunt Patrum explicita testimonia : quanquam enim multa quae de circumstantiis obitus passim leguntur evidenter apocrypha sint, tamen factum ipsum de corporea Deiparae in coelum assumptione tam constans est penes scriptores tum graecos tum latinos, ut rationabiliter argumentari possimus quod revera corporaliter sit in coelum assumpta, licet Scriptura de hoc sileat[5].

Sic, in Sacramentario S. Gregorii Magni, quod ex Gelasii codice collectum dicitur, in Missa Assumptionis haec occurrit oratio : *Veneranda nobis, Domine, huius est diei festivitas, in qua Sancta Dei Genitrix mortem subiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quae Filium tuum de se genuit incarnatum.* Similiter, S. Gregorius Turonensis [6] ait: *Dominus susceptum Virginis corpus sacratissimum in Paradisum deferri iussit, ubi nunc resumpta*

1. Vide Agostino Albergotti, vescovo di Arezzo, *Vita di Maria Santissima*, t. II, Siena, 1817, nota 1, ad c. CXXX, pp. 278, sgg. — 2. Collect. Lac. VII, 868. — 3. Cf. Bened. XIV, de Festis B. M. V., c. VIII, n. 29. — 4. Videsis F. G. Holweck, Fasti Mariani, Friburgi, 1892. — 5. S. Thomas, 3, Quaest. XXVII, art. 1. — 6. L. I, de Mirac., c. 4.

anima cum electis eius exsultans aeternitatis bonis, nullo occasuris fine, perfruitur. Ex quibus tamen verbis cavendum est ne inferatur corpus B. Virginis in coelo tantummodo resurrexisse : resurrexit enim in sepulchro *prorsus ut Filius eius*, ait S. Bernardus[1] ; unde quod dicit praedictus Gregorius, corpus in paradisum delatum fuisse, pro tota Virgine intelligendum est, quae in sepulchro resurgens, in nube in paradisum delata est, ubi bonis perfruitur aeternis.

Similia docent S. Ildephonsus, archiepiscopus Toletanus[2] : S. Ioannes Damascenus[3]; Fulbertus, Carnotensis episcopus[4]; S. Petrus Damianus[5]; S. Bernardus[6]; aliique. Hanc quoque fuisse doctorum scholasticorum sententiam testis est potissime Angelicus Doctor qui, praeter ea quae de ipso retulimus, haec quoque habet[7] : *Quidam in plena participatione beatitudinis* (sunt) ; *et hoc est corpus Christi quod iam surrexit sicut ipse Christus, et Beata Virgo* ; *et hi significantur per partem in calice missam, quia illi inebriantur ab ubertate domus Dei.*

δ) Sed nec silendum est nusquam gentium reperiri reliquias, etiam minimas corporis B. Mariae : quod quidem haud leve est pro re nostra indicium; cum Deus, qui sanctorum reliquias a nobis religiose coli voluit, certe sinere haud potuisset ut sanctissimum Deiparae corpus, de quo ipsemet carnem sumpserat, incultum maneret[8].

ε) Denique huc faciunt christianae religionis monumenta, rem hanc comprobantia, qualia sunt, verbi gratia, ecclesiae etiam antiquissimae in honorem huius mysterii per totum orbem erectae, indulgentiae a Summis Pontificibus concessae, sodalitates institutae[9], etc.

6. — Prob. II. Ex rat. theol. — α) **Ex parte Christi.** — Cum *gloria filiorum* (sint) *patres eorum*[10], haud satis consultum fuisset honori Christo debito, si Matris eius corpus, ex quo ille carnem

1. Serm. I, de Assumpt. — 2. Serm. VI, de Assumpt. — 3. Orat. II, de Dormit. Deip. — 4. Serm. II, de Nativ. Virg. — 5. Serm. de Assumpt. — 6. Serm. I, de Assumpt. Virg. — 7. 4. Dist. XII, Quaest. I, art. 3, sol. 3. — 8. Vide Livius, The Bl. Virgin, etc., p. 354, sqq. — 9. Cf. The Dublin Review, The Assumption of the Bl. V. M. An apostol. tradition, oct. 1870, p. 408. — 10. Prov., XVII, 6.

humanam vere realiterque assumpserat, relictum fuisset ut in sepulchro putresceret. Debuit ergo a mortuis resurgere, et gloriosum coelos conscendere, ut inde appareret quanta sit Redemptoris sanctitas, cuius Mater, sicut in ingressu in hunc mundum ab omni peccati naevo libera manserat, et tota pulchra fuerat, ita etiam in egressu ab hoc mundo carnis corruptionem non novit, sed coelum ascendit, gloria undequaque perfusa. Sed nec ille filialis amoris et reverentiae sensus quo Christus erga Matrem suam tenebatur, sinere poterat ut ille Matrem adeo posthaberet, ut dum anima quidem eius ipsi unita in coelis esset, corpus tamen longe in sepulchro iaceret : amor enim amantes, quantum fieri potest, coniungit.

7. — β) **Ex parte B. Virginis.** — Singulare Deiparae privilegium est ut, quantum fieri possit, ipsa per omnia Filio suo conformis existat ; unde, sicut in omni fere mysterio B. Virgo Christo consociata fuit, ita etiam in morte, resurrectione, ascensione et coronatione ipsi conformari debuit. Hac de causa etiam ponimus, cum communiori doctorum et fidelium sensu, B. Virginem tertio die post obitum resurrexisse, et in coelum conscendisse.

Accedit quod, quemadmodum Christus, per humiliationem passionis, mortis et sepulturae, sibi meruit gloriosam resurrectionem et triumphantem ascensionem[1], ita etiam Deipara, per suam teneram compassionem, necnon perfectam configurationem morti et sepulturae Christi, meruit ut dies resurrectionis et corporeae ascensionis sibi anticiparetur. Denique, ex sanctorum dictis et summorum Pontificum oraculis novimus tantam esse Deiparae privilegiorum copiam, quanta purae creaturae sub Deo concedi potest : ergo nec ipsi mox post obitum defuit gloria corporeae assumptionis.

8. — γ) **Ex parte nostri.** — Sed nec ex parte nostri, mysterium istud utilitate vacat. Non solum enim per hoc vehementer augetur nostra de Deipara existimatio, nostraque in eius potentissimam intercessionem fiducia, verum etiam fides in corporum resurrectionem magnopere adaugetur, speque erigimur fore ut eiusdem et nos gloriae consortes existamus, si eius virtutes, et potissime in Christi dolores compassionem, fuerimus imitati [2].

1. Vide Tract. nostr. DE INCARN., Quaest. XIX, art. 3, n. 10. — 2. Pro au-

9. — Scholion. — Hoc etiam, pro praesentis argumenti complemento addi debet, B. Virginem super omnes angelorum choros exaltatam fuisse, secundum illud Ecclesiae : *Exaltata est sancta Dei Genitrix super choros angelorum ad coelestia regna.* Cum enim homines beati, non quidem quantum ad gradum naturae, sed quantum ad gradum gratiae, assumuntur ad ordines angelorum [1], - ita ut maiorem gratiam habens assumatur ad illam sedem quam occupasset altior angelus apostata, si stetisset, iam dicenda est gloriosa Virgo, propter plenitudinem gratiae sibi collatae, omnes angelorum choros supergredi, et seipsa veluti chorum specialem constituere sub Deo, repletum odoramento eius virtutum et gratiarum.

10. — PROP. II. — Beata Virgo, α) tum quoad gloriam animae essentialem, β) tum quoad gloriam accidentalem, omnes beatos, sive homines, sive angelos longe antecellit.

Praenotandum. Gloria, essentialiter sumpta, consistit in actuali divinae Essentiae visione, et constituit ipsam beatitudinem sanctorum in coelo, iuxta illud [2]: *Oculus non vidit, Deus, absque te, quae praeparasti exspectantibus te;* sumpta vero accidentaliter, resultat ex illis omnibus bonis extrinsecis, quae de beatitudinis ratione non sunt, illam tamen quodammodo perficiunt. Prior igitur gloria in actuali Summi Boni possessione reponitur, quam consequitur, quasi naturalis proprietas, perfecta in eo appetitus quietatio, et ad eam tres veluti dotes per modum dispositionum concurrunt, videlicet, dos visionis, dos comprehensionis, et dos fruitionis [3]. — Altera vero gloria consistit, verbi gratia, in gaudio de bono patrato, in novis quibusdam revelationibus, in aureolis, in speciali corporis decore, necnon in bonis exterioribus.

11. — Sensus primae partis. — Prima pars sibi vult B. Virginem, tum quantum ad intensivam, tum etiam quantum ad

ctoritatibus Patrum, vide Th. Livius, THE BLESSED VIRGIN IN THE FATHERS OF THE FIRST SIX CENT., c. IX, London 1893. Vide etiam Buselli, *Sulla definibilità dogmatica dell' assunzione corporea di Maria Santissima*, Firenze, 1866. — 1. 1, Quaest. CVIII, art. 8. — 2. Is. LXIV, 4. — 3. 1 2ae, Quaest. IV.

extensivam gloriae perfectionem, caeteris sanctis praestare. — Quantum ad *intensivam* gloriae perfectionem, in eo quod Deum, utique citra comprehensionem, clarius videt, ferventiusque diligit, necnon abundantius eo perfruitur. Quantum autem ad *extensivam* perfectionem, in eo quod in Verbo plura attingit, tum possibilia, tum realia, quin tamen ista rerum in Verbo cognitio quam habet Deipara, adaequet hac in re cognitionem animae Christi. Nam animae Christi competit cognitio eorum omnium quae sunt aliquando actu secundum quodcumque tempus et etiam hominum cogitatus, quia ad ipsum ista omnia quodammodo spectant, utpote qui est index omnium constitutus a Deo; et quia comprehendit essentiam omnis creaturae, et sic omnis creaturae potentiam et virtutem, ideo omnia quae sunt in potentia creaturae cognoscit[1]. At Beatae Virginis scientia tam extensa non fuit; nam saltem omnes Christi cogitatus et interiores actus non cognovit, quippe qui ad statum summ non pertinebant, sicut ad statum inferioris non pertinet ut omnes cogitationes superioris videat.

12. — Prob. 1ª Pars. — Essentialis animae gloria correspondet quantitati gratiae in via, cuius demum mensura sunt uniuscuiusque merita gratia comparata, iuxta illud[2]: *Reddet unicuique secundum opera eius.* Atqui B. Virgo in gratia et meritis gratia comparatis, omnem sanctorum gratiae et meritorum quantitatem supergressa est, quippe quae fuit gratia plena. Ergo etiam in gloria omnem beatum, sive hominem, sive angelum, longe antecellit, iuxta illud Ecclesiae[3]: *Exaltata est sancta Dei Genitrix super choros angelorum ad coelestia regna.* Quod exponens S. Ildephonsus[4] ait: *Et si impertit praemia iustus iudex Christus Dominus, secundum Apostolum unicuique iuxta opera sua, huic tamen sacratissimae Virgini Genitrici suae, sicut incomparabile est quod gessit, et ineffabile donum quod percipit; ita et inaestimabile atque incomprehensibile praemium, et gloria, non dico inter ceteras Sacras Virgines, verum etiam ultra omnes sanctos, quam promeruit.*

Exponitur. Quod clarius patebit, discurrendo per singulos status, in quibus inveniuntur sancti merita sibi comparasse: quae

1. 3, Quaest. X, art. 2. — 2. Rom., II, 6. — 3. In Festo Assumpt., 1ª Ant., I. Noct. — 4. Serm. II, de Assumpt.

quidem merita in sanctis divisim inveniuntur, in B. Virgine autem unite et cumulate.

Primo, in carne vivens, Deipara non carnalis, sed *angelicae* vitae meritum, propter virginitatem, quae angelorum soror est, habuit, unde vocatur *Regina angelorum*.

Secundo, *patriarcharum* meritum habuit, propter fidei suae vivacitatem; unde etiam ipsi dictum est[1] : *Beata quae credidisti;* quapropter *Regina patriarcharum* rite appellatur.

Tertio, habuit meritum *prophetarum*, cum spiritu prophetico praedixerit se beatificandam esse[2]: *Beatam me dicent omnes generationes:* unde et *Regina prophetarum* celebratur.

Quarto, nec ipsi defuit meritum *apostolorum* et *evangelistarum*, propter ea quae apostolos et evangelistas de fidei nostrae mysteriis edocuit, unde dicitur *Regina apostolorum*.

Quinto, pariter *martyrum* meritum habuit, Filio suo morienti perfecte compatiendo, iuxta illud[3]: *Tuam ipsius animam pertransibit gladius;* propter quod *Regina martyrum* merito nominatur.

Sexto, *confessorum* quoque meritum habuit, Domino devote confitendo, sicut cum dixit[4] : *Magnificat anima mea Dominum;* unde et *Regina confessorum* appellatur.

Septimo denique, excellenter habuit meritum *virginum*, cum virgo fuit, et virgo in aevum permansit; quapropter *Regina virginum* praedicatur.

Ex quibus concludi debet quod, sicut B. Virgo *habuit meritum omnium et amplius, ita congruum fuit ut super omnes ponatur*, ait S. Thomas[5].

13. — Prob. 2a Pars. — α) *Ex munere Corredemptricis et Matris generis humani.* Cum quidquid ad humanam salutem quomodocumque pertinet ad Deiparam sub Deo et Christo referri debeat, hinc sequitur ipsi, ratione sui ministerii, novas fieri posse revelationes, visione tamen divinae Essentiae immobili manente; ex quibus proinde revelationibus nova gaudia percipere potest[6].

1. Luc. 1, 45. — 2 Ibid., 48. — 3. Ibid., II, 35. — 4. Ibid., 1, 46. — 5. Sermo LVIII in Assumpt. — 6. Cf. quae scripsimus in Tract. de Deo Uno, Quaest. XII, art. 10, n. 6.

β) *Ex triplici aureola* ipsi collata, videlicet *doctorum, martyrum* et *virginum*. Est autem aureola privilegiatum quoddam praemium, accidentale gaudium adferens de excellentioribus operibus, correspondens victoriae ab hostibus reportatae. Est autem triplex fidei nostrae hostis, videlicet, caro, diabolus et mundus, quos Deipara perfectissime devicit, cum et virginitatis florem integrum servaverit, et fidem excellenter professa, fidei quadamtenus magistra exstiterit, et poenas pro Christo morte ipsa acerbiores patientissime toleraverit. Ubi tamen notandum est Deiparam martyrem formaliter non fuisse, cum mortem corporalem ex fidei odio non subierit, sed virtualiter et eminenter, ut fusius infra dicetur[1].

γ) *Ex perfectione corporis B. Virginis* quod, praeter dotes corporibus gloriosis communes, habet etiam specialem quemdam et ineffabilem decorem; ita quod in eius intuitu nedum angeli, sed etiam Christus ipse accidentale quoddam gaudium percipiat.

δ) Denique, *ex quibusdam bonis externis*, quibus excellenter perfruitur; qualia sunt, verbi gratia, imperium quo in universum orbem, tanquam potentissima regina potitur, laus ei ab hominibus angelisque impensa, honor qui ipsi exhibetur a tota Ecclesia, maxime in fidelibus servis suis qui, sive in terra sub eius patrocinio militant, sive iam in coelo eius adiutorio victores effecti triumphant, sive adhuc in flammis purgatoriis detenti ope illius fidentes beatificam visionem praestolantur.

14. — Dantis Aligherii de gloria Virginis Deiparae descriptio. — Iuvabit, coronidis instar, hic referre egregia verba quibus italicus poeta, huius tantae Virginis, quae quidem *gloria Ierusalem, laetitia Israël, honorificentia populi nostri*[2] existit, gloriam passim adumbrat :

Quivi è la rosa in che 'l Verbo divino
Carne si fece...

. . . . . .

Il nome del bel fior ch' io sempre invoco
E mane e sera, tutto mi ristrinse
L'animo ad avvisar lo maggior foco (Maria).

1. Cap. II, art. 3. — 2. Iudith, XV, 10.

E com' ambo le luci mi dipinse,
Il quale e' l quanto della viva stella,
Che lassù vince, come quaggiù vinse,

Perentro il cielo scese una facella,
Formata in cerchio a guisa di corona,
E cinsela e girossi intorno ad ella.

Qualunque melodia più dolce suona
Quaggiù, e più a sè l' anima tira,
Parrebbe nube che squarciata tuona,

Comparata al sonar di quella lira
Onde si coronava il bel zaffiro,
Del quale il ciel più chiaro s' inzaffira.

Io sono amore angelico che giro
L' alta letizia che spira del ventre
Che fu albergo del nostro disiro;

E girerommi, Donna del ciel, mentre
Che seguirai tuo Figlio, e farai dia
Più la spera suprema, perchè li entre.

Così la circulata melodia
Si sigillava, e tutti gli altri lumi
Facean sonar lo nome di Maria.

. . . . . .

E come fantolin, che vèr la mamma
Tende le braccia poichè il latte prese,
Per l' animo che infin di fuor s' infiamma,

Ciascun di quei candori in su si stese,
Con la sua cima sì che l' alto affetto
Ch' egli avean a Maria mi fu palese.

Indi rimaser lì nel mio cospetto,
Regina coeli cantando sì dolce,
Che mai da me non si partì 'l diletto[1].

. . . . . .

1. Parad., canto XXIII, vers. 73, sgg.

Ma guarda i cerchi fino al più remoto,
Tanto che veggi seder la Regina,
Cui questo regno è suddito e devoto[1].

. . . . . .

Riguarda omai nella faccia che a Cristo
Più s' assomiglia, chè la sua chiarezza
Sola li può disporre a veder Cristo.

Io vidi sovra Lei tanta allegrezza
Piover, portata nelle menti sante,
Create a trasvolar per quella altezza,

Che quantunque io aveva visto davante
Di tanta ammirazion non mi sospese,
Né mi mostrò di Dio tanto sembiante.

E quell' amor che primo li discese
Cantando, Ave Maria gratia plena,
Dinanzi a Lei le sue ali distese.

Rispose alla divina cantilena,
Da tutte parti la beata corte,
Sì ch' ogni vista sen fè più serena.

. . . . . .

Di contro a Pietro vidi seder Anna,
Tanto contenta di mirar sua Figlia,
Che non muove occhio per cantar Osanna[2].

1. Parad., canto XXXI, vers. 115, sgg. — 2. Ibid., canto XXXII, vers. 85, sgg. Non incongrue hic animadvertitur haud improbabile censeri divini poëmatis conscriptionem Danti inspiratam fuisse ex illius magna in Deiparam devotione ila quod B. Virgo dici possit totius operis cardo. Cf. Maria e la divina Commedia. Discorso di Mgr Giac. Poletto al Congresso Mariano di Torino. Torino, 1899, pp. 97, sgg.

CAPUT II

De qualitatibus corporalibus Beatae Mariae Virginis

PROLOGUS

Ratio et ordo capitis. — Ex duplici parte essentiali homo constat, scilicet ex anima rationali et corpore, ita ad invicem unitis, ut illa sit huius forma substantialis, et totus homo res quaedam composita dici debeat. Porro, cum nullum compositum potest perfecte cognosci, nisi partes unde constat apprime cognoscantur, hinc ad perfectam Deiparae cognitionem habendam, post explicationem eorum quae ad eius animam, potentias et virtutes pertinent, necesse est ut de illius corpore singillatim peragatur.

At, quemadmodum ex anima omnes hominis perfectiones quodammodo dimanant, ita corpus ipsum, quantum in se est, imperfectionum et defectuum radix existit; unde in hoc capite primo loco de perfectione corporali B. M. V. agendum erit, quae quidem perfectio animam habet causam (art. 1); secundo autem de B. Virginis defectibus, scilicet de passibilitate (art. 2), necnon de mortalitate (art. 3), qui defectus proprie in corpore radicantur.

Hinc tria hic quaerentur :

Primo. De perfectione corporali Beatae Mariae Virginis.

Secundo. De passibilitate Beatae Mariae Virginis.

Tertio. Utrum B. Virgo fuerit mortalis.

ARTICULUS I. — *De perfectione corporali Beatae Mariae Virginis.*

1. — Ratio articuli. — Perfectum, quod secundum vim nominis significat *totaliter factum*, secundum rem illud est cui nihil deest secundum modum suae naturae. Porro, corpus est

propter animam, sicut materia est propter formam; ideoque de perfectione corporali Deiparae agendum est, non absolute et veluti a priori, sed per respectum ad illius animam, illo semper prae oculis habito quod tradit Angelicus[1] : *In Beata Virgine debuit apparere omne illud quod perfectionis fuit*, scilicet habito respectu ad finem divinae maternitatis. Haec autem perfectio potissime ostendenda erit tum in ortu Deiparae, tum in conditione corporis illius, praetermissis aliis quaestionibus, verbi gratia, de anno, loco, tempore nativitatis illius, et caeteris huiusmodi, quae quidem ad alteram disciplinam potius spectant, et circa quae vix quicquam tuto decerni potest.

2. — PROP. I. — **B. Virgo fuit genere nobilissima.**

Nobilitatem originis, quae a Boëtio[2] describitur : *Laus veniens ex meritis maiorum*, a B. Virgine excludere primo nisi sunt Celsus epicureus[3] et Faustus Manichaeus[4]; quos secuti sunt Lutherus[5] et Calvinus[6], Virginis personam ignobilem et despectam vocitare haud verentes.

Contra quos, ad vindicandam nobilitatem ortus B. Virginis, satis erit ostendere — α) quod B. Virgo fuit de stirpe regia; β) quod cognata fuit stirpi sacerdotali.

3. — α) **B. Virgo fuit de stirpe regia.** — Quod Deipara fuerit de stirpe regia, res est certissima, nam ex pluribus S. Scripturae locis evidenter resultat. Revera, Christus semper exhibetur ex David oriundus; sic David promissum est[7] : *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam;* et S. Paulus[8] dicit quod Christus *factus est ei ex semine David secundum carnem*, unde et in Evangelio[9] legitur : *Liber generationis Iesu Christi, Filii David;* quinimmo et penes Iudaeos haec erat persuasio; dicebant enim[10] : *Nonne Scriptura dicit : quia ex semine David, et de Bethlehem castello ubi erat David, venit Christus?* Atqui B. Virgo ea est, *de qua natus est Iesus,*

1. 4 Dist., XXX, Quaest. II, art. 1, Quaestiunc. III, sol. 1. — 2. L. III, de Consol. Phil., Pros. 6. — 3. Cf. Orig., l. II, Contra Celsum. — 4. Cf. August., l. XXIII, Contra Faust., c. 9. — 5. In Expos. Cant. Magnificat. — 6. In Harmon. Evang. — 7. Ps. CXXXI, 11. — 8. Rom., I, 3. — 9. Matth., I, 1. — 10. Io., VII, 42.

qui vocatur Christus[1]. Unde concludit S. Augustinus[2] : *Cum autem evidenter dicat Apostolus Paulus, ex semine David secundum carnem Christum, ipsam quoque Mariam de stirpe David aliquam consanguinitatem duxisse dubitare utique non debemus.* Quapropter, cum Suarez[3] dicendum est rem esse fide certam B. Virginem esse de genere davidico, quod vere regale et vere nobile erat. Unde Ecclesia canit[4] : *Nativitas gloriosae Virginis Mariae, ortae de tribu Iuda, clara ex stirpe David.*

4. — **Confirmatur** ex eo quod genealogia Christi per Iosephum deducitur. Cum S. Ioseph non sit Christi secundum carnem pater, non alia de causa potuit huius genealogia per illum ex Davide texi, nisi quia S. Ioseph ex eadem familia fuerit ac Maria de qua Christus natus est : siquidem B. Virgo, cum esset unigenita filia, et paternorum bonorum haeres, debuit nubere viro ex eadem familia orto, iuxta Numerorum legem[5]. *Cum idem evangelista dicat*, ait S. Augustinus[6], *et virum Mariae esse Ioseph, et Christi Matrem virginem esse, et Christum esse ex semine David, quid restat, nisi credere Mariam non fuisse extraneam a cognatione David, et eam Ioseph coniugem non frustra appellatam propter animorum confoederationem, quamvis ei non fuerit carne commixtus ; et quod potius propter dignitatem virilem ordo generationum usque ad Ioseph perducitur? Sic ergo nos credimus etiam Mariam fuisse de cognatione David, quia Scripturis credimus, quae utrumque dicunt, et Christum ex semine David secundum carnem, et eius Matrem Mariam, non cum viro concumbendo, sed virginem.* Unde S. Hieronymus[7] dicit : *Ex una tribu fuit Ioseph, et Maria ; et secundum legem eam accipere cogebatur ut propinquam, propter quod et simul censentur in Bethlehem, quasi de una stirpe, generati.*

5. — **Tacita obiectio.** — Nec obstat quod B. Virgo et S. Ioseph ita pauperes fuerint, ut labore manuum victum quaerere debuerint : non enim paupertas impedimento est quin aliquis ex nobili prosapia descendere possit, ut multis exemplis constat, et prae-

1. Matth., I, 16. — 2. L. II, de Consensu Evangel., c. 2. — 3. In 3 P., Disp. II, sect. 3. — 4. In Offic. Nativ. — 5. XXXVI, 8. — 6. L. XXIII, Contra Faust., c. 8. — 7. Super illud Matth., I, *Christi generatio sic erat.*

cipue exemplo Beseleel, qui ex perillustri tribu Iuda oriundus, tamen in fabricando tabernaculo opificium fabrile exercuisse traditur[1].

6. — β) B. Virgo fuit cognata stirpi sacerdotali. — Probatur ex hoc Angeli ad Mariam[2] : *Ecce Elisabeth, cognata tua.* Porro, quod Elisabeth fuerit de genere sacerdotali, patet ex hoc loco[3] : *Fuit in diebus Herodis regis Iudaeae, sacerdos quidam nomine Zacharia de vice Abia, et uxor eius de filiabus Aaron, et nomen eius Elisabeth.* Ubi signanter recensentur tum *Abias*, qui tempore Davidis inter principes sacerdotes erat, tum *Aaron*, qui in lege Moysis summus Pontifex fuit. Huic ergo Elisabeth de genere sacerdotali nobilissimae cognata, id est consanguinea, fuit B. Virgo.

Hanc consanguinitatem agnoscunt, praeter alios, et S. Augustinus et S. Thomas. Ille quidem[4] ait : *Oportuit ut dominica caro non solum de regia, sed etiam sacerdotali stirpe propagaretur;* hic autem[5] primo refert verba S. Gregorii Nazianzeni, dicentis[6] quod nutu superno contigit, ut regium genus sacerdotali stirpi iungeretur, ut Christus, qui rex est et sacerdos, ab utrisque nasceretur secundum carnem : postea autem subdit : *Unde et Aaron, qui fuit primus sacerdos secundum legem, duxit ex tribu Iuda coniugem Elisabeth filiam Aminadab : sic ergo potuit fieri ut pater Elisabeth aliquam uxorem habuerit de stirpe David, ratione cuius B. Virgo Maria, quae fuit de stirpe David esset Elisabeth cognata.*

At vero ista cognatio Mariae ad Elisabeth non fuit ex parte patris, sed ex parte matris, iuxta illud S. Thomae[7] : (Beata Virgo) *erat de stirpe sacerdotali ex parte matris; quod patet ex hoc quod Elisabeth, quae erat de filiabus Aaron, dicitur eius cognata.* Revera, ut habet S. Paulus[8], *manifestum est quod ex Iuda ortus sit Dominus Noster, in qua tribu nihil de sacerdotio Moyses locutus est;* qui antea[9] praemiserat : *Necessarium fuit secundum ordinem Melchisedech alium surgere sacerdotem, et non secundum Aaron dici;* unde concludit

1. Exod., XXXVII. — 2. Luc., I, 36. — 3. Ibid., I, 5. — 4. Quaest. XLVII, in lib. Iud. — 5. 3, Quaest. XXXI, art. 2, ad 2um. — 6. Implic. habetur in Carm. 38 de Geneal. Christi. — 7. 4 Dist., XXX, Quaest. II, art. 1. Quaestiunc. 3, ad 4^m^. — 8. Hebr., VII, 14. — 9. Vers. 11.

Angelicus[1] : *Quia igitur sacerdotium Veteris Legis erat figura sacerdotii Christi, noluit Christus nasci de stirpe figuralium sacerdotum, ut ostenderetur non esse omnino idem sacerdotium, sed differre sicut verum a figurali.*

Quapropter, si B. Virgo, secundum lineam paternam orta fuisset de stirpe sacerdotali, absolute et simpliciter Christus dici deberet ortus de stirpe figuralium sacerdotum, quod inconveniebat; unde, ut ipsi etiam non deesset nobilitas ex genere sacerdotali, secundum lineam maternam Deipara ex sacerdotibus orta dici potest[2]. Quae ita cum sint, concludendum est cum B. Alberto Magno[3] Deiparam fuisse ratione originis nobilissimam et dignissimam in summo; et cum S. Idephonso[4] : *De progenie carnis nemo nobilior Dei Matre refulsit.*

7. — PROP. II. — B. Virgo perfectissimam corporis complexionem et dispositionem habuit.

Huius propositionis verba sunt S. Antonini[5], et *probatur* comparatione quam habet Dionysius Carthusianus : *Sicut Christi humanitatem,* ait[6], *decuit, propter unionem hypostaticam, omnem perfectionem naturae et gratiae in termino excellenti praefulgere, ita ipsius Genitricis personam post Christum oportebat in omnibus sic ornari, quoniam post hypostaticam unionem non est alia tam vicina ut unio Matris Dei cum Deo Filio suo.* Revera si cum Deus primi hominis corpus contingeret, Christum ex eo oriturum, teste Tertulliano[7], mente versabat, et propterea illud magno affectu efformabat, multo magis in formatione corporis B. Virginis, ex quo immediate Verbum nasciturum erat, divinae suae artis secreta contulit, praesertim cum filii suos genitores corporis configuratione referre consueverunt.

Quocirca, cum Beatissima Virgo sine ulla originalis peccati macula concepta fuerit, ipsa Evae perfectioni in corporis integritate non cessit, sed praestantiore membrorum integritate et accommoda quantitate, necnon apta partium compage, ordine ac

1. 3, Quaest. XXII, art. 1, ad 2^m. — 2. Cf. Tract. II. de Incarn., Quaest. XXII, art. 1, n. 5. — 3. Tract. de Laud. Virg. — 4. Serm. 3 in Assumpt. — 5. 4. P., tit. XV, c. 10, § 2. — 6. L. II, de Laud. Virg., a. 34. — 7. L. De Carnis Resurr., c. 7.

conformatione donata est, crescentibus, proportionaliter cum aetate, et ipsis corporis viribus, ita quod nihil eius excellentiae, nihil perfectioni, secundum modum sibi debitum, utcumque deesset.

8. — Confirmatur. — Cum omnis nostra cognitio, propter formalem animae ad corpus unionem, ex sensu quodammodo originem ducat, sequitur quod, quanto meliorem aliquis sortitur animam, scilicet secundum virtutem cognoscitivam et volitivam, tanto etiam corpus eius est melius dispositum[1]; aliunde gratia quodammodo commensuratur naturalibus, non quod secundum capacitatem naturalem detur, gratia enim est supra omne debitum naturae, sed quod naturalia perficit et quodammodo in ipsis fundatur. Atqui perfectissima fuit B. Virginis scientia et gratia, ut supra ostensum est. Ergo corpus habuit optime dispositum et complexionatum. *Multum iuvat*, ait S. Antoninus[2], *ad bene operandum bona complexio corporis et debita organorum dispositio; et qui meliora naturalia habet, quod est ex dispositione corporis, ille instinctu gratiae perfecta perfectius exequitur; et quia B. Virgo optima naturalia habuit et perfectissimam corporis complexionem et dispositionem, repleta gratia in sanctificatione perfecte operabatur.*

Nec obstat foemineum sexum virili sexu imperfectiorem esse : licet enim ita communiter contingat, tamen quandoque, ita divina Providentia disponente, potest aliqua mulier viro in perfectione minime cedere, sicut de pluribus mulieribus in historia tum profana, tum maxime sacra legimus, quas inter eminuisse Deiparam haudquaquam dubitandum est; unde eam S. Gregorius Nazianzenus[3] compellat : *O foemina, quae propter commune salutis certamen, virilem naturam superasti!*

9. — Scholion I. — Quin et hoc addendum est, scilicet Beatissimam Virginem *aegritudini aut morbo unquam subiacuisse*, quemadmodum et de Christo Domino retinemus[4]. Cum enim morbus omnis ex dissolutione proveniat debitae proportionis in humoribus, B. Virgo autem apto et concinno primarum quali-

1. 1 Quaest. LXXX, art. 7. — 2. 4 P. Tit. XV, c. 10, § 2. — 3. Orat. XI, de S. Gorgon. — 4. Cf. Tract. II. de Incarn., Quaest. XIV, art. 4.

tatum temperamento donata fuerit, ideo sanitate perfecta gaudebat, quae omnem morbi cuiuscumque incursum arcere valeret. Et licet sanitas corporis Mariae in hac vita agentium externorum incursibus subiiceretur, tamen et Virginis ingenita prudentia illorum influxum potuisse noscere ac praevidere, et divina Providentia illi specialiter adsistens propellere voluisse credenda est; ita quod de ipsa possit adseri id quod Augustinus dicit de primo homine[1]: *Nihil corruptionis in corpore vel ex corpore ullas molestias ullis eius sensibus ingerebat; nullus intrinsecus morbus, nullus ictus metuebatur extrinsecus; summa in carne sanitas.* Quapropter ait Gersonius[2]: *Quod ad corpus attinet, conferemus ei* (Mariae) *omnem delectationem, omnem sanitatem, harmoniam et temperantiam complexionis.* Egregie quoque Caietanus[3]: *Tenendum indubie mihi videtur quod nec nervorum contractio, nec morbus alius in B. Virgine fuit.* Unde concludit Deiparam, sicut etiam Christum Dominum, spasmum unquam non fuisse passam.

10. — Scholion II. — Nec deneganda est Beatissimae Virgini *condecens pulchritudo corporalis*, quae ex optima corporis constitutione, apta membrorum dispositione, proportione ac magnitudine cum grata coloris suavitate consurgit; cui rei argumento est ipsamet Filii perexcellens pulchritudo. *Natura*, ait S. Antoninus[4], *est vis insita rebus, ex simili similem procreans; nisi ergo natura impediatur vel erret, filius erit similis patri vel matri. Unde sequitur quod filius qui nascitur de matre et non de patre, et tali operante quod impediri non potest vel errare, scilicet Deo, ibi necesse est filium fieri similem matri et e converso : sed ipse* (Christus) *est pulcherrimus iuxta illud : Speciosus forma prae filiis hominum, et in ipsum desiderant angeli prospicere : ergo et Virgo Deipara est pulcherrima.*

Beatus quoque Albertus Magnus[5] dicit *Mariam non potuisse non eximia forma et incomparabili pulchritudine praeditam esse, quae multo rectius in ipsa, quam in Esther coninge et Iudith*

1. L. I, de Peccat. et Merit., c. 3, cf. l. XIV, de Civ. Dei, c. 26. — 2. In Serm. de Concept. Virg. — 3. Opusc. de Spasmo B. V. M., Tract. XIII, T. II. — 4. P. IV. tit. XV, c. 11, § 1. — 5. Apud Canisium, de Maria Deip., l. I, c. XIII, p. 92, ed. in-folio.

vidua, vel in Rachel et Rebecca virginibus, Mariae typum exprimentibus, praedicetur. Habuit summum et perfectissimum in pulchritudine, quod potuit esse in mortali corpore secundum statum viae operante natura. Sicut enim Dominus noster Iesus Christus fuit speciosus forma prae filiis hominum, ita Beatissima Virgo pulcherrima et speciosissima inter filias hominum.

Quod abundantius patet discurrendo per quatuor causarum genera, ex quarum consideratione facili negotio deprehenditur nullam in Virginis Beatae corpore adfuisse deformitatis vel tenuissimam umbram. Haec autem pulchritudo, fini divinae maternitatis proportionata erat, sicut corporea Christi pulchritudo fini Incarnationis, et talis omnino ut pravos affectus arceret, castos vero et pudicos instillaret amores. Ita egregie S. Thomas a Villanova[1] : *Pura,* inquit, *et immaculata Virgo, cui etiam prae aliis hoc virginitatis insigne erat, ut inspectatores suos virgines faceret : erat enim in ea virgines germinans virginitas.*

Sed et quidam maiestatis fulgor atque veluti divinitatis splendor in vultu Deiparae emicuisse credendus est, quem tamen prae summa humilitate, ipsa abscondere satagebat; incessu quoque regina ita patebat, ut ipsi competerent illa Iudith[2] : *Cui etiam Dominus contulit splendorem;* quo etiam faciunt verba cuiusdam auctoris sub nomine Dionysii Areopagitae[3] : *Hanc tanquam Deum venerarer, nisi Deum non esse fides divina admoneret.* Praeclari quoque sunt Venantii Fortunati[4] versus, quibus astrorum nitorem B. Virginis splendore antecelli poëtice describit :

Ore diem iaculans, radios a fronte sagittans
Luminibus rutilis, lumen honore rotans.
Sydereum speculum, illustris domus Omnipotentis,
Vultibus ex illis fulgura clara ferens.
. . . . . .
Nix premitur candore tuo, sol, crinis honore,
Pallescunt radii, Virgo, decore tui.
Lychnites hebes est, cedit tibi Lucifer ardens,
Omnibus officiis lampade maior ades.

1. Serm. II, de Annunc.. — 2. X, 4. — 3. In Epist. quadam supposititia ad S. Paulum, apud Carthagen., L. II, Hom. 5. — 4. L. VIII, Hymn. 5.

Denique nec praetereunda sunt verba Card. Pie qui, hunc locum[1] : *Invenerunt puerum cum Maria Matre eius*, commentans, scribit : *Figurez-vous cette tête pudique de Marie, où le péché originel n'avait rien terni, rien dérangé; où reluisaient, par un heureux mélange et dans une merveilleuse harmonie, les joies et les amours de la mère avec les chastes attraits de la vierge. Quels admirables reflets de beauté cette tête modeste de la Vierge ne devait-elle pas envoyer sur la tête auguste du Sauveur, du Verbe fait chair, de celui dont l'humanité sainte fut le chef-d'œuvre du doigt divin, qui épuisa, pour en former les sacrés linéaments et les proportions adorables, toutes les délicatesses de ses touches, toutes les industries et les ressources de son art infini! Comme ces deux figures s'embellissent, se perfectionnent l'une par l'autre! Ecce tu pulcher es, dilecte mi, et decorus. Ecce tu pulchra es, amica mea*[2].

11. — PROP. III. — **B. Virgo in nativitate sua nullam iniuriam intulit matri suae.**

Revera, tenendum est Deum sanctae Annae, propter dignitatem et perfectionem Immaculatae Virginis, illudmet concessisse, quod mulieri in statu innocentiae concesserat, scilicet ut sine corruptione et dolore pareret; quod quidem in poenam peccati originalis sublatum est[3]. Nec gratis hoc adscritur : nam, ut habet Damascenus[4], decuit ut ad summum miraculum, qualis fuit conceptio Virginis sine virili consortio, via per miracula sterneretur.

Porro, cum dicimus S. Annam sine integritatis iactura peperisse Deiparam, integritas non debet intelligi quae opponitur apertioni; sic enim etiam in statu innocentiae mulieres non peperissent absque aliqua viscerum apertione; sed integritatem intelligimus quae, dum excludit omnem carnis violentam fractionem aut laesionem, secumfert tamen naturalem ac facilem viscerum muliebrium apertionem et dilatationem, quae corruptio dici non potest, estque similis naturali apertioni oris aut manus[5]; aliunde diximus parentes Deiparae eam sine libidine concepisse[6].

1. Matth., II, 11. — 2. La Sainte Vierge d'après Mgr Pie, par le R. P. Mercier, S. J., p. 289; Paris, 1881. — 3. 1, Quaest. XCVIII, art. 2. — 4. Orat. I, de Nativ. B. Virg. — 5. Cf. Franc. Sylvium in loc. cit. S. Thom. — 6. Vide supra, p. 143.

Sed nec ullum dolorem B. Virginis nativitas attulit sanctae Annae : non decebat enim ut nativitas illa quae toti mundo afferebat gaudium, sanctae Annae afferret dolorem, ita quod in hoc casu dici debeat fuisse derogatum poenae a Deo latae [1] : *In dolore paries filios.* Quod confirmatur ex S. Bernardi [2] regula : *Quidquid aliis, licet paucissimis, est concessum, non est credendum gloriosae Virgini fuisse negatum.* Atqui plurium sanctorum matribus partum sine dolore concessum fuisse historia testatur, ut matri sanctae Theresiae, sanctae Ludwinae, necnon sancti Stanislai Kostka. Ergo multo magis Deiparae matri hoc fuisse concessum credendum est.

12. — Questio I. — *Utrum B. Virgo Christum lactaverit ?*

Resp. *Affirmative;* hoc enim est officium naturae, ut matres lacte alant filios suos, unde a Chrysostomo [3] graviter reprehenduntur matres quae ab hoc officio se eximunt : *Erubescit fieri nutrix quae facta est mater, et pietatis insignia abscindit superbia.* Beata Virgo autem, legi naturae parens, hoc officium peramanter implevit ; unde legitur [4] : *Beatus venter qui te portavit, et ubera quae suxisti ;* et Ecclesia canit [5] : *Ipsum regem angelorum sola virgo lactabat ubere de coelo pleno.* — Ubi quod dicitur : *ubere de coelo pleno,* non intelligendum est quasi lac Virgini fuerit coelitus et per speciale miraculum immissum, propterea quod virgo a viro incognita lacte careat ; nam ex quo divinitus et per miraculum factum est quod Maria, virgo manens, a Spiritu Sancto fuerit foecundata, hoc etiam obtinuit ut, virtute prioris miraculi perdurante, materiam pro prolis alimentatione subministraret, sicut materiam pro eius conceptione praestiterat.

13. — Quaestio II. — *Utrum B. Virgo habuerit angelum custodem ?*

Resp. *Affirmative,* hoc intelligendo de custodia extrinseca. Primo advertendum est ad fidem spectare quod unicuique fidelium datur proprius angelus custos, fidei quoque proximum esse

1. Gen., III, 16. — 2. Ep. ad Can. Lugd. — 3. Homil. X in Psalm., 50. — 4. Luc., XI, 27. — 5. In Offic. Circumc.

quod etiam peccatoribus idem beneficium a Deo praestatur[1]; quod ita tradit S. Hieronymus[2]: *Magna dignitas animarum, quod unaquaeque habeat angelum suum ad custodiam deputatum;* et antea S. Iustinus Martyr[3] dixerat: *Quemlibet hominem angelus sequitur custos, ut Sacrae docent Litterae.* Ergo nulla est ratio excludendi B. Virginem ab hac praerogativa; eo vel maxime quia et primis nostris parentibus hoc beneficium a Deo fuit collatum[4].

Hunc autem angelum fuisse S. Gabrielem tradit S. Bernardus, qui[5] ait: *B. Virgo Gabrieli archangelo servanda ab initio tradita fuisse credenda est;* immo Abulensis[6] duos angelos Mariae datos fuisse tradit: alterum, quatenus erat singularis persona, alterum vero ut Mater Dei erat.

Hos autem angelos non tantum in obsequium et famulatum Deiparae fuisse traditos contendimus, sed in veram custodiam extrinsecam: nam haec est proprie differentia inter B. Virginem et Christum quod, quia Christus, secundum quod homo, immediate regebatur a Verbo Dei, ideo non indigebat custodia angelorum[7]; unde angelos habuit non ad custodiam, sed ad obsequium et famulatum. At B. Virgo non ita a Verbo Dei immediate regebatur; unde angelis indigebat, non ad regimen interius cum peccati fomite prorsus careret, sed ad exteriorem custodiam, maxime propter daemonum insidias: habuit enim Deipara, sicut caeteri homines, deputatum sibi a Lucifero daemonem ad eam impugnandam, secundum illud S. Gregorii Nysseni[8]: *Cui hominum non adhaerebit spiritus nequam, ab ipsa etiam ianua nativitatis*[9]? Unde licet Deiparae, sicut etiam homini in statu innocentiae constituto, interius omnia essent ordinatissima, tamen imminebat periculum ab exteriori propter insidias daemonum; et ideo quantum ad hoc indigebat custodia angelorum, licet isti, tanquam dignitate inferiores, ei etiam famulari tenerentur[10].

Angelum autem custodem habuit Deipara Virgo statim a sua

1. Cf. Bannez, in 1 Quaest. CXIII, a. 2. — 2. In Cap. XVIII Matth. — 3. Quaest. XXX, inter Opp. Paris, 1742. Append. I, p. 453. — 4. 1 Quaest. CXIII, art. 4; et 2 2ae Quaest. CLXV, art. 1. — 5. Ep. LXXVII. — 6. In Cap. XVIII Matth., q. 60. — 7. 1 Quaest. CXIII, art. 4, ad 2m. — 8. L. I, de Vita Moysis. — 9. Vide tamen contrariam sententiam apud Franc. Sylvium in 1 Quaest. CXIII, art. 4, in fine. — 10. S. Thom., loc. cit., ad 2m.

conceptione, scilicet propter perfectionem animae rationalis et consequenter corporis eius: in quo ostenditur eius excellentia super alios homines, qui solum a nativitate angelum sibi deputatum accipiunt, propterea quod puer, quamdiu est in utero materno, potest dici quodammodo aliquid matris, sicut et fructus pendens in arbore est aliquid arboris; et sic idem angelus qui custodit matrem, custodit et prolem quae est in ventre eius, usque ad tempus nativitatis[1]; sed, ut habet Fulbertus Carnotensis[2], *quanta putamus provisio angelorum ab initio* (Deiparae) *procreationis, et excubatio super tam ingentem sobolem? Nulli fidelium dubium est quod circa illam iam tunc omnis frequentia coelestium agminum invigilabat.*

ARTICULUS II. — *De passibilitate Beatae Mariae Virginis.*

1. — Ratio articuli. — Cum iam Beatissimae Virginis Mariae corporis perfectiones expenderimus, pronum est ut de eius defectibus, quos inter primo loco ponenda est passibilitas, sermo instituatur. Ubi non agitur de passione communiter et impropric dicta, quae scilicet contingit secundum quamcumque mutationem, etiam secundum mutationem quae ad naturae perfectionem pertineat, qualia sunt in parte rationali intelligere, in parte sensitiva sentire, et in parte vegetativa dormire et alia huiusmodi: hoc enim modo passione accepta, ultro constat Beatissimam Virginem fuisse passibilem, quandoquidem naturalis ordo postulabat ut perficerentur eius intellectus et voluntas, vires quoque sensitivae et vegetativae, quarum virium perfectio in operatione consistit. Quocirca hic expresse agitur de passione proprie accepta, quae scilicet est effectus actionis agentis removentis passum a sua naturali dispositione[3], et hoc sive quoad bona naturalia corporis, sive quoad bona animae.

2. — Passio corporalis et passio animalis. — Porro, alia est passio corporalis et alia passio animalis. Passio *corporalis* habetur per corporis laesionem: nam cum anima sit corporis forma, et

1. 1, Quaest. CXIII, art. 5, ad 3^m. — 2. Serm. de Nativ. B. V. — 3. 1, Quaest. XCVII, art. 2.

ideo unum sit esse animae et corporis, consequenter corpore perturbato per aliquam corpoream passionem, necesse est quod anima quoque per accidens perturbetur, scilicet quantum ad esse quod habet in corpore[1], sicut perturbatur fame, siti, defatigatione, etc. Passio autem *animalis* est animae affectio appetitus sensitivi in apprehensione quidem, quod ad nos modo refert, mali vel praesentis vel futuri : huiusmodi est, verbi gratia, tristitia aut timor.

Quae ita cum sint, ad huius quaestionis ampliorem solutionem duo quaerentur : *primum*, utrum B. Virgo habuerit debitum subiacendi dolori corporali, *alterum* qua convenientia ipsa passioni maxime internae subiacuerit, ita quod vere *Martyrum Regina* diceretur et esset.

3. — PROP. I. — α) B. Virgo non habuit debitum patiendi dolore corporali ; β) cui tamen conveniens fuit ut subiaceret.

Prob. 1ª Pars. Passio corporalis, proprie dicta, est, sicut mors ipsa, sequela naturalis peccati originalis, et quaedam dispositio ad mortem existit. Atqui Beata Virgo nec peccatum originale contraxit, nec debito mortis subeundae subiacuit. Ergo Beata Virgo caruit debito patiendi sive secundum animam, sive secundum corpus[2]. Quod B. Virgo peccato originali caruerit, supra ostensum est; quod autem debito mortis subeundae non subiacuerit, in articulo subsequenti ostendetur.

Quocirca, absolute loquendo, B. Virgo potuisset, non secus ac Adamus in statu innocentiae constitutus, passionem prohibere sicut et mortem, sive per propriam rationem, per quam poterat nociva vitare, sive maxime per divinam Providentiam, quae eam sic tueri poterat, ut nihil ei occurreret a quo laederetur[3]. Unde et in parturiendo B. Virgo doloribus caruit, quibus tenentur aliae mulieres lege lata a Deo : *In dolore paries filios*[4]. — *Quaecumque mulier concipit,* ait Angelicus[5], *necesse est quod aerumnas patiatur, et cum dolore pariat, praeter Beatam Virginem, quae sine corruptione concepit et sine dolore peperit, quia eius conceptio non fuit secundum legem naturae a primis parentibus derivata.*

1. 3, Quaest. XV, a. 4. — 2. Cf. 1, Quaest. CXVII, a. 2. — 3. Ibid., ad 4ᵐ. — 4. Gen., III, 16. — 5. 2 2ᵃᵉ, Quaest. CLXIV, art. 2, ad 3ᵐ.

4. — Prob. 2ª Pars. — Attamen, licet B. Virgo debito patiendi non subiacuerit, tamen conveniens fuit illam passioni corporali aliquo modo subiici, id decernente Deo propter finem divinae maternitatis, ipsaque sanctissima Virgine id ultro amplectente conformiter Dei voluntati. Unde quod de Christo statuitur etiam de eius Matre adseri potest, nempe eam plures defectus corporales habuisse, non tamen omnes, sed eos qui communiter inveniuntur in omnibus hominibus, ut sunt fames, sitis, lassitudo, etc., et qui perfectioni scientiae et gratiae in ipsa existenti haud repugnarent. Unde non fuerunt in ipsa defectus qui sequuntur ex peccato, puta ex inordinato victu, ut est, verbi gratia, morbus comitialis, aut ex defectu virtutis formativae, ut lepra, aut ex defectu bonae dispositionis in humoribus, ut aegritudo; isti enim defectus in omnibus hominibus communiter non inveniuntur; sed et longe ableganda est a tanta Virgine ignorantia, pronitas ad malum et difficultas ad bonum, quippe quae gratiae et scientiae perfectioni repugnant[1].

5. — Quaestio. — *Quanam necessitate Beatissima Virgo hisce defectibus subiacuit?*

Resp. *Necessitate hypothetica.* Ex quo enim Virgo Beata suo impassibilitatis iuri, conformiter divinae voluntati, nuntium remisit, secuta est in ipsa necessitas quaedam, ex principiis humanae carnis causata, subiacendi huiusmodi defectibus, — talis nempe necessitas, quae consequitur materiam, sicut et necessarium est corpus ex contrariis compositum dissolvi. Talis quoque in Christo fuit necessitas, cum ex placito divinae voluntatis, carni eius permissum fuerit agere et pati quae propria. Unde, licet rationali voluntate, quae sequitur rationem deliberantem, B. Virgo haec omnia libentissime pateretur, tamen secundum naturalem motum voluntatis, naturaliter refugiebat corporis nocumenta, et quidquid appetitui sensitivo contrariabatur[2].

Nec propterea erat in B. Virgine voluntatum contrarietas: licet enim voluntas sensualitatis, et etiam voluntas ut natura, quae scilicet considerat bonum absolute et sine respectu ad finem, refugeret ab huiusmodi passionibus quas voluntas deliberata

1. Cf. 3, Quaest. XIV, art. 1. — 2. Ibid., art. 2.

amplectebatur, tamen neutra repudiabat rationem propter quam praefatis doloribus libere subiacebat: nam voluntas ut ratio suscipiebat dolores in ordine ad Dei voluntatem et salutem hominum; at voluntas sensualitatis et voluntas ut natura ad tantum se extendere non valebant, ut aliquid vellent in ordine ad aliud: contrarietas autem non potest esse, nisi oppositio attendatur in eodem et secundum idem: sicut si rex velit latronem suspendi propter bonum publicum, aliquis autem eius consanguineus hoc nolit propter amorem privatum, non est voluntatum contrarietas[1].

Nec ambigendum omnino est Beatissimam Virginem huiusmodi dolores persensisse: ipsi enim erat corpus quod pati poterat, nec deerat laesionis sensus, cum eius anima naturales potentias omnes perfecte haberet: ad veritatem autem sensibilis doloris requiritur et sufficit laesio corporis et laesionis sensus[2].

Nec obstat summa animae perfectio in Beatissima Virgine; nam, ut ait Angelicus[3], *inferiores vires pertinentes ad sensibilem appetitum naturaliter sunt obedibiles rationi: non autem vires corporales, vel etiam humorum corporalium, vel ipsius animae vegetabilis, ut patet I Ethic.*[4]; *et ideo perfectio virtutis, quae est secundum rationem rectam non excludit passibilitatem corporis.*

6. — PROP II. — **B. Virgo dolores animi vere passa est.**

Quaecumque fuerit Virginis corporea passio, longe tamen amplior et excellentior fuit, et quae maiorem nostram meretur considerationem interna eius animi passio, qua, ut ait S. Basilius Seleucensis[5], *Virgo universos martyres suo splendore tantum excedit, quantum sol reliqua astra.* Aequum est enim ut ille plus patiatur, pro quo Christus plus passus est. Atqui Christus specialissime passus est pro Virgine Maria, ut perbelle exponit Dionysius Carthusianus[6], dicens: *Quanto quis ad maiorem beatitudinem est electus, tanto amplius videtur Christus pro ipso passus: cum itaque ad excellentissimam gloriam Virgo electa sit, nonne pro ipsa specialissime*

1. 3, Quaest. XVIII, art. 6. — 2. Ibid., Quaest. XV, art. 5. — 3. Ibid., art. 2, ad 1^m. — 4. Cap. ult. — 5. Orat. de Annunt. — 6. In Cant. IV.

crucifixus est Filius eius? Ergo aequum fuit ut Virgo Maria plus caeteris pro Christo fuerit passa in animo.

Revera, ex quo divinitus decretum fuerit ut Virgo benedicta in Matrem Dei eveheretur, simul quoque praefinitum est ut esset in corde particeps omnium Filii Redemptoris passionum, ut quod ille in carne aut in spiritu, ipsa affectu maternae compassionis in animo persentiscerel. Quod Simeon, Spiritu divino actus, cum puerum in ulnis susciperet, prophetavit, dicens Virgini[1] : *Tuam ipsius animam pertransibit gladius*, praenuntians acerbi doloris et summae tristitiae aculeum beatam illius animam transfixurum esse[2]. ·

Quod valde rationabiliter dicitur. Nam, licet passio Christi et eius mors, ratione finis Incarnationis ad quem ordinabantur, scilicet ratione salutis hominum et divinae gloriae, a Beatissima Virgine ultro susciperentur, tamen secundum se considerata, eius voluntati omnino adversabantur, et summam tristitiam ipsi causabant. Sicut enim *dolor sensibilis est in appetitu sensitivo, ita et tristitia: sed est differentia secundum motivum sive obiectum: nam obiectum et motivum doloris est laesio sensu tactus percepta, sicut cum aliquis vulneratur; obiectum autem et motivum tristitiae est nocivum, seu malum interius apprehensum sive per rationem sive per imaginationem, ut in secundo habitum est: sicut cum aliquis tristatur de amissione gratiae vel pecuniae*[3]. — Porro anima B. Virginis plura interius apprehendit ut nociva, sive quantum ad Christum quem materno affectu diligebat, qualia fuerunt passio eius et mors, sive quantum ad alios, ut peccatum discipulorum Christum deserentium, et Iudaeorum illum occidentium et proinde reprobatorum, sive etiam quantum ad se, sicut animi et etiam corporis afflictiones. — Quanquam longe potissima eius tristitiae causa, et fere unica fuerit ipsa Christi Domini Filii eius passio, unde tristitia Virginis *Compassio* proprio nomine vocatur. Quapropter, quemadmodum in ipsa verus dolor corporis fuit, ita etiam fuit vera animi tristitia[4].

1. Luc., II, 35. — 2. Videndi sunt Origenes, Hom., XVII in Luc., et plures alii Doctores, qui haec verba exponunt de dolore quem Maria passa est in Christi passione. Cf. S. Thom., 3. Quaest. XXVII, art. 4, ad 2um. — 3. 3. Quaest. XV, art. 6. — 4. Cf. Ibid.

Equidem Stoici adserebant tristitiam non posse cadere in animum viri sapientis, hac ducti de causa, quod cum reputarent non esse aliquod bonum nisi honestum et malum nisi inhonestum, ideo tristitiam dicebant esse solummodo de malo morali, scilicet de amissione iustitiae et virtutis, quam amissionem vir sapiens minime patitur. At in hoc graviter errabant. Quamvis enim *honestum sit principale hominis bonum, et inhonestum principale hominis malum, quia haec pertinent ad ipsam rationem quae est principalis in homine, sunt tamen quaedam secundaria hominis bona, quae pertinent ad ipsum corpus, vel ad exteriores res corpori deservientes, et secundum hoc potest in animo sapientis esse tristitia quantum ad appetitum sensitivum secundum apprehensionem huiusmodi malorum*[1]. Quocirca non repugnat plenitudini sanctitatis et gratiae Virginis Beatae, ponere in ipsa passionem profundae tristitiae.

Quinimmo, sanctorum Patrum magisterio, necnon Ecclesiae voce edocti, asserere haud dubitamus Beatam Virginem passam fuisse in animo plusquam quemlibet martyrum; unde ponimus :

7. — PROP. III. — Beata Virgo Martyrum Regina rectissime appellatur.

Quod facili negotio ostenditur : I, ratione theologica, et II, Ecclesiae Patrum plurima auctoritate.

Prob. I. Ratione theol., scilicet ex excellentia quadruplicis causae virginei doloris.

Imprimis, profundissima fuit Beatissimae Virginis tristitia propter excellentiam causae *efficientis* illiusmet. Causa enim tristitiae Virginis fuit passio Christi, cui B. Virgo compassa est ; praeterea, quia *quod est causa causae est causa causati*, ideo magnam tristitiam ipsa illius passionis causa attulit, videlicet ingentia et pene innumera hominum peccata, praevisus suae gentis casus, discipulorum scandalum, necnon perditio tot hominum et pro eis inutilis reddita ipsa meritorum Christi copia[2].

Sed et causae *materialis* excellentia optime deducitur ex summa

1. 3 Quaest. XV, art. 6, ad 2um. — 2. Cf. VENTURA, *La Mère de Dieu, Mère des hommes*, c. IX.

perceptibilitate patientis secundum animam, cuius vires interiores efficacissime apprehendebant omnes et singulas tristitiae causas.

Pariter causae *formalis* praestantia deducitur ex vehementi Mariae in Deum et in Filium amore, necnon ex doloris puritate, scilicet, ex carentia omnis cuiuscumque consolationis, iuxta illud[1] : *Non est qui consoletur eam ex omnibus caris eius.*

Demum ostenditur excellentia compassionis Mariae ex *fine* illius, qui fuit ut iustitiae divinae, una cum Christo, satisfaceret, et ut misericordiam Dei provocaret. — Ad cuius evidentiam, sciendum est quod dolor est malum quoddam quod habet rationem poenae : poena autem peccato debetur. Porro peccatum est actus inordinatus, in quo est et bonum physicum et malum morale. Poena e contra est privatio ordinata, et in ipsa est malum physicum et bonum morale. Quocirca poena ordinatur ad reparandum ordinem laesum per peccatum. At laeditur ordo divinus per peccatum, et quantum ad iustitiam Dei, in quantum peccator, veluti sacrilegi furti reus, constituitur erga Deum debitor; laeditur vero ordo divinus et quantum ad misericordiam, in quantum intercipitur fons divinorum beneficiorum. Quocirca summa debuit esse et Christi et Beatissimae Virginis suscepta poena, ut efficaciter redintegrari valerent iustitia et misericordia Dei. Et sicut Christus factus est *Vir dolorum*[2], ut fieret nobis *sapientia a Deo et iustitia et sanctificatio et redemptio*[3], ita Beatissima Virgo *Martyrum Regina* fuit constituta, per quam, tanquam per Filii sociam, copiosior Redemptio, quantum ad iustitiae et misericordiae redintegrationem, proventura nobis erat[4].

8. — Corollarium. — Quapropter Mariam Ecclesia prophetae verbis repraesentat obtestantem[5] : *O vos omnes qui transitis per viam, attendite et videte, si est dolor sicut dolor meus ;* quinimmo cui illam comparet non invenit[6] : *Cui comparabo te, vel cui assimilabo te, Filia Hierusalem; cui exaequabo te et consolabor te, Virgo Filia Sion? Magna est velut mare contritio tua.*

Ubi hoc unum notari oportet, videlicet Beatissimam Virginem

1. Thren, I, 2. — 2. Is., LIII, 3. — 3. 1 Cor., I, 30. — 4. Cf. Faber, Foot of the Cross, c. IX, The compassion of Mary. — 5. Thren., I, 12. — 6. Ibid., II, 13.

non tantum momento passionis Filii sui, sed toto vitae suae tempore, Christo patienti compassam fuisse. Nam, ut notat Benedictus XIV[1], Beata Virgo *multo antea Filii non modo Passionem, sed ipsius etiam Passionis circumstantias habebat cognitas, multoque noverat exploratius quam David, Isaias, Daniel et quilibet Prophetarum;* unde concludit S. Ambrosius[2]: *Non ignara erat mysterii quod genuisset resurrecturum* : quod si resurrecturum, ergo moriturum.

9. — II. Ex Patrum auctoritate. — Nunc vero, quod ad Patrum traditionem attinet, una est eorum vox, publice agnoscentium Beatissimam Virginem non modo Martyrem, sed *Martyrum Reginam* exstitisse, non quidem corporea passione vitam ei eripiente, sed animi doloris vehementia illam adeo cruciante, ut sine speciali Dei Providentia vitam finire debuisset.

Primus audiatur S. *Ephrem* Syrus, qui Virginem ita loquentem inducit[3] : *O Simeon admirande, ecce iam gladius quo cor meum traiiciendum praedixisti; ecce gladius, ecce vulnus, mi Fili et Deus meus! Mors tua cor meum subiit, disrupta sunt viscera mea, lumen meum obscuratum est, pectusque meum dirus gladius pertransiit.*

Auctor quoque sermonis *de Assumptione* qui Hieronymo falso attribuitur[4], dicit : *Praeterea plus doluit, in tantum ut animam eius totam pertransiret et possideret vis doloris, ad testimonium eximiae dilectionis nimirum: et eius dilectio amplius fortis quam mors fuit, quia mortem Christi suam fecit.*

Praeclara quoque sunt quae habet S. *Ambrosius*[5] : *Stabat ante crucem Mater, et fugientibus viris stabat intrepida... Stabat quae non metueret peremptorem, pendebat in cruce Filius, Mater se persecutoribus offerebat*[6].

Nec praetereundus est divus *Ildephonsus,* archiepiscopus Toletanus, quem sua in Deiparam devotio celebrem reddidit. Hic igitur[7] ait : *Venerabilis Virgo plusquam martyr fuit, quia in animo non minus amoris quam moeroris est intus gladio vulnerata.*

Pariter *Venerabilis Beda,* commentans Lucae caput secundum,

1. De Festo Dolorum B. V. M. — 2. Lib. de Inst. Virg., c. 7. — 3. Threni gloriosissimae Virginis Matris Mariae. — 4. Inter Opp. S. Hieron. — 5. Loco cit. — 6. Cf. Orat. in Obitu Valentiniani. — 7. Serm. 2. de Assumptione.

ait : *Nulla docet historia Beatissimam Virginem ex hac vita, gladii occisione, migrasse. Unde restat gladium illum de quo dicitur: Et gladius est in labiis eorum, hoc est dolorem dominicae Passionis eius animam pertransisse.* Et rursus [1] : *Quae Maria elsi Christum, utpote Dei Filium, sponte propria mori, mortemque ipsam non dubitaret esse devicturum, ut sua tamen carne procreatum, non sine doloris affectu potuit videre crucifigi.*

Nec silenda quae habet *Damascenus* in Paracletico : *Lacrymarum flumina e meis oculis dimanantium, Fili desideratissime, nullum unquam tempus exsiccare penitus poterit, innocens illa plorans exclamabat.* Et iterum [2] : *Dolores partus quos effugit parturiens, illos tempore passionis sustinuit ex materna compassione viscerum lacerum reparturiens.*

Metaphrastes quoque dignus est qui recenseatur, dum Ecclesiae Graecae fidem repraesentans [3], ait : *Mortuum itaque videns Filium, eo motu animi est usa, ut oportuit. Quin etiam in eo a cruce deponendo maternis manibus inserviit, et clavos qui extrahebantur suo sinu accepit, et membra amplexata est, partim quidem ulnis stringens, partim autem suis quoque lacrymis plagas emundans.*

Plura pariter habet *Anselmus*, dum Beatissimae Virginis doloris sensum extollit. Ait enim [4] : *Vere pertransivit animam tuam gladius qui tibi amarior fuit omnibus doloribus cuiusvis corporeae passionis. Quidquid crudelitatis inflictum est corporibus martyrum, leve fuit, aut potius nihil, comparatione passionis tuae.*

Idem testatur *Rupertus* abbas [5] dicens : *Tu longum, praescia futurae passionis Filii tui, sustulisti martyrium.*

Nec ullimus *Bernardus* qui ita suos sensus exponit [6] : *Non credo plene enarrari vel meditari posse dolorem Virginis, nisi tantum fuisse credamus, quantum unquam dolere potuit de tali Filio talis Mater. Veruntamen rectum erat amoris et moeroris continens modum : non desperabat, sed pie et iuste dolebat.*

Guerricus quoque abbas, S. Bernardi discipulus [7], adserere non

1. Exposit. in c. II Luc. — 2. Lib. IV, Orthod. Fid., c. 15. — 3. Apud Surium, de Dormit. Deip., c. 35. — 4. Tract. de Excell. B. M. V. — 5. In Cant., c. IV. — 6. L. Lament. Virg. — 7. In Serm. IV, de Assumpt. B. M. V.

dubitat: *Plane iuxta crucem Iesu stabat, cuius mentem dolor crucis simul crucifigebat, suamque ipsius animam tam multiplex pertransibat gladius, quantis confossum corpus Filii cernebat vulneribus.*

Praeclara item sunt verba quae habet B. *Albertus Magnus*[1], dum alludens ad illud Ioëlis[2]: *Sol convertetur in tenebras et luna in sanguinem*, ait: *Tunc B. Virgo conversa in sanguinem fuit, quando intellexit dulcissimum Filium suum traditum ad crucis martyrium: tunc vero tota luna facta est ut sanguis, quando adsistens cruci vidit Filii caput spinis laceratum.*

Nec tacendus est Richardus a S. Victore qui ait[3]: *Absit ut dicamus vel credamus Beatam Virginem Mariam, propter metum patiendi vel timorem cadendi, mortis desiderio urgeri. De nullo enim sanctorum rectius creditur quam de ipsa, quod parata fuerit semper quantum in ipsa fuerit, ad omnia tormentorum genera pro Christi nomine sustinenda. Metu vero cadendi quomodo urgeri potuit, quae in carne, qua Christi carnem genuit, nutrivit, nil contradictionis portavit?* Et rursus[4]: *Illud remansit in Virgine, quod erat ad poenam; illud recessit, quod erat ad culpam. Viliositas recessit, poenalitas remansit; carnalitas tollitur, sed calamitas non amovetur.*

Denique, claudatur Patrum Doctorumque series verbis S. Bernardini Senensis, qui[5] ait: *Tantus fuit dolor Virginis, ut si in omnes creaturas quae pati possunt divideretur, omnes subito interirent.*

Porro, hunc compatientis Virginis doloris sensum Ecclesia ipsa solemniter agnovit, dum et festum in eius honorem institui et multiplicia privilegia huiusmodi compassionem specialiter colentibus decerni iusserit, statutis maxime indulgentiis iis qui confraternitatem Septem Dolorum ingrederentur[6].

10. — Verba Leonis XIII. — Hanc teneram Deiparae patienti Filio exhibitam compassionem ita perbelle describit Leo XIII: *Se Dei ancillam, eius dum fit Mater, prompto animo edicit et devovet. Quod autem pollicita sancte est, id alacris sancte praestat, iam tum perpetua cum Iesu Filio ad gaudia, ad lacrymas communione vitae*

1. Serm. in 2 Domin. Adventus. — 2. II, 31. — 3. P. 1, de Diff. sacrif. Abrahae et Mariae. — 4. P. I, de Emman., I. II, c. 28. — 5. Serm. II, de Glorioso nomine Mariae, art. II, c. 4. — 6. Vide Manuale del Terzo Ordine dei Servi di Maria. Roma, 1894.

instituta. Sic tale fastigium gloriae, ut nemo alius, nec homo, nec angelus obtinebit, quia cum ipsa nemo erit virtutum pro meritis conferendus; sic eam superi et mundani regni manet corona, quod invicta futura sit Regina Martyrum; sic in coelesti Dei civitate per aeternitatem omnem coronata assidebit ad Filium, quod constanter per omnem vitam, constantissime in Calvaria redundantem tristitiae calicem sit cum illo exhaustura[1]. Et rursus : *Caeterum praesente ipsa et spectante, divinum illud sacrificium erat conficiendum, cui victimam de se generosa alnerat; quod in eisdem mysteriis postremum flebiliusque obversatur: Stabat iuxta Crucem Iesu Maria Mater eius, quae tacta in nos charitate immensa ut susciperet filios, Filium ipsa suum ultro obtulit iustitiae divinae, cum eo commoriens corde, doloris gladio transfixa*[2].

11. — Notanda. — Qua in re, duo sedulo notanda veniunt. *Primum* est quod B. Virginis dolores, sicut et passio Christi, habuerunt quidem rationem poenae *satisfactoriae*, non autem poenae *simpliciter*. Ratio distinctionis est quod poena satisfactoria ea est, quam quis *secundum voluntatem* subit, sive pro propriis sive *pro alienis culpis*, in quantum scilicet plures communicatione gratiae uniuntur. Poena autem *simpliciter* est malum inflictum in vindictam *proprii* peccati et *contra subeuntis voluntatem*[3].

Alterum quod notari oportet, est quod haec animi passio, quantumvis fortis et acerba, tamen B. Virginis rationem nullimode perturbavit, ita quod de ipsa maxime verificetur quod dicitur[4]: *Non contristabit iustum quidquid ei acciderit*, scilicet perturbando eius rationem. — Revera id de passionibus B. Virginis tenendum videtur, quod theologi de passionibus Christi Domini asserunt, illas nempe non eousque perductas fuisse, ut animo vel rationi dominarentur, sed tantummodo inchoatas fuisse in appetitu

1. Encyclic. Magnae dei Matris, 8 sept. 1892. — 2. In Encyclica Iucunda semper, 8 sept. 1894. Circa cultum Dolorum B. M. V. qui plura cupit adeat Augustinum Morini Ord. Serv. M.V.; Origini del Culto alla Addolorata, Roma, 1893, *passim*. Vide etiam egregium opus: Della Vita et del Culto della Madre di Dio, Maria Santissima, da Mgr Agostino Albergotti, vescovo di Arezzo. Siena, 1817. T. II. cc. XIV, sqq., nota ad c. XXIII. — 3. Cf. 3 Quaest. LXXXVI, a. 4. — 4. Prov., XII, 21.

sensitivo, nec ulterius se extendisse, proindeque potius quam passiones, propassiones dicendas esse[1]. Quae differentia in passione tristitiae, ut erat in Beata Virgine et ut est in nobis, attenditur tum quantum ad *obiectum*, quia in Beata Virgine ad illicita non tendebat sicut in nobis tendit; tum quantum ad *principium*, quia in B. Virgine nunquam huiusmodi passio praevenichat iudicium rationis sicut in nobis interdum accidit; tum denique quantum ad *effectum*, quia in ipsa nunquam rationem trahebat sicut saepius penes nos evenit, sed divina Providentia adiuvante, ita in appetitu sensitivo manebat, quod ratio ex ea nullimode impediebatur facere quae suae conditioni conveniebat ut faceret[2].

12.— Corollarium.— Quocirca quanquam Beatissima Virgo tot tantaque perpessa fuerit, tamen nullimode est eis aut scriptoribus aut pictoribus concedendum, qui eam in syncopem, spasmum, aut animi deliquium collapsam fuisse repraesentant. Quippe indecorum fuisset ut Virgo Deipara, quae affectibus inferioris partis perfectissime dominabatur, ita perturbaretur, ut et corporis viribus et rationis usu privaretur; eo praecipue quia talis virium illapsus meritorum cursum interrumperet, eo tempore quo plurima merendi occasione donabatur.

Cedro digna sunt hac de re Card. Caietani[3] verba. *Cum enim* (Maria) *fuerit gratia plena*[4], *oportet corporales defectus de ea negare, qui plenitudinem perfectionemque gratiae impediunt. Constat autem quod dolor extra se personam faciens exercitium rationis impedit pro tunc, et tunc erat tempus maxime actualiter secundum rationem considerandi passionem Christi. Igitur huiusmodi dolor, gratiae perfectionem secundum actualem considerationem rationis turbasset, quod est valde inconveniens; non fuit igitur huiusmodi casus in B. Virgine. Et confirmatur, quia gratius erat Deo, quod B. Virgo compateretur ei secundum rationem, quam secundum partem sensitivam, quia illa pars est nobilior et proprie meritoria et per se grata. Oportuit ergo, quod dolor B. Virginis ita esset summus, quod*

1. 3, Quaest. XV, art. 4. — 2. Ibid. — 3. Opusc. de Spasmo B. M. V., Tract. XIII, T. II. — 4. Luc., I. 28.

tamen tota pars sensitiva regularetur et subderetur rationi eius vigilanti; stante autem rationis exercitio ac dominio actuali super partem inferiorem, non accidit dolor extra se faciens personam et casum. Quare spasmus vulgariter dictus longe a Beata Virgine videtur fuisse.

13. — Deiparae in patiendo constantia. — Quapropter, retinendum est Deiparam viribus semper constantem, ut eam decebat, in summo animi moerore, serenam pacem retinuisse, vires adiiciente, quantum opus fuerit, etiam Deo ipso. Hinc S. Antoninus[1]: *Stabat verecunda*, ait, *modesta, lacrymis plena, doloribus immersa; ita tamen divinae voluntati conformis, quod, ut Anselmus ait, si oportuisset, ad implendam secundum rationem voluntatem Dei, ipsa Filium in crucem posuisset atque obtulisset; neque enim minoris fuit obedientiae, addo, et fortitudinis, quam Abraham.* Quinimmo Ambrosius[2], illam nec flevisse affirmare non diffidit: *Stantem*, ait, *lego, flentem non lego.* Anselmus quoque[3] docet omnium martyrum dolores aut leves aut nihil fuisse, si cum B. Virginis dolore conferantur; nec tamen propterea illam quidquam indecori gessisse, facie meinesve lacerando, aut muliebriter eiulando, sed corde tristitiam premebat atque stabat. Eadem habet Bernardus in sermone ad verba: *Stabat autem iuxta Crucem.*

Sed et retinendum est Virginem Benedictam, eodem tempore, perfectissimos caritatis actus exercuisse erga Deum et homines. *Stabat iuxta Crucem Iesu Mater eius*, ait Abbas Guerricus[4]. *Plane Mater, quae nec in terrore mortis Filium deserebat; quomodo enim morte terreri poterat, cuius caritas fortior quam mors erat?* Sed et non sine magno animi gaudio tantum sacrificium offerebat: *Gaudens*, ait S. Mechtildes[5], *Filium suum pro mundi salute voluit immolari.*

Hac de causa, picturae et icones B. Virginem spasmo collapsam repraesentantes, iussu Inquisitorum fidei interdictae merito fuerunt[6], et utinam ubique gentium penitus exscinderentur!

14. — Scholion. — Quod si quid in contrarium penes aliquos

1. Part. IV, t. XV, c. 41, § 1. — 2. De Obitu Valentiniani. — 3. L. de Excell. Virg., c. V. — 4. Serm. IV, de Assumpt. — 5. L. I, Rev., c. 56. — 6. Cf. Alex. M. Planch., O. S. M., Vita B. M. V., etc., p. 207, sqq.

sanctos scriptores inveniatur, aut intelligendum est per exagerationem, non secundum rei veritatem, dictum fuisse, aut ut spurium reiiciendum, sicut sunt ea quae attribuuntur Anselmo in dialogo de Passione, ubi introducitur B. Virgo dicens : *Ego exanimis facta fui,* aut quae Bernardo adscribuntur in Tractatu de Lamentatione Virginis, ex cuius ore haec proferuntur : *Defecit spiritus meus, et non erat fere mihi sensus, neque vox aut sonus.* Siquidem isthaec opera inter dubia amandantur, cum aliqua ibi reperiantur quae tantorum Doctorum sapientiam dedeceant.

ARTICULUS III. — *Utrum Beata Virgo fuerit mortalis.*

1. — Quomodo primus homo fuerit immortalis. — Ad resolutionem quaestionis de mortalitate vel immortalitate B. Virginis, quae quidem quaestio inter difficillimas quaestiones theologiae marianae recensenda est, praemittendum est hominem in statu innocentiae constitutum, fuisse incorruptibilem et immortalem, iuxta illud S. Augustini[1]: *Fides christiana praedicat, et ita primos homines fuisse conditos, ut si non peccassent, nulla morte a suis corporibus solverentur, sed pro meritis obedientiae custoditae, immortalitate donati, cum eis viverent in aeternum, et talia sanctos in resurrectione habituros ea ipsa in quibus hic laboraverunt corpora, ut nec eorum carni aliquid corruptionis vel difficultatis, nec eorum beatitudini aliquid infelicitatis et doloris possit accidere.*

Porro, homo tunc immortalis erat, non quidem sicut angeli, quibus non est materia unde corrumpantur, nec sicut beati, quorum corporibus inhaeret specialis quaedam dispositio ex anima proveniens, per quam totaliter a corruptione prohibentur; sed quia *inerat animae vis quaedam supernaturaliter divinitus data, per quam poterat corpus ab omni corruptione praeservare, quamdiu ipsa Deo subiecta mansisset*[2]. Quocirca immortalitas hominis in innocentia constituti non erat ipsi ex principiis naturae proveniens, cum mortale ponatur in definitione hominis, et hominis natura per peccatum non fuerit mutata, sed erat ex dono et munere

1. L. XIII, de Civ. Dei, c. 19. — 2. 1, Quaest. XCVII, art. 1.

gratiae, et ita ex parte causae efficientis debet repeti huiusmodi immortalitas[1]. *Aliud est,* ait egregie Augustinus[2], *non posse mori, sicut quasdam naturas immortales creavit Deus, aliud est autem posse non mori; secundum quem modum primus creatus est homo immortalis, quod ei praestabatur de ligno vitae, non de constitutione naturae.*

2. — Praeoccupatur aliqua difficultas. — Ubi ad clariorem rei notitiam sedulo advertendum est ad verba quae habet S. Thomas[3], dum propositam sibi difficultatem, quod materia debet esse proportionata formae, ideoque anima intellectiva convenientius uniretur corpori incorruptibili, solvit, his verbis : *Dicendum quod hanc obiectionem aliquis forte vellet evadere per hoc quod diceret corpus hominis ante peccatum incorruptibile fuisse. Sed haec responsio non videtur sufficiens, quia corpus hominis ante peccatum immortale fuit, non per naturam, sed per gratiae divinae donum; alioquin immortalitas eius per peccatum sublata non esset, sicut nec immortalitas daemonis. Et ideo aliter dicendum est quod in materia duplex conditio invenitur: una quae eligitur ad hoc quod sit conveniens formae, alia quae ex necessitate consequitur priorem dispositionem, sicut artifex ad formam serrae eligit materiam ferream aptam ad secandum dura; sed quod dentes serrae hebetari possint et rubiginem contrahere, sequitur ex necessitate materiae. Sic igitur et animae intellectivae debetur corpus quod sit aequalis complexionis; ex hoc autem de necessitate materiae sequitur quod sit corruptibile. Si quis vero dicat quod Deus potuit hanc necessitatem vitare, dicendum est quod in constitutione rerum naturalium non consideratur quid Deus facere possit, sed quid naturae rerum conveniat, ut Augustinus dicit*[4]. *Providit tamen Deus adhibendo remedium contra mortem per gratiae donum*[5].

3. — Necessitas cibi et ligni vitae in statu innocentiae. — Unde in hoc sensu intelligendum est quod legitur[6]: *Deus creavit hominem inexterminabilem*, scilicet per donum gratiae superad-

1. I, Quaest. XCVII, art. 1. — 2. L. VI, DE GEN., ad litt., c. 25. — 3. I, Quaest. LXXVI, art. 5, ad 1^m. — 4. L. II, SUP. GEN., ad litt., c. 1. — 5. Cf. in EP. AD ROM., c. V, l. 3. — 6. SAP., II, 23.

ditum: nam secundum naturae cursum, etiam in illo innocentiae statu mors obvenire debuisset, tum quia per actionem caloris naturalis paulatim deperditur humidum radicale, tum quia calor ipse naturalis continuo diminuitur per reactionem alimenti, nec humidum radicale aut calor naturalis sufficienter restaurantur ex extrinseco alimento. Quapropter etiam in statu innocentiae homo indigebat uti aliquo cibo corporeo, habebat enim corpus animale, id est corpus quod habebat vitam ab anima: primum autem principium vitae in istis inferioribus est anima vegetabilis, cuius opera sunt alimento uti, et generare et augeri[1]: et tantummodo in patria corpus non indigebit alimentis, quia tunc anima communicabit quodammodo corpori ea quae sunt sibi propria in quantum est spiritus: unde corpus resurget spirituale[2].

Non solum autem cibo, cuius actio erat subvenire homini contra defectum qui oriebatur ex deperditione humidi per actionem caloris naturalis, sed etiam *ligno vitae* homo uti debebat, ne mortem citius incurreret: siquidem, effectus proprius huiusmodi ligni vitae erat praecise subvenire homini contra impossibilitatem convertendi perfecte extraneum cibum in propriam speciem; quandoquidem, sicut aqua adiuncta vino in initio quidem convertitur in saporem vini, deinde, secundum quod magis addatur, diminuit vini fortitudinem, usquedum vinum fiat aquosum, ita, in initio, virtus activa hominis adeo fortis est, quod non modo convertit de alimento quantum sufficit ad restaurationem deperditi, sed etiam quod sufficit ad augmentum; sed postmodum convertit solummodo quod sufficit ad restaurationem deperditi; demum in statu senectutis hoc non facit, sed sequitur decrementum et finaliter dissolutio corporis.

Lignum vitae igitur homini in Paradiso constituto aderat, praecise ne senectus eum dissolveret. Non tamen propterea lignum vitae immortalitatem simpliciter conferebat; nam virtus eius erat finita, unde non poterat imprimere effectum durabilem usque in infinitum; sed determinato tempore completo, homo aut fuisset translatus ad spiritualem vitam, aut indiguisset iterum sumere de ligno vitae[3].

1. 1, Quaest. XCVII, art. 3. — 2. 1, Cor. XV, 44. — 3. S. Thom., l. c., ad 4^m.

Igitur stat quod immortalitas illius primi status non erat secundum aliquam dispositionem corpori inhaerentem, sed secundum vim quamdam *supernaturalem* in anima residentem[1], cui tamen correspondebat *naturaliter* ex parte corporis, non modo bona dispositio, puta, perfecta complexio, ut ita effectum animae melius reciperet, sed etiam cibus, nec non lignum vitae, quod quidem lignum non erat capax mortem de se solo perpetuo arcendi, sed hoc provenire non poterat, nisi ex influxu praedictae virtutis supernaturalis praeservativae: unde etiam in nobis, qui tali virtute destituimur, fructus ligni vitae mortem in aeternum non arcuisset, sed solummodo ad tempus.

4. — Corollarium. — Ex quibus sequitur quod mors potest dici et naturalis et poena peccati. *Naturalis* quidem, si considerentur principia naturalia humani corporis; *poena autem peccati*, si consideretur donum immortalitatis a Deo primo homini gratuito collatum, cuius doni privatio poenae rationem habet. Hinc Adamo praevaricatori dixit Deus[2]: *Quia... comedisti de ligno ex quo praeceperam tibi ne comederes,... in sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram de qua sumptus es, quia pulvis es, et in pulverem reverteris.* Et in Concilio Arausicano II, in capitulo secundo[3], mors corporis dicitur esse poena peccati[4]. Pariter, Concilium Tridentinum[5] anathema fert in eum qui non confitetur primum hominem *per offensam praevaricationis incurrisse mortem, quam antea illi comminatus fuerat Deus*[6]. Et quamvis primus homo *gratiam recuperaverit ad remissionem culpae et ad meritum gloriae, non tamen ad amissae immortalitatis effectum: hoc enim reservabatur Christo, per quem naturae defectus in melius reparandus erat*[7].

Necesse erat ut diutius immoraremur in exponenda mortalitatis conditione per respectum ad hominem, ne aut diminuatur, aut ultra debitos fines exageretur Beatae Virginis privilegium. His igitur declaratis, iam ad propositum accedentes, dicimus

5. — PROP. I. — Certum est Beatam Virginem non fuisse

1. 1, Quaest. XCVII, art. 3, ad 1^m. — 2. Gen., III, 17, sqq. — 3. Art. 529. — 4. Vide Mansi, T. VIII, p. 712, col. 2, C. — 5. Sess. V, can. 1. — 6. Cf. Prop. 17. inter 85 Syn. Pist. a Pio VI damnatas. — 7. S. Thom., l. c., art. 1, ad 3^m.

immortalem primo modo superius recensito, id est ex titulo naturae, qui scilicet attenditur ex parte materiae, quatenus aut materia non habeatur sicut in angelis, aut materia non sit in potentia ad ulteriorem formam, sicut de corporibus coelestibus opinabantur antiqui. Nam B. Virginis corpus erat ex contrariis compositum: tale autem necessarium est dissolvi, unde et secundum hanc necessitatem, quae consequitur materiam, et ipsum Christi corpus subiectum fuit necessitati mortis[1].

6. — PROP. II. — **Sed nec ex titulo gloriae, immortalitatem habuit B. Virgo dum adhuc in hac terra degeret** : nam iste modus attenditur ex parte formae, quatenus ex forma derivatur in rem corruptibilem per naturam dispositio quaedam habitualis corruptionem totaliter removens, secundum illam celebrem S. Augustini sententiam[2]: *Tam potenti natura Deus fecit animam, ut ex eius plenissima beatitudine redundet etiam in inferiorem naturam quae est corpus, non beatitudo quae fruentis et intelligentis est propria, sed plenitudo sanitatis, id est, incorruptionis vigor.* — Ast, si quando B. Virgo visione beatifica fruita est in hac vita, hoc fuit transeunter, et non per aliquam formam existentem permanenter in ipsa, ut dictum est[3]; sed et Christus ipse, licet habuerit ab initio suae conceptionis perfectissimam Dei visionem, tamen eam taliter in anima retentam habuit ut, divina Providentia disponente, caro eius ageret et pateretur quae sibi propria erant. *Quia* (Christo), ait S. Augustinus[4], *erat similitudo carnis peccati, mutationes aetatum perpeti voluit, ab ipsa exorsus infantia, ut ad mortem videatur etiam senescendo illa caro pervenire potuisse, nisi iuvenis fuisset occisus.*

7. — PROP. III. — **Ergo B. Virgo immortalis fuit ex titulo gratiae,** scilicet ex dono Dei tribuentis animae vim quamdam supernaturalem per modum habitus, praeservantem corpus eius a corruptione; ita quod, licet corpus eius *remote*, id est propter contraria principia unde constabat, corruptioni subiaceret[5], tamen *proxime* redderetur a corruptione immune. Revera, quod hoc immortalitatis privilegium non fuerit Beatissimae Virgini denega-

1. 3, Quaest. XIV, a. 2. — 2. Ep. ad Dioscor., 56, al. 118. — 3. P. II, C. I, a. 7, n. 3. — 4. L. de Pecc. mer. et rem. n. 48, t. X. — 5. S. Th., l. c., a. 3, ad 2^m.

tum, satis innuunt verba Bullae *Ineffabilis*: *Quapropter illam longe ante omnes angelicos spiritus, cunctosque sanctos, coelestium omnium charismatum copia de thesauro divinitatis deprompta ita mirifice cumulavit, ut ipsa ab omni prorsus peccati labe semper libera, ac tota pulchra et perfecta, eam innocentiae et sanctitatis plenitudinem prae se ferret, qua maior sub Deo nullatenus intelligitur, et quam praeter Deum nemo assequi cogitando potest.* Ubi etiam agnoscitur in augusta Virgine status originalis innocentiae, cum admirabilis sanctitatis praerogativa. Atqui conditio immortalitatis erat adnexa ex Dei gratuito beneficio statui iustitiae originalis: unde, cum *sine poenitentia sunt dona... Dei*[1], hinc nulla est ratio cur Beatissimae Virgini immortalitatis privilegium sit denegandum.

8. — Corollarium. — Igitur Beatissima Virgo cum Christo et caeteris hominibus ex parte convenit, et ex parte differt. Cum Christo et caeteris hominibus convenit in eo quod mortale corpus naturaliter habuerit, id est corpus quod ex principiis humanae carnis corruptibile est. Differt autem ab aliis hominibus, eo quod immortalitatem gratiae supra illos habuerit; a Christo vero differt, eo quod Christus immortalitatem gloriae habuisset, nisi permisisset carni agere et pati quae propria. Quapropter novissima Eva in pristino originalis iustitiae statu constituta, sicut illius innocentiam aequavit, ita et immortalitatem iure assecuta est.

9. — Tacita obiectio. — Nec valet obiici quod gratiam quidem recuperaverit homo ad remissionem culpae et meritum gloriae, non vero ad amissae immortalitatis restitutionem: hoc enim valet pro iis qui in Adam peccaverunt, siquidem ait Apostolus [2]: *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors; et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Sed nullimode hoc valet pro B. Virgine, quae in Adam minime peccavit, et in quam consequenter mors non pertransiit quantum ad debitum proximum, seu quantum ad causam proximam, quae est subtractio iustitiae originalis[3]. Unde sicut Christus, ex eo quod fuit sine peccato, *non contraxit*[4]

1. Rom., XI, 29. — 2. Rom., V, 12. — 3. 3 Quaest. XIV, art. 3, ad 2^m. — 4. Ibid.

mortem, id est non habuit causam proximam mortis, quae est carentia iustitiae originalis, ita et Maria, quae ab omni originalis peccati labe fuit praeservata immunis, non debet dici *contraxisse* mortem, id est habuisse necessitatem proximam moriendi.

10. — Adae privilegium immortalitatis in B. Virgine non fuit revocatum. — Quae cum ita se habeant, tota controversia circa immortalitatem B. Virginis, quam modo *de iure* agitamus, ad hoc reducitur, scilicet, ut sciatur utrum privilegium Adae concessum, cum pro universalitate generis humani in poenam peccati fuerit revocatum, in illa una quae in Adam non peccavit, adhuc perduraverit. Porro quod in Maria hoc privilegium non fuerit revocatum, suadent sequentes rationes. α) Revocatio huius privilegii, quamtumvis gratuiti, habet rationem poenae. Atqui poena supponit culpam. Ergo non fuit revocatum pro B. Virgine quae omnino non peccavit. β) Privilegium immortalitatis est unum ex illis quae complexive revocata sunt in poenam peccati originalis, ut sunt, verbi gratia, immunitas ab ignorantia et a fomite, a debilitate naturali, a dolore in pariendo filios. Atqui haec omnia privilegia in B. Virgine revocata non sunt: ergo nec immunitas a morte.

11. — Confirmatur. — In propositione septuagesima tertia Michaelis Baii, inter condemnatas a S. Pio V, Gregorio XIII et Urbano VIII, legitur[1]: *Nemo praeter Christum est absque peccato originali, hinc B. Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum, omnesque eius afflictiones in hac vita, sicut et aliorum iustorum fuerunt ultiones peccati actualis vel originalis.* Porro, sensus obvius damnatus in hac propositione est quod B. Virgo mortua sit in poenam peccati originalis, quasi contraxerit peccatum originale, et in eius poenam ipsa debuerit mori sicut caeteri homines. Atqui B. Virgo peccatum originale non contraxit. Ergo mortis debitum non habuit: unde hucusque, quod ad quaestionem *iuris* attinet, resolvendum est Beatam Virginem morti non subiacuisse, iuxta illa verba superius citata: *Noli metuere, non morieris, non enim pro te, sed pro omnibus haec lex constituta est*[2].

1. Apud Denzinger, p. 248. Edit. IX. — 2. Esth., XV, 12, 13.

Porro, ex eo quod Beatissima Virgo debitum mortis non contraxerit, ideoque immortalis *iure* fuerit, minime inferri potest illam *de facto* mortuam non fuisse : potuit enim libere petere et obtinere a Deo ut moreretur, praecise ut Filio suo conformior evaderet, iuxta illa S. Ioannis Damasceni[1] : *Oportebat illud* (immaculatum Virginis corpus), *exuta mortalitate, incorruptionem induere ; praesertim, cum ne ipse quidem naturae Dominus mortis periculum facere recusavit*[2]. Quapropter, sit

12. — PROP. IV. — **Beatissima Virgo vere mortua fuit.** — Haec propositio, quae est theologice certissima, ponitur contra eos auctores qui Deiparam mortuam fuisse omnino negant, quos, ut habet Serry[3], longo ordine recenset Franciscus Macedo[4].

Revera, Christus Dominus ex titulo gratiae immunis erat a morte subeunda, et etiam ex titulo gloriae, nisi gloriam animae impedivisset ne usque ad corpus redundaret. Attamen ipse voluit morti, caeterisque corporalibus defectibus subiacere; et hoc quidem, ut docet S. Thomas[5], *primo*, ut satisfaceret pro peccato humani generis, assumendo huiusmodi poenalitates in natura nostra, vice nostri; *secundo*, ut adstrueret Incarnationis fidem, ita ostendens se veram carnem habuisse et non phantasticam; *tertio*, ad hoc ut nobis patientiae exemplum praeberet, huiusmodi defectus fortiter tolerando in semetipso.

Atqui, praecise ex hisce tribus capitibus concludendum est et ipsam Beatam Virginem mortem ultro suscepisse. — Nam, *primo* constituebatur socia Christi passionum, et ita in munere Corredemptricis a Salvatore assumebatur: decebat igitur ut et defectus nostros susciperet, ad hoc ut pro illis cum Christo satisfaceret, non quidem satisfactione quae esset ex necessitate, sed ex abundantia Redemptionis a Deo nobis procuratae.— *Rursus,* si ad fidem Incarnationis adstruendam requirebatur quod Christus moreretur,

1. Or. I, DE DORMIT. VIRG. — 2. Esto id quod de circumstantiis mortis Deiparae refert Damascenus ex apocryphis fontibus hausta sint, ideoque fidem non mereantur, tamen quod hic et inferius (art. praec., n. 19), circa *mortem* ipsam ex eo referimus, illius mentem, tanquam unius ex Ecclesiae Doctoribus, traditionem catholicam exponentibus, repraesentant. — 3. EXERCIT. CRIT., exercit. 66. — 4. T. I, DE CLAV. PETRI, l. IV, P. II, DE PECCAT. ORIG., sect. 3. — 5. 3, Quaest. XIV, a. 1.

multo magis ad idem pertinebat quod Beata Virgo, pro conditione carnis, ex hac vita decedendo migraret: secus enim potuisset hominibus suspicio ingeri, non hominem verum esse illum qui de immortali muliere natus fuisset. — *Tandem*, quia, labentibus saeculis, Beata Virgo, iuxta Ecclesiae magisterium, proponenda erat plebi christianae tanquam exemplar summae in doloribus patientiae et in adversis constantiae, iustum erat ut omnium physicorum malorum summum, mortem videlicet corporis, experiretur.

Hisce de causis tanquam res certissima retinendum est quod Beatissima Virgo mortem corporis obierit: nec contraria adsertio quidquam sanctitatis illi conferret, sicut nec Christum adserta immortalitas extolleret: quin potius utriusque sanctitudinem libere assumpta mortalitas necnon charitatis fervorem commendat.

13. — Scholion. — Hoc in sensu potest dici B. Virgo mortua propter peccatum Adae, non quod propter contractum originale peccatum ipsa mortua fuerit, sed tum quia nisi adfuisset Adae peccatum mors in mundo non fuisset, tum etiam quia ad delenda hominum peccata, modo qui ad ipsam pertinebat, mortua est. Sic sensu catholico intelligi valent verba S. Augustini[1]: *Etenim, ut celerius dicam, Maria ex Adam mortua* (est) *propter peccatum Adae. Adam mortuus est propter peccatum, et caro Domini ex Maria mortua est propter delenda peccata.*

14. — Confirmatur. — Accedit proposito nostro universalis fidelium sensus tenentium Beatissimam Virginem, nonnisi media morte corporali ad aethereas sedes, per gloriosam assumptionem, pervenisse; cui suffragium ferre videtur et ipsa Ecclesiae vox, cum in quadam collecta pro festo Assumptionis olim in usu habita et a S. Gregorio edita, ita legitur: *Veneranda nobis, Domine, huius diei festivitas opem conferat salutarem, in qua sancta Dei Genitrix mortem subiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quae Filium tuum Dominum nostrum de se genuit incarnatum.* Quinimmo, et in oratione secretali pro eodem festo nunc legitur: *Subveniat, Domine, plebi tuae Dei Genitricis oratio, quam etsi pro*

1. Enarr. In Ps. XXXIV. Sermo II, n. 3.

conditione carnis migrasse cognoscimus, in coelesti gloria apud te pro nobis intercedere sentiamus. — Quae quidem, licet ad fidem catholicam formaliter non pertineant, tamen dogmatis argumentum sunt, cum legem credendi lex statuat supplicandi. Unde millimode catholico licet recedere a communi fidelium voce, tenentium Beatissimam Virginem mortem vere obiisse, mox in carne resurrecturam, et in coelum gloriose ascensuram.

15. — Solvuntur obiectiones. — Nec magni faciendae sunt quae in contrarium obiiciuntur rationes.

I. Quarum prima in hoc sita est, quod monumenta quibus innititur traditio circa almae Virginis mortem, omnia sunt apocrypha. Ista enim summatim ad duo reducuntur : scilicet ad librum de *Divinis Nominibus*[1], quem falso adscribunt Dionysio Areopagitae[2], et ad alterum Pseudo-Melitonis de *Transitu Mariae*[3], ex quibus Damasceni liber de *Dormitione Virginis*, ad quem in facto et circumstantiis facti referendis communiter appellatur, ex toto contexitur.

At facile respondetur aliud esse factum, aliud vero circumstantias facti mortis B. M. V.; et has quidem ex apocryphis monumentis desumi; illud vero ex constanti Ecclesiae traditione, a praefatis monumentis praescindente, derivari.

II. Obiiciunt pariter Deiparam, si mortua sit, nec Hierosolymis aut Epheso, uti communis vox habet, mori debuisse, cum ibi consanguineos non haberet, sed potius in civitate sua Nazareth, ad quam post Filii sui Ascensionem secessisse fertur: de quo tamen nihil in traditione habetur. Pariter, aiunt, quae de Mariae sepulchro referuntur falsa deprehenduntur, in primis quod aliud Hierosolymis, aliud Epheso sepulchrum Virginis ostenditur. Tum de sepulchro Hierosolymitano de facili ostenditur, illud ante saeculum V non fuisse cognitum[4]; unde nonnulli ex Patribus illius authenticitatem denegant; quod confirmatur ex defectu peregrinationum et diu-

1. Cap. 3. — 2. Vide Migne, Patr. Graec., T. III, col. 682. — 3. Ibid., col. 1231. Circa citata opera, legendus est Thomas Livius, The Bl. Virgin in the Fathers of the first six cent. London, 1893, pp. 357, sqq. — 4. Cf. Livius, op. cit., p. 356

turnae venerationis. Nec validiori ratione defenditur Ephesini sepulchri veritas : Patres quippe illius urbis synodi, quae est tertium generale concilium, de tali sepulchro nihil habent; et S. Coelestinus I ad eos rescribens, hortatur ut Ioannis documentis firmiter haereant, cuius reliquias praesentes venerantur, nihil dicto de tali Virginis sepulchro.

At hic quoque advertimus parum aut nihil ad propositum nostrum referre in quanam civitate obierit Deipara : quae autem de sepulchro pugnantia habetur, ostendit, quod iam innuimus, Deiparam, post suam mortem mox ita resurrexisse, ut nec in sepulchro fuerit eius gloriosum corpus repositum : quod tamen sepulchrum fidelium imaginationem postea confinxisse facile censeri potest.

16. — Verba S. Epiphanii. — At vero potissimum sententiae, quam impugnamus, fulcimentum eruitur ex sequentibus S. Epiphanii verbis.

Quaerant vestigia Scripturarum, et invenerint utique neque mortem Mariae, neque an mortua sit, aut non mortua, neque an sepulta sit aut non sepulta... Ego enim non audeo dicere, sed cogitans silentium mihi impero; fortassis enim alicubi etiam vestigia invenerimus sanctae illius ac beatae; sicut neque invenire datur mortem ipsius... Non autem omnino definio hoc, et non dico quod immortalis mansit, sed neque affirmo an mortua sit. Excessit enim Scriptura mentem humanam, et in suspenso reliquit, propter vas preciosum ac excellentissimum, ut ne quis ad suspicionem veniat carnalium de ipsa rerum. Sive igitur mortua est, non novimus : sive sepulta est, non copulata fuit carni, absit[1].

Porro ex hisce verbis, nil prorsus erui posse pro immortalitate Deiparae is facile deprehendet, qui adverterit S. Epiphanii in citato loco intentionem totam fuisse ut unice ex sacris Scripturis argumentum, ut aiunt, *ad hominem*, conficeret contra *antidicomarianitas*, perpetuam Deiparae virginitatem ex iisdem Scripturis lollere nitentes. Siquidem, cum mors peccati et concupiscentiae sit sequela, aliunde de B. Virginis morte sacer textus sileat, quidquid

1. Haer. LXXVIII. Colon. Agripp., 1617, p. 247, B. C.

circa mortis factum retineatur, habetur, quod quidem Epiphanii proposito satis erat, ex Scriptura haud erui Deiparam concupiscentiae morsibus subiacuisse[1].

Quod autem penes priscos Patres nil certi circa B. V. obitum habeatur, hoc ideo est, sive quia apocryphorum libris, in quibus multae aniles, imo haereticales, fabulae continebantur, nullam esse habendam fidem merito ducerent, sive quia, nondum suborta pelagiana haeresi, adhuc suboscura manebat relatio mortis hinc ad conditionem naturae, illinc vero ad peccatum originale. Caeterum, S. Ambrosius obiter quidem, sed tamen satis clare significat se retinuisse Mariam mortuam fuisse, cum ait : *Nec littera, nec historia docet ex hac vita Mariam corporalis necis passione migrasse; non enim anima, sed corpus materiali gladio transverberatur*[2].

17. — Quaestio. — *Quomodo Deipara sit mortua.*

Porro, quidquid in hac re proferatur, cavendum sedulo est quominus dicatur mortem Virginis ex morbo aut aegritudine, sive etiam ex senio, accidisse. Revera, animae illius a corpore separatio, potius quam mors, placidissima dormitio ac veluti tranquillus somnus exstitit; cum enim eius mens vehementissima in Deum ferretur extasi, anima nexibus corporis soluta evolavit, mox suo corpori coniungenda, ut in coelum tota corporaliter conscenderet, a suo Filio in universi Reginam coronanda : dormitio enim est aut somnus, a quo quis citius excitatur.

Attamen non videtur eis esse subscribendum, qui ponunt excessum amoris ita Deiparam occupasse, ut ab ipso veluti occisa manserit; quam sententiam tuetur Bossuet, et ita eleganter exponit[3] : *Si vous m'en croyez, saintes âmes, vous ne chercherez point d'autre cause de la mort de la sainte Vierge : son amour étant si ardent, si fort et si enflammé, il ne poussait pas un soupir qui ne dût rompre tous les liens de ce corps mortel; il ne formait pas un regret*

1. Vide supra cit. Op. The Bl. Virgin, etc., ubi auctor hoc argumentum erudite prosequens, ait (p. 344) : *We think it would be unfair to conclude from these words of S. Epiphanius that he himself entertained any serious doubts as to Our Lady's death.* Cf. p. 350. — 2. S. Ambr. Expos. in Luc., l. II, n. 61. Opp. t. III, pag. 58. Mediol., 1877. — 3. II, Sermon sur l'Assomption, 2me point.

qui n'en dût dissoudre toute l'harmonie ; il n'envoyait pas un désir au ciel qui ne dût tirer après soi l'âme tout entière. Je vous ai dit, chrétiens, que sa mort est miraculeuse ; je suis contraint de changer d'avis : la mort n'est pas le miracle, c'en est plutôt la cessation. Le miracle continuel, c'était que Marie pût vivre séparée de son bien-aimé... Ainsi point d'autre cause de la mort de Marie, que la vivacité de son amour...

Hoc, inquam, dici nequit : siquidem talis amor sensitivus fuisset, et cum fuisset nocivus vitae, inordinatus mansisset, corrigendus propterea a ratione; decebat autem quammaxime ut amor Deiparae in Deum esset spiritualis, ideoque in voluntate residens, nec in sensum, ultra id quod natura ferre posset, redundaret.

Quapropter, dicendum potius est quod, sicut primo homini in statu innocentiae, praeter vim vitae praeservativam ex parte animae, Deus largitus fuerat, ex parte corporis, cibum et lignum vitae, quo ille uti debebat ad arcendam mortem, usquedum divina Providentia ita disponente, transferendus fuisset ad vitam spiritualem in patria, ita quod homo tunc non debuisset abstinere ab esu ligni vitae nisi secundum divinam voluntatem et ordinationem, ita Beatissima Virgo, quae innocentiae status dono gaudebat, cum a Deo receperat vim quidem vitae praeservativam, sed non absque usu mediorum ad conservationem vitae ordinatorum, suis fervidissimis desideriis sese ad Filium iterum coniungendi, a Deo impetravit ut, sepositis huiusmodi mediis ad vitae conservationem ordinatis, vis illa supernaturalis suspenderetur, sicque anima ad coelum evolaret : quod quidem, ut censemus, potest etiam adsignari ut ratio cur de morte Deiparae, tanquam de re penitus arcana, pauca adeo explicite tradita habeantur.

Unde, hoc edici utique potest, Beatam Virginem ex amore fuisse mortuam, non ita quod vehementia illius amoris eius mortem causaverit, sed quia suis fervidis desideriis a Deo obtinuerit ut, impleta iam meritorum mensura, media vitae illius praeservativa suspenderentur. Unde fingere possumus Deiparam ferventius longe quam Davidem exclamasse[1] : *Quemadmodum desi-*

1. Ps. XLI, 2, 3.

derat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus. Sitivit anima mea ad Deum fortem, vivum; quando veniam et apparebo ante faciem Dei? Cui Deus respondebat[1]: *Surge, propera, amica mea, columba mea, formosa mea, et veni*[2].

18. — Scholion. — Quocirca nec Virginis corpus diu ab anima desertum remansit, nec corruptionis aut dissolutionis detrimento subiacuit: non enim decebat ut maternum corpus, ex quo desumpta fuerat immaculata caro illius Sancti, quem non dederat Deus videre corruptionem[3], putredo mortis detineret. Unde pulcherrime Dionysius Cartusianus, commentans verba illa[4]: *Tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina, — per domos istas,* ait, *possunt intelligi corpus virgineum Matris sanctae et corpus salvificum Unigeniti eius. Siquidem caro Christi non vidit corruptionem; nec ambigitur quod Filius ille omnipotens, naturaliter bonus ac pius, amantissimam ac fidelissimam Matrem suam cum corpore et anima assumpserit in gloriam.*

19. — Verba S. Ioannis Damasceni. — Nobis hac in re solemnia sint verba quae habet S. Ioannes Damascenus[5]: *Hodie Virgo immaculata, quae nullis terrenis inquinata est affectibus, sed coelestibus educata cogitationibus, non in terram reversa est; sed, cum esset animatum coelum, in coelestibus tabernaculis collocatur. Ex qua enim omnibus vera vita manavit, quomodo illa mortem gustaret? Sed cedit legi latae ab eo quem genuit; et ut filia veteris Adam, veterem sententiam subiit: nam et eius Filius, qui est vita ipsa, eam non recusavit; at autem Dei viventis Mater, ad illum ipsum digne assumitur. Heva, quae serpentis suggestioni assensum praebuit, partus dolore, et mortis sententia damnatur, et in inferorum collocatur penetralibus. Hanc autem vere beatam, quae Dei verbo aures praestitit, et Spiritus Sancti operatione repleta est, atque ad Archangeli spiritalem salutationem, sine voluptate et virili consortio, Dei Filium concepit, et sine dolore aliquo peperit ac totam se Deo consecravit, quonam modo mors devoraret? Quomodo*

1. Cant., II, 10. — 2. Vide Sedlmayr, Theol. Mariana, Pars III, art. 4, Augustae-Vindel., 1758, pp. 808, sqq. — 3. Act., II, 27. — 4. Cant., I, 16. — 5. Orat. II, de Dormitione B. M.

inferi susciperent? Quomodo corruptio invaderet corpus illud, in quo vita suscepta est?

20. — Corollarium. — Ex quibus omnibus iam libet deducere omnes homines, nullo prorsus excepto, legi mortis aliquando subiacere: nam, si qua exceptio videretur facienda, haec certe esset relate ad Christum aut ad Beatissimam eius Matrem: hi autem legi mortis ultro cesserunt. Nec satis probanda videtur eorum sententia qui putant illos quos Apostolus Paulus describit simul rapiendos obviam Christo in aëra[1], mortem non esse gustaturos; nam, ut notat Cornelius a Lapide[2], *debili fundamento nititur haec exceptio a lege mortis plane universali. Unde postea, re melius discussa, retractans suam sententiam S. Augustinus*[3], *docet omnes omnino homines morituros et resurrecturos*[4].

1. 1 Thess., IV, 16. — 2. In h. l. — 3. LXX, de Civ. Dei, c. 20. — 4. Cf. S. Thom., 1 2ae, Quaest. LXXXI, art. 3, ad 1m; et Estium in 4. Dist., XLIII, § 7. — Circa hunc textum S. Pauli (1 Cor., XV, 51): *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur,* et differentiam lectionis graecae a nostra Vulgata, necnon diversas huius loci explicationes, vide Estium, loc. cit. — Quod autem ad S. Ioannem attinet, retinendum est illum quoque mortuum esse nonobstantibus Christi (Io. XXI, 22) verbis: *Sic eum volo manere,* etc.; licet pie credatur, ut ait S. Thomas (in Symb. Apost. Opusc. VII, art 5. Ed. Parm.), illum speciali privilegio iamdiu resurrexisse, quod quidem tenera eius in Deiparam devotio satis probabile facit. Cf. Livius, op. cit., p. 346, in nota.

CAPUT III

De Virginitate et Matrimonio Beatae Mariae Virginis

PROLOGUS

1. — Ratio capitis. — Post tractationes de perfectionibus animae et de qualitatibus corporis B. Virginis, sequitur ut de eo peragatur, quod ad utrumque quodammodo pertinet, scilicet de virginitate et matrimonio Deiparentis. Consistit enim virginitas in corporis integritate, matrimonium vero in mutua sponsorum corporis traditione; at nec illa nec istud sine eo quod ad mentem spectat perficitur: siquidem nisi corporis integritati mentis propositum accedat, illa proprie hominis perfectio non est; et rursus possunt sibi vir et mulier corpora mutuo tradere citra, imo contra, virtutis honestatem. Quocirca ea ratione nunc agendum assumitur de virginitate et matrimonio Deiparae, quatenus et animi et corporis perfectionem sequuntur; imo ostendetur, quod quidem unicum in mundo est, ista duo sibi pugnantia, in Virgine gloriosa ita adunata fuisse, ut virginitas exornaverit foecunditatem, et foecunditas non minuerit virginitatem.

2. — Ordo capitis. — Igitur duae potissimum hic proponentur quaestiones: altera de virginitate (art. 1-2), altera de matrimonio (art. 3-5) B. Virginis. Sed, ut patet, quaestio de virginitate proprie expendi nequit, nisi praeter id quod ad corporis integritatem spectat (art. 1), tradatur etiam doctrina de eo quod pertinet ad dispositionem animi, in quo quidem formalis boni ratio consistit (art. 2). Rursus, circa B. V. matrimonium, aliud est quaerere de illius validitate (art. 3-4), et quidem probanda tum ex Sacrae Scripturae Patrumque documentis (art. 3), tum ex

proprio theologiae penu (art. 4), aliud vero liceitatis illius matrimonii rationes perpendere (art. 5).

At quoniam sponsae honor in sponsum redundet necesse est, hinc praetermittenda non erit specialis etiam disquisitio de eo qui meruit eligi a Deo ut Mariae vir et Christi pater esset, nempe de S. Ioseph (art. 6-7), quod quidem eo sedulius erit praestandum, quod si in aliis dotibus Deiparae similis exstitit, in hac certe materia simillimus praedicandus est. De eo igitur inquirendum erit primo generaliter qualis fuerit (art. 6), et secundo quomodo virginitatem servaverit (art. 7).

Hinc, in hoc capite septem quaeruntur :

Primo. De virginitate Beatae Mariae Virginis.

Secundo. Utrum B. Virgo votum virginitatis emiserit.

Tertio. De desponsatione B. M. V. secundum Scripturas et Patres.

Quarto. De veritate matrimonii B. Virginis cum S. Ioseph theologice inspecta.

Quinto. De liceitate matrimonii B. M. V. cum S. Ioseph.

Sexto. De S. Ioseph sponso B. M. Virginis.

Septimo. De virginitate S. Ioseph.

ARTICULUS 1. — *De Virginitate Beatae Mariae Virginis.*

1. — Ratio articuli. — Gratissima modo suscipitur disputatio de illa dote quae in Maria singularissime refulget, nempe de virginitate, propter quam per antonomasiam *Virgo* praedicatur, quasi hoc sit propriissimum illius appellativum; quae quidem virginitas voto obfirmata, naturae legibus posthabitis, imo longe superatis, nec veri matrimonii rationem exclusit, ut postea ostendetur, nec perfecta foecunditate caruit. Porro, in hoc articulo id tantum quod ad integritatem corporalem spectat, expendemus, in altero tradituri id quod ad virtutem animi pertinet, scilicet propositum virginitatis servandae voto obfirmatum.

2.— Errores.— Porro, triplex haereticorum progenies impetere ausi sunt prioribus Ecclesiae saeculis sanctae Mariae gloriosam

virginitatem. α) *Cerinthus* enim et cum eo Carpocrates et Ebionitarum secta, Mariae virginitatem in concipiendo sustulerunt; nam cum illi Christum esse purum hominem dicerent, eum putaverunt de utroque sexu generatum, ideoque ex semine Ioseph conceptum. β) *Iovinianus* vero, licet agnosceret B. Mariam in concipiendo mansisse virginem, tamen ponebat eam in partu fuisse corruptam. *Ante paucos annos*, ait S. Augustinus [1], *haereticus novus* (Iovinianus) *virginitatem sanctae Mariae destruebat, et virginitati sacrae nuptias fidelium coaequabat* [2]. γ) Demum *Helvidius* non erubuit asserere Matrem Christi post partum a Ioseph fuisse carnaliter cognitam et alios genuisse filios; qua de re ita loquitur S. Hieronymus [3] : *Quantas molestias habeant nuptiae et, quot sollicitudinibus vinciantur, in eo libro quem adversus Helvidium de Beatae Mariae perpetua virginitate edidimus puto breviter expressum.* — Nec silendi sunt novatores saeculi decimi sexti, qui hoc Matris Dei privilegium uno alterove, aut etiam omnibus modis labefactare conati sunt; signanter vero Calvinus inficiatus est Deiparam votum virginitatis emisisse, ne inde probanda ipsi viderentur vota monastica.

3. — PROP. — α) **Mater Christi in toto vitae suae decursu integritatem corporis servavit;** β) **ideoque virgo fuit I. in concipiendo, II. in partu, III. post partum.**

Prima pars propositionis quae generali modo etiam *secundam* partem comprehendit, de fide est, ut patet ex damnatione praedictarum haeresecon, necnon ex eo quod in Apostolorum symbolo legitur : *Natus ex Maria Virgine*, ubi id quod dicitur *Virgo*, intelligendum est in sensu Ecclesiae et fidelium, nempe pro omni tempore vitae Mariae, et non pro tempore usque ad nativitatem Verbi tantum, ut volunt aliqui inter haereticos; nam falsum esset Christum natum fuisse de Virgine, si haec corrupta fuisset etiam post illius nativitatem. — Caeterum, quod hic sit Ecclesiae sensus apparet evidenter ex illius liturgia, verbi gratia cum legitur : *Hodie concepta est Virgo Maria.* Omnes quippe parvuli concipiuntur virgines, unde inutiliter hoc diceretur, nisi illud *Virgo* ad totum vitae B. M. V. tempus referretur.

1. L. Contra 2 Ep. Pelag., c. II, n. 4. — 2. Cf. Haeres., 82 et I. I, Contra Iulian., c. 2. — 3. Ep. XXII, ad Eustoch.

Probatur autem enunciata propositio tum auctoritate Sacrae Scripturae, tum etiam Ecclesiae traditione.

4. — Prob. 1. Pars. — I. Auctoritate S. Scripturae. — Imprimis adducendus est celeberrimus Isaiae [1] locus, ubi Virgo praedicitur conceptura et paritura filium, in quo quidem loco constans Ecclesiae traditio Deiparam agnoscit. Igitur cum Rasin, rex Syriae, et Phacee rex Israël, contra Hierusalem incederent ut illa urbe potirentur, rex vero Iudae Achaz, habito nuntio futurae victoriae, necdum securus existeret, propheta iussit ut signum a Deo peteret, quo de prospero futuro eventu certior redderetur. Eo autem sub specie falsae pietatis renuente, Deus protestatur se ipsum signum daturum esse: *Ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur Emmanuel,* hebraïce: הִנֵּה הָעַלְמָה הָרָה וְיֹלֶדֶת בֵּן וְקָרָאת שְׁמוֹ עִמָּנוּ אֵל — quod, sic apud Septuaginta legitur: ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ.

S. Hieronymus, et cum eo antiquiores commentatores nomen istud, עַלְמָה (*almah* a radice עָלַם *alam*, occultavit, abscondit), derivant, ita quod significet puellam, seu virginem innuptam, ideoque domi adhuc latitantem, secundum hebraeorum morem, penes quos virgines innuptae aut nunquam, aut raro foras procedebant. Contradicunt autem recentiorum plurimi, contendentes vocem illam derivatam a radice araba *alimah*, significare simpliciter puellam in aetate nubili constitutam, sive haec sit nupta sive innupta.

At, quidquid sit de etymologia, constans usus Sacrae Scripturae sensum huius vocis satis defigere videtur pro designanda puella virgine[2]; unde iamdiu S. Hieronymus[3] fatebatur se nunquam invenisse in Sacra Scriptura huiusmodi vocem in sensu mulieris nuptae, sed tantummodo in sensu puellae virginis.

Sed et ipse vaticinii contextus hunc sensum postulat, cum in textu originali voces *concipiet et pariet* participio praesenti exprimuntur, quasi dicatur conceptura et paritura actu virgo permanens,

1. VII, 14. — 2. Cf. Gen., XXIV, 43; Exod., II, 8; Ps. LXVII, 28; et maxime Cant., I, 2; VI, 7, 8; Prov., XXX, 19. — 3. In h. l.

scilicet in sensu composito, non quod virgo concipiet in sensu diviso, id est, cum virgo esse iam desierit. Quod et exigit signi (אוֹת) sive prodigii promissi ratio : non enim prodigium esse potest quod mulier nupta pariat. Quocirca recte designatur virgo illa hebraice per suffixum ה, graece vero per articulum ἡ, tanquam singularissima mulier exstitura, et mater Emmanuel cui omnes characteres regis messianici attribuuntur.

Quod etiam *confirmat* adverbium demonstrativum *ecce*, — *quod dicitur*, ait S. Thomas [1], *primo propter eminentiam singularem, quia supra mulieres propter virginitatem, unde dicit: Ecce virgo ; secundo, supra virgines propter foecunditatem, unde dicit: Concipiet: tertio, supra angelos omnes propter fructus dignitatem, unde dicit : Pariet filium.*

5. — Confirmatur autem sensus iste oraculi Isaiae, interpretatione authentica quam habet S. Matthaeus qui, postquam Angeli nuntium ad S. Ioseph retulisset [2], mox addit [3] : *Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est a Domino per prophetam dicentem : Ecce Virgo in utero habebit et pariet Filium*, etc. Sed et angelus annuntians Beatissimae Virgini quod in ipsa perficiendum erat, evidenter alludebat ad Isaiae vaticinium [4] : *Ecce concipies in utero et paries filium, et vocabis nomen eius Iesum :* ita quod Beatissima Virgo, cui notissimae erant divinae Scripturae, nullo negotio intelligere potuerit se esse Virginem puellam עַלְמָה ab Isaia praenuntiatam.

Eiusdem quoque veritatis aperta confirmatio ex pluribus aliis Novi Testamenti locis ita erui valet, ut nonnisi sophismatum ope eludi queat. Revera, apud S. Matthaeum [5] legimus : *Maria... inventa est in utero habens de Spiritu Sancto*, et rursus [6] : *Quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est.* Pariter, apud Lucam [7] scribitur : *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Spiritus Sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi*, — quae verba nedum veritatem catholicam de virginali Mariae partu scripturaliter fundant, verum etiam traditionali interpretationi

1. Comment. in h. l. Isa., — 2. I, 20, 21. — 3. Vers. 22, 23. — 4. Luc., I, 31. — 5. I. 18. — 6. Vers. 20. — 7. I. 34, 35.

de vaticinio Isaiae singulare robur adiiciunt, qualenus illius impletionem indubitanter ostendunt.

6. — Corollarium. — Quocirca reiiciendae sunt variae huius textus explicationes, quibus visum est nonnullis interpretibus sub nomine עַלְמָה designari aut ipsam Isaiae sponsam, aut uxorem Achaz : neutra enim virgo erat, neutra Emmanuelis mater exstitura. Multo minus עַלְמָה designat virginem quamdam imaginariam ibi introductam per modum hypothesis, eo sensu quod si quidem puella quaedam tunc conciperet, filium suum vocare posset Emmanuelem, eo quod brevi intervallo hostes deiiciendi essent; est enim hic sermo de persona singularissima et quidem reali, domui Iudae specialem decorem allatura, et quae suo tempore virgo manens concipiet et pariet. Quae res, tanquam insigne miraculum proponitur in confirmationem praesentis auxilii, a Deo praestandi: quod miraculum, licet longe adhuc futurum erat, nonnisi enim post septingentos quinquaginta annos verificandum erat, tamen sufficienter erat visibile redditum per revelationem tunc a Deo factam et ita cognoscibile per fidem, et ideo aptum idoneumque ad erigendam spem in domo David: agebatur enim de illius futuro adventu qui, utpote Messias a Deo promissus, venturus erat ad salvandum populum suum de manibus inimici.

Quocirca tota Ecclesiae traditio in Virgine paritura ab Isaia praenuntiata constanter agnovit Beatissimam Virginem Mariam quae, Spiritu Sancto operante, *enixa est puerpera regem qui coelum terramque tenet per saecula,* et quae

> *Gaudia matris habens cum virginitatis honore*
> *Nec primam similem visa est nec habere sequentem* [1].

Unde cum, sub fine saeculi proxime elapsi, Isenbiehl docuisset prophetiam Isaiae ad Messiam non referri sive in sensu litterali sive etiam in sensu spirituali, sed S. Matthaei citationem, non esse nisi accommodationem historicam aut simplicem allusionem, Summus Pontifex Pius VI, Brevi *Divina Christe voce*, diei 20 septembris 1779, huiusmodi sententiam proscripsit[2].

1. Sedulius Celius, Carmen Paschale, in Gallando. T. IX, p. 153, A. — 2. Vide Dictionnaire de la Bible, publié par Vigouroux, Paris, 1892, ad

7. — **Prop. II. Ex Ecclesiae traditione.** — Veritatem de perpetua Beatae Mariae virginitate, ita definivit S. Martinus in Concilio Lateranensi[1] (A. D. 649) : *Si quis, secundum sanctos Patres, non confitetur proprie et secundum veritatem Dei Genitricem sanctam semperque Virginem et immaculatam Mariam, utpote ipsum Deum Verbum specialiter et veraciter, qui a Deo Patre ante omnia saecula natus est, in ultimis saeculorum, absque semine concepisse ex Spiritu Sancto, et incorruptibiliter eam genuisse, indissolubili permanente et post partum eiusdem virginitate, condemnatus sit.* Eadem veritas passim in conciliis recitatur, maxime in Ephesina et Chalcedonensi synodo, ubi scilicet de mysterio Incarnationis sermo recurrit.

Praeclara sunt S. Ambrosii verba[2]: *Porta igitur Maria,* ait, *per quam Christus intravit in hunc mundum, quando virginali fusus est partu, et genitalia virginitatis claustra non solvit. Mansit intemeratum septum pudoris, et inviolata integritatis duravere signacula, cum exiret ex Virgine.* Solemniter quoque Hieronymus[3] : *Habeant nuptiae suum tempus et titulum ; mihi virginitas in Maria dedicatur et in Christo.* Pariter Augustinus[4] : *Ipsa virtus, nempe Dei, per inviolatae Matris virgineа viscera, membra infantis eduxit, quae postea per clausa ostia membra invenis introduxit.* Et iterum, commentans illud Ezechielis[5]: *Porta haec clausa erit et non aperietur, et vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam,* — ait[6] : *Quid est porta in domo Domini clausa, nisi quod Maria semper erit intacta ? Et quid est : Homo non transibit per eam, nisi quod Ioseph non cognoscet eam ? Et quid est : Dominus solus intrat et egreditur per eam, nisi quod Spiritus Sanctus impraegnabit eam, et angelorum Dominus nascetur per eam ? Et quid est : Clausa erit in aeternum, nisi quod Maria virgo est ante partum, et virgo in partu, et virgo post partum ?* Et alibi[7] idem Doctor Hipponensis ait : *Crevit in eius partu integritas corporis potius quam decrevit, et virginitas ampliata est, potius quam fugata.*

Consonat graecorum Patrum unanimis sententia. Ita S. Gre-

articulum *Almah* a Maugenot erudite conscriptum. Cf. S. Thom. Comment. in Isa., in h. l. — 1. Const. V, can. 3. Mansi, T. X. Col. 1151. D. — 2. L. de Institut. Virg., c. 7.— 3. Ep. XXII, ad Eustoch.— 4. Ep. XXX, ad Volus. — 5. XLIV, 2. — 6. In Sermone XVIII, de Temp. — 7. Serm. XV, de Tempore.

gorius Nyssenus[1]: *A Virgine deitatis lux, assumpta carne, illuxit hominibus, eamque omnino incorruptam servavit, virginitatis viriditate nullo pacto commutata.* Pariter S. Ephrem Syrus[2]: *Sola mulier,* ait, *absque viro genuit; nam corruptionis exspers erat qui generabatur, virgo peperit propter eum qui castitatis et puritatis fons erat.* Et S. Epiphanius, commentans illud[3]: *Mulier, ecce Filius tuus,* ait : *Si vero fuissent filii Mariae, et si fuisset ipsi vir, qua ratione tradisset ipsam Ioanni, et Ioannem Mariae? Qua vero ratione non potius Petro tradit, qua ratione non Andreae, Matthaeoque ac Bartholomaeo? Et manifestum est quod Ioanni propter virginitatem*[4].

Quapropter concludit Bernardus[5] : *Unum est in quo nec primam similem visa est, nec habere sequentem, gaudia matris habens cum virginitatis honore. Optimam partem elegit sibi Maria, optimam plane : quia bona foecunditas coniugalis, melior autem castitas virginalis : prorsus autem optima est foecunditas virginea, seu foecunda virginitas. Mariae privilegium est, non dabitur alteri, quia non auferetur ab ea.* Quocirca Ecclesia adversus quoscumque impugnatores virginitatis Deiparae in eius officio proclamat : *Beata es, Virgo Maria, quae omnium portasti Creatorem; genuisti qui te fecit, et in aeternum permanes Virgo.* Et rursus : *Post partum, Virgo, inviolata permansisti.*

8.— Prob. III. Ex figuris.— Huc faciunt insignes illae figurae quibus Patres interdum utuntur ad declarandum istud benedictae Mariae privilegium. Interdum enim utuntur exemplo sideris, quod absque sui laesione radium emittit, et cui radius non adimit claritatem, ut significetur quod Deipara, absque sui corruptione, peperit Filium qui ipsi integritatem non sustulit. Congrua quoque est figura lucis solaris vitrum absque violatione perfundentis et penetrantis, et ab eo licet solido subtiliter egredientis, immo vitri, quod irradiat, colorem induentis, quo modo Verbum, *Splendor Patris* et *Figura substantiae* eius[6], Virginis claustra inviolata ingressus est, illa sua divinitate perfundens, et ex eis intactis egrediens, ipsâmet humanâ Virginis naturâ indutum. Rursus comparant puritatem Virginis Deiparae puritati speculi, quod nec

1. In Vita Moysis. — 2. De Margar. pret. — 3. Io., XIX, 26. — 4. T. II, l. 3, Contra Antidicomarian. haer. LXXVIII. Cf. supra, p. 254. — 5. Serm. IV, de Assumpt. Virg. — 6. Hebr., I, 3.

radiorum cuspide frangitur, nec lucis repercussione maculatur: partum vero illius assimilant fructui maturo ex arbore ultro elabenti, quin vellicari et quasi obstetricari indigeat : partus enim virgineus obstetricis manu non indiguit[1].

9. — Scholion I. — Virgineus tum conceptus, tum partus sunt vera et proprie dicta miracula, et tanquam talia habentur in Ecclesia et a Patribus celebrantur. — Revera, cum ad rationem miraculi, quod secundum vim nominis significat rem admiratione plenam, requiratur ut causa eius sit penitus ignota, et ut sit in re aliquid unde videretur quod aliter esse debuerit[2], profecto ista duo formaliter reperiuntur in Virginis conceptu et in eius partu: talis enim effectus est, cuius causa nobis simpliciter est ignota, scilicet Deus, cuius esse quidem novimus, minime autem essentiam; sed et est in re ipsa aliquid unde videretur quod aliter esse debuerit : scilicet concipientem et parturientem suae virginitatis detrimentum, etiam in statu innocentiae, pati necesse est.

Quocirca huius miraculi altitudinem Patres uno ore extollunt. *Vasci de Virgine*, ait Augustinus[3], *tale miraculum fuit in Christo, ut maius a Deo exspectari non potuerit.* Pariter Ambrosius[4] : *Virginem parturire maius est miraculum, quam mortuum reviviscere.* Similiter Origenes[5] : *Quis unquam ista audivit, quis vidit talia, et quis cogitare potuit ut Mater Virgo esset, et intacta generaret, quae Virgo permansit et genuit?* Sanctus quoque Petrus Damianus[6]: *Maria*, ait, *in virgineo suo partu quem edidit, sanctorum omnium virtutes ac signa praecelluit.*

Porro, cum miraculorum alia sint *contra* naturam, alia *praeter* naturam, et alia *supra* naturam, secundum quod subiectum aut habeat dispositionem contrariam ad suscipiendam formam, aut habeat quidem dispositionem ad formam suscipiendam sed in aliis conditionibus, aut denique nullam habeat dispositionem ad istam formam[7], virginalis conceptus et partus Mariae recen-

1. Cf. P. Alexium M. Planch, Ord. Serv. Mar., Vita Mariae V., p. 127. Œniponte, 1762. — 2. De Pot., q. VI, a. 2, et 2, Dist. XVIII, q. 1, a. 3. — 3. Ep. III, ad Volus. — 4. L. de Institut. Virg., c. 5. — 5. Hom. XXXIX, de diversis. — 6. In Vita sancti Dominici Loricati. — 7. S. Thom., loc. ite., ad 3^m.

sendi sunt inter prioris generis miracula, cum in tali subiecto esset dispositio contraria ad formam suscipiendam, conceptio enim aut partus nequeunt secundum naturae cursum locum habere sine virginalis claustri reseratione [1].

10. — Scholion II. — Ubi, quantum ad partum, specialiter animadvertendum est minime probari eorum sententiam qui dicunt Christum per clausa ostia matris in sua nativitate pertransiisse in vi et virtute dotis subtilitatis, quam dotem illum dicunt assumpsisse in Nativitate, sicut dicunt illum assumpsisse dotem agilitatis quando super mare siccis pedibus ambulavit, unde virgineus partus miraculosus esse desineret, cum non esset contra naturam corporis Christi sed potius conformiter doti seu qualitati permanenter in ipso Christo existenti. — Haec, inquam, sententia minime probatur. Nam dotes corporum gloriosorum proveniunt ex redundantia gloriae animae ad corpus. Ergo quamdiu gloria animae non perducitur naturali cursu usque ad corpus, tamdiu manifestatio dotum huiusmodi inter miracula recensenda est. Atqui Christus ante passionem, licet gloriam animae, ut comprehensor, habuerit, tamen eousque permittebat carni suae agere et pati quae propria, nec fiebat talis redundantia gloriae naturali cursu ab anima ad corpus; unde quod Christus sit ex illaeso virginis utero egressus, est factum miraculose per virtutem divinam, sicut et quod super aquas ambulaverit. *Moli corporis*, ait S. Augustinus [2], *ubi divinitas erat, ostia clausa non obstiterunt : ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo nascente virginitas Matris inviolata permansit* [3].

11. — Prob. 2ª Pars. — Hisce generaliter explicatis circa Deiparae virginitatem, nunc singillatim aggrediemur probationem, rationibus ex sancto Thoma depromptis [4], eorum trium quae in secunda parte propositae theseos continentur. Ubi argumenta rationis tantummodo proferemus : quae enim in Scriptura et traditione habentur, satis hucusque explicata sunt, et pro una-

1. Vide opus nostrum Del Miracolo, ecc., cap. VI, § III, pp. 93, sqq., Romae, 1901. — 2. Tract. CXXI, sup. Io. — 3. 3, Quaest. XXVIII, a. 2, ad 3m. — 4. 3, Quaest. XXVIII, art. 1, 2, 3.

quaque sequentium propositionum faciunt, dum universaliter concludunt nullum unquam suae virginitatis detrimentum Beatissimam Virginem passam fuisse.

I. — Imprimis, quod **Deipara fuerit virgo in concipiendo**, quatuor potissime suadent rationes, desumptae — *prima* ex parte Patris mittentis, *altera* ex parte Filii missi; *tertia* ex parte humanitatis Christi, *quarta* demum ex parte finis Incarnationis.

Primo igitur, fide docemur Christum esse verum et naturalem Dei Filium, ita quod primae personae proprietas et veluti dignitas sit esse Patrem. Atqui non conveniebat ut ista dignitas et proprietas per respectum ad Christum alicui communicaretur, sicut contigisset si Christus ex non virgine conceptus patrem in terris habuisset.

Secundo, Filii, seu secundae Personae quae mittitur, proprietas est ut sit Verbum Dei. Atqui verbum absque omni corruptione cordis ita concipitur, ut e contra cordis corruptio perfecti verbi conceptionem non patiatur. Ergo non fuit conveniens ut illa caro, quae sic fuit a Verbo Dei assumpta, ut esset vere et proprie caro Verbi Dei, cum corruptione matris conciperetur.

Tertio, Christus per suam humanitatem peccatum mundi tollere volebat : ergo non fuit conveniens ut illa peccato inficeretur. At qui caro quae in natura corrupta ex concubitu nascitur, lege naturae peccato originali inficitur; unde de matrimonio Mariae et Ioseph dicit Augustinus[1]: *Solus nuptialis concubitus ibi non fuit, quia in carne peccati fieri non poterat sine illa carnis pudenda concupiscentia quae accidit ex peccato, sine qua concipi voluit qui futurus erat sine peccato.*

Quarto, Finis Incarnationis fuit ut homines renascerentur in filios Dei, non ex voluntate carnis aut viri, sed ex Deo, id est ex ipsa Dei virtute, cuius rei exemplar apparere debuit in ipsa Christi conceptione, unde Augustinus[2] ait : *Oportebat caput nostrum insigni miraculo secundum carnem nasci de Virgine, quo significaret membra sua de virgine Ecclesia secundum spiritum nascitura*[3].

12. — Difficultates. — Christus in Evangelio patrem habere

1. L. I, de Nuptiis et Concup., c. 12. — 2. L. de Sancta Virginitate, c. 6. — 3. Cf. 3, Quaest. XXVIII, art. 1.

dicitur[1]: *Erant pater eius et mater mirantes super his quae dicebantur de illo;* et iterum[2] Mater eius dicit: *Ecce pater tuus et ego dolentes quaerebamus te.* Ergo Christus non est conceptus ex Virgine Matre.

Resp. Duplex patet huic difficultati responsio: prima, ut dicatur S. Ioseph patrem Iesu nominari non secundum rei veritatem, sed secundum vulgi aestimationem, Deo sic disponente, ad conservandam Mariae famam. Ita Ven. Beda qui[3] ait: *Pater Salvatoris appellatur Ioseph, non quod vere iuxta Photinianos pater fuerit ei, sed quod ad famam Mariae conservandam, pater sit ab omnibus aestimatus.* Alia responsio est quam tradit S. Augustinus, scilicet sanctum Ioseph ideo dici patrem Christi, quia Mariae Christi Matris vir existebat. *Eo modo,* ait[4], *pater Christi dicitur Ioseph, quo et vir Mariae intelligitur sine commixtione carnis, ipsa copulatione coniugii; multo videlicet coniunctius, quam si esset aliunde adoptatus; neque enim propterea non erat appellandus Ioseph pater Christi, quia non eum genuerat concumbendo, quandoquidem pater esset etiam ei quem non ex sua coniuge procreatum aliunde adoptasset*[5].

Instabis. — In Evangeliis Matthaei[6] et Lucae[7], Christus probatur fuisse filius Abrahae et David per hoc quod Ioseph ex David descenderit, quod profecto supponit sanctum Ioseph Christi patrem vere exstitisse, ideoque matrem eius non fuisse virginem in concipiendo.

Respondet S. Hieronymus[8]: *Cum Ioseph non sit pater Domini Salvatoris, ordo generationis eius, usque ad Ioseph deducitur* (primo quidem quia) *non est consuetudinis Scripturarum, ut mulierum in generationibus ordo texatur; deinde quia ex una tribu fuit Ioseph et Maria; unde et ex lege eam accipere cogebatur ut propinquam;* insuper, ut Augustinus dicit[9], *fuit generationum series usque ad Ioseph perducenda, ne in illo coniugio virili sexui, utique potiori, fieret iniuria, cum veritati nihil deperiret, quia ex semine David et Ioseph erat et Maria*[10],

1. Luc., II, 33. — 2. Ibid., 48. — 3. Super Lucam, lib. I, c. 7. — 4. L. II, de Consensu Evangelist., c. 1. — 5. 3, Quaest. XXVIII, art. 1, ad 1^m. — 6. Cap. I. — 7. Cap. III. — 8. Sup. Matth., c. I, super illud : *Christi generatio sic erat.* — 9. L. I, de Nuptiis et Concupisc., c. 11. — 10. Cf. S. Thom., l. c., ad 2^m.

Dices. — Maria in divinis Scripturis *mulier* vocatur, sicut in hoc loco[1]: *Misit Deus Filium suum factum ex muliere.* Atqui consueto modo loquendi mulier dicitur quae est a viro cognita. Ergo Christus non fuit conceptus ex Virgine Matre.

Responsionem praebet Glossa[2]: *Mulierem pro foemina posuit, more locutionis Hebraeorum; usus enim hebraeae locutionis mulieres dicit non virginitate corruptas sed foeminas*[3].

13. — II. Matrem Dei fuisse virginem in partu, quod in quodam Ephesini Concilii sermone[4] ita exprimitur: *Natura post partum nescit ulterius Virginem, gratia vero et parientem ostendit et matrem fecit, et virginitati non nocuit,* — ex triplici potissimum ratione evincitur, quarum *prima* ex proprietate Verbi, *altera* ex effectu Incarnationis, *tertia* ex honore Matri debito deducitur.

Primo, cum verbum non solum in corde absque corruptione concipitur, sed etiam absque corruptione ex corde procedit, ut ostenderetur quod ille qui nascebatur erat ipsummet Verbum Dei, conveniens fuit ut de incorrupto virginis utero nasceretur; unde in citato Concilii Ephesini sermone legitur: *Quae parit carnem puram a virginitate cessat; sed quia natum est in carne Verbum Dei, custodit virginitatem, seipsum per hoc ostendens Verbum; neque enim nostrum verbum, cum paritur, corrumpit mentem, neque Deus Verbum substantiale partum eligens, peremit virginitatem.*

Secundo, ad hoc venit Christus, ut nostram corruptionem tolleret, unde conveniens non fuit ut virginitatem Matris nascendo corrumperet. Quocirca Augustinus[5] ait: *Fas non erat, ut per eius adventum violaretur integritas, qui venerat sanare corrupta.* Praeterea, ita volebat Christus sui corporis veritatem demonstrare, quod etiam eius divinitas declararetur; unde permiscuit mira humilibus; et ideo, ut corpus eius verum ostenderetur, nascitur ex foemina; ut autem ostenderetur eius divinitas, nascitur ex virgine: *talis* enim *partus decet Deum*, ut S. Ambrosius[6] dicit[7].

1. Gal., IV, 4. — 2. Ord. Aug., l. XXIII, Contra Faustum, c. 7. — 3. Cf. 3, Quaest., XXVIII, a. 1, ad 3^m. — 4. Sc. Theodori Ancyrani, Conc., part. III, c. 9. — 5. In Serm. de Nativ., qui est 10 de Temp. — 6. In Hymno Nativ., qui est 24, nec est nunc in usu. — 7. Cf. S. Thomas, Ibid., art. 2, ad 2^m.

Tertio. Cum Christus parentes praeceperit honorari, conveniens fuit ut nascendo Matris suae honorem non diminueret, immo augeret, creato novo super terram, videlicet muliere contra legem naturae, perfecte conservata carnis integritate, hominem perfectum parturiente.

14. — Difficultas. — Aperitio vulvae virginitatem excludit. Atqui, fatente Ambrosio, Christus nascens Matris vulvam aperuit, ait enim[1] : *Qui vulvam sanctificavit alienam ut nasceretur propheta, hic est qui aperuit matri suae vulvam ut immaculatus exiret.* Ergo Mater Christi non fuit virgo in partu.

Resp. Illa adapertio non significat reserationem communem claustri pudoris virginei, sed solum exitum prolis de utero matris: aliunde illud Evangelistae[2] : *Omne masculinum adaperiens vulvam sanctum Domino vocabitur*, ad quod exponendum S. Ambrosius verba superius relata scribebat, intelligendum est de nativitate, quae consueto more fit, *non quod Dominus sacri ventris hospitium quod ingressus sanctificaverat, egressus devirginasse credendus sit*, ut Ven. Beda[3] dicit[4].

15. — Corollarium. — Quocirca cum Beatissima Virgo legi purificationis se subiecit, hoc non fuit ut purgaret se ab aliqua immunditia sive animae sive corporis, sed tantummodo ad adimplendum legis praeceptum, cui tamen obnoxia non tenebatur. Nam, sicut Christus, licet non esset legi obnoxius, tamen voluit circumcisionem et alia legis onera subire, ad humilitatis et obedientiae exempla praebenda, necnon ut approbaret legem, et tolleret Iudaeis calumniae occasionem, ita et Beatissima eius Mater, in quam plenitudo gratiae a Christo derivabatur, ut Filio conformaretur, legis praecepto propter allatas rationes se subiecit; unde signanter Evangelista dicit[5] quod *impleti sunt dies purgationis eius secundum legem Moysi.* — Quod autem Maria purgatione non indigeret, constat; nam non peperit suscepto semine; lex autem haec erat[6] : *Mulier, si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus.* Ubi ly *semen*, non, sicut saepe fit in Scripturis,

1. Sup. illud Luc., c. II, *Omne masculinum.* — 2. Luc., II, 23. — 3. Cap. VIII, in Luc. — 4. Cf. 3, Quaest. XXVIII, a. 2, ad 1^m. — 5. Luc., II, 22. — 6. Luc., XII, 2.

prolem significat, sed proprie *sperma*, ut habetur in textu hebraico, et exigit contextus : ponitur enim semen causa contractae immunditiae et purificationis subeundae[1]. Unde Bernardus[2] ait : *Lex ipsa Matrem Domini non includit, quae non suscepto semine peperit.*

16. — **III.** Quod **Deipara permanserit virgo post partum,** quadruplex ratio evincit, desumpta — *prima*, ex Christi perfectione ; *secunda*, ex dignitate Spiritus Sancti ; *tertia*, ex sanctitate ipsius Deiparae ; *quarta*, ex sanctitate sponsi eius Iosephi.

Primo igitur, cum, secundum divinam naturam, Christus sit Unigenitus Patris, utpote qui generatur perfectus Filius eius per omnia, decuit ut etiam Unigenitus Matris, tanquam perfectissimum germen eius, existeret ; ideoque eius perfectioni derogaretur, si Maria alios filios genuisset. Unde Christus proprie dicitur Unigenitus Matris, sicut dicitur Unigenitus Patris ; licet etiam dicatur Primogenitus Matris[3], more Scripturarum quae primogenitum vocant non modo eum quem fratres sequuntur, sed etiam eum qui primus natus sit, sive alii sequantur, sive non.

Secundo. Error dicentium Deiparam post partum divinitus acceptum fuisse a Ioseph cognitam et alios filios genuisse, iniuriam facit Spiritui Sancto, cuius sacrarium fuit Virginis uterus, in quo carnem Christi formavit. Unde non decebat quod de caetero violaretur per commixtionem virilem.

Tertio. Talis blasphemia derogat etiam dignitati et sanctitati Matris Dei, quae ingratissima videretur, si tanto Filio contenta non fuisset, et si virginitatem quae in ea miraculose conservata fuerat, sponte perdere voluisset per carnis concubitum.

Quarto denique, esset ipsi sancto Ioseph maximae praesumptioni vertendum, si polluere attentasset eam quam, angelo revelante, cognoverat concepisse Deum de Spiritu Sancto[4].

17. — **Difficultates** ordine exponit et abundantissime solvit S. Thomas[5], quem hic pedetentim prosequemur.

I. — Apud Matthaeum[6] dicitur : *Antequam convenirent, inventa est*

1. Cf. 3, Quaest. XXXVII, a. 4. — 2. Serm. III, de Purific. — 3. Matth., I, 25. — 4. 3, Quaest. XXVIII, art. 3. — 5. Ibid. — 6. I, 18.

in utero habens de Spiritu Sancto : ergo postea convenerunt, non enim dicitur de aliquo non pransuro : antequam pranderet.

Huic difficultati *respondet* sanctus Hieronymus[1] : *Intelligendum est quod haec praepositio* ANTE, *licet saepe consequentia indicet, tamen, nonnunquam ea tantum quae prius cogitabantur ostendit, nec necesse est ut cogitata fiant, cum ideo aliud intervenerit, ne ea quae cogitata sunt, fierent ; sicut si aliquis dicat : antequam in portu pranderem, navigavi, non intelligitur quod in portu prandeat postquam navigaverit, sed quia cogitabatur in portu pransurus.* Ita verba superius allata non significant quod postea convenerint Maria et Ioseph; sed quia, cum in aestimatione hominum conventuri viderentur, praevenit conceptio per Spiritum Sanctum, ex quo factum est ut minime convenirent[2].

II. — Apud eumdem Matthaeum[3] angelus loquens ad Ioseph, dicit : *Noli timere accipere Mariam coniugem tuam ;* atqui coniugium consummatur per copulam carnalem. Et iterum subditur[4] : *Et accepit coniugem suam ;* et : *non cognoscebat eam, donec peperit Filium suum primogenitum.* Atqui adverbium *donec* consuevit signare determinatum tempus, quo impleto, fit illud quod usque ad illud tempus non fiebat. Ergo Deipara non remansit virgo post partum.

Resp. Ad *primum*, valet illud Augustini[5] : *Coniux Ioseph vocatur Mater Dei ex prima desponsationis fide, quam per concubitum non cognoverat, nec fuerat cognituras* ; nam, ut Ambrosius dicit[6], *non virginitatis ereptio, sed coniugii testificatio nuptiarum celebratio declaratur.*

Ad *secundum* autem datur triplex responsio. *Prima* est, ut verbum illud : *non cognoscebat,* intelligatur de cognitione notitiae : quo in sensu ait Chrysostomus[7] quod *non cognovit eam Ioseph, antequam pareret, cuius fuerit dignitatis ; sed postquam peperit, tunc cognovit eam, quia per ipsius prolem speciosior et dignior facta fuerat quam totus mundus, quia quem totus mundus capere non poterat, in angusto cubiculo uteri sui sola suscepit.*

Altera interpretatio est eorum qui volunt verbum illud referri ad notitiam visus ; ut sicut Moysi cum Deo colloquentis glorificata

1. L. CONTRA HELVIDIUM, c. 1. — 2. 3, Quaest. XXVIII, a. 3, ad 1^m. — 3. I., 20. — 4. IBID., 24, 25. — 5. L. I, DE NUPT. ET CONCUP., c. 11. — 6. Sup. illud LUC., c. I. *Et nomen Virginis Maria.* — 7. Hom., I, IN OP. IMPERF.

est facies, ita quod intendere in eum filii Israël non possent, ita Maria, claritate virtutis Altissimi obumbrata, cognosci non poterat a Ioseph donec pareret; post partum autem a Ioseph agnita fuit specie faciei, non libidinis tactu[1].

Tertia est ut concedatur verbum illud intelligi quidem de cognitione coitus, eo sensu quo[2] dicitur: *Adam vero cognovit uxorem suam Hevam*, sic tamen ut particula *donec* sumatur non ad designandum certum tempus seu terminative, sicut quando dicitur[3]: *Propter transgressiones posita est* (lex), *donec veniret semen cui promiserat*, sed ad signandum tempus infinitum, seu ut sumatur indefinite, quo sensu dicitur[4]: *Noë... dimisit corvum qui egrediebatur et non revertebatur, donec siccarentur aquae super terram*, et[5]: *Oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.* Unde, sicut corvus de facto nunquam reversus est, et post impetratam misericordiam oculi non avertuntur a Deo, ita post partum Ioseph non cognovit uxorem suam, sicut ante partum illam non cognoverat, ut sic significentur ea de quibus dubitari posset si scripta non fuissent, caetera vero nostrae intelligentiae relinquantur: dubitari enim posset Mariam parturientem a viro praecognitam fuisse, ut naturae lex exigebat[6].

Quid de iis quos sub nomine fratrum Domini Scriptura passim commemorat, sit tenendum, inferius[7], cum de virginitate S. Ioseph erit sermo, fusius declarabitur[8].

ARTICULUS II. — *Utrum B. Virgo votum virginitatis emiserit.*

1. — Ratio articuli. — Haud satis foret ad gloriam Deiparae adstruendam, ostendere ipsam corporis integritatem perpetuo servasse, nisi illud etiam de ipsa statueretur quod ad animi virtutem pertinet: sicut enim potest, violato corpore, virginitas integra permanere et sic ad coronam duplicari, ita etiam sola corporalis

1. Cf. S. Epiphan., Haeres, LXXVIII. — 2. Gen., IV, 1. — 3. Gal., III, 19. — 4. Gen., VIII, 6. — 5. Ps. CXXII, 2. — 6. 3, Quaest. XXVIII, art. 3, ad 2^m et 3^m. — 7. Art. VII, n. 8. — 8. Circa perpetuam virginitatem Deiparae, vide Iul. Ant. Roboredo, Ord. Serv. B. M. V. Dissertationes, etc. Florentiae, 1715, pp. 290, sqq.

incorruptio haud sufficit ut quis virginitatis merita possideat. Quapropter de eo nunc inquirendum est, quod ad animi dispositionem in Beata Virgine spectat relate ad illius virginitatem : ubi non solum id quod virtutis est, Deiparam possedisse ostendendum erit, verum etiam, quod maius est, eam virginitatis servandae propositum voto obfirmasse.

2. — PROP. 1. — **Deipara votum virginitatis emisit.**

Prob. I. — **Ex auctoritate, α) S. Scripturae,** *scilicet ex verbis* quibus Deipara angelo nuntianti quod Christum conciperet et pareret respondit, dicens[1]: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco ?* Ex quibus verbis ita arguere licet : Maria obstaculum proponit quominus angeli propositioni obtemperet, quod obstaculum profecto oriri non poterat sive ex mero facto, eousque servatae, sive ex simplici proposito in futurum servandae virginitatis: non enim prohibetur Virgo virum ducere et ex eo prolem suscipere, et aliunde Dei beneplacitum angeli voce manifestatum profecto simplici et nudo proposito erat praeferendum. Ergo illud obstaculum oriri debuit ex tali proposito, cuius violatio fidelitati Deo debitae repugnabat.

Praeterea, ex iisdem verbis ita arguere licet: Beata Virgo, contra angeli propositum, allegare haud potuit impotentiam α) *naturalem*, qualis nempe ante pubertatis annos in omni homine reperitur, cum nubilis tunc fuisse rite censeatur; aut β) *legalem*, nulla enim lege vetabatur quin virum in matrimonio cognosceret; ergo non aliam impotentiam adduxisse dicenda est, nisi γ) quae *ex voti religione* oriatur[2]. — Notandum vero id quod dicitur : *Virum non cognosco*, more Hebraeorum dictum fuisse, praesens aut melius praeteritum tempus pro futuro tempore usurpantium, quemadmodum et Pharao Israelitis dicebat[3]: *Non do vobis paleas :* secus verba Beatae Virginis, ut sonant, angeli proposito impedimento non fuissent: nam quae modo virum non cognoscebat, postea profecto cognoscere potuisset.

3. — β) **Ex Patribus.** — Quocirca sancti Patres ex huiusmodi verbis eruunt Beatam Virginem votum virginitatis emisisse. Sic

1. Luc. 1, 34. — 2. Vide Maldonat. in praef. loc. Lucae. — 3. Exod., V, 10.

S. Augustinus[1]: *Annuntianti angelo*, ait, *Maria respondit : Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Quod profecto non diceret, nisi prius se virginem Deo vovisset.* Similiter S. Gregorius Nyssenus[2] : *Quoniam*, dicit, *Deo dicatam et consecratam carnem, veluti sanctum quoddam donarium, intactam servari oportebat, propterea, etiamsi angelus sis, inquit, ac de coelo veneris, etiamsi supra hominem sit id quod apparet, attamen ut virum cognoscam, fieri non potest. Qui mater ero absque viro ? Iosephum enim sponsum quidem novi, virum autem non cognosco.* Egregie pariter S. Bernardus[3] ait: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Immobile propositum virginitatis, quod nec angelo filium promittenti aliquatenus titubavit. Quomodo, inquit, fiet istud ? Neque enim eo modo quo fieri solet in terris; virum penitus non cognosco, nec filii desiderio, nec spe prolis.*

Quocirca scite concludit doctissimus Benedictus XIV[4]: *Nullum profecto dubium esse potest quin Maria Virgo voverit virginitatem. Cum monita fuerit ab angelo, filium se pariturum, ei respondit: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco ? Quae quidem responsio abunde probat eam perpetuae virginitatis votum fecisse.*

4. — II. Ex rat. theol. — Nec deest theologica, qua haec veritas suadeatur ratio, quae sic in forma potest proponi. — Virginitas Matris Dei excellentissima esse debuit. Atqui perfectionis opera sunt magis laudabilia magisque meritoria, si ex voto celebrentur. Ergo Mater Dei virginitatem ex emisso voto consecratam coluit[5].

Maior ex duplici ratione ostenditur: *Primo*, quia B. Virgo nedum habitaculum Verbi esse debebat, sed etiam ipsi materiam sui sanguinis ministrare ; *secundo*, quia aliis hominibus virginitatis exemplar exstitura erat[6].—*Minor* vero ex triplici capite evincitur: *Primo*, quia id quod fit ex voto, fit ex virtute religionis, quae omnium virtutum moralium praestantissima est; opus autem ex praestantiori virtute procedens laudabilius et magis meritorium est, quam opus quod ex inferiori virtute procedit. *Secundo*, quia per votum, homo semetipsum Deo magis offert eique magis se subiicit, cum

1. Lib. DE SANCTA VIRGINITATE, c. 4. — 2. Sermo DE CHRISTI NATIV. — 3. Serm. DE ASSUMPT. B. M. V. — 4. DE FESTIS B. M. V., c. I, n. 7. — 5. Cf. 3, Quaest. XXVIII, art. 4.—6. Cf. S. Bonav., 4 SENT., Dist. XXX.

non tantum fructum, sed etiam arborem det Deo, ut advertit S. Anselmus[1]; atqui profecto maiori laude meritoque dignus est qui Deo se magis offert et subiicit. *Tertio*, quia votum hominem ab inconstantia praeservat, eumque magis immobilem reddit in bono complendo. Atqui, sicut peccare ex voluntate in malo obstinata peccatum aggravat, ita et facere bonum ex voluntate in bono firmata perfectioris virtutis est, maiorisque meriti causa.

5. — Refelluntur falsae sententiae. — Quae cum ita sint, minime subscribendum iis esse ducimus, qui dicunt Beatam Virginem ea de causa virginitatis votum emisisse, ut coaevorum suorum altam de se opinionem destrueret, sentientium illam, quam tot virtutibus ornatam videbant, promissi Messiae Matrem exstituram fore. Tanta enim erat Virginis humilitas, et tam intus in anima defixa virtus, ut nihil cogat dicere ad illam concives suos specialiter advertisse; quod si fecissent, haud sufficiens haec ratio fuisset tam excellentis operis.

Nec magis probanda videtur eorum sententia qui cum Salmeron[2], contendunt Deiparam virginitatem vovisse, ut Matris Messiae ancilla et pedissequa liberius esse posset : ut quid enim nuptias postea contraxerit?

Igitur ab exposita doctrina recedendum non est, ideo Beatam Virginem virginitatis voto se obstrinxisse, ut potioris laudis, maiorisque meriti opus perficeret. In quo profecto et eius superexcellens scientia commendatur, cum tantum opus nonnisi intus docente et afflante Spiritu Sancto praestiterit. *O virgo prudens, o virgo devota*, exclamat S. Bernardus[3], *quis te docuit Deo placere virginitatem? Quae lex, quae iustitia, quae pagina Veteris Testamenti vel praecipit, vel consulit, vel hortatur in carne non carnaliter vivere, et in terris angelicam ducere vitam? Ubi legeras, Beata Virgo, sapientia carnis mors est*[4]*; et, curam carnis ne feceritis in desideriis*[5]*? Ubi legeras : De virginibus praeceptum Domini non habeo, consilium autem do*[6]*? Tu vero, non dicam praeceptum, sed nec consilium, nec*

1. Lib. de Similit., c. 48. — 2. Tract. VII, sup. illud: *Quomodo fiet istud?* — 3. Hom. 3, de B. V. — 4. Rom., VIII, 7. — 5. Ibid., XIII, 14. — 6. 1 Cor., VII, 25.

exemplum, nisi quod unctio docebat te de omnibus, ac sermo Dei vivus et efficax, ante tibi factus est magister quam Filius.

6. — PROP. II. — Beatissima Virgo votum virginitatis prima omnium$_{\alpha}$) et tempore ét β) perfectione nuncupavit.

Cum iam comperlum habeamus B. Virginem votum emisisse virginitatis, non inutile ducimus et hanc propositionem adiicere, ut, cum noverimus plures homines in virginitate servanda Beatam Virginem tempore praecessisse, haec tamen ostendatur in huius virtutis voto nuncupando nulli secundam exstitisse sive tempore, sive excellentia.

Prob. 1^{a} Pars.—I. Auctoritate. Et prima quidem pars communiter a sanctis Patribus defenditur, quam sic exponit Bernardus[1] : *Propositum virginitatis, et ipsius quoque propositi novitas virginitatem carnis* (in Maria) *illustrat, quod videlicet in libertate Spiritus, legis mosaïcae decreta transcendens, illibatam Deo corporis et spiritus sanctimoniam vovit.* Idipsum iamdiu S. Hieronymus[2] edixerat, his verbis : *Habeant nuptae suum tempus et titulum : mihi virginitas in Maria dedicatur et Christo;* et alibi[3] : *Christus Virgo, Maria Virgo utriusque sexus virginitatem dedicavere.* Eamdem quoque sententiam tradit S. Ildephonsus[4] : *Sicut de altera Maria dictum est : Optimam partem elegit, quia prima omnium foeminarum Deo virginitatem obtulit, et idcirco promeruit ut Dei Filius, angelo nuntiante, ex ea corpus nostrae redemptionis susciperet.* Nec aliter sentit Venerabilis Beda[5], dum ait : *Vere gratia plena, cui divino munere collatum est, ut prima inter foeminas gloriosissimum Deo virginitatis munus offerret.* Paucis, hanc esse Patrum graecorum et latinorum sententiam testatur Baronius[6], *a qua*, addit, *scio neminem dissentire, nisi stolidissimorum haereticorum factionem et satellitium, qui ad impugnanda sacra vota virginitatis et continentiae egregiam diabolo navant operam.*

7. — II. Rat. theol. — Nec deest ad id suadendum ratio. Scilicet,

1. Serm. de Virg. in haec Apoc. verba : *Signum magnum apparuit in coelo.* — 2. Ep. XXII, ad Eustoch. — 3. Ep. L, ad Pammachium. — 4. Serm. V, de Assumpt. — 5. Hom. de Festo Annunt. — 6. In apparatu ad Annal., § LVII.

cum virginitas tam alta res sit, ut huius consilii promulgationem ad tempus Legis gratiae Deus reservaverit, hinc quanquam nonnulli, etiam sub Lege Veteri, Spiritu tamen gratiae moti, hanc virtutem coluerint, tamen perfecta in hac virtute exercenda stabilitas et constantia nonnisi illi concessa fuisse censenda est, quae Auctoris legis gratiae Mater exstitura, exuberantibus illius gratiae fontibus statim a sua conceptione perfusa est. Igitur Beata Virgo, quia, licet sub Legis Veteris nocte orta, tamen Legis Novae aurora exstitit, ideo fixo mentis proposito illud potuit Deo promittere, voti religione addita, cuius quidem Veteris Testamenti imperfectio etiam relate ad sanctos viros, impar erat : ideoque Maria prima omnium tempore exstitit, quae huiusmodi votum Deo nuncupaverit, praesertim cum aliqua consiliorum inchoatio in Christi Matre incipere debuerit[1].

8. — Difficultates. — Hanc autem primam propositionis enunciatae partem quidam infirmare contendunt ex hoc quod — I, aliqui censent Hieremiam et Eliam hoc votum emisisse ; II, de filia Iephte[2] erui videtur ipsam virginitatem suam voto Deo consecrasse ; III, in historia profana Vestales traduntur virginitatis statum amplexae fuisse.

Verum, quod ad *primum* attinet, dici potest Hieremiam et Eliam divino quidem instinctu abstinuisse a commixtione carnis, *cum eorum coniugia non legantur*[3], sed hoc ex simplici proposito, non ex voti religione fecisse, sicut Mariam, quae, ait B. Albertus Magnus[4], *initium fuit beatitudinis, et virginitatis ; et sic est virgo virginum, quae sine consilio, sine exemplo, gloriosum munus virginitatis Deo obtulit, et per sui imitationem omnes virgines Virgo germinavit.*

Secundo, nec magis ea quae de filia Iephte referuntur argumentum nostrum infirmant. Imprimis, dato etiam quod ipsa tale votum emisisset, id non libere et ex religione in Deum praestitisset, sed tantummodo patris vi coacta, dum e contra Beatissima Virgo ultro se virginitatemque suam voto Deo dedicavit. — At verius dicitur Iephte filiam suam non mystice, per virgini-

1. Cf. S. Thom., 4, Dist. XXX, Quaest. II, art. 1, ad 1^m et 2^m. — 2. Iudic., XI, 29, 30. — 3. Cf. S. Thom., Ibid., Dist. XLIX, Quaest. V, art. 3, ad 3^m. — 4. In Mariali.

tatis votum, sed realiter mactasse, ut ex sacro Textu sub luce diversarum versionum facile ernitur. Id evincit nedum filiae luctus, verum etiam patris ipsius dolor; qui praeterea, cum fuerat in terra aliena educatus, de mystica consecratione vix cogitare poterat, dum e contra vicinarum gentium mores probe cognoscebat, filios et filias diis immolare consuetarum; fors quoque ipsi in mente aderat Abrahae exemplum, qui propterea quod Dei iussu filium immolare paratus exstiterit, laudem a Deo promeruit. Unde, communis est et antiqua sententia ab omnibus fere Patribus defensa, Iephte filiam suam in sacrificium mactasse; quocirca, concludit Sylvius[1] : *Non debemus ab eis* (Patribus) *propter recentiorum aliquas rationes discedere; praesertim cum ex antiquis orthodoxis nullus producatur qui contrarium asseruerit.* Sic, ut unum promamus, S. Ambrosius[2] ait : *Dura promissio, acerbior solutio; quam necesse habuit lugere etiam ipse qui fecit.*

Tertio, de Vestalibus id tuto decerni potest, eas virginitatem non vovisse, sed tantummodo servasse, idque ad tempus, nempe quamdiu in ministerio perdurarent; quo elapso tempore, nuptias contrahere poterant[3].

9. — Secunda propositionis pars facile ostenditur : — I. Ex *intensitate charitatis* qua votum istud Beatissima Virgo nuncupavit, ex quo sequebatur ut firmissima voluntate proposuerit se illud servaturam esse; — II. ex *modo* quo illud votum adimplevit; cum nedum nihil unquam contra hoc votum commiserit, sed etiam nullo, quanquam levissimo, motu ad contrarios actus fuerit agitata; — III. ex *diuturnitate temporis* vitae quo illud servavit, cum votum iuniori aetate nuncupatum usque ad vitae mortalis terminum, etiam in matrimonii statu, perfectissime custodierit.

Dicimus autem iuniori aetate Beatam Virginem hoc votum nuncupasse: nam circa tempus determinandum, quo id Maria praestiterit, non satis constat inter doctores. — Sane, quod perfectius est, Deiparae tribuendum est; non tamen propterea necesse

1. In 2 2ae, Quaest. LXXXVIII, a. 2. — 2. Offic., I. III, c. 12. — 3. Vide hac super re egregiam elucubrationem P. Alexii M. Planch. Ord. Serv. B. M. V. Vita B. M. V.

est ut dicatur quod a principio usus rationis hoc votum emiserit, ut volunt Suarez, de Rhodes, aliique; sed satis est quod aetate competenti illud nuncupaverit, puta cum ad pubertatis annos devenerit. *Ducta Hierosolymas*, ait Fulbertus abbas[1], (Beata Virgo) *in templo Domini conversata est usque ad quartum decimum annum, ieiuniis et orationibus serviens die ac nocte, et virginitatem suam vovens, quod ante virgo ulla non fecerat.*

10. — Corollarium. — Quapropter Deipara omnes longe virgines ita perfectione antecellit, ut rite ab omnibus, quasi instinctu divino, per antonomasiam Virgo vocetur, virginumque Regina, quasi omnem cuiuslibet virginis excellentiam illa una complectatur. *Quis unquam*, ait S. Epiphanius[2], *aut quo saeculo ausus est proferre Mariae Nomen, et interrogatus non statim intulit virginis vocem?* Hinc praeclarissima quaeque epitheta, quibus sancti Patres illam passim decorare decertant : sic idem sanctus Epiphanius, illam vocat[3]: *Principem virginitatis;* S. Ephrem[4]: *Coronam virginum;* S. Ambrosius[5] : *Virginum vexilliferam, virginitatisque magistram;* S. Isidorus[6] : *Caput virginum;* S. Damascenus[7] : *Virginitatis thesaurum;* S. Anselmus[8]: *Matrem virginitatis;* S. Bernardus[9]: *Virginum primiceriam;* demum S. Bonaventura[10]: *Virginum signiferam.*

Huius autem sanctissimae Deiparae, post Christum, efficaci operationi tribuendum est quidquid purum, quidquid mundum, quidquid corruptione integrum in isto mundo tantis maculato sordibus reperire est; ipsa enim nedum exemplo suo servos suos incitat ad carnis spurcitias immaculato calle transeundas, verum etiam inspiratione sua auctrix est, quod tot homines, inter tentationum spinas aut deliciarum illecebras, vitam ducant in carne mortali coelestem; ipsa quoque suo potenti auxilio lilia servat inter spinas crescentia, et in angelica militia pugnantibus vires adiicit, virtutem roborat, et acris certaminis finem facit gloriosum. Cuius rei nobilissimum profecto exemplum angelicus

1. Serm. II, de Nativ. V. M. — 2. Haeres., LXXVIII. — 3. Ibid. — 4. Orat. de Deip. — 5. L. de Inst. Virg. — 6. L. de Off. Eccl. — 7. Orat. I, de Nativ. B. V. — 8. L. de Excell. Virg., c. ult. — 9. Tract. de Pass. Dom. — 10. In Litan.

iuvenis Aloysius suppeditat, qui ante aram Virginis ab angelo salutatae in Basilica Servorum Beatae Mariae Virginis Florentiae virginitatis votum emisit, quod, opitulante Deipara, ad mortem usque fidelissime custodivit.

11. — **Obiicienti** vero, contra hanc secundam partem, Beatam Virginem nonnisi votum simplex castitatis emisisse, unde videretur non tanti faciendum quanti fit votum quod religiosi nuncupant, quod est solemne, — *respondendum est* per se loquendo votum solemne non esse perfectius quam votum simplex, sed tantummodo aliquid accidentale huic addere, nempe totius Ecclesiae acceptationem per manus alicuius ex suis ministris. Atqui in Veteri Lege non poterat haberi haec voti virginitatis, ex parte synagogae, acceptatio, utpote quae, cum esset umbra et figura Ecclesiae, tantam perfectionem non capiebat, nec filios suos abstinere a generationis actu in matrimonio hortabatur, maxime propter spem Messiae. *Virginitas*, ait Angelicus[1], *quamvis in se optima, tamen pro tempore illo ei matrimonium praeferebatur propter expectationem benedicti seminis per viam generationis venturi.*

Caeterum, nec defuisse censenda est gloriosae Deiparae illa, quaecumque demum sit, perfectio quam solemnitas voti adducit: cum enim haec non sit introducta nisi ad stabiliendam voventis inconstantiam, hinc cum Beata Virgo animum fixum et immobilem, propter gratiam qua pollebat, habuerit, ideo nedum hac solemnitate non indiguit, verum etiam in praeparatione animi supplevit quidquid ista externa solemnitas in aliis causare potest.

12. — **Quaestio.** — Hic autem quaeri solet utrum votum istud fuerit a Deipara absolute emissum ante eius cum S. Ioseph matrimonium, vel tantummodo conditionate, scilicet *nisi Deus aliter ordinaret*, et ita utrum votum absolutum nonnisi matrimonio inito nuncupaverit. Nam certum esse debet, ante annuntiationem, ipsam absolute emisisse virginitatis votum; secus dicere non potuisset angelo : *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco ?*

Quaestionem Angelicus resolvit[2], dicens quod Mater Dei non

1. 4 Sent., Dist. XXX, Quaest. II, a. 1, q. 2, ad 3um. — 2. 3, Quaest. XXVIII, a. 4.

creditur virginitatem absolute vovisse antequam desponsaretur Ioseph, eo quod, ut censet, tempore legis oportebat generationi insistere tam mulieres quam viros, quia secundum carnis originem cultus Dei propagabatur, antequam ex illo populo Christus nasceretur : quod evinci videtur ex illis verbis[1] : *Non erit apud te sterilis utriusque sexus:* quapropter tunc, addit S. Doctor, virginitatem vovit Dei Genitrix, sed sub conditione, nempe si Deo placeret, suum desiderium de virginitate committens divino arbitrio. Ast, pergit ille, postquam acceperit sponsum secundum quod mores illius temporis exigebant, et innotuerit ei hoc esse Deo acceptum, quod scilicet virginitatem voveret, tunc simul cum sponso votum illud emisit. *Nec istam conditionem apposuit*, tradit idem Angelicus[2], *ut dubitaret an vellet virgo manere, sed an deberet, et hoc est quod Augustinus in littera dicit quod proposuit se perseveraturam virginem, nisi Deus aliter ordinaret.*

S. Thomam sequuntur Benedictus XIV, aliique; ipse vero Angelicus Doctor videtur Magistro Sententiarum adhaerere voluisse. Alii tamen, nempe S. Bonaventura, Scotus, Suarez, Vasquez, etc., aliam tenent sententiam, quos sequentes, statuimus.

13. — PROP. — **Mater Dei votum virginitatis absolute emisit ante contractum matrimonium.**

Haec sententia, quam Sylvius vocat probabiliorem, et Billuart, *hodie, ut videtur, communiorem*, sequenti ratione, ut certior et verior suadetur.

Novimus agnoscendam esse in B. Virgine talem tantamque scientiam, ut concipi vix valeat quomodo ipsa aperte non cognoverit virginitatem simpliciter Deo magis placere quam nuptias, et ideo perfectius esse virginitatem absolute vovere quam conditionate. — Accedit quod Deipara prima omnium, ut modo dictum est, votum illud emiserit; unde et virginibus proponenda erat in exemplum virginitatis ; primum autem in unoquoque genere est quodammodo causa eorum quae sunt in illo genere; igitur non conditionate, sed absolute Deipara vovisse dicenda est, cum prima omnium votum illud nuncupaverit. Hanc autem

1. Deut., VII, 14. — 2. 4 Sent., Dist. XXX, Quaest. II, a. 1, Quaestiunc. III, sol. 1.

perfectionem consistere in ratione cuiusdam primi principii in genere voventium virginitatem, ita exponit ipsemet Angelicus[1] : *Sicut gratiae plenitudo perfecte quidem fuit in Christo, et tamen aliqua eius inchoatio praecessit in Matre, ita etiam observatio consiliorum quae per gratiam Dei fit, perfecte quidem incoepit in Christo, sed aliquo modo fuit inchoata in Virgine Matre eius.*

Quocirca Beata Virgo, angelorum aemula, quantocius illud per voluntariam promissionem habere decrevit, quod illis per naturam obtingit.

14. — Solvuntur difficultates. — I. — Porro, pro solutione difficultatis petitae ex superiori textu Deuteronomii, advertendum est allegatum legis iudaicae praeceptum vacandi generationi, aut nullum fuisse, aut saltem non spectasse nisi ad communitatem, minime vero ad singulos, nisi urgente necessitate, ut constat de pluribus sanctis viris qui legis tempore coelibes permanserunt, ut sunt Iosue, Elias, Eliseus, etc.

II. — Ulterius, contra haereticorum instantias, volentium in Veteri Lege ex adducto Deuteronomii loco, probari quod verum praeceptum exstiterit vacandi generationi, observetur sterilitatem aut foecunditatem non posse esse materiam praecepti, cum in hominis potestate non sit; aliunde eadem verba referri ad pecora quae sane praecepti capacia non sunt; nam post allegata verba, haec alia habentur: *Tam in hominibus, quam in gregibus tuis.* Verba quoque Geneseos[2]: *Crescite et multiplicamini et replete terram*, non praecipientis Dei sunt, sed benedicentis et foecunditatem promittentis. — Cum hoc tamen stat quod virginitas et consequens sterilitas probro haberentur penes populum Hebraeorum, apud quem infirmior erat spiritualis sensus: sed hoc laudi Virgini inclytae vertendum est, quod, cum tantum bonum, quod *Israëlitarum mores adhuc recusabant*, ut ait Augustinus[3], ipsa omnium prima, ut dictum est, divinitus edocta, voti religione interposita, ultro amplexa sit.

III. — Demum, contra illos qui contendunt matrimonium a Beatissima Virgine, iuxta mores illius populi, aliquando contra-

1. 3, Quaest. XXVIII, art. 4, ad 2^m. — 2. I, 26. — 3. L. DE VIRG., c. 4.

hendum cum S. Ioseph, obstitisse quominus ipsa virginitatem voveret, adverti de facili poterit Beatissimam Virginem non latuisse, matrimonii essentiam quod quidem theologi tradunt, minime consistere in ipso usu copulae, sed in mutuo iure ad copulam, quae duo utique separabilia sunt : quocirca votum absolutum virginitatis non obstat matrimonii essentiae et validitati, cum non repugnet iuri mutuo ad copulam[1], ut in sequentibus articulis fusius tradetur.

IV. — Quae cum ita se habeant, non inutile videbitur, post Serrium[2], advertisse S. Thomam sententiam voti conditionati tenuisse, delusum forsan supposititio testimonio S. Augustini, relato a Magistro Sententiarum[3], quem quidem S. Thomas secutus fuisse videtur, necnon a Gratiano[4], qui tamen hoc testimonium paulo diverse refert. Verba a Petro Lombardo relata sic leguntur : *Beata Virgo proposuit se servaturam votum virginitatis in corde, sed ipsum votum non expressit ore : subiecit se divinae dispositioni, dum proposuit se perseveraturam virginem, nisi Deus ei aliter revelaret. Committens ergo suam virginitatem divinae dispositioni, consensit in carnalem copulam, illam non appetendo, sed divinae inspiratione in utroque obediendo ; postea vero simul cum viro labiis se expressit, et uterque in virginitate permansit.* Ex quo testimonio, S. Thomas *i* scribit : *Et hoc est quod Augustinus in littera dicit, quod proposuit se perseveraturam virginem, nisi Deus aliter ordinaret.*

Iamvero, testimonium illud nullibi apud Hipponensem praesulem reperire est ; nec enim in libro de *Nuptiis et Concupiscentia*, a Magistro Sententiarum allegato, nec in alio de *sancta Virginitate*, a Gratiano citato, quid simile reperitur. Quinimmo, in hoc ultimo libro[6] haec habet : *Desponsata est* (Maria) *viro iusto, non violenter ablaturo, sed potius contra violentos custodituro quod illa iam voverat.* Quibus similia habet S. Gregorius Nyssenus[7], dum scribit : *Non liberorum causa, Iosepho* (Maria) *nupsit ; quinimmo nefas illi fuit agnoscere virum*, quod profecto non fuisset, si votum tantummodo conditionatum emisisset.

1. Infra, art. 4 et 5. — 2. Exercit. 21, n. 8. — 3. 4 Dist., XXX. — 4. Can. Sufficiat causa, 27, Q. 2, c. 3. — 5. In 4 Sent., loc. cit. — 6. C. 4. — 7. Serm. in Natali Christi.

15. — Confirmatur. — Potest et sententia de voto absoluto a Beatissima Virgine ante suum cum S. Ioseph matrimonium nuncupato, confirmari eleganti Suarezii[1] argumentatione. *Talis modus vovendi* (scilicet conditionaliter), *videtur esse quoddam genus tentandi Deum, et nimis curiose inquirendi voluntatem eius. Quod si fortasse dicant Beatam Virginem vovisse illo modo ex speciali Spiritus Sancti instinctu seu revelatione, et quia ex magna familiaritate cum Deo assueta erat his revelationibus divinis, et se a Deo singulariter regi fere in omnibus rebus experiebatur, — si hoc, inquam, dicatur, cum nullo firmo fundamento, sed coniectura tantum dici posset, convenientius sane diceretur ab eodem Spiritu Sancto didicisse Virginem a principio suam virginitatem illi placere, et ideo statim voto illam consecrasse.*

16. — Quaestio. — Ultimo loco, et veluti coronidis instar, non inutile videbitur solvere et aliam quaestionem, a theologis passim agitatam, utrum nempe, collatis inter se virginitate et divina maternitate, hanc Deipara pluris fecerit quam illam, si scilicet optio ipsi data fuisset, alterutram eligendi.

Ad huius dubii solutionem praemittendum est non hic quaestionem moveri de maternitate adaequate spectata, prout scilicet in praesenti oeconomia actu invenitur. Constat enim divinam maternitatem, in praesenti ordine, secumferre omnia bona quibus Maria actu decoratur, non exclusa ipsamet virginitate : unde comparatio inter ista duo bona non potest fieri ex aequo, sed haec inter se se habent sicut includens cum excessu et inclusum.

Unde quaestio est tantum de possibili in alio ordine : puta, si Deus disposuisset dare Mariae aut divinam Maternitatem nude inspectam, ideoque consideratam sine virginitate caeterisque donis, aut solam virginitatem, quamnam Maria electura fuisset. — Ubi non est quaestio de eligenda divina maternitate in casu quo Deiparae consensus ex Dei ordinatione necessarius fuisset ad Incarnationem faciendam et ita ad humani generis salutem : quemadmodum enim *bonum gentis divinius et eminentius est quam bonum unius*[2], ita Regis aeterni Filia potius virginitatem amittere debuisset matrimonium contrahendo, ut Salvator mundo daretur, quam,

1. In 3 P., T. II, Quaest. XXVIII, sect. 2. — 2. Arist., in I Ethic., c. 2.

servata virginitate, humanum genus necessario Salvatore frustrare.

Secluso igitur hoc casu, probabilior videtur eorum sententia, qui contendunt Mariam virginitatem potius electuram fuisse quam maternitatem divinam. Quorum ratio est, quia caritas magis inclinat ad dandum quam ad accipiendum, secundum illud Pauli[1]: *Beatius est magis dare quam accipere*, quod probatur ex eo quod magni sancti interdum exoptant magis Deum amare quam ab ipso gratificari, pro illo quoque potius pati, quam per beatificam visionem illo frui. Atqui licet divina maternitas maius et praestantius bonum fuerit quam virginitas, haec enim non est nisi una ex virtutibus moralibus, illa vero ad ordinem unionis hypostaticae per affinitatem reducitur, tamen maternitatem Maria tanquam donum a Deo accipiebat sibi gratis collatum, dum per virginitatem semetipsam Deo offerebat. Ergo in ficto casu, Maria pluris fecisset virginitatem quam maternitatem, et disposita fuisset ad huius potius quam illius iacturam patiendum, quo sensu intelligenda sunt verba quibus et sancti patres et concionatores interdum utuntur ad extollendam B. Mariae insignem virginitatem.

Confirmatur autem haec sententia ex Evangelio[2], ubi dicitur B. Virgo turbata fuisse in sermone angeli illam salutantis. Siquidem, haec turbatio non oriebatur praecise ex introitu angeli ad eam sub specie viri, ut Ambrosio visum est[3], nec ex eo quod nesciret utrum angelus qui apparebat esset bonus vel malus, ut volunt alii: non enim dicitur Maria turbata in *ingressu*, sed in *sermone* angeli, nec cogitabat qualis esset *iste* qui apparebat, sed potius qualis esset *salutatio* ista. Sed nec praecise ex sublimitate mysterii oriebatur ista turbatio: subsequentia enim angeli verba: *Spiritus Sanctus superveniet in te*[4], etc., potius auxissent quam sedassent hanc turbationem. Unde probabilius videtur Maria turbata fuisse ex eo quod, cum nondum esset conscia de modo divinae maternitatis in se complendae, timuerit ne emissum virginitatis votum frangeret. Cum enim verba: *Benedicta tu in mulieribus*, ab angelo prolata, iuxta modum loquendi in Veteri Testamento

1. Act., XX, 35. — 2. Luc., I, 29. — 3. L. II. de Abraham, c. 9. — 4. Luc. ibid., 35.

usurpatum, foecunditatis sensum ingererent, timere potuit Virgo prudens quin virginitatis voti iacturam pati deberet, unde statim subdidit : *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco*[1] ?

17. — Scholion. — Dixi quod Maria divinae maternitatis in se complendae adhuc inscia remanebat, ut indicant mox citata verba. Nec incongruit perfectioni scientiae Virginis hoc asserere : nam, licet et Incarnationis mysterium et consequenter divinam maternitatem, tum ex divinarum Scripturarum lectione, tum etiam ex Spiritus Sancti instinctu apprime edocta esset, tamen Deo ita ordinante, ignorare potuit, et, humilitate praeeunte, ipsamet nec suspicari quidem debuit, se esse illam singularem mulierem a Deo ad tantum munus aeternaliter praedestinatam : unde et annuntiatione necessarium fuit ut ipsa edoceretur ea quae Deus erat in se aliquando completurus. *Bene quaesivit*, ait S. Ambrosius[2], *quomodo fieret. Legerat enim quia virgo generaret ; non legerat quomodo generaret. Legerat : Ecce virgo accipiet in utero ; quomodo autem acciperet, in Evangelio primum angelus est locutus.*

ARTICULUS III. — *De desponsatione et matrimonio B. M. V. secundum Scripturam et Patres.*

1. — Ratio articuli. — Postquam de gloriosae Deiparae virginitate actum fuerit, sequitur ut de illius desponsatione et matrimonio cum S. Ioseph pertractetur ; quandoquidem prima fronte inter se pugnare videretur sponsa virginitas cum veri connubii vinculo, quae tamen duo in una Beatissima Virgine perfectissima ratione constiterunt.

Eo autem sedulius est nobis argumentum istud pertractandum, quo plura exinde in rem theologicam derivari apparet. Cum enim constiterit, apud hanc sacram Familiam, quae omnis familiae typus existit, castitatem et foecunditatem actu simul cultas fuisse, nostra tum de tanta Deipara, tum etiam de castissimo eius sponso S. Ioseph, existimatio haud modice erit augenda. Siquidem, oslenso quod verum exstiterit inter B. Virginem et S. Ioseph matrimonium,

1. Luc., I, 34. — 2. In Luc., l. II.

et illa quidem cum virginitatis flore etiam matrimonii fidem, viduitatis fructibus postea auctam, cumulasse deprehendetur; hic vero nedum habendus erit tanquam Deiparae integerrimus custos, sed etiam tanquam proprius illius coniux, ideoque non solum tanquam Christi pater putativus aut nutritius, sed iure altiori, tanquam illius verus, licet non secundum carnis procreationem, pater, cum ad maritum pertineat quidquid uxoris est. Denique, nec decrit ex demonstranda veritate, etiam pro Incarnationis mysterio penitius cognoscendo, utilitas, dum deprehendetur ad hoc videlicet divinitus ordinatum fuisse verum Deiparae cum S. Ioseph matrimonium, ut divinae prolis honori et custodiae consuleretur, ne Christus tanquam illegitimus a Iudaeis habitus, efficacia praedicationis suae fuisset frustratus.

In praesenti autem articulo veritas huius matrimonii ex S. Scriptura Patrumque scriptis demonstrabitur; in proximo autem articulo eadem veritas secundum theologiae principia deducetur.

2. — Errores. — I. Verum validumque intercessisse B. Virginem inter sanctumque Ioseph connubium, iamdiu inficiatus erat Iulianus Pelagianus, quod nullam inter eos exstitisse copulam carnalem, in quo quidem matrimonii essentiam sitam esse docebat, deprehenderet. Quem acriter perstrinxit Augustinus[1]: *Iam vero, de Ioseph, cuius Mariam, teste Evangelio, coniugem dixi, multa diu disputas contra sententiam meam, et conaris ostendere, quia concubitus defuit, nullo modo fuisse coniugium; ac per hoc, secundum te, cum destiterint concumbere coniuges, iam non erunt coniuges, et divortium erit illa cessatio. Quod ne contingat, agant, sicut possunt, decrepiti quod iuvenes agebant, et ab hoc opere... nec effoetis aetate corporibus parcant.*

II. Re quidem vera, cum perpetua Deiparae virginitas res sit in Ecclesia dogmatis instar habita, unionem inter illam et S. Ioseph veri connubii ratione carere ii omnes sentire coguntur, quibus tenendum esse videtur matrimonii essentiam aut in filiorum procreatione, aut utcumque in corporum commixtione reponi. Qua in re reprehendendus serio est imprimis Wicleffus qui, dum matrimonium definiens, ait ipsum esse viri et mulieris *legitimam*

1. Lib. V, Contra Iulian., c. 12.

copulationem qua, secundum Dei legem, licet eis sine crimine filios procreare[1], hoc ipso nulla et irrita habenda esse ducit connubia in quibus aut prolis procreatio, aut carnalis copula desideretur.

III. Ab hac sententia haud longius distat quod tradiderunt Gratianus, necnon Michael de Medina; quorum ille, deficiente quocumque modo, post initum iam matrimonium, coeundi potentia, illud nullum prorsus fuisse tradit[2]; hic vero matrimonium absque carnali copula haudquaquam verum subsistere ostendere nititur[3].

IV. Cum his consentiunt qui, haud intelligere valentes quomodo servandae virginitatis propositum cum veri matrimonii officiis componi valeat, putant Beatam Virginem, cum, afflante Spiritu Sancto, perpetuo se virginitatis voto Deo dedicasset, ius in proprium corpus, quod ad matrimonii essentiam spectat, viro tradere haud potuisse; quasi dominii proprii corporis in alterum traditio abdicationem usus carnalis copulae non secum patiatur, illudque solum tanquam verum matrimonium sit retinendum, in quo quis proponat se matrimonio usurum esse; unde, e contra, non defuerunt qui matrimonium Beatae Virginis cum sancto Ioseph tanquam validum habentes, eo ipso agnoscendam esse dixerint in utroque voluntatem stato tempore concumbendi, quasi Deipara, iam in actu matrimonii contrahendi, voti se obligationi subtraxisset. Ita Petrus Martyr et Centuriatores qui, ex eo quod Evangelistae tradunt Mariam Ioseph in coniugem fuisse desponsatam, utrumque deducunt ita fuisse affectum, ut, aliorum coniugum more, dato tempore, commisceri et filios procreare statuerint.

Contra istos ostendendum fusius erit postea tum abdicationem usus carnalis copulae, tum propositum, sive voto obfirmatum, sive non, ab ea abstinendi, matrimonii valorem haud infirmare, quippe qui totus in mutua corporum traditione, ui continentiae propositum non obsistit, repositus est.

V. Alios itidem movet ad reiiciendam veritatem coniugii Beatae

1. Apud Thom. Waldens. T. II, DE SACRAM., c. 130. — 2. C. XXVII. q. 2, can. 29. — 3. Lib. 5, DE SACR. HOMINUM CONTIN., c. 61.

Virginis cum sancto Ioseph, sedula ipsius Deiparae cura sollicitudoque sponsam virginitatem servandi; quasi ipsa, cum aliunde stante voto utique valide nubere potuisset, id tamen facere recusaverit, ne frangendi voti occasio ipsi daretur; proindeque Ioseph sponsum quidem acceperit, quin tamen, ut S. Gregorius Nyssenus[1] tradit, ista *coniunctio ultra sponsalia sit progressa*. At quam demisse isti de Deipara, imo, quam indigne de ipsa Dei Providentia sentiant fusius infra declarabitur.

Quocirca, longe communior est inter Ecclesiae Doctores, et tanquam certior sententia habenda, quae tenet quod

3. — PROP. — Deiparam inter et sanctum Iosephum verum intercessit matrimonium.

Hanc conclusionem vult Suarezius[2] ad fidei dogmata pertinere, ita quod haereticus ille sit appellandus, qui hoc negare ausus fuerit; at Benedicto XIV[3], satius edicendum esse videtur hanc sententiam adeo veram esse, ut sententia opposita nota saltem temeritatis digna sit habenda. Quae quidem temeritatis nota Cardinali Capituchio ex eo oriri videtur[4], quod constet totam theologorum scholam cum Angelico Doctore in hanc sententiam conspirare, sanctosque Patres omnes, dummodo rite perpendantur, idipsum docere. Quapropter, minus recte in catholico dogmate sentire dicendi erunt, quod aliquando et ipse Beatus Canisius[5] sensit, qui quaestionem hanc inter controversas et libere utrinque in scholis agitatas amandant.

Quae cum ita sint, iam pronum erit veritatem matrimonii Deiparae cum S. Ioseph, primo loco auctoritate divinarum Scripturarum, sub luce eorum quae a sanctis Ecclesiae Patribus tradita sunt, comprobare: postea theologicae rationes fusius perpendentur.

4. — Probationes ex S.Scriptura. — I. Ex modo loquendi generaliter. — Imprimis dici potest haec veritas explicitis verbis in S. Scriptura consignata reperiri. Enimvero saepius ibi Ioseph

1. Orat. in Nativ. Christi, f. mihi, c. 88. — 2. In 3 Part, q. XXIX, a. 2, sect. 1. — 3. De Festis B. M. V., l. II, c. 1. — 4. Controv., XIV, § 9. — 5. — De Maria Deipara, l. I, c. 5.

Mariae *vir* (ἀνήρ), Maria autem vicissim, Iosephi *coniux* aut *uxor* (γυνή) solet appellari. Sic, ut panca seligamus, apud S. Matthaeum[1] legitur: *Ioseph autem vir eius* (Mariae), *cum esset iustus;* item[2]: *Ioseph, fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam ;* pariter, apud S. Lucam [3] legimus: *Ascendit autem et Ioseph, ut profiteretur cum Maria, desponsata sibi uxore praegnante.* Atqui nomina ista : *vir, uxor, coniux*, secundum proprium et litteralem sensum, personas designant quae vero matrimonii vinculo ad invicem uniuntur. Igitur ex auctoritate Sacrae Scripturae licet inferre Mariam Iosepho nedum de futuro in matrimonium promissam fuisse, quod quidem est illius sponsam exstitisse, verum etiam proprie illi tanquam uxorem indissolubili matrimonii vinculo iunctam fuisse.

5. — Praefatae locutiones propriae sunt. — Porro, ne cui ulterius suspicio in mentem subeat Iosephum Mariae *virum*, Mariam vero Iosephi *uxorem* in citatis locis improprie tantum vocitari, sicut cum Christus filius Ioseph, scilicet secundum vulgi existimationem, appellatur, advertendum sedulo erit α) imprimis, iuxta regulam a sanctis Basilio [4] et Augustino [5] traditam, verba Sacrae Scripturae in sensu proprio et litterali esse accipienda, quotiescumque aliquid absurdum aut fidei moribusque contrarium exinde non sequatur. Atqui nihil tale ex agnita veritate matrimonii Iosephum inter et Mariam rite deduci potest, immo potius magna Incarnationis fini convenientia, ut postea patebit.

β) Accedit huic proposito disparitas inter appellativum *patris* Christi, Iosepho attributum, et appellativum *Mariae viri*, Iosepho, aut vicissim *Iosephi uxoris*, Mariae collatum ; nedum enim illud raro tantum, istud vero constanter in Sacra Scriptura reperitur, verum, quod potissime attendendum est, appellativum illud *patris Christi* Iosepho collatum Scriptura limitare curat, ostendens Iosephum tantummodo fuisse Christi putativum patrem [6]: *Ut putabatur filius Ioseph*, nempe secundum vulgi aestimationem ; at vero Ioseph et Maria non putativi sed simpliciter coniuges passim exhibentur, et signanter cum angelus Iosephum singulariter alloquitur, ubi

1. I, 19. — 2. Ibid., 20. — 3. II, 4. — 4. In Hexaem. Hom., 9. — 5. De Gen. ad Litt., cc. 1 et 7. — 6. Luc., II, 23.

profecto nullum falsa vulgi existimatio alium, quam quem rei ipsiusmet veritas patiebatur, loquendi modum suasisset. *Hoc putemus,* ait Augustinus[1], *evangelistam facere potuisse, cum vel sua, vel cuiuslibet alterius hominis verba narraret, ut secundum opinionem hominum loqueretur. Numquid et angelus loquens unus ad unum contra conscientiam et suam et ipsius cui loquebatur, secundum opinionem potius, quam secundum veritatem fuerat locuturus, qui ei dixit : Noli timere accipere Mariam coniugem tuam ?*

γ) Sed et singulare robur accipit haec veritas, qua scilicet ostendere nitimur Scripturam Mariam Iosephumque coniuges in proprio litteralique sensu appellare, ex eo quod Matthaeus Evangelista[2] Christi genealogiam per progenitores sancti Ioseph deducere non dubitat: *Liber generationis Iesu Christi, filii David, filii Abraham. Abraham genuit Isaac.... Iacob autem genuit... Ioseph virum Mariae, de qua natus est Iesus.* Atqui, cum ex auctoritate Evangeliorum abunde constet Christum ex Ioseph carnis propagatione ortum non habuisse; nisi Ioseph Mariae, ex qua Christus secundum carnem natus est, vere et proprie *vir* exstitisset, unde Christus quoque vere et proprie filius uxoris Iosephi diceretur, falsa undequaque exstitisset Christi genealogia a progenitoribus Iosephi per Evangelistam deducta. Quod argumentum prosequens praesul Hipponensis, *Deinde, quid opus erat,* ait[3], *ut usque ad Ioseph generationes perducerentur, si non ea veritate factum est, qua in coniugio sexus virilis excellit? Quod ego in libro cui respondes cum posuissem, tu prorsus attingere timuisti. Dicit autem Lucas Evangelista de Domino, quod putabatur filius Ioseph, quia ita putabatur, ut per eius concubitum genitus crederetur. Hanc falsam voluit removere opinionem, non Mariam illius viri negare coniugem contra angelum testem.*

δ) Cui tandem videbitur appellativum *coniugis* in Scriptura Mariae datum, nonnisi improprie ipsi convenire, cum defuerit ipsam inter et S. Ioseph carnis commixtio, opponemus praecitati Augustini animadversionem qui, ad haec angeli[4] ad Ioseph verba : *Noli timere accipere Mariam coniugem tuam, — Coniux,* inquit[5],

1. L. V, CONTRA IULIANUM, c. 12, n. 47. — 2. I, 1-16. — 3. Immediate post citata verba. — 4. MATTH., I, 20. — 5. L. I, DE NUPT. ET CONC., c. XI, n. 12.

vocatur, ex prima fide desponsationis, quam concubitu nec cognoverat, nec fuerat cogniturus; nec perierat, nec mendax manserat coniugis appellatio, ubi nec fuerat, nec futura erat ulla carnis commixtio: erat quippe illa virgo; ideo et sanctius et mirabilius iucunda suo viro, quia etiam foecunda sine viro, prole dispar, fide compar.

ε) Denique aliquos movet ad accipiendum sensu improprio voces *vir, uxor,* aut *coniux,* quod nunquam in Sacra Scriptura S. Ioseph Beatae Virginis *maritus* vocetur; cui respondetur id ideo fieri, quod haec appellatio, propterea quod sanctissimae illae personae matrimonium per corporum commixtionem non consummaverint, minus apte conveniat. Nam, ut habet Salmeron[1], *maritus dicitur ἀκοίτης a cubili, et uxor ἄλοχος a pariendo, secus vero voces magis generales ἀνὴρ καὶ γυνή, quibus utitur Evangelista.*

6. — II. Specialiter. — I. Ex auctoritate S. Matthaei. — Rursus, huius matrimonii veritas clare eruitur ex illo S. Matthaei[2] loco : *Cum esset desponsata Mater eius Maria Ioseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto. Ioseph autem vir eius cum esset iustus, et nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam.* Quo in loco, duo ad rem nostram proferuntur: aliud, modus loquendi Evangelistae, aliud, sancti Iosephi agendi ratio.

7. — α) Modus loquendi evangelistae. — Et *primo* quidem, ex eo quod Evangelista dicat : *Antequam convenirent,* satis aperte deduci valet Mariam et Iosephum, utique pro conditione sua, convenire potuisse ; quos tamen, cum iusti praedicentur, extra matrimonium conventuros nefas erit cogitasse, unde consequitur illos vero matrimonii vinculo copulatos fuisse. — Nec obstat quod dicitur : *Cum esset desponsata* ; nam vox haec aeque convenienter aptatur ad significandam virginem solis sponsalibus devinctam, ac ad indicandam mulierem vero matrimonio copulatam.

Revera, non desunt in Sacra Scriptura loca, in quibus terminus *desponsata* non ad significandam virginem solum sponsione promissam, sed proprie ad designandam mulierem nuptam et in viri domum deductam usurpatur. Sic in Deuteronomio[3]: *Si puellam*

1. Comment. in Hist. Evang., T. II, Tract. XXX, p. 224. — 2. I, 18, 19. — 3. XXII, 23.

virginem desponderit vir, et invenerit eam aliquis in civitate, et concubuerit cum ea, educes utrumque ad portam civitatis illius, et lapidibus obruentur : puella, quia non clamavit cum esset in civitate; vir, quia humiliavit uxorem proximi sui. Porro, puellam quae hic *desponsata virgo* appellatur, designare mulierem vero matrimonio copulatam, patet, non solum quia illa expresse uxor vocatur, sed etiam quia ipsi peccanti et peccati complici, illamet poena decernitur, qua adulterii rei plecti iubebantur : *Si dormierit vir cum uxore alterius, uterque moriatur, id est adulter et adultera*[1]. Idipsum, ut alia loca taceam, ex Osee eruitur ; ibi enim legitur[2]: *Sponsae vestrae adulterae erunt. Non visitabo... super sponsas vestras cum adulteraverint.* Atqui adulterium supponit verum matrimonium. Ergo terminus iste *desponsata* utique potest usurpari ad significandam mulierem vero matrimonio ligatam.

Quod autem hic actu nuptam, non autem mere de futuro sponsam designet, constat ex eo quod mox S. Ioseph illius *vir* appellatur. *Desponsata*, ait Menochius[3], *non per nuda sponsalia, sed per verum matrimonium et veras nuptias ; mox enim vocatur coniux Iosephi et Ioseph vir, seu maritus eius.* Quod evidentius adhuc fiet, si comparetur praefatus Matthaei locus, cum hoc Lucae[4] testimonio : *Ascendit autem et Ioseph a Galilaea... ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore praegnante;* ex quo omne, si quod tamen adhuc supersit, dubium, quominus Maria, eo quod Iosepho dicitur desponsata, veri matrimonii vinculis illi non devinciretur, evanescere utique necesse est.

8. — β) S. Iosephi agendi ratio. — Idipsum evincitur *secundo* ex sancti Iosephi agendi ratione in praefato Matthaei loco descripta. Quod enim dicitur Iosephum, animi anxietate propter sponsae suae conceptionem, illam occulte dimittere voluisse, evidenter ostendit illum Mariam tanquam veram uxorem habuisse : non enim proprie dici potest dimitti illa persona quae nonnisi per verba de futuro desponsata est, sed cum qua perfectum existit matrimonium per verba de praesenti contractum. *Quam enim non accepit, nemo dimittit*, ait Ambrosius[5]: *et ideo qui volebat dimittere, fate-*

1. Deut. XXII, 22. — 2. IV, 13, 14. — 3. In Matth., I, 18. — 4. II, 4, 5. — 5. In Luc., l. II.

batur acceptam. — Quibus cohaerenter egregie concludit ex recensitis Matthaei verbis Benedictus XIV[1] : *Acceperat ergo* (Mariam Iosephus) *in uxorem, cum nemo dimittere dicatur, quod non habet; et quamvis angelus, Iosephi suspicionem ex deprehensa graviditate sedaturus, dixerit: Noli timere accipere Mariam coniugem tuam, haec tamen est phrasis hebraica, actum continuatum significans, non inchoatum; quocirca, perinde est ac si dixisset: Acceptam coniugem serva, noli dimittere.*

Illisce verbis egregie etiam dispellitur opinio volentium citato loco: *Noli timere accipere Mariam coniugem tuam*, et alio qui subsequitur: *Et accepit coniugem suam*, significari Beatam Virginem ante hoc tempus Iosepho nonnisi desponsatam fuisse per verba de futuro, et solum tunc verum inter eos intercessisse matrimonium. Revera, non actionem incipere haec verba significant, sed iam incoeptam continuari debere; non enim aliquam personam *coniugem* accipere dicitur, qui primum ei matrimonio iungitur, sed *in coniugem*: hic autem Ioseph iubetur Mariam non *in coniugem*, sed *coniugem* accipere, quod videlicet est acceptam, ut antea cogitaverat, non dimittere. *Quid est accipere?* quaerit Chrysostomus[2], *domi profecto retinere. Iam enim illam mente dimiserat; sed dimissam, inquit, retineas, quam Deus tibi copulat, non parentes.* Quibus cohaerenter advertit Estius[3]: *Non ab angelo Ioseph monetur, ut tum primum Mariam in uxorem accipiat, iam enim Ioseph eam habebat, quia vocatur vir eius et nolebat eam dimittere, sed monetur ut coniugem suam accipiat, id est retineat, et dimittendi cogitationem deponat.*

Aliunde, non infrequens est in sacris Scripturis talis loquendi modus, ut dum res aliqua fieri dicitur, sensus sit illam instantius continuari. Sic, in Ioannis Evangelio[4] legitur: *Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilaeae, et manifestavit gloriam suam, et crediderunt in eum discipuli eius,* — quod sane non hoc sensu intelligendum est, quasi discipuli in Christum nullam antea fidem habuerint, sed quod in accepta fide instantius perseveraverint.

9. — Tacita obiectio. — Nec obstat quod dicitur S. Ioseph noluisse Mariam traducere, quasi scilicet, instante hac suspicione,

1. De Servorum Dei Beat., L. III. c. 24, § 4, n. 57. — 2. In Matth., c. 1, Hom. 4. — 3. In 4, Dist. XXX, § 8. — 4. II, 11.

eam in suam domum introducere noluerit, et sic uti veram sponsam hucusque non habuerit. Nam, τὸ *traducere* hic non significat sponsam in sponsi aedes introducere, sed illam penes iudicis tribunal deferre, et sic divulgare publico exemplo puniendam. Ita S. Augustinus[1] : *Tanta iustitia tribuitur huic viro, ut nec vellet habere adulteram, nec auderet punire vulgatam.* Quid autem haec traductio secumferret, pulchre exponit Maldonatus. *Traducere*, ait[2], παραδειγματίσαι, *publico exemplo puniendam curare, ignominiose accusare ad verbum exemplare, ut alicubi Augustinus vertit, quamquam idem alias vertere solet divulgare. Id autem Ioseph fecisset, si in iudicium vocasset, et omnium oculis, tanquam adulterii ream, proposuisset. Usus est eodem verbo D. Paulus : iterum crucifigentes Filium Dei,* καὶ παραδειγματίζοντες, *et publicae ignominia exponentes, ubi noster interpres vertit, ostentui habentes.* Nec aliter loquitur Doctor Angelicus : *Dicendum*, ait[3], *quod sicut Chrysostomus dicit*[4], *Beata virgo sic fuit desponsata Ioseph, quod etiam esset domi habita. Nam, sicut in ea quae in domo viri concipit, intelligitur conceptio maritalis, sic in ea quae extra domum concipit, est suspecta conceptio. Et ita non esset sufficienter provisum famae Beatae Virginis per hoc quod fuit desponsata, nisi etiam fuisset domi habita. Unde, quod dicitur : Et nollet eam traducere, — melius intelligitur, id est, nollet eam diffamare in publicum, quam quod intelligatur de traductione in domum, unde et Evangelista subdit, quod voluit occulte dimittere eam.*

Nec dimissio quam in animo habebat S. Ioseph talis erat, ut per ipsam intenderet libellum repudii a lege indultum Mariae donare[5], ut soluto coniugio quod secum inierat, tum ipsi Beatae Virgini, tum sibimet potestatem alteri nubendi faceret ; non enim Iosephi iustitia qua tantopere excellebat, ut ab ipso Spiritu Sancto insigniter commendaretur, sinebat ut ille eo uteretur quod *ad duritiam cordis* concessum fuisse Dominus Noster in Evangelio[6] tradit : sed Mariam quoad habitationem tantummodo occulte dimittere volebat, veritus ne illius contubernio infamiam incurreret.

1. Serm., LXIII, DE DIV. — 2. COMMENT. IN MATTH., I, 19. — 3. 3, Quaest. XXIX, a. 2 ad 3^m. — 4. Hom. I, IN OP. IMPERF. INTER OPP. S. CHRYS. — 5. Cf. DEUT., XXIV, 1. — 6. MATTH., XIX, 8.

10. — Quo tempore Maria matrimonium cum S. Ioseph contraxerit. — Attamen cum S. Thoma convenire non possumus dum ait nondum intervenisse solemnem nuptiarum celebrationem, cum sanctus Ioseph de gravitate Virginis anxius illam dimittere cogitavit et Angelus ab hoc consilio illum deterruit. Haec sunt S. Doctoris verba[1] : *Quamvis tamen esset* (Maria) *domi habita propter primam desponsationis fidem, nondum tamen interveneral solemnis celebratio nuptiarum, propter quod etiam nondum carnaliter convenerant. Unde sicut Chrysostomus dicit*[2], *non dicit Evangelista: antequam duceretur in domum sponsi, etenim intus iam erat, consuetudo enim fuit veteribus ut sponsae in sponsorum domibus haberentur. Et ideo etiam angelus dicit Ioseph : Ne timeas accipere Mariam coniugem tuam, id est, non timeas nuptias eius solemniter celebrare.*

Hoc, inquam, perperam asseritur. Revera, adverti imprimis potest, Iosephum cum Maria nuptias iam solemniter celebrasse, qui in eodem loco formaliter illius *vir* appellatur ; nec quod nondum carnaliter convenerant arguit inter eos solemnem nuptiarum celebrationem nondum intervenisse, aut Mariam in Iosephi domo tantummodo habitam fuisse propter primam desponsationis fidem, et non iam propter verum matrimonium.

Sed alia quoque ratio suadet Mariam inter et Iosephum iam verum exstitisse matrimonium, cum hic illam praegnantem invenit et angeli solatoria verba audivit. Nam, cum iuxta celebrem Ignatii Martyris sententiam, a pluribus etiam Patribus receptam et comprobatam, ideo Deus ex Virgine viro desponsata voluerit Christum nasci, ut partus ille celaretur diabolo[3], ne scilicet hic impediret mortem Christi quae futura erat mundi redemptio, profecto si Beata Virgo Christum ante matrimonium concepisset, scivisset utique diabolus illam, cuius perfectam castitatem compertam habebat, divinitus foecundatam fuisse, proindeque Filium ab ea conceptum et genitum esse Messiam in lege promissum; et ita mortem illius impedivisset, iuxta illud Pauli[4] : *Quam* (Incarnationem) *nemo principum huius saeculi cognovit; si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriae crucifixissent.* Quocirca rite

1. 3, Quaest. XXIX, art. 2 ad 3^m. — 2. Hom., IV, in Matth. — 3. In Epist. ad Ephes. — 4. I Cor., II, 8.

concludere possumus verum tunc inter Mariam et Iosephum nuptiale foedus iam intercessisse.

At vero ulterius adserendum videtur ipsomet annuntiationis ab angelo peractae tempore, Beatam Virginem iam cum sancto Ioseph veri matrimonii vinculo fuisse obstrictam, ut tradunt plures ex gravioribus auctores, quos videre est apud Benedictum XIV[1]; ita quod, quae antea iamdiu Iosepho simpliciter desponsata, in aedibus paternis habitare pergeret, ipsamet antequam ab angelo inviseretur, iam Iosepho nupta in huius aede inveniretur. Hic enim sensus facile erui potest ex verbis S. Lucae[2] : *Missus est Angelus Gabriel... ad virginem desponsatam viro.* Iam enim advertimus terminum istum *desponsatam,* non incongrue nec infrequenter adhiberi ad indicandam virginem non modo sponsalibus, sed etiam vero matrimonio devinctam. Quod quantum conveniat casui nostro ex eo apparet, quod tale erat Beatae Virginis matrimonium, ut nunquam consummandum foret, sed ratum iugiter mansurum; quapropter, ut excluderetur carnalis copulae suspicio, congruebat ut matrimonium illud simplici desponsationis nomine vocaretur, vir autem et uxor *sponsus* et *sponsa* respective appellarentur ; quanquam idem Lucas, mox cum describeret Iosephi ex Augusti decreto ascensum in Bethlehem, illam *uxorem* vocare non dubitaverit, adiecto vocabulo quo antea usus fuerat, scilicet *desponsata ;* ait enim[3] : *Ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore praegnante.*

11. — Solvitur obiectio. — Obiicienti autem ipsius Beatae Virginis ad angelum apud eumdem Lucam[4] verba : *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco,* quasi his verbis Maria cuiuscumque nuptialis foederis existentiam excluderet, — *responderi* potest Virginem his verbis non veri matrimonii, sed nec praecedentis copulae existentiam denegasse. Nam neutrum angeli proposito obstabat, cum angeli expressum desiderium aliud efficere non poterat nisi ut Virginem, si nondum nupta fuisset, ad mox nubendum determinaret; pariter quod ipsa virum nondum carnaliter cognoverat, impedimento dictis angeli esse nequibat; quae

1. De Festis B. M. V., c. III, n. 5, 6. — 2. I, 26, 27. — 3. II, 5. — 4. I, 34.

enim virum nondum cognoverat, mox, Deo iubente, illum cognoscere poterat.

Igitur verbis illis Beatissima Virgo opponere voluit impedimentum ex praeexistente voto virginitatis ortum : quod votum, cum nonnisi afflante Spiritu Sancto emisisset, impedimento profecto erat quominus matrimonium ad generationem procurandam consummaret ; et nondum Beatae Virgini apparebat qua ratione hinc virginitas, ex voto Dei nutu emisso, custodienda, illinc vero prolis procreatio, ab angelo ad effectum Incarnationis Verbi desiderata, componi possent.

12. — Diluitur adversa sententia. — Sunt quibus magis arridet altera sententia, scilicet, nonnisi post suum ab Elisabeth reditum, Beatam Virginem matrimonium contraxisse. At ista sententia mox corruit, si advertatur a sanctis Patribus passim doceri, praecise hac de causa Christum ex virgine nupta nasci voluisse, ut suo, matrisque honori consuleret. *Cur autem*, quaerit Ambrosius[1], *non antequam desponsaretur* (Maria), *impleta est? Fortasse, ne diceretur quod conceperat ex adulterio. Et bene utrumque posuit Scriptura, ut et desponsata esset et virgo : virgo, ut expers virili consortio videretur ; desponsata, ne temeratae virginitatis adureretur infamia, cui gravis alvus corruptelae videretur insigne praeferre. Maluit autem Dominus aliquos de suo ortu, quam de Matris pudore dubitare ; sciebat enim teneram esse Virginis verecundiam et lubricam famam pudoris, nec putavit ortus sui fidem Matris iniuriis adstruendam.* Et iterum[2] : *Quid autem Iudaeis, quid Herodi posset adscribi, si natum viderentur ex adulterio persecuti? Quemadmodum autem ipse diceret : Non veni legem solvere, sed adimplere?* Atqui, trium mensium spatio, quo, Scriptura testante[3], B. Virgo apud suam cognatam mansit, fieri haud poterat ut Deiparae gravitas, ipso annuntiationis momento, id est ante illius ad Elisabeth profectum, orta, exterius non appareret ; nam trimestris foetura haud facile gravitatem occultare potest, ut etiam ex Genesi[4] apparet, ubi Thamar, Iudae nurus, post tres menses a commisso peccato, fornicata fuisse deprehensa est, quod illius uterus videretur tunc intumescere.

1. L. II, c. 1, Expos. in Luc. — 2. C. 2. — 3. Luc., I, 56. — 4. XXXVIII, 24.

Quidquid sit, haud diu post suum ab Elisabeth reditum, potuit gravitas Virginis occultari, et certe eo tempore detegi debuit, quo impossibile erat eam deduci ex habito cum Iosepho in matrimonio commercio, si nempe illud matrimonium nonnisi post peractam visitationem initum fuit.

Si autem Maria, ex alia causa quam ex suo cum S. Ioseph matrimonio, gravida apparuisset, profecto suspicio orta fuisset ipsam ex fornicatione concepisse, quod maximo dedecori, inspectis praesertim Iudaeorum moribus, ipsimet Virgini, et consequenter eius proli, versum fuisset, sive hoc ipsa consentiente, sive renuente, evenisset.

Concludendum igitur est Beatam Virginem nedum vero matrimonio cum S. Iosepho iunctam fuisse, sed etiam hoc matrimonium iam ante annuntiationem peractum fuisse.

Nec magis nostram sententiam infirmat quod aliqui opponunt, videlicet iter quod statim post annuntiationem ad suam cognatam Elisabeth B. Virgo suscepisse legitur, quin de S. Ioseph mentio fiat, dum tamen videretur fieri haud debuisse ut illam sponsus solam ire sineret.— Cui *responderi* potest Beatam Virginem comitante viro suo abiisse ; nam ob hanc etiam causam ipsi Deus sponsum dederat, ut ab eo ministerium acciperet, necnon ut pudicitiae testem haberet. Quam sententiam graves amplectuntur auctores ut S. Bonaventura[1], S. Bernardinus Senensis[2], Suarez[3], Caietanus[4], aliique. Nisi dicatur, cum Cornelio a Lapide[5], a sancto Ioseph Mariae provisam fuisse gravem aliquam matronam itineris sociam ; unde ait Benedictus XIV[6] : *Valde verisimile existimamus beatam Virginem in itinere solam non fuisse ; comitem vero illi fuisse Iosephum, tuto affirmari non potest.*

13. — II. Ex eo quod S. Ioseph vocatur pater Christi. — Praeterea, veritas matrimonii Beatae Mariae cum sancto Iosepho non minus expresse comprobatur ex iis locis in quibus Christi patris aut parentis nomen huic sancto Patriarchae tribuitur.

Quod ad primum nomen attinet, Ioseph identidem *pater* Iesu ap-

1. Medit. Vitae Christi, c. 5. — 2. Serm. I, de S. Iosepho. — 3. In 3ᵃᵐ Part., T. II, Disp. 13. — 4. In 3ᵃᵐ Part., Quaest. XXIX, a. 2. — 5. In Luc., c. I, v. 39. — 6. De Festis B. M. V., c. V, n. 4.

pellatur; sic[1] : *Erat pater eius* (Iesu) *et mater mirantes super his quae dicebantur de illo.* Rursusque[2] : *Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus et ego dolentes quaerebamus te*; ubi advertendum est haec ultima verba fuisse prolata a Beatissima Virgine, coram legisperitis et doctoribus, cum quibus Christus in templo disputaverat.

Similiter, ipse sanctus Ioseph et Beata Virgo simul *parentes* (γονεῖς) Iesu sine ulla distinctione passim vocantur; sic[3] : *Cum inducerent puerum Iesum parentes eius;* et rursus [4] : *Ibant parentes eius per omnes annos in Hierusalem;* et iterum[5] : *Remansit puer Iesus in Hierusalem, et non cognoverunt parentes eius.* Atqui, cum fide constet Christum ex Iosepho carnis propagatione ortum non fuisse, hinc non alia de causa inferre licet illum vocari Iesu patrem, nisi quia ex matris substantia, cuius vere Ioseph coniux existebat, procreatus fuerit.

14. — Evolvitur argumentum. — Revera, non alia potest fingi causa cur S. Ioseph pater Christi vocetur, nisi aut quia Christo et Mariae in necessitatibus temporalibus providendi curam divinitus acceperat, aut propter vulgi aestimationem quod Christus ex eo, secundum carnem, esset procreatus, aut denique quia ipse Mariae verus, legitimusque coniux existebat.

Atqui, haud satis fuisset Iosepho, ad hoc ut pater seu parens Christi vocaretur, quod ipsi officium fuisset a Deo demandatum *sacrae Familiae curam gerendi* eique in necessitatibus vitae providendi, nisi alius et hic strictior titulus intercessisset; quandoquidem, licet nomen patris interdum alicui tribuatur, eo quod in subveniendis alienis necessitatibus sollicitum se exhibeat, sicut boni reges populi patres dicuntur, et vetus Ioseph de semetipso dicebat[6] : *Fecit me quasi patrem Pharaonis,* — tamen, cum in eadem sententia, in qua Maria Christi mater dicitur, et Ioseph appelletur illius pater, immo cum indifferenter uterque dicatur Redemptoris *parens*, hinc altiori ratione huiusmodi vocabulum a Spiritu Sancto decretum fuisse concedendum est, quae quidem alia esse nequit, nisi quia Ioseph propriae Christi Matris vere coniux exstiterit.

1. Luc., II, 33. — 2. — Ibid., 48. — 3. Ibid., 27. — 4. Ibid., 41. — 5. Ibid., 43. — 6. Gen., XLV, 8.

Quocirca, non omnino probanda Origenis sententia est, dicentis[1] *Quamobrem mirabatur et pater ; sic enim appellatus est Ioseph, quia nutritius fuit ;* licet enim verum sit Ioseph Christi nutritium fuisse, tamen non proprie propter hoc pater Iesu dici potuisset.

Similiter, nec *sola vulgi aestimatio* Ioseph tanquam Christi secundum carnem genitorem habentis, iuxta illa[2] : *Nonne hic est fabri filius ?* et[3] : *Nonne hic est filius Iosephi,* — sufficiens erat ratio cur tam constanter Christi pater aut parens vocaretur. Equidem, ne virginali partui iniuria ulla irrogaretur, caute monet sacra Scriptura Iesum nonnisi putative esse Iosephi filium, scilicet propter illos, ait Augustinus[4], *qui eum ex Ioseph, sicut alii homines nascuntur, natum arbitrantur.* At, cum ipsummet vulgus non alia de causa sanctum Ioseph tanquam Christi patrem ducere posset, nisi quia ille tanquam legitimus Mariae coniux publice agnoscebatur, hinc hoc ipso quod vulgus Iosephum patrem esse Christi putaverit, idque Scriptura ipsa commemoraverit, eruitur hanc appellationem non ex alio titulo formaliter Iosepho deberi, nisi quia indissolubili nuptiarum foedere illi coniunctus esset, quae Verbi incarnati vera secundum carnem Mater existebat. Unde et quod ait Hieronymus[5], scilicet quod *Evangelistae, opinionem vulgi exprimentes, quae vera historiae lex est, patrem eum dixerint Salvatoris,* si penitius quidem inspiciatur, invenietur non modo non auferre quod Ioseph parens Christi appelletur propter initum ab eo cum Beata Virgine connubium, sed idipsum implicite continere.

Quod si huiusce matrimonialis foederis ratio visque ulterius consideretur, non deerit unde concludi valeat Ioseph longe potiori iure Christi patrem fuisse appellatum, quam aliquis in humanis pater dicatur illius quem adoptaverit : est enim adoptatio extraneae personae in filium et haeredem assumptio; dum e contra Christus Iosepho extraneus non erat, qui ex eius legitima uxore, et quidem post initum inter eos coniugium, nec ex alieno viro ortus erat ; unde naturaliter in Iosephi bona et iura Iesus succedere poterat, nisi illum extremae paupertatis indigentia ditasset.

1. In Luc., Hom. XVI. — 2. Matth., XIII, 55. — 3. Luc., IV, 22. — 4. — L. II, de Consensu Evang., c. I, n. 3. — 5. Adv. Helv., c. 2.

Quapropter, quod dicitur Ioseph Christi pater putativus, distinguendum est : quia si hoc ad carnalem generationem referatur, utique verum est ; falsum autem si ad iura coniugii. Quod argumentum egregie prosequitur Augustinus[1], dicens : *Cum Lucas narret non ex concubitu Ioseph, sed ex Maria Virgine natum Christum, unde eum patrem eius appellat, nisi quia et virum Mariae recte intelligimus sine commixtione carnis, ipsa copulatione coniugii : et ob hoc etiam Christi patrem nullo coniunctius, qui ex eius coniuge natus sit, quam si esset aliunde adoptatus?* Et alibi[2] : *Propter quod fidele coniugium*, ait, *parentes Christi vocari ambo meruerunt, et non solum illa mater, verum etiam ille pater eius, sicut coniux matris eius, utrumque mente, non carne... Neque enim mentitur Evangelium, ubi legitur : Et erant pater eius et mater mirantes*, etc. Quinimmo, cum per matrimonium, coniuges sibi invicem proprii corporis dominium tradant, ita quod duorum unum corpus et una caro effici censeatur, iuxta illud Geneseos[3] : *Erunt duo in carne una*, ideo Christum ex Ioseph ortum secundum carnem habuisse, aliqua, licet non tam formali ratione, poterit sustineri ; quod tamen mox explicandum erit hoc sensu, quod Christus ex muliere, quae vera Iosephi uxor existebat, sit procreatus.

15. — III. Ex officiis Iosepho in S. Scriptura attributis. — Confirmatur autem Iosephum patrem Christi in Scriptura vocatum fuisse altiori de causa, quam propter meram vulgi aestimationem, aut solam sacrae Familiae necessaria providendi sollicitudinem, ex eo quod patris propria munera illi divinitus attributa inveniuntur. Revera, ex angeli decreto, Ioseph officium accipit nascituro puero nomen imponendi[4] : *Pariet autem filium, et vocabis nomen eius Iesum ;* quod quidem ipsemet de facto mox praestat[5] : *Et vocavit nomen eius Iesum*. Rursus, munus sacram Familiam gubernandi ex simili decreto ipsi demandatur[6] : *Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens : Surge, et accipe puerum et Matrem eius, et fuge in Egyptum*. Quod Ioseph mox opere complet[7] : *Qui consurgens, accepit puerum et Matrem eius nocte, et*

1. L. II, de Consensu Evang., c. I, n. 3. — 2. L. I, de Nuptiis et Concup., c. XI, n. 12. — 3. II, 24. — 4. Matth., I, 21. — 5. Ibid., 25. — 6. Ibid., II, 13. — 7. Ibid., 14.

secessit in Egyptum. Simile mandatum in reditu ab Egypto Iosepho datur, et opere ab ipso completur[1]. Insuper, amissum in templo puerum, paterna sollicitudine, una cum Beata Virgine, Ioseph triduo quaerit[2], reduxque Nazareth puer Iosepho non minus quam Mariae subditus manet[3].

Atqui ista, quae patrum secundum carnem propria sunt officia, Iosepho convenire haud poterant, nisi quatenus Christus ex ipso ortus fuisset; ergo ipsi competebant ex alio titulo, inferiori quidem, attamen, relate ad haec officia, non minus vero et reali, scilicet ex eo quod verus et proprius coniux illius erat, quae in Christi generatione temporali carnis suae materiam ministraverat. Siquidem, non satis fuisset Iosephum Christi esse qualemcumque nutritium, ut tanta ipsi relate ad Verbum incarnatum officia committerentur; multo minus, mera vulgi existimatio sufficiens erat ratio cur tam alta de Christo, qualia sunt nomen imponere, et de illo providentiam habere, Iosepho mandarentur. Ergo ex eo quod Ioseph Christi parens aut pater dicitur, logice inferri potest eum Beatissimae Virgini veri matrimonii vinculo fuisse colligatum; unde etiam concludi demum potest nomina *patris putativi* aut *nutritii* Iosepho interdum attributa, licet vera sint, non tamen illius dignitatem sufficienter explicare; nihilque maius aut excellentius dici de eo posse, quam quod sit Beatissimae Virginis Deiparae verus legitimusque coniux, et sic verus, licet non secundum carnis procreationem, Christi pater.

ARTICULUS IV. — *Veritas matrimonii B. M. V. cum S. Ioseph theologice inspecta.*

1. — Ratio articuli. — Cum ex Sacra Scriptura, Patrumque auctoritate constiterit B. Virginem cum S. Ioseph verum matrimonium contraxisse, praestat modo eamdem veritatem secundum theologiae momenta perpendere, ut inde appareat huic matrimonio nihil defuisse eorum quae ad veri matrimonii essentiam spectant, quanquam Beatissima Virgo[4], et probabilius etiam sanctus eius coniux, perpetuae virginitatis voto obligati fuerint. Grandis

1. Matth., 19-23. — 2. Luc., II, 44, sqq. — 3. Ibid., 51. — 4. Vide supra, pp. 284, sqq.

sane quaestio, in qua fundamentalia principia tractatus de matrimonio in memoriam revocantur, propriisque rationibus definitur in quonam illius essentia consistat : ubi dux nobis erit theologorum princeps, S. Thomas.

2. — Duplex rei perfectio. — Imprimis, ex Doctore Angelico praestat audire in quonam veri matrimonii ratio consistat, qui signanter, proposita sibi quaestione : *utrum inter Mariam et Ioseph fuerit verum matrimonium*, quaenam ad matrimonii essentiam, quaenam vero ad illius perfectionem pertineant, luculenter tradit[1].

Igitur exorditur S. Thomas animadvertendo matrimonium, sive coniugium, ex eo dici verum, quod suam perfectionem attingit. At statim commemorat generale principium, nempe duplicem esse rei alicuius perfectionem, nempe primam et secundam; et primam quidem rei perfectionem sitam esse in ipsa *forma*, ex qua res speciem sortitur; secundam vero perfectionem in operatione rei reponi, per quam res aliqualiter suum *finem* attingit. Porro, matrimonii *forma*, seu formalis ratio, in quadam animorum indivisibili coniunctione consistit, per quam unus coniugum indivisibiliter alteri fidem servare tenetur. *Finis* autem matrimonii est proles generanda et educanda; et ad prolem quidem generandam pervenitur per concubitum coniugalem, ad illam autem educandam pervenitur per alia opera viri et uxoris, quibus sibi invicem obsequuntur ad prolem nutriendam.

3. — Quidnam spectet ad matrimonii formam. — Porro, iuxta hanc Angelici doctrinam, advertendum est, ex prima rei perfectione, quae consistit in *forma*, duo profluere. Primum, in quo quidem formalis, radicalis, et prima matrimonii ratio consistit, est animorum coniunctio, non qualiscumque, secus sola amicitia sufficeret ad matrimonium constituendum, seu, ut ait S. Bonaventura[2], tunc *frater cum sorore, pater cum filia contrahere* posset, sed coniunctio animorum in ordine ad mutuam traditionem iuris seu dominii in propria sponsorum corpora. In hoc enim formaliter sita est *copula coniugalis*, quam mox Angelicus[3] dicit pertinere ad

1. 3, Quaest. XXIX, a. 2. — 2. 4 Sent. in Praefat. ad Dist. XXVIII. Lugduni, 1668, T. 5, p. 358, l. c. — 3. Ibid.

primam perfectionem, seu ad formam matrimonii; et quia in eam Maria et Ioseph consenserunt, ideo veri coniuges ab eodem Angelico praedicantur et praedicari debent, ut infra ostendemus.

Ast, ex hac animorum coniunctione in ordine ad traditionem dominii in mutua corpora, mox sequitur alterum, scilicet *proprietas*, et veluti necessaria matrimonii dos, scilicet *indivisibilitas*, seu *indissolubilitas* : ex quo enim ius in proprium corpus coniuges sibi mutuo tradiderunt, sequitur illud ius repeti non debere, quo se ultro absolute abdicaverunt.

Quocirca, ex forma matrimonii iam duo habentur : quorum primum est *fides*, in hoc consistens ut neuter sponsorum operetur contra ius quod uterque in alterum sponte cessit, seu ut nullum *adulterium* committat ; alterum vero est *sacramentum*, cuius ratio in hoc sita est, ut neuter id quod renuntiavit aliquando repetat, seu ut nullum *divortium* ab alterutro perpetretur.

4. — Quisnam sit finis matrimonii. — Finis vero proprius matrimonii, seu, ut solet dici, *finis qui*, quidquid sit de aliis finibus etiam legitimis, quos coniuges sibi in isto opere praefigere possunt, est bonum *prolis:— non enim intendit natura,* ait Angelicus[1], *solum generationem prolis, sed traductionem et promotionem usque ad perfectum statum hominis, in quantum homo est, qui est virtutis status. Unde secundum philosophum, tria a parentibus habemus, scilicet esse, nutrimentum et disciplinam : filius autem a parente educari et instrui non posset, nisi determinatos et certos parentes haberet.*

5. — Advertendum. — At vero, maioris claritudinis ergo, advertisse iuvabit, aliud esse considerare matrimonium ut est in officio naturae, prout scilicet ad illud contrahendum naturalis ratio inclinat, aliud vero illud considerare ut est in officio communitatis, prout ex ipso utilitates ad societatem pertinentes consequuntur, aliud demum illudmet considerare ut est sacramentum, prout contractui illi signis sensibilibus expresso, ex institutione Christi adnexa est divinae gratiae collatio[2]. Et quidem matrimonium, ait Angelicus[3], *in quantum est in officium naturae, statuitur*

1. 4, Dist. XXVI, q. 1, a. 1. — 2. Cf. Conc. Trid. Sess. XXIV, can. 1. — 3. Ibid., Dist. XXXIV, Quaest. 1, art. 1, ad 4^m.

lege naturae ; in quantum est sacramentum statuitur iure divino ; in quantum est in officium communitatis, statuitur lege civili.

6. — Contractus matrimonialis in Nova Lege est verum sacramentum. — Porro, relicta consideratione matrimonii ut est in officium communitatis, in aliquo conveniunt, et in aliquo differunt matrimonium ut est in officium naturae, et matrimonium ut est sacramentum. Imprimis, quod ad *formam* attinet, seu formalem matrimonii rationem, — formam enim matrimonii hic sumimus pro essentia eius, non pro verbis aut signis quibus coniuges consensum suum significant, — eadem est utrobique, nisi quod ipsemet contractus coniugalis, in quo completur matrimonii substantia, ita a Christo elevatus fuerit ad sacramenti dignitatem, ut non liceat in Christianorum matrimonio realiter distinguere contractum a sacramento.

7. — Sacramentum matrimonii significat coniunctionem Christi ad Ecclesiam. — Quod autem ad primam matrimonii *proprietatem*, quae in animorum indivisibili coniunctione reponitur, attinet, ex quo illud Novae Legis sacramentum factum est, hanc obtinuit ex Christi ipsius institutione, proprie et formaliter, dignitatem, ut *mysterium coniunctionis Christi et Ecclesiae* repraesentaret[1], secundum illud Pauli[2] : *Sacramentum hoc magnum est : ego autem dico in Christo et in Ecclesia.* Quocirca Catechismus Concilii Tridentini[3], de indissolubilitate, seu indivisibilitate matrimonii loquens, dicit quod *Christi coniunctionem cum Ecclesia signat*, quae quidem unio Christi ad Ecclesiam *non est res contenta in hoc sacramento*[4] ; res enim contenta in sacramento matrimonii est gratia illa specialis quam hoc sacramentum suscipientibus confert, qua coniuges opera matrimonii convenienter adimplere possint[5] ; sed haec unio est res significata et non contenta ; et primo quidem unio hypostatica, quae per Incarnationem effecta est inter Verbum et singularem humanam naturam, qua unione Deus genus humanum arcto quodam vinculo sibi copulavit ;

1. Supplem. Quaest. XLII, a. 2. — 2. Eph., V, 32. — 3. P. II, de Sacram. Matr., 25. — 4. Supplem., Quaest. cit., a. 1, ad 4^m. — 5. Ibid., a. 3.

secundo autem unio mystica, qua Christus, per gratiam et charitatem, Ecclesiae membris copulatur; et praecise huius significationis causa, matrimonium inter caetera sacramenta *magnum* a S. Paulo praedicatur[1].

8. — Haec significatio ante Christum fuit adumbrata. — Porro, quanquam nonnisi in Nova Lege, et sic ut est formaliter sacramentum, matrimonium significat coniunctionem Christi et Ecclesiae tanquam factam seu completam[2], tamen etiam in Veteri Lege, immo ab ipso suae institutionis exordio, matrimonium coepit significare istam coniunctionem, non ut factam, sed ut futuram, eo modo quo et omnia alia in figura Christi praecesserunt[3]. Cuius quidem rei signum est quod Adamus, ex comperta viri et uxoris maritali coniunctione, Incarnationis mysterium praesignatum vidit : id enim quod protulit[4] : *Propter hoc relinquet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae,* per respectum ad unionem Christi cum Ecclesia prolatum fuisse Paulus testatus est[5]. Quocirca egregie S. Hieronymus[6] ait : *Primus homo et primus vates Adam hic de Christo et de Ecclesia prophetavit.*

Igitur, in eo quod matrimonium facit indissolubilem inter coniuges vitae consuetudinem, signat Christi cum Ecclesia coniunctionem, in Veteri quidem Foedere tanquam futuram, in Novo autem tanquam iam effectu completam.

9. — Sacramentum matrimonii est etiam in remedium concupiscentiae. — Denique, per respectum ad matrimonii *finem*, advertendum est illud, in quantum est sacramentum, hoc addere super matrimonium in quantum est in officium naturae, scilicet quod sit in remedium concupiscentiae, unde S. Augustinus[7] dicit quod *matrimonium est aegrotis in remedium*. Et hoc quidem inchoative habuit etiam matrimonium ut est in officium naturae, tempore legis naturae, scilicet statim post peccatum[8]: at perfective hoc non obtinuit, nisi postquam Christus Dominus

1. 3, Quaest. LXV, art. 3, ad 4^m. — 2. 1 2^ae, Quaest. CII, a. 5, ad 3^m. — 3. 3, Quaest. LXI, a. 2, ad 3^m. — 4. Gen., II, 24. — 5. Eph., V, 32. Cf. 2 2^ae, Quaest. II, art. 7. — 6. In Ep. ad Eph., c. V. — 7. L. de Bono viduit., c. 8, et Sup. Gen. ad litt. L. IX, c. 7. — 8. Supplem., Quaest. XLII, a. 2.

ipsi adnexuit efficaciam gratiae ad reprimendam concupiscentiam[1]. Finis iste non est per se, sed per accidens; nam matrimonium non est ad hunc finem institutum, *nisi secundum indulgentiam*[2], iuxta illud Pauli[3] : *Propter fornicationem autem, unusquisque suam uxorem habeat, et unaquaeque suum virum habeat :... hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.*

10. — Tria matrimonii bona. — Ex hisce sequitur tria esse matrimonii, sive consideretur ut est in officio naturae, sive ut est Novae Legis sacramentum, bona, videlicet *fides*, in qua contractus matrimonialis ratio consistit ; *sacramentum*, sensu latiori sumptum, secundum quod omne signum rei sacrae sacramentum dicitur[4] ; *proles*, ad quam concubitu carnali coniuges perveniunt. Quae tria bona a sanctis Patribus saepius, et a Concilio Florentino[5] recensentur. Cum autem *fides* matrimonio *substantiam* det, *sacramentum* autem hoc modo intellectum, denotet *significationem*, scilicet unionis Christi ad Ecclesiam, in *prole* autem *finis* matrimonii consistat, hinc haec tria bona aliter ab aliis nominantur, scilicet : *substantia*, *significatio* et *finis*.

11. — Quaestio. — *Quid de matrimonio cum conditione prolis vitandae contracto sit tenendum ?*

Quae cum ita se habeant, iam ex horum trium consideratione, facile solvi poterit quaestio de validitate matrimonii a Beatissima Virgine cum S. Ioseph initi, et generaliter cuiuscumque matrimonii contracti cum conditione de prole honeste vitanda, sive hoc sit ex voto propter castitatis bonum, sive propter merum desiderium evitandi fastidia quae prolis procreationem consequuntur.

Revera, quod ad *substantiam* matrimonii spectat, honesta prolis hoc modo vitandae conditio nullimode officit quominus coniuges potestatem, seu dominium aut ius in proprium corpus sibi invicem tradant, licet usui illius potestatis apposita conditione renuncient. Siquidem nota est, et ad rem nostram omnino accommoda, distinctio inter *ius* aut *potestatem* aliquam et iuris illius aut potestatis *exercitium* sive *usum ;* quae distinctio illustrari potest exemplo

1. Supplem. Quaest. XLII, art. 3. — 2. Ibid., Quaest. XLIX, a. 5, ad 2^m. — 3. 1 Cor., VII, 2, 6. — 4. 3, Quaest. LX, a. 2. — 5. In Decreto unionis.

pupillorum, aut regularium qui tantum simplicia vota professi sunt. Hi nimirum dominio quidem suorum bonorum gaudent, usu tamen et administratione horum bonorum a iure privantur. Clarius adhuc huius rei exemplum suppeditatur in eo qui domum aliquam emit, et in ipso contrahendi actu, quo ius in illam aut dominium directum, sive proprietatem acquirit, usum ipsius domus alteri, imo ipsimet venditori cedere, et hoc quidem in perpetuum, potest.

Quocirca, concludendum est matrimonium, quod cum perpetuae castitatis conditione contrahitur, quale fuit matrimonium B. V. cum S. Ioseph, quantum quidem ad primam illius perfectionem, quae ex forma aut substantia desumitur, validum omnino esse. Haec enim est animorum coniunctio in ordine ad copulam coniugalem, seu quae consistit in mutua traditione iuris vel potestatis in alterius corpus, et hoc quidem coniuges alienare non possunt, cum inalienabile sit; sed nec revera alienant qui matrimonium cum conditione servandae castitatis contrahunt, ut quidam ex huius sententiae adversariis[1] supponunt. Quanquam etiam dici possit usum ipsum mutuae potestatis in corpora non omnino abesse ab iis qui matrimonium cum conditione prolis vitandae contraxerint: cum illum iure matrimoniali uti necesse sit, qui, dum contrahit, castitatis conditionem apponit aut accipit, non secus ac qui fundum emens, et in ipso emptionis actu dominium utile, scilicet quoad usumfructum, dominio directo sibi retento, alii, verbi gratia, vassallo, tradens, hoc ipso ius suum proprietatis semel exercuisse censeri utique debebit.

Ex parte autem *significationis* aliquid huic matrimonio defuisse agnoscendum quidem est, quod tamen aliunde fuit abundanter suppletum. Revera, matrimonium natum est significare unionem Christi cum Ecclesia, tum prout dicit coniunctionem animorum inter coniuges per gratiam et charitatem, tum potissime prout in illo invenitur unio coniugum secundum carnem perfecta. *Commixtione corporali*, ait S. Bonaventura[2], *coniugium perficitur, non quantum ad veritatem vel sanctitatem*

1. Ut v. gr. Schmalzgrueber, lib. IV, tit. 5, n. 119. — 2. 4 Sent., Dist., XXX.

coniugii, sed quantum ad significationem, quia perfectius unionem Christi et Ecclesiae hunc figurat. Quocirca, quamvis matrimonium Mariae cum Ioseph significaverit Christi unionem cum Ecclesia ex parte unionis charitatis, non tamen illam significavit ex parte unionis secundum carnem.

Haec tamen deficientia ex duplici capite abundantissime fuit suppleta : *primo*, quia unionem virginalem Christi cum Ecclesia, cui tamen foecunditas non deest, expresse significaverit : in aliis enim matrimoniis aut foecunditas virginitatem excludit, aut virginitas foecunditatem ; in isto autem matrimonio hoc singularissimum invenitur, quod virginitas exornat foecunditatem, et foecunditas commendat virginitatem. *Secundo* etiam excellit hoc matrimonium aliis coniugiis secundum significationem, quod eo intensiori foedere sancti illi coniuges fuerint devincti, quo puriori ad invicem ardebant amore, et quo sanctior dignioreque fructus, licet non ex tali matrimonio ortus, mutui illorum amoris pignus exstiterit, Christus Iesus.

12. — Nodus difficultatis. — Quae cum ita constiterint, tota nunc quaestio huc reducitur, ut determinetur utrum *secunda perfectio* matrimonii, quae consistit in operatione, per quam coniuges suum *finem* attingunt, sit de ipsius matrimonii essentia, ita ut, hac deficiente, deficere etiam oporteat veram coniugii rationem ; unde possit determinari quid, relate ad hoc, sit de Beatissimae Virginis cum S. Ioseph matrimonio decernendum, quos de fide est carnaliter non fuisse commixtos.

Porro, ut nihil dicamus de fine matrimonii *per accidens*, quod in eo consistit quod matrimonium sit in remedium concupiscentiae, constat enim evidentissime Immaculatam Deiparam tali non indiguisse remedio, finis *per se*, seu *proprius* matrimonii est, ut diximus, *bonum prolis*, ad quod duo requiruntur, scilicet prolem generare, necnon genitam educare, quorum alterum ex priori pendet : natura enim, qua homines ad matrimonium inclinantur, non intendit *solum generationem prolis, sed etiam traductionem et promotionem usque ad perfectum statum hominis*[1]. Hunc autem finem proprium sequitur finis *secundarius*, qui est *mutuum*

1. Supplem., Quaest. XLI, a. 1.

obsequium sibi a coniugibus in rebus domesticis impensum; sicut enim naturalis ratio dictat ut homines simul cohabitent, quia unus non sufficit sibi in omnibus quae ad ipsam vitam pertinent, ratione cuius dicitur homo naturaliter politicus, ita etiam eorum quibus indigetur ad humanam vitam, quaedam opera sunt competentia viris, quaedam mulieribus[1].

Iamvero, circa huiusmodi secundarium finem nulla potest esse, relate ad matrimonia cum conditione perpetuae castitatis inita, et signanter relate ad matrimonium Mariae cum Ioseph, dubitatio: non enim maritalis congressus carentia vel minimum officit, quominus tales coniuges in rebus ad domesticam vitam spectantibus sibi mutuum praestent auxilium; unde etiam aliqui Patrum, ad hunc finem exclusive attendentes, Deum dixerunt decrevisse ut Deipara viro desponderetur, hac scilicet de causa, ut illius adiutorio, in iis quae ad necessaria vitae pertinent, fulciretur.

Quocirca non restat nisi ut determinetur quousque finis *primarius* matrimonii, quem in prole generanda, educandaque consistere diximus, qui se habet ad formam matrimonii sicut perfectio secunda ad perfectionem primam, et ad quem per operationem aut usum copulae pervenitur, ad ipsum matrimonium pertineat.

13. — Finis rei non est de essentia eius. — Ad hoc autem resolvendum, ex philosophiae principiis recolendum venit quo modo, quave ratione se habeat operatio ad rei formam, quae est operationis principium. Porro, manifestum est quod per formam res aliqua est in sua substantia simpliciter perfecta; *finis autem vel est operatio, sicut finis citharistae est citharizare, vel est aliquid ad quod per operationem pervenitur, sicut finis aedificatoris est domus quam aedificando facit. Prima autem perfectio est causa secundae, quia forma est principium operationis*[2]. Unde *manifestum est quod operatio est ultimus actus operantis, unde et actus secundus a philosopho nominatur*[3]; *nam habens formam potest esse in potentia operans, sicut sciens est in potentia considerans*[4].

Ex quibus iam inferri potest quod, sicut esse seu forma pertinet

1. Supplem. Quaest. XLI, art. 1. — 2. 1, Quaest. LXXIII, a. 1. — 3. De Anima, l. II. — 4. 1 2ae, Quaest. III, art. 2.

ad ipsam rei constitutionem, ita operatio est quidam effectus rei secundum aliquam formam vel naturam[1]. Atqui, quemadmodum operatio, cum significetur ut egrediens ab operante, operantis naturam iam constitutam praesupponit, ita et effectus non constituit causam, sed constitutam ita subaudit, ut illa possit utique suo effectu privari, quin ipsius natura destruatur. Ergo et matrimonium utique in sua forma et essentiali ratione subsistere poterit, non secuta operatione, quae est per usum copulae carnalis, per quam naturaliter filiorum procreatio obtinetur. *Quia ergo*, concludit Angelicus[2], *carnalis commixtio est quaedam operatio, sive usus matrimonii per quod facultas ad hoc datur, ideo erit carnalis commixtio de secunda integritate matrimonii et non de prima.*

14. — Etiam ut sacramentum, matrimonium fine primario carens est validum. — Quae omnia de matrimonio, non modo ut est in officium naturae, sed etiam ut est sacramentum valent. Cum enim naturalis contractus ad rationem elevetur sacramenti, ita quod sacramentum et contractus realiter distingui non debeant, hinc, valido existente naturali contractu absque illius usu, immo absque voluntate illud actu consummandi, validum quoque existat oportet, absque tali usu aut tali voluntate, sacramentum, sicut etiam validus est ordo absque potestatis quam confert exercitio, aut validum votum absque eorum, quae quis vovit, adimpletione, etiam in casu quo ordinem suscipiens eo ipso intenderet nunquam potestate sibi collata uti, aut vovens in animo haberet nunquam quae vovet opere exsequi. Quae omnia ad caput reduci possunt egregiis Benedicti XIV[3] verbis : *Tria in matrimonio potissimum spectanda sunt : substantia, usus et finis. Substantia est mutua in corpus potestas; usus est copula coniugalis* (sumpta voce *coniugali* pro *carnali*), *qua vicissim in sua sibi corpora tradita potestate utuntur ; finis denique est liberorum procreatio. Usus a substantia seiungi, et substantia sine usu esse potest... Omnis etiam potest esse in matrimonio substantia sine fine.*

Quocirca Catechismus Romanus matrimonium, quod est inter

1. 3, Quaest. XIX, art. 1, ad 4^m. — 2. Supplem., Quaest. XLII, a. 4. — 3. De Festis B. M. V., c. I, n. 6.

christianos sacramentum, definiens, inter ea quae ad essentiam illius spectant, nihil ponit quod ad carnalem commixtionem sive in actu sive in voto pertineat. Est enim iuxta ipsum[1] matrimonium christianorum *viri et mulieris maritalis coniunctio inter legitimas personas, individuam vitae consuetudinem retinens*, quibus cohaerenter inferius[2] addit : *Parochi fidelibus tradent matrimonii naturam et vim in vinculo et obligatione situm esse; ac praeter consensum..., ut verum matrimonium existat, concubitum necessario non requiri; nam et primos parentes ante peccatum, quo tempore nulla inter eos carnis copula intercesserat, ut Patres testantur, vero matrimonio iunctos fuisse plane constat.* Iam antea Tridentinum Concilium definierat[3] matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem alterutrius coniugum professionem dirimi, eo ipso supponens illud ante carnalem copulam, et consequenter absque ea, validum subsistere.

15. — Traditione confirmatur. — Haec autem doctrina, quantum sit conformis iis quae a sanctis Patribus tradita reperiuntur, ex selectis aliquorum inter eos documentis, patebit. S. Ambrosius[4] dicit : *Connubium non facit defloratio virginitatis, sed fides et pactio coniugalis.* Pariter Augustinus[5] ait quod *in utroque sexu, absque commixtione alterius regentis, alterius obsequentis, amicabilis quaedam et germana coniunctio* potest existere. Quod Isidorus iamdiu statuerat, dicens[6] : *Coniuges verius appellantur a prima desponsationis fide, quamvis adhuc ignoretur inter eos coniugalis concubitus.*

Hac de causa, plura in Ecclesia sanctorum virorum connubia laudantur, quibus tamen ex coniugum consensu, interdum etiam voti religione obfirmato, deerat matrimonialis actus voluntas. Sic S. Augustinus[7] Armentario Paulinaeque gratulabatur quod, pari voluntate, castitatem vovissent, eosque ad perseverandum hortatus, subdebat : *Sit vester consensus oblatio ad supernum altare Creatoris; et, victa concupiscentia, tanto fortius quanto sanctius vinculum caritatis.* Qui, in Epistola ad Ediciam[8], haec pariter scribebat : *Quod*

1. P. II, n. V. — 2. N. X. — 3. Sess., XXIV, can. 6. — 4. De Inst. Virg., c. 6. — 5. L. de Bono Coniug., c. 1. — 6. Etymol., l. IX, c. 7. — 7. Ep., CXXXVII, n. 9. — 8. Ep., CCLXII, n. 3.

enim Deo pari consensu ambo voveratis, perseveranter usque in finem reddere ambo debuistis; a quo proposito, si lapsus est ille, tu saltem constantissime persevera. Illustre quoque est sancti Eleazari cum Delphina coniugium, quos idem servandae virginitatis propositum voto obfirmatum retinuit[1]. Et, ut caetera omittam, satis erit recensuisse matrimonia sancti Eduardi Anglorum regis cum Editha, item sanctae Catharinae filiae sanctae Birgittae cum Eghardo, necnon sancti Henrici imperatoris cum sancta Cunegunda; quae omnia matrimonia castitatis propositum ardenter emissum fideliterque servatum virginitatis corona nobilitavit, magnisque incrementis adauxit.

16. — Finis matrimonii in coniugio Deiparae non defuit. — At, in istis matrimoniis defuit, ut constat, finis matrimonii, qui est prolis susceptio et educatio: dum in matrimonio Beatae Virginis cum S. Iosepho dici potest finis iste locum obtinuisse, licet ratione modoque speciali. Ad hoc enim ex divinae Providentiae dispositione, uterque coniugii vinculo iunctus est, ut, arcanam divinitatis operationem matrimonii veritate occultante, ex Virgine Spiritus Sancti obumbrata virtute, Virginum Virgo secundum carnis substantiam oriretur, atque ortae coelesti proli adiumentis illis subveniretur quibus, secundum assumptae carnis infirmitatem, indigebat.

Quocirca dici potest matrimonii Mariae cum Iosepho finem fuisse nedum ortae prolis, secundum quod tanti Filii dignitas compatiebatur, educationem[2], verum etiam ex superno consilio ipsammet divinae prolis procreationem. Nam, adverti potest quod, licet conceptus virginalis fuerit ex Spiritu Sancto, tamen, quia proles ista, sic concepta et genita est absque virginitatis iniuria, ut tamen iure vinculi coniugalis, ad Iosephum quoque, tanquam legitimum Deiparae coniugem, pertineret, ideo et secunda matrimonii perfectio, in eo quod dicit illius finem qui est prolis procreatio, locum habuisse censenda est; non tamen simpliciter, sed secundum quod Christum taliter oriri decebat, scilicet ex intacta Virgine. Et propter hoc, ut pulcherrime advertit Gonetus[3], *matrimonium, quod*

1. Apud Canisium, DE MARIA DEIPARAE, l. I, sect. II, c. 11. — 2. 3, Quaest. XXIX, a. 2. — 3. CLYPEUS THEOL. SCHOL., T. V, DISP. 4 DE MATR.

est infensissimus virginitatis hostis, eiusque ruina et perditio, in mysterio Incarnationis, et in castissimo Iosphi et Mariae conubio, columen et integritatis protector effectum est, non secus ac vinum, quod aliunde luxuriae incentivum est, in augusto Eucharistiae sacramento, mirabili sui mutatione, fit virginitatis germen, necnon contra luxuriam efficacissimum remedium.

17. — Probationes ab extrinseco. — Potest ultimo loco veritas de matrimonio B. Virginis cum S. Ioseph duplici ratione fulciri ab *extrinseco* petita : una videlicet ex parte divinae Providentiae consilii, altera autem ex parte ipsius almae Virginis.

I. Ex parte divinae Providentiae. — Quod ad primum attinet, ex Patrum traditione accipimus eatenus matrimonium Mariae cum Ioseph divinitus fuisse decretum, quatenus medium esset tum Verbi incarnati, tum eius Matris honori consulendi, ne scilicet suspicio de prole ex prohibito concubitu concepta ipsi Incarnationis fini impedimento fuisset. Atqui, ut efficax esset istud medium, non apparens tantum, sed reale esse debuit, quo scilicet uterque sponsus matrimonialibus iuribus gauderet, ex quorum usu, utique citra concubitum, inferri apud vulgus posset eos veri matrimonii foedere coniugatos.

18. — II. Ex agendi ratione B. Virginis. — Idipsum evincit Beatae Virginis agendi ratio ex sponsalibus ab ea cum S. Ioseph contractis deducta. Revera illi theologi qui negant reale intercessisse matrimonium inter Deiparam et S. Ioseph, vi suae positionis, negare etiam coguntur sponsalium validitatem. Nam, cum sponsalia sint de matrimonio in futurum contrahendo promissio signis sensibilibus expressa, ideo eatenus valida sunt, quatenus sponsi matrimonium valide contrahere queant : quod enim matrimonium invalidat, a fortiori sponsalia nulla reddit. Ergo, si votum virginitatis a Beata Virgine emissum, matrimonium illius cum S. Ioseph irritum reddidit, a fortiori irrita fuerunt sponsalia praevio tempore inita, et sic ne sponsa quidem Iosephi Beata Virgo dici poterit, contra id quod sacra Scriptura aperte docetur[1], et quod Patres communiter agnoscunt.

1. Matth., I, 18, etc.

19. — Difficultates. — Ut autem undequaque clarior proposita veritas appareat, hic perutile erit potissimas quas adversarii tum in genere contra validitatem matrimonii cum continentiae conditione contracti, tum specialim contra veritatem matrimonii B. Virginis cum S. Ioseph initi, difficultates movent, resolvere.

I. — Imprimis, matrimonium initum cum conditione sive de prole in perpetuum, honeste tamen, vitanda, sive de vivendo in perpetua continentia aut etiam de iugi castitate vovenda, esse invalidum, hac ratione argui posset quod secus validum quoque existat oportebit matrimonium contractum ab aliquo qui impotentiae impedimento laborat : quandoquidem si necessarius non sit ad validitatem matrimonii consensus explicitus in copulam carnalem, nulla apparet ratio cur illi vinculum coniugale subire non valeant, qui corporali defectu ad huiusmodi opus perficiendum inhabiles existunt.

Resp. Toto coelo differt status illius qui virginitatem voto Deo nuncupavit, ab eius conditione qui naturaliter impotens est ad copulam perficiendam ; siquidem ille quanquam abdicationem usus copulae paciscatur, tamen illius perficiendae potestatem non amittit, qua penitus caret qui nequit carnaliter copulari. Atqui, *quamvis actus carnalis copulae non sit de essentia matrimonii,* ait Angelicus[1], *tamen potentia ad actum est de eius essentia, quia per matrimonium datur utrique coniugum potestas in corpus alterius, respectu carnalis copulae.* Siquidem, ut explicat idem S. Thomas[2], *sicut in aliis contractibus non est conveniens obligatio, si aliquis se obliget ad hoc quod non potest dare vel facere, ita non est conveniens matrimonii contractus, si fiat ab aliquo qui debitum carnale solvere non possit.* Tales autem sunt qui impotentes dicuntur, non autem qui castitatem servaturos se statuerunt. Nam, quanquam non possit intelligi vinculum matrimoniale absque ordine ad copulam, tamen utique intelligi potest illud connotare copulam ut perpetuo impeditam, non quidem per se, quasi usus copulae esset actus fornicationis aut adulterii, quo casu profecto matrimonium subsistere nequiret, sed per accidens, scilicet ex aliqua virtute, puta ex religionie, aut ex devotionis motu.

1. Supplem. Quaest., LVIII, a. 1. — 2. Ibid., corp.

II. — Ex hisce principiis de facili solvi poterit et alia obiectio quam ex ipsomet Angelico Doctore Salmanticenses[1], et Sanchez[2], expositae doctrinae adversarii, adducunt. Cum enim S. Thomas sibi proposuisset hoc argumentum[3] : *Si mulier dicat viro : Consentio in te, dum tamen non cognoscas me, non est consensus matrimonialis, quia est ibi aliquid contra substantiam praedicti consensus,* — respondet : *Illa conditio explicita non solum actui, sed etiam potestati contrariatur copulae carnalis, et ideo est contraria matrimonio.* Ex quo deducunt allegati auctores sancto Thomae videri nullum esse matrimonium cum conditione servandae castitatis initum.

At vero optime *responderi* potest hanc conditionem : *dummodo me non cognoscas*, dupliciter intelligi posse apponi contractui matrimoniali : uno modo, ita quod contrahens comparti negare velit ipsum ius seu dominium in proprium corpus ; alio modo, ita quod licet contrahens ius in proprium corpus comparti tradat, tamen iuris concessi usum, in ipso pacto complendo, ei denegare intendat. Porro responsionem a sancto Thoma datam in priori sensu intelligendam esse, scilicet quod negatio ipsius potestatis ad copulam invalidum reddat matrimonium, non autem pactum de non utendo ipsamet copula, abunde constat ex iis quae superius ex ipso S. Thoma retulimus, necnon ex eiusdem Angelici Doctoris in eodem articulo doctrina[4] ubi negat matrimonium esse essentialiter ipsam carnalem coniunctionem, sed illud ait esse associationem viri et uxoris in ordine ad carnalem copulam, secundum quod eis datur *potestas* ad invicem respectu eiusdem carnalis copulae.

20. — Difficultates contra matrimonium B. M. V. — Nunc vero, ut ad difficultates quae expresse contra B. Mariae Virginis matrimonium moventur, propius deveniamus, advertendum est, eas potissime, ne dicam unice, ex illomet fonte desumi, ad quem proprie spectat huius veritatis explicatio, scilicet ex Patrum Ecclesiae traditione, ex quibus ipsius Sacrae Scripturae expositionem accepimus.

Porro difficultas in hoc consistit quod ab aliquibus Pa-

1. CURS. THEOL. MOR., Tract. IX, DE MATR., cap. VII, Dub. III, n. 95. — 2. L. V, DE MATR., Disp. X, n. 2. — 3. Supplem., Quaest. XLVIII, a. 1, ad 3^m. — 4. Corp.

tribus nomen *uxoris* Mariae, nomen vero *mariti* Iosepho haud convenire asseritur, aut *nuptias* inter eos intercessisse negatur. Sic Tertullianus[1] Mariam dicit solum *quodammodo nuptam fuisse*; expressius autem Hilarius[2] de Maria ait, quod *mater potius Christi, quia id erat, non uxor Iosephi est nuncupata, quia non erat;* dum Epiphanius[3] advertit Scripturam de Maria non dixisse : *Cum nupsisset*, sed : *Cum esset desponsata*. Chrysostomus quoque[4] de eadem Deipara edisserens, *coniugem*, ait, *hic sponsam vocat* (angelus), *quemadmodum et generos vocare solet Scriptura sponsos ante nuptias*. Chrysologus vero expressè inficiatur Mariae Iosephum maritum fuisse, ait enim[5] : *Ioseph ille maritus solo nomine, conscientia sponsus, praegnantem fluctuans et anxius intuetur*.

Solutio. Porro, huiusmodi loca, et si quae sint alia hisce similia, optime prorsus poterunt cum doctrina a nobis propugnata et expensa de vero Mariam inter et sanctum Iosephum matrimonio componi, si prae oculis habeatur scopus quem sibi isti Patres in talia scribendo praefixerunt. Cum enim perpetuam Mariae virginitatem contra haereticos asserere intenderent, consulto abstinendum sibi esse censuerunt ab usurpandis vocibus *uxoris*, *mariti*, *coniugis*, aut *nuptiarum* quae licet de se aeque applicari possint etiam personis virginitatem colentibus, et sic matrimonio solum rato et non consummato adstrictis, communiter tamen notionem consummati matrimonii ingerere solent. Igitur, iuxta hos Patres, *maritus* dicitur qui *uxorem* cognovit, matrimonii autem usus *nuptiae* appellatur; dum e contra voces *sponsus* et *sponsa*, et *desponsatio*, utpote generaliores, accommodatius usurpari solent ad connotandas personas foedere quidem nuptiali et ita coniugali copula devinctas, sed inter quas carnis commercium non interfuerit[6].

Profecto, hoc quoque sensu debent intelligi verba quae habet Hieronymus in libro quem adversus Helvidium conscripsit, ut contra hunc haereticum Mariam illaesam virginem post partum permansisse ostenderet. *Quod autem*, ait, *in somnis dicitur ad Ioseph : Ne timeas accipere Mariam uxorem tuam, et rursum: Exsurgens autem*

1. L. de Veland. Virg., c. 6. — 2. In Matth., c. 1. — 3. Haeres., LVIII, n. 8. — 4. In Matth., Hom. IV. — 5. Serm., CLXXV. — 6. Cf. 3. Quaest. XXIX, art. 2, ad 1^m et 2^m.

Ioseph a somno... accepit uxorem suam, nullum movere debet, quasi ex eo quod uxor est appellata, sponsa esse desierit; cum hanc esse Scripturae divinae consuetudinem noverimus, ut sponsas appellent uxores. Atqui in loco Sacrae Scripturae ad quem appellat Hieronymus[1], sponsa est mulier quae vero matrimonio, licet tantummodo rato, iam est viro coniuncta, ut locum attentius consideranti apparebit.

Bernardum autem difficilior res est ad nostram accommodare sententiam; dicit enim[2] de sancto Ioseph: *Debuit ergo vir eius appellari, quia necesse fuit et putari: sicut et pater Salvatoris non quidem esse, sed dici meruit, ut putaretur esse, dicente hoc ipso Evangelista: Et ipse Iesus,* etc. *Nec vir ergo Matris, nec Filii pater exstitit, quamvis certa, ut dictum est, et ne cessaria dispensatione utrumque ad tempus et appellatus sit et putatus.* At si meminerimus Bernardum a Patrum consuetudine haudquaquam discessisse, illa circa Christi nativitatem sedulius obtegendi, quae in auditorum animis indignum quid et indecorum de tanto mysterio ingerere potuissent, forsan poterit et illius sententia sensu a nostra haud diverso explicari.

Denique illud ad quod aliqui confugiunt, quorum sententiam ex S. Gregorio Nysseno supra retulimus, nempe Beatae Virginis cum S. Ioseph coniunctionem ultra sponsalia non fuisse progressam, excludendum prorsus hac simplici animadversione videbitur quod, cum sponsalia, iuxta communiter receptam definitionem, aliud non sint, nisi *futurarum nuptiarum mutua promissio*, profecto si Beata Virgo sponsalia contraxerit, debuit in animo habere voluntatem illud, stato tempore, adimplendi quod sponderat, secus nonnisi simulate spopondisset, quod certe de tanta Virgine asserere nefas esset. Siquidem, gloriosa Deipara in suis actibus ita Spiritus Sancti lumine illustrabatur, ductuque agebatur, ut nonnisi quod melius sibi Deoque gratius esse sciret elegerit. Quapropter ab omni falsae apparentiae deceptione immunis praedicanda est, et in tantum dici debet sponsalia contraxisse, in quantum ea, quibus futuro matrimonio praeludebat, divinae Voluntati conformia esse noverat.

1. Vid. Deut., XXII, 23, 24. — 2. Hom. II Sup. Missus est.

Ex quo ultimo inferre licebit B. Virgini voluntatem fuisse, cum sponsalia emisit, nuptias in futurum inire conformiter divinae Voluntati, proindeque illas congruo tempore revera contraxisse. Non enim ea erat Beata Virgo, quae tam facile posset a proposito suo dimoveri; nec valet intelligi quomodo illa, cui pene infiniti gratiae, scientiaeque thesauri concessi fuerant, timere debuerit ne ex inito cum sancto Ioseph matrimonio, in peccatum laberetur. Nonne ipsa virtus qua tam insigniter ornabatur, sufficiens erat virginitatis custodia?

Praeterea, hoc de Beatissima Virgine teneri debere diximus, illam carnisse peccati fomite, nedum in actu secundo, seu in actualibus concupiscentiae motibus, verum etiam in actu primo, seu in habitu; ideoque in ipsa vires inferiores absque rationis arbitrio nunquam movebantur, sicut in Christo et in Adam ante originale peccatum. Demum minus indigne sentiunt isti de divina Providentia, quasi nempe Deus Matri suae specialiter adsistere haud valuerit, nec cui virginitatis propositum inspiraverat, concedere etiam illius servandi in coniugii statu amplissimam facultatem.

21. — Conclusio. — Ex hisce omnibus apparet verum validumque exstitisse matrimonium a Beatissima Virgine cum S. Ioseph contractum, quamvis illa quidem certissime, hic vero valde probabiliter perpetuam et absolutam castitatem Deo iamdiu vovissent; ita quod et divina proles, Spiritu Sancto operante, Mariae concessa, matrimonii iure, quo id quod de muliere, citra adulterium, procreatur, viri esse censetur, ad S. Ioseph, tanquam legitimum Mariae sponsum, pertinere dicenda sit; et ipsamet gloriosa Deipara propriis matrimonii fructibus perfectam virginitatem, meritis potens, una copulaverit.

Itaque, cum tria esse matrimonii bona dixerimus, videlicet *fidem*, *sacramentum*, et *prolem*, iam cum S. Augustino[1] concludere possumus : *Omne itaque nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus Christi : proles, fides, sacramentum. Prolem cognoscimus ipsum Dominum Iesum; fidem, quia nullum adulterium; sacramentum, quia nullum divortium: solus ibi nuptialis concubitus non fuit.* Ubi Augustinus vocem *sacramentum* sensu haud proprio sumit, quatenus nempe-

1. L. I, de Nupt. et Conc., c. 2.

significat Novae Legis sacramentum a Christo institutum, sed sensu improprio, secundum quod signum cuiuslibet rei sacrae sacramentum dici solet, ut supra explicuimus.

Quae cum ita sint, tanquam mirabilissimum et omnino singulare praedicari debet istud matrimonium, in quo uxor divino praegnans Spiritu, *gaudia matris habens cum virginitatis honore, nec primam similem visa est nec habere sequentem* [1]. — *O coniugium verum et sanctum*, exclamat Rupertus Abbas [2] *coniugium coeleste, non terrenum! Quomodo enim, vel in quo coniugati fuerunt? Nimirum in eo quod unus spiritus et una fides erat in eis.*

ARTICULUS V. — *De liceitate matrimonii B. M. V. cum S. Ioseph.*

1. — Ratio articuli. — Ex hucusque dictis constat matrimonium a Beatissima Virgine cum sancto Ioseph initum omnino verum, validumque fuisse, licet castitatis voto Deipara, et, ut probabiliter teneri potest, etiam castissimus illius sponsus obstricti fuerint. At, licitumne fuit Mariae, stante illa solemni promissione, tale matrimonium contrahere? En de quo dubitatur modo, maxime propter illud celebre Augustini [3] dictum : *Virginitatem voventibus, non solum nubere, sed velle nubere damnabile est.*

2. — Quo pacto sit in hac re procedendum. — Porro, ad liceitatem matrimonii Beatae Virginis cum sancto Ioseph ostendendam, necessarium erit et quidem etiam sufficiens, duo ostendere : *primo*, nullas ex parte S. Mariae obstitisse *ab intrinseco* rationes, quibus ipsi ab hoc matrimonio incundo abstinendum fuerit; *secundo*, multas *ab extrinseco* adfuisse rationes, scilicet ex parte divinae Providentiae hoc matrimonium ab aeterno decernentis, quibus Beatae Virginis agendi ratio cohonestatur. Quibus expensis clare patebit Deiparam in hoc coniugio contrahendo nil illicitum, nil absonum commisisse, immo divino beneplacito sedulius obtemperasse, talia de se, propter altissimas rationes, disponenti.

1. Sedulius Celius in Carm. Pasq. — 2. In Matth., l. I, c. 1. — 3. De Bono viduitatis, c. 9.

3. — Dubitandi momentum. — Ad primum devenientes, dicimus, si qua fuisset ratio cur Beata Virgo a tali matrimonio abstinere debuisset, hoc ideo fuisset, aut quia eam ad hunc actum impulisset voluntas utendi copula carnali, et ita in mentis virginitate damnum passa fuisset, aut quia, licet hanc voluntatem non haberet, tamen cum esset voto castitatis obligata, periculo se exposuisset frangendi votum suum. Atqui nullimode aderat relate ad Deiparam tale quid pertimescendum. Ergo licite potuit sancto Ioseph nuptiali foedere coniungi.

4. — Votum simplex tantummodo impedit matrimonium. — Ad huius argumenti evidentiam advertendum imprimis est votum Beatae Mariae, licet absolutum et perpetuum, tamen simplex fuisse, cum solemnitas voti, ut communior fert sententia, sit non de iure naturali, sed ex institutione Ecclesiae. At vero licet, ut supra notavimus, et hoc iterum inculcasse non pigebit, votum simplex castitatis, etsi absolute et in perpetuum emittatur, matrimonium non dirimat, cum post votum simplex adhuc homo remaneat dominus sui corporis, ideoque ius in ipsum coniugi tradere possit, in qua quidem traditione matrimonii ratio consistit[1], — tamen, tale votum impedit matrimonium contrahendum, secundum illud iuris canonici[2] : *Votum simplex impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum.*

Revera, intimius perpendenti huius impedimenti, impedientis quidem, non vero dirimentis, originem et naturam, ex dictis, ad oculum patebit illud, secundum diversitatem casuum, oriri posse sive ex iure naturae, sive tantummodo ex Ecclesiae institutione.

5. — PROP. I. — Ligatus voto castitatis iure naturae a matrimonio cum libera contrahendo arcetur.

Primo igitur, si alteruter tantum coniugum praefato castitatis voto adstrictus sit, tunc, matrimonio contracto, licet debitum petere non possit, tamen, elapso bimestri ab Ecclesia concesso, matrimoniale debitum utique reddere potest, ut docent theologi, ne videlicet compartis ius laedatur. At talis, vi voti a se emissi, nedum

1. Cf. Supplem., Quaest. LIII, a. 1. — 2. Alex. III, cap. *Consuluit*, De his qui cler. vel. vov.

a copula carnali, verum etiam ab illius voluntate abstinere deberet; unde dum, sic ligatus, matrimonium init, in necessitate ponitur aut compartem iure suo defraudandi, aut emissum votum frangendi : quocirca, in hoc utique casu impedimentum simplicis voti castitatis dici debet ex naturae iure originem, naturamque suam repetere.

Sic ille quoque qui matrimonii vinculo iam obligatus existit, non potest, nisi ex consensu compartis, castitatem vovere : hoc enim ius naturale prohibet, cui rei etiam Ecclesiae accedit prohibitio. Et ratio est, quia taliter vovens certo se discrimini exponit aut votum frangendi, aut ius alterius non reddendi. Quapropter, S. Hieronymus[1] ait : *Illud quoque simul didici, quod me non mediocriter angit et stimulat, te videlicet tantum hoc bonum* (scilicet continentiae in matrimonio) *absque consensu et pacto viri servare coepisse, cum hoc apostolica omnino interdicat auctoritas.*

Hoc tamen quod dictum est, non posse illum, qui castitatis voto obstrictus tenetur, uxorem ducere quae tali voto non sit obstricta, quia ius naturale huius laedit, intelligendum est citra divinam inspirationem, quemadmodum in ecclesiastica historia semel atque iterum factum fuisse novimus. Sic sancta Caecilia, quae iam a prima aetate virginitatem suam Deo voverat, Valeriano adhuc pagano nupsit, qui tamen postea, divina tactus gratia, sponsae suae fidem votaque suscepit[2]. Sic etiam de sancto Iuliano legimus[3], quod, cum iamdiu vovisset virginitatem, prima nuptiarum nocte, magna rosarum fragrantia per cubiculum, in quod se cum Basilissa sponsa receperat, hiemis tempore, diffusa, hoc miraculo obtinuit ut Basilissa virginitatem una secum servare consenserit.

Aliter vero dicendum est, si uterque coniux sit praefato voti vinculo obligatus, pro quo sit

6. – PROP. II. — Sponsi ligati voto castitatis a matrimonio contrahendo iure tantum ecclesiastico prohibentur.

Revera, hoc in casu, cum paris sint ambo coniuges conditionis, a debito reddendo, sine compartis iniuria abstinere possunt, ideoque nil in contractu ponitur, ex quo iuris divini, quod

1. Ep., XIV. — 2. Surius, In Vita eius, c. 5. — 3. Ibid., ad Diem, IX Ian.

ex voti religione, et iuris coniugalis, quod ex consensu matrimoniali oritur, collisio habeatur, ideoque huiusmodi impedimentum minime est ex iure naturae. Est tamen iuris ecclesiastici, cum videlicet Ecclesia ne talia inirentur coniugia sapientissima de causa prohibuerit; quae causa alia non est, nisi quod tales coniuges periculo voti frangendi se exponerent. Cum enim hinc occasio proxima ingiter adsit coniugali concubitu utendi, illinc vero magna sit humanae naturae infirmitas, propterea Ecclesia prudenter decrevit ut qui voto continentiae sunt obstricti, aut omnino a matrimonio abstineant, aut ad dispensationem a suis promissis recurrant. Quibus ita explicatis, sit

7. PROP. **III. — B. Virgo in matrimonio contrahendo nihil illiciti commisit, imo maximam laudem meruit.**

Ad quod ostendendum imprimis advertendum est Deiparam nec se proximo frangendi voti periculo exposuisse, nec sancti Iosephi iuri quicquam detraxisse, cum iuxta Doctorum Ecclesiae sententiam, interiori Spiritus Sancti inspiratione certior reddita fuerit, futurum fuisse ut virgineus suus sponsus, cum pari continentiae voto ligatus esset, tradita sibi potestate nunquam uteretur. *Beata Virgo*, ait Angelicus[1], *antequam contraheret cum Iosepho, fuit certificata divinitus quod Ioseph in simili proposito erat, et ideo se non commisit periculo nubens.* Nec dissimiliter loquitur Albertus Magnus[2], cum ait: *Beatissima Virgo, licet haberet votum continentiae firmum, poterat tamen consentire in maritalem societatem, facta divinitus inspiratione utrique de altero, quod vellet virgo permanere.* Et S. Bonaventura[3]: *Gloriosa Virgo matrimonium consensit contrahere; sed certa fuit quod nunquam matrimonium consummaret: et hoc scivit Spiritus Sancti revelatione vel Ioseph relatione*[4]. Quocirca nihil contra id quod naturae iure praescribitur, Beata Virgo in matrimonio contrahendo commisisse dicenda est.

At, neque ex eo quod viro qui in eadem, ac ipsa, erat sententia nupsit, aliquod de perfectione virginitatis suae detrimentum passa

1. 4, XXX, Quaest., II, art. 1, q. 2, a. 2. — 2. De Laud. B. M. V. — 3. 4, Dist. XXVIII, a. 1, Q. VI. Concl. Lugduni 1668. T. V, p. 364. I. A. — 4. Cf. quae infra dicentur de voto virginitatis a S. Ioseph emisso (art. VII, n. 12).

est Virgo intemerata. Legem enim qua castitatem professi coniugium inire vetantur, nonnisi ab Ecclesia constitutam fuisse vidimus : at etsi etiam sub synagoga viguisset, utique dici deberet illam exceptam fuisse, quam plenitudo gratiae ab omni spiritualis nequitiae inquinamento immunem reddiderat. *Copula carnalis,* ait iterum Angelicus[1], *cecidit implicite sub consensu Beatae Virginis, sicut actus implicite continetur in potentia ; potentia autem ad carnalem copulam non contrariatur virginitati, nec diminuit aliquid de puritate ipsius, nisi ratione actus, qui quidem nunquam fuit in proposito Beatae Virginis, sed erat iam certificata quod actus nunquam sequi deberet.* Nec dissimiliter loquitur subtilis Doctor, dum, de Deiparae matrimonio edisserens, ait[2] : *Ubi est certitudo simpliciter quod nunquam ponetur in effectu* (scilicet coniugalis debiti petitio), *ibi in nullo praeindicat voto castitatis contractus matrimonii. Sed hic fuit talis certificatio : ex quo enim habemus quod angelus instruxit Ioseph : Noli timere accipere Mariam coniugem tuam, multo magis, imo indubitanter concluditur quod ipsa per angelum vel immediate a Deo, antequam desponsaretur Ioseph, fuit certitudinaliter edocta : Noli timere accipere Ioseph, virum iustum, in coniugem : ecce enim Spiritus Sanctus dabit eum tibi custodem et testem virginitatis, qui tecum pari voto contineat, et in multis tibi ad virginitatis custodiam congruentibus obsequetur.*

Sane, si iuxta sanctum Hieronymum[3], *magni hoc animi signum, et perfectae virtutis indicium est, renuntiare subito expertae voluptati, fugere notas carnis illecebras, et calentis adhuc aetatis flammas fidei amore restinguere ;* si, ut habet sanctus Augustinus[4], beatiora sunt illa coniugia quae, *sive filiis procreatis, sive etiam ista terrena prole contempta, continentiam inter se, pari consensu servare potuerint ;* si demum, secundum sancti Gregorii sententiam[5], *omnipotens Deus, qui minora concessit, maiora non prohibuit,* — quis audeat gloriosissimae Deiparae crimini vertere, quod contemptis huius mundi illecebris, carnisque voluptatibus posthabitis, virginitatis lilia, quo incarnando Verbo gratior fieret, matrimonii fide stipaverit ?

1. 4, Dist. XXX, l. c., ad 3^m. — 2. 4., Dist. XXX, Quaest. 2. — 3. Ep., XIV. — 4. L. I, DE SERM. DOM. IN MONTE, C. XIV, n. 39. — 5. L. IX, c. 39.

8. — Solvitur difficultas. — Nec, supra citatis verbis[1], Augustinus universaliter et absolute eos damnat qui post sponsam Deo virginitatem matrimonium contrahant; sed dictum illius dupliciter intelligi potest : primo, de eo qui voto castitatis ligatus matrimonium contrahit cum aliqua tali voto non ligata, etiamsi haec coniugis votum probe cognoscat : quo in casu, ille qui voto ligatus est, censetur matrimonium contrahere ut illo utatur : atqui, sicut uti copula carnali derogat virginitati carnis, ita velle uti copula carnali derogat virginitati mentis. Aut intelligi potest dictum illud de eo qui, post initum matrimonium, sine compartis consensu, castitatem voveat: quo in casu, ipse se exponit certo discrimini aut laedendi ius alterius, aut votum emissum fragendi.

De talibus quippe verum est quod dicit S. Thomas[2], praefatae Augustini difficultati respondens : *Consensus in matrimonium ideo est damnabilis post votum virginitatis, quia per talem consensum datur potestas ad id quod non licet, sicut peccaret, qui daret alteri potestatem accipiendi illud quod ipse in deposito habet, non solum in hoc quod ei actualiter traderet.* — Qua in responsione, potestas dicitur, non quae radicalis est et remota, quam licite a coniugibus voto castitatis adstrictis valide transferri posse superius ostendimus, sed quae proximam actus necessitatem inducit, qualis est reddendi coniugi debitum, in quod hic, ipso matrimonii actu, ius acquisierit.

9. — Corollarium. — Ex hisce omnibus iam concludere licet Beatissimam Virginem, vinculum coniugale contrahendo cum S. Ioseph, nedum nihil contra Dei iussa, aut conscientiae dictamen egisse; sed e contra eo ipso tanto maiora a Deo gratiae dona meruisse, quanto fortior fuerit eius voluntas virginitatis florem in matrimonii statu incolumem servandi. Nec veremur asserere sanctas illas personas, quae in Novo Testamento castitatem in matrimonii statu iugiter servasse leguntur, ad hoc incitatas fuisse exemplo Deiparae, quae proinde non modo Regina Virginum existit, verum etiam Regina eorum qui in coniugio, meliori parte electa, virginitatem amplexi sunt.

1. N. 1, p. 324. — 2. Supplem., Quaest., XLVIII, a. 1, ad 1^m.

10. — Rationes cur Deus voluerit nasci ex desponsata Virgine. — Porro, cum iam matrimonii Beatae Virginis cum S. Ioseph liceitas ex intrinsecis pateat rationibus, nunc praestat idem argumentum ulterius persequi, scilicet ex momentorum consideratione, ob quae, praeeunte Patrum traditione, coniicere possumus, divina Voluntate hoc matrimonium fuisse decretum. Siquidem, huiusmodi matrimonium absolute necessarium non erat Incarnationis fini, et indigne de infinita Dei sapientia sentit, qui illam ad hoc medium ita coarctat, ut aliis modis intento fini consulere haud potuisse perneget. At, ex quo Deus sic fieri decreverit, ut nonnisi ex Virgine vero coniugii foedere viro copulata Verbum secundum carnem oriretur, sapientis est, admisso mysterio, illius rationes pie investigare; non quidem ut Deo leges imponantur, sed ut quid divinis decretis contineatur, fideli subiectoque animo innotescat.

Hic enim, sicut in aliis fidei nostrae mysteriis, non a priori procedendum est, sed a posteriori. A priori enim, pro humani ingenii modulo, videretur Deus debuisse ex inmupta virgine nasci, ut sic melius innotesceret Verbi coelestis origo, et ut amoto omni conceptu et notione nuptiarum, decentior ortus ille appareret, dum virgo ab omni nuptiali foedere libera Virginem Christum peperisset. At vias Dei non esse vias hominis, Deumque longe sapientiori modo rebus suis providere quam unquam excogitaverit humana infirmitas, abunde patebit ex convenientiae rationibus ob quas divinitus decretum fuit ut Verbum a desponsata Matre oriretur, quas rationes ex sancto Thoma excerptas[1] subnectemus.

Porro, huiusmodi convenientiae rationes ex triplici capite hauriri possunt : 1° ex parte *ipsius Christi*; 2° ex parte *Beatae Mariae Matris eius*; 3° ex parte *nostri*.

11. — I. Rationes ex parte Christi. — Ex parte ipsius Christi conveniens fuit illum ex desponsata Virgine nasci: quod quidem quadruplici ratione comprobatur.

α) *Ne Christus tanquam illegitimus abiiceretur.* — Cum Christus ad hoc in mundum venisset, ut novam, eamque longe altiorem quam hucusque tradita fuerat, perfectionis viam homines edoceret,

1. 3, Quaest. XXIX, a. 1.

necesse erat ut eius nativitas ab omni prorsus peccati suspicione immunis redderetur. Atqui, si Christus a Virgine innupta natus fuisset, profecto Iudaei et infideles, quorum nimis terrena mens tam sublimia capere haud valebat, Christum tanquam illegitime natum abiecissent, cum magno illius missionis detrimento. *Quid Iudaeis*, ait S. Ambrosius[1], *quid Herodi posset adscribi, si natum viderentur ex adulterio persecuti? — Si enim*, inquit auctor *Operis imperfecti* in Matthaeum[2], *quia Dominum in domo sponsi* (Maria) *peperit, infideles iudaei dixerunt: Nonne hic est Iesus, filius Ioseph, quanto magis si extra domum sponsi peperisset, dicturi fuissent: Nonne hic est filius meretricis?*

β) *Ut Christi generatio per virum describeretur.* — Decuit etiam ut Christus de desponsata Virgine nasceretur, ut eius genealogia consueto modo per virum describeretur. Cum enim Messias ex Davide oriturus erat, Scripturarum autem et generatim omnium populorum consuetudo sit ut genealogiae per viros describantur, si Beata Virgo desponsata non fuisset, iudaei occasionem accepissent Christum ex obscuro patre, et non ex semine Davidis, ortum habuisse calumniandi. *Qui in saeculum venit*, ait Ambrosius[3], *saeculi debuit more describi. Viri autem persona quaeritur, qui, in senatu et reliquis curiis civitatum, generis asserit dignitatem. Consuetudo etiam nos instituit Scripturarum, quae semper viri originem quaerit.*

γ) *Ut divinus partus diabolo celaretur.* — Tertia ratio est quam tradit martyr sanctus Ignatius[4], quam amplexi sunt Origenes[5], Basilius[6], Hieronymus[7], Chrysostomus[8], Ambrosius[9], Bernardus[10], aliique, quibus S. Thomas[11], suffragatur, sacri doctores: nempe hanc ob causam desponsatam fuisse Matrem Dei, *ut partus eius diabolo celaretur, dum eum putat non de virgine, sed de uxore generatum*, ne videlicet ei diabolus vehementius noceret.

Circa quod, in gratiam eorum qui cum Scoto[12], Maldonato[13] et

1. L. II IN LUC., c. 1. — 2. Hom. I. — 3. SUP. LUC., c. III; SUP. ILLUD: *Et ipse Iesus erat*, etc. — 4. EP. AD EPHES. — 5. Hom. VI, IN LUC. — 6. DE HUM. CHRISTI GENER. — 7. SUP. MATTH., c. 1, SUP. ILLUD: *Cum esset desponsata.* — 8. IN MATTH., Hom. IV. — 9. Lib. DE INSTIT. VIRG., c. 6. — 10. Serm. 2, IN LAUD. VIRG. SUP. *Missus*. — 11. Hoc loco. — 12. In 4 Sent., Dist. XXX, q. 2. — 13. IN MATTH., c. 1.

Natali ab Alexandro [1], hanc rationem intelligere non valent, advertisse, duce Angelico doctore [2], iuvabit, diabolum virtute suae naturae utique cognoscere potuisse Matrem Dei corruptam non fuisse, sed virginem remansisse; at, ut ait Augustinus [3], multa potest virtute suae naturae, a quibus tamen virtute divina prohibetur. Itaque, cum in Christi infantia impediri oportebat diaboli malitiam, ne illum acrius persequeretur, cum nondum Christus pati disposuerat, nec virtutem suam ostendere, sed in omnibus aliis infantibus se similem exhibere, ideo partus divini modum cognoscere prohibitus a Deo est, nec aliqualiter cognovit Christum esse Filium Dei, nisi cum iam tempus advenerat ut Christus suam virtutem contra ipsum ostenderet, abeoque concitatam persecutionem pateretur. *Oportebat*, ait egregie S. Bernardus [4], *a principe mundi aliquandiu celari divini consilii sacramentum : non quod Deus, si palam opus suum facere vellet, impediri posse ab eo metueret ; sed quia ipse, qui non solum potenter, sed etiam sapienter quaecumque voluit fecit, sicut in omnibus operibus suis quasdam rerum vel temporum congruentias propter ordinis pulchritudinem servare consuevit, ita in hoc quoque tam magnifico opere suo, nostrae videlicet reparationis, non tantum potentiam suam, sed et prudentiam ostendere voluit.*

Obicienti vero potuisse divina virtute celari nativitatis Christi mysterium, etiam Maria innupta manente, *respondetur* daemonem, qui probe cognoscebat illibatam virginis pudicitiam, nullo in eam sibi praebente peccato potestatem, cum tamen virginem gravidam cerneret, illaturum facile fuisse illam desuper fuisse impletam, quod ut evitaretur, sapientissime decretum est ut ex nupta Virgine Christus nasceretur.

δ) *Ut a Ioseph nutriretur.* — Accedit et haec quoque ratio, nempe Christo, cum in infirmitate carnis venerit, opus fuisse aliquo, cuius opera, ea quae ad vitae necessaria erant, ipsi providerentur; quod quia Beata Virgo sola praestare non valeret, ideo ipsi Ioseph sponsus additus est, qui propterea nutritius Christi pater est appellatus. Quod quidem maxime tunc apparuit, cum in Ægypti plagam, angelo iubente, fugere Christus debuit, ibique exsul

1. Expos. lett. et mor. Evang., p. II. — 2. H. l., ad 3^m. — 3. De Trin., l. III, cc. 7 et 8. — 4. Hom. II, Sup. *Missus est.*

diuturno tempore in summa rerum egestate delitescere, demumque in patriam redire. Quanta fuerint in isto itinere a sacra Familia toleranda, quorum potior pars in sanctum Ioseph cadere debuit, Deus solus novit, qui martyrum suorum tormenta metitur.

12. — II. Rationes ex parte B. Virginis. — Conveniens fuit Christum de desponsata Virgine nasci, etiam propter Matrem suam, ex triplici ratione.

α) *Ut a poena immunis redderetur*, — ne scilicet *a Iudaeis tanquam adultera lapidaretur*, ut ait S. Hieronymus [1]. Revera, licet hoc Hieronymi verbum possit cum aliquibus intelligi de lapidatione infamiae, de qua mox dicemus, tamen cohaerenter iis quae in Sacra Scriptura de iudaeorum moribus traduntur, referri verius potest ad realem lapidationem. Non solum enim illa quae, iam desponsata vel nupta peccabat, tanquam adultera habebatur et consequenter lapidabatur, sed etiam illa quae in domo patris custodiebatur, ut virgo quandoque nuptura; dicitur enim [2] : (Si) *non est in puella inventa virginitas, eiicient eam extra fores domus patris sui, et lapidibus obruent viri civitatis illius, et morietur, quoniam fecit nefas in Israël, ut fornicaretur in domo patris sui.*

Alia quoque de causa Beata Virgo poenae mortis subiecta fuisset, si credita fuisset fornicationis rea, nempe quia, ut diximus supra [3], B. Virgo, utpote cognata Elisabeth, ex parte matris erat de stirpe Aaron ; occidebatur autem propter stuprum virgo quae erat de genere sacerdotali, iuxta illud [4] : *Sacerdotis filia, si deprehensa fuerit in stupro, et violaverit nomen patris sui, flammis exuretur* [5].

β) *Ut ab infamia corruptelae liberaretur*, — quae infamia ex eius visibili praegnantia oriri de facili potuisset. Unde ait S. Ambrosius [6] quod *desponsata* (est), *ne temeratae virginitatis adureretur infamia, cui gravis alvus corruptelae videretur insigne praeferre.* Qua in re digna est quae notetur Dei circa Virginis honorem sollicitudo : nam, ut habet idem Ambrosius [7], *maluit Dominus aliquos de sui ortu, quam de Matris pudore dubitare. Sciebat enim teneram esse Virginis verecundiam, et lubricam famam pudoris, nec putavit ortus sui fidem matris iniuriis adstruendam.*

1. Sup. Matth., c. I, super illud : *Cum esset desponsata.* — 2. Deut., XXII, 20, 21. — 3. Cap. II, art. 1, n. 6. — 4. Levit., XXI, 9. — 5. Cf. S. Thom. 3, Quaest. XXIX, art. 1, ad 4^m. — 6. Sup. Luc., c. I, l. II, n. 1. — 7. Ibid.

γ) *Ut B. Virgo ministrum fidelem in temporalibus haberet.* — Sic enim ait Chrysostomus[1] : *Eunte illa in Ægyptum et redeunte, nisi desponsata illi fuisset, quis ministerium ei tantae necessitatis impleret? Nam in prima quidem facie Maria puerum nutriebat, Ioseph conservabat.* Addi quoque huic rationi potest decuisse ut ex desponsata Virgine Christus nasceretur, ad hoc ut virginitatis suae tutissimum custodem haberet, et ut socio in poenis gaudiisque non careret, cui etiam effusae charitatis suae copiam, abundanti communicatione, largiretur.

13. — III. Rationes ex parte nostri. — Ex parte quoque nostri huius matrimonii convenientia comprobatur, et quidem quinque de causis.

α) *Ut Ioseph virgineum partum testaretur.* — Sic enim sanctus Ioseph perpetuae virginitatis Beatae Virginis testis existens, ipsa sua agendi ratione comprobavit Christum fuisse ex Virgine natum. *Locupletior testis pudoris*, ait S. Ambrosius[2], *maritus adhibetur, qui posset et dolere iniuriam, et vindicare opprobrium, si non agnosceret sacramentum.* Scilicet ad sanctum Ioseph pertinuisset, si ipse miraculum non agnovisset, et accusare uxorem, et curare ut condemnata debite mulctaretur.

β) *Ut credibilior redderetur virginitas Mariae.* — Accedit ad propositum quod verba Virginis Matris sic magis credibilia redduntur, dum ipsa desponsata suam asserit virginitatem. *Fides Mariae*, inquit ad rem Ambrosius[3], *verbis maior adsciscitur, et mendacii causa removetur. Videretur enim culpam obumbrare voluisse mendacio innupta praegnans. Causam autem mentiendi indesponsata habuit, desponsata non habuit, cum coniugii praemium et gratia nuptiarum partus sit foeminarum.* — Id est, si Beata Virgo innupta manens dixisset se divinitus peperisse, hoc intellectum fuisset quasi vellet fornicationem excusare : at, ex quo coniugio ligata peperit, dicenti se virginem mansisse maior fides debetur, cum vir contradicere debuisset, si id verum non fuisset. *Sicut Thomas*, ait Bernardus[4], *dubitando, palpando constantissimus factus est dominicae confessor resurrectionis, ita et Ioseph, Mariam sibi despon-*

1. Hom. III, in Matth., c. 2. — 2. Sup. Luc. c. I, l. II., n. 2. — 3. Ibid. — 4. Hom. II, Sup. *Missus est.*

sando, eiusque conversationem in tempore custodiae studiosius comprobando, factus est pudicitiae fidelissimus testis... Nam et de Filii resurrectione certius quidem ego qui infirmus sum crediderim Thomae dubitanti et palpanti, quam Petro audienti et credenti, et de Matris continentia facilius sponso eius custodienti et experienti, quam ipsi quoque virgini de sua sola conscientia se defendenti. Porro, cum ad fidem nostram pertineat credere Christum ex Maria esse natum, et quidem viro non foecundata, sed virgine manente, iam patet quam conveniens fuerit Beatae Virginis cum sancto Ioseph matrimonium, ex quo ista fidei veritas in aperta luce reponitur.

γ) *Ut virginibus praeberetur exemplum.* — Haec quoque ex parte nostri utilitas ex matrimonio Mariae cum sancto Ioseph eruitur, quod scilicet docentur virgines sibi adhibenda esse media ne infamentur; quandoquidem ex hoc facto illis virginibus omnis excusatio tollitur, quae propter suam incuriam infamiam non vitant. *Nec decuit*, ait S. Ambrosius[1], *sinistra virginibus opinione viventibus velamen excusationis relinqui, quod infamata Mater quoque Domini videretur.*

δ) *Ut significaretur unio Christi cum Ecclesia.*— Accedit quod per huiusmodi coniugium, pulchre significatur Ecclesia universa quae, *cum virgo sit*, ait S. Augustinus[2], *desponsata tamen est uni viro Christo*, et quae, ut advertit S. Fulgentius[3], *sponsa est, quia inhaeret Christo, mater est, quia foecundatur a Christo, virgo est, quia incorrupta perseverat in Christo.* Huius igitur Ecclesiae perfectissimus typus existit gloriosa Virgo, non in hoc tantum quod ipsa a Spiritu Sancto foecundata est, aut in partu incorrupta permansit, sed in hoc quoque quod Ioseph nuptiali foedere fuit indissolubiliter coniuncta.

ε) *Ut in una persona virginitas et matrimonium honorarentur*, — contra haereticos alteri horum detrahentes. Orituri enim mox erant qui, ut Iovinianus, virginitati matrimonium in dignitate coaequarent; alii vero, ut Gnostici, Manichaei, Priscillianistae, et postea Albigenses, nuptias, tanquam aliquid diabolicum et ex malo ortum principio condemnaturi erant. Unde utrique hoc

1. Sup. Luc. c. I. l. II. — 2. L. de Sancta Virginitate, c. 12. — 3. Ep. III, ad Prolam, de Virg. et Humil., c. V, n. 9.

coniugio confusi sunt; nam, ut ait S. Basilius[1], *Virgo erat et viro desponsata, et apta coniugali officio obeundo putata, ut et virginitas in honore ante omnia haberetur, et matrimonium non propterea improbaretur*[2].

14. — Difficultas. — Contra desponsationis Beatae Mariae Virginis cum S. Ioseph convenientiam, posset opponi nativitatem Christi miraculum fuisse, iuxta ea quae Augustinus tradit[3] : *Ipsa Dei virtus, per inviolatae Matris virginea viscera, membra infantis eduxit, quae postea per clausa ostia membra iuvenilia introduxit. Hic, si ratio quaeratur, non erit mirabile, si exemplum poscitur, non erit singulare.* Atqui miracula manifesta esse debent, cum fiant in fidei confirmationem. Ergo non debuit nativitas Christi obumbrari Beatae Virginis cum sancto Ioseph desponsatione.

Huic difficultati quam sibimet proponit Angelicus Doctor[4], ipsemet *respondet,* introducta solemni distinctione inter miracula de quibus est fides, et ea quae sunt ad fidei comprobationem. Et primi quidem generis miracula occultiora esse debent, ut fides eorum magis sit meritoria ; secundi autem generis miracula debent esse manifesta, cum ad mysteriorum confirmationem ordinentur. Porro, virgineus partus, est praecise prioris generis, sicut etiam miraculum resurrectionis Domini, necnon miraculum sacramenti altaris, ideoque obtegendum fuit matrimonii velo, ut etiam circa illud maius haberet fides nostra meritum[5].

ARTICULUS VI. — *De Sancto Ioseph, Sponso Beatae Mariae Virginis.*

1. — Ratio articuli. — Ex iis quae articulo praecedenti disseruimus circa veritatem et licéitatem matrimonii Beatae Mariae Virginis cum sancto Ioseph, inferri debet huius Patriarchae singularem esse dignitatem, quod Deiparae legitimus sponsus exsti-

1. Hom. in Sanctam Christi Generat. — 2. Cf. Iul. Ant. Roboredo, Ord. Serv. B. M. V., Dissertationes, etc. Dissert. XIX, Florentiae, 1715. — 3. Ep. 137, ad Volus. — 4. 3. Quaest. XXIX. a. 1. ad 2^m. — 5. Cf. Op. nostr.: Del Miracolo, etc. c. VI, § V. Romae, 1901, pp. 99, sgg.

terit. Cum autem de matrimonii ratione sit, ut diximus, quod coniuges dominium in proprium corpus sibi mutuo ita tradant, ut individuam, seu indissolubilem vitae consuetudinem retineant, et proinde mulier aliquid viri, vir autem aliquid esse mulieris censeatur, hinc naturalis rerum ordo expostulat ut, postquam de Beatissimae Virginis coniugio actum fuerit, etiam de illius sponso specialis tractatio habeatur : quandoquidem et tanti sponsi honor decusque in sponsae laudes redundent necesse est. — Ubi duo ordinatim expendenda erunt : *alterum* generale in hoc articulo, de iis nempe quae ad sancti Ioseph vitam, ministerium, virtutes, gloriam, potestatemque pertinent; *alterum* specialius, in articulo subsequenti, de illius perpetua virginitate, circa quam penes quosdam scriptores aliquando dubitatum est.

2. — Dignitas S. Ioseph. — Profecto potissima S. Ioseph laus, ex qua, veluti ex proprio fonte, omnis illius dignitas hauritur, in eo consistit, quod fuerit verus legitimusque Dei Genitricis sponsus. Nam, sicut ex unione hypostatica, humanitas Christi habet ut sit omni scientiae, gratiae, virtutumque cumulo exornata, immo quod hic Homo sit Deus; et sicut ex divina maternitate, Beatae Virgini competit quod ad deitatis fines quodammodo attigerit, unde in ordine speciali, supra omnem quamcumque creaturam constituto, collocatur, ita ex eo quod Deiparae indissolubili coniugii foedere S. Ioseph adstrictus sit, repetendum est quidquid honoris, gratiae potestatisve divinitus ipsi collatum fuisse novimus.

3. — S. Ioseph ex stirpe davidica ortus est. — Imprimis, ex huius matrimonii veritate arguere licet, quod supra iam innuimus[1], Iosephum de tribu David, non secus ac sanctissimam illius sponsam fuisse : cum enim ex lege[2] cautum erat ne foeminae, paternorum bonorum haeredes, extra suam tribum et familiam nuberent, ne bona in alias tribus et familias transferrentur, cum aliunde communis sit traditio Beatam Virginem fuisse prolem unicam et haeredem suorum parentum, hinc viro nubere debuit qui ex eadem tribu, ex eademque familia esset. Quapropter Evan-

1. Cap. II, art. 1, n. 4. — 2. Num., XXXVI, 7.

gelistae Matthaeus et Lucas, dum genealogiam Christi ad David usque perducere volunt, illam per sanctum Ioseph deducere non diffitentur, quod profecto praestare haud potuissent, nisi ad tribum Iudae ille, non minus quam Beata Virgo, pertinuisset. Nec facit difficultatem quod in Matthaei genealogia Iacobi filius, in Lucae vero genealogia, filius Heli nominatur : nam, ut varias hac de re opiniones omittamus, dici cum Venerabili Beda[1] probabilius potest Iacobum et Heli fratres fuisse uterinos ; Heli vero mortuum absque liberis fuisse, proindeque Iacobum, iuxta legis iudaicae praescripta, uxorem Heli fratris sui duxisse, ex qua Iosephum progenuit ; unde Heli est pater legalis, Iacobus vero pater naturalis Iosephi, qui proinde ex Davidica stirpe ortus est.

4. — Quamnam artem exercuerit S. Ioseph.— Porro, hunc sanctum virum fabrilem artem exercuisse constans est traditio, Evangelii auctoritate fulcita, iuxta illud[2] : *Nonne hic est fabri filius?* et quidem eum fuisse fabrum lignarium erui potest tum ex antiquissima consuetudine communiter recepta eum depingendi serram, asciamve manu tenentem et ligna dolantem, tum ex eo quod refert Theodoretus[3], circa responsum cuiusdam christiani ludimagistri, qui cum a Libonio Sophista, Iuliani Apostatae familiari, quid ageret *fabri filius* interrogaretur, respondisse fertur : *Feretrum fabricat Iuliano ;* qui paulo post iaculo confossus interiit.

Hanc autem ipsam artem valde credibile est a Christo quoque, usque ad tempus publicae missionis, exercitam fuisse, ut arguere licet ex eo quod legitur[4]: *Et erat subditus illis,*— videlicet *laborabat, ieiunabat, silebat, pauperibus parentibus collaborabat,* ait Salmeron[5] ; unde et turbae de ipso dicebant[6] : *Nonne hic est faber ?*

5. — PROP. — S. Ioseph insignis sanctitatis exstitit.

Imprimis, hoc apparet ex eo quod de isto Patriarcha dicitur[7] quod erat *iustus*, quod profecto non unam tantum singularem virtutem, sed, Scripturarum more, omnium virtutum cumulum generatim, et speciatim divinae gratiae donum significat. Nec abs

1. In Matth., l. I, c. 1. — 2. Matth., XIII, 55. — 3. L. III, Hist. Eccles., c. 8. — 4. Luc., II, 51. — 5. Tract., XLV, tom. 3. — 6. Marc., VI, 3. — — 7. Matth., I, 19.

re iustitia ipsi sine restrictione tribuitur, qui divinitus electus fuerat ut Virginis sponsus esset, et consequenter Iesu pater iuris matrimonialis virtute. Quandoquidem divina Deiparae proles, eo titulo ad Ioseph pertinet, salva rerum differentia, quo germen in domini fundo natum ad hunc pertinere censetur; unde, ut advertit Suarez[1], S. Ioseph est Christo immediate coniunctus, tanquam illius pater secundum matrimonii iura. Hinc iustitia seu sanctitas absolute de ipso, quasi universaliter omnem deficientiam excludens, rite praedicatur.

Revera, si in humanis inter sponsos id attenditur, ut vir et mulier sint, quantum rei possibilitas permittit, aequalis gradus in sanguinis nobilitate, in moribus, in aetate, aliisque huiusmodi, iam argui poterit Deum sapientissime providisse ut Matri suae Immaculatae, quam tanta supernaturalium charismatum dona exornabant, sponsus eligeretur qui non solum ex davidica stirpe, ad quam Virgo pertinebat, descenderet, sed, quod maius est, morum integritate vitaeque sanctimonia quammaxime refulgeret. Pariter, haud decebat ut quivis a Deo sacrae Familiae regimini praeponeretur : sed cum officiis a se collatis proportionatas Deus gratias adnectit, hinc haud facile determinari valet quanto gratiarum cumulo Patriarcha sanctus Ioseph, quem ad tantum munus Deus destinaverat, fuerit donatus.

Qua in re egregie argumentatur S. Bernardinus Senensis[2]: *Omnium singularium gratiarum alicui rationabili creaturae communicatarum generalis regula est quod, quandocumque divina gratia eligit aliquem ad aliquam gratiam singularem, seu ad aliquem sublimem statum, omnia charismata donat, quae illi personae sic electae et eius officio necessaria sunt, atque illum copiose decorant... Quod maxime verificatum est in sancto Ioseph, putativo Patre Domini Nostri Iesu Christi, et vero sponso Reginae mundi et Dominae angelorum, qui ab aeterno Patre electus est fidelis nutritius atque custos principalium thesaurorum suorum, scilicet Filii eius et Sponsae suae, quod officium fidelissime prosecutus est.*

Et sanctus Thomas[3] iam definierat: *Quos Deus ad aliquid elegit,*

1. In 3 Part. Disp. VIII, Sect. 1. — 2. Sermo 1, de S. Ioseph. — 3. 3, Quaest. XXVII, a. 4.

ita praeparat et disponit, ut ad illud ad quod eliguntur, inveniantur idonei.

Accedit quod quanto propinquius aliquis alicui principio invenitur, tanto magis de illius influxu percipit. Ergo, cum S. Ioseph, propterea quod almae Virginis verus coniux exstitit, quacumque alia creatura rationali, excepta ipsamet Beata Virgine, propinquius ad Christum accesserit; hinc rite concludi potest illum, post Deiparam, nulli secundum in vitae sanctitate et divinae gratiae participatione exstitisse.

Demum, nec hoc tacendum est, ex intima familiaritate, qua cum Iesu et Maria per spatium triginta probabiliter annorum, ut infra dicetur, usus est S. Ioseph, occasionem nactus est plurima merita sibi comparandi, sicque gratiam iam possessam augendi : hinc enim sub oculis habebat quotidiana exempla omnis generis virtutum, quas in gradu heroico Iesus et Maria exercebant; illinc vero sua conditione patris Christi et Virginis sponsi in eo versabatur, ut multa magnaque pro utroque et cum utroque pati deberet, quae quidem summa humilitate et charitate pari, exemplaria sibi proposita imitatus, sustinebat; ex quo causa ipsi aderat de virtute in virtutem quotidie ascendendi, unde maxime de ipso verificatur illud[1] : *Iustorum semita quasi lux splendens, procedit et crescit usque in perfectum diem.*

6. — Virtutes S. Ioseph. — Quale fuerit huiusmodi, de quo agimus, Patriarchae S. Ioseph in gratia augmentum, de facili coniici potest ex virtutibus quas in officio sibi demandato exercere debuit : scilicet plurimam occasionem nactus est tum theologicas, tum cardinales virtutes, cum omnibus illis quae sub hisce continentur, divina illum praeveniente, comitante, et subsequente gratia, ad praxim, modo excellentiori quam alicui unquam sancto, praeter Christum et eius beatam Matrem, concessum est, perducendi.

Imprimis enim ex summa Dei in carnem venientis humilitate, egestate, et tribulatione, amplissimam nactus est opportunitatem in *fidei speique* virtutibus proficiendi, dum etiam continua cum

1. Prov., IV, 18.

Verbo Redemptore eiusque sanctissima Matre conversatio haud potuit non excitare in ipso vivissimos *charitatis* actus.

Pariter, ex paucis illis locis quae de sancto Ioseph Evangelia nobis tradiderunt, argumentum confici potest ad ostendendum illum in cardinalium virtutum palaestra diu exercitatum fuisse.

Siquidem, in Sacrae Familiae regimine, illius *prudentia* insigniter illuxit, unde de illo canit Ecclesia: *Constituit eum dominum domus suae, et principem omnis possessionis suae. Iustitia* quoque illius emicuit sive quae ad Deum est, ut ipsi religionis officia persolvantur, sive quae est ad homines quae in eo quod unicuique suum reddatur consistit: nam de eo legimus non solum quod per singulos annos ibat in Ierusalem *in die solemni Paschae* [1], sicut lex praecipiebat, verum etiam quod, ut temporalis principis iussioni obtemperaret, ascendit in Iudaeam, in civitatem Bethlehem, *ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore praegnante* [2]. Nec minori *fortitudine* praeditum se exhibuit, cum, iubente angelo, *consurgens, accepit puerum et matrem eius nocte, et secessit in Aegyptum* [3], ibique inauditas privationes constanti animo perpeti debuit. Demum illius *temperantia* specialiter eminuit, cum angustiis, propterea quod uxorem suam gravidam cerneret, undique pressus, eam traducere noluit, sed solum occulte dimittere [4].

7. — Comparatio inter S. Ioseph et alios sanctos huius nominis. — Quae cum ita sint, utique dici poterit S. Ioseph sanctitate superasse quemcumque sanctum qui eodem nomine vocatus est, et quidem, sive de hoc in Sacra Scriptura, sive in Ecclesiae traditione mentio fiat. Revera, maior est Patriarcha Iosepho qui, in Aegyptum venditus, huic populo alimenta servavit; noster enim Ioseph pater fuit Iesu, qui est omnium fidelium caput eique ad vitam necessaria providus subministravit; castitatis quoque et fidelitatis laude praeeminet, quia coniux simul et virgo cum esset, virginum Regis Reginaeque custos exstitit. Nec obstat quod Iosepho illi laus ista tribuitur [5]: *Nemo natus est ut Ioseph;* nam verba ista argumentum nostrum magis roborant quam infir-

1. Luc., II, 41. — 2. Ibid., II, 5. — 3. Matth., II, 14. — 4. Ibid., I, 19. — 5. Eccles., XLIX, 16.

ment : cum enim vetus ille Ioseph novissimi Iosephi figura exstiterit, figura autem in gratiam figurati cedat, ex eo quod nemo natus sit ut Ioseph Aegypti pro-rex populi sui conservator, inferri a fortiori potest neminem natum esse ut Iosephum sacrae Familiae custodem, qui tantum munus exercuit, ut Salvatoris esset servator, tantaeque celsitudinis, ut ei Deus ipse subditus esset.

Maior quoque praedicandus est Iosepho ab Arimathaea, nobili illo decurione, qui corpus Iesu audacter petiit a Pilato, illudque in monumento deposuit ; non enim ad horam tantum, sed diuturno tempore Dominum suum contra adversariorum odia fortiter, sibi haud parcens, custodivit, ita quod ab aliquibus auctoribus, ut Carthagena [1], martyrii aureola dignus censeatur.

Maior denique praedicandus est Iosepho illo, Barsaba vocato, qui in Actis Apostolorum [2] *iustus* nominatur, tantaeque virtutis vir exstitit, ut cum Matthia ad apostolatus officium proponeretur, et ut traditur, Christi fidem disseminarit : quanto enim praestat persona Christi illius doctrina, tanto dignitate eius qui Evangelium praedicat maior est illius dignitas qui, patris munere fungens, Christum a praematuro Herodis gladio illaesum servavit.

8. — S. Ioseph comparatus Ioanni Baptistae et apostolis. — Nec desunt qui cum Carthagena [3], Cornelio a Lapide [4], Suarez [5], aliisque S. Iosephum nulli post Beatissimam Virginem secundum in merito et gratia et consequenter in gloria, praedicant : ratione freti non modo illius intimae cum Christo coniunctionis excelsique officii, sed potissime quia cum filius debeat amare parentem, Christus, quem alibi diximus ab hac naturali lege non fuisse exemptum, intensiores amoris affectus in patriarcham S. Ioseph habuit ; amor autem Dei effectivus est, reddens eum quam amat gratia et sanctitate meliorem.

Cui minime obstat quod Dominus Noster de Baptista praedicavit [6] : *Non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista ;* nam, aut verba ista intelligenda sunt de comparatione facienda inter Baptistam et prophetas sanctosve *Veteris Testamenti*, ut ex contextu erui potest, unde sensus esset non surrexisse sub Lege

1. Lib. IV, Hom. 2. — 2. I, 23. — 3. Ibid., Hom. 8. — 4. In C. I Matth. — 5. T. II, in 3 P., sect. 1. — 6. Matth., XI, 11.

ullum prophetam aut ullum sanctum talem, qualis fuit Praecursor, licet postea aliqui maiores surrexerint[1]; aut sensus est tunc quidem nullum, praeter ipsummet Christum et Beatissimam Virginem, Iosepho iam defuncto, fuisse maiorem Ioanne Baptista in terra, licet minimus homo vel angelus cum Deo extra viam finaliter coniunctus, esset Ioanne maior, unde Christus statim subdit[2]: *Qui autem minor est in regno coelorum, maior est illo.*

Cum hoc tamen utique stat apostolos, per respectum ad fidelium communitatem, primum gradum, fundamenti ad instar[3], obtinere, quo sensu S. Anselmus ait[4]: *Maius ministerium non fuit quam apostolorum;* quod iam Paulus expresserat, dicens[5]: *Et quosdam posuit Deus in Ecclesia primum apostolos;* unde S. Ioseph apostolis in liturgia non praeponitur; nam eius dignitas non ex gradu hierarchico, sed per respectum ad Christum, cuius est pater, et per respectum ad illius Matrem, cuius est sponsus, dimetienda est.

9. — Notandum. — Attamen, quantumvis S. Ioseph aliis sanctis in gratia supereminecat, non propterea adserendum est, ut quidam existimarunt, illum fuisse ab originali peccato immunem: hoc enim privilegium illi soli reservabatur, quae de suis purissimis sanguinibus corpus Verbi formatura erat: potest tamen sustineri, nisi aliud Ecclesia doceat, illum fuisse in utero matris sanctificatum, omnique actuali culpa, etiam veniali caruisse: si enim hoc aliquibus viris propter munus sibi collatum divinitus concessum fuisse agnoscitur, multo magis agnoscendum videbitur in sancto Ioseph, cuius ministerium ad ordinem unionis hypostaticae quodammodo attingebat, et qui huius officii ratione continua familiaritate cum Verbo Incarnatato, in quo ipsa sanctitatis essentia consistit, utebatur.

Porro, cum summa gratiarum S. Ioseph ex eius cum Deipara desponsatione primitus repeti debeat, haud pigebit paulisper immorari circa huius desponsationis tempus[6].

1. Cf. S. Hieronym. in h. l., et S. August. Contra Adv. leg., I, 5. — 2. Ibid. — 3. Eph., II, 20. — 4. In Cap. III Matth. — 5. 1 Cor., XII, 28. — 6. Florescentis virgae miraculum, quo S. Ioseph in Virginis sponsum divinitus designatus fuisse traditur, quod in vetusta S. Mariae Servorum Ecclesia Viterbii, opera Laurentii de Viterbo, pictum cernitur, a criticorum impugnationibus ita vindicat Prof. Ballerini (Difesa della vergi-

10.— Quaestio I. — *Qua aetate S. Ioseph B. Virgini nupsit ?*

Censet S. Epiphanius[1], quem plures sequuntur auctores, S. Ioseph dum Mariae copulatus fuit, senem octoginta annorum et ultra fuisse, quod recentiores quidam ex imaginibus sancti Patriarchae, quae passim in vulgus circumferuntur, confirmare nituntur. At nobis magis arridet sententia, quae et communior est, et iuxta Suarezium[2] certa, qua docetur Iosephum non fuisse senem cum Virgini desponsatus fuit, sed virum aetate florentem, scilicet circa triginta vel ad summum quadraginta annos.

Quod et suadet ratio. Si enim hac de causa divinitus dispositum est ut Mariae nuberet, nempe ut huius, divinique illius partus honor servaretur illaesus, necnon ut utrique de temporalibus provideretur, profecto conclusio prodit Iosephum in ea aetate debuisse esse constitutum, in qua et partus ei adscribi, et ipsemet familiam suo opere alere, longasque peregrinationes sustinere posset ; ut ita in fovenda, educandaque divina prole Deiparae praesidio esset et solatio.

Accedit quod in isto omnium dignissimo et nobilissimo matrimonio, aequa servanda erat proportio, ne videlicet puellula seni decrepito, quod hominum mores tanquam ridiculum habent, in matrimonium traderetur. Huc faciunt praeclara Isaiae[3] verba : *Habitabit enim iuvenis cum virgine, et gaudebit sponsus super sponsam,* quibus nedum plenitudo gratiae Novae Legi reservanda innuitur, qua castitatis virtus etiam calente aetate florescit, verum etiam speciale Mariae cum S. Ioseph coniugium adumbratur, in quo totalis carentia commercii carnalis nihil abstulit de illius veritate ; unde Lyranus praefata verba ita exponit: *Habitabit iuvenis cum virgine caste et sancte, sicut Maria cum Ioseph.*

nità di S. Giuseppe. La Scuola Cattol. di Milano, Ser. II. Anno. III. Vol. VI, pp. 443, 444.) : *Nè so perchè a molti non garba, veder affidata alla sorte la scelta dello sposo di Maria ed il miracolo della verga fiorita con cui si decide la sorte: quasichè lo sposalizio stesso di Maria con Giuseppe non fosse già un miracolo nel suo insieme, o Dio non avesse mai usato manifestare la sua volontà per mezzo della sorte. Non è forse stato per mezzo della sorte che S. Mattia fu annoverato fra gli Apostoli ? E non fu per la verga fiorita che venne assicurato il sacerdozio ad Aronne?* Quem elegero, *disse il Signore,* germinabit virga eius (Num., XVII). — 1. Haer., LXXVIII. — 2. T. II, in 3 P. Dist. VII, sect. 3. — 3. LXII, 5.

Denique S. Ioseph iuvenem fuisse cum Deiparae nupsit, omnes fere Ecclesiae Patres Doctoresque sentire dici possunt qui, ad illud matrimonium respicientes, tradunt illum, non secus ac Beatam Virginem, castitatis votum emisisse: hoc autem absonum foret, si Ioseph senio confectus fuisset et deiectis grandaeva aetate viribus; siquidem, ut ait sanctus Basilius[1], *temperantia quae est in senectute, non tam virtus temperantiae, quam libidinis et incontinentiae quaedam est imbecillitas* [2].

11. — Solvuntur obiectiones. — Quod attinet ad rationem in contrarium, ex eo depromptam quod in picturis S. Ioseph tanquam senex repraesentari soleat, imprimis advertimus huius argumenti vim valde debilem esse; pictoribus enim atque poëtis omnia etiam in rebus ad fidem spectantibus, fato non satis lugendo, licere videntur. Deinde, potest et ratio adsignari cur S. Ioseph sic tanquam senex repraesentetur, videlicet vel ut ostendatur illum fuisse maturae immo consummatae virtutis, vel melius propter quamdam decentiam, morumque honestatem, ad depellendam, ut ait B. Canisius[3], *rei amatoriae et coniugalis congressus suspicionem*[4]; quanquam pluribus in locis etiam in iuvenili aetate pingi soleat.

Nec propius ad veritatem accedunt, quibus videtur propter incontinentiae periculum sanctum Ioseph in provectiori aetate Mariae coniunctum fuisse; siquidem isti indigna prorsus, nedum de tanto viro, sed etiam de divina gratia sentiunt, quae profecto illi deesse non potuit, quem Deus dignum fecerat ut ad tantum honorem eveheretur. Aliunde, nec ipsa senectus est semper efficax incontinentiae remedium; nam, ut ait Augustinus[5], *aliquando deficiente corpore, animi libido non deest; contra vero dicere possumus, gratia Dei iuvante, etiam corpore vigente, et animi et corporis puritatem adesse.*

Denique, facile explodi potest quod aliqui ex sancta Birgitta [6] adducunt, nempe S. Ioseph, Christo nascente, senem fuisse: non

1. Orat. VIII, de Temper. — 2. Ven. Maria d'Agreda (Mistica Città di Dio, ed., Torino, 1881. Traduz. it. del Cereseto, vol. V, n. 752), scribit S. Ioseph, cum Mariae nupsit, aetatis fuisse triginta trium annorum, Beatam Virginem autem quatuordecim annos complevisse. — 3. De Corrupt. Verbi Dei, l. II, c. XIII. — 4. Cf. Suarez, in 3. P., Disp. VII, sect. III, n. 5. — 5. L. XIV, de Civ. Dei, c. 16. — 6. L. VII, Revel., c. 21.

enim sanctorum revelationes, etiam ab Ecclesia approbatae, de fide catholica sunt tenendae, nisi expresse et distinctim fuerint definitae et ad credendum fide divina propositae : unde in aliquo eis refragari possumus, sicut revera refragandum est ei quod eadem sancta dicit, nempe Beatam Virginem non fuisse praevisam ab aeterno sedere supra omnes creaturas[1], aut eam ex magnitudine doloris ex Christi passione concepti a sensibus abductam fuisse [2].

12. — Quaestio II. — *Cuiusnam aetatis erat B. V., cum S. Iosepho nupsit?*

Quod autem ad Virginis aetatem spectat, probabilius, cum Suarez[3], aetas quatuordecim annorum potest adsignari, ita quod Virgo, dum trimula esset, in Templo fuerit oblata, ibique undecim annis manserit, post quos sancto Ioseph in nuptias fuerit tradita. Ratio autem adduci potest consuetudo Legis Veteris, nuptias si nihil obstaret, non differendi, ne videlicet puella supermatura fieret : atqui nullum in hoc casu impedimentum aderat, immo specialis ratio adesse videbatur cur matrimonium istud accelerandum foret, nempe ne Incarnationis opus, tot Prophetarum, Patriarcharumque suspiriis exoptatum, diutius differretur.

13. — S. Iosephi officium in Christi circumcisione. — Quid erga sponsam suam Beatam Virginem, quid erga puerum Iesum, cuius ille pater dictus est, praestiterit S. Ioseph, divina Scriptura, licet admodum breviter, commemorat, de quo quidem satis actum est articulo praecedenti ; at id unum tacendum non videtur, de quo quidem sacer textus silet, nempe probabilius, cum Suarez[4], retinendum esse S. Ioseph dominicae circumcisionis ministrum exstitisse.

Revera, hoc imprimis tuto decerni posse videtur, nempe nonnisi erronee credi et a pictoribus proponi Christum in Templo, et quidem a summo Sacerdote circumcisum fuisse : cum enim Christus post dies octo fuerit circumcisus, parentes autem Iesu nonnisi post quadraginta dies, spatium videlicet pro purgatione adsignatum, Hierosolymam se contulerint, iuxta illud [5] : *Postquam impleti sunt dies purgationis eius secundum legem Moysi, tulerunt illum in*

1. Ibid., c. 25, — 2. Ibid., l. IV, c. 70. — 3. In 3 P. Disp. VII. Sect III, n. 5. — 4. Loc. cit., Disp. XV, sect. 1. — 5. Luc., II, 22.

Ierusalem, ut sisterent cum Domino, — hinc sequitur quod nec in Templo, nec a summo Sacerdote Christus circumcisus fuerit.

Porro, quod a S. Ioseph id muneris fuerit praestitum, ex eo suaderi potest quod, teste sancto Cypriano[1], eadem lege Israëlitis praecipiebatur et masculos circumcidere, et simul in sacramenti collatione nomen eis imponere; unde etiam Christo, quando circumcisus fuit, simul quoque nomen impositum est, iuxta illud[2]: *Postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer, vocatum est nomen eius Iesus.* Atqui S. Iosepho divinitus demandata fuit cura nomen Iesu imponendi: ei enim dictum est[3]: *Et vocabis nomen eius Iesum.* Unde concludere licet, ab eo istud officium adimpletum fuisse: quocirca S. Ephrem Syrus[4] ait: *Si non erat vera caro, quem ergo Ioseph circumcidit?*

Nec dicatur circumcisionis ritum a summo Sacerdote peragi debuisse: nam circumcidere non erat officium sacerdotale vel leviticum, ut patet ex pluribus Sacrae Scripturae locis, in quibus exhibetur a quovis indifferenter fuisse peracta. Sic Abraham[5] Ismaëlem, vernaculosque, itemque[6] Isaacum, et pariter Iosue[7] filios Israël circumcidit; immo et mulieres interdum hoc munus implebant, sicut mulieres Machabaeorum[8], quae propterea a rege Antiocho de muro deiectae sunt. Hucusque igitur et Beata Virgo Filium circumcidere potuisset, a quo tamen abstinuit, cum non sibi, sed Ioseph munus nomen imponendi demandatum fuerat.

14. — Quaestio III. — *Quonam tempore obiit S. Ioseph?*

Quantum ad tempus obitus Beati Ioseph, silente sacro Textu, non una est Scriptorum sententia.

S. Epiphanius[9] existimat illum post duodecimum Christi annum e vivis excessisse, cuius tamen ratio deprompta ex eo quod Ioseph non recenseatur inter cognatos Christi illum videre cupientes, aliud non probat, nisi quod cum Christus vitam publicam ageret, iam ille obierat.

Attamen, licet tempus obitus S. Ioseph praecise determinari

1. L. de Cardin. Christi Operibus. — 2. Luc., II, 21. — 3. Matth., I, 21. — 4. In Orat. de Transfig. — 5. Gen., XVII, 23. — 6. Ibid., XXI, 4. — 7. Cap. V, 3. — 8. 2 Machab., VI. — 9. Haeres., LXXVIII.

non valeat, tamen ex iis quae in Sacra Scriptura traduntur, approximative coniici potest.

Imprimis certum esse debet eum ante annum Christi duodecimum nondum obiisse, cum referatur eum amisisse, et post triduum rursus invenisse in Templo sedentem in medio doctorum. Pariter dici cum veritate potest eum tempore mortis Christi iam obiisse; secus, ut advertit Epiphanius, Redemptor Matrem suam non Ioannis, sed Iosephi curae reliquisset; qui etiam, tanquam fidelissimus Christi custos eius passioni adfuisset, crucique adstitisset : unde tanquam certum poni potest Iosephum, Christo moriente, non amplius in vivis fuisse. Potest etiam coniici illum iam obiisse, cum Christus ad nuptias Canae invitatus fuit : si enim vivus tunc fuisset, invitatus et ipse, non secus ac eius vera sponsa Maria, fuisset.

Ergo, restat ut dicatur S. Iosephum ante vitam Christi publicam iam mortuum fuisse; et probabiliter cum Cedreno[1], S. Bonaventura[2] aliisque sustineri potest illum in vivis fuisse usque ad baptismum Christi : tunc enim cessabat illius missio quae erat ut Christo, tempore vitae solitariae adsisteret, et ut ipsi Verbum incarnatum, quod non venerat *ministrari sed ministrare*[3], subditus esset. — At, si quem magis delectat sententia de S. Iosephi obitu nonnisi post celebratas Canae nuptias, libenter et nos suffragabimur, hac de causa, quod sic matrimonium S. Ioseph cum Maria, suscepto antea baptismi sacramento, Novae Legis sacramentum evadere potuerit, sicque collatum fuerit utrique coniugi gratiae augmentum ex opere operato[4].

15. — S. Iosephi resurrectio. — Ast, et hoc quoque adiecisse iuvabit, nempe S. Iosephum de eorum numero fuisse de quibus loquitur Matthaeus[5] : *Multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt, et exeuntes de monumentis, post resurrectionem eius* (Christi), *venerunt in sanctam civitatem, et apparuerunt multis*. Quae tamen verba Angelicus[6] vult esse dicta per anticipationem, sicut in pluribus locis solet contingere, ita quod referri debeant ad tempus resurrectionis Christi, eo quod nullus vera resur-

1. In Compendio Hist. — 2. L. de Vita Christi, c. 17. — 3. Matth., XX, 28. — 4. Cf. supra, art. 5, n. 8. — 5. XXVII, 52, 53. — 6. Comment. in h. l., et 4, Dist. XLIII, Quaest. I, art. 3, Quaest. IV, ad 3^m.

rectione ante Christum, qui est *primitiae dormientium*[1], unquam resurrexerit; quanquam aliqui etiam ante Christi resurrectionem suscitati fuerint, iterum tamen morituri, ut patet de Lazaro[2].

Re quidem vera, probabilius cum eodem sancto Thoma[3], Hieronymo, aliisque, retineri potest horum sanctorum resurrectionem veram absolutamque fuisse, ita quod non essent amplius morituri, quod patet ex eo quod ista resurrectio ordinabatur ad testificationem et ornamentum resurrectionis Christi, et ad fundandam ipsammet doctrinam de mortuorum finali resurrectione; ad hoc autem obtinendum non modo requirebatur ut illi resurgerent, sed etiam ut coelum cum suis corporibus, praeeunte Christo, conscenderent, non amplius mortem experituri. Quae quidem sententia, licet Augustino minime arrideat[4], magni tamen nominis Doctorum auctoritate fulcitur, quos inter satis erit adduxisse Origenem[5], Clementem Alexandrinum[6], Cornelium a Lapide[7], aliosque, quos nominatim recensuisse longius foret; nec Angelicus Doctor eam in tertia parte Summae Theologicae[8] retractasse dicendus est, licet Augustini rationibus quoddam auctoritatis pondus non deneget.

Contendimus igitur cum Suarezio[9] aliisque auctoribus bene multis, S. Iosephum inter illos sanctos fuisse quos Christus resurgens ad immortalem vitam revocavit, et in coelum secum gloriose perduxit; nec hoc absque ratione dicitur, cum ille a Christo specialissimo amore fuerit dilectus. Quocirca doctissimus Gerson[10] verba S. Pauli[11] : *Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos*, exponit potissime de Beata Virgine, quae de resurrectione accepit, praeter Christum Unigenitum suum, etiam castissimum sponsum S. Ioseph. Qua in re refert Bernardinus de Bustis[12] quod cum S. Bernardinus Senensis Paduae de S. Ioseph concionem habens, exclamaret : *Cum anima et corpore S. Ioseph est gloriosus in coelis*, statim super illius caput crux aurea resplen-

1. Cor., XV, 20. — 2. Io., XI. — 3. Locis prox. cit. — 4. Cf. Ep. ad Evodium, quae est. 99. — 5. Super Ep. ad Rom., c. 1. — 6. L. VI, Stromat. — 7. In Cap. XXVII Matth. — 8. Quaest., LIII, art. 3, ad 2^m. — 9. In 3. P. Disp. VIII, Sect. II. — 10. Serm. de Nativ. B. V. — 11. Hebr., XI, 35. — 12. In 4 P., Serm. 14.

duit, quasi testimonium divinitus missum de veritate huius adsertionis[1].

16. — Patrocinium S. Ioseph. — Ex dictis sequitur, quod ad praxim haud modice confert, validissimum esse S. Ioseph patrocinium, nec illum in potentia clientibus suis succurrendi ulli, nisi sanctissimae Dei Genitrici secundum existere; quinimmo non dilfitemur sanctum Ioseph patronum universalem pro omnibus necessitatibus cum sancto Bernardino Senensi[2] vocitare, quod se frequenter expertam fuisse sancta Theresia dicere solebat.

Nam cum sanctorum patrocinii efficacia gradui eorum unionis cum Deo respondeat, seu consummatae charitatis, quae aliud non est, nisi gloria qua in coelis fruuntur, hinc logice inferri potest potentiam patrocinii S. Ioseph, post Beatam Virginem, summam esse, quippe quem superius diximus, in sanctitate et gratia, sola sua immaculata sponsa superari. Quocirca Summus Pontifex Pius IX[3] Patriarcham sanctum Ioseph universalis Ecclesiae patronum declaravit, et Leo XIII[4] iussit ut mense octobri, post Sanctissimi Rosarii recitationem, a se iam antea iniunctam, adderetur oratio specialis ad S. Iosephum[5].

Hinc merito quoque a sacris concionatoribus verba ista Geneseos[6] : *Ite ad Ioseph*, ad castissimum Deiparae sponsum, Iesuque

1. Quapropter, relinquendus hac in re est Alighierius, dum solum Christum cum Beata eius Matre in coelum cum corpore conscendisse tradit, quod sibi, de S. Ioannis Evangelistae immortalitate, iuxta ea quae dixerat Christus (Io., XXI, 22) cunctanti, ab hoc sancto dici fingit (*Parad.*, Cant. XXV, vers. 122, sqq.) :

« ... *Perchè t'abbagli*
Per veder cosa, che qui non ha loco?
In terra è terra il mio corpo, e saragli
Tanto con gli altri, che 'l numero nostro
Con l'eterno proposito s'aggnagli.
Con le due stole nel beato chiostro
Son le duo luci sole che saliro :
E questo apporterai nel mondo vostro. »

Caeterum, S. Ioannem iam resurrexisse probabiliter retineri posse, supra (p. 258) diximus. — 2. Serm. XII, p. 2. — 3. Die 8 dec. 1870. — 4. Ep. Encycl., 15 Aug. 1889. — 5. Vide Raccolta di Orazioni, ecc. Roma, 1898, p. 409. Circa cultum S. Iosephi, egregium commentum : *De cultu S. Ioseph sponsi Mariae et Iesu parentis, amplificando*, Diss. theol. auctore C. M., S. Theol. Prof. Parisiis, 1888. — 6. XLI, 56.

putativum patrem, referri solent : cum enim vetus ille Ioseph sponsi Mariae figura existeret, figuratum autem figurae semper praeemineat, hinc a fortiori potentia omnibus necessitatibus providendi, quae verbis illis significatur, novissimo Iosepho attribuenda est, qui Verbo Incarnato necessaria vitae magnis suis laboribus subministravit, nec illius petitioni quidquam Deus denegare potest qui, dum in terris degeret, illi voluntarie obedivit.

Merito, ait S. Bernardinus Senensis[1] de Sponso Deiparae, *figuratur per illum patriarcham Ioseph, qui populis frumenta servavit. Sed et hic illum praecellit, quia non solum Aegyptiis panem corporalis vitae, sed omnibus electis panem de coelo, qui coelestem vitam tribuit, cum multa solertia enutrivit.* Ex quo concludit[2] : *Profecto, dubitandum non est quod Christus familiaritatem, reverentiam, atque sublimissimam dignitatem, quam illi exhibuit dum ageret in humanis, tanquam filius patri suo, in coelis utique non negavit, quin potius complevit et consummavit... Memento igitur nostri, beate Ioseph, et tuae orationis suffragio apud tuum putativum Filium intercede; sed et beatissimam Virginem sponsam tuam nobis propitiam redde, quae Mater est eius qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat per infinita saecula saeculorum. Amen.*

ARTICULUS VII. — *De virginitate S. Ioseph.*

1. — Errores. — Dupliciter contra virginitatem sponsi Deiparae aliqui offenderunt. Alii enim posuerunt eos, qui in Evangelio fratres Domini vocantur, Iosephi liberos fuisse, ipsi ex Deipara, post Christum in virginitate natum, genitos. Sed hoc ad Helvidianam haeresim pertinet, iam inde a saeculo quarto grassantem; quam postea saeculo septimo Hispani quidam resuscitarunt, contra quos pugnavit S. Ildephonsus, archiepiscopus Toletanus. Hunc autem errorem Novatores saeculi decimi sexti, praesertim Calviniani plures, avide susceperunt, licet Calvinus ipse Helvidium ignorantiae accusaverit[3].

1. Serm. I. de S. Ioseph. — 2. Ibid. — 3. Vide Auguste Nicolas, La Vierge Marie et le Plan divin, t. II, pp. 180, 181. Paris, 1886.

Alii autem, eosdem fratres Domini Iosepho, non quidem ex Deipara, sed ex praevia quadam uxore adscribunt, ita ut hac defuncta, S. Ioseph, qua bigamus, matrimonium cum Deipara contraxisset, et cum ea caste vixisset. Quae sententia ita exprimitur in protoevangelio Jacobi[1] : *Ultimam autem virgam accepit Ioseph, et ecce columba exiit de virga, et volavit in caput Ioseph. Et dixit sacerdos Iosepho : Tu es sorte divina electus, ut accipias Virginem Domini in custodiam apud te. Et contradixit Ioseph, dicens : Filios habeo et sum senex, ipsa autem est iuvencula : unde timeo ne forte ridiculus fiam filiis Israël.* — Hac auctoritate moti, eidem sententiae suffragari videntur, inter Graecos, Origines[2], S. Epiphanius[3], necnon Menologium S. Basilii[4]. Inter Latinos autem eam tradunt S. Hilarius[5], S. Ambrosius[6], aliique[7].

Igitur, contra *primos* erit vindicanda S. Ioseph, virginitas post Christi nativitatem : contra *secundos* eius virginitas ante eius cum Deipara matrimonium; quibus *tertio* loco thesis generaliter proponetur quod S. Ioseph simpliciter virgo fuerit.

2. — PROP. — S. Ioseph nunquam carnaliter cognovit Deiparam Virginem.

Propositio ista est simpliciter *de fide* tenenda ; immediate enim resultat ex dogmate de perpetua virginitate B. Virginis, quod supra exposuimus. *Confirmatur* autem ex hoc Ezechielis[8] : *Porta haec clausa erit, non aperietur, et vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israël ingressus est per eam, eritque clausa principi ;* quae verba, etsi in proprio sensu referantur ad portam orientalem Templi salomonici, tamen, secundum communem Patrum interpretationem, allegorice referuntur ad virginalem Deiparae uterum, qui soli supremo principi pervius fuit.

Caeterum, qualem deberemus credere fuisse Iosephum, si postquam coelestis conceptus rationem ab angelo didicisset, et supra humanum modum editum divinum partum vidisset, Verbi incarnati Matrem tangere carnaliter ausus fuisset? Sane illi soli illud

1. Num., IX, p. 88. Edit. Hamb. Cf. Trombell., h. l., p. 1, Diss. X. — 2. In Matth., XIII. — 3. Haeres., LXXVIII. Cf. Haer., XXVIII et LI. — 4. Ad diem 23 oct. — 5. In Cap. I Matth. — 6. De Instit. Virg., c. 6. — 7. Vide Cartagenam, t. IV, Homil. 3, n. 9. — 8. XLIV, 2.

fingendi licentia dabitur, qui omnis, etiam naturalis, reverentiae sensus in humanam dignitatem expers exstiterit.

3. — Solvitur difficultas. — Nec difficile est solvere difficultatem quae moveri solet ex hoc[1] : *Antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto*, ex quo inferri videretur eos, scilicet Iosephum et Mariam aliquando convenisse. Nam, τὸ *antequam* non positive, ad innuendam existentiam rei post tempus assignatum, sed mere negative sumendum est, ad excludendam simpliciter conventionem, ut exponit S. Hieronymus[2] : *Quod autem dicitur : antequam convenirent, non sequitur quod postea convenerint; sed Scriptura quod factum non sit ostendit.* Praeterea, ut observat Grotius[3], hic modus rem exprimendi consuetus erat penes Iudaeos, ut videre est ex similibus locis[4] ; unde intentio evangelistae est tantum illud manifestare quod usque ad illud tempus locum habuerat, non curando de eo quod postea evenire potuerit.

Nec aliter sumenda est vox *primogenitus* quae Christo tribuitur in hoc loco[5] : *Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum;* quo minime significatur, ut explicat idem Grotius[6], quod aliquis successerit, sed tantum quod alius non praecesserit, sicut in hoc loco Virgilii[7] :

Troiae qui primus ab oris.

Nec hoc sine causa positum est, sed ut significaretur Christo dignitatem et privilegia competere, quae semper, etiam ante legem mosaïcam, primogenitis tribuebantur, sive filii unici essent, sive natu minores haberentur.

Confirmatur.— *Si non est primogenitus,* ait S. Thomas[8], *nisi quem sequuntur fratres, tamdiu sacerdotibus secundum legem primogenita non debentur, quamdiu et alia non fuerint procreata, quod patet esse falsum, cum intra unum mensem primogenita redimi mandentur secundum legem.*

1. Matth., I, 18. — 2. L. I, Commentar. in cap. I, Matth. — 3. Annot. in Matth., Oper. theol., t. II, vol. I, p. 15. — 4. V. gr. Gen., XLIX, 10 ; 1 Reg., XV, 35 ; Ibid., 2, VI, 23 ; Iob, XXVII, 5. — 5. Matth., I, 25. — 6. Loc. cit. — 7. Aeneid., I. — 8. 3, Quaest. XXVIII, art. 3, ad 4^m.

4. — PROP. II. — S. Ioseph non ut bigamus Deiparam in matrimonium duxit.

Haec est unanimis hodie sententia, quae theologice certissima, imo tanquam catholica est habenda, et multiplici Patrum calculo firmatur. Sic S. Hieronymus, Helvidium redarguens, ait[1] : *Tu dicis Mariam virginem non permansisse : ego mihi plus vindico, etiam ipsum Ioseph virginem fuisse per Mariam, ut ex virginali coniugio virgo filius nasceretur. Si enim in virum sanctum fornicatio non cadit, et aliam eum uxorem habuisse non scribitur, Mariae autem, quam putatus est habuisse, custos potius fuit quam maritus, relinquitur eum virginem mansisse cum Maria, qui pater Domini meruit appellari.*

Pariter S. Augustinus[2] : *Habe ergo Ioseph, cum Maria coniuge tua, communem virginitatem membrorum, quia de virgineis membris virtus nascitur angelorum. Sit Maria Mater Christi in carne sua virginitate servata : sis autem et tu pater Christi cura castitatis et honorificentia virginitatis... Gaude, Ioseph, virginitate Mariae, qui solus meruisti virginalem affectum possidere coniugii ; quia per meritum virginitatis ita separatus es a concubitu uxoris, ut pater dicaris Salvatoris.*

Quibus consonat S. Petrus Damianus[3] : *Numquid ignoras Dei Filium adeo carnis elegisse munditiam, ut ne quidem pudicitia coniugali, sed de clausula potius incarnatus sit virginali? Et ne hoc sufficere videatur, ut tantummodo virgo sit mater, Ecclesiae fides est ut virgo fuerit et is qui simulatus est pater*[4].

5. — Prob. ratione theol. — α) *Ex parte Christi.* Cum Dominus ita virginitatem dilexerit, ut et de virgine Matre nasci voluerit, et ipsemet virgo iugiter permanere, profecto haud credendus est patrem sibi nutritium et putativum admittere voluisse, nisi quem virginalis flos exornaret.

1. Adv. Helvid., cf. Matth., c. XII. — 2. Serm. XIV, de Nativ. — 3. De Coelib. Sacerd., c. 3. — 4. Cf. S. Anselm., in cc, XII et XIII Matth. et ad Gal., I ; Rupert., l. II, in Cantic. ; S. Bernard., Serm. de Nativ. Christi ; S. Bernardin. Sen. T. III, in Serm. de S. Ioseph. ; Baronium t. I, Appar. ad Ann. Eccl., nn. 61-69 ; Suarez, t. II, in 3 p. Quaest. XXVIII, art. 1 ; etc.

β) *Ex parte B. Virginis.* Fide constat Deiparam ante partum, in partu, et post partum virginem permansisse : cum autem simile simili gaudet, ideo ipsi sponsus dari debuit non bigamus, sed virgo. Accedit quod S. Ioseph datus fuit tanquam adiutorium B. Virgini et custos illius virginitatis; ergo, sicut Christus moriens non alteri quam virgini Matrem suam commendavit, ita etiam non alterum quam virginem tanquam sponsum Deus ipsi providere debuit. *Sicut decuit*, ait Gersonius[1], *ut Maria tanta puritate niteret, qua sub Deo maior nequit intelligi, ita decuit ut S. Iosephus tanta polleat praerogativa, qua similitudinem et gratiam exprimeret talis sponsi ad talem sponsam.*

γ) *Ex parte S. Iosephi.* Certe haud leviter minueret S. Patriarchae Iosephi nobilitatem et dignitatem ista, praeter Christum, filiorum relatio, qua ad conditionem communium hominum reduceretur, imo infra illam quodammodo deprimeretur, cum alterius uxoris virum S. Paulus indignum iudicet qui gregis Christi pastor existat[2]. Praeterea, si S. Ioseph liberos ex praecedente uxore habuisset, necessario eius amor, eiusque cura et sollicitudo divisae fuissent, nec potuisset se totum Christi et Virginis mancipio dedicare. Unde et Ecclesia sapientissime providit ut sui ministri a nuptiis abstineant, quo liberius rebus divinis vacare possint.

Quapropter, reiicienda prorsus est opinio quod S. Ioseph, ante suum cum Deipara matrimonium, alios liberos habuerit[3].

6. — Solvuntur difficultates. — Porro, ad auctoritates quibus adversarii moventur, facillimo negotio respondetur, imprimis, protoevangelium illud Iacobi, ex cuius narratione citati Patres adducti sunt ad ponendum S. Iosephum fuisse biganum, inter apocrypha habendum esse, ut monent summi Pontifices Innocentius I[4] et Gelasius[5]. Huiusmodi libri apocryphi non solum anonymi aut supposititii sunt, sed etiam multis anilibus sunt consuti fabulis, imo plures ex ipsis aut ab haereticis conscripti sunt, aut

1. Serm. de Nativ. — 2. 1 Tim., III, 1; Tit., I, 6.— 3. Vide egregium artic. Sac. Prof. Ballerini : *In difesa della verginità di S. Giuseppe.* La Scuola catt. e la Scienza ital., Fasc. di nov. e dic., 1893, pp. 426, sgg. — 4. Ep. 3 ad Exuper. — 5. In Constit. rom. tit. de Script. apocryphis.

haereticorum manibus adulterati[1]. Unde scribit S. Hieronymus[2]: *Quidam fratres Domini de alia uxore Ioseph filios suspicantur, sequentes deliramenta apocryphorum*[3].

Praeterea, plures ex Patribus ita locuti sunt tantummodo ex opinione adversariorum, scilicet Iudaeorum aut Gentilium, non autem ex propria opinione; quod si qui hanc sententiam tanquam suam proposuerint, id fecerunt ut faciliori via Deiparae virginitatem post partum defenderent, et sic minime ut testes traditionis catholicae[4]. At non erat necessarium recurrere ad hanc explicationem : quandoquidem non erat necesse ut illi, qui fratres Domini in Evangelio dicuntur, essent aut Mariae aut Iosephi filii, ut tali appellatione donarentur, ut mox constabit, cum declarabitur qua ratione aliqui in Sacra Scriptura fratres Domini appellantur.

7. — Quaestio I. — *Quinam in Sacra Scriptura appellantur fratres Domini ?*

Resp. Isti continentur hoc loco[5] : *Nonne hic est fabri filius? Nonne Mater eius dicitur Maria; et fratres eius Iacobus et Ioseph, et Simon et Iudas?* Porro *Iacobus*, qui primus hic ponitur, est Iacobus *minor;* nam Iacobus *maior* erat filius Zebedaei[6], et fratrem habebat Ioannem; ille autem Iacobus minor alibi[7] dicitur filius Alphaei seu Cleophae, et Mariae[8]. Secundus autem, qui vocatur *Ioseph*, est prioris, sive Iacobi minoris frater[9], cuius etiam mentio fit in Actibus Apostolorum[10], qui etiam vocabatur Barsabas, et in electione cum Matthia fuit, et propter insignem vitae san-

1. *The apocryphal works so common in the first ages of the Church, besides being anonymous or suppositious, were generally more or less overlaid with unreliable statements, and legendary fiction. Some of them were written by heretics, or were of an heretical tendency.* The Bl. Virgin in the Fathers of the first 6 centuries, by Thomas Livius, p. 352. London, 1893. — 2. In Matth., c. XII. — 3. Scribit etiam de ista sententia doct. Tillemont (Mémoires, etc., I, p. 74) : *Cette opinion vient originairement de quelques écrits apocryphes.* — 4. Sic S. Epiphanius (Haeres., LXXVIII, 7, 8) hanc opinionem deducit non ex traditione catholica, sed *iuxta consequentiam iudaicae traditionis* (Ibid., VII, 7, 8); qui praeterea fatetur se illam hausisse ex aprocrypho evangelio (l. cit.). — 5. Matth., XIII, 55. — 6. Ibid., X, 3. — 7. Marc., III, 18. Cf. Jo. XIX, 25 — 8. Ibid., XV, 40. — 9. Ibid. — 10. I, 23.

citatem cognominabatur iustus, aeque ac eius frater Iacobus. Tertius est *Simon*, non ille apostolus qui Cananaeus, et zelotes dicitur[1], sed ille quem Eusebius[2] Iacobo in episcopatu Hieresolymitano successisse scribit. Denique, quartus est *Iudas*, ad distinctionem Iudae Iscariotis proditoris, Thaddaeus nominatus, quod quidem idem significat ac nomen ipsum Iudas, scilicet *laus*, sive *confessio*[3].

8. — Quaestio II. — *Qua ratione praedicti vocantur fratres Christi?*

Respondeo, non alia de causa, nisi propter consanguinitatem cum Iesu, cuius consobrini erant. *Quidam*, ait S. Hieronymus[4], *fratres Domini de alia uxore Ioseph filios suspicantur; nos autem, sicut in libro quem contra Helvidium scripsimus, continetur, fratres Domini non filios Ioseph, sed consobrinos Salvatoris, Mariae liberos intelligimus materterae Domini, quae esse dicitur mater Iacobi minoris et Iosephi et Iudae, quos in alio Evangelii loco fratres Domini legimus appellatos: fratres autem consobrinos dici omnis Scriptura demonstrat.*

Revera, ut exponit Angelicus[5], quatuor modis in Scripturis fratres dicuntur: scilicet natura, gente, cognatione et affectu. Fratres autem Domini dicti sunt, non secundum naturam, quasi ex eadem matre nati, sed secundum cognationem, quasi consanguinei eius existentes, eo modo quo Loth, qui fuit filius Aran fratris Abraham, appellatur[6] Abrahami frater, et Laban, frater matris Iacob, eiusdem Iacobi frater dicitur[7]. Unde Theophilactus Hieronymo consentiens, ait[8] : *Solet Scriptura cognatos nominare fratres.*

9. — Confirmatur ex eo quod, in hypothesi quod praecitati fratres Christi essent filii Iosephi, illa Maria quae[9], dicitur fuisse mater Iacobi minoris, debuisset utique esse uxor Iosephi. Atqui praefata Maria tempore dominicae passionis adhuc in vivis erat,

1. Matth., X, 4. — 2. Hist. eccl., I. III, 10. — 3. Cf. Marc., VI, 3. — 4. Sup. cap. XII Matth., sup. illud: *Ecce Mater eius.* — 5. 3, Quaest. XXVIII, art. 3, ad 5^m^ — 6. Gen., XIII, 8.— 7. Ibid., XXVI, 15. — 8. In Io., XIX. — 9. Marc., XV, 40.

cum numeratur[1] inter devotas feminas quae passioni adstiterunt ; et sic S. Ioseph debuisset simul, per annos circiter triginta, duas uxores in vivis habere, quod aperte legi contradicit. Ergo illi qui dicuntur fratres Christi, eius tantum consanguinei erant[2], cum essent filii Alphaei seu Cleophae, qui ex traditione frater erat S. Ioseph. Quod autem Maria illa, quae Iacobi aliorumque mater dicitur, alia sit a Maria Matre Domini, ex hoc patet quod illa uxor Alphaei dicitur ; haec autem *in Evangelio non consuevit nominari, nisi cum cognominatione huius dignitatis, quod sit Mater Iesu,* ait S. Thomas[3]. Ulterius, si *fratres Domini* fuissent vere filii Iosephi, quomodo potuisset Iesus nominari[4] ὁ τοῦ τέκτονος υἱός? articulus enim ὁ pluralitatem excludit. Denique, si illi Iosephum patrem habuissent, quare nunquam cum eo recensentur, maxime cum Iosephum, utpote naturales eius filii, comitari debuissent, verbi gratia in Iudaeam, quo professurus cum Maria ascendit[5], aut in Aegyptum, quo fugiens se subduxit[6], aut denique Ierosolymam, quo pascha celebraturus pergere solebat[7] ?

Quocirca S. Anselmus[8] ait : *Fratres Domini non filii Beatae Mariae iuxta Helvidianum haereticum, nec filii Ioseph ex alia uxore iuxta quosdam sunt putandi, sed potius sunt filii eius Mariae quae dicitur mater Iacobi minoris et Iose et Iudae. — Ainsi s'évanouit,* ait Auguste Nicolas[9], *au jour de la science non moins qu'à celui de la foi, le nuage qu'on a tenté d'élever sur la perpétuelle virginité de la Mère de Dieu,* et consequenter S. Iosephi, de quo tamen adhuc generaliter demonstrandum est quod, sicut eius sponsa Maria, virgo et ipse in aevum permansit[10].

10. — PROP. III. — **S. Ioseph perfectam virginitatem perpetuo coluit.**

Adiicitur haec propositio, ut excludatur a sponso Deiparae omnis prorsus umbra violatae virginitatis, sive ante eius cum

1. Matth., XXVII, 56. — 2. Vide Sedlmayr, Theol. mar., Augustae-Vindelic., 1758, pp. 432, sqq. — 3. 3, Quaest. XXVIII, art. 3, ad 6^m. — 4. Matth., XIII, 55. — 5. Luc., II, 1, 4, 5. — 6. Matth., II, 14. — 7. Luc., II, 41. — 8. In cc. XII et XIII Matth., et in c. I, Gal. — 9. La Vierge Marie et le plan divin, t. II, Paris 1880, p. 182. — 10. Vide Cornely in suo Comment. in I Ep. S. Pauli ad Cor., p. 244. Lethielleux, Paris 1892.

castissima sponsa matrimonium, sive postea. Proponitur autem haec veritas a Ven. Beda[1] hisce verbis: *Non defuere qui Ioseph, virum semper Virginis Mariae, putarint ex alia uxore genuisse eos quos fratres Domini Scriptura appellat ; alii maiori perfidia alios ex ipsa Maria post natum Dominum generasse putarunt. Sed nos absque ullius scrupulo quaestionis scire et confiteri oportet, non tantum Beatam Dei genitricem, sed beatissimum castitatis eius testem atque custodem Ioseph ab omni prorsus actione coniugali mansisse immunem.* Et antea, S. Hieronymus[2] de sancto Ioseph iam scripserat quod *magis credendus est virgo permansisse, quia aliam uxorem habuisse non scribitur, et fornicatio in sanctum virum non cadit.*

11. — Prob. ratione theol. — Iuvat autem hic relegere praecipuas rationes quibus suadetur S. Ioseph perpetua virginitas.

Primo. S. Ioseph immediate ordinatus est ad ministerium praestandum circa humanitatem Christi, qui virginitatem instaurare venerat, et *pascitur inter lilia*[3].

Secundo. Patris aeterni vices quodammodo gerit in sacra Familia, angelorum etiam officium imitatus, ad quos proprie spectat virginitas.

Tertio. S. Ioseph primus in Novo Testamento *iustus*, id est virtute plenus praedicatur ; ergo virginitate, quae insignis virtus est, exornatus.

Quarto. Cum Deipara, quae virginum Regina est, diu vivere et communicare debuit ; quae si clientibus suis virginitatis donum a Deo impetrat, multo magis Sponsum suum plenitudine suae gratiae, sibi similem facere debuit. *Sicut decuit,* ait Angelicus[4], *ut Maria tanta puritate niteret, qua maior sub Deo nequit intelligi, sic beatissimus Ioseph fuit super omnes homines purus, similis Virginis gloriosae.*

Demum, si Matri suae Christus in cruce moriens non alium custodem relinquere voluit, nisi illum quem virginitatis flos exornabat, scilicet S. Ioannem, quanto magis credendus est illam in iuniori aetate constitutam, qua scilicet aetate maior adesse

1. Lib. II, in Marc., c. 33 ; cf. in cap. II, Io. — 2. L. Contra Helvid., c. 9. — 3. Cantic., II, 16. — 4. Serm. de Nativ. Virg.

posset suspicio inhonestatis, committere noluisse nisi viro probatae et consummatae virginitatis? *Nos credimus,* ait S. Thomas[1], *quod sicut Mater Iesu fuit virgo, sic et Ioseph, quia virgini virginem commendavit, et sicut in fine, sic etiam in principio.*

O heureux mariage, exclamat Auguste Nicolas[2], *dont la pudeur a été le lien, et dont la grâce de l'Esprit-Saint a été le voile, couvrant et ombrageant l'un et l'autre époux; dont la fin a été la tutelle du Christ et l'honneur de Marie; .., dont le nœud a été l'amour chaste dont brûlent les Anges dans les cieux, et dont sont embrasées en Dieu les Personnes divines!*

12. — Scholion. — Quinimmo, et hoc adiecisse non pigebit, quod supra[3] innuimus, nempe S. Iosephum virginitatem suam voto obfirmasse, licet de hoc, sicut etiam de Deiparae voto Scripturae sileant. Sic S. Thomas[4]: *Accepto sponso, secundum quod mores illius temporis exigebant, simul cum eo* (B. Virgo) *votum virginitatis emisit;* et[5]: *Post desponsationem ex communi voluntate simul cum Sponso suo votum virginitatis emisit*[6].

Revera, cum aptum ad custodiendam virginitatem Matris Dei medium foret ut Sponsus eius eamdem virtutem voto obfirmatam coleret, hinc divina Sapientia, quae media proportionata fini obtinendo adaptat, congrue disponere debuit ut S. Ioseph, non secus ac castissima eius Sponsa, virginitatis votum emitteret.

Hoc etiam suadet Virginis prudentia et iustitia. *Prudentia* quidem, cum B. Virgo seipsam in matrimonio tradere haud debuerit viro, de quo certo non sciverit, sive per revelationem, sive alio modo, illum in eodem proposito esse, ne scilicet promissa frangendi periculo se committeret. *Iustitia* autem, quae non sinebat ut ipsa in matrimonium duceret virum, quem sua Deo per votum promissa virginitas propriis iuribus defraudasset. Accedit quod ut tradunt sancti Hieronymus[7] et Augustinus[8], omnes apostoli emiserunt castitatis votum: ergo multo magis S. Ioseph, qui

1. In Matth., XII, 46. — 2. Op. cit., p. 175. — 3. Art. V, n. 7 pp. 327, sqq. — 4. 3, Quaest. XXVIII, art. 4. — 5. Ibid., ad 3^m. — 6. Cf. Gerson., Serm. de Nativ. Mar. Consid. — 7. Contra Iovin., l. II. — 8. De Civ. Dei, l. XVII, c. 4.

Christo propinquior exstitit quam quicumque alius, exclusa Deipara. Denique, si sacerdotibus Novae Legis castitas voto imponitur, eo quod corpus Christi consecrent manibusque contrectent, quanto magis putandus est S. Ioseph id sponte fecisse, qui divinam Prolem in brachiis suis gestare et opera sua alere meruit[1]!

13. — Conclusio. — *Toutes les âmes vraiment grandes*, concludemus cum Augusto Nicolas[2], *qui sont toujours les plus simples, ressentent son attrait, et se font gloire d'avoir pour patron dans le ciel celui qui a été le patron de notre Dieu lui-même sur la terre. Gerson avait pour lui une dévotion singulière; il a composé des discours latins et français, des poèmes et des offices en son honneur; il a stimulé les princes de son temps à lui vouer des fêtes, à bâtir des temples sous son invocation. Bossuet lui a consacré les prémices de son éloquence, et il fit tellement partager à la reine mère et à Louis XIV sa vénération pour ce glorieux dépositaire de la virginité de Marie et de l'humanité du Fils de Dieu, que, sur lettres closes et ordres très exprès du grand roi, les cours souveraines ordonnèrent que sa fête serait* CHÔMABLE ET OBLIGATOIRE, AVEC INTERRUPTION DE TRAVAIL ET CESSATION ENTIÈRE DES AFFAIRES, *par tout le royaume*[3].

Nous ne pouvions pas moins faire que de l'honorer, nous aussi, de ces quelques considérations. Nous le devions à notre sujet. Nous devions à la Vierge Marie de glorifier son fidèle époux : c'était la glorifier elle-même au plus haut point, puisque Joseph n'est si glorieux que parce qu'il est l'époux de Marie, et le père adoptif de cet adorable Fils dont elle est la très auguste et la très sainte Mère.

14. — Ad S. Iosephum piae deprecationes. — Quae cum ita sint, temperare haud possumus quin, huius capitis coronidis instar, sequentium piarum precum iteratam recitationem devoto

1. Maria d'Agreda (MISTICA CITTÀ DI DIO, ediz. Torino, 1881, traduz. del Ceresoto, vol. V, n. 752) dicit quod S. Ioseph a duodecimo aetatis suae anno votum castitatis emiserat. — 2. LA VIERGE MARIE ET LE PLAN DIVIN, t. II, pp. 355, 356. — 3. Floquet, ÉTUDES SUR LA VIE DE BOSSUET, t. II, p. 134.

lectori proponamus, potissime cum nullus S. Iosephum in suis necessitatibus invocatum unquam sibi defuisse sit expertus.

Virginum custos et Pater, Sancte Ioseph, cuius fideli custodiae ipsa innocentia Christus Iesus, et Virgo virginum Maria commissa fuit, te per hoc utrumque carissimum pignus, Iesum et Mariam, obsecro et obtestor, ut me ab omni immunditia praeservatum, mente incontaminata, puro corde et casto corpore Iesu et Mariae semper facias castissime famulari. Amen[1].

Memento nostri, Beate Ioseph; et tuae orationis suffragio apud tuum putativum Filium intercede; sed et Beatissimam Virginem Sponsam tuam nobis propitiam redde, quae Mater est Eius, qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat per infinita saecula saeculorum. Amen[2].

Fac nos innocuam, Ioseph, decurrere vitam,
Sitque tuo semper tuta patrocinio[3].

1. Indulg. 100 dier. semel in die. RACCOLTA, p. 405. Roma, 1898. 2. Indulg. 100 dier. semel in die. Ibid. p. 411. — 3. Ind. 300 dier. semel in die. IBID.

PARS III

DE RELATIONIBUS BEATAE MARIAE VIRGINIS AD HOMINES

Prologus

1. — Ratio huius partis. — Cum Christus sanctissimam Matrem suam mortalem adhuc vitam agens, indubiis honoris, amorisque significationibus haud semel esset prosecutus, postea, morti scilicet iam proximus, novum condere volens testamentum, proprio obsignandum sanguine, illi commisit dilectum discipulum, cui et vicissim Virginis Matris custodiendae curam amandavit [1]: *Cum vidisset ergo Iesus matrem et discipulum stantem quem diligebat, dicit matri suae: Mulier, ecce filius tuus; deinde dicit discipulo: Ecce mater tua, et ex illa hora, accepit eam discipulus in sua.*

Quibus verbis Christus haud dubie significandum voluit quibus vinculis Beatae eius Matri obstricti teneremur. Cum enim illam ipse singulariter elegisset ut sibi Matris officia praestaret, et vicissim ut iura, dignitatemque tali muneri congruentia a divina largitate reciperet, hoc quoque servandum esse decrevit, nempe eamdem Virginem fungi debere erga nos officio Matris, nosque vicissim erga eam speciali obsequio obstringi. Quocirca non satis esset considerasse Beatam Virginem sive in suis ad Deum relationibus, sive ut est in semetipsa, nisi et quaestio expenderetur, quomodo se habeat ad homines et consequenter quomodo ad ipsam homines ex divinae voluntatis decreto habere se debeant.

2. — Divisio. — Igitur postrema ista pars duobus capitibus constabit: in quorum priori agetur de officiis Beatae Virginis

1. Io., XIX, 26, 27.

ad nos ; in altero vero de officiis nostris erga ipsammet Deiparam praestandis, seu de iuribus quibus ipsa gaudet, sive generaliter in universam creaturam, sive specialiter in homines.

Facile erit, sub luce doctrinae in hac parte contentae, comprehendere quam rite tutissimam salutis spem in Deiparae auxilio Ecclesia iugiter collocaverit, et quam iure meritoque infinitis eam pene laudibus extulerit, quam ita pie invocat :

« *Monstra te esse Matrem,*
Sumat per te preces
Qui pro nobis natus
Tulit esse tuus. »

CAPUT I

De officiis Beatae Mariae Virginis erga homines

PROLOGUS

1. — Praemonenda. — In antecessum hoc unum praemonendum esse censemus, videlicet sedulo insistendum esse, hac in parte expendenda, sanis theologiae principiis, maxime qualia ab Angelico Doctore in tertia parte Summae Theologicae traduntur, ubi quae de Christo docentur, dummodo debitae proportiones, quantum rei natura exposcit, serventur, ad Beatissimam Virginem Deiparam utique extendi aliqua ratione possunt; cum perfectius quam alia quaevis creatura, in se repraesentatas gesserit Verbi incarnati dotes perfectionesque Dei Mater.

Ulterius cavendum est ne quis, sub specie in Christum pietatis, aliquid detrahat cultui qui tantae Virgini, approbante Ecclesia, tribuitur. Et quidem, quod in hac re compescenda sit falsa imaginatio, et moderandus zelus indiscretus, superius[1] innuimus; at longe deterior eorum est agendi ratio, qui seipsos ultraneos censores cultus Deiparae a fidelibus praestiti erigunt, quasi tituli Mediatricis, Corredemptricis aut Reparatricis, quibus passim decoratur, exagerationem praetendant, aut festa Ecclesiaeve in eius honorem ultra debitum modum sint multiplicata.

Imprimis enim, ut princeps oratorum in Gallia, Bourdaloue, advertit[2], ille qui in rebus dubiis prudens sit et falsis opinionibus liber, Deiparam autem, tanquam Matrem, uti aequum est, diligat, potius ea eliget quae illi favorabilia sunt, maxime cum haec

1. P. II, Prologus, p. 82. — 2. Cum opusculum quoddam, latine exaratum ab Adamo Widelketz, Coloniensi, gallice fuerat translatum sub hoc

maiorem secum ferunt probabilitatem[1]. Praeterea, ut idem auctor habet[2], cum Ecclesia, solemni iudicio declaraverit contra haereticum Nestorium, Mariam vere et proprie Matrem Dei debere appellari, nullus est honoris titulus, nulla eminens qualitas, qua ipsa iure decorari non valeat.

Quocirca fidenter audendum est tractationem eorum quae ad B. Virginem ex suis ad homines relationibus pertinent, aggredi; ut rite appareat quae et qualis est illius dignitas, quae vere est *gloria Ierusalem, laetitia Israël, honorificentia populi nostri*[3].

2. — Ordo capitis. — Porro, quia omnium officiorum, quae erga nos Beatissima Virgo aliquando praestare potest, summa et fundamentalis ratio ex eo desumenda venit, quod divino decreto hominum Mater constituta fuerit in ordine ad salutem aeternam, hinc primo loco de officio Matris hominum disserendum erit (art. 1). At, quoniam Matris officium in Beatissima Virgine duo alia officia sponte sequuntur, videlicet officium Mediatricis, quo opera sua aliquid praestat ad Deum pro nobis, et officium Intercessoris, quo illa ad Deum orationem pro nobis porrigit, hinc postquam de officio Matris actum fuerit, subibit consideratio tum

titulo: *Avis salutaires de la Bienheureuse Vierge Marie à ses dévots indiscrets*, in quo, inter plures propositiones aliunde sat orthodoxas, insinuabatur diminutio et pene totalis abrogatio cultus Deiparae, Bourdaloue occasionem inde arripuit gloriam illius vindicandi. *C'est*, inquit Auguste Nicolas (La Vierge Marie, etc., t. III, p. 161,) *la plus solide et la plus belle apologie du culte de la sainte Vierge qui ait peut-être jamais été prononcée: elle n'a pas vieilli, et elle tombe aujourd'hui, comme au grand siècle, sur ces censeurs du culte de la Mère de Dieu, qui sont plus chagrins de ses prétendus excès et abus qu'ils ne sont touchés de ses beautés et de ses avantages. — 1. J'avance et je soutiens que depuis que l'Église universelle, par le plus solennel de ses décrets, qui fut celui du Concile d'Éphèse, a maintenu la Vierge, dont je défends ici la gloire, dans la possession du titre de Mère de Dieu, que l'hérésiarque Nestorius lui disputait, il n'y a point de titre d'honneur qui ne lui convienne, ni de qualité éminente qu'on puisse sans indiscrétion lui contester. — 2. Un esprit raisonnable et sage, surtout un esprit bien prévenu à l'égard de Marie, et affectionné à son culte, car voilà le point, un esprit, dis-je, guéri de certains préjugés, ou dégagé de certains intérêts, dans le choix de deux partis, s'il y en avait deux à prendre, ne penchera-t-il pas toujours vers le plus favorable à la sainte Mère que nous révérons? Ne le préférera-t-il pas, et ne l'embrassera-t-il pas, quand c'est d'ailleurs le mieux établi et le mieux fondé? —* 3. Iudith, XV, 10.

de officio Mediatricis, tum de officio Intercessoris (art. 4). Quoniam vero mediatio Beatae Virginis tam excellens fuit, ut in opere redemptionis humanae procuranda partem habuisse credenda sit, hinc disputationi de officio mediatricis (art. 2) singularis quaedam erit disputatio subiungenda, videlicet de cooperatione a Deipara praestita in opere salutis humanae, seu de officio Corredemptricis (art. 3).

Quapropter, quatuor hic quaeruntur :

Primo. De officio Matris hominum.

Secundo. De officio Mediatricis.

Tertio. De officio Corredemptricis.

Quarto. De Intercessione Beatissimae Mariae Virginis.

ARTICULUS 1. — *De officio Matris hominum.*

1. — Maria hominum Mater. — Nil dulcius, sanctius nihil, nihilque frequentius est in ore populi christiani, quam ut B. Virgo Mater nostra appelletur, quam et Ecclesia *misericordiae*, id est valde *misericordem*, *Matrem* invocare non desistit. Igitur pretium operae erit momenta rimari, quibus catholica ista veritas innititur.

Et imprimis, quod Beata Virgo possit aliquo spirituali sensu vocari Mater nostra, evidentissime suadetur ex eo quod ipsa Christum vitae nostrae auctorem veraciter genuerit. In quo licet ita argumentari : Illa est vere Mater nostra in ordine supernaturali, quae vitam nobis spiritualem edidit : per hoc enim constituitur mater in ordine temporali, quod vitam temporalem subministrat. Atqui B. Virgo vitam nobis spiritualem edidit, cum genuerit Christum, qui est vita animarum nostrarum, iuxta illud[1] : *Ego sum via, veritas et vita.* Quapropter, a sanctis Patribus Maria saepe vocatur nova Eva, aut Evae correctio, ut in hoc S. Athanasii[2] : *Nova ista Eva Mater vitae appellatur, variegataque permanet, ad primitias vitae immortalis omnium viventium. Dicitur variegata, quia Salvatorem habens in utero, illos etiam gerebat omnes, quorum vitam continebat vita Salvatoris.*

1. Io., XIV, 6. — 2. Serm. de Annunt.

2. — Inchoatio et consummatio huius officii in Maria. — Porro, cum de ratione corporis sit ut sit *compactum et connexum per omnem iuncturam subministrationis*[1], ideo necesse est ut quae caput ediderit, membra quoque capiti cohaerentia progignat, in quae vitam aliqua ratione influat. Ac *per hoc*, ait S. Augustinus[2], *illa una foemina non solum spiritu, verum etiam corpore, et mater est et virgo. Et mater quidem spiritu, non capitis nostri, quod est Salvator, ex quo illa magis spiritualiter nata est..., sed plane mater membrorum eius quod nos sumus, quia cooperata est charitate, ut fideles in Ecclesia nascerentur, qui illius capitis membra sunt; corpore vero mater ipsius capitis.*

Quocirca dici potest Beatam Virginem quodammodo incepisse esse Matrem hominum eo momento quo, mysterio Incarnationis consensum praebens, gravida facta est Verbi Dei. *Virgo*, ait S. Bernardinus Senensis[3], *per hunc consensum in Incarnatione Filii omnium electorum salutem vigorosissime expetiit et procuravit; et eorum saluti et eorum salvationi per hunc consensum se singularissime dedicavit; ita ut ex tunc omnes in suis visceribus baiularet, tanquam verissima mater filios suos.* Igitur, sicut homines incipiunt esse fratres Christi per id quod Christus est homo factus, ita incipiunt esse filii spirituales Beatissimae Virginis per id quod ipsa Incarnationi consensum praebuit, dum ista verba protulit[4]: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.*

At vero a Deo definitum fuerat ut redemptio, et consequenter adoptio nostra, non complerentur nisi mediante Filii sui acerba passione et morte in cruce, ut vere esset *copiosa apud eum redemptio*[5]. Ut igitur perfecta esset operationum Dei circa hominem harmonia, decretum quoque est ut spiritualis maternitas Deiparae, et consequenter nostra relate ad ipsam adoptio, non complerentur, nisi cum suum sacrificium, dum iuxta crucem morientis Filii staret, ipsamet perficeret; ita quod eo fere momento consummaretur Beatissimae Virginis spiritualis maternitas, quo Christi opus redemptivum *consummatum est*[6].

3. — Propria huius articuli quaestio. — Hic igitur proprie

1. Eph., IV, 16 — 2. L. de S. Virgin., c. VI. — 3. Tract. de B. V., Serm. 8. — 4. Luc., I, 38. — 5. Ps. CXXIX, 7. — 6. Io., XIX, 30.

inquirendum proponitur de ista consummatione officii Matris in Beata Virgine relate ad omnes fideles, qualem videlicet accipimus in verbis S. Ioannis superius relatis[1], et consequenter de consummata nostra ab illa adoptione.

Ubi adoptionem audientes, advertant novitii hanc vocem non hic stricte sumi, sed large; nam, cum adoptio sit *extraneae personae in filium et haeredem assumptio*, proprie adoptare competit Deo, cui competit homines assumere in haereditatem, quae est ipsi propria, nempe in beatitudinem, qua ipse solus nativo iure dives est[2]; quapropter Beatae Virgini eo tantum pacto homines adoptare competit, quo a mulieribus aliqui quandoque assumuntur ut, annuente patrefamilias, communis haereditatis participes fiant. Quocirca fideles dicendi erunt filii B. Mariae, in quantum ipsa erga illos Matris munia in ordine spirituali exerceat, ut infra fusius explicabitur.

4. — Verborum Christi sensus litteralis. — Porro, praedictorum Christi ad Matrem suam verborum duplex distingui potest sensus : alius *litteralis* seu historicus, ille scilicet ad quem pertinet significatio qua voces significant res, alius vero *spiritualis*, nempe ad quem spectat significatio qua res significatae per voces, iterum res alias significant, qui sensus super litteralem fundatur[3].

Iamvero, secundum sensum litteralem, Christus in cruce moriens, discipulum suum virginem Virgini Matri commendavit, ut eum, loco sui, tanquam filium illa susciperet, vicissimque Ioanni Matrem commendavit, ut illius curam filialem haberet, unde et *ex illa hora, accepit eam discipulus in sua*, εἰς τὰ ἴδια, seu *apud se*, ut habet Syrus et Arabus, aut etiam *in suam*, ut nonnulli legere malunt; unde in hac commendatione, Ioannes loco Iesu mox ad Patrem reversuri ponebatur; et quia hanc habent Christi, utpote Dei, verba efficacitatem, ut quod significant efficiant, hinc et Beatae Virgini, Matris, Ioanni vero, filii, veros propriosque affectus interna operatione communicavit. *Vices filii naturalis filius accipit adoptivus*, ait B. Arnoldus Bonaevallensis abbas[4], *et trans-*

1. In Prologo, n. 1. — 2. 3, Quaest. XXIII, art. 1. — 3. 1, Quaest. I, art. 10. — 4. Tract. III, de Septem Verbis Domini.

funditur in ministrum filialis affectus, formaturque et firmatur in ambobus pietatis unicae gratus concorsque complexus, non ex traduce naturae, sed ex munere gratiae[1]. Unde in Synodo Ephesina[2] habetur quod B. Virgo et S. Ioannes simul quandoque in Ephesinorum civitate fuerint conversati.

5. — Sensus spiritualis. — Quae cum de litterali horum verborum sensu, non quidem proprio, sed improprio, cum abunde constet Beatam Virginem Ioannem temporaliter non genuisse, iam constiterint, modo de spirituali sensu quaeritur, ut determinetur Christum Matri suae non modo Ioannem dilectum discipulum, sed etiam reliquos fideles, spiritualiter commendari voluisse, iuxta illud S. Bernardini Senensis[3]: *In Ioanne intelligimus omnes, quorum Beata Virgo per dilectionem facta est mater.*

6. — PROP. — Per praedicta Ioannis[4] verba, α) Christus Beatam Virginem constituit Matrem omnium christifidelium; β) quod quidem Redemptionis oeconomiae convenientissimum erat.

Prob. prima pars. — I. Theologicis rationibus. — Fundamentum huius propositionis in hoc reponitur, quod sensus spiritualis, praeter litteralem sensum, admittendus est quoties α) *substrata materia,* aut β) *circumstantiae,* aut denique γ) *verba* ab hagiographis *adhibita* id postulent. Atqui in casu, substrata materia, circumstantiae, necnon verba ab hagiographo adhibita postulant ut, praeter sensum litteralem, quo significatur Ioannem in Virginis filium cooptari, etiam spiritualis admittatur, quo omnes christifideles in Beatae Virginis filios constituuntur. Ergo Beata Virgo, per praefata verba, constituta est Mater omnium christifidelium.

Maioris vis residet in hoc quod, ut ait Angelicus[5], *cum in omnibus scientiis voces significent, hoc habet proprium ista scientia* (Scriptura), *quod ipsae res significatae per voces etiam significant aliquid.* Cui conforme est illud S. Gregorii[6]: *Sacra Scriptura*

1. Cf. S. Laurent. Iustin., DE TRIUMPH. CHRISTI AGONE, c. 18. — 2. C. 26 in EPISTOLA SYNODICA. — 3. Tom. I, Serm. 51. — 4. XIX, 26, 27. — 5. I, Quaest. I, art. 10. — 6. L. XX, MOR., c. 1.

omnes scientias ipso locutionis suae more transcendit, quia uno eodemque sermone, dum narrat gestum, prodit mysterium.

7. — Evolvitur minor. — Imprimis α) **Substrata materia** postulat ut Christi verba ad Mariam et Ioannem intelligantur hoc sensu, nempe quod Ioannes totam fidelium congregationem repraesentaret. Revera, ut ait S. Ambrosius[1], Christus *testabatur de cruce, et testamentum eius signabat Ioannes, dignus tanto testatore testis.* Atqui in illa ultima sua voluntate, indecens fuisset ut ille, qui erat universalis hominum Salvator, de solis Matris suae et Ioannis personis sollicitus esset, sed congruum erat ut qui omnium Redemptor existebat, in ipso actu consummandi suum sacrificium, ad omnes qui in se credituri erant curam extenderet, illos Matri commendando. Quocirca, sicut in crucifixoribus omnes peccatores, et in bono latrone omnes vere poenitentes, in malo autem latrone, increduli obumbrantur, ita et in Ioanne iure meritoque omnes christifideles, quos diligit Christus, censendi sunt repraesentati[2].

8. — β) Sed et **circumstantiae** idipsum postulare videntur. Quod enim ultimo vitae Christi mortalis tempore, in loco maxime publico et coram multis testibus, haec commendatio facta fuerit, satis evincit ibi non de Ioanne tantummodo agi, sed etiam, imo maxime, de omnibus illis qui fidem in Christum Redemptorem accepturi erant. Si enim de solo Ioanne actum fuisset, illa commendatio potius fieri debuisset ante Christi passionem, cum tunc potissime et B. Virgo aliquo indigeret qui sibi filii vices suppleret, et Ioannes Virginis protectione confirmandus foret, ne in fide deficeret. Rursus, si singularem tantummodo commendationem Christus intendisset, non debuisset hanc suam voluntatem in loco tam publico, sicut erat Calvarius, et coram tantis et tam diversis testibus propalare.

Pariter, tempus quod Christus ad hanc suam voluntatem manifestandam elegit idipsum confirmat, quod scilicet fuit cum anima suae Matris summo dolore transfigeretur. Revera, cum anima

1. In cap. XXIII Luc. — 2. Cf. Ventura, La Mère de Dieu, Mère des hommes, c. VI. Legendum est totum illud opus, quo mysterium Deiparae sub cruce Domini egregie explicatur. Pélagaud, Lyon, Paris, 1868.

violentiori quadam passione agitatur, facilius potest aliarum passionum impressionem suscipere. Ergo si Christus hanc commendationem tunc fieri voluit cum B. Virginis animam, iuxta Simeonis prophetiam[1], doloris gladius pertransivit, signum est illum voluisse summam materni amoris passionem in illius corde tunc excitari, cuius quidem solus Ioannes fuisset impar obiectum, sed cuius totum fidelium genus erat obiectum omnino adaequatum[2].

9. — γ) Denique **verba ipsa** a Christo usurpata ostendunt, sub nomine Ioannis, omnes etiam christifideles ibi comprehendi. Nam primo quidem Christus Beatam Virginem nomine mulieris non matris alloquitur, quasi innuere velit gloriosam Virginem nedum esse *mulierem* illam *fortem* a Salomone praedictam[3], quae fortis et generosa, Christi cruciatus sub cruce dividere debebat, sed potissime illam esse secundam Evam, quae spiritualem progeniem ad beatam patriam a prima Eva perditam reductura erat. Deinde semetipsum Evangelista non sub nomine *Ioannis* designat, sed sub nomine *discipuli*, et quidem discipuli quem diligebat Iesus: unde, deserentibus Christum aliis discipulis, ille unus divinitus ad crucem adducitur, ut in ipso tota fidelium et filiorum Dei universalitas repraesentetur.

C'est donc, concludit Bossuetius[4], *tout le peuple nouveau, c'est toute la société de l'Église que Jésus recommande à la Sainte Vierge en la personne de ce cher disciple; et par cette divine parole, elle devient non seulement mère de saint Jean, mais encore de tous les fidèles. Et par là ne voyez-vous pas, selon la pensée de saint Épiphane, que la bienheureuse Marie est l'Ève de la nouvelle alliance et la mère de tous les vivants, unie spirituellement au nouvel Adam, pour être la mère de tous les élus*[5]?

10. — Probatur II. Ecclesiae traditione. — Accedit in huius veritatis confirmationem Ecclesiae Patrumque traditionis universalis consensus. Ecclesia quidem tum in suis liturgicis precatio-

1. Luc., II, 35. — 2. Cf. Bossuet, Sermon sur la Nativité de la Sainte Vierge, 2me point. — 3. Prov. XXXI, 1. — 4. Sermon sur le Rosaire. — 5. Vide Alex. M. Planch, O. S. M., *Vita B. M. V.*, etc., p. 213.

nibus, tum ore concionatorum, piorum auctorum, omniumque fidelium, hanc veritatem palam profiteri non desistit.

Ex Patrum ditissimo fonte, sequentia sufficiet delibasse testimonia. A *Maria Virgine*, ait S. Epiphanius[1], *vita ipsa est in mundum introducta, ut et viventem pariat, et viventium sit mater.* Ambrosius quoque, expendens illud[2] : *Venter tuus sicut acervus tritici vallatus liliis*, ait[3] : *In quo Virginis utero simul acervus tritici et lilii floris gratia germinabat; quoniam et granum tritici germinabat et lilium... Sed quia de uno grano tritici acervus est factus*, etc. Pariter S. Anselmus[4] : *Beata Dei Genitrix, suis meritis cuncta reparans, mater est et domina rerum;* et alibi[5] : *O beata fiducia, o tutum refugium! Mater Dei est mater nostra... Qua igitur certitudine debemus sperare... quorum sive salus, sive damnatio de boni fratris et de piae matris pendent arbitrio?* Nec tacendus S. Guilielmus abbas, qui[6] ait : *In illo uno fructu, in uno Salvatore omnium Iesu, plurimos Maria peperit ad salutem. Pariendo vitam, multos peperit ad vitam.*

Egregia quoque sunt quae habet S. Bonaventura[7] : *Duo filii Mariae sunt, Homo Deus et homo purus; unius corporaliter et alterius spiritualiter mater est Maria.* Audiatur et B. Albertus Magnus qui, explicans haec verba[8] : *Parturivit et peperit Sion filios suos*, ait : *Beata Virgo quae speculabatur mysterium passionis, Sion enim speculatio interpretatur, parturivit filios suos, summe condolendo in passione Filii.* Et S. Antonimus[9] : *Sicut Christus nos genuit verbo veritatis ad esse gratiae spirituale in cruce patiendo, ita Beata Virgo nos genuit et peperit in maximis doloribus Filio compatiendo.* Unde pulchre concludit Card. Bellarminus[10] : *Quam bene nobis erit sub praesidio tantae Matris! Quis nos detrahere audebit de sinu eius? Quae nos tentatio, quae tribulatio superare poterit, confidentes in patrocinio Matris Dei et nostrae?*

11. — Prob. secunda pars, nempe *conveniens fuisse oeco-*

1. Haer., LXXVIII. — 2. Cant., VII, 2. — 3. L. de Inst. Virg., c. 14. — 4. L. de Excellentia Virginis, c. 2. — 5. Or. LI ad B. V. — 6. In Cant., IV, 15. — 7. In Spec., l. 8. — 8. Is., LXVI, 8. — 9. IV. Part. tit. XIII. C. 10. — 10. De Septem Verbis l. I, c. 12.

nomiae redemptionis ut Deus hominibus Beatam Virginem Matrem suam decerneret.

α) Cum duplex detur foecunditas, alia in natura, alia in spiritu, duplex quoque generatio sit oportet, alia naturalis, alia spiritualis. Atqui Pater aeternus in generatione naturali Filii sui Unigeniti sibi consociavit Beatissimam Virginem. Ergo conveniens fuit ut etiam in generatione adoptiva multorum filiorum eamdem Beatissimam Virginem sibi consociaret; unde et eamdem sibi consociavit cum, ad peccatores salvandos, *proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*[1]. Audiatur iterum Bossuet[2] : *Après que nous avons vu que ces deux fécondités différentes sont en Dieu comme dans leur source, voyons si nous pouvons découvrir qu'elles soient communiquées à Marie... Ce n'est pas encore assez qu'elle soit associée au Père éternel comme Mère de son Fils unique; celui qui lui donne son propre Fils qu'il engendre par sa nature, lui refusera-t-il les enfants qu'il adopte par sa charité?*

β) Christus homo factus est, ut nos sibi similes faceret, iuxta illud[3]: *Debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret;* nos vero similes sibi fecit, constituendo sui cohaeredes per adoptionem : *Si filii, et haeredes; haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi*[4]. Atqui sicut Christus est Filius Dei naturalis, ita etiam est Virginis filius naturalis. Ergo per ipsum et in ipso non modo constituimur filii adoptivi Dei, sed etiam filii adoptivi Beatissimae Virginis.

12. — Corollarium I. — Ex hisce sequitur *Beatissimam Virginem Christifideles spiritualiter genuisse.*

Nam generatio haec, licet analogica sit et metaphorica, tamen vera generatio existit, quo in sensu Paulus ad Galatas scribens[5], aiebat : *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis;* et ad Philemonem[6] : *Obsecro te pro filio meo Onesimo, quem genui in vinculis;* quo etiam sensu S. Iacobus ait de Deo[7] : *Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturae eius.* Quod pulchre

1. Rom., VIII, 32. — 2. Sermon sur le Rosaire. — 3. Hebr., II, 17. — 4. Rom., VIII, 17. — 5. IV, 19. — 6. Vers. 10. — 7. I, 18.

iterum Bossuet[1] explicat : *Oui, celle charité maternelle, qui se fait des enfants par sa tendresse, elle a des entrailles où elle les porte, elle a des mamelles qu'elle leur présente, elle a un lait qu'elle leur donne; et c'est ce qui fait dire à saint Augustin, que la charité est une mère : Caritas mater est.* Ergo fideles rursus nasciturі *non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei vivi*[2] parturiuntur et generantur a Beatissima Virgine.

13. — Corollarium II. — Praeterea *B. Virgo circa christifideles Matris munia gessit.*

Mater enim, sub impulsu materni, quo accenditur, amoris, prolem omni prosequi debet cura et sollicitudine, illam dirigendo et instruendo in via salutis aeternae, pascendo spirituali pabulo, protegendo in periculis, ab hostibus defendendo, in afflictionibus solando, in necessitatibus fovendo. At historia abunde testatur quam alacriter Maria iugiter ista officia materno affectu erga christifideles praestiterit; unde ab Ecclesia iure meritoque invocatur : *Stella matutina, Ianua coeli, Turris davidica, Consolatrix afflictorum, Refugium peccatorum, Salus infirmorum*, etc.

Quod confirmatur antiqua traditione, qua docemur ab ipsa Apostolos et primos fideles plura circa fidei mysteria accepisse plurimumque solamen et auxilium. Qua in re scribit eximius Suarez[3] : *Credibile est* (Mariam) *in consolandis ac spiritualiter iuvandis aliis fidelibus saepe occupatam fuisse... Et Epiphanius*[4] *dubitat an beata Virgo cum Ioanne in Asiam profecta sit. Patres autem concilii Ephesini*[5] *affirmant ipsam cum Ioanne Evangelista Ephesinorum civitatem incoluisse. Quod si ita factum est, propter proximorum salutem et Ecclesiae augmentum sine dubio peractum est.*

14. — Quaestio. — *An Beata Virgo sit mater omnium hominum?*

Resp. Cum in tantum Mariae filii sumus, in quantum ad Christum pertinemus, ideo B. Virgo diversimode est hominum mater, secundum quod isti diversimode ad Christum pertinere censendi sunt.

1. Sermon sur le Rosaire. — 2. 1 Pet., I, 23. — 3. Disput., XVIII, Sect. II. — 4. Haeres., LXXVIII. — 5. Cap. 27, t. II.

Iamvero, α) sunt aliqui qui nec sunt Christo actu uniti, nec sunt in potentia ut ipsi uniantur, et isti totaliter desinunt esse filii Mariae, ut sunt damnati; β) sunt autem aliqui qui actu Christo ne fide quidem uniuntur, possunt tamen uniri, et forsan aliquando unientur, et istorum B. Virgo est mater tantummodo in potentia, ut sunt infideles; γ) alii vero actu uniuntur Christo per fidem, sed charitate carent, et isti sunt Mariae filii actu, non tamen simpliciter, sed tantummodo secundum quid, quales sunt mali christiani; δ) alii autem actu uniuntur Christo per charitatem viae, et horum Maria est simpliciter actu mater; isti nempe sunt iusti in hoc mundo viventes; denique ε) alii sunt qui ita actu Christo uniuntur per fruitionem patriae, ut nunquam possint ab eo divelli, ut sunt beati, et horum Maria est principaliori et excellentiori modo mater[1].

15. — Difficultas. — Quod Maria sit hominum Mater sensu exposito, potest dici veritas catholica, ad fidem proxime pertinens, ita quod illud negare nedum temerarium sit, sed etiam haeresim sapiat; haec enim veritas, licet nunquam expresse fuerit definita, tamen fixa manet universaliter in corde et ore populi christiani: aliunde, ut ait S. Augustinus[2], *quod universa tenet Ecclesia, nec conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate apostolica traditum rectissime creditur.*

Stante igitur catholico dogmate, difficultas moveri potest, non contra ipsum dogma, sed contra dogmatis superius adductam ex Sacra Scriptura probationem. Ista enim probatio ex Ioanne[3] desumpta, fulcitur sensu non litterali, sed mystico ut dictum est; atqui, secundum doctrinam Angelici in scholis receptam, ex sensu litterali *solo potest trahi argumentum, non autem ex iis quae secundum allegoriam dicuntur, ut dicit Augustinus in Epistola contra Vincentium Donatistam*[4]. Crescit autem difficultas ex iis quae S. Thomas addit, nempe quod *nihil sub spirituali sensu continetur fidei necessarium, quod Scriptura per litteralem sensum alicubi manifeste non tradat.* Atqui in Sacrae Scripturae littera non habetur quod Beata Virgo sit christifidelium Mater.

1. Cf. 3, Quaest. VIII, art. 3. — 2. De Bapt. contra Donatist., l. V, n. 31. — 3. XIX, 26, 27. — 4. 1, Quaest. I, art. 10, ad 1^m.

Huic difficultati responderi potest imprimis Angelici verba non omnino universaliter intelligi debere, ut etiam constat ex ipsius Augustini auctoritate, quem se in loco adducto sequi velle evidenter ostendit, et qui[1] scribit: *Nihil enim* FERE *de illis obscuritatibus eruitur, quod non planissime dictum alibi reperiatur.* Unde sancti Thomae verba intelligenda sunt de explicitioribus fidei nostrae dogmatibus, ut explicat idem Augustinus[2]: *In iis quae* APERTE *in Scriptura posita sunt, inveniuntur illa omnia quae continent fidem moresque vivendi;* et alibi[3] scribit: *Multa dicuntur submissis et humi repentibus animis, ut accommodatius per humana in divina consurgant, multa etiam figurate, ut studiosa mens et quaesitis exerceatur utilius et ulterius laetetur inventis.*

Deinde dici potest maternitatem Mariae relate ad homines sensu mystico citatis verbis significatam, mox, sequentibus scilicet verbis, litteraliter significari; addit enim sacer Textus[4]: *Et ex illa hora, accepit eam discipulus, in sua.* Non dicit *Ioannes*, quod nomen proprium est, sed *discipulus* quod est nomen commune omni Christi discipulo. Quod ex eo confirmatur, quod in modo loquendi Sacrae Scripturae, filius, nempe spiritualis, de quo solum hic agitur, idem ipse est ac discipulus, iuxta illa S. Pauli[5]: *Per Evangelium ego vos genui;* unde illud celebre S. Ambrosii[6]: *Non minus vos diligo quos in Evangelio genui, quam si in coniugio suscepissem.*

Forsan et eadem veritas litterali sensu praenuntiata iam fuerat in illa celebri Simeonis prophetia[7]: *Ecce positus est hic in ruinam et resurrectionem multorum in Israël, et in signum cui contradicetur; et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes*, quod graece ita legitur: ἰδού, οὗτος κεῖται εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον· καὶ σοῦ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί.

Revera imprimis congruit ista suggestio Dei oeconomiae: nam, sicut Beatae Virgini per angelum Deus praenuntiari voluit quod

1. L. II DE DOCTR. CHRISTI., c. 6. — 2. L. cit., c. 9. — 3. L. DE MOR. ECCL., c. 17. — 4. Io., XIX, 27. — 5. 1. COR., IV, 15. — 6. L. I DE OFFIC., c. 7. — 7. LUC., II, 34, 35.

ipsa futura esset Mater Filii sui : *Ecce concipies et paries Filium*, etc., ita conveniens fuit ut per hominem magnae sanctitatis, qualis erat Simeon, eidem Matri Dei praenuntiaretur quod ipsa futura esset, modo consummato, hominum mater.

Nec desunt rationes quibus suaderi potest in citatis verbis maternitatem spiritualem Virginis relate ad homines praesignari. Primo enim loco, satis aperte constat verba prophetiae Simeonis referenda esse ad tempus quo Christus in cruce confixus est, ut habent communiter interpretes, cum scilicet ipse κατ' ἐξοχήν factus fuit *in signum contradictionis* vel *contentionis*, ut vertunt Syrus et Arabicus, aut *in signum contradicibile*, ut habet Tertullianus [1]; iuxta illud [2]: *Tota die expandi manus meas ad populum non credentem et contradicentem. — Ille doloris gladius*, ait S. Birgitta [3], *cordi Virginis omni hora tanto se propius approximabat, quanto suus dilectus Filius passionis tempori magis appropinquabat.*

Atqui doloris gladius, qui figurative quidem, tamen semper secundum sensum litteralem, animam Virginis pertransiturus praedicitur, ab alio causari non potuit, nisi ab eo quod tunc constituenda foret consummate et perfecte hominum mater; non enim aliter gladio confodi eius anima poterat, nisi quatenus ipsamet Filium in cruce Deo Patri una cum crucifixoribus, imo quasi ipsa sola crucifixor esset, offerret; et hanc oblationem unice tanquam hominum Mater Deo facere poterat.

Huc faciunt verba Damasceni [4] : *Quos in partu dolores effugerat, passionis tempore sustinuit, ut quae prae materno affectu viscera sibi lacerari senserit.* Revera, nullum maiorem dolorem Beatissima Virgo unquam pati potuit dolore quem sustinuit, cum pro filiis quos tunc sub cruce parturiebat, primogenitum suum, Dei voluntati perfectissime consentiendo, tradebat. Unde Christus ipse S. Birgittae [5] revelasse fertur : *Maria, mater mea, propter compassionem et caritatem, facta est mater omnium in coelis et in terra.*

16. — Verba Leonis XIII. — Iuvat hanc dissertationem clau-

1. De Carne Christi, c. 23. — 2. Rom., X, 21 ; cf. Is., LXV, 2. — 3. Revel., Serm. Angeli, c. XVII. — 4. L. IV, de Fid. orthod., c. 15. — 5. Revel., l. VIII, c. 12.

dere pulcherrimis verbis quibus Summus Pontifex Leo XIII Beatissimam Virginem praedicat et extollit, tanquam omnium christifidelium Matrem. *Eximiae in nos caritatis Christi mysterium*, ait ille[1], *ex eo quoque luculenter proditur, quod moriens Matrem ille suam Ioanni suo discipulo matrem voluit relictam, testamento memori :* ECCE FILIUS TUUS. *In Ioanne autem, quod perpetuo sensit Ecclesia, designavit Christus personam humani generis, eorum in primis qui sibi ex fide adhaerescerent : in quo sententia sanctus Anselmus Cantuariensis : Quid, inquit, potest dignius aestimari, quam ut tu, Virgo, sis Mater quorum Christus dignatur esse pater et frater*[2]*? Huius igitur singularis muneris et laboriosi partes ea suscepit obiitque magnanima, consecratis in Cenaculo auspiciis. Christianae gentis primitias iam tum sanctimonia exempli, auctoritate consilii, solatii suavitate, efficacitate sanctarum precum admirabiliter fovit ; verissime quidem mater Ecclesiae, atque magistra et regina Apostolorum, quibus largita etiam est de divinis oraculis quae conservabat in corde suo.*

Ad haec vero dici vix potest quantum amplitudinis virtutisque hunc accesserit cum ad fastigium coelestis gloriae, quod dignitatem eius claritatemque meritorum decebat, est apud Filium assumpta. Nam inde, divino consilio, sic illa coepit advigilare Ecclesiae, sic nobis adesse et favere mater, ut quae sacramenti humanae redemptionis patrandi administra fuerat, eadem gratiae ex illo in omne tempus derivandae esset pariter administra, permissa ei paene immensa potestate. Hinc recte admodum ad Mariam, velut nativo quodam impulsu adductae, animae christianae feruntur ; cum ipsa fidenter consilia et opera, angores et gaudia communicant, curaeque ac bonitati eius se suaque omnia filiorum more commendant.

ARTICULUS II. — *De officio mediatricis.*

1. — Ratio articuli. — Ex eo quod B. Virgo constituta fuerit a Deo in ordine salutis aeternae fidelium Mater, sponte sequitur illam mediatricis ad Deum erga nos officio perfungi ; sic enim Leo XIII, post praefata verba quibus exposuit Beatissimam

1. Encycl. ADIUTRICEM, 5 sept. 1895. — 2. OR. XLVII, OLIM., XLI.

Virginem esse hominum Matrem, rem hanc declarat : *Hinc rectissime delata ei in omni gente omnique ritu ampla praeconia, suffragio crescentia saeculorum : inter multa, ipsam dominam nostram, mediatricem nostram*[1], *ipsam reparatricem totius orbis*[2], *ipsam donorum Dei esse conciliatricem*[3].

Hunc igitur mediatricis titulum, quem novatores a Deipara auferre, tanquam Christi dignitati derogatorium, frustra conati sunt, in praesenti articulo, iuxta Ecclesiae catholicae fidem, nedum vindicare, sed et expendere simul et illustrare, ipsa opitulante Deipara Virgine, satagemus.

2. — Quid ad mediatoris officium pertineat. — Porro, ad huius veritatis demonstrationem, simulque ad determinandum quid hoc mediatricis nomine importetur, opportunum erit ex Angelico Doctore repetere, in quonam mediatoris ratio officiumve consistat. *Ad mediatoris officium*, ait ille[4], *proprie pertinet coniungere et unire eos inter quos est mediator, nam extrema uniuntur in medio.* Ex quo sequitur in mediatore posse duo considerari, quorum alterum est medii ratio, alterum vero officium coniungendi. Et quidem ad rationem medii attinet quod distet ab utroque extremorum ; ad officium vero coniungendi spectat quod mediator ea quae sunt unius, ad alterum deferat[5].

Cum igitur per peccatum homo fuerit a Deo aversus, ad mediatoris officium pertinet homines Deo reconciliare et ita Deo coniungere, Deo deferendo satisfactionem pro hominibus, hominibus autem divina beneficia impetrando.

3. — Duplex mediatoris ratio. — Iamvero, dupliciter aliquis mediatoris munus exercere potest ; primo *principaliter* et *perfective*, secundo *ministerialiter* et *dispositive*. Primo modo, mediator est solus Christus secundum quod homo est, qui est *perfectus Dei et hominum mediator, in quantum per suam mortem hominum genus Deo reconciliavit*, ait S. Thomas[6]. Quapropter Apostolus[7] ait : *Unus et mediator Dei et hominum homo Christus Iesus ;* rationem

1. S. Bernardus Serm. II, IN ADV. DOMINI, n. 5. — 2. S. Tharasius, OR. IN PRAESENT. DEIP. — 3. IN OFFIC. GRAEC., VII, dec. Θεοτοκίον post Oden IX. — 4. 3, Quaest. XXVI, art. 1. — 5. IBID., a. 2. — 6. IBID., art. 1. — 7. 1 TIM., II, 5.

autem cur Christus sit unicus principalis mediator, idem S. Paulus immediate [1] subiungit, dicens : *Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Unde in Christo et per Christum inchoata et perfecta est nostra ad Patrem reconciliatio, iuxta illud [2] : *Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi.*

Quae cum ita de fide constiterint, iam de mediatione quaeritur in sensu secundario, scilicet in quantum quis *ministerialiter* et *dispositive* cooperatur cum Christo ad unionem hominum cum Deo complendam. Quibus ita declaratis, sit

4. — PROP. — Deus hominibus Beatissimam Virginem ad mediatorem Christum excellentissimam mediatricem benignissima miseratione promisit.

Huius propositionis, quae ad fidem catholicam spectat, ultima verba sunt sancti Bernardi [3]. Idipsum autem habetur in Bulla *Ineffabilis* Pii Papae IX, hisce verbis : Beatissima Virgo est *totius terrarum orbis potentissima apud Unigenitum Filium suum Mediatrix et Conciliatrix.*

Dicitur autem hic B. Virgo *mediatrix ad Christum mediatorem*, ut significetur mediationem ipsi attribui tantummodo sensu secundario, scilicet ministerialiter et dispositive ; ut autem indicetur illam, in mediatione praestanda, omnibus sanctis longe antecellere, *excellentissima* appellatur mediatrix.

5. — Prob. I. Ex rat. theol. — α) Ex opera Mariae in reconciliatione generis humani. — Ad officium mediatoris, qui talis est dispositive et ministerialiter, spectat operam conferre cum Christo in reconciliandis hominibus Deo. Atqui, nullus unquam talem operam relate ad Christum contulit in reconciliandis hominibus cum Deo, qualem praestitit Beatissima Virgo Maria. Ergo Deus hominibus Beatissimam Virginem ad Christum mediatorem dedit, tanquam excellentissimam mediatricem.

Minorem ita pulchre exponit Summus Pontifex Leo XIII [4] : *Nemo etenim unus cogitari quidem potest, qui reconciliandis Deo hominibus parem atque illa operam vel unquam contulerit vel ali-*

1. Vers. 6. — 2. 2 Cor., V, 19. — 3. Serm. in Sig. Magn. — 4. In Encycl. *Fidentem*, 20 sept. 1896.

quando sit collaturus. Nempe ipsa ad homines in sempiternum ruentes exitium Servatorem adduxit, iam tum scilicet cum pacifici sacramenti nuncium, ab Angelo in terras allatum, admirabili assensu, loco totius humanae naturae[1], *excepit : ipsa est de qua natus est Iesus, vera scilicet eius Mater, ob eamque causam digna et peraccepta ad mediatorem mediatrix.*

6. — β) Ex eo quod per Mariam fides promota fuit. — Prima conditio quae requiritur ad hoc quod quis a Christo mediatore redemptionis gratiam accipere valeat, est fides. Atqui hoc ad B. Virginem singulari iure pertinet, quod per ipsam speciali quadam ratione homines fidem Christi acceperint. Ergo merito B. Virgo praedicatur ad mediatorem Christum excellentissima mediatrix.

Audiatur iterum Leo XIII qui hanc rem explicitis verbis declarat[2]. *Et quoniam*, ait ipse, *munerum divinorum, quibus homo supra naturae ordinem perficitur ad aeterna, fundamentum et caput est fides, ad hanc ideo assequendam salutariterque excolendam, iure extollitur arcana quaedam eius actio, quae auctorem edidit fidei, quaeque ob fidem beata est salutata : Nemo est, o sanctissima, qui Dei cognitione repleatur, nisi per te; nemo est qui salvetur, nisi per te, o Deipara; nemo qui donum ex misericordia consequatur, nisi per te*[3]. *Neque is nimius certe videbitur qui affirmet, eius maxime ducta auxilioque factum ut sapientia et instituta evangelica per asperitates offensionesque immanes, progressione tam celeri ad universitatem nationum pervaserint, novo ubique iustitiae et pacis ordine inducto. Quod quidem sancti Cyrilli Alexandrini animum et orationem permovit, ita Virginem alloquentis : Per te Apostoli salutem gentibus praedicarunt...; per te Crux pretiosa celebratur toto orbe et adoratur...; per te fugantur daemones, et homo ipse ad coelum revocatur; per te omnis creatura idolorum errore detenta, conversa est ad agnitionem veritatis; per te fideles homines ad sanctum baptisma pervenerunt, atque Ecclesiae sunt ubivis gentium fundatae*[4].

1. 3, Quaest. XXX, art. 2, ad 1^m. — 2. Encycl. ADIUTRICEM, 5 sept. 1895. — 3. S. Germanus CONST. OR. II, IN DORMIT. B. M. V. — 4. HOM. CONTRA NESTORIUM.

7. — II. Ex Patrum auctoritate. — Praeclara quoque sunt hac in re Patrum testimonia, quae huc omnia collineant, ut ostendant Mariam, in opere redemptionis humanae, mediatricis officio fuisse perfunctam. Sequentes Patres adduxisse sufficiat, qui Ecclesiae tum graecae tum latinae fidem abunde repraesentant.

Pro *graecis*, sit imprimis S. Ephrem Syrus, qui [1] haec habet : *Per te reconciliati sumus Christo Domino Nostro, Filio tuo dulcissimo. Tu portus naufragantium tutissimus, tu mundi solatium.* Pariter S. Andreas Cretensis [2], ait : *Per eam* (Mariam) *nobis obstricta sunt salutis pignora*, et rursus [3] : *Ave, sis divina cum hominibus reconciliatio.* Egregie denique S. Epiphanius, qui [4] haec habet : *Angeli accusabant Evam, nunc vero Mariam gloria prosequuntur, quae lapsam Evam erexit, et Adamum e Paradiso deiectum in coelos misit. Ipsa enim est coeli et terrae mediatrix, quae unionem naturaliter peregit.*

Occidentis fidem diserte exponit S. Petrus Damiani, aiens [5] : *Hodie nata est illa per quam renascimur omnes;* quibus cohaerenter mellifluus Doctor S. Bernardus [6] eleganter edisserit : *Opus est mediatore ab mediatorem Christum, nec alter nobis utilior quam Maria. Crudelis nimirum Eva, per quam serpens antiquus pestiferum etiam ipsi viro virus infudit : sed fidelis Maria, quae salutis antidotum et viris et mulieribus propinavit. Illa enim ministra seductionis, haec propitiationis ; illa suggessit praevaricationem, haec ingessit redemptionem.* Unde ipsemet exhortatur [7] : *Quaeramus gratiam, et per Mariam quaeramus.* S. quoque Bonaventura [8] testatur : *Maria... fidelissima mediatrix salutis fuit.* Quocirca Adamus a S. Victore in percelebri Sequentia : *Salve, Mater Salvatoris*, pro qua fama est B. Virginem illi gratias egisse [9] Deiparam salutat :

Salve, decus Virginum,
Mediatrix hominum,
Salutis puerpera.

1. Sermo de SS. Gen. V. M. Laudibus. — 2. In B. M. V. Dorm., Serm. III. — 3. Sermo in Annunt. S. M. — 4. Orat. de Laud. S. Mariae Deiparae. — 5. Serm. I, de Nativ. Virg. — 6. Serm. in Apoc. : *Signum magnum.* — 7. Serm. de Aquaed. — 8. Spec. B. M. V., lect. IX. — 9. Vide Auguste Nicolas, *La Vierge Marie*, t. IV, p. 518, Paris, 1876.

8. — III. Ex figuris a Patribus adhibitis. — Huic accedunt figurae quibus sancti Patres passim utuntur ad designandum in Beata Virgine officium quo pollet mediatricis inter homines et Filium suum. Sic aliquando Maria ab ipsis appellatur *Columba Noëtica,* quae scilicet inter Deum et mundum diluvio submersum media exstitit [1]; aliquando dicitur *Virgo sequestra*, scilicet *pacis* inter Deum et homines [2]; commune quoque est ut comparetur *lunae,* quae media est inter corpora coelestia et terrestria [3], aut ut praefigurata cernatur in *iride,* de qua in Apocalypsi [4] legitur quod erat in circuitu sedis [5]. Rursus obumbrata reperitur a Patribus in *Abigaïl sapienti,* quae David placavit iratum [6], aut denique symbolice dicitur *magnes* [7], quasi Deum homini et hominem Deo vicissim, interposita sua mediatione, attraxerit.

Atqui hisce similibusque bene multis, satis aperte innuitur Beatissimam Virginem homines Deo operatione sua aliquo modo coniunxisse, utpote quae a divinitate simul et a lapsa humanitate distans, hominibus quae Dei sunt, Deo vero quae hominum sunt, modo suae dignitati congruo detulerit; in quo profecto mediatricis ad mediatorem ratio consistit. Quae omnia pulchre exponit S. Laurentius Iustinianus [8]: *Quomodo non est Maria, iuxta Gabrielis oraculum plena gratia, quae effecta est Mater Dei, paradisi scala, coeli ianua, interventrix mundi, daemonum fuga, peccatorum spes, naufragantium portus, maris stella, confugium periclitantium, solamen laborantium, fluctuantium robur, Dei et hominum verissima mediatrix?*

9. — Scholion I. — Ad solvendas autem protestantium instantias, simulque ad catholicam quam exposuimus doctrinam de Deiparae in opere humanae redemptionis mediatione illustrandam iuvabit imprimis, cum Paludano [9], distinguere α) nomina, seu attributa quae Deo soli ita conveniunt, ut nulli prorsus creaturae attribui valeant, cum divinitati propria sint; cuiusmodi sunt esse

1. S. Bonav., Spec. B. M. V., l. IX. — 2. S. Iustin., Expos. fid. de Trin. — 3. S. Bonav., Spann. Polyanth. litt. m. t. 6. — 4. IV, 3. — 5. Card. Vitalis, Spec. S. Script. de B. M. V. — 6. 1 Reg., XXV. — 7. S. Birgittae Revel., l. III, c. 32. — 8. Sermo de Annunt. — 9. Apologet. marian., c. XXXIV.

infinitum, aut esse aeternum; β) nomina quae soli Christo proprie tribuuntur, ut esse hominum salvatorem, iustificatorem, redemptionem nostram, etc.; γ) nomina quae licet Deo aut Christo per excellentiam conveniant, tamen analogice alicui etiam creaturae participari consueverunt, cuiusmodi sunt esse *petram*, *lucem* aut *fundamentum*; quae quanquam ad solum Christum κατ' ἐξοχήν pertineant, tamen Christi discipulis communicari consueverunt; cuiusmodi est etiam esse mediatorem: nam licet Christus sit unicus mediator per se, tamen hanc praerogativam sanctis suis conferre voluit.

10. — Scholion II. — Nec aegre huic ille veritati suffragabitur, qui consideraverit non alio Deum modo, in ordine supernaturali et gratiae, operari, ac in ordine naturae operatur : siquidem, sicut in executione huius ordinis suae providentiae multas causas medias admittit, quibus operandi et effectus proprios producendi virtutem communicat, ita eius infinitam maiestatem nedum decet, verum etiam quammaxime commendat talis dispositio, qua homines ad suum finem supernaturalem ducere constituit, mediantibus ministris, quasi mediatoribus inter se et homines, suarum gratiarum[1].

11. — Scholion III. — Nec per hoc unitati Mediatoris Christi derogatur, aut iltius dignitati quicquam detrahitur : nam, licet mediatores habeantur multi, tamen unus est qui est immediate mediator ad Deum, dum alii mediatores sunt ad mediatorem Christum, qui et mediationem propria dignitate propriisque meritis exercet, dum aliorum mediatio Mediatoris Christi virtuti inniti omnino debet.

12. — Scholion IV. — Denique, licet omnes sancti et angeli, immo et sacerdotes Novae Legis hoc pacto mediatores ad Christum existant, tamen consuetudo in Ecclesia invaluit ut una Beatissima Virgo, prae omnibus sanctis, mediatricis titulo quodam veluti innato iure condecoretur; nec immerito, cum ipsa sola, quae propius quolibet sancto ad Christum accedit, immediate ad Ho-

1. Vide quae scripsimus in Tract. *de Incarnatione*. Quaest. XIII, art. 2.

minem-Deum suam interponit mediationem, alii vero sancti suam mediationem per Beatissimam Virginem exercent; quorum praeterea mediatio non ad omnes homines extenditur, sicut mediatio Beatissimae Virginis, ad quam innato quodam iure universorum christianorum salus pertinet.

Opportune claudemus huius articuli doctrinam hac praeclara S. Bernardi[1] invocatione : *Domina nostra, mediatrix nostra, advocata nostra, tuo Filio nos reconcilia, tuo Filio nos commenda, tuo nos Filio repraesenta. Fac, o benedicta, per gratiam quam invenisti, per praerogativam quam meruisti, per misericordiam quam peperisti, ut qui, te mediante, fieri dignatus est particeps infirmitatis et miseriae nostrae, te quoque intercedente, participes faciat nos gloriae et beatitudinis suae.*

ARTICULUS III. — *De officio Corredemptricis.*

1. — Ratio articuli. — Cum ex praemisso articulo constet Beatissimam Virginem totius generis humani ad Filium suum mediatricem fuisse constitutam, nunc inquirendum subit quo pacto istiusmodi officium adimpleverit, seu qua ratione sit Christo cooperata in reconciliandis Deo hominibus, seu in illis ab aeterna morte redimendis. Igitur quaestio de cooperatione B. Virginis in hominum salute procuranda, seu de officio Corredemptricis naturaliter sequitur quaestiones de officio matris et mediatricis; nam, ut ait doctissimus Landspergius[2], *voluit eam* (Mariam) *Christus cooperatricem nostrae redemptionis adstare, quam nobis constituerat dare matrem : debebat enim ipsa sub cruce nos parere filios.*

2. — Quis sit salutis nostrae causa. — Porro, ad pleniorem dicendorum intelligentiam, praemittendum est humanae salutis causam efficientem principalem non esse nisi Deum ipsum; at quoniam humanitas Christi est divinitatis instrumentum, ideo, ex consequenti, omnes actiones et passiones eius instrumentaliter operabantur ad humanam salutem in virtute divinitatis; unde vere dicitur Christus nostram salutem operatus fuisse[3].

1. Serm. II, de Adventu Dom. — 2. Hom. XLIV, de Pass. Dom. — 3. 3, quaest. XLVIII, art. 6.

Ubi advertendum est quod Christus potuisset absolute nostram salutem, quin pateretur, operari; sed Deus illius passionem ita praeordinavit, ut convenientius finis obtineretur, semotis impedimentis humanae salutis, illis nempe omnibus quibus homo incitatur ad peccandum. Siquidem, per suam passionem, Christus hominem magnopere incitavit ad Dei dilectionem, ad patientiam in adversis, ad obedientiam, humilitatemque, caeterasque virtutes opere exercendas, quibus a peccato retrahimur[1].

Quae cum ita sint, nostra in praesentiarum intentio est investigare quousque pertingat B. Virginis cooperatio in isto opere procurando.

Ad cuius rei solutionem, distinguenda cooperatio est quam Virgo Beata praestitit, in quantum ad Incarnationem Filii Dei sua libera operatione concurrit, a cooperatione quam praestitit, in quantum Christo patienti materno affectu compassa est.

3. — PROP. **I. — B. Virgo, per hoc quod ad opus Incarnationis libero suo consensu concurrit, nostrae saluti cooperata est.**

Prob. α) **Ex eo quod B. Virgo Incarnationem meruit.** — In primis B. Virgo operi Incarnationis concurrit ex eo quod suis piis desideriis et petitionibus Incarnationis accelerationem ex congruo promeruit. Quod profecto ipsi denegandum non est, propter eximiam qua pollebat charitatem; si enim *ex congruo meruerunt sancti Patres Incarnationem desiderando et petendo, congruum enim erat ut Deus exaudiret eos qui ei obediebant*[2], multo magis hoc bonum Virginis inclytae suspiria ex congruo meruerunt.

Notandum tamen est id quod dicitur, *sanctos Patres de congruo meruisse Incarnationem*, non esse intelligendum de substantia Incarnationis, cum haec sit principium omnis meriti, etiam eius quod est de congruo, sed tantummodo esse intelligendum de aliqua circumstantia, puta temporis, loci, etc.[3]

4. — β) **Ex eo quod suo consensu ad Incarnationem concurrit.** — Sed modo longe altiori concurrit efficaciter Beata

1. Cf. 3. Quaest. XLVI, art. 3. — 2. 3, Quaest. II, art. 11. — 3. Vide quae supra scripsimus, p. I, c. I, art. 2, n. 9.; cf. etiam quae commentati sumus in tractatu *de Incarnatione*, in 3, Quaest. II, art. 11.

Virgo ad opus Incarnationis, cum suum consensum, a quo huius operis executio pendebat, libere praestitit, ita quod verum sit dicere, per ipsam Iesum Christum nobis datum fuisse, ipsique nos debitores existere pro habito Deo Salvatore. Ita enim Deus decreverat Mariam ad dignitatem et officium Matris Filii sui elevare, ut non esset simplex quoddam medium gratiae hominibus conferendae, sed verum physicum instrumentum, quod huic magno operi nedum eximiis dispositionibus, verum etiam libero voluntatis motu concurreret. Quapropter Incarnationis opus, quod per tot saecula a tota natura expetitum fuerat, adveniente iam temporum plenitudine veluti suspensum mansit, quoadusque Virgo divina consensum praeberet; perinde ac si hominum salus ab ea penderet[1].

Qua de re egregie agit Bernardus[2] dum Virginem compellans, ait : *In sempiterno Dei Verbo facti sumus omnes et ecce morimur; in tuo brevi responso sumus reficiendi, ut ad vitam revocemur. Hoc supplices a te, o pia Virgo, flebilis Adam cum misera sobole sua, exsul de paradiso, hoc Abraham, hoc David, hoc caeteri flagitant sancti Patres, Patres scilicet tui, qui et ipsi habitant in regione umbrae mortis: hoc totus mundus genibus tuis provolutus exspectat. Nec immerito, nam ex ore tuo pendet consolatio miserorum, redemptio captivorum, liberatio damnatorum, salus denique universorum filiorum Adam, totius generis tui. Da, Virgo, responsum festinanter. O Domina, responde verbum, quod terra, quod inferi, quod exspectant et superi : ... offertur tibi pretium salutis, statim liberabimur si consentis.*

Similiter S. Laurentius Iustinianus, commentans verba: *Ecce ancilla Domini*, ait[3] : *Isto unico responso complevit coelum gaudio; angelis omnibus exultationem praebuit: captivo saeculo spem dedit, daemones universos exterruit, astantem laetum fecit nuntium, ac detentis in inferno Patribus libertatis gratiam repromisit. Affectu quippe avido, extensis in coelum manibus, propatulo cordis auditu, huiuscemodi praestolabantur responsum. Erat nempe illis prae libertatis amore diuturna nimis exspectatio, pavidaque observatio, ne ob humi-*

1. Cf. Bossuet, Sermon sur la dévotion a la Sainte Vierge. — 2. Hom. IV, sup. *Missus est.* — 3. Serm. de Annuntiat.

litatis virtutem resisteret Virgo, consensumque negaret. Verum, ut datum a Maria perceperunt responsum, omnes pariter prorumpentes in laudem, Domino decantavere, dicentes: Benedictus Dominus Deus Israël, quia visitavit et fecit redemptionem plebis suae.

5. — Corollarium. — Ex hisce omnibus constat B. Virginem, ex eo maxime quod Incarnationi complendae assensum praebuerit, vere Dei cooperatricem exstitisse in ordine ad salutem nostram.

At cum, uti superius dictum fuit, Deus decreverit salutem nostram non complendam fore, nisi per Filii sui passionem, ideo in hoc proprie consistere dicenda est Beatae Virginis cooperatio in ordine ad hominum salutem, quod passioni Filii ita coniuncta fuerit, ut quae Christus per suam passionem perfecerit, eadem et Beata Virgo, sub Christo, et virtute illius, sit operata. Quod difficile non videbitur parumper consideranti, ad Christi dignitatem potissime pertinere quod efficientiam suam in ordine ad hominum salutem aliis quoque sub se communicet, qui, ut Deus, in effectibus mundanis producendis, causis secundis verae realisque efficientiae rationem communicat. Sed aperiendum modo est quomodo passioni Christi Beatae Virginis compassio sit cooperata.

6. — PROP. II. — Beata Virgo sua compassione Christo patienti cooperata est in eo quod α) meruit cum ipso nostram salutem ; β) cum ipso peccatis nostris satisfecit ; γ) obtulit cum ipso dignum Deo sacrificium ; δ) homines cum ipso a servitute peccati redemit.

Exponitur per partes. — α) Meritum B. M. V. — Passio Christi nostram salutem operata est per modum meriti, et quidem de condigno[1]. Cuius ratio est, quia Christo collata est gratia non solum sicut singulari personae, sed in quantum est caput Ecclesiae, ut ab ipso gratia in membra redundaret. Quapropter, eo modo se habent opera Christi, tam ad se quam ad sua membra, sicut se habent opera alterius hominis in gratia constituti ad ipsum. Atqui

1. Hic praestat, claritudinis ergo, duplex meritum de condigno distinguere : unum *commune*, quale in creaturis invenitur relate ad Deum ; aliud *per excellentiam*, seu ex *toto rigore iustitiae*, quale fuit in Christo, utpote qui *Deus* erat.

quicumque, in gratia constitutus, patitur aliquid propter iustitiam, ex hoc ipso salutem sibi meretur, iuxta illud[1] : *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam*. Ergo Christus per suam passionem omnibus membris suis salutem promeruit[2].

Quod quidem hoc sensu de B. Virgine dici non potest : non enim est caput in Ecclesia, sed solummodo membrum : ideoque nequit *ex condigno* hominibus per suos dolores salutem mereri, sed tantum *ex congruo*.

7. — PRINCIPIUM : **B. Virgo de congruo meruit quod Christus de condigno.** — Ad cuius evidentiam recolendum est in hoc distingui meritum de condigno a merito de congruo, quod primum habet efficaciam ex vi motionis divinae, aliud autem secundum quod procedit ex libero arbitrio, in quantum voluntarie aliquid facimus, quia congruum est, ut dum homo bene utitur sua virtute, Deus secundum superexcellentem virtutem, excellentius operetur. Igitur, quia singularis homo movetur a Deo per donum gratiae, ut ipsemet ad vitam aeternam perveniat, ideo eius meritum condigni ultra hanc motionem non se extendit; at quia anima Christi mota est per gratiam, non solum ut ipse perveniret ad gloriam vitae aeternae, sed etiam ut alios in eam adduceret, in quantum est caput Ecclesiae et auctor salutis humanae, ideo merito condigni solus Christus potest alteri primam gratiam, seu gratiam salutis mereri[3] : quapropter longe a catholica veritate abesset qui hoc modo Beatam Virginem salutis nostrae auctricem praedicaret, quod profecto capitis Christi dignitati derogaret.

At vero dicimus *merito congrui* Beatam Virginem eorum salutem meruisse, quorum Christus illammet meruit merito condigni.

Cuius ratio ab ipsomet Angelico assignatur, quia cum homo in gratia constitutus implet Dei voluntatem, congruum est, secundum amicitiae proportionem, ut Deus hominis voluntatem impleat in salvatione alterius, nisi obstet impedimentum ex parte illius cuius salus desideratur[4], et secundum hunc respectum S. Paulus[5] dicit

1. Matth., V, 10. — 2. 3, Quaest. XLVIII, art. 1. — 3. 1 2ae, Quaest. CXIV, art. 6. Cf. quae scripsimus in tr. de Gratia, in h. l. — 4. Ibid. — 5. 1 Cor., II, 9.

quod *Dei adiutores sumus*, in opere scilicet salutis hominum procurandae. Atqui Beatissima Virgo, cum maxima charitate polleret, perfectissime Dei voluntatem implevit, Filio suo in omnibus compatiendo; et aliunde omnium salutem ardentissime desideravit, cum esset constituta Mater omnium christifidelium.

Si igitur iusti, ex divina misericordia, orationibus et sacrificiis suis obtinent peccatorum conversionem, quemadmodum Stephanus relate ad Paulum et sancta Monica relate ad sanctum Augustinum, non ambigendum erit quin B. Virgo, sua compassione, salvandorum salutem meruerit obtinere, non quidem quasi ipsi soli aut tanquam primariae causae esset iste effectus adscribendus, sed quia Deus, qui in effectuum productione, etiam in ordine supernaturali, medias causas ordinat, voluerit ut Beata Virgo ex sua materna compassione tale meritum compararet, cuius virtus infinito Christi merito innixa, ad salutem hominum, tanquam ad mercedem ex congruo debitam ordinaretur.

Hinc non sunt pia exageratio, sed catholica veritas, sensu explicato, ea quae in Officio Septem Dolorum Beatae Mariae Virginis[1] leguntur:

Vobis salutem conferant
Deiparae tot lacrymae,
Quibus lavare sufficis
Totius orbis crimina.
Sit quinque Iesu vulnerum
Amara contemplatio;
Sicut et dolores Virginis
Aeterna cunctis gaudia.

Quibus cohaerenter additur[2]: *Per le salutem hauriamus, Virgo Maria, ex vulneribus Christi;* et iterum[3]: *Maria Virgo, per virtutem tot dolorum, fac nos gaudere in regno coelorum*[4].

1. Dom. III Sept., in Hymno ad Laudes. — 2. Vers. 3[i] Noct. ad Mat. — 3. Vers. ad Laudes. — 4. Hanc veritatem haud satis a fidelibus pensari pie conquerebatur B. Grignon de Montfort his verbis (Traité de la vraie dévotion a la Sainte Vierge, Paris, 1891, p. 42): « *Je me tourne un moment vers vous, ô mon aimable Jésus, pour me plaindre amoureusement à votre Majesté, de ce que la plupart des chrétiens, même les plus savants, ne savent pas la liaison nécessaire qui existe entre vous et votre sainte Mère.* »

8. — Patrum professio. — Huius autem rei fundamentalem rationem, nempe perfectam conformitatem voluntatis Mariae cum voluntate Christi, Patres egregie commentantur. Sic Arnoldus Carnotensis[1]: *Omnino tunc erat una Christi et Mariae voluntas, unumque holocaustum ambo pariter offerebant Deo : haec in sanguine cordis, hic in sanguine carnis... Cum Christo communem in salute mundi effectum obtinuit.* Quapropter aliquando Beatissima Virgo a Patribus vocatur *Salvatrix, Mater gratiae, Mater salutis, Mater vitae ;* sic, verbi gratia, loquitur Dionysius Carthusianus[2]: *Amantissima Dei Virgo Christifera dici potest mundi Salvatrix propter eminentiam, virtuositatem, et meritum suae compassionis, qua patienti Filio fidelissime ac acerbissime condolendo, excellenter promeruit ut per ipsam, hoc est per preces eius ac merita, virtus ac meritum passionis Christi communicetur hominibus ;* et iterum[3]: *Per Mariae suspiria et orationes, repleti sunt apostoli Spiritu Sancto.*

Pariter Andreas Cretensis: *Te,* ait[4], *grato animi affectu ac devote, lingua omnis vitae Matrem glorificans praedicat.* Egregie quoque Bernardus[5]: *Per te accessum habemus ad Filium, o benedicta inventrix gratiae, genitrix vitae, mater salutis ; ut per te nos suscipiat, qui per te nobis datus est ;* qui alibi[6] addit: *Tu dispensatrix omnium gratiarum : salus nostra in manu tua est.* Nec praetereunda Graecorum professio quae his Damasceni[7] praeclaris verbis exprimitur: *Potes quidem omnes salvare, ut Dei altissimi Mater, precibus materna auctoritate pollentibus*[8].

9. — β) Satisfactio B. Virginis. — Haud diffitendum etiam est Beatam Virginem cum Christo pro peccatis nostris satisfecisse. Ad quod rite intelligendum, praemittendum est quod ille proprie satisfacit pro offensa, qui offenso exhibet id quod iste aeque vel magis diligit quam oderit offensam. Iamvero hoc modo Christus sufficientissime pro peccatis nostris satisfecit, quia ex charitate et obedientia patiendo, maius aliquid Deo exhibuit, quam exigeret recompensatio totius offensae generis humani, sive propter magni-

1. De Laud. B. M. V. — 2. De Laud. B. M. V., l. II, art. 23. — 3. L. IV. — 4. De Dormit. B. M. V. — 5. De Adv. Dom., serm. II. — 6. Serm. I, de Nat. B. V. — 7. Menol., 20 Ian., ad Matut. — 8. Cf. Opusc. *Marie, suprême ressource dans tous les temps,* par le P. S. M. Ledoux, O. S. M. Bar-le-Duc.

tudinem charitatis ex qua patiebatur, sive propter dignitatem vitae suae quam pro satisfactione ponebat, sive denique propter generalitatem passionis et magnitudinem doloris assumpti[1] ; unde de ipso dicitur[2] : *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris ; non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.*

Porro, eatenus satisfactio Christi ad omnes fideles pertinet, quatenus caput et membra sunt quasi una persona mystica ; atqui membra etiam ad invicem communicant ; ideoque unum membrum pro alio satisfacere potest, in quantum duo homines sunt unum in charitate[3]. Cum igitur de fide sit sanctorum satisfactiones nobis prodesse, maxime in indulgentiarum elargitione, quas concedendo Romanus Pontifex dispensat thesaurum Iesu Christi et Sanctorum, ut loquitur Leo X[4], multo magis tenendum est Beatissimae Virginis satisfactiones, quas Filio suo compatiendo sustinuit, valere ad recompensandam de congruo offensam Deo per nostra peccata irrogatam.

De congruo dicimus : perfectam enim, seu adaequatam pro peccatis nostris satisfactionem exhibere non potuit nisi Christus. Siquidem perfecta satisfactio est per adaequationem ad recompensationem culpae commissae ; ad quam necesse erat ut actus satisfacientis infinitam efficaciam haberet, quia peccatum contra Deum commissum quamdam infinitatem habet ex infinitate divinae maiestatis ; et insuper, cum tota natura humana erat per peccatum corrupta, nullius puri hominis bonum poterat totius naturae detrimentum per aequiparantiam recompensare. At congrua satisfactio non attenditur secundum perfectam adaequationem ad recompensationem culpae commissae, sed secundum acceptationem Dei, qui ea se contentum declarat ; efficaciam autem habet a satisfactione Christi, sicut omne imperfectum innititur perfecto[5].

Iamvero excellentia satisfactionis Beatae Virginis, supposita satisfactione Christi cui innitebatur, manifeste apparet ex hisce quatuor capitibus : *primo*, ex dignitate illius : tum quia, in quantum Dei mater, divinitatis fines quodammodo attingebat, tum

1. 3, Quaest. XLVIII, art. 2. — 2. 1 Io., II, 2. — 3. S. Thom. Irid., ad 1^m. — 4. Decretali Per praesentes ad Card. Caiet. in Germania legatum missa. — 5. 3, Quaest. I, art. 2, ad 2^m. Cf. Tr. n. de Incarn. in h. l.

quia in quantum ab omni prorsus labe immunis, nihil habebat pro quo satisfaciendum sibi foret ; *secundo*, ex magnitudine doloris sui, cum, ut supra habitum est, Martyrum Regina verissime exstiterit ; *tertio*, ex vehementia charitatis qua illos omnes dolores sustinuit, quae charitas sequebatur tum ex magnitudine illius gratiae, tum ex propinquitate ad Christum patientem : *quarto* demum, ex eo quod ipsamet sua compassione Christo patiendi materiam ministraverit : una enim ex praecipuis causis doloris Christi erat quod Matrem suam tot acerbis cruciatibus subiectam cerneret.

Ad intelligendam autem hanc excellentiam compassionis Beatissimae Virginis in ordine ad effectum satisfactionis, faciunt verba S. Gulielmi abbatis[1] : *Plus est esse commartyrem Christi, quam martyrem Christi ; quia est proximior coniunctio cum Christo et efficacior influxus passionis Christi, et dolor non propter se, sed unice propter Christum.*

10. — γ) Sacrificium a Maria Deo oblatum. — Non modo Beata Virgo cum Christo nostram meruit salutem, et pro peccatis nostris satisfecit, sed etiam dignum Deo obtulit sacrificium.

Revera, cum sacrificium proprie dicatur aliquid factum in honorem proprie Deo debitum ad illum placandum, Christus Dominus, passionem suam voluntarie sustinendo, sacrificium Deo obtulit, quod ipsi maxime acceptum fuit, utpote ex maxima charitate proveniens. Et cum in sacrificio quatuor considerantur, ut ait Augustinus[2], scilicet *cui offeratur, a quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur,* hinc sequitur quod *idem ipse unus verusque mediator, per sacrificium pacis reconcilians nos Deo, unum cum illo maneret cui offerebat, unum in se faceret pro quibus offerebat, unus ipse esset qui offerebat et quod offerebat*[3].

Porro quod Beatissima Virgo dignum et ipsa Deo obtulerit sacrificium, ambigendum non est. Non modo enim victimam sacrificii genuit, aluitque, verum etiam, quantum in se fuit, Deo obsequentissima voluntate tradidit, sicut olim Abraham filium suum Isaac ; unde sancti Patres aliquando hoc Abrahae sacrificium figu-

1. Sup. c. III Cant. — 2. L. IV, de Trin., c. 14. — 3. Cf. S. Thom., 3, Quaest. XLVIII, art. 3.

ram fuisse dicunt sacrificii a Beatissima Virgine oblati. Quod autem Maria Filium suum Deo obtulerit ad sacrificium, testatur Evangelista[1]: *Et postquam impleti sunt dies purgationis eius secundum legem Moysi, tulerunt illum in Ierusalem, ut sisterent eum Domino.* Porro, hanc oblationem comitata est prophetia a Simeone facta de passione Christi, necnon de Virginis ipsius compassione : ergo, quantum in se erat, B. Virgo Christum in Templo Deo obtulit, tanquam victimam morti destinatam pro omnium salute. Quod adeo verum est, ut doceamur ex illo momento Mariam non amplius Filium suum considerasse, nisi ut placationis victimam, morte crudelissima, tempore a Deo praefinito, immolandam.

Quam veritatem egregie exponit S. Antoninus, dum[2] non haesitat asserere quod si Christo exsecutores defuissent, ipsamet propriis manibus Filium suum crucifixisset, ut aeterno Patri obediret, qui illius mortem pro salute nostra decreverat.

Accedit quod Maria, una cum passione Iesu, Deo obtulit etiam suammet compassionem, quae et ipsa Deo acceptatissima fuit, utpote quae ex maxima charitate proveniebat. Maria, ait S. Bonaventura[3], *debet laudari et amari, quod placuit ei quod Unigenitus suus pro salute generis humani offerretur. Et tantum etiam compassa est, ut, si fieri potuisset, omnia tormenta quae Filius pertulit, ipsa multo libentius sustinuisset.*

11. — Huius sacrificii excellentia. — Denique huius sacrificii, a Beata Virgine in sua materna compassione oblati, excellentiam iuvat pensare, tum ex *dignitate* offerentis, quae erat vere Mater Dei, tum ex *magnitudine rei oblatae*, suorum scilicet dolorum, qui cuiusvis martyris dolores supergressi sunt; tum ex *vehementi affectu* charitatis et conformitatis cum Christo; tum denique ex *illis pro quibus hoc sacrificium offerebat*, nempe ex genere humano, cuius spiritualis mater existebat.

12. — δ) Qua ratione Deipara dicenda est nos a peccato redemisse. — Attamen, quod dicitur Beatam Virginem cum Christo nos redemisse a servitute peccati, rite intelligendum est.

1. Luc., II, 22. — 2. P. IV, t. 15, c. 41, § 1. — 3. 1 Sent., Dist. XLVIII, a. 2, Quaest. 2, concl.

Nam homo, Deo iam per unionem charitatis in filium devinctus, per peccatum desiit esse filius Dei, et duplici servitute obligatus fuit : *primo,* quantum ad culpam ; nam peccando, servituti diaboli, a quo, ipsi consentiendo, superatus fuerat, obligatus mansit, Deo hoc iuste permittente propter offensam in se commissam; *secundo,* quantum ad reatum poenae, quae ipsamet servitutem quamdam constituit, cum ad servitutem pertineat quod quis patiatur quod non vult, liberi vero hominis sit uti seipso ut vult, et quantum ad hoc, homo principaliter erat Deo obligatus sicut summo iudici, diabolo vero tanquam tortori, seu *angelo poenarum crudeli,* ut ait S. Chrysostomus[1].

Porro, ad hoc quod quis alium redimat, duo requiruntur, scilicet actus solutionis et pretium solutum ; nostrae autem pretium redemptionis est sanguis Christi vel vita eius corporalis, quae est in sanguine. Iamvero, si quis pro redemptione alicuius rei solvat pretium quod suum non est, sed alterius, ipse non dicitur redimere principaliter, sed magis ille cuius est pretium: unde, cum Christus, in quantum est homo, immediate solverit, propriam vitam pro salute nostra fundendo, ipse est immediatus et principalis noster Redemptor[2].

13. — Scholion. — Sed hoc non excludit quin et alii quoque, aliquo modo, dicendi sint nos redemisse. Et primo quidem, redemptio toti Trinitati attribui potest, sicut primae causae; cum et vita Christi corporalis ad illam primo pertineat, et illius humanitatem tanquam prima causa, moverit ad nos redimendos.

Deinde sanctis et iustis competit, sensu secundario, redimere tum se, tum alios, dum in gratia existentes satisfaciunt pro peccatis; et se quidem de condigno, alios vero de congruo redimunt. Quo faciunt istae duae propositiones[3] Michaelis Baii, a S. Pio V damnatae[4], quarum proinde contradictoriae propositiones veritatem catholicam repraesentant. *Quando per eleemosynas aliaque poenitentiae opera Deo satisfacimus pro poenis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant, nam alioqui essemus, saltem aliqua ex parte, redemptores;*

1. Hom. XI in op. imperf. — 2. 3, Quaest. XLVIII, art. 4 et 5. — 3. Scil. 59 et 60. — 4. Bulla Ex omnibus, 1 oct. 1567.

sed aliquid facimus, cuius intuitu, Christi satisfactio nobis applicatur et communicatur. — Per passiones sanctorum in indulgentiis communicatas non proprie redimuntur nostra delicta, sed per communionem charitatis nobis eorum passiones impertiuntur, ut digni simus qui pretio Sanguinis Christi a poenis pro peccatis debitis liberemur.

14. — Corollarium. — Quae cum ita constiterint, de facili ostendi potest Beatissimam Virginem excellentiori modo quam alios sanctos et iustos, esse cum Christo redemptricem seu nostram *Corredemptricem*, ut eam a sanctis Patribus passim nominari testatur Bernardinus de Bustis [1] : et hoc quidem propter duo.

Primo, quia Christum suum naturalem Filium, quantum in se erat, Deo obtulit, ut eius morte totum genus humanum redimeretur ; quo ex capite quodammodo dicenda est sanctissimae Trinitati cooperata fuisse in tradendo morti suum unigenitum Filium. *Nulla post eam creatura,* ait S. Bonaventura [2], *ita per amorem nostrum exardescet, quae Filium suum unicum, quem multo plus se amavit, nobis dedit, et pro nobis obtulit.* Immo, ut diximus, hoc iam praestitisse dicenda est Virgo gloriosa, cum Incarnationi Filii Dei, quem utique formaliter tanquam mundi Redemptorem venturum esse cognoscebat, suum consensum dederit.

Secundo, quia ipsa est prima inter redemptos a Christo. Atqui lex est quod primum in unoquoque genere est quodammodo causa eorum quae sunt in illo genere, sicut primum calidum est causa caloris in aliis. Unde Beatissima Virgo tormenta passionis Filii sui in corde suo pertulit, ut modo congruo nos redimeret a servitute diaboli, quae erat poena peccato debita. Nam compassio eius habuit vim satisfactionis, ut dictum est ; ipsa autem satisfactio, qua quis satisfacit sive pro se, sive pro alio, pretium quoddam dicitur, quo seipsum vel alium redimit a peccato et a poena, iuxta illud [3] : *Peccata tua eleemosynis redime* [4] : quocirca catholica sententia est Beatissimam Virginem copiosae redemptioni a Christo virtute suae passionis procuratae, large cooperatam fuisse [5].

1. In Mariali, Serm. II, Coronat. B. M. V. — 2. De B. V. M., s. 1. — 3. Dan., IV, 24. — 4. Cf. S. Thom., loc. cit., a. 4. — 5. *Mary,* ait P. Faber (The Foot of the Cross. C. IX. Sect. 1, 1), *has three distinct rights to the title of Co-redemptress. She has a right to it, first of all, because of her co-operation with Our Lord in the same sense as the saints, but in a singular and superlative*

15. — **Patrum auctoritas.** — Quocirca, S. Ephrem [1] his Virginem alloquitur verbis: *Tu captivorum redemptio et omnium salus;* pariter S. Petrus Chrysologus [2]: *Miratur angelus*, ait, *omnes homines vitam meruisse per foeminam, quae ipsa est adiutrix, redemptrix.* Pariter S. Ildephonsus [3] Virginem alloquens, *Tu*, ait, *pacem mundo impetrasti, diabolum superasti, humanum genus reparasti.* Quibus cohaerenter S. Anselmus [4] ait: *Hoc promeruit ut reparatrix perditi orbis dignissima fieret;* et S. Laurentius Iustinianus [5] de Deo dicit quod *Virginem voluit fieri genitricem, reparatricem saeculi;* unde concludit Innocentius III [6]: *Quod damnavit Eva, salvavit Maria*; et devotus Landspergius [7] Mariam *Cooperatricem redemptionis* formaliter appellat.

16. — **Quaerenti** autem in quonam Beata Virgo aliis sanctis excellnerit in cooperando operi redemptionis, respondendum est ipsam excelluisse ex duplici capite: *primo* extensive, cum eius cooperatio, utpote Matris Christi et hominum, ad omnes illos extensa fuerit, ad quos Christi operatio pertingebat, dum sancti sua cooperatione definitum quendam hominum numerum tantummodo complectuntur; *secundo* intensive, efficaciori scilicet ratione attingendo illosmet, ad quos aliorum sanctorum passio perveniebat, et hoc tum propter immensitatem suorum dolorum, tum propter excellentiam charitatis, tum denique propter abundantiorem influxum, quem ipsamet ex vicino fonte Christo percipiebat.

17. — **Obiicienti** demum haec verba Isaiae [8]: *Torcular calcavi solus, et de gentibus non est vir mecum,* quibus suadendum videretur redemptionem humani generis soli Christo tribuendam esse, responderi cum Angelico potest [9] quod propheta *dicit signanter* Vir, *propter Beatam Virginem, in qua fides nunquam defecit;* quibus cohaerenter ait B. Albertus Magnus [10]: *Quando igitur viros exclusit*

degree. She has a second right to it, which is peculiar to herself, because of the indispensable co-operation of her Maternity. She has a third right to it, because of her dolours. — 1. Orat. ad Virg. — 2. Serm. 142. — 3. In Cor. 12 Lap., c. 11. — 4. De Laud. Virg., c. 9. — 5. Serm. de Nativ. Mariae. — 6. Serm. II, de Assumpt. — 7. Hom. 48 de Pass. — 8. LXIII, 3. — 9. In Is. Propu. Expos., h. l. — 10. H. l.

Isaias, constat quod aliquam foeminam reliquit, quam non exclusit, quae torcular passionis secum sustinuit et calcavit.

18. — Conclusio. — Quae cum ita sint, cum B. Grignion de Montfort concludere fas est[1] : *C'est par Marie que le salut du monde a commencé, et c'est par Marie qu'il doit être consommé.*

Nous ne craignons point, ait Bourdaloue[2], *d'être des dévots indiscrets de Marie quand nous l'appelons notre* MÉDIATRICE *et notre* RÉPARATRICE, *quand nous disons qu'elle est pour nous une source de vie, qu'elle est dans cette terre d'exil notre consolation, qu'elle est au milieu de tous les dangers notre espérance ; pourquoi ? Parce que jusqu'à la fin des siècles, malgré le chagrin de l'hérésie, l'Église la réclamera et la saluera sous toutes ces qualités :* VITA, DULCEDO ET SPES NOSTRA, SALVE.

Hoc quoque sensu iampridem Ambrosius Spiera[3], commentans illud Ioannis[4] : *Ego sum lux mundi,* dixerat : *Tanta est unitas Virginis gloriosae ad dulcissimum Christum, ut dignitates quae Christo conveniunt per naturam, Virgini conveniant per gratiam... et per consequens, sicut hodie Christus per naturam ait : Ego sum lux mundi, sic Virgo gloriosa per gratiam dicere potest : Ego sum lux mundi.*

ARTICULUS IV. — *De intercessione Beatae Mariae Virginis.*

1. — Haereticorum sententiae. — Cum mediationem suam inter Deum et homines Beata Virgo modo continuat multiplici ad Deum pro nobis oratione, hinc merito de eiusdem Beatae Virginis intercessione, postquam de illius mediatione actum fuerit, quaestio pertractabitur.

Ubi primo loco errasse perhibetur Vigilantius, qui posuit sanctos in coelo pro nobis minime orare, quem emphatice perstringit S. Hieronymus[5] scribens : *Dicis in libello tuo quod, dum vivimus, mutuo pro nobis orare possumus ; postquam autem mortui sumus, nullius sit pro alio exaudienda oratio. Si apostoli et martyres, adhuc*

1. TRAITÉ DE LA VRAIE DÉVOTION A LA SAINTE VIERGE, Paris, 1891, p. 30. — 2. 2me SERMON POUR LA FÊTE DE L'ASSOMPTION DE LA VIERGE, Paris, 1830, t. XVIII, p. 57. — 3. QUADRAGESIMALE DE FLORIBUS SAPIENTIAE, Sabb. IV, Dom. Quadrag. de Virg. glor. Sermo, in ord. 32. — 4. VIII. 12. — 5. L. CONT. VIGIL., c. 3.

in corpore constituti, possunt orare pro caeteris, quando adhuc pro se debent esse solliciti, quanto magis post coronam, victorias et triumphos? Unus homo Moyses sexcentis millibus armatorum impetrat a Deo veniam, et Stephanus pro persecutoribus deprecatur; et postquam cum Christo esse coeperint, minus valebunt? Paulus apostolus ducentas sexaginta sex animas sibi dicit condonatas, et postquam resolutus esse coeperit cum Christo, tunc ora clausurus erit? Hinc patet vere Vigilantium dormitasse, qui tam absurda proferebat.

Vigilantii errorem magno fastu resumpserunt Novatores Lutherani et Calvinistae, docentes sanctos, nedum inutiliter, verum etiam cum Christi iniuria a nobis invocari. Quorum primum ex eo eruere contendebant, quod ea quae ad nos spectant sanctos omnino latent, utpote quos alia prorsus regio detinet; aliud vero ex eo deduci volebant, quod, teste Paulo[1], *unus* (est) *mediator Dei et hominum, homo Christus Iesus*, nec dari potest ad mediatorem mediator, maxime cum Christi meritum et intercessio superabundantia prorsus exstiterint.

2. — Fidei catholicae professio. — At contrarium prorsus tenet fides catholica qua, iuxta Tridentinum Concilium[2], docemur quod sancti cum Christo regnantes orationes suas pro hominibus Deo offerunt, quodque illi impie sentiunt, qui asserunt eos pro nobis etiam singulis non orare.

Enimvero, haud diffitendum est a sanctis in patria preces nostras utique cognosci, etiam citra specialem revelationem, qualis animabus in purgatorio detentis interdum conceditur; cum sancti divinae Essentiae visione fruantur, in qua, veluti in sufficienti medio, omnia cognoscere possunt, quod quidem ad perfectionem beatitudinis eorum requiritur, quae utique plene consistere non posset, nisi ea omnia quae ad seipsos pertinent cognoscerent, cum huius rei legitimo desiderio unusquisque tenetur; unde *manifestum est*, concludit S. Doctor[3], *quod sancti in Verbo cognoscant vota et devotiones et orationes* hominum; et sanctus Gregorius Magnus, cum[4] dixerat mortuos communiter ignorare quid hoc agatur,

1. 1 Tim., II, 5. — 2. Sess. XXV, Decr. de Invoc. SS. — 3. 3, Quaest. LXXII, a. 1. — 4. L. XII, Mor., c. 13.

addit tamen quod hoc *de animabus sanctis sentiendum non est, quia quae intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum est quod foris sit aliquid quod ignorent.*

Aliunde, ut habet Angelicus[1], *hoc ad eorum gloriam pertinet, quod auxilium indigentibus praestent ad salutem; sic enim Dei cooperatores efficiuntur, quo nihil est divinius, ut ait Dionysius capite tertio de Coelesti Hierarchia.* Quod quidem potissime nobis adserendum erit, recolentibus in Symbolo articulum de Communione Sanctorum, vi cuius vera et efficax intercedit relatio inter sanctos in coelo triumphantes, et fideles adhuc in hac mortalitate arma gerentes.

3. — Nulla Christo iniuria irrogatur. — Falsum quoque omnino est quod imponitur, nempe sanctorum intercessionem Christi intercessioni praeiudicio esse; quandoquidem Christus, ut supra innuimus, unus est immediatus et principalis mediator, caeteri vero mediatores secundarii sunt et ab ipso dependentes, ut pulchre tradit Augustinus[2], dicens: *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum. Sed dicet aliquis: ergo sancti non petunt pro nobis; ergo episcopi et praepositi non petunt pro populo? Sed attendite Scripturas et videte, quia et praepositi commendant se populo; orat Apostolus pro plebe, orat plebs pro Apostolo.*

Revera, solus Christus a fidelibus tanquam intercessor principalis et immediatus invocatur; sancti autem tanquam intercedentes mediati et secundarii ac a Christo dependentes: unde concludendum est verbis citatae Synodi Tridentinae[3], *bonum atque utile esse suppliciter eos* (nempe sanctos) *invocare, et ob beneficia impetranda a Deo per Filium eius Iesum Christum Dominum Nostrum, qui solus noster Redemptor et Salvator est, ad eorum orationes, opem auxiliumque confugere.* Ubi, per id quod dicitur: *ob beneficia per Christum impetranda*, satis indicatur sanctorum invocationem non evacuare, immo magis supponere, Christi efficacissimam et, in proprio genere, unicam intercessionem.

4. — Advertenda. — Hic quoque, quod ad propositum nostrum attinet, addendum venit, ut innuimus, sanctos in coelo

1. 3, Quaest LXXII, art. 1. — 2. Tract. I, in Ep. Io. — 3. Sess. XXV. Loco cit.

pro nobis, non modo in communi, sed etiam *in particulari orare*, quod statuitur contra eos haereticos qui, catholicorum argumentis perstricti, concesserunt quidem sanctos pro nobis orare, sed hoc solum in communi, quatenus generali modo indigentiam nostram et pericula cognoscentes, pro sua charitate et misericordia, omnibus communiter bona desiderant.

Quod perperam sane dicitur, cum et Christus, cuius agendi ratio servis suis in exemplum proponitur, pro quibusdam singillatim rogaverit, cum, verbi gratia, dixerit[1]: *Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua*, et sancti viri saepius in Sacra Scriptura exhibeantur singillatim pro aliquibus deprecati fuisse, ut cum[2] de Hieremia propheta refertur quod *multum orat pro populo, et universa sancta civitate Hierusalem*. Quocirca signanter in Tridentino Concilio[3], dicuntur illi *impie sentire, qui negant sanctos pro nobis, etiam singulis, orare*. Iampridem in Concilio Constantiensi[4], contra Wiclelfum, definitum fuerat orationem specialem pro uno vel altero ex natura sua esse magis efficacem quam orationem generalem pro omnibus in communi factam; ex quo iterum inferre licebit illam sanctis competere, utpote quae eorum perfectam charitatem misericordiamque satius commendat.

Denique hoc etiam advertendum erit, nempe sanctos pro nobis orare, non interpretative tantum, id est, mediantibus meritis quondam in via habitis, aut mediante actu amoris perfecti et perpetui erga Deum et fideles in communi, ut quidam posuerunt, *sed formaliter*, scilicet per verum actum supplicationis, Deo pro nobis in particulari exhibitum. Quod quidem ex eo ostenditur quod specialiter de fratrum salute sollicitos eos charitas facit; ideoque Ecclesia particulares ad eos orationes dirigit, quod profecto inutiliter fieret, si non formaliter, sed interpretative tantum et modo communiori sancti pro nobis orarent.

Quae cum ita generaliter de fide constiterint, iam propius ad praesentis articuli propositum accedendum est, in quo de Beatae Virginis intercessionis tum ratione, tum universalitate et efficacia quaeritur.

5. — Proprius quaestionis sensus. — Cui tamen praemit-

1. Luc. XXII, 32. — 2. 2 Mach., XV, 14. — 3. Loc. cit. — 4. Sess. VIII.

tendum est non hic nobis agi de orationibus quas Beata Virgo ad Deum pro semetipsa mortalis vitae suae cursu fuderit. Cum enim oratio, quam pulchre describit Damascenus, dum eam vocat[1] *petitionem decentium a Deo*, sit *quaedam explicatio propriae voluntatis apud Deum, ut eam impleat*[2], hinc convenions est ut voluntas humana convertat se ad Deum pro obtinendis iis quae per semetipsam ineffícax est ad implendum. Atqui, quemadmodum Beata Virgo quaedam bona habebat a Deo percepta, ut, verbi gratia, immaculatam conceptionem, divinam maternitatem, etc., ita etiam exspectabat ab eo quaedam bona nondum habita, sed per eius gratiam percipienda, ut augmentum gratiae, perseverantiam finalem et gloriam beatitudinis. Igitur, quemadmodum pro bonis iam perceptis gratias Deo agebat, recognoscendo eum talium bonorum auctorem, ut constat ex toto cantico *Magnificat*[3], ita etiam ut ulterius Deum supremum auctorem omnium recognosceret, ab eo orando petiit quae sibi adhuc deerant.

Cuius quidem oratio, quae erat secundum voluntatem deliberatam, seu, ut solet appellari, secundum voluntatem *ut ratio* est, semper exaudita fuit, cum maxime conformis divinae voluntati existeret ; potuit tamen Beata Virgo orare etiam secundum sensualitatem, scilicet proponendo Deo id quod erat in appetitu sensualitatis ipsius, puta orando, quemadmodum et Christus oravit, ut si fieri posset, transiret calix maternae suae compassionis, in quo profecto exaudita non fuit.

Sed in hoc nulla inconvenientia aut indecentia habebatur : quandoquidem Beata Virgo, cui erat vera natura humana cum omnibus naturalibus affectibus illius, potuit, secundum naturalem affectum, aliquid velle quod Deus non volebat ; in quo tamen magnae exercitium virtutis aderat ; nam naturalem hanc voluntatem ipsa divinae voluntati perfectissime subiiciebat, addens cum Christo[4] : *Verumtamen, non mea voluntas, sed tua fiat*. Unde, quia haec non erat nisi quaedam velleitas non autem deliberata voluntas, et ratione superiori nolebat ut a Deo impleretur, hinc potest utique de Beata Virgine id dici quod de Christo asseritur, nempe omnem

1. L. III, Orthod. Fid., c. 24. — 2. 3, Quaest. XXI, a. 1. — 3. Loc. cit. — 4. Ibid., XXII, 42.

eius orationem fuisse semper exauditam[1]. Quibus ita praemissis, iam potest status sequens

6. — PROP. I. — α) **Beatissima Virgo in coelis orat pro nobis non modo in communi, sed etiam in particulari;** β) **immo nulla gratia alicui mortalium post lapsum unquam conceditur, nisi per respectum ad illius aut intercessionem aut meritum.**

Prob. 1ª Pars. — Cur dicatur B. Virgo pro nobis orare in particulari, superius fuse declaratum est. Huius autem primae partis veritas ex hoc Angelici Doctoris principio evincitur[2]: *Quanto sancti qui sunt in patria, sunt perfectioris charitatis, tanto magis orant pro viatoribus qui orationibus iuvari possunt; et quanto sunt Deo coniunctiores, tanto eorum orationes sunt magis efficaces.* Atqui Beata Virgo omnes sanctos in charitatis perfectione superat: sed et illius divina maternitas, qua consanguinea Christo et deitati affinis efficitur, illam Deo intimius coniunctam reddit, quam quemlibet alium sanctum gratia ipsi coniungat. Ergo nedum concludere fas est Deiparam pro nobis in particulari intercedere, verum etiam illam in potentia impetrandi omnes sanctos superare.

Qua in re praeclara sunt eximii Suarezii verba[3]: *Colligitur ex dictis non solum intercedere pro nobis Beatam Virginem, sed etiam eius intercessionem esse omnium efficacissimam: quin potius existimo a Virgine in hac potestate et efficacia, non solum sanctos singulos, sed omnem etiam coelestem curiam superari: ita ut si cogitatione fingamus Beatam Virginem aliquid postulare, totamque curiam coelestem illi resistere, sicut apud Danielem unus angelus alteri resistebat, potentior esset, maiorisque efficaciae et valoris apud Deum Beatae Virginis, quam reliquorum sanctorum omnium, oratio; et ideo Ecclesia frequentius, et alliori quodam modo, orat ad Virginem, quam ad reliquos sanctos.* Ex quibus ultimis verbis argumentum indirecte desumitur ad praesentis thesis confirmationem: frustra enim tot, et tam frequentes orationes ad Deiparam Ecclesia funderet, nisi firma ipsi inesset fiducia summam hanc Reginam eas rite exaudire, Deum pro clientibus suis exorando.

1. Cf. 3, Quaest. XXI, a. 2. — 2. 2 2ae, Quaest. LXXXIII, a. 11. — 3. Tom. II, in 3 P., Disp., XXIII, sect. 2.

Denique, si cui hac de re dubium supersit, recolere illum oportet Beatam Virginem ex divino decreto fuisse constitutam hominum Matrem in ordine vitae supernaturalis. At, in ordine naturali praecipuae partes matris sunt ea quae ad vitam prolis corporalem conservandam pertinent, procurare ; unde et ad divinam Matrem potissimo pertinebit hominibus coelestia gratiarum dona supplici sua ad Deum deprecatione postulare.

7. — Secundae partis terminorum expositio. — Terminorum secundae partis theseos tenor sedulo notandus est. Dicitur α) nullam dari alicui mortalium *post lapsum* gratiam, nisi intuitu Deiparae aut intercessionis aut meriti. Revera, hic agitur expresse de gratia Christi, ex quo, tanquam formaliter hominum Redemptore, nonnisi post Adami lapsum, gratia efficienter derivatur, cum Incarnatio decreta fuerit praecise in reparationem peccati Adami[1] ; et sic, cum Beatae Virginis praedestinatio ex praedestinatione Christi pendeat, hinc illius influxus physicus ipsius Christi influxui subordinatus manet, nempe ad ea quae post Adami lapsum contigerunt.

β) Insuper, cum ante suum in terras adventum, Beata Virgo invocari haudquaquam posset, nec ipsa pro hominibus intercedere, hinc in gratiam et salutem eorum qui se praecesserunt ipsa dicenda est habuisse influxum causae tantum meritoriae praevisae, in suo proprio ordine, quemadmodum, in alio excellentiori ordine, propter praevisa Christi merita, omnis gratia in Veteri Testamento dispensata fuit.

γ) Eorum vero qui post Deiparae adventum salvantur, non omnes illam actu invocasse inveniuntur, cum aliqui ex eis ante adeptum usum rationis in gratia Dei decedant, ut parvuli et perpetuo dementes post acceptum baptismum, alii autem aut Beatam Virginem ignoraverint, aut de ea invocanda actu non cogitaverint, cum aliunde compertum sit Deiparae invocationem non esse ad salutem absolute necessariam. Pro his tamen intercessisse actu dicenda est Virgo Maria ; quandoquidem, ut ipsa oratione sua alicui subveniat, non requiritur ut actu invocetur, cum etiam non invocata succurrat, quemadmodum Christus, non solum nobis

1. Cf. 3, Quaest. I, art. 3.

illas gratias subministrat pro quibus illum deprecamur, sed etiam ipsemet non exoratus ultro plures elargitur gratias, puta eas quibus ad efflagitandum excitamur, immo et illas quibus, in peccato obstinati, ad poenitentiam tandem provocamur.

8. — Prob. 2ª Pars. — Huius autem rei ratio demum illa est quam supra dedimus, nempe Beatam Virginem id omne de congruo nobis mernisse, quod Christus de condigno, cum ipsam in opere humanae salutis sociam universaliter Verbum adsciverit.

Quam vero alte sit haec sententia in Ecclesiae mente defixa, tum ex illius liturgia, tum ex Patrum, Doctorumve doctrina colligere licet.

Siquidem Ecclesia nedum efflagitat, ut Beatae Virginis *intercessio gloriosa nos protegat et ad vitam perducat aeternam*[1], et ut eiusdem apud Deum *intercessionibus adiuvemur*[2], verum etiam ita universaliter Deiparam alloquitur[3]: *Per te salutem hauriamus, Virgo Maria, ex vulneribus Christi.* Et ex S. Augustino[4] eadem in illius Officio deprecatur: *Sancta Maria, succurre miseris, iuva pusillanimes, refove flebiles, ora pro populo, interveni pro clero, intercede pro devoto foemineo sexu: sentiant omnes tuum iuvamen.* Sed et quod eadem Ecclesia Beatam Virginem tum in Officiis in eius honorem institutis, tum maxime in marialis rosarii recitatione speciali ritu colendam fidelibus instantissime proponat, evidenter ostendit eius mentem esse, omnem quae aliquando conceditur, gratiam, per illius beatas manus transire debere.

9. — Patrum doctrina. — Patres quoque idipsum egregie prosequuntur. Ita celebria omnino sunt et notissima S. Bernardi[5] verba: *Totis medullis cordium, totis praecordiorum affectibus, et votis omnibus Mariam hanc veneremur, quia sic est voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam.* Nec silendus S. Bernardinus Senensis, qui[6] ait: *Omnia Spiritus Sancti dona, quibus vult, quando vult, quomodo vult, et quantum vult, per manus huius Virginis administrantur.* Qui et idipsum egregie commentatur[7]: *Ergo propter*

1. Orat. *Beatae et gloriosae*, ad Complet. Offic. parvi B. M. V. — 2. Orat. *Deus qui de Beatae*, ad Laudes Offic. parvi B. M. V. — 3. In Officio VII Dolorum B. M. V., versic. ad 3ᵐ Nocl. — 4. Serm. XVIII de Sanctis. — 5. Serm. I, de Annunt. — 6. Tom. IV, Serm., V, c. 8. — 7. Tom. cod. Serm. de Nat. B. V., art. unic., c. 2.

illam nobilem creaturam salvavit Deus parentes primos de prima eorum transgressione, Noë de diluvio inundante, Abraham de caede regis Chodorlahomor; et, ut brevi sermone omnia comprehendam, omnes liberationes et indulgentias factas in Veteri Testamento non ambigo Deum fecisse propter huius benedictae puellae reverentiam et amorem. Idipsum pulchre tradit S. Petrus Damianus[1], dum Virginem alloquens, ait : *In manibus tuis sunt thesauri miserationum Domini.* Illi autem praeiverat S. Ildephonsus[2], dicens : *Omnia bona quae* (sanctis) *summa Maiestas decrevit facere, tuis manibus decrevit commendare : commissi quippe sunt tibi thesauri et ornamenta gratiarum*[3].

10. — Scholion. — Quod Beatissima Virgo hominibus tam potenti intercessione opituletur, minime excludit quin Deum alii etiam sancti pro nobis exorent, et quod ab eo ita honorentur, ut diversarum gratiarum diversi constituti sint dispensatores, ut etiam tradit Augustinus[4]. Sed tamen haec inter hos sanctos et Beatissimam Virginem intercedit differentia quod, ut advertit Suarezius[5], *inter alios sanctos, non utimur uno ut intercessore ad alium, quia omnes sunt eiusdem ordinis; ad Virginem autem, tanquam ad Reginam et Dominam, alii adhibentur intercessores.*

Insuper, quaecumque potestas gratiam aliquam concedendi in aliis divisim reperitur, in una Virgine Beata tota collectim adinvenitur, ut rite ab Ecclesia invocetur : *Pulcra aquarum viventium.* Quam veritatem egregie exponit S. Anselmus[6], dum ait : *Quod possunt omnes isti tecum, tu sola potes sine illis omnibus;* et rursus[7] : *Te tacente, nullus orabit, nullus invabit;* iterumque[8] : *Te orante, omnes orabunt, omnes invabunt.* Pariter, S. Bonaventura[9] : *Grande privilegium est,* ait, *quod ipsa prae omnibus sanctis apud Deum potentissima est.*

11. — Corollarium. — Ex hucusque dictis sequitur Beatissimam Virginem rite dici posse *omnipotentem in impetrando.* Quod quidem non ita intelligendum est, quasi ipsa propria virtute

1. Serm. II, in Nativ. B. M. V. — 2. In Cor. Virg., c. 15. — 3. Cf. pulcherrimam Alighierii ad B. Virginem deprecationem superius (p. 80) relatam. — 4. Ep. CXXXVII. — 5. T. XVII, Quaest. XXXVII, a. 4, § 3. — 6. Orat., XLV ad B. V. — 7. Ibid. — 8. Ibid. — 9. Spec. B. M. V.

possit producere quidquid habet rationem entis, aut etiam possit miracula propria virtute patrare, hoc enim solius Dei est[1], sed quia nihil est in praesenti ordine divinae Providentiae, nihil quoque evenire potest, quod Beata Virgo suis precibus impetrare non valeat.

Quod egregie exponit S. Petrus Damianus[2] : *Fecit tibi magna qui potens est, et data est tibi omnis potestas in coelo et in terra, et nihil tibi impossibile est, cui possibile est desperatos in spem salutis revocare.* Et S. Anselmus[3] ita Beatam Virginem alloquitur : *Sic te Deus exaltavit, ut omnia tibi possibilia esse donaverit; tu velis, et nequaquam fieri non poterit.* Et S. Bonaventura[4] : *Dominus,* ait, *potentissimus tecum est, iuxta illud : Fecit mihi magna qui potens est; ideo et tu es potentissima secum; potentissima es per ipsum, potentissima apud ipsum, ita ut vere dicere possis illud*[5] *: In Hierusalem potestas mea.* Itaque, si Beata Virgo agnoscitur post Filium sapientissima, et post Spiritum Sanctum benignissima, profecto post Patrem ita potentissima praedicanda est, ut ei attribuenda veniat *omnipotentia supplex.*

Cuius omnipotentiae in supplicando effectus generaliter ita egregie exponit S. Bernardinus Senensis[6] : *A tempore,* ait, *a quo Virgo Mater concepit in utero Verbum Dei, quamdam, ut sic dicam, iurisdictionem, seu auctoritatem obtinuit, in omni Spiritus Sancti processione temporali; ita quod nulla creatura aliquam a Deo obtinuit gratiam, nisi secundum ipsius piae Matris dispensationem.*

Particulares autem effectus duos potissimum recensere, cum Leone XIII, possumus, nempe complementum mysterii Incarnationis, et Spiritus Sancti in Apostolos adventum. Siquidem, praefatus Summus Pontifex, in Epistola encyclica : *Divinum illud*[7], sic loquitur : *Ipsius deprecatio Virginis multum profecto valuit et ad mysterium Incarnationis, et ad eiusdem Paracliti in apostolorum coronam adventum.* Quocirca, sicut Christus vocatur *caput* Ecclesiae propter suam eminentiam et propter influxum quem habet in

1. Cf. opus n. : Del Miracolo, etc. Romae, 1901, cc. VII, VIII. — 2. Serm. de Nativ. B. V. — 3. L. de Excell. Virg., c. 12. — 4. In Spec., c. 8. — 5. Eccli., XXIV, 15. — 6. Serm. de Nat. B. M. V., c. 8. — 7. 9 maii 1897.

omnia illius membra, et Spiritus Sanctus illius *cor* appellatur, propterea quod invisibiliter Ecclesiam vivificat et unit[1], ita iure meritoque Beatissima Virgo *collo* comparari solet, per quod transire debet quidquid a capite sub influxu cordis, vitae et sanctitatis in membra diffluitur.

Quod pulchre prosequitur Pius IX[2] qui, postquam Beatissimam Virginem vocaverat *tutissimum cunctorum periclitantium perfugium, et fidissimam auxiliatricem*, concludit *nihil* (esse) *timendum, nihilque desperandum ipsa duce, ipsa auspice, ipsa propitia, ipsa protegente, quae maternum sane in nos gerens animum, nostraeque salutis negotia tractans, de universo hominum genere est sollicita, et coeli terraeque Regina a Domino constituta, ac super omnes angelorum choros sanctorumque ordines exaltata, adstans a dextris Unigeniti Filii sui Domini Nostri Iesu Christi, maternis suis precibus validissime impetrat, et quod quaerit invenit, ac frustrari non potest.*

12. — PROP. II. — **Beatissima Virgo non aequaliter apud Deum pro omnibus hominibus intercedit.**

Adiicitur haec propositio ne, cum Beata Virgo, tanquam hominum Mater, eos omnes benevolo quodam affectu prosequitur, exinde concludatur illam pro omnibus pari ratione intercedere.

Revera, ut supra innuimus, alia est voluntas quae consideratur ut natura, alia vero quae consideratur ut ratio. Et illa quidem magis est dicenda velleitas quam absoluta voluntas, quia nempe hoc homo vellet, si aliud non obsisteret. Voluntas autem ut ratio est absoluta voluntas, secundum quam aliquid simpliciter per deliberationem rationis volumus. Atqui Beatissimae Virginis voluntas Dei voluntati perfectissime conformis existit; unde quemadmodum Christus voluntate absoluta et efficaci nihil voluit, nisi quod scivit Deum velle, et pro hoc tantum oravit, quidquid voluntate antecedenti et inefficaci vellet, ita Beatissima Virgo voluntate efficaci et absoluta id tantum voluit et vult, quod Dei voluntati conforme esse novit; et ideo, quanquam voluntate antecedente omnium hominum salutem velit, tamen, cum propter eminentem scientiam qua fruitur, optime sciat quinam sint praedestinati, ideo non pro omnibus aeque orat, sed speciali modo pro his tan-

1. 3, Quaest. VIII, art. 1, ad 3[m]. — 2. In Bulla INEFFABILIS.

tum quos novit vitam per Filium suum consecuturos aeternam. Et hac de causa potest etiam dici quod Beatissimae Virginis oratio semper exaudiatur[1].

Porro, nec eis pro quibus orat aequaliter sua intercessione benefacit potentissima Virgo : sed quemadmodum Christus, iustissimis de causis, erga aliquos beneficentiorem se exhibet quam erga alios, plura et efficaciora media ad salutem illis praeparando, ita etiam Beata Virgo, de qua solemne illud statuimus, videlicet illam de congruo nobis promeruisse quod de condigno meruit Christus, pro aliis plus, pro aliis minus orare dicenda est. — Nec in hoc ulla adest iniustitia; nam, ut probe advertit Angelicus[2], licet *benevolentia* dilectionis inaequalis esse non debeat, homines enim aeque diligendi sunt, ut tradit Augustinus[3], tamen oportet servare inaequalitatem in *beneficentia*, eo quod omnibus aequaliter prodesse nequimus.

13. — Rationes huius inaequalitatis. — Huius autem inaequalitatis una quidem ratio accipienda est ex maiori vel minori fidelium erga Beatam Virginem devotione, quae, ut par est, erga eos beneficentiorem se exhibet, quos sibi maioris coniunctionis titulus obstringit, qualis est bona fidelium voluntas Deiparam in Matrem et Patronam libere eligentium; quo faciunt illa[4] : *Ego diligentes me diligo.*

At, quoniam a Beatissimae Virginis intercessione pendet, ut ex dictis colligi potest, iuxta divinae Providentiae rationem, in ordine quidem executionis, electorum ad gloriam praedestinatio, nedum absolute, verum etiam comparative accepta; ex altero autem respectu cum, ex parte effectus praedestinationis in communi, nulla alia ratio adsignari potest, nisi ipsa divina Voluntas[5], hinc tandem ultima ratio inaequalitatis intercessionis aut beneficentiae Beatae Virginis in homines refundenda est in divinam Voluntatem quae, sicut in mundo, ad complementum universi, *quibusdam effectibus aptavit causas necessarias quae defivere non possunt, ...quibusdam autem aptavit causas contingentes defectibiles*[6], ita, in

1. Cf. 3, Quaest. XXI, art. 4. — 2. 2 2ae, Quaest. XXVI, art. 6, ad 1m. — 3. L. 1, de Doctr. Christ., c. 28. — 4. Prov., VIII, 17. — 5. 1, Quaest. XXIII, art. 5, ad 2m. — 6. Ibid., Quaest. XIX, art. 8.

ordine executionis, ipsamet per praedestinationem, quae est pars providentiae, nedum causas secundas non subtrahit, verum etiam *sic providet effectui, ut etiam ordo causarum secundarum subiaceat* ipsi[1] : quocirca *ita praedestinatur a Deo salus alicuius, ut etiam sub ordine praedestinationis cadat quidquid hominem promovet in salutem, vel orationes propriae, vel aliorum, vel alia bona, vel quidquid huiusmodi, sine quibus aliquis salutem non consequitur*[2].

Sciscitanti ergo cur aliquis maiorem gratiae et gloriae gradum quam alius consequatur, responderi potest, quod ad nos modo attinet et iuxta praemissum sensum, quia B. Virgo in illum sua intercessione beneficentior existit ; ulterius vero, quaerenti undenam oriatur ratio maioris beneficentiae Virginis, resolvendum est ex maiori hominum in ipsam devotionis sensu ; sed si quis ultimo velit huius ferventioris devotionis causam rimari, ipsi tandem recurrendum erit ad arcanam divinae Voluntatis bonitatem, quae non omnibus aequalia bona vult, sed diversis diversa, ut sint gradus in universo divinam gloriam manifestantes.

14. — Devotio erga Beatam Virginem rite in Ecclesia habetur tanquam singulare praedestinationis indicium. — Hanc veritatem, quae ex anteactis rite deducitur, per quatuor orbis plagas inclamare cupit Seraphicus Doctor. *Audite haec omnes gentes*, ait[3], *auribus percipite qui ingredi cupitis regnum Dei ; Virginem Mariam honorate, et invenietis vitam et salutem perpetuam. Quippe ipsa pie invocata est signum nobis ad salutem a Domino datum.* Quod antea a S. Germano, Constantinopolitano Antistite, clare fuerat expressum[4], his verbis : *Sicut continua respiratio non solum est signum vitae, sed etiam causa, sic Sanctae Mariae nomen, quod in servorum ore versatur, simul argumentum est quod vere vivant, simul etiam hanc vitam efficit et conservat, omnemque eis laetitiam et opem a Domino impertitur.*

S. Ephrem quoque[5] devotionem erga Beatam Virginem vocare non dubitat *libertatis chartam*. Nec tacendus Melliffluus Doctor, qui[6] Deiparam cum arca noëtica egregie comparat. *Arca Noë*, ait, *signi-*

1. I, Quaest. XXIII, art. 8. — 2. Ibid. — 3. In Psalt. Ps. XLVIII. — 4. In orat. de Deip. — 5. Orat. de Laud. M. V. — 6. Serm. de B. M. V., I. II.

ficavit arcam gratiae, excellentiam scilicet Mariae; sicut enim per illam omnes evaserunt diluvium, sic per istam peccati naufragium. Illam Noë, ut diluvium evaderet, fabricavit; istam Christus, qui est pax nostra et requies, ut humanum genus redimeret, sibi praeparavit. Per illam octo animae tantum salvantur, per istam omnes ad aeternam vitam, quae per octonarium numerum significata est, vocantur. Per illam paucorum facta est liberatio; per istam, humani generis salvatio.

Hisce cohaerenter S. Ioannes Berchmans fideuter asserere solebat : *Si diligo Beatam Virginem Mariam, securus sum de mea salute.* Similiter, Venerabilis Petrus Cardinalis Pieri, Ordinis Servorum Mariae (1734) dictitabat devotionem in Deiparam doloribus transfixam, necnon internam orationem, hominem certo ducere in consecutionem aeternae salutis[1].

15. — Scholion I. — Perperam tamen ex dictis aliquis inferret Beatissimam Virginem pro solis iustis intercedere : nam, pro materno suo affectu, et ipsos peccatores beneficentia sua prosequitur, quippe quae et ab Ecclesia [2], et a sanctis Patribus[3] *Refugium peccatorum* solet appellari, cuius intercessioni et Boni Latronis in cruce pendentis conversio a S. Petro Damiano non immerito attribuitur. *Idcirco resipuit Bonus Latro*, ait[4], *quia Beatissima Virgo inter cruces Filii et Latronis posita, Filium pro latrone deprecabatur.* Pariter Pauli mirabilem ad Christum conversionem non pauci graves auctores Beatissimae Virginis precibus adscribendam decernunt[5]. Hinc Beatae Virgini applicari possunt illa verba Apocalypseos[6]: *Mulier amicta sole... in utero habens, clamabat*

1. Quae cum ita de devotione erga Sanctissimam Virginem constiterint, iam cum Bossuet (3me Sermon pour la fête de la Conception de la Sainte Vierge) concludere possumus : *Puisqu'elle* (la dévotion envers la Vierge Bienheureuse) *est si bien fondée, anathème à qui la nie et ôte aux Chrétiens un si grand secours! Anathème à qui la diminue; il affaiblit les sentiments de la piété!* — 2. In Litaniis Iaurel. — 3. Verbi gr. Ephrem, in serm. DE LAUD. B. V. ; Germano, in orat. IN ZONAM ; Damasceno, in CAN. DE S. TRIN. ; Antonio Paduano, in serm. IN DOM. 3 QUADRAG. — 4. Apud Silveira, COM., I. 8, c. 14, q. 8. — 5. Ita Cornelius a Lapide, in cap. VII ACT. ; Rutilius Benzonius, in EXPOS. PS. LXXXVI, etc. — 6. XII. 1. 2.

parturiens, et cruciabatur ut pariat. Quae enim sine dolore Unigenitum suum pepererat, non sine magno in vita sua mortali cruciatu, et inenarrabili supplicatione, homines, suos filios, ad vitam aeternam parturiit.

At, licet Beatissima Virgo, pro munere quo fungitur, pro omnibus peccatoribus quoad sufficientiam, et pro aliquibus etiam, ut in casu Latronis et Pauli, etiam efficaciter, Deum exoret ut illis conversionis gratiam largiatur, tamen ne quis falsa securitate decipiatur, duo sedulo monenda esse censemus : *alterum*, eos Virginis auxilio ad salutem efficaci, regulariter loquendo, carere, qui omni devotione erga illam destituuntur, aut, ut sunt aliqui haeretici, obstinate se ab illa avertunt : *alterum*, non quamlibet in Virginem devotionem sufficientem esse, quae certum reddat in clientem ipsiusmet Virginis praesidium, sed illam tantummodo quae cum peccati sincera detestatione coniungatur. Quae enim devotio cum actuali affectu ad peccatum invenitur, nonnisi vanam et praesumptuosam spem talis praesidii ingenerare potest, cum Beatae Virginis protectio alium finem habere non valeat, nisi Filii sui honorem et gloriam; immo devotio falso appellatur, cum iuxta receptam Angelici Doctoris doctrinam[1], devotio sit voluntas prompta ea exsequendi quae Deo et B. Virgini grata existunt[2].

Hoc tamen non impedit quominus actu peccator, qui utique citra praesumptionem, certos obsequii actus erga Deiparam exhibet, ab illius benignissima misericordia spirituales et temporales favores interdum recipiat; sed *certam* auxilii spem ille solus potest sibi repromittere, qui vera erga Deiparam devotione teneatur.

16. — Scholion II. — At, neque hoc silendum est, nempe Deiparam Virginem non deserere eos in morte quos valida sua

1. 2 2ae, Quaest. LXXXII, art. 1. — 2. *Rien n'est si damnable*, scribit B. Grignon de Montfort (Traité de la vraie dévotion a la S. V., pp. 73, 74, Paris, 1891), *dans le christianisme, que cette présomption diabolique : car peut-on dire avec vérité qu'on aime et qu'on honore la sainte Vierge, lorsque, par ses péchés, on perce, on crucifie et outrage impitoyablement Jésus-Christ son Fils? Si Marie se faisait une loi de sauver par sa miséricorde ces sortes de gens, elle autoriserait le crime, elle aiderait à crucifier, à outrager son divin Fils : qui l'oserait penser?*

intercessione in vita protegit; quin potius in divino iudicio eis benefica adsistit, quod profecto importat titulus quo ab Ecclesia decoratur *advocatae nostrae*, et quo a Patribus saepius celebratur. Sic sanctus Ephrem[1] Deiparam ita alloquitur : *Adsis mihi semper, Virgo misericors, clemens et benigna, in praesenti quidem vita fervens protectrix, et fida auxiliatrix, in terribili autem die iudicii ab aeterna damnatione me liberans;* quibus non dissimilia habet Doctor Seraphicus, qui[2] exclamat : *O Maria, advocata nostra in iudicio animae nostrae.*

Attamen sedulo cavendum est ne intelligatur haec Beatae Virginis in morte adsistentia hoc sensu, quod aut divinae iustitiae decretum ipsa sua supplicatione immutare, aut aeterno igni iam deputatos eripere valeat; nam, ut ait S. Ioannes Damascenus[3], ὅπερ τοῖς ἀνθρώποις ὁ θάνατος, τοῦτο τοῖς ἀγγέλοις ἡ ἔκπτωσις. Μετὰ γὰρ τὴν ἔκπτωσιν οὐκ ἔστιν αὐτοῖς μετάνοια, ὥσπερ οὐδὲ μετὰ τὸν θάνατον, — *quod hominibus mors, hoc angelis est lapsus. Post lapsum enim non est illis poenitentiae locus, uti neque post mortem hominibus.* Et rationem adiicit[4], *non quod Deus poenitentiam non recipiat, ...sed quia anima non mutatur amplius,* ἡ ψυχὴ οὐκέτι τρέπεται[5].

Igitur hoc pacto intelligenda est gloriosa Virgo clientibus suis suppetias ferre, quod eis, vel in vitae decursu, divini iudicii severitatem in mentem reducit, ne quando lethaliter peccent; vel in mortis articulo, qui iudicii porta rite vocatur, contra veternosi serpentis insidias, succurrit; vel piis suis precibus impetrat ut alicui iam defuncto et alias aeternaliter pro meritis damnando, iudicium misericordi Deus benignitate suspendendum decernat, ut erratorum suorum dignam agat poenitentiam, quod quidem interdum evenisse historia testatur, cui tamen refugio in vita inniti valde temeraria praesumptio esset.

Denique, praetermittendum non est id quod interdum legitur, scilicet Deiparam vim divinorum decretorum frangere, aliud non

1. In deprec. ad B. V. — 2. In Expos. super Salve Regina. — 3. De Fide orthod., l. II, c. 1. — 4. Dial. contra Manich. — 5. Cf. Opus nostrum dell'anima umana separata dal corpo, ecc., c. IV, § VIII, pp. 213, sgg. Roma, 1901.

esse nisi cum efficacia suarum precum id efficere, quod aliunde, secundum praefinitum divinae Providentiae ordinem, locum non haberet : quo sensu intelligendi sunt elegantes Alighierii versus, quibus Virgilium inducit hoc de Deipara sibi referentem, quod a Beatrice ille audierat[1] :

Donna è gentil nel ciel, che si compiange
Di questo impedimento, ov' io ti mando,
Sì che duro giudicio lassù frange.

17. — Scholion III. — Denique ab huius potentissimae intercessionis beneficio excludendae non sunt animae in purgatorio detentae : cum enim minima poena huiusmodi piarum animarum, iuxta Angelicum Doctorem[2], *excedit maximam huius vitae* poenam. Beatissima autem Virgo teneraе matris visceribus afficiatur, fieri haudquaquam potest quin propensam se ad animabus illis suffragandum sentiat. Praeterea, animarum liberatio in Dei gloriam maxime cedit, quippe qui *glorificatur in consilio sanctorum*[3], dum isti Deum perfectius vident et intentius diligunt ; cum autem Virgo benedicta divinae gloriae studiosissima existat, proinde minime dubitandum est quin ipsa liberandis illis animabus iustis addictissimam se exhibeat.

Nec desunt Beatae Virgini modi quibus hanc suam exerceat charitatem : aut enim impetrare a Christo potest ut hic ex infinitis suis meritis aequam Deo satisfactionem offerat, aut ipsamet praetendere Deo, quantum satis sit ad illas liberandas, ex superabundantibus vitae suae meritis, aut aliquem vitam adhuc mortalem agentem efficaciter incitare ad opera satisfactoria pro istis animabus persolvenda ; aut denique ipsa sua potenti intercessione a Deo impetrare ut suffragia, quae quibusdam vel iam salvatis, vel irremediabiliter damnatis destinantur, hisce animabus applicentur.

1. Inferno, cant. II, vers. 94, sgg. — 2. 4, Dist. XXI, q. 1, art. 1, quaest. 3. — 3. Ps. LXXXVIII, 8.

CAPUT II

De iuribus Beatae Mariae Virginis in homines.

PROLOGUS

Ratio et ordo capitis. — Postquam de officiis Beatae Virginis erga nos in quatuor antecacti capitis articulis peractum fuerit, sequitur ut ultimo loco de illius iuribus agatur. Porro, quoniam operari sequitur esse, hinc, ubi de officiis Deiparae erga nos agebatur, primo loco stabilita fuerunt momenta illius relationis qua Beata Virgo ex divino decreto hominum Mater fuit constituta, ex quo sponte sua ortum duxere ea omnia, quibus huius officii munus illa exercet, sive qua Mediatrix, sive qua Corredemptrix, sive etiam qua supplex pro hominibus ad Deum Oratrix.

Haud dissimili ratione in praesenti argumento procedendum erit : nam primo loco momenta statuentur, quibus creaturae, et specialim homo, Deiparae potestati aut dominio subduntur, ut postea modus investigetur quo homines sua in Beatam Virginem officia adimplere debeant. Quorum primum in priori articulo, ubi de Virginis potestate, maxime in creaturam rationalem, agetur, tractabimus; alterum vero in sequenti articulo, in quo expendetur ratio cultus quo homines Beatam Virginem prosequi debeant.

ARTICULUS I. — *De Beatissimae Virginis potestate sive dominio in mundo.*

1. — Praenotandum. — Claritudinis gratia, huius articuli doctrinae praemittenda est distinctio, circa id quod dicitur potestas aut dominium : non enim uno modo aliquis alterius potestati subditur. Revera, ut advertit Angelicus Doctor[1], dominium *uno*

1. I, Quaest. XCVI, art. 4.

modo accipitur, secundum quod communiter refertur ad subiectum qualitercumque; et sic ille qui habet officium gubernandi et dirigendi liberos, *dominus* dici potest, in quo attenditur distinctio potestatis patriae, magistralis, aut regiae, secundum quod dominus bonum commune intendit, vel in societate domestica, vel in civitate, vel in regno. *Alio modo* attenditur dominium secundum quod opponitur servituti, et sic *dominus* ille dicitur, cui aliquis subditur ut servus.

Circa quod ulterius advertit Aquinas quod, dum liber est causa sui, servus e contra ordinatur ad alium; tunc enim aliquis dominatur alicui ut servo, quando dominus illum ad sui ipsius utilitatem refert. At sedulo cavendum est ne ista servitus, quae, licet in peccati poenam sit inducta, quia contristabile unicuique est quod illud bonum quod deberet esse suum cedat alteri, tamen intrinsece mala non est quia hominis libertatem non perimit, — cavendum inquam est ne ista servitus cum illa alia servitute confundatur, quae per legis divinae necnon humanae dignitatis oblivionem inducta est, qua videlicet servus habetur tanquam res quaedam domini et vile mancipium; quam servitutem Dominus Noster, qui *instaurare omnia*[1] venit, e medio sustolli voluit, dum hominibus ingenitam suam libertatem in memoriam reduxerit et revera restituerit.

Hic igitur, ut ordinatim procedamus, *primo* loco dicendum erit de dominio quod Beatae Virgini competit, in quantum *Regina* hominum angelorumque appellatur; *secundo*, de dominio quod habet, in quantum *Domina* vocatur, cui omnes creaturae famulantur; *tertio* demum, de iure proprietatis quo in *res* huius mundi ex speciali titulo gaudet.

2. — PROP. I. — Deipara Virgo merito appellatur Regina hominum et angelorum.

Sic enim eam Ecclesia invocat in litaniis lauretanis : *Regina angelorum, Regina patriarcharum*, etc.; et rursus eam ita compellat[2]: *Salve, Regina; ave, Regina coelorum, ave Domina angelorum;* pariter eam deprecatur : *Gloriosa Regina mundi, intercede*

1. Eph., I, 10. — 2. In antiph. fin.

pro nobis ad Dominum; aliisque similibus titulis eam interdum condecorat.

Porro, ad huius propositionis evidentiam advertendum est, non hic sumi nomen *Reginae* sensu improprio, scilicet ad significandam aliquam praecellentiam in homines et angelos, quo sensu sol astrorum rex, aut S. Thomas theologorum princeps solent appellari, sed sumitur sensu omnino proprio, scilicet ad significandam potestatem regiam, ius nempe verum regendi et gubernandi subditos. Quod enim Beata Virgo excellentior sit omnibus hominibus, imo supremis spiritibus angelicis, ex superius traditis abunde constat; unde hic tantum quaeritur qua ratione iure regiae potestatis in homines et angelos, tanquam sibi subiectos, gaudeat.

3. — Prob. prop. — Huius autem veritatis summa ratio est quia illud quod Christo iure haereditario, tanquam Filio Dei naturali convenit, hoc etiam Beatae Virgini, tanquam Christi Matri naturali, et primogenitae Dei Patris per adoptionem Filiae, quantum humana natura patitur, competit. Atqui Christus Dominus iure haereditario est supremus hominum rex et angelorum. Ergo Deipara Virgo merito appellatur hominum angelorumque regina.

Maior huius argumenti fundatur in hoc legum principio[1]: *Princeps... eadem Augustae privilegia tribuit quae ipse habet.* — *Confirmatur* autem hoc principium vulgo recepto apud iurisperitos axiomate, scilicet, quod quadam iuris fictione, naturalis filius nondum emancipatus non censetur quid distinctum a patre aut a matre. Atqui, iuxta plures Patres[2], Christus emancipationis et a patria potestate exemptionis iuri ultro cessit: qui enim nulli hominum obedire tenebatur, propterea quod Deus erat, remansit *subditus* suis parentibus[3]. Ergo ad Mariam quodammodo pertinent ea quae Christi sunt.

Quod pulchre figuratum invenimus in illo[4] quod de Salomone scriptum legitur, qui matrem suam Bethsabee regiis honoribus excepit: cum enim illa ad regem accesserat, ut loqueretur ei pro

1. Cf. DE LEGIBUS. — 2. Quos videsis apud Salazar IN CAP. VIII PROV., in vers. 15 et 16. — 3. LUC., II, 51. — 4. 3 REG., II, 19.

Adonia, *surrexit rex in occursum eius, adoravitque eam, et sedit super thronum suum, positusque est thronus matri regis, quae sedit ad dexteram regis.* Accedit et in rem nostram superius[1] enunciatum principium, nempe Beatam Virginem ea de congruo meruisse, quae Christus de condigno, non modo relate ad alios homines, verum etiam relate ad semetipsam.

Minorem, scilicet quod Christus iure haereditario, sit supremus rex hominum et angelorum, Sacrae Paginae abunde declarant. Sic[2] legitur de Christo: *Ego autem constitutus sum rex ab eo;* pariter cum Dominus interrogaretur a Pilato[3]: *Ergo rex es tu?* respondit Iesus: *Tu dicis quia rex sum ego;* et S. Paulus haereditaria Christi iura resumens, ait[4]: *Quem constituit haeredem universorum;* quae aliunde haud dissimilia erant ab eis quae Iesus iamdiu de semetipso edixerat[5]: *Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra.*

4. — Tacita obiectio. — Nec his contraria sunt ea quae Christus de semetipso dixerat[6]: *Regnum meum non est de hoc mundo;* — non enim dixit regnum suum non esse *in hoc mundo*, sed *de hoc mundo;* ut significaret se illud non ab hominibus, sed a Deo accepisse; aliunde non ius et potestatem regiam sibi ipse denegat, sed tantummodo usum temporalis dominii, et quidem pro illo tempore; nam fides docet Christo competere iudiciariam potestatem; atqui, ut observat Angelicus Doctor[7], *iudiciaria potestas consequitur regiam dignitatem; Christus autem, quamvis esset rex constitutus a Deo, non tamen in terris vivens, terrenum regnum temporaliter administrare voluit.* Concludendum est igitur quod Christus est vere *Rex regum et Dominus dominantium*[8], ut etiam ostenditur ex eis quae gessit, sicut cum Hierusalem triumphator ingredi voluit.

Quocirca, dicemus cum Ruperto Abbate[9]: (Maria) *in coelis Regina sanctorum, et in terris Regina Regnorum est; quandoquidem est Mater Regis coronati, quem constituit Dominus super opera manuum suarum, ac proinde Regina constituta, totum iure possidet Filii regnum.* Qua de re egregie olim disseruerat et magnus Athanasius[10],

1. C. 1, art. 3, n. 7. — 2. Psalm., II, 6. — 3. Io., XIX, 37. — 4. Hebr., I, 2. — 5. Matth., XXVIII, 18. — 6. Io., loc. cit., vers. 36. — 7. 3, Quaest. LIX, art. 4, ad 1^m. — 8. Apoc., XIX, 16. — 9. L. IV, in Cantic. — 10. Serm. de Deip.

scribens: *Quandoquidem ipse Rex est qui natus est de Virgine, idemque Dominus est Deus, eapropter et Mater quae eum genuit et Regina et Domina et Deipara proprie et vere censetur.* Unde et Ecclesia B. Virgini applicat illa[1]: *Per me reges regnant, et legum conditores iusta decernunt.*

5. — Confirmatur, argumento ex S. Thoma deprompto. — Si unus homo habeat super alium supereminentiam scientiae et iustitiae, inconveniens est, ait ille[2], nisi hoc exsequatur in utilitatem aliorum, iuxta illud S. Petri[3]: *Unusquisque, sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes.* Sic etiam S. Augustinus[4]: *Iusti,* ait, *non dominandi cupiditate imperant, sed officio consulendi; hoc naturalis ordo praescribit, ita Deus hominem condidit.* Atqui Beatissimae Virgini competit super quamcumque creaturam, etiam angelicam, supereminentia scientiae et iustitiae. Ergo non modo homines, verum etiam angelos, Matris Dei partes sunt, tanquam summae Reginae, regere et gubernare.

Praeterea, mirabiles effectus qui in iustorum animabus, operante Deipara, complentur, profecto huius in homines potestatis, quae certum constituit dominium, evidenter demonstrant. — « *Marie,* ait B. Grignon de Montfort[5], *a reçu de Dieu une grande domination dans les âmes des élus; car elle ne peut pas faire en eux sa résidence comme Dieu le Père le lui a ordonné; les former en Jésus-Christ et Jésus-Christ en eux; jeter dans leur cœur les racines de ses vertus, et être la compagne indissoluble du Saint-Esprit pour tous ses ouvrages de grâce; elle ne peut pas, dis-je, faire toutes ses choses, qu'elle n'ait droit et domination dans leurs âmes par une grâce singulière du Très-Haut, qui, lui ayant donné puissance sur son Fils unique et naturel, lui a donné aussi pouvoir sur ses enfants adoptifs non seulement quant au corps, ce qui serait peu de chose, mais aussi quant à l'âme. Marie est la Reine du ciel et de la terre par grâce, comme Jésus en est le Roi par nature et par conquête.* »

1. Prov., VIII, 15. — 2. 1, Quaest. XCVI, art. 4, ad 1^m. — 3. 1 Ep., IV, 10. — 4. L. XIX, de Civ. Dei, c. 14. — 5. *Traité de la vraie dévotion à la Sainte Vierge,* Paris, 1891, p. 23.

6. — PROP. II. — Beatissimae Virgini tanquam summae Dominae famulari debent et angeli et homines, immo ipsi daemones.

Prob. Non dissimili ratione ab ea quae in praecedenti propositione adducta est, potest et thesis praesens comprobari. Revera Christus est universi orbis Dominus, non solum qua Deus, scilicet in omnibus aequalis Patri, sed etiam qua homo, quod sibi passione sua et laboribus promeruit[1]; unde de illo dicitur[2]: *Gloria et honore coronasti eum et constituisti eum super opera manuum tuarum; omnia subiecisti sub pedibus eius: in eo enim quod omnia ei subiecit, nihil dimisit non subiectum ei*[3].

Rursus, de illo praenunciavit David[4]: *Omnes gentes servient ei;* et de angelis expresse dicitur[5]: *Ecce angeli accesserunt, et ministrabant ei.* De daemonibus autem, aliisque Christi hostibus dicitur[6]: *Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Quocirca vix Christus sive ab Ecclesia in sua liturgia, sive a fidelibus nominari consuevit, absque hac appellatione *Dominus.* Atqui Beata Virgo utpote naturalis Christi Mater, nedum divinitatis fines quodammodo attigit, ut dictum est, sed etiam Filii iurium particeps exstitit. Ergo ipsi competit ius dominii in homines et angelos, sive bonos, sive malos, tum propterea quod Christi mater est, tum etiam quia Deo affinis existit; ideoque tum homines, tum angeli ipsi famulari debent; nam, ut ait Angelicus[7], *cum servus dicatur ad dominum, necesse est quod, ubi est propria et specialis ratio dominii, ibi sit specialis et propria ratio servitutis.*

7. — Patrum auctoritates. — Hanc autem veritatem ex mente Ecclesiae signatam videre possumus in illo[8]: *In Hierusalem potestas mea,* ubi per *Hierusalem* intelligi potest universaliter omnis creatura rationalis; unde S. Bonaventura, haec verba de B. Virgine interpretans, ait[9]: *Virgo est revera Domina coelestium, terrestrium et infernorum.* Quod pulchre exponit S. Bernardinus Senensis dicens[10]: *Tot creaturae serviunt gloriosae Virgini Mariae,*

1. Cf. 3, Quaest. XIX, art. 3. — 2. Hebr., II, 7, 8. — 3. Cf. Ps., VIII, 8. — 4. Ibid., LXXI, 11. — 5. Matth., IV, 11. — 6. Ps., CIX, 1. — 7. 2 2ae, Quaest. LXXXI, art. 1, ad 3m. — 8. Eccli., XXIV, 15. — 9. In Spec., c. 3. — 10. T. I, cap. LXI, a. 1, c. 6.

quot serviunt Trinitati, quemcumque gradum teneant in creatis sive spirituales ut angeli, sive rationales ut homines, sive corporales ut coeli et elementa, sive damnati, sive beati. Sed huius dominii rationem fundamentalem non aliam assignat Damascenus a ratione quam supra exposuimus; ait enim[1]: *Maria omnium rerum conditarum Domina facta est, cum Creatoris Mater exstitit.* Eleganter quoque Aligherius[2]:

Ma guarda i cerchi fino al più remoto,
Tanto che veggi seder la Regina
Cui questo regno è suddito e devoto.

Nec huic obstat quod Virgo regia ancillam se Domini professa sit: nam, ut rite advertit Arnoldus Carnotensis[3], *licet ipsa se Christi profiteatur ancillam, hoc servitutis genus omni regno sublimius esse intelligitur: constituta quippe est super omnem creaturam; et quicumque Iesu curvat genu, Matri quoque pronus supplicat.*

8. — Ordo Servorum Mariae. — Porro, quanquam universa Ecclesia sit Virgini Deiparae, ut summae Dominae, iure subdita, et omnes proinde homines teneantur ipsi obsequii sui munera praestare, tamen, non absque iustissima ratione factum est et interdum fit, ut aliqui ex christifidelibus huius magnae Dominae servitio se penitus devoveant, ut habitu, moribus, cultu, universa denique professione illius obsequia speciali prorsus ratione eam prosequantur. Tales profecto sunt sodales Ordinis Servorum Beatae Mariae Virginis, ad quem pertinere nostra maxima gloria est, quorum peculiaris forma in specialibus officiis Deiparae praestandis reponitur.

Historia refert ab ipsa Virgine Deipara ordinem hunc originem duxisse, excitatis anno salutis 1233, in die suae in coelum Assumptionis, septem nobilibus Florentiae viris, quos e mundo discedere et suo servitio penitus mancipari iussit. Erant isti Bonfilius Monaldus, Bonaiuncta Manettus, Manettus Antellensis, Amedeus de Amedeis, Sostenes de Sostenis, Uguccio Uguccionum, et Alexius Falconerius; qui omnes mox Virgini obtemperantes,

1. L. IV, DE FID. ORTHOD., c. 15. — 2. PARAD., cant. XXXI, vers 115-117. — 3. Tract. DE LAUD. VIRG.

apud Montem Senarium in Etruria novi ordinis fundamenta iecere, adscitis undequaque in sui consortium sodalibus. Qui etiam suis laboribus id obtinuerunt, ut ex illa tempestate Magnae Dominae nostrae nomen, cultus, honorque ingi incremento propagarentur; cuius devotionis ope magna pacis salutisque incrementa in totam Ecclesiam promanarunt.

Hos septem inclytos viros, quos una vitae ratio informaverat, unum quoque in morte retinuit sepulchrum, unaque populorum veneratio prosecuta est, quam coronavit suoque infallibili decreto sancivit Summus Pontifex Leo XIII, dum illos sanctorum fastis solemniter adscripsit. Hunc autem Servorum Beatae Virginis Ordinem primo a summis Pontificibus Innocentio IV (1251), Alexandro IV (1256) et B. Gregorio X (1272) adprobatum, beatus Benedictus XI solemniter confirmavit (1309)[1].

Haec edisseruisse non pigebit, cum inde probetur ex auctoritate ipsius Ecclesiae, quam legitimum, immo quam commendabile sit speciale obsequium gloriosae Virgini magnaeque universi Dominae exhibitum.

9. — Servitus mariana. — Hic etiam advertisse invabit, haud eiusdem rationis esse servitutem quae Deiparae praestatur, ac eam servitutem quae inter homines exhibetur. Haec enim inter utramque intercedit differentia quod, ut docet Angelicus Doctor[2], quae est inter homines servitus, inducta est a peccato, ideoque in statu innocentiae non fuisset. Cum enim appetibile est unicuique proprium bonum, et per consequens tristitiam adferat id quod hoc bonum, quod suum esse deberet, cedat tantummodo alteri, hinc servitus qua aliquis dominatur alicui ut servo, hunc ad propriam utilitatem trahens, poenae rationem habet; ideoque in coelo non erit distinctio servi et liberi, sed omnes erunt liberi, *qua libertate Christus nos liberavit*[3].

At vero, cum de lege naturali sit quod homo Deo, tanquam

1. Vide Histoire des sept Saints Fondateurs de l'Ordre des Servites de Marie, par le P. Sosthène M. Ledoux, O. S. M. Paris, Delhomme et Briguet, 1889; Vie de S. Philippe Benizi, Propagateur de l'Ordre des Servites de Marie, par le P. Pérégrin M. Soulier, O. S. M. Bar-le-Duc, 1885. — 2. 1, Quaest. XCVI, art. 4. — 3. Gal., IV, 31.

supremo Domino, obsequium servitutis suae exhibeat, hinc et servitus mariana lex naturalis dici potest, quia naturale est quod summi Dei Matri orbis universus famuletur; et ideo servitus haec in coelo perdurabit, sicut etiam in statu innocentiae adfuisset, profecto in hypothesi quod Incarnatio Domini, in quocumque casu, locum habuisset.

Rursus, ista servitute nulla libertati iniuria irrogatur; quia cum nihil velit Beatissima Deipara, nisi illudmet quod Deus vult, hinc non aliud libertati vinculum adfert, quam illud quod ipsamet lex divina imponit. Deinde, servitus ista non est tantummodo in bonum illius cui praestatur, scilicet in bonum Beatissimae Virginis, sed maxime in bonum illiusmet qui ita famulatur, abundantissime redundat. Exinde fit quod si hominibus servire non est absque dignitatis detrimento, e contra, famulari Virgini excelsae causa honoris est et gloriae, ita quod servire Mariae, ut passim tradunt sancti Patres, vere regnare sit.

10. — Scholion. — Profecto, servitus quae Beatae Virgini exhibetur, non magis quam servitus quae Deo et Christo praestatur, libertatem nec tollit nec minuit; quandoquidem sicut Dei iussa sancti in patria et iusti in via liberrime exsequuntur, ita nil libentius Virginis Deiparae servi opere prosequuntur, quam officiorum suorum erga tantam Dominam obsequia. Et hac quidem de causa minime probandos illos Ecclesia duxit qui, sub specie pietatis erga Dei Matrem, libertatis suae se abdicasse profitebantur. Cum enim nonnulli confraternitatem *Mancipiorum Matris Dei* (Les esclaves de la Mère de Dieu) variis in locis instituere coepissent, catenulas distribuentes a confratribus collo brachiisque circumponendas, ac si hoc signo B. Virgini mancipatos se esse profiterentur, imagines quoque et numismata catenatos sodales exprimentia divulgantes, re ad Sacrae et Universalis Inquisitionis Congregationem delata, praefata confraternitas abolita fuit, datis litteris, sub die 5 iulii 1673[1].

Attamen, per hanc condemnationem nihil omnino detrahitur excellentiae illius Deiparae cultus, cuius, sub nomine *Veræ devo-*

1. Vide Ann. Ord. Serv. Cent. V, lib. V, t. III, p. 287, 2, C. D.

tionis erga Beatam Virginem (La vraie dévotion à la sainte Vierge), insignis propagator exstitit beatus Grignon de Montfort, quamque sodales societatis Mariae ab ipso fundatae suscipiunt et confovent. Siquidem in hoc consistit iste cultus, quod quis totum id quod est aut operatur Deiparae tanquam Dominae consecret et devoveat, ita ut illius mancipium *(esclave)* dici valeat ; ut sic per Mariam ad Christum accessus facilior et securior pateat, Iesuque regnum per Mariam adveniat.

Nec obstat vox ista *mancipium ;* nam docet Catechismus Concilii Tridentini[1] *aequum esse nos ipsos, non secus ac mancipia Redemptori nostro Domino in perpetuum addicere et consecrare ;* imo S. Paulus[2] se servum Christi appellat, quo nomine mancipium *(esclave)* intelligi, suadet ratio quod tunc servi, quales nunc novimus haberi, non habebantur[3]. Revera, ex eo quod quis se totum Deo aut Mariae, tanquam mancipium, devoveat, minime sequitur libertatis, quae profecto inalienabilis est, abdicatio, qualis forsan significabatur per catenulas quas praedicti confratres gerere solebant[4].

11.— Prop. III. — Beatae Virgini competit ius proprietatis super omnes res creatas.

Haec est plurimorum Ecclesiae Patrum et Doctorum sententia, cui libenter subscribimus, hac potissime ducti ratione, videlicet quidquid in honorem et gloriam Virginis cedit, nisi repugnantiam involvat, illi tribui debere, cui Deus liberalitate sua aliquid omni creato maius concessit, scilicet divinam maternitatem, cuius intuitu tantos ei gratiae et scientiae thesauros contulit, ut omnia creata ipsis comparata, nonnisi vile lutum aestimari debeant. Porro, hic agitur de *rebus* huius universi, non autem de *personis*, de quibus superius actum est, et circa quas proprietatis ius uni summo Creatori reservatur, qui solus est vitae et mortis auctor.

1. P. I, c. III, n. 12. — 2. Gal., I, 10 et alibi. — 3. Cf. Traité de la vraie Dévotion, par le B. Grignon de Montfort, Paris, 1891, p. 53. — 4. Notandum tamen est praedictam S. Inquisitionis condemnationem haud afficere praxim ab eodem B. Grignon de Montfort commendatam (*Traité de la vraie Dévotion,* p. 179, Paris, 1891), catenulas gerendi in signum potestatis quam habent in nos Iesus et Maria, de qua supra diximus (Cf. Analecta *iuris pontif.*, 1re série, col. 757. Videsis, *Les Carmes déchaussés de France*, par le P. Albert du Saint-Sauveur, Paris, 1889, t. II, pp. 571, sqq.).

12. — Prob. prop. — Suadebitur autem facili negotio enunciata thesis recolenti id quod supra expositum fuit, scilicet omne illud Beatae Virgini, propter divinam maternitatem, ex Dei largitate, collatum fuisse, quantum purae quidem creaturae conditio patitur, quod Christus ut Filius Dei naturalis iure nativo habuit; quod ita expressit S. Laurentius Iustinianus[1]: *Illi* (Mariae) *datum est, quantum capax est pura creatura.* Atqui communiter docent theologi[2], iure nativo Christo Domino competere proprietatis ius in omnes res creatas, iuxta illud[3]: *Omnia subiecisti sub pedibus eius: oves et boves universas, insuper et pecora campi.*

Quocirca, concludere possumus cum S. Bernardino Senensi[4]: *Mater Domini effecta est Domina omnis creaturae,* quod aliis verbis iamdudum exposuerat S. Ioannes Damascenus[5], dicens: *Maria rerum omnium conditarum domina effecta est, cum Creatoris Mater exstitit.* Non dissimiliter S. Anselmus[6], comparationem instituens inter Christum et Matrem eius, ait: *Sicut et Deus est Dominus omnium, singula in sua natura propria iussione constituendo, ita Maria est Domina rerum omnium, singula conditae dignitati per eam quam meruit gratiam restituendo;* et Gersonius[7]: *Melius eam appellare non possumus, quam Matrem Dei; quoniam per hoc habet veluti auctoritatem et naturale dominium in totius mundi Dominum et a fortiori ad omne id quod subiectum est Domino.*

13. — Quaestio. — *Quomodo Beata Virgo rebus inferioribus universi dominetur?*

Resp. I. — De *animalibus* hoc statui tuto potest, quod Mariae subiecta sunt ad nutum. Revera, in statu innocentiae animalia naturaliter homini subiiciebantur, et nonnisi per inobedientiam Adae inducta est illa animalium rebellio ad hominem[8]. Ergo Beatissima Virgo, quae universaliter peccato caruit, huic poenae subia-

1. L. DE CASTO CONNUBIO. — 2. Videsis Salmanticenses, t. X, DE INCARN. DISP., XXXII, n. 7; Suarez, 3 Part., DISPUT., XLVIII, etc. — 3. PSAL., VIII, 8. — 4. Serm. III, DE NOMINE VIRG. — 5. L. IV, DE FIDE ORTHOD., c. 14. — 6. L. DE EXCELLENTIA VIRGINIS. — 7. Serm. II, DE ANNUNT. — 8. 1, Quaest. XCVI, art. 1.

cere non debuit, scilicet ut animalia eius famulatui subdu-cerentur.

Quod autem homini innocenti parere debuerint animalia ad nutum, ex triplici S. Doctor[1] ratione eleganter ostendit. *Primo,* scilicet, quia naturaliter imperfectiora cedunt in usum perfectiorum; nam et plantae utuntur terra ad sui nutrimentum, animalia vero plantis, homines vero plantis et animalibus; unde naturaliter homines dominantur animalibus. *Secundo* quia hoc divinae Providentiae ratio habet, quod semper inferiora per superiora gubernat; ideo, cum homo sit supra caetera animalia, utpote ad imaginem Dei conditus, hinc conveniens est quod caetera animalia eius gubernationi subdantur. *Tertio*, quia in animalibus invenitur quaedam participatio prudentiae et rationis, secundum aestimationem naturalem, ad aliquos particulares actus, unde contingit quod grues sequuntur ducem, et apes obediunt regi; in homine autem adest universalis prudentia, quae est ratio omnium agibilium. Atqui omne quod est per participationem, subditur ei quod est per essentiam; ideoque omnia animalia per seipsa homini in statu innocentiae obedivissent, sicut nunc videmus quod quaedam domestica ei obediunt; ideoque Beatae Virgini, quae innocentiam nunquam amisit, parere debuerunt et debent.

II. — *Viribus autem naturalibus proprii corporis, et similiter plantis et corporibus inanimatis* Beata Virgo dominatur, non quidem imperando, sed absque impedimento utendo eorum auxilio. Prioris ratio est, quia hoc ad iustitiam originalem non pertinebat, quod anima hominis possideret virtutem transmutandi proprium corpus in quamcumque formam, sed solum quod posset ipsum conservare absque omni nocumento; ideoque vires naturales proprii corporis Beata Virgo immutare non potuit, sicut nec anima ipsius Christi, secundum propriam naturam aut virtutem considerata, hoc facere poterat, ut docet Angelicus[2].

Nec obiicialur quod corpus naturaliter immutatur ad imaginationem animae, et hoc quidem tanto magis, quanto anima fuerit fortioris imaginationis: anima autem Virginis virtutem perfectissimam habuit quantum ad imaginationem, sicut quantum ad alias

1. Loco cit. — 2. 3, Quaest. XIII, art. 3.

vires. Huic enim instantiae reponit S. Doctor[1] quod imaginationi naturaliter obedit corpus quantum ad motum localem, puta quantum ad casum de trabe in alto posita, similiter quantum ad ea quae consequuntur ad motum localem, ut est alteratio quae est secundum calorem et frigus et alia huiusmodi: quia ex imaginatione sequuntur animae passiones, secundum quas movetur cor, et sic per commotionem spirituum, totum corpus alteratur. Sed citra has alterationes, aliae dispositiones naturales non sunt natae transmutari ab imaginatione quantumvis sit fortis, ita quod, verbi gratia, mutari possit manus vel pedis configuratio; et proinde Beata Virgo non est dicenda habuisse imperium in vires naturales proprii corporis.

Quantum ad secundum, scilicet plantas, aut corpora inanimata, idipsum decernendum est: quia, cum secundum vires naturales homo convenit cum plantis, et secundum corpus convenit cum rebus inanimatis, ex eo quod nec viribus naturalibus, nec proprio corpori homo imperio dominatur, concludi legitime potest, nec plantas nec corpora inanimata Mariae obedire ad nutum[2].

Igitur, dum de Beatissimae Virginis dominio in res creatas agitur, caute procedere debet mens devota, ne quidquid imaginationi occurrit praefracte asseratur. Huic rei normam exhibebunt ista, ex Angelici doctrinis deprompta[3], videlicet non omnem immutationem, quae fieri potest circa creaturam, a creatura fieri posse: quaedam enim immutationes propriae sunt virtutis divinae. Sed nec quaecumque possibiles immutationes, possunt fieri per creaturam, quaecumque ista sit; quaedam enim huiusmodi immutationum non pertinent ad creaturam, neque secundum ordinem naturae, neque secundum ordinem gratiae.

ARTICULUS II. — *De cultu Beatissimae Virgini debito.*

1. — Ratio et ordo articuli. — Cum cultus sit species quaedam honoris, honor enim etiam aequalibus et subditis praestatur, cum importet meram *de alicuius excellentia testificationem*[4], cultus

1. 3, Quaest. XIII, art. 3., ad 3^m. — 2. Ibid., art. 2. — 3. Ibid., ad 2^m. — 4. 2 2^ae, Quaest. CIII, art. 1.

vero nonnisi superioribus tribuatur, hinc *primo* loco determinandum hic veniet utrum Beatae Virgini debeatur generaliori ratione honor quidam, aut quaedam de illius excellentia testificatio; *secundo* autem loco agetur de cultu proprie dicto Deiparae tribuendo : *tertio* demum de huius cultus natura fusius pertractabitur.

2. — **Haereticorum sententiae.** — Porro, circa cultum Deiparae debitum haeretici in contrarios errores declinasse inveniuntur. Dum enim alii Deiparam plus aequo extollentes, ipsi divinos honores, latriaeque cultum exhiberent, placentas, sive collyridas illi in sacrificium offerentes, unde *Collyridiani* dicti sunt, alii e contra, B. Virginis honoris osores effecti, illius cultui detrahere conati sunt, unde *Antidicomarianitae* appellati sunt, propterea quod de ipsa nimis demisse sentirent[1].

Lutherus vero, etsi aliquando[2] scripserit: *Eo ipso quod Maria Mater Dei facta est, tam praeclara et ingentia ei dona data sunt, ut superent captum cuiuscumque; hinc enim omnis honor ac beatitudo provenit ut in universo genere humano unica persona superior sit cunctis, cui nemo sit par, quod cum coelesti Patre Filium habeat communem,* — nihilominus alibi[3] haec, sibi contradicens, protulit: *Paulus, ut apparet, quasi per contumeliam Matrem Filii Dei mulierem tantum appellat;* ex quo in promptu ipsi fuit ut inferret[4]: *Omnes evangelica fide renati pares ei* (Mariae) *sumus in honore; tam sanctissimus atque ipsa, dummodo in Christo credamus.* Similem in Oecolampadio contradictionem reperire est: dum enim in sermone de Laudibus Mariae haec protulerat: *Quid mirum, si parabolice Maria nobiliori creaturae comparetur, pulchra ut luna, electa ut sol, clarior sideribus enuntietur?* — ipsemet tamen in Concione de omnibus Sanctis, Mariae venerationem, *cultum idolorum vocat.*

Porro hic advertendum est mirum non esse si illi, qui catholicam fidem, omni nisu impetere conati sunt, Deiparae quoque honori infensi exstiterint : qui enim Verbo Incarnato bellum inferre, hominumque saluti insidias parare non desistunt, haud

1. Cf. S. Epiphan., Haer. LXXVII, LXXVIII, LXXIX. — 2. In Comment. sup. Matth. — 3. In Ep. ad Gal., c. 4. — 4. In Postilla Mai. Domin. 1ª post Epiph.

facile ei parcere possunt, quae serpentis caput virgineo pede contrivit, haereseon monstra destruxit, et de hominum salute potenti sua mediatione interposita, sollicitiorem se ubique et in omnibus exhibet. Sit igitur contra praefatos mariani cultus hostes sequens

3. — PROP. I. — Beata Virgo est omnino digna quae plusquam alia quaecumque creatura honoretur.

Prob. I. — Ex ipsa honoris ratione imprimis haec veritas ultro elucescit. *Honor*, ait S. Thomas[1], *exhibetur alicui propter aliquam eius excellentiam, et ita est signum et testimonium quoddam illius excellentiae quae est in honorato.* Atqui in Beata Virgine est excellentiae cuiusdam titulus, nempe divina maternitas, quo profecto maior in pura creatura inveniri haud potest, cum *Beata Virgo, ex hoc quod est Mater Dei,* (habeat) *quamdam dignitatem infinitam ex bono infinito quod est Deus*[2]. Praeterea, ex decreto divino constituta fuit hominum mater; ex quo illa ei dignitas accedit, quam iure naturae confert ipsa parentis auctoritas. Ergo omnino digna est Deipara quam homines maiori prosequantur honore, quam competit cuicumque alteri creaturae.

Maria, ait Dionysius Carthusianus[3], *honoranda est nobis ratione suae dignitatis, quae dignitas est maternitas, per quam comparentalis est Patri aeterno: id est parens eiusdem Filii cuius ille est Pater. Per hanc dignitatem mirabilem, excellentior omni pura est creatura, et cunctis creaturis praelata.* Quod si, ut habet Damascenus[4], *honorare decet sanctos, ut amicos Christi, ut filios et haeredes Dei,* quo putanda est honore digna illa qua sanctior nemo unquam exstitit, quam intimae vitae societas Christo coniunxit, quae est Patris primogenita filia, et ut Spiritus Sancti integerrima sponsa, illius bonorum consors et haeres existit?

4. — II. — Ex iis quae Beata Virgo operata est. — Idipsum dilucide ostenditur ex hoc S. Pauli[5] principio: *Gloria et honor et pax omni operanti bonum.* Atqui Beatae Virgini nedum Matris Dei et Matris hominum dignitas collata est, verum etiam nihil defuit, quin optima quaeque in utriusque officii qualitate operaretur.

1. I 2ae, Quaest. II, art. 2. — 2. 1. Quaest. XXV, art. 6, ad 4m. — 3. De Visit. B. M. V. — 4. Lib. IV. Fid. Orthod., c. 16. — 5. Rom., II, 10.

Nam ut Dei et hominum Mater, Christi indivisa socia exstitit in divina gloria promovenda, hominumque salute indefesse procuranda; quinimmo, ut alibi dictum est, et angeli ipsi ab huius gloriosae Virginis calore non sunt omnino remoti. Ergo illa prorsus digna existit quam omnes, nedum homines, verum etiam angeli, specialiter praedicent ac venerentur, quae iustissime a Pio IX[1] vocatur *prophetarum apostolorumque praeconium, honor martyrum, omnium sanctorum laetitia et corona, praeclarissimum Ecclesiae sanctae decus et ornamentum, firmissimumque praesidium.*

5. — III. — Ex eo quod iste honor redundat in Christi honorem, necnon in bonum Ecclesiae et societatis. — Accedit quod quicumque honor huic gloriosae Deiparae confertur, redundat α) in ipsius Christi Domini honorem, β) in bonum Ecclesiae, et γ) in emolumentum ipsius civilis societatis.

α) Honor qui Beatae Virgini tribuitur *in ipsius Christi honorem et gloriam cedit.* Revera, quemadmodum Verbi aeterni dignitati incongruum erat quod illius secundum carnem Mater, nedum ullo actuali peccato inficeretur, verum etiam originalis labis inquinamento macularetur, *gloria* (enim) *filiorum patres eorum*[2], ita et quaecumque huic Beatae Virgini laus tribuitur, in Filium Christum redundet necesse est, quatenus nec potest Matri iniuria rependi, quae ad prolem usque non pertingat. Quocirca, historia teste, id Christus sibi pluries assumpsit, ut vituperia in Matrem suam a nefandis hominibus directa, ipsemet vindicaret.

β) *Cedit quoque in Ecclesiae bonum.* Nam, cum christianae religionis ratio tota Incarnationis mysterio, quod per Virginem completum est, innitatur, hinc ex quo Beata Virgo tanquam Dei Mater speciali honore celebratur, fides in Christum, et religionis ab eo fundatae veritas nedum confirmatur, verum etiam mirum in modum propagatur. Hinc factum est quod Ecclesia, quae in primo generali Concilio fidem in Filium Dei et consequenter in Deum Patrem solemniter vindicaverat, et in secundo doctrinam de Spiritus Sancti divinitate obfirmaverat, in tertio necesse duxerit ob impugnationes Nestorii, gloriosae Virginis maternitatem decreto suo

1. In Bulla Ineffabilis. — 2. Prov., XVII, 6.

sancire: ne qui circa illius dignitatem dubius haereat, naufragium in fide faciat.

γ) Demum honor qui Mariae tribuitur, *in bonum ipsius societatis* haud redundare non potest. Cum enim praeclara exempla incitamento sint ad bonum prosequendum, hinc moralis populorum profectus valde augeatur necesse est ex proposito sibi tam absoluto perfectionis humanae typo, qualem in se exhibuit Immaculata Deipara. Quod adeo verum est, ut ibi moralis vitae altius incrementum, omnibus fatentibus, reperiatur, ubi huius gloriosae Virginis laudes abundantius praedicantur; ita quod et ipsimet homines christianae religioni infensi, interdum agnoscere coacti sint ex huius nobilissimi typi influxu tum catholicae religionis excellentiam, tum etiam catholicarum nationum, quantum ad vitae moralis rationem spectat, superioritatem[1].

6. — IV. Ex honore qui ipsi in S. Scriptura tribuitur. — At vero propositae thesi maius robur adiiciunt quae hac in re in divinis Scripturis consignata reperiuntur. Siquidem inibi invenitur gloriosissima Virgo specialiter praedicata, nedum α) ab angelis et α) a sanctis hominibus, verum etiam γ) ab ipso suo Unigenito Filio.

α) Imprimis, *angelus* a Deo, tanquam illius praeco, ad hanc Virginem missus, *Ave*, inquit, *gratia plena, Dominus tecum.* Porro, haec salutatio ad alium quempiam similis nunquam facta fuerat; secus Beata Virgo, cui legis scientia inerat et prophetarum vaticinia comperta erant, hac salutatione, quasi peregrina, territa

1. Vide quod scripsimus; Il Culto di Maria Addolorata. Il Congresso Mariano di Torino, 4-8 sett. 1898. Torino, 1899, pp. 400, sqq.

Haud abs re erit hic retulisse egregia verba quibus Longfellow, e protestantium castris, influxum B. Virginis in societatem praedicat:

And if our faith had given us nothing more,
Than this example of all womanhood,
So mild, so merciful, so strong, so good,
So patient, peaceful, loyal, loving, pure,
This were enough to prove it higher and truer
Than all the creeds the world had known before.

Prince Henry.

non fuisset. *Angelus*, ait Origenes [1], *novo sermone Mariam salutavit, quem in omni Scriptura invenire non potui, et de hoc pauca dicenda sunt. Id enim quod ait: Ave, gratia plena, ubi in Scripturis alibi legerim non recordor; sed neque ad virum istiusmodi sermo est: Salve, gratia plena.*

Praeclara quoque, et ad rem nostram accommoda, sunt ea quae Angelicus Doctor salutationem angelicam commentans, conscripta reliquit. Qui advertens rem valde magnam antiquitus fuisse quod hominibus angeli apparerent, aut quod ab illis honorarentur, id tamen dicit nunquam inventum esse, quod homines ab angelis reverentiam acciperent, *quousque aliquis inveniretur in humana natura qui in his tribus* (nempe in dignitate, in familiaritate ad Deum, et in plenitudine gratiae), *excederet angelos; et haec fuit beata Virgo.* Ex quo iam, contra mariani honoris hostes, conclusio erui potest verbis S. Bernardini Senensis [2]: *Cogita angelicum exemplum. Si enim angeli salutant eam, quanto magis ad hoc tenetur homo.*

β) Non minus efficaciter rem nostram comprobant *S. Elisabeth* ad Beatissimam Virginem verba, quippe quae *repleta Spiritu Sancto... exclamavit voce magna et dixit: Benedicta tu inter mulieres, et benedictus fructus ventris tui* [3]. Quae profecto verba specialem reverentiam sanctae Elisabeth erga Beatam Virginem protendunt. Nam, ut advertit Benedictus XIV [4], *Hebraeorum mos erat, ut si qua mulier egregium aliquod facinus edidisset, eam ita salutarent: Benedicta tu in mulieribus. Ad hunc modum, Debora Iahelem salutavit uxorem Haber, quod Sisaram interfecisset, ut est in libro Iudicum* [5]*: Benedicta inter mulieres Iahel, uxor Haber. Et Booz salutavit Ruth illis verbis libri Ruth* [6]*: Benedicta es, a Domino, filia. David itidem Abigail benedixit, quae se abstinuit ab internecione familiae Nabal* [7]*: Et benedicta tu, quae prohibuisti me hodie ne irem ad sanguinem.* Unde, lege parallelismi biblici hoc unum deduci potest, videlicet sanctam Elisabeth aliquid magni in Beatissima Virgine agnovisse, pro quo illa utique honoranda et praedicanda erat. Porro, suae reverentiae sensus ulterius explicat Baptistae mater, dum [8] addit:

1. Opusc., VIII, p. 75. — 2. Serm. LII, de Sal. Angel. Opp., t. I. — 3. Luc., I, 41. — 4. De Festis B. M. V., c. 35. — 5. V. 24. — 6. III, 10. — 7. 1 Reg., XXV, 33. — 8. Luc., I, 43.

Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me? — Non ignorans hoc) *dicit,* advertit Origenes [1],... *quasi nesciat quod iuxta Dei voluntatem mater Domini venerit ad eam: sed isto sensu loquitur: Quid boni feci? Quae opera mea tanta sunt, ut Mater Domini ad me veniat? Per quam iustitiam, ex quibus bonis, de qua fidelitate mentis hoc merui, ut Mater Domini mei veniat ad me?*

Has reverentiae significationes Beatae Virgini propter illius divinam maternitatem deberi, quasi naturali instinctu *turbae* ipsae indicaverunt, quarum animi interpretem se fecit mulier illa quae coram multitudine in voces erumpens, ait [2]: *Beatus venter qui te portavit, et ubera quae suxisti.*

γ) Nec putandus est *Christus* huius mulieris devotionem aegre tulisse, aut ei aliquid utcumque detrahendum esse significasse, cum addidit [3]: *Quinimmo beati qui audiunt verbum Dei et custodiunt illud;* nam, ut advertit Venerabilis Beda [4], *pulchre Salvator attestationi mulieris annuit, non eam tantummodo, quae Verbum Dei corporaliter generare meruerat, sed et omnes qui idem Verbum spiritaliter, audita fidei, concipere... studuerint, asseverans esse beatos; quia et eadem Dei genitrix, et inde quidem beata, quae Verbi incarnandi ministra facta est temporalis; sed inde multo beatior, quia eiusdem semper amandi custos manebat aeterna.* Quapropter et ipse *Deus* dicendus est nedum Matri suae debitum honorem detulisse, sed etiam turbarum venerationem erga illam oraculo suo confirmasse.

Ex hisce omnibus sequitur gloriosam Virginem, nonnisi prophetico afflatam spiritu, de semetipsa dixisse [5]: *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes;* huius enim vaticinii veritatem eventus ultro confirmavit, gentibus undequaque consentientibus in gloriam, honoremque benedictae Deiparae tribuendo.

7. — PROP. II. — Beatissimae Virgini α) debetur cultus, β) et quidem religiosus, γ) necnon externus.

Huius propositionis probationi praeponenda est notio eius quod significat cultus, necnon distinctio cultus civilis a religioso, et cultus interni a cultu externo.

1. Hom. VII in Luc. — 2. Luc., XI, 27. — 3. Ibid., 28. — 4. Homil., l. IV, c. 19, in Luc., XI. — 5. Luc., I, 48.

Cum honor dicat meram testificationem de alicuius excellentia, de ratione tamen cultus est *primo* aliquid ad intellectum spectans, nempe ut quis agnoscat excellentiam, *secundo* ut huic se libera submittat voluntate : unde cultus soli superiori praestatur ; quae quidem excellentia, propter quam alteri reverentiam praestamus, si ordinis sit naturalis, cultus civilis aut politicus habetur, quo cultu servus dominum, discipulus magistrum, miles ducem prosequitur ; si autem ista excellentia ordinis sit supernaturalis, scilicet gratiae et gloriae, religiosus habetur cultus. Demum, cum submissio signis exterioribus significatur, cultus externus habetur ; si vero in mente tantum consistat, cultus est mere internus. Quibus praehabitis, sic potest per partes propositio probari.

8. — Prob. propositionis prima pars. — Imprimis, deberi cultum Beatissimae Virgini, ex Ecclesiae doctrina de cultu sanctis exhibendo patenter eruitur. — Siquidem, cum isti, post huius mortalis vitae labores, iam gloriosi in coelis cum Christo regnent, et ita nobis superiores existant, ut, iuxta ipsius Christi Domini sententiam[1], *qui minor est in regno coelorum, maior* sit Ioanne Baptista, hinc aequum est ut eos cultu quodam prosequamur[2]. *Colimus ergo martyres*, ait egregie Augustinus[3], *eo cultu dilectionis et societatis, quo et in hac vita coluntur sancti homines Dei, quorum cor ad talem pro evangelica veritate passionem paratum esse sentimus. Sed illos tanto devotius, quanto securius post certamina superata ; quanto etiam fidentiore laude praedicamus iam in vita feliciore victores, quam in ista adhuc usque pugnantes.*

Porro, si hoc de omnibus sanctis dici potest, a fortiori de Beatissima Virgine debet asseri, cuius, ut ait Seraphicus Doctor[4], tanta fuit *dignitas, ut si omnes creaturae, quantumcumque ascenderent in gradibus nobilitatis, essent praesentes, omnes deberent reverentiam Matri Dei.* Exinde concludit Damascenus[5] : *Decet Dei Matrem ea quae Filii sunt possidere et ab omnibus adorari.*

9. — Scholion — Ubi, ne quis circa hoc nomen *adorari*, qua-

1. Matth., XI, 11. — 2. Cf. Conc. Trid., Sess. XXV, de Invoc. et Vener. Reliq. Ss. — 3. Contra Faustum, l. XX, c. 21. — 4. In 1 Sent., Dist. XLIV. — 5. Orat. I de Nativ.

tenus ad Beatam Virginem refertur, scandalum accipiat, quasi eumdem ipsi ac Deo cultum tribuamus, advertisse iuvabit, quantum quidem ad praesentem materiam attinet, nam diversas cultus rationes distinguere ad inferiorem locum pertinebit, vocem istam *adorare* non uno modo, etiam penes Sacras Paginas,[1] usurpari. Aliquando enim *late* sumitur pro reverentia quae creaturae alicui excellenti debetur, quo sensu et Nathan dicitur adorasse David ; et secunda Nicaena Synodus dicit: *Adoramus homines, angelos et sanctos.* Aliquando vero sumitur *stricte*, scilicet pro reverentia quae soli Deo debetur ; secundum quem sensum Mardochaeus noluit adorare Aman, *timens ne honorem Dei transferret ad hominem*[2]. Quinimmo, saepius in Sacra Scriptura *adorare* aliud non significat, nisi actum civilis cuiusdam obsequii superiori exhibitum[3].

Igitur licet vox ista saepius usurpetur ad significandum supremum cultum Deo debitum, et vix hodiedum in alio sensu sine piarum aurium offensione adhiberi soleat, tamen non est cur quisquam haereticorum offendi debeat, si quando ab aliquo ex sacris Doctoribus Beatissima Virgo digna praedicetur, quae ab angelis et hominibus adoretur[4].

10. — Probatur secunda pars. — At vero, non de quocumque cultu hic agitur, sed de cultu vere religioso, qui nempe exhibeatur alicui propter excellentiam ordinis supernaturalis. Porro, potissima huius veritatis probatio ex Ecclesiae, quae est *columna et firmamentum veritatis*[5], traditione desumenda est; quandoquidem ut tradit Augustinus[5], *quod universa tenet Ecclesia nec a conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate apostolica traditum rectissime creditur.* Sed quia argumentum istud longius nos abduceret quam huius tractatus natura patiatur, ideo rem hanc per summa capita tetigisse sufficiet.

Traditio Ecclesiae circa cultum Beatissimae Virgini exhibendum erui potest: I. ex Patribus ; II. ex liturgia ; III. ex historia monumentorum ; IV. ex ordinibus et sodalitatibus marianis.

11. — I. Ex Patribus Ecclesiae. — Isti enim, quemadmodum

1. Esth., XIII, 14. — 2. Ut videre est 3 Reg., I, 16, 23, 31, etc. — 3. Cf. 2 2ae, Quaest. LXXXIV, a. 1, ad 1m. — 4. 1 Tim., III, 15. — 5. De Bapt. c. Donat., l. IV, n. 33.

curam habuerunt ut gloriosae Deiparae cultum aut promoverent, aut contra hostium conatus defenderent, ita sollicitos semper se exhibuerunt, ut Virginis Mariae laudes extollerent, hoc nempe consilio, ut clarius in lucem prodiret quam catholicus sit specialis ille cultus quo gentes, veluti Spiritu Dei afflante, illam prosequuntur. Revera, vix sive in Occidente, sive maxime in Oriente, aliquem Patrem Doctoremve reperire est, qui de ista gloriosa Virgine egregia quaeque non protulerit. Ut caeteros omittam, satis erit nominasse quatuor illos Doctores, qui veluti Ecclesiae columnae habentur, videlicet Augustinum, Hieronymumque apud latinos, Basilium et Chrysostomum apud graecos, quorum in hanc Beatam Dei Matrem laudes passim in hoc opere retulimus. Patribus autem doctoribusque adnumerandi sunt Summi Pontifices, qui invicem pie aemulati sunt in extollenda praeconiis laudibusque Deipara : quos inter nulli secundus existit Leo XIII, qui ab initio sui pontificatus Beatae Virginis praerogativas dignitatemque diserte exposuit, et fideles ut ad illius validum patrocinium recurrerent fervide excitavit.

12. — II. Ex liturgia. — Praeter Patrum, Doctorumve Ecclesiae auctoritatem in gratiam mariani cultus catholicitatis, adduci potest et *liturgia*, ex cuius documentis catholica ipsa doctrina exponi utique et comprobari potest, cum *legem credendi supplicandi lex statuat*. Quo in loco, praeter festa, officia, et orationes ab Ecclesia instituta et passim ab huius ministris in sacrorum ritibus adhibita, potissime recensione dignae sunt *liturgiae*, quae dum singularum Ecclesiarum vocem exhibent, fidelium pariter, qui illis utuntur, fidem palam faciunt.

Et in Ecclesia quidem *orientali*, α) liturgia *S. Iacobi* haec habet : *Commemorationem agamus sanctissimae, immaculatae, gloriosissimae, benedictae Dominae nostrae Matris Dei et semper Virginis Mariae.* β) In liturgia *S. Cyrilli Alexandrini* legitur : *Memento... praecipue... sanctae gloriosissimae Deiparae, semper Virginis, purae et illibatae sanctae Mariae.* γ) In liturgia *S. Basilii*, praedicatur Christus, *qui ex Spiritu Sancto et sancta Domina nostra Deipara semper Virgine Maria carnem assumens et homo factus est.* Demum. δ) in liturgia *S. Ioannis Chrysostomi* haec leguntur : *Tutos fac*

gressus nostros precibus et supplicationibus gloriosae Deiparae et semper Virginis Mariae.

Non minus eloquenter laudes Virginis resonantur in liturgiis Ecclesiae *occidentalis*. Sic α) liturgia *romana* a pluribus auctoribus, inter quos eminet Angelicus Doctor[1], sancto Petro adscripta, habet : *Libera nos, quaesumus, Domine, ab omni malo intercessionibus Mariae Deiparae.* β) Liturgia *ambrosiana* seu *mediolanensis : Communicantes, et memoriam celebrantes imprimis gloriosissimae, semperque Virginis Mariae.* γ) Liturgia *mozarabica : Per virtutem sanctae Crucis, et per intercessionem B. M. V.* δ) Tandem liturgia *gallicana : Meritis et intercessionibus sanctorum tuorum, Mariae Genitricis Domini Nostri Iesu Christi*[2].

13. — III. Ex historiae monumentis. — Aliud argumentum, quo egregie vindicari potest legitimitas cultus qui Beatae Virgini in Ecclesia catholica praestatur, suppeditatur ex illis omnibus *monumentis*, quae fidelium pietate, saeculorum lapsu, in illius honorem instituta sunt. Et primo quidem loco succurrunt illae imagines Deiparam repraesentantes, quae in coemeteriis Romae olim depictae adhuc supersunt, tanquam priorum fidelium in hanc inclytam Virginem pietatis, cultusque aperta significatio[3]. Accedunt illa sanctuaria per orbem dispersa, in quibus, tanquam potentissima regina, beneficia sua Maria impertiri consuevit. Nec tacendi libri et tractatus in eius honorem conscripti, nec denique omnigena artis monumenta, quae recensuisse longius foret, quam huius tractatus natura permittit, et quibus illustrandis haud pauci scriptores operam navaverunt[4]. Denique a remotissimis aevi christiani temporibus, templa fuerunt in eius honorem erecta[5], altariave consecrata ; quae quidem, labentibus annis, tanta frequentia succrevere, ut illa omnia singillatim enumerare facultatis humanae capacitatem superet : ita ut orbem universum perlu-

1. 3, Quaest. LXXVIII, art. 2, ad 5^m. — 2. Cf. Haine, citatum a Christiano Stamm, Mariologia, Paderbonae, 1881, pp. 513, 514. — 3. Vide Hor. Marucchi, Éléments d'Archéologie chrétienne, Desclée, 1899, pp. 315, sqq. — 4. Legi debet, inter alia egregium opus, pluries citatum : La Vierge Marie et le plan divin, par Auguste Nicolas, t. IV, Paris, 1876. — 5. Silenda hic non est pervetusta Ecclesia S. Mariae Antiquae, nuper in foro romano adinventa, quae labente saeculo quarto Deiparae dedicata est.

stranti, vix locum aliquem reperire sit in quo Virginis excelsae praeconia speciali cultu non celebrentur [1].

14. — IV. Ex ordinibus et sodalitatibus marianis. — Demum legitimitatem simul et excellentiam cultus qui Deiparae praestatur arguunt *religiosae familiae*, necnon *sodalitates* quae, approbante Ecclesia, a viris sanctis, in huius Magnae Reginae speciale obsequium, interdum excitatae sunt. Et legitimitas quidem mariani cultus ex huiusmodi piis institutionibus inde deducitur, quod Ecclesia certe illas non approbasset, nisi hoc ipso praefatum cultum sanxisset, cum hunc finem sibi specialiter praefigunt istae familiae, istaeque sodalitates, nempe Deiparae honorem aemulari, cultumque latius diffundere. Excellentia vero eiusdem cultus ex iisdem institutionibus, nullo negotio patebit parumper consideranti, ex historiae annalibus, quantum harum opera, et quidem vi et virtute specialis cultus quem Deiparae tribuunt, fidei catholicae et societatum christianarum profectui incrementum accesserit, et in dies accedat; ita quod optime huic devotioni accommodari valeant ea quae de divina Sapientia scripta referuntur [2]: *Omnia bona venerunt mihi pariter cum illa, et innumerabilis honestas per manus illius.*

15. — Solvuntur obiectiones. — I. Contra cultum sanctorum in genere, et in specie contra cultum religiosum Beatissimae Mariae Virgini exhibitum, obiici primo loco solet, illum soli Deo deberi, iuxta illud [3]: *Deum timebis, et illi soli servies*; cultus enim est species servitutis. Deinde Augustinus [4] expresse dicit: *Non sit nobis religio cultus hominum mortuorum; quia si pie vixerint, non sic habentur ut tales quaerant honores; sed illum a nobis coli volunt, quo illuminante, laetantur meriti sui nos esse consortes.* Similiter et Hieronymus [5] docet nec martyrum reliquias, nec angelos, nec aliquid creatum adorari et coli posse.

At ista et similia, quae ex Sacra Scriptura, sanctisque Patribus adduci a protestantibus solent, de facili solventur, si modo

1. Vide Armellini, Le Chiese di Roma, Roma, 1891. Cf. Notizie storiche intorno all' antichità del culto di M. V. Roma, 1887.— 2. Sap., VII, 11. — 3. Deut., VI, 13. — 4. L. de vera Relig., c. 55. — 5. Ep. XIII contra Vigil.

distinctio habeatur inter cultum supremum et independentem, et cultum inferiorem et ab illo priori dependentem. Et illo quidem, utpote soli infinito Numini conveniente, vetamur et a verbo Dei, et ab Ecclesiae magisterio quamcumque creaturam revereri; alio autem cultu venerari sanctos non vetamur, hic enim in ipsius Summi Dei cultum refundatur necesse est. *Honoramus martyrum reliquias,* ait egregie Hieronymus[1], *ut Deum, cuius sunt martyres, adoremus.* Et Augustinus[2]: *Populus christianus,* ait, *memorias martyrum religiosa solemnitate concelebrat, et ad excitandam imitationem, et ut meritis eorum consocietur atque orationibus adiuvetur, ita tamen ut nulli martyrum, sed ipsi Deo martyrum sacrificemus.* Qui de apostolorum principe dicere non diffitetur[3]: *Beatissimum Petrum piscatorem modo genibus provolutis adorat gentium multitudo.*

Caeterum, in quonam distinguatur formaliter cultus ille supremus, quem *latriae* vocamus, a cultu inferiori qui *duliae* appellatur, dicemus in mox subsecutura propositione. Igitur, Beatissimae Virgini non illum cultum tribuimus qui summus est et uni Deo competit, sed inferiorem, qui idcirco in Dei honorem, gloriam, cultumque refunditur.

II. — Rursus, a quibusdam contra Beatae Virginis cultum obiicitur illum nonnisi post multa saecula a fundata christiana religione aut introductum, aut saltem ampliatum fuisse, et in primaeva Ecclesia illius vestigia vix ac ne vix quidem reperiri.

Cui difficultati responderi potest imprimis hanc esse tum dogmatis, tum disciplinae conditionem, ut gradatim, volventibus saeculis, profectus acceperint, quatenus tum veritates revelatae, tum christianae praxes proportionaliter cum temporum necessitatibus augescerent. Quam in rem egregie faciunt pulcherrima verba S. Vincentii Lirinensis[4]: *Ita etiam christianae religionis dogma sequatur has decet profectuum leges, ut annis, scilicet, consolidetur, dilatetur tempore, sublimetur aetate... Intelligatur illustrius quod antea obscurius credebatur; posteritas intellectum gratuletur, quod ante vetustas non intellectum venerabatur.* Eodem in sensu scribit

1. Ep. LIII ad Riparium. — 2. L. XX, contra Faustum, c. 21. — 3. Serm. I de SS. Petro et Paulo. — 4. Commonit., nn. 30 et 27.

S. Gregorius Magnus, cum[1] dicit quod per successiones temporum crevit divinae cognitionis augmentum.

Cur autem decreverit divina voluntas quod primo Beatae Virginis cultus veluti in umbra delitesceret antequam prodiret in lucem meridianam, plures pro modulo nostro, et quin divinam maiestatem scrutari praesumamus, afferre possumus rationes.

Et prima quidem exinde deduci potest, quod omnino necesse erat ut longe lateque diffunderetur cultus Verbi Incarnati, hominum Redemptoris, antequam fideles discerent venerari et colere eius Matrem, generisque humani Corredemptricem.

Deinde, periculum erat ne homines, ex idololatria ad christianam fidem conversi, ad novam religionem illud transferrent, quod in gentilitate retinebant, nempe esse in coelo deorum multitudinem, queis divini honores aeque competant.

Denique, cum divina Providentia opportuna, pro temporum necessitatibus, societati christianae remedia conferat, hinc in novissimis diebus, cum videlicet multorum charitas refriguisse noscitur, beneficium huius cultus fidelibus uberius communicandum esse voluit et quidem potissime sub speciali forma dolorum quos Maria sub Filii sui cruce pertulit, ut inde maiorem fovendae in Deum devotionis causam sumerent, ubi divini amoris ignis conflagrasse noscitur, ubi etiam altiorum virtutum exempla emicuere.

Ex quibus concludi luculenter potest Dei hanc esse voluntatem, ut cultus ille magis magisque dilatetur, solideturque; nec, quod antea notabamus, illi de salute esse desperandum, cui cordi est hanc Beatissimam Virginem, coeli terraeque Reginam speciali devotionis cultu venerari[2].

1. Hom., XVI in Ezech. — 2. Sequentia verae sinceraeque devotionis erga B. Virginem interna exercitia enumerat B. Grignon de Montfort (*Traité de la vraie dévotion à la Sainte Vierge*, P. II. Paris, 1891, p. 82): 1° *L'honorer comme la digne Mère de Dieu, du culte d'hyperdulie ;...* 2° *méditer ses vertus, ses privilèges et ses actions;* 3° *contempler ses grandeurs;* 4° *lui faire des actes d'amour, de louanges et de reconnaissance;* 5° *l'invoquer cordialement;* 6° *s'offrir et s'unir à elle;* 7° *faire ses actions en vue de lui plaire;* 8° *commencer, continuer et finir toutes ses actions par elle, en elle, avec elle et pour elle, afin de les faire par Jésus-Christ, en Jésus-Christ, avec*

16. — Tertia praefatae propositionis pars. nempe quod Beatissima Virgo sit colenda cultu religioso etiam actibus externis significato, facillimo negotio expeditur, si tantum in memoriam revocetur illud solemne principium, nempe hominem, quia non ex spiritu tantummodo constat, sed etiam ex corpore quo visibilis est, sensus suos internos debere externis significationibus manifestare, ut, *primo*, extrinsecus pateat quod intra animae suae potentias persentiscit, et sic alios ad Dei cultum suo exemplo provocet; *secundo*, ut semetipsum magis excitet ad animi reverentiam erga illum quem colit; ideoque exterior cultus non in eius qui colitur, cum intimos sensus satis cognoscat, sed tum in colentis, tum in aliorum qui et ipsi colere debent, utilitatem cedit [1].

Et ita externa cultus mariani manifestatio plurimum valet, tum ut ipsemet qui Deiparam colit ad maiorem erga eam devotionis sensum provocetur, tum ut alios quoque inducat ad illam sincere colendam, quae est *Mater pulchrae dilectionis et timoris et agnitionis et sanctae spei*. Signa autem quibus animi submissionem per actus exteriores exprimimus, sex recenseri solent, scilicet *genuflexio, capitis inclinatio* aut *detectio, corporis prostratio, osculatio, manuum oculorumve elevatio, pectoris tunsio;* ex quibus tamen genuflexio et corporis prostratio, ex fidelium usu, pro solius Dei cultu adhibentur.

Res autem externae quibus utimur ad Dei sanctorumque cultum plurimae sunt : verbi gratia, *altarium, templorumve erectio; consecratio statuarum, aut numismatum cum aureolis; coronae precatoriae; incensatio; luminum accensio; ieiunia; vigiliae; festa; peregrinationes*, aliaque huius generis bene multa. In quibus tamen, et signanter hoc de iis quae ad Beatissimae Virginis cultum spectant dicimus, sequendus est legitime receptus in Ecclesia usus, a cuius norma nemini discedere fas est [2].

Jésus-Christ et pour Jésus-Christ, notre dernière fin. — Qui Deiparae virtutes privilegiaque pia contemplatione revolvere cupit, adire potest S. M. Ledoux, O. S. M., qui B. Virginis vitae mysteria in meditationum formam redegit, in opere *Marie Méditée*, 3 vol. Bar-le-Duc (Meuse), imprimerie de l'Œuvre de S.-Paul, 36, rue de la Banque. — 1. Cf. 2 2ae, Quaest. XCI, art. 1. — 2. Quibusnam externae devotionis ritibus Deiparam fideles prosequi valeant, require in citato libro *Traité de la vraie Dévotion;* pp. 83, sqq.

17. — Solvitur difficultas. — Pro huius propositionis coronide non abs re erit breviter referre et solvere potissimam *difficultatem* quam contra cultum externum adducere solent protestantes. Qui verbis Domini Nostri insistentes, quibus ille ait[1] : *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate;* abutentes quoque verbis S. Pauli[2] : *Orabo spiritu, orabo et mente*, — docent cultum Dei, et idem profecto de cultu B. Virginis dicendum foret, exterioribus actibus pertici haud debere.

Quam obiectionem S. Doctor iamdiu sibi proposuerat et solverat. Cum enim advertisset[3], id quod est exterius, in actibus cultus, referri ad id quod est interius sicut ad principalius, unde et exteriores actus fiunt propter interiores, ut per sensibilia signa mens humana provocari valeat ut tendat in Deum, *respondens* adductae ex citatis locis instantiae, ait quod *etiam adoratio corporalis in spiritu fit, in quantum a spirituali devotione procedit, et ad eam ordinatur*[4]. Et iterum[5] : *Sicut oratio primordialiter est quidem in mente, secundario autem verbis exprimitur, ita etiam adoratio principaliter quidem in interiori Dei reverentia consistit, secundario autem in quibusdam corporalibus humilitatis signis; sicut genuflectimus, nostram humilitatem designantes in comparatione ad Deum, prosternimus autem nos, quasi profitentes nos nihil esse ex nobis.* Caeterum, etiam actiones corporales seu externae in spiritu et veritate fieri utique possunt, ut ita et ipsa Christi verba ad eas referri valeant.

Hisce praestitutis, iam aggredienda quaestio est de specie cultus qui Deiparae debetur. Porro, hic non de cultu civili qui respicit excellentiam quae ad hominum civilem societatem pertineat, ut iam notatum est, agitur, sed de cultu sacro, qui respicit excellentiam ordinis gratiae et gloriae, et qui proinde illo cultu civili generice superior existit, quique religiosus propterea vocatur, quod a virtute religionis imperatur.

18. — Cultus latriae et cultus duliae. — Iamvero, celebris est et iamdiu in Ecclesia recepta distinctio cultus sacri in *latriam*,

1. Io., IV, 23. — 2. 1 Cor., XIV, 15. — 3. 2 2^{ae}, Quaest. LXXXIV, art. 2. — 4. Ibid., ad 1^{m}. — 5. Ibid., ad 2^{m}.

qui est cultus supremus, soli Deo, rerum omnium conditori debitus, et *duliam*, qui est inferior cultus, quo aliquem dignitate praecellentem prosequimur. Hanc distinctionem ita egregie tradit Augustinus[1] : *Alia est servitus quae debetur hominibus, secundum quam praecipit Apostolus servos dominis suis subditos esse, quae scilicet graece dulia dicitur; alia vero latria, quae dicitur servilus pertinens ad colendum Deum.*

Porro, discrimen formale inter latriam et duliam non penes vocum significationes attendi debet, sed penes res ipsas quas usus hisce nominibus applicuit. Latria enim (λατρεία a λατρεύω) et dulia (δουλεία a δουλόω), graecae voces, idem omnino significant; at *usus primum Iudaeorum hellenistarum, deinde christianorum,* ait Grotius[2], *voci* δουλείας *relicto significatu generali,* λατρείας *nomen divino cultui* assignavit; qui usus, ut recte advertit beatus Petrus Canisius[3], ut plurimum in Sacra Scriptura observatur, cum *duliae nomen creaturis assignatur; latria vero, ut servitus Deo soli reddenda in Novo Testamento semper accommodatur;* quod autem Deo aliquando dulia tribuatur, ratio inferius reddetur. Ex quibus apparet quam iniuste Lutherus[4], et Theodorus Beza[5] harum vocum distinctionem irrideant, quasi nullo Scripturarum usu obfirmetur.

At vero in quonam consistat praefati discriminis ratio, egregie exponit Doctor Angelicus[6]. Quia, arguit ille, alia ratione Deo, alia homini dominium competit, ideo etiam alia ratione servitus Deo, alia homini debetur. Revera, Deus plenum et summum dominium possidet respectu totius creaturae; homo autem nonnisi similitudinem divini dominii, cum potestatem habet super aliquam particularem creaturam. At, ubi est alia ratio debiti, ibi necesse est quod sit alia virtus quae debitum reddat; ideoque, alia est *latriae* virtus quae debitam servitutem divino dominio exhibet, et alia virtus *duliae*, quae debitam exhibet servitutem homini dominanti, et quae est quaedam species observantiae, quia

1. L. X, DE CIV. DEI, c. 1. — 2. In MATTH. IV, 10. — 3. DE MARIA VIRGINE, libri quinque, p. IV, sect. II, c. 15. — 4. In POSTILLA CIRCA FEST. EPIPH. — 5. In ANNOT. AD C. IV MATTH. — 6. 2 2ae, Quaest. CIV, art. 3.

per observantiam honoramus quascumque personas dignitate praecellentes, per duliam autem proprie sumptam, servi dominos suos venerantur.

Aliquando tamen et ipsi Deo, ut supra innuimus, adoratio vel cultus duliae tribuitur, sicut cum, super illud[1]: *Domine, Deus meus, in te speravi*, Glossa[2] ait: *Dominus omnium per potentiam, cui debetur dulia; Deus omnium per creationem, cui debetur latria.* Huius autem rei ratio ab Angelico assignatur[3] ex duplici titulo ad cultum habendum, quia nempe Deo Patri debetur honor latriae propter deitatem, et honor duliae propter dominium quo gubernat creaturam. Cuius rei aliud suppeditatur exemplum in persona Christi, quae adoratur adoratione latriae propter suam divinitatem, et adoratione duliae propter perfectionem humanae naturae[4].

19. — Distinctio hyperduliae a dulia. — Ut, praeter *latriam* et *duliam*, recenseri etiam debet ex doctrina Ecclesiae, et propter exigentiam praesentis quaestionis, *hyperdulia* (ex graeco ὑπὲρ, *supra*, et δουλεία) de qua, ut sciatur qua ratione se habeat ad duliam, recurrendum denuo est ad S. Thomae doctrinam[5].

Hucusque consideravimus duliam sensu stricto, prout scilicet secundum eam servus exhibet reverentiam domino. At dulia potest etiam accipi communiter, nempe secundum quod exhibet reverentiam cuicumque homini ratione cuiuscumque excellentiae. Et hoc quidem modo accepta, dulia habet partes specie distinctas; continet enim sub se pietatem, observantiam, et quamcumque virtutem per quam homini reverentia exhibetur. Nam diversa ratione honorantur diversi proximi, sicut rex, pater et magister; diversa autem ratio obiecti diversificat speciem virtutis; unde dulia communiter accepta dividitur in virtutes specie differentes, et inter has species potissima est hyperdulia, quae exibetur creaturis quae habent specialem affinitatem ad Deum, sicut est humanitas sanctissima Domini Nostri Iesu Christi, si consideretur separata a Dei Verbo[6]; nam ut in ipsa subsistit persona Verbi, est

1. Psalm., VII, 2. — 2. Interlin. — 3. 3, Quaest. XXV, art. 2. — 4. Ibid. — 5. 2 2ae, Quaest. CIII, art. 4. — 6. 3, Quaest. XXV, art. 2, ad 1m.

adoranda adoratione latriae; et sicut est etiam Beatissima Virgo, in quantum est Mater Dei, ut mox dicemus.

At vero, si dulia stricte sumatur, non dividitur in diversas species, sed est una specierum observantiae; alia enim ratione servus reveretur dominum, miles ducem, discipulus magistrum, et sic de aliis; unde ponendae sunt diversae species observantiae, inter quas est dulia, qua exhibet servus reverentiam domino; et in hoc sensu, hyperdulia contradistinguitur duliae, quia alia ratione servus reveretur dominum, et alia ratione homo reveretur creaturam quae habet specialem ad Deum affinitatem.

Demum, nec silentio premenda est distinctio cultus in cultum *absolutum* et cultum *respectivum;* quae distinctio in hoc consistit, quod cultu *absoluto* adoratur res propter seipsam, scilicet propter excellentiam propriam et intrinsecam rei, quo cultu, verbi gratia, persona Domini Nostri Iesu Christi adoratur; cultu autem *relativo* adoratur res propter aliud, scilicet propter excellentiam alterius personae, ad quam haec res habet habitudinem, vel quia illam repraesentat, sicut imago Crucifixi repraesentat Dominum Nostrum Iesum Christum, vel quia ad illam quoquo modo pertinet, sicut adorantur instrumenta passionis, quibus Salvator Noster salutem nostram operatus est.

Et haec quidem distinctio valet pro omni specie cultus: sic rex ipse absolute colitur; vestimentum autem regis aut eius imago nonnisi cultu relativo colitur. In genere, hoc statui potest, cultu absoluto solas res quae intellectualis sunt naturae coli posse, eo quod submittere se homo non potest nec debet, nisi rei eiusdem aut excellentioris naturae[1]; cultu vero relativo coli possunt etiam res ratione carentes, cum non propter se colantur, sed propter personas quas repraesentant aut ad quas pertinent.

Longiori sermone haec quae ad cultus rationem, eiusque varias distinctiones pertinent, necessarium duximus ut expenderentur; secus enim in incerto mansissent ea quae ad cultum Deiparae convenientem spectant. His igitur expositis, sit

1. 2 2ae, Quaest. CIII, art. 4, ad 3m.

20. — PROP. III. — **Deipara Virgo α) non est colenda cultu latriae, sive absoluto, sive etiam relativo; β) neque solum simplicis duliae cultu; γ) sed proprie et formaliter cultu hyperduliae.**

Prob. 1ª Pars. — De ratione cultus latriae est, ut supra dictum est, ut per eum exhibeatur debita servitus divino dominio, quatenus nempe ille cui latria exhibetur, plenarium et principale dominium habeat respectu totius creaturae, et cuiuslibet creaturae, quae totaliter eius subiicitur potestati. Ergo cultus latriae soli illi debetur, a quo est totum id quod est in homine, seu a quo dependet homo, in quantum est ens simpliciter. Atqui solus iste est ipsummet primum Ens, Ens infinitum, a quo omne quod in unaquaque re invenitur absolute dependet, seu Deus qui solus est infinitae excellentiae. Ergo cultus latriae soli Deo debetur, nec debet ulli creaturae, etiam nobilissimae, qualis profecto est B. Virgo, praestari [1].

Illo cultu, ait egregie Augustinus [2], *qui graece* λατρεία *dicitur, latine uno verbo dici non potest, cum sit quaedam proprie divinitati debita servitus, nec colimus, nec colendum docemus, nisi unum Deum. Cum autem ad illum cultum pertineat oblatio sacrificii, unde idololatria dicitur eorum qui hoc idolis exhibent, nullo modo tale aliquid offerimus, aut offerendum praecipimus, vel cuiquam martyri, vel cuiquam animae sanctae, vel cuiquam angelo.* Consonat S. Hieronymus, qui [3] graviter quaerit : *Quis enim, insanum caput, aliquando martyres adoravit? Quis hominem putavit Deum?* Et alibi [4] protestatur nec martyrum reliquias, nec angelos, nec aliquid creatum adorari et coli, videlicet cultu latriae, posse.

Sed difficultas ex hoc exsurgit quod B. Virgo, licet non sit colenda cultu latriae absoluto, videretur tamen posse coli cultu latriae respectivo. Nam concesso quod non debeat coli latriae cultu absoluto propter seipsam, cum sit pura quaedam creatura, quaestio exsurgit utrum coli valeat latriae cultu respectivo, quemadmodum tali cultu adorantur imagines Christi Domini, necnon Crux eius et

1. 3, Quaest. XXV, art. 5. — 2. Contra Faust. Manich., l. XX, c. 21. — 3. Ep. XIII contra Vigilantium. — 4. In cap. Ep.

instrumenta passionis illius. Profecto Beata Virgo est hisce rebus longe dignior et nobilior.

Ast nullo modo debet B. Virgo cultu latriae etiam *respectivo* seu relativo coli. Ad cuius rei evidentiam, sciendum est quod aliquid ad Christum pertinens, in tantum adoratur, in quantum Christus ipse in illis rebus subsistere videtur: adorari enim non est nisi rei subsistentis. Et ita humanitas Christi et caro et omnia membra eius cultu latriae adorantur, quia in ipsis subsistit Verbum Dei. Imagines quoque Christi adorantur cultu latriae; nam, ut ait S. Thomas[1], *quia idem motus est in imaginem in quantum est imago, et in imaginatum, hinc, iuxta communiorem sententiam, sacras imagines eodem cultu prosequimur, quo earum prototypa, sed relative tantum, ita ut veneratio absoluta et ratione sui feratur ad exemplar, et solum respective ad imaginem.*

Quocirca imago, ut res quaedam est, non est capax alicuius adorationis, cum sit res materialis tantum, quae non habet aliquam excellentiam propter quam sit honore digna; sed si adoratur, adoratur unice propter excellentiam eius cuius ipsa imago est. Unde iconoclastae non minori stultitia quam impietate in cultum sacrarum imaginum irruebant, dum non intelligerent id quod Damascenus[2] inducit Basilium dicentem: *Imaginis honor ad prototypum pervenit.*

Sed creaturae rationali debetur reverentia propter seipsam: unde si creaturae rationali, propterea quod est imago Dei, exhiberetur adoratio latriae, motus adorantis sisteret in ipsa creatura rationali et non ferretur in Deum, quod profecto de imagine sculpta vel picta in materia sensibili nequit contingere.

Porro, inter omnes creaturas eminet Beatissima Virgo Maria, et secundum gratiae dona propinquius ad Dei similitudinem accedit; unde si ipsi adoratio latriae praestaretur, haec adoratio sisteret in ipsa et non ferretur in Deum, essetque cultus vere idololatricus: quocirca B. Virgo non est adoranda cultu latriae etiam respectivo. Hinc S. Epiphanius[3] ait: *Sanctum erat Mariae corpus, fateor, non tamen Deus illa fuit; eadem et Virgo exstitit et honorata fuit, minime*

1. 3, Sent., Dist. IX, q. 1, a. 2, quaest. 2. — 2. L. IV, Orthod. Fid., c. 17. — 3. Haer., LXXIX, § 4.

tamen nobis ad adorandum proposita, sed qua ipsa adorans eum qui e sua carne genitus, e coelo ac paterno sinu descenderat. Et rursus[1], Collyridianos gravissime obiurgans, quod Mariae sacrificia, quae soli Deo debentur, offerrent, ait : *Etsi Maria pulcherrima fuerit, et sancta et honore dignissima, non idcirco tamen adoratione prosequenda est* — καὶ εἰ καλλίστη ἡ Μαρία, καὶ ἁγία, καὶ τετιμημένη, ἀλλ' οὐκ εἰς τὸ προσκυνεῖσθαι.

Pariter vestes Christi Domini et instrumenta passionis eius, necnon sacra eius tabernacula, ut sunt praesepe, spelunca et huiusmodi, cultu latriae adoramus, propterea quod contigerunt sacra illius membra; quod quidem longe excellentius fecit Beatissima Virgo, cum et meruerit in suo ventre illum novem mensium spatio portare; sed illae res non sunt per se et propter semetipsas adorationis capaces, ideoque cultu latriae, qui profecto respectivus est, adorantur; Mater Dei autem, cum propriam sibi habeat excellentiam, ideo latriae cultu, etiam respectivo, adorari non debet[2].

Nec dicatur : honor matris refertur ad filium : ergo et mater, sicut filius, adorari potest adoratione latriae. — Nam, quod honor matris refertur ad filium ex eo est, quia mater est propter filium honoranda; non tamen exhinc sequitur quod eodem cultu mater debeat adorari, quo adoratur filius, quemadmodum eodem cultu adoratur imago et exemplar : nam imago, prout in se consideratur, nullo modo est honoranda, sed mater est in semetipsa veneratione digna[3].

21. — Prob. 2ª pars. — Quod in secunda parte enunciatae propositionis dicitur, nempe Beatam Virginem non solum cultu duliae coli debere, sibi vult posse quidem duliae cultum Beatae Virgini tribui, et quidem duliae non communiter, sed proprie sumptae, hoc tamen pacto, quod iste non sit proprie et formaliter cultus qui ipsi, in quantum est Dei Mater, debetur.

Nam, quod possit cultus duliae proprie sumptae Beatae Virgini exhiberi, exinde constat, quod per istam duliam debita servitus exhibetur alicui creaturae rationali, participanti quamdam similitudinem divini dominii[4]. Atqui Beata Virgo, ex hoc quod est

1. Ibid. — 2. 3, Quaest. XXV, a. 5. — 3. Ibid., ad 2^m. — 4. 2 2^ae, Quaest. CIII, art. 3.

gratia plena et in coelis coronata, quamdam similitudinem divini dominii participat, et quidem perfectius quam quilibet sanctus aut angelus. Ergo Beatae Virgini duliae cultus exhiberi potest; per duliam enim proprie sumptam servi dominos suos venerantur.

At Beata Virgo, ex eo quod est Dei Mater, ordinem quemcumque creatum transcendit, scilicet propter illius cum Deo affinitatem, sicut et humanitas Domini Nostri, propterea quod Verbum in ea subsistit. Ergo in Beata Virgine, sicut in humanitate Domini Nostri praecise accepta, est alia similitudo divini dominii, scilicet non modo similitudo quantum ad esse divinum et operari divina participative, qualis est similitudo quae fundatur in gratia et gloria, sed similitudo altioris formaliter ordinis, quae fundatur per respectum ad B. Virginem in ratione verae consanguinitatis et affinitatis ad Deum; est enim Dei vera et propria Mater, sicut per respectum ad humanitatem Christi ista similitudo fundatur in ratione verae personalitatis et subsistentiae; est enim illa humanitas vere et proprie humanitas Verbi Dei.

22. — Prob. 3ª pars. — Quae cum ita sint, iam apparet cultum qui proprie et formaliter debetur Beatae Virgini esse cultum hyperduliae, prout haec distinguitur specifice a dulia proprie dicta.

Revera, hoc Beatissimae Virginis proprium est, quod ipsa sit vere et formaliter Mater Dei, quae dignitas est radix et ratio ultima omnis eius dignitatis gratiae et gloriae, ut ex dictis in hoc tractatu abunde constat; nam omnis gratiae plenitudo ipsi collata a Deo fuit, qua congrua ad maternitatis dignitatem dispositio, iuxta illud celebre Augustini[1]: *Inde novimus tantam gratiam Virgini esse collatam, quia Deum meruit concipere et parere.* Quocirca, cum divina maternitas quamdam dignitatem infinitam Beatae Virgini conferat, iuxta Angelicum[2], et ita cum haec dignitas sit veluti principium et radix omnium gratiarum et privilegiorum Beatissimae Virginis, se habens ad ista, tanquam prima forma ad proprietates inde profluentes, hinc, quamquam si abstractio fiat a dignitate Matris Dei, cultu duliae quo alii sancti coluntur coli et Maria valeat, tamen cultus specialis ipsique omnino proprius debetur, nempe cultus hyperduliae, ut est vere et proprie Mater Dei.

1. Lib. de Nat. et Grat., c. 36. — 2. 1, Quaest. XXV, art. 6, ad 4ᵐ.

23. — Auctoritates. — Quod pulchre figuratum in Sacra Scriptura reperitur, in eo quod legitur[1] : *Positusque est thronus matri regis* (Salomonis), *quae sedit ad dexteram eius;* huic quoque faciunt verba[2] : *Thronum Dei et thalamum Domini, domum atque tabernaculum Christi dignum est ibi esse ubi est ipse.* Quae verba exponens Angelicus Doctor[3] : *Matri regis,* ait, *non debetur aequalis honor honori qui debetur regi, debetur tamen ei quidam honor consimilis, ratione cuiusdam excellentiae; et hoc significant auctoritates inductae.*

Eximia quoque sunt hac in re Seraphici Doctoris verba. *Beatissima Virgo Maria,* ait[4], *pura creatura est, et ideo ad honorem et cultum latriae non ascendit. Sed quoniam excellentissimum nomen habet, ita quod excellentius purae creaturae convenire non potest, ideo non tantum debetur ei honor duliae, sed hyperduliae. Hoc autem nomen est, quod Virgo existens, Dei Mater est... Ex hoc enim quod Dei Mater est, praelata est caeteris creaturis, et eam prae caeteris decens est honorare et venerari. Hic autem honor consuevit a magistris hyperdulia vocari, et accipitur verbum illud de glossa super I Regum, ubi dicitur dulia maior et dulia minor.* Ex quo, ut patet, deduci potest, contra haereticorum calumnias, vocabulum hyperduliae iam ante S. Bonaventurae tempora, in sensu quo nunc accipitur, usitatum fuisse.

Nec praetereunda est S. Bernardini Senensis luculenta oratio. *Prima dignitas, seu excellentia Virginis gloriosae, quae eius gloriam magnam ostendit, maternitas dicta est,* scribit ille[5], *maxima nempe excellentia, quod Virgo Beata sit Mater Dei, quam quod sit Domina creaturarum Dei; hoc enim dependet ab illo sicut ramus a radice. Nam, ut dicitur*[6], *sicut Filius Dei sedet a dextris maiestatis in excelsis, tanto melior angelis effectus, quanto differentius prae illis nomen haereditavit, quod nomen est, ut sit vere Deus per gratiam unionis; sic et Mater Domini Nostri Iesu Christi gloriosa Maria, tanto melior est angelis effecta, quanto prae omnibus creaturis haereditavit ut obtineret dignae Matris nomen.*

24. — Scholion. — Attamen perperam exinde alicui conclu-

1. 3 Reg., II, 19. — 2. In serm. de Assumpt., c. 6, est tract. 8 de Diversis. — 3. 3, Quaest. XXV, art. 5, ad 1^m. — 4. In 3 Sent. Dist. IX, art. 1, q. 3. — 5. Serm., LXI, a. 1, c. 5. — 6. Hebr., I, 3, 4.

dendum videretur omnibus Christi consanguineis pariter deberi cultum hyperduliae, sicut Beatae Virgini debetur; nam, ut advertit Cardinalis Caietanus [1], hyperdulia quam sanctus Thomas Beatae Virgini tribuit, huic soli inter omnes Christi consanguineos debetur, eo quod ipsa sola fines deitatis propria operatione naturali attigit, dum Deum concepit, peperit, genuit, et lacte proprio pavit. Quinimmo ex affinibus Deiparae quidam forte sunt damnati, de quibus scriptum est quod non credebant in Christum, unde soli Beatae Virgini ex consanguineis Christi, cultus ille debetur.

25. — Corollarium. — Ex doctrina exposita sequitur eodem cultu hyperduliae, quo colitur Beata Virgo, coli debere eius *nomen*, *imagines*, necnon *reliquias*.

I. — Revera, cum *nomina* sunt signa intellectuum, intellectus autem sunt rerum similitudines, hinc nomina ad ipsas personas significandas referuntur mediante conceptione intellectus [2], et ita in esse significativo nomen est idem ac persona ipsa significata. Ergo qui honor aut cultus tribuitur Nomini Mariae, sponte sua refertur ad ipsammet Beatissimam Virginem; unde S. Bonaventura [3] docet *Nomini Mariae non tantum duliae, sed et hyperduliae honorem tribui oportere; hoc enim Nomen, quo Dei Matrem dicimus, tantae dignitatis est, ut illud non modo viatores, sed et comprehensores, nec solum homines, verum etiam angeli, speciali quadam praerogativa venerantur.* Nec minus eloquenter doctissimus Idiota [4] Beatam Virginem alloquens, ait : *Dedit enim tibi tota supersancta Trinitas nomen quod post nomen superbenedicti Filii tui est nomen super omne nomen.*

Porro huius benedicti Nominis festum in Ecclesia universali celebrari iussit Innocentius XI ob insignem victoriam, sub huius gloriosae Virginis praesidio, de immani Turcarum tyranno, Viennae in Austria partam, adsignata die Dominica infra octavam Nativitatis eiusdem Beatae Mariae Virginis sub ritu duplicis maioris; ex quo etiam argui potest huic Nomini hyperduliae cultum, a dulia sanctis debita distinctum, propter tantae Virginis excellentiam, ex mente Ecclesiae decernendum esse.

1. In 2 2^{ae}, Quaest. CIII, art. 4, ad 2^{m}. — 2. 1, Quaest. XIII, art. 1. — 3. 3 Sent., Dist. XIX, q. 3. — 4. De Contempl. B. V., c. 5.

II. — Praeterea, quod *imagines* B. Virginis sint cultu hyperduliae colendae, ex eodem principio deduci facile potest, nempe quia imago idem est in esse repraesentativo cum prototypo. Ad cuius rei evidentiam, recolendum ex Angelico venit [1] duplicem esse motum animae in imaginem : unum in imaginem secundum quod est res quaedam, alium in imaginem, in quantum est imago alterius. Et primus quidem motus est alius a motu animae in prototypum ; secundus autem motus est unus et idem cum motu qui est in prototypum. Igitur imagini, in quantum est res quaedam, puta lignum aut lapis, nulla quidem debetur reverentia, cum reverentia non debeatur nisi rationali naturae. At imagini, in quantum est formaliter imago alterius, eadem reverentia debetur ac prototypo, et ideo quemadmodum imagines Christi adoramus adoratione latriae, ita et imagines Beatae Virginis cultu hyperduliae venerari debemus.

Hac in re, prae oculis sunt habenda verba quae in Concilio Nicaeno II ex S. Basilio recitabat Ioannes Presbyter : *Quia rex dicitur etiam regis imago, et non duo reges ; neque enim imperium scinditur, neque gloria dividitur, quemadmodum principatus et potestas una est quae nobis dominatur, sic etiam glorificatio a nobis una est et non multae, propterea quod imaginis honor ad exemplar transit. Unde et beatus Pater indicavit non esse duas adorationes, sed unam ipsius imaginis et primi exemplaris.*

Afferenti vero, ad impugnandum cultum imaginum Deiparae, ista verba [2] : *Non facies tibi sculptile neque omnem similitudinem*, responderi cum Angelico [3] potest, illo praecepto non vetari ut fiant sculpturae aut similitudines, sed ut fiant ad adorandum ; ideoque subditur [4] : *Non adorabis ea, neque coles.* Nam, cum idem motus sit in imaginem et in prototypum, aliunde, cum in Veteri Testamento nulla imago Dei fieri posset, cum nondum Deus fuerat factus homo, ideo ibi prohibebantur fieri imagines Dei, quales gentiles ad adorandum faciebant. In nova autem Lege imagines Christi qui visibilem in se Deum fecit, fiunt ad adorandum ; imagines autem Beatae Virginis non ad adorandum latriae cultu,

1. 3, Quaest. XXV, a. 3. — 2. Exod., XX, 4. — 3. Ibid., ad 1^m. — 4. Exod., ibid., 5.

sed ad colendum cultu hyperduliae. Cultus autem quem sacris imaginibus praestamus longe diversus est a cultu quem suis idolis praestabant gentiles: nam isti adorabant idola ut res quasdam, credentes in eis esse aliquid numinis, propter responsa et alios mirabiles effectus quae in eis fiebant; et insuper imagines fingebant aliquibus creaturis quas in illis imaginibus latriae cultu prosequebantur[1].

III. — Pari ratione, exteriores quae possidentur Beatae Virginis *reliquiae*, ut vestes et his similia, corpus enim est totum et integrum in coelum assumptum, congruo honore dignae existunt, utpote quae ad Deiparam, quae Dei et nostra Mater existit, aliquando pertinuerint. Si enim, ut ait Augustinus[2], *paterna vestis et annulus, ac si quid est huiusmodi, tanto carius est posteris, quanto erga parentes est maior affectus*, quanto magis ea quae ad Matrem et Mediatricem nostram, dum mortalem vitam ageret spectabant, digna sunt, ut ab hominibus quos ipsa filios in dolore genuit, cultu speciali honorentur.

Nec opponant protestantes, veteris Vigilantii[3] calumniarum restauratores, hoc idololatriam esse; nam, ut advertit Hieronymus[4], *nos, non dico martyrum reliquias, sed nec solem, nec lunam, nec angelos adoramus; honoramus autem reliquias martyrum, ut eum, cuius sunt martyres, adoremus;* et addere possumus: adoramus Matrem Dei, ut honor Matris in Filium redundet.

Caeterum, sicut generaliter cultum sanctarum reliquiarum Deus celeberrimis miraculis comprobavit, quorum plura etiam in Sacra Scriptura consignantur, verbi gratia cum Elisaei cadaver vitam mortuo restituit[5], aut mulier per tactum vestimenti Christi a profluvio sanguinis liberata est[6], aut umbra Petri infirmos sanavit[7], etc., ita specialiter quam sibi gratus esset honor exterioribus Beatae Virginis reliquiis exhibitus, infinitis prope gratiis prodigiisque saeculorum cursu Deus ipse testatus est.

1. S. Thom., l. c., ad 2^m. — 2. L. I, de Civ. Dei, c. 13. — 3. Contra quem scripsit S. Hieronymus epistolam. — 4. Ep. ad Ripariam. — 5. 4 Reg., XIII. — 6. Marc., V. — 7. Act., V.

***

Et haec scripsisse nobis perjucundum fuit, quem ad sui servitium gloriosa Virgo iamdiu vocare dignata est, maternaeque benevolentiae signis iterato cumulare; quanquam illi veniam postulare cogar, tum quod rem viribus adeo imparem aggredi ausus sim, tum quod Virginis tam excelsae privilegia dolesque adeo imperfecte tractaverim. Impulit autem amor, vires computare nescius; spe certissima animum erigens fore ut, quae incomparabili sua pulchritudine opus illud inspiraverat, virtutem quoque perficiendi adiiceret; et quae vita, dulcedo et spes nostra existit, materne ad regnum Christi et Dei perduceret quem fervens illius cultum angendi desiderium occupat; siquidem ista gloriosa Virgo *lignum vitae est his qui apprehenderint eam, et qui tenuerit eam, beatus*[1].

1. Prov., III, 18.

LAUS DEO ET DEIPARAE

INDEX CAPITUM

Paginae

PROOEMIUM 1

PRIMA PARS

De B. Virgine considerata per respectum ad Deum

CAPUT I

De iis quae divinam maternitatem praecedere intelliguntur

Art. I. De convenientia divinae maternitatis 7
— II. De praedestinatione B. M. Virginis 14
— III. De figuris et vaticiniis B. M. Virginis in Veteri Testamento 25
— IV. De annuntiatione B. M. Virginis 30

CAPUT II

De divina maternitate

Art. I. De eo quod B. Virgo egit in conceptione Christi 38
— II. Utrum B. Virgo sit Mater Dei 45

CAPUT III

De consequentibus divinam maternitatem

Art. I. De Matris Dei dignitate 63
— II. De Christi erga Matrem officiis 70
— III. De relatione B. Virginis ad Sanctissimam Trinitatem 75

SECUNDA PARS

De B. Virgine considerata per respectum ad semetipsam

CAPUT I

De perfectionibus animae Beatissimae Virginis

Art. I. De Immaculata Conceptione 86
— II. Utrum Beatissima Virgo habuerit fomitem peccati 139
— III. Utrum Beatissima Virgo fuerit impeccabilis 147

Paginae

Art. IV. De prima sanctificatione B. Mariae Virginis 158
— V. De gratia B. Virginis 169
— VI. De virtutibus et donis B. Virginis 188
— VII. De scientia B. Virginis 198
— VIII. De assumptione et gloria B. Virginis 208

CAPUT II

De qualitatibus corporalibus B. M. Virginis

Art. I. De perfectione corporali B. Virginis 220
— II. De passibilitate et doloribus B. Virginis 231
— III. Utrum B. Virgo fuerit immortalis 244

CAPUT III

De virginitate et matrimonio B. M. Virginis

Art. I. De virginitate B. Mariae Virginis 260
— II. Utrum B. Virgo virginitatis votum emiserit 275
— III. De desponsatione et matrimonio B. Mariae Virginis 289
— IV. Veritas matrimonii B. M. Virginis cum S. Ioseph 306
— V. De liceitate matrimonii B. M. Virginis cum S. Ioseph 324
— VI. De S. Iosepho, Sponso B. M. Virginis 336
— VII. De virginitate S. Iosephi 351

TERTIA PARS

De relationibus B. M. Virginis per respectum ad homines

CAPUT I

De officiis B. M. Virginis erga homines

Art. I. De officio Matris 367
— II. De officio Mediatricis 379
— III. De officio Corredemptricis 386
— IV. De intercessione B. Mariae Virginis 399

CAPUT II

De iuribus B. M. Virginis in homines

Art. I. De B. Virginis potestate sive dominio 416
— II. De cultu B. Virgini debito 428

INDEX ALPHABETICUS

ABIGAIL, typus Mariae, 28 ; 384.

ABRAHAM; 357.

ABULENSIS, circa angelos custodes Mariae, 230.

ADAMUS, ex limo terrae productus, 9; ipsi praenuntiata fuit Maria, 25; non fuit pater Evae, 47; movet omnes suos posteros motione generationis, 87; consensit gratiae in primo instanti, 161; habuit scientiam per accidens infusam, 201 ; innocens decipi non poterat, 207; fuit immortalis munere gratiae, 244; 250; cognovit mysterium Incarnationis, 310.

ADAMUS a S. Victore, Mariam mediatricem vocat, 383.

ACHAZ, rex Iudae, 262.

ADOPTATIO, quid sit, 304 ; 369.

ADORARE, quotuplici modo sumatur, 436.

ALASIA, O. S. M., 117.

ALBERTUS Magnus, circa praedestinationem Mariae, 16 ; eius devotio in Immac. Concept., 119 ; circa epistolam S. Bernardi, 132; gratiam B. Virginis, 170 ; dicit Mariam suscepisse Extremam Unctionem, 174; circa fidem Mariae, 192 ; scientiam Mariae, 205 ; nobilitatem Mariae, 224; pulchritudinem Mariae, 225; dolores Mariae, 240; 398; votum virginitatis a Maria emissum, 280; liceitatem matrimonii B. Virginis, 327; Mariam matrem hominum praedicat, 370.

ALBIGENSES, nuptias condemnarunt, 335.

ALENSIS, circa gratiae augmentum in Maria, 170.

ALEXANDER IV, 423.

ALEXANDER VII, circa Immac. Concept., 89 ; 114.

ALFWINUS Abbas, circa festum Immac. Concept., 116.

ALMAH, huius nominis significatio, 262; falsae interpretationes, 264.

ALOYSIUS GONZAGA, S., virginitatem Deo vovet, 283.

AMBROSIUS, S., circa laudem parentibus debitam, 2 ; Incarnationis veritatem 11 ; praedestinationem Mariae, 21 ; nomina a Deo imposita, 22 ; Mariae nomen, 23 ; Christi nomen, 24 ; B. Virginis perturbationem, 36 ; 37 ; 289; Christi Mariae subiectionem, 72; Mariae nobilitatem, 85; exultationem S. Ioannis Baptistae, 162; virtutes Mariae, 172; 190; Mariae poenitentiam, 196 ; S. Ioannis Baptistae virtutes, 198 ; dolores Mariae, 238; constantiam Mariae, 243 ; Mariae virginitatem, 265 ; 282; virgineum

partum, 267; 271; 272; 274; votum Iephte, 281; 289; matrimonium B. Virginis cum S. Ioseph, 286; 301; matrimonii finem, 316; Christi nativitatem, 331; genealogiam, 331; explicat cur Christus de nupta virgine nasci voluerit, 333; 334; 335; circa filios Ioseph, 352; testamentum Christi, 371; Mariam hominum matrem dicit, 373; circa filiationem spiritualem, 377.

AMBROSIUS CATARINUS, eius in Imm. Concept. devotio, 120.

AMBROSIUS SPIERA, O. S. M., eius in Immac. Concept. devotio, 121; Mariam vocat lucem mundi, 399.

AMEDEUS, B., circa somnia Deiparae, 207.

ANATOLIUS, circa Immac. Concept., 109.

ANDREAS CRETENSIS, circa Immac. Concept., 107; 109; Mariam vocat reconciliationem, 383; circa meritum Mariae, 292.

ANGELUS, divinae maternitatis nuntius, 9; divina hominibus defert, 33; primus salutis nuntius, 33; virginitatem habet cognatam, 33; Incarnationem naturaliter cognoscere nequit, 34; per essentiam in vita videri nequit, 34; gratiae primae consensit, 161; hominem potest illuminare, 164; illuminavit Mariam, 203; custos, 230.

ANGLICANI, circa κεχαριτωμένη, 100; circa Mariae impeccabilitatem, 148.

ANIMA rationalis, quandonam infunditur, 51; ab omni labe purgata in coelum mox recipitur, 209.

ANIMALIA subiecta sunt Adamo ad nutum, 426; et Mariae, 427.

ANNA, S., mater B. M. V., 66; non genuit Mariam eo modo quo Maria genuit Christum, 133; peperit Mariam sine dolore, 228.

ANNUNTIATIO, 30; 53; eius convenientia, 31; a quonam peracta, 33; quo ordine, 35; Immac. Concept. implicite significat, 99; quomodo turbationem in Maria attulit, 288.

ANSELMUS, S., circa nomina Iesu et Mariae, 24; divinam maternitatem 67; Immac. Concept., 110; gratiam Mariae, 182; Mariae scientiam, 202; dolores Mariae, 239; constantiam Mariae, 243; Mariae virginitatem, 282; apostolos, 343; fratres Domini, 358; Mariam matrem nostram appellat, 373; reparatricem orbis, 398; circa intercessionem Mariae, 407; 408; praedicat Mariam dominam, 426.

ANTIDICOMARIANITAE, 56; 429.

ANTHOLOGIUM, 107; 108.

ANTONINUS, S., circa praedestinationem Mariae, 20; 21; dicit Mariam suscepisse Extremam Unctionem, 174; circa Deiparae scientiam, 205; perfectionem Mariae, 224; 225; pulchritudinem Mariae, 226; constantiam Mariae, 243; Mariam vocat matrem nostram, 373; circa sacrificium Mariae, 395.

APOLLINARISTAE, circa Christi formationem, 46.

APOSTOLI, circa fidem nutaverunt, 194; virginitatem voverunt, 360.

ARAN, 357.

ARCA Noë, figura Mariae, 28 ; 411 ; Immac. Concept., 98.
ARMENI, circa festum Immac. Concept., 116.
ARMENTARIUS, 316.
ARNOLDUS, B., Bonaevallensis abbas, 369.
ARNOLDUS Carnotensis, circa Mariae sacrificium, 392; circa dominium Mariae, 422.
ASSEMANI, circa festum Immac. Concept., 115.
ASSUMPTIO, idem ac ascensio, 209 ; Deiparae, fidem nostram in resurrectionem adauget, 213.
ATANACENSE monasterium, altare ibi B. V. Conceptioni dicatum, 134.
ATHANASIUS, S., vocat Mariam novam Evam, 367 ; reginam, 420.
ATTRIBUTA Dei in maternitate divina manifestata, 8.
AUCTOR ROSMINIANUS, circa Immac. Concept., 97.
AUGMENTUM in formis, quomodo possit attendi, 169 ; in gratia cadit sub merito, 172; in animalibus et plantis, 177 ; in charitate, 177 ; quomodo cadat sub merito, 179; gratiae in Maria, 180.
AUGUSTINUS, S., circa divinam maternitatem, 9; 10; 450; Incarnationis veritatem, 11 ; satisfactionem, 12 ; praedestinationem, 15 ; 19 ; Deiparae electionem, 16; annuntiationem, 31 ; 32; 37; assumptionem corporis a Verbo, 49; Christi conceptionem, 52 ; 57 ; liberationem praeservativam, 92; passiones, 144 ; Mariae sanctitatem, 148; Christi responsionem : *Quid mihi et tibi*, etc., 158 ; charitatem, 159 ; gratiam angelorum, 161 ; usum rationis in S. Ioanne Baptista, 162 ; augmentum gratiae, 172 ; nobilitatem Mariae, 222; perfectionem primi hominis, 226; immortalitatem primi hominis, 244; corpus glorificatum, 248; Mariae virginitatem, 261 ; 265; circa virgineum partum, 267 ; 268; 269 ; 271 ; 274 ; Christi generationem, 270 ; Mariae votum virginitatis, 277 ; suppositum eius testimonium circa votum virginitatis Mariae, 286 ; circa matrimonium B. V., 290 ; 294 ; 323; Christi genealogiam, 294; institiam S. Ioseph, 298 ; appellationem patris Christi, 304; 305 ; matrimonii finem, 310; 316; virginitatem voventes, 324; 329; continentiam, 328; 345 ; virtutem diaboli, 332 ; Ecclesiam, 335 ; virgineum partum, 336 ; resurrectionem mortuorum tempore mortis Christi, 349; filios S. Ioseph, 352; Virginitatem S. Ioseph, 354 ; apostolorum, 366 ; officium matris in Maria, 368; consensum Ecclesiae, 376; sensum spiritualem in S. Scriptura, 379 ; intercessionem sanctorum, 401 ; 407; officium regendi, 420 ; cultum sanctorum, 435; 439; 440 ; Ecclesiae traditionem,
AUREOLA triplex in Deipara, 217.
436; cultum latriae et duliae, 444 ; 447 ; reliquias, 454.
AVIS salutaires, 366.

BAIUS, eius damnata propositio, 113 ; 126 ; circa mortem Mariae, 250 ; circa redemptionem, 396.
BALLERINI, Antonius, S. I., 132.

BAPTISMUS Christo incorporat, 173.
BARONIUS, circa votum virginitatis Mariae, 279.
BASILISSA, 326.
BASILIUS, S., circa Christi parentibus subiectionem, 73; Christi salvificam virtutem, 153; eius dubia in B. Virginem verba, 156; matrimonium B. Virginis, 331; continentiam, 345.
BASILIUS SELEUCENSIS, S., circa dolores Mariae, 234.
BEDA, S., de Mariae nomine, 23; circa annuntiationem, 31; divinam maternitatem, 56; 62; compassionem Mariae, 238; partum virgineum, 272; votum virginitatis Mariae, 279; circa Iacobum et Heli, 338; perpetuam S. Ioseph virginitatem, 359.
BEATITUDINES, 189; in Deipara, 196.
BEATITUDO, in quonam consistat, 15; 18; 65; Mariae, 76.
BEATRIX de Sylva, 113.
BELLARMINUS, 156; circa fidem Ecclesiae, 193; Mariam vocat hominum matrem, 373.
BENEDICTUS XIV, circa divinam maternitatem, 54; conceptionem activam et passivam, 90; assumptionem, 210; compassionem Mariae, 238; Mariae votum virginitatis, 277; 284; matrimonium B. Virginis, 292; 297; 300; iter Mariae, 302; finem matrimonii, 315; salutationem Elisabeth, 433.
BERCHMANS, S. Ioannes, circa devotionem in B. Virginem, 412.
BERNARDINUS de Bustis, circa officium Immac. Concept., 113; dicit Mariam suscepisse Extremam Unctionem, 174; vocari Corredemptricem 397.
BERNARDINUS Senensis, S., circa dignitatem Mariae, 14; divinam maternitatem, 67; Christi Mariae subiectionem, 73; eius devotio in Immac. Concept., 120; circa passiones in Maria, 144; gratiam B. Virginis, 171; eius humilitatem, 190; dolores Mariae, 240; iter Mariae, 302; dignitatem S. Ioseph, 339; resurrectionem S. Ioseph, 349; patrocinium S. Ioseph, 350; 351; officium matris in Maria, 368; Christi in cruce commendationem, 370; quomodo Mariam invocat, 406; 408; Mariam vocat dominam, 421; 426; circa honorem Mariae debitum, 433; 451.
BERNARDUS, S., circa laudes B. Virginis, 4; circa divinam maternitatem, 9; 12; circa praedestinationem Mariae, 22; de Mariae nomine, 23; circa vaticinia B. V. in V. Testamento, 26; id quod maternitas divina Trinitati contulit, 78; eius epistola ad canonicos Ingdunenses, 128 sqq.; eius in Immac. Conc. devotio, 134; circa Mariae sanctitatem, 148; B. V. inquisitionem, 157; dotes B. Virginis, 161; virtutes Deiparae, 190; scientiam beatam in Maria, 200; 205; 206; assumptionem B. M. V., 212; privilegia Mariae, 229; angelum custodem Mariae, 230; votum Mariae, 239; Mariae virginitatem, 266; votum virginitatis, 277; 278; 279; 282; matrimonium B. V., 322; 331; 334; ignorantiam virginei

partus ex parte diaboli, 332 ; mediationem Mariae, 381 ; 383 ; Mariam mediatricem invocat, 386 ; cooperatricem humanae salutis, 388 ; quomodo Mariam invocat, 406 ; circa devotionem in B. Virginem, 411.
BETHSABEE, typus Mariae, 70.
BEZA, Theodorus, circa cultum latriae et duliae, 444.
BIRGITTA, S. in Immac. Concept., 120 ; circa fidem Mariae, 194 ; eius revelationes, 346 ; circa dolorem Mariae, 378.
BOETIUS, circa nobilitatem originis, 221.
BONITAS Dei per divinam maternitatem manifestata, 10.
BONAVENTURA, S., circa dignitatem Matris Dei, 67 ; epistolam S. Bernardi, 132 ; virtutes Mariae, 191 ; fidem Mariae, 194 ; vocat Mariam evangelistarum magistram, 205 ; circa virginitatem Mariae, 282 ; votum virginitatis a Maria emissum, 284 ; iter Mariae, 302 ; matrimonii formam 307 ; significationem, 312 ; liceitatem matrimonii B. Virginis, 327 ; tempus obitus S. Ioseph, 348 ; Mariam hominum matrem dicit, 373 ; et mediatricem, 383 ; circa Mariae sacrificium, 395 ; 397 ; intercessionem, 407 ; 408 ; devotionem in B. Virginem, 411 ; 414 ; Mariam vocat dominam, 421 ; circa cultum Mariae debitum, 435 ; 451 ; nomen Mariae, 452.
BOSSUET, circa divinam maternitatem, 9 ; affinitatem Mariae cum Patre, 75 ; gratiam Mariae, 182 ; mortem Mariae, 255 ; S. Iosephum, 361 ; commendationem Iesu in Cruce, 372 ; Mariam Patri consociatam in nostra adoptione dicit, 374 ; 375 ; circa devotionem in B. Virginem, 412.
BOURDALOUE, circa privilegia Deiparae, 366 ; Mariam reparatricem vocat, 399.
BULLA *Ineffabilis*, 2 ; circa praedestinationem Mariae, 15 ; 16 ; 20 ; divinae maternitatis dignitatem, 79 ; Immac. Concept., 89 ; 92 ; 95 ; figuras Immac. Concept., 98 ; annuntiationem, 99 ; *Magnificat*, 101 ; potestatem Mariae, 102 ; traditionem de Immac. Concept., 102 ; 103 ; 104 ; 112 ; 114 ; liturgiam, 115 ; 116 ; 117 ; sensum fidelium, 118 ; 119 ; congruitatem Immac. Concept., 123 ; gratiam B. Virginis, 168 ; quantitatem gratiae Deiparae, 181 ; privilegia Mariae, 249 ; mediationem Mariae, 381 ; efficaciam intercessionis Mariae, 409 ; honorem Mariae debitum, 431.

CAECILIA, S., 326.
CAELIUS SEDULIUS, circa Immac. Concept., 106.
CAIETANUS, Card., circa peccatum originale, 88 ; usum rationis in B. Virgine, 164 ; gratias gratis datas in Maria, 187 ; Mariae dignitatem, 203 ; 210 ; perfectionem Mariae, 226 ; spasmum Mariae, 242 ; iter Mariae, 302 ; Christi consanguineos, 452.
CALENDARIUM neapolitanum circa Immac. Conc., 116.
CALVINUS, eius in B. Virginem verba offensiva, 36 ; 148 ; 221 ; circa exultationem S. Ioannis Baptistae, 162 ; virginitatem S. Ioseph, 351 ; negat intercessionem sanctorum, 400.

CANDELABRUM aureum, figura Mariae, 28.
CANISIUS, B., circa matrimonium B. Virginis, 292; 345 ; cultum latriae et duliae, 444.
CANONICI lugdunenses, a S. Bernardo corripiuntur, 128, sqq.; circa festum Immac. Concept., 116 sqq.
CANTICUM Canticorum, accommodatum B. M. V., 29.
CAPITUCHIUS, Card. circa matrimonium B. Virginis, 292.
CARNES et ossa non sunt materia de qua formatur foetus, 47.
CARO Christi non concepta antequam assumeretur, 52.
CARPOCRATES, contra Mariae virginitatem, 261.
CATAPHRYGAE, haeretici, 175.
CATECHISMUS Romanus, circa indissolubilitatem matrimonii, 309 ; finem matrimonii, 316 ; circa Christi mancipia, 425.
CATHARINA, S., filia S. Birgittae, 317.
CAUSAE, secundae, 12 ; doloris Mariae, 236.
CEDRENUS, 348.
CELSUS, eius in Deiparam offensiva verba, 221.
CENTURIATORES, circa matrimonium Deiparae, 291.
CERINTHUS, contra virginitatem Mariae, 261.
CHARITAS, quomodo augeatur, 177; viae, non eiusdem rationis ac charitas patriae, 182; Mariae, 191.
CHRISTUS, nequit cognosci, non cognita Maria, 2 ; ex Virgine natus, 9; Mariae subditus, 11 ; est primogenitus inter multos fratres, 12 ; est realiter Virginis filius, 13 ; unionem hypostaticam non meruit, 17; nec divinam maternitatem, 18; causa praedestinationis nostrae, 21 ; spiritualiter concipitur per fidem, 32 ; quantum ad statum viae, angelis minoratus, 33 ; non tamen ab angelis edoctus 33 ; non est Filius Trinitatis, aut Spiritus S., sed Mariae, 42 ; conceptus est miraculose, 47; nobis similis, 48; conceptus est in instanti, 49 ; formatus fuit minima corporis quantitate, 50 ; statim habuit animam rationalem, 51; eius antecessores, 58; Mariam appellavit mulierem, 60 ; sed voluit vocari eius filius, 60; unam tantum hypostasim habet, 69; Mariam reverentia et amore prosecutus est, 70; Mariae fuit subiectus, 71; necnon Patri, 71; legibus Caesaris non tenebatur, 72 ; obedientiae exemplum nobis dedit, 73 ; duplicem habet generationem, 74 ; peccatum originale non contraxit, 87; est omnium Redemptor, 94 ; Immaculata Conceptio ipsi iniuriam non irrogat, 122; quin potius manifestat eius dignitatem, 123; potentiam, 123; filialem pietatem, 124; non est conceptus seminaliter, 133; eius humanitas, quomodo gratiae causa, 146; habuit scientiam infusam per se, 163; non crevit in gratia, 170; Mariam edocuit, 204 ; honore prosecutus est, 213 ; omnia cognoscit, 215; non est ortus ex stirpe figuralium sacerdotum, 224; necessitate defectibus subiacuit, 233; iure fuit immortalis, 249 ; quare mori voluerit, 251; non egressus est ex utero Matris vi subtilitatis, 268; cur legis onera susceperit, 272; cur ex nupta virgine nasci voluerit, 330; artem fabrilem

exercuit, 338; non fuit circumcisus in Templo, 348; primitiae dormientium, 349 ; quomodo dicitur primogenitus, 353 ; debuit habere patrem putativum virginem, 354 ; moriens Ioannem matri commendavit, 369; nos sibi similes fecit, 374; est perfectus mediator Dei et hominum, 380; 385; salutem nostram operatus est, 386; meruit ex toto rigore iustitiae, 389; pro omnibus perfecte satisfecit, 393 ; principalis mediator 401 ; pro nobis oravit, 402; conformem habuit cum Patre voluntatem, 409; est rex hominum et angelorum, 418 ; emancipationis iuri cessit, 418 ; temporale regnum non administravit, 419; est dominus, 421; habet ius proprietatis in omnes res creatas, 426; sollicitus est circa Matris honorem. 431 ; 434; eius vestes adorandae sunt cultu latriae, 449.

CHRYSOSTOMUS, Ioannes, S., circa annuntiationem, 35 ; eius circa Deiparam respuenda sententia, 36; 156; circa foemineum sexum, 174; officia matrum, 229; Mariae dignitatem, 274; matrimonium Mariae, 297 ; 321; 331 ; 334; poenam peccati. 395.

CHRYSOLOGUS, S., circa matrimonium B. V., 321.

CIRCUMCIDERE, non erat officium sacerdotale, 347.

CISTERNA bethlehemitica, figura Mariae, 28.

CIVITAS Hierusalem, figura Mariae, 28 ; Immac. Concept., 98.

CLARAVALLENSE monasterium, 131.

CLEMENS Alexandrinus, 105 ; circa mortuorum resurrectionem, 349.

CLEMENS VII, 118.

CLEMENS VIII, circa divinam maternitatem, 55.

CLEMENS XI, circa festum Immac. Concept., 114.

CLEOPHAS, 356.

COLLYRIDIANI, haeretici, 175; 429 ; 449.

COLUMBA, figura Mariae, 29; Immac. Concept., 98 ; 384.

COMPASSIO Mariae, 76 ; 235.

CONCEPTIO Immaculata B. M. V., non necessaria ut Christus sine peccato originali nasceretur, 87; in primo instanti, 89 ; activa et passiva, 89 ; 138; Immaculata, a Maria proclamata, 93 ; quibus figuris praesignatur, 98; in annuntiatione significata, 99; in salutatione Elisabeth, 100; in Conciliis, 103; in Patrum traditione, 104, sqq. ; eius festum, 113 ; ab universitatibus defenditur, 117; a sanctis proclamatur, 119; 120; quibus rationibus ostenditur, 121; 122; 123 ; 124 ; falso intellecta 129 ; difficultates contra eam desumptae ex S. Bernardo, 130; iuxta S. Thomam, 135, sqq. ; potest dici sanctificatio, 160.

CONCILIABULUM Moguntinum, 116.

CONCILIUM *Toletanum* XI, 42; *Ephesinum*, circa divinam maternitatem, 53; virginitatem Mariae, 265; 271 ; *Constantinopolitanum* II, 54 ; *Constantiense*, circa Immac. Concept., 103; circa orationem, 402 ; *Basileense*, 103; *Avenionense*, 104 ; *Tridentinum*, 104; 139; 148; circa poenam mortis, 247; matrimonii finem, 316; intercessionem sanctorum, 400; 401; 402; *Vaticanum*, circa definibilitatem assumptionis B. M. V.,

211; *Aransicanum* II, circa poenam mortis, 247; *Lateranense*, circa Mariae virginitatem, 265; *Nicaenum* I, circa vocem *adorare*, 436; *Nicaenum* II, circa cultum imaginum, 453.
CONDITIO honesta prolis vitandae non irritat matrimonium, 311.
CONFIRMATIO in bono, quomodo habeatur, 150: in B. Virgine, 152.
COSTA Adae, figura Mariae, 28.
CONSTANTIA Mariae in patiendo, 243.
CONSTITUTIONES apostolicae, circa ordinem, 175.
CONTINENTIA non fuit in Maria, 195.
CONTRARIETAS voluntatum, quandonam habeatur, 234.
CORNELIUS A LAPIDE, Mariam vocat apostolorum doctricem, 206; circa universalitatem mortis, 257; iter Mariae, 302; dignitatem S. Ioseph, 342; resurrectionem mortuorum, 349.
CORPORA, Christi et Mariae post mortem incorrupta manserunt, 208; 256; glorificata, agilitatis dote donantur, 210; inanimata non obediunt Mariae ad nutum, 428.
CORPUS, proportionatum animae, 225; quomodo obediat imaginationi, 428.
CORREDEMPTRIX, Maria sic appellata, 397.
CREATURA, pura Deo satisfacere nequit, 12; non omnem immutationem facere potest, 428.
CULTUS, hyperduliae Mariae debitus propter maternitatem divinam, 65; quid sit, 428; 435; civilis et religiosus, 435; supremus et inferior, 440; Deiparae, quam sit excellens, 441: externus, 442: latriae et duliae, 443; absolutus et respectivus, 446.
CUNEGUNDA, S., 317.
CYPRIANUS, S., circa munus imponendi nomen, 347.
CYRILLUS Alex., S., in divinam maternitatem, 55; 61; eius respuenda sententia, 157: Mariam praedicat mediatricem, 382.

DAEMONES, homines a nativitate impugnant, 230.
DAMASCENUS, S. Ioannes, de Mariae nomine, 23; circa Christi conceptionem de Spiritu S., 41; 44; 46; miraculosam, 474; circa animationem corporis Christi, 49; in divinam maternitatem, 55; circa Immac. Concept., 107; 110; circa fomitis carentiam in B. Virgine, 140; parentes B. Virginis, 143; incorruptionem corporis Deiparae, 208; assumptionem B. M. V., 212; miracula in ordine ad Incarnationem, 228; dolores Mariae, 239: circa mortem Deiparae, 251; 257; Mariae virginitatem, 282; dolorem Mariae in Christi passione, 378; meritum Mariae, 392; orationem, 403; immutabilitatem animae post mortem, 414; Mariam vocat dominam, 422; 426; circa honorem Mariae debitum, 430; 435; cultum imaginum, 448.
DANTES Aligherius, circa Mariae dignitatem, 68; 74; pulchra eius in Deiparam invocatio, 80; describit gloriam B. M. V., 217; circa sup-

positam S. Ioannis immortalitatem, 350; efficaciam intercessionis B. Virginis, 415; Mariam vocat reginam, 422.
DEBITUM contrahendi peccatum originale, 91; patiendi, 232.
DEBORA, typus Mariae, 28.
DECEPTIO, quandonam habeatur, 207.
DEFECTUS, quinam fuerint in Deipara, 233.
DELPHINA, S., 317.
DESPONSATIO, vis huius vocis in Sacra Scriptura, 295.
DEUS est essentialis bonitas, 6; est pater noster, 11; factus est homo, 51; potest supponere pro hypostasi habente humanam naturam, 56; est conceptus de Virgine, 56; assumere potuit naturam humana inferiorem, 65; Mariam ab originali peccato praeservavit, 91; eius omnipotentia in Immac. Concept. manifestata, 122; quomodo alicui adsistit ne peccet, 152; Mariam in generatione Filii sui et in adoptione nostra sibi sociavit, 374; in ordine gratiae operatur sicut in ordine naturae, 385; est causa principalis salutis nostrae, 386; causis secundis efficientiam communicat, 389; quomodo Mariam honorari voluerit, 432; 434; proprie adoratur cultu latriae, 445; 447; aliquando duliae, 445; cultum Deiparae reliquiarum comprobavit, 454.
DEVOTIO vera in B. Virginem, 413.
DIABOLUS, non cognovit virgineum partum, 332.
DILECTIO, quid sit, 15.
DIONYSIUS CARTHUSIANUS, circa perfectionem corporalem Mariae, 224; dolores Mariae, 234; Mariae assumptionem, 256; meritum Mariae, 392; honorem Mariae, 430.
DOGMA, quomodo evolvitur, 440.
DOLORES Mariae, 238; habent rationem poenae satisfactoriae, 241.
DOMINICUS, S., eius devotio in Immac. Concept., 119.
DOMINIUM, quotuplex dicitur, 416.
DOMUS, figura Immac. Concept., 98.
DONA Spiritus Sancti, 189.
DONEC, sensus huius particulae, 275.
DULIA, 444.

EBIONITAE, contra virginitatem Mariae, 261.
ECCLESIA custos fidei, 102; sponsa Christi, 335; quomodo Mariam invocat 406; 412; Mariam vocat, reginam, 417; 420; per Mariam honoratur, 431.
EDITHA, S., 317.
EDUARDUS, S., 317.
EGHARDUS, 317.
ELEAZARUS, S., 317.
ELECTIO, quid sit, 15.
ELISABETH, S., eius ad B. Virginem salutatio, 33; 433; quomodo cognata Mariae, 223.

EMMANUEL Palaeologus, circa laudes B. M. V., 4.
EPHREM, S., in divinam maternitatem, 55; 79 ; circa Mariae gratiam, 182; compassionem Mariae, 238; Mariae virginitatem, 266; 282; dicit S. Ioseph circumcidisse Christum, 347; Mariam mediatricem celebrat, 383; circa devotionem erga B. Virginem, 411 : 414.
EPIPHANIUS, S. circa Mariae dignitatem, 2; de Mariae nomine, 23; circa divinam maternitatem, 56; vitam Mariae, 172; cur non dicat utrum Maria sit mortua, 254 ; circa Mariae virginitatem, 266; 282; matrimoninm, 321 ; aetatem S. Ioseph cum nupsit, 344; tempus obitus S. Ioseph, 347; fratres Domini, 352; Mariam vocat matrem nostram, 373; et mediatricem, 383 ; circa cultum Mariae, 448.
EPISTOLA S. Bernardi ad Canonicos Iugdunenses, 128, sqq.
ERASMUS, eius error circa fidem Mariae, 192.
ESTHER, typus Mariae, 28 ; 122.
ESTIUS, circa matrimonium Mariae, 297.
EUCHARISTIA non continet carnem B. Virginis, 76.
EUSEBIUS, in obitu Constantini, 209.
EUTYMIUS, circa exultationem S. Ioannis Baptistae, 162.
EVA ex Adamo orta, 9; mortis causa exstitit, 9; eius formatio, diversa a conceptione Christi, 47; non est Adami filia, 47; miraculose fuit formata, 47.
EXPOSITIONIS catholicae fidei Liber, 41.
EXTREMA UNCTIO confortat hominem in ultima pugna, 174 ; probabiliter dici potest Maria illam recepisse, 174.

FABER, P., circa Mariae perfectiones, 84; titulum Corredemptricis, 397.
FAMILIA sacra, eius perfectio, 289.
FAUSTUS, eius in Deiparam verba offensiva, 221.
FESTUM Immacul. Concept., 113; 114; 115; 116; 117; falso sensu intellectum, 133; secundum S. Thomam, 136; assumptionis B. M. V., 211.
FIDELES, eorum sensus circa Immac. Conc., 118; in Ioanne repraesentabantur, 371.
FIDES Mariae, 191; per Mariam promota est, 382.
FIGURAE, B. M. V., in V. Testamento, 26; legitime usurpantur a theologis, 30 ; virginitatis Mariae, 266.
FILIATIO, una tantum in Christo, 14; perfecta, sequitur generationem, 42; imperfecta, est secundum creationem aut iustificationem, 42; respicit personam, 71.
FINIS, in ordine exsecutionis, 17; via ad Deum, 31 ; compassionis Mariae, 237; matrimonii, 308; primarius et secundarius, 313; non est de essentia rei, 314.
FOIX, de, Card., 104.
FOMES, quid sit, 139; non fuit in B. Virgine, 140.
FONS signatus, figura Mariae, 28.
FORTITUDO Dei in divina maternitate manifestata, 10.

FRANCISCUS ASSISIENSIS, S., eius devotio in Immac. Concept., 120.
FRANCISCUS SALESIUS, S., circa Immaculatam B. M. V. Conceptionem, 94; 124.
FRATRES Domini, quinam ita appellantur, 356; quotuplici modo dicuntur, 357.
FRIDERICUS Patriarca Aquileiensis, circa festum Immac. Concept., 116.
FRUCTUS Spiritus Sancti, 189; in Deipara, 196.
FULBERTUS Carnotensis, circa assumptionem B. M. V., 212; angelos Mariae custodes, 231.
FULGENTIUS, S., circa Ecclesiam, 335.
FUNDATORES VII, Sancti, ord. Servorum B. Mar. V., 422.

GABRIEL annuntiavit Incarnationis mysterium, 33; apparuit Virgini sub corporea forma, 34.
GELASIUS, 355.
GENEALOGIA Christi, probatio matrimonii Deiparae, 294; deducta per Iosephum, 338.
GENERATIO, stricte et late accepta, 42; ad suppositum terminatur, 57; seminalis, peccatum originale inducit, 94.
GEORGIUS NICOMEDIENSIS, circa Immac. Concept., 106.
GERSONIUS, circa Christi subiectionem, 73; circa tractationem de B. V., 82; circa Immac. Concept., 103; perfectionem Mariae, 226; resurrectionem S. Ioseph, 349; virginitatem S. Ioseph, 355; 361; Mariam dominam vocat, 426.
GERMANUS, S., circa figuras B. M. V., 29; Immac. Concept., 107; circa devotionem in B. Virginem, 411.
GIANIUS, Annalista O. S. M., 104.
GLADIUS doloris a Simeone praenuntiatus, 378.
GLORIA, in quonam consistat, 214.
GNOSTICI, 335.
GONETUS, circa matrimonium Deiparae, 317.
GOTTI, Card., circa assumptionem Mariae, 210.
GRAECI, circa festum assumptionis B. M. V., 211.
GRATIA, principium merendi, 18; habitus animae, 159; aliquando vocatur charitas, 159; unionis, de se non sanctificavit Christum, 159; Mariae in primo instanti suae conceptionis, 161; superat gratiam cuilibet sancto in prima eius sanctificatione donatam, 165; augeri potest ex parte subiecti et ex parte ipsius gratiae, 169; quomodo augeatur, 177: Christi, infinita, 183 Mariae, non infinita, 183; perfecta in hac vita, 184; gratis data, quotuplex sit, 186; perficit naturam, 225.
GRATIANUS, circa matrimonium, 291.
GREGORIUS X, 423.
GREGORIUS XV, circa Immac. Concept., 114.
GREGORIUS XVI, 126.

GREGORIUS MAGNUS, S., circa meritum Mariae, 18; annuntiationem, 33; formationem corporis Christi, 49; gratiam Mariae, 166; assumptionem B. M. V., 211; Dei dona, 328; sensum spiritualem in S. Scriptura, 370; cognitionem mortuorum, 400; dogmatis evolutionem, 441.
GREGORIUS NAZIANZENUS, S., in divinam maternitatem, 55; circa cognationem Mariae ad Elisabeth, 223; fortitudinem Mariae, 225.
GREGORIUS NEOCAESARIENSIS, S., circa Immac. Concept., 106.
GREGORIUS NYSSENUS, S., circa Mariae nomen, 22; daemones homines impugnantes. 230; Mariae virginitatem, 266; 277; votum ab ea emissum, 286; matrimonium B. Virginis, 292 : 322.
GREGORIUS TURONENSIS, S., in obitu S. Aviti, 209; circa assumptionem B. M. V., 211.
GRIGNON de Montfort, B., circa cultum Deiparae, 3; relationem Mariae ad Iesum, 391; Mariae actionem in ordine ad nostram salutem, 399; circa veram in Deiparam devotionem, 413, 425; regnum Mariae, 420; exercitia devotionis in Deiparam, 441.
GROTIUS, 353; circa cultum latriae et duliae, 444.
GUERRICUS Abbas, circa dolores Mariae, 239; constantiam Mariae, 243.
GULIELMUS Abbas, S., Mariam hominum matrem dicit, 373; circa Mariae dolores, 394.

HABITUS, quomodo angeantur, 176; tripliciter se habent ad actum, 178.
HAERESES, provocant ad veritatis cognitionem, 129; contra virginitatem Mariae, 261.
HAERETICI, Christum impetentes Mariam quoque impetunt, 2.
HEBRAEI, cur virginitatem probro haberent, 285.
HELVIDIUS, contra Mariae virginitatem, 261; contra virginitatem S. Ioseph, 351; 354.
HENNO, circa Deiparae gratiam, 184.
HENRICUS, S., 317.
HENRICUS Gandavensis, circa relationem Christi ad Matrem, 14.
HERMESIUS, eius errores, 126.
HEZYCHIUS dicit Mariam habuisse Trinitatis complementum, 77.
HILARIUS, S., circa matrimonium B. V., 321; filios S. Ioseph, 352.
HIEREMIAS a S. Bernardo laudatus, 130; non tantam gratiam habuit in sua prima sanctificatione quantam habuit Maria, 168.
HIERONYMUS, S., circa meritum Mariae, 18; nomen Mariae, 23; semen mulieris, 96; hunc locum : *Sanctificavit*, etc., 160; castitatem Mariae, 190; eius stirpem, 222; circa angelum custodem, 230; Mariae virginitatem, 261; 265; 274; 353; vocem Almah, 262: Christi generationem, 271; votum virginitatis Mariae, 279; appellationem patris Christi, 304; matrimonium Deiparae, 321; continentiam in matrimonio, 326; 328; rationem cur Christus de desponsata Virgine natus sit, 333; resurrectionem mortuorum tempore mortis Christi, 349; virginitatem S. Ioseph, 354; 356; 359; fratres Domini, 357; virginitatem apostolorum, 360; contra Vigilantium,

399; circa verum cultum, 439; 440; cultum latriae, 447; reliquias, 454.
HIERUSALEM, figura Immac. Concept., 98.
HOMO, peccati capax non est, nisi per animam, 90; est aut amicus Dei, aut inimicus, 160; in statu innocentiae indigebat cibo et ligno vitae, 246; per gratiam non recuperat immortalitatem, 250; quomodo est filius Mariae, 376; peccans, qualem poenam meretur, 396; per Mariam honoratur, 432.
HONOR, quid sit, 428; Mariae, quam sit proficuus, 431.
HORTUS conclusus, figura Mariae, 28, Immac. Concept., 98.
HYPERDULIA, quomodo distinguitur a dulia, 445.
HYPOSTASIS est subiectum filiationis, 13; una tantum in Christo, 14; Verbi alia non est ab hypostasi hominis, 57.

IACOB, patriarca, 357.
IACOBUS, frater Domini, 356.
IAHEL, typus Mariae, 28.
IDIOTA, circa Nomen Mariae, 24; 452.
IEPHTE, filiam realiter mactavit, 281.
IGNATIUS, S. martyr, circa matrimonium Deiparae, 299; 331.
ILDEPHONSUS, S., circa assumptionem B. M. V., 212; gloriam Mariae 215; nobilitatem Mariae, 224; dolores Mariae, 238; votum virginitatis Mariae, 279; contra oppugnatores virginitatis S. Ioseph, 351; Mariae actionem exaltat, 398; Mariam invocat, 407.
IMAGINATIO, altior potentia quàm sensus, 34.
IMAGINES antiquae B. Virginis, 438; ut res, non adorantur, 448; Deiparae, quomodo colendae, 453.
IMMORTALITAS, ex quibusnam titulis resultet, 246.
IMPECCABILITAS Mariae, 147; sqq.
IMPOTENTIA, cur matrimonium dirimat, 319.
INCARNATIO, 6; eius veritas per divinam maternitatem manifestata, 11; quodnam fuerit eius motivum, 12; 16; 405; est omnis gratiae principium, 17; 18; eius circumstantias Patres de congruo memorant, 19; fuit praenuntiata, 26; fieri potuit in Virgine etiam dissentiente, 30; non pendet absolute a consensu B. V., 30; connubium Verbi cum humana natura, 32; fons gratiarum, 32; ab angelo annuntiata, 33; non est naturae humanae ascensus, 52; 57; est optimum in praesenti ordine, 68; fuit miraculum, 69; fons perfectionum in Christo, 84; immensam gratiam B. Virgini contulit, 166; significata in matrimonio, 310.
INDULGENTIAE in honorem Immac. Concept., 117.
INNOCENTIUS, I, 355.
INNOCENTIUS III, circa sacramentum ordinis, 175; Mariae actionem exaltat, 398.
INNOCENTIUS IV, 423.
INNOCENTIUS VIII, circa Immac. Concept., 113.

INNOCENTIUS XI, B., circa festum Immac. Concept., 114; servos Mariae confirmat, 423; instituit festum Nominis Mariae, 452.
INQUISITIO, S., prohibuit imagines B. Virginem spasmo collapsam repraesentantes, 243; confraternitatem mancipiorum B. V., 424.
IOACHIM, S., pater B. M. V., 66.
IOANNES Baptista, S., festum eius conceptionis, 116; a S. Bernardo laudatus, 130; habuit usum rationis in utero matris, 161; tunc etiam crevit in gratia, 165; non tantam gratiam habuit in sua prima sanctificatione, quantam habuit Maria, 168; inferior S. Iosepho, 342.
IOANNES Evangelista, S., eius supposita immortalitas, 258; 330; a Iesu Mariae commendatus, 369; fideles repraesentat, 370.
IOANNES II, eius epistola ad senatores CP., 54.
IOANNES Geometra, circa divinam maternitatem, 79; Immac. Concept., 111.
IOANNES Hierosolymitanus, circa Mariae votum virginitatis, 280.
IOANNES de Segovia, 103.
IOANNES Presbyter, circa cultum imaginum, 453.
IOANNES a S. Thoma, eius in Immac. Concept. devotio, 120.
IOSEPH, S., angelum in sommo vidit, 35; non est pater Iesu secundum carnem, 59; sed ratione eius cum Maria coniugii, 59; festum propositum in eius honorem, 103; curam S. Familiae habuit, 204; cur per ipsum Christi genealogia texitur, 222; Mariam non cognovit, 273; 352; vocatur vir Mariae, 293; Christi pater, 293; non dicitur maritus, 295; Mariam tanquam veram uxorem habuit, 296; 300; in itinere comitatus est, 302; quomodo dici potest verus Christi pater, 303; 317; eius officia in sacra Familia, 305; in Christum, 332; eius dignitas, 337; ex stirpe davidica ortus est, 337; quomodo filius Iacobi et Heli, 338; fuit faber lignarius, 338; iustus, 338; Christo immediate coniunctus, 339; eius in virtutibus profectus, 340; comparatus aliis sanctis huius nominis, 341; Ioanni Baptistae; 342; habuit peccatum originale, 343; fuit sanctificatus in utero matris, 343; caruit omni peccato actuali, 343; non nupsit senex, 344; minister fuit dominicae circumcisionis, 346; nomen Iesu imposuit, 347; probabiliter obiit post celebratas Canae nuptias, 348; eius resurrectio, 349; patrocinium, 350; virgo semper permansit, 355; 359; virginitatem vovit, 360.
IOSEPH, S., ab Arimathaea, 342.
IOSEPH Barsabas, 342; 356.
IOSEPH Patriarca, figura S. Ioseph, 341; 351.
IOSEPHUS COZZA, circa festum Immacul. Concept., 116.
IOSEPHUS Hymnographus, circa Christi formationem, 46; Immac. Concept., 108; invocat Mariam, 154.
IOVINIANUS, circa virginitatem Mariae, 261; 335.
IRENAEUS, S., circa exultationem S. Ioannis Baptistae, 162; Mariae obedientiam, 191.
IRIS, figura Mariae, 384.

ISENBIEHL, circa prophetiam Isaiae, 264.
ISIDORUS, S., Mariam vocat *caput virginum*, 282.
ITALI, eorum devotio in B. V., 101.
IUDAS Thaddaeus, frater Domini, 336.
IUDITH, typus Mariae, 28.
IULIANUS, S., 326.
IULIANUS Pelagianus, eius error circa matrimonium B. Virginis, 290.
IUS, et usus iuris, 311; naturae, prohibet ne ligatus voto castitatis matrimonium cum libera contrahat, 325; ecclesiasticum, hoc prohibet relate ad utrumque sponsum, 326.
IUSTINUS, S., circa angelum custodem, 230.
IUSTITIA Dei, in divina maternitate manifestata, 9.

κεχαριτωμένη, eius significatio, 100.

LABAN, 357.
LAC B. Virgini non fuit coelitus immissum, 229.
LAMBRUSCHINI, Card., 137.
LANDSPERGIUS, 386; Mariam vocat cooperatricem salutis, 398.
LATRIA, 444.
LATRO Bonus, conversus est mediante B. Virginis oratione, 412.
LAUNOIUS, 121.
LAURENTIUS Iustinianus, S., eius devotio in Immac. Concept., 120; circa charitatem Mariae, 172; Mariam mediatricem praedicat, 384; cooperatricem humanae salutis, 388; 398.
LECTULUS Salomonis, figura Mariae, 28.
LEO Magnus, S., circa corporis Christi animationem, 51; exsultationem S. Ioannis Baptistae, 162.
LEO X, circa Indulgentias, 393.
LEO XIII, circa relationes Mariae ad Spiritum S., 77; Mariam vocat magistram apostolorum, 206; circa dolores Mariae, 240; patrocinium S. Ioseph, 350; Mariam hominum matrem praedicat, 379; mediatricem ad Christum, 380; 381; 382; efficaciam B. Virginis in intercedendo, 408; canonizat VII Sanctos Fundatores Ord. Serv. M., 423; promovet cultum B. Virginis, 437.
LEONARDUS a Portu Mauritio, S., eius devotio in Immac. Concept., 120.
LEONARDUS de Nogarellis, circa officium Immac. Concept., 113.
LIBELLUS repudii, 298.
LIBER de *Coelesti Hierarchia*, 33; *de divinis Nominibus*, 148; 253.
LIBERALITAS Mariae, 194.
LIBONIUS Sophista, 338.
LIBRI Apocryphi, 336; scripti in honorem B. Virginis, 438.
LIGNUM VITAE, 246.
LITURGIA, circa Immac. Concept., 115; 116; mortem Deiparae, 252; vir-

ginitatem Mariae, 251; cultum B. Virginis, 437; S. Iacobi, 437; S. Cyrilli, 437; S. Basilii, 437; S. Ioannis Chrysostomi, 437; romana, 438; ambrosiana, 438; mozarabica, 438; gallicana, 438.
LONGFELLOW, circa Italorum in B. V. devotionem, 101; circa dignitatem Mariae, 432.
LOTH, 337.
LUDOVICUS Bertrandus, S., eius devotio in Immac. Concept., 120.
LUDOVICUS Granatensis, Ven. eius devotio in Immac. Concept., 120.
LUDOVICUS XIV, circa festum S. Ioseph, 361.
LUDWINA, S., 229.
LUNA, figura Mariae, 384.
LUTHERANI, contra Mariae sanctitatem, 148; fidem Mariae, 192; nobilitatem Mariae, 221; negant sanctorum intercessionem, 400; circa cultum Mariae, 429; cultum latriae et duliae, 444.
LYRANUS, 344.

MABILLONIUS, circa epistolam S. Bernardi, 132.
MAGISTER Sententiarum, circa conceptionem activam et passivam, 90; votum virginitatis a Deipara emissum, 284; 286.
MAGNES, figura Mariae, 384.
MAGNIFICAT, 101.
MAGNIFICENTIA in Maria, 195.
MALDONATUS, falsa eius positio circa Immac. Concept., 118; explicat quid sit *traducere*, 298; circa verba S. Ignatii, 331.
MANCIPIA Matris Dei, cur condemnata, 424.
MANICHAEI, 335.
MANIFESTATIO cogitationum, non est illuminatio, 204.
MANUEL Comnenus, circa festum Immac. Concept., 116.
MARGARITA Cortonensis, S., 180.
MARIA, luci comparata, 1; fines creati transcendit, 2; cognita ducit ad cognitionem Christi, 2; 30; eius dignitas, 2; eius in Ecclesia partes, 3; eius cultus cur hodie adauctus, 3; Ecclesiae κειμήλιον, 4; eius Canticum, 10; Mater nostra, 11; aliquo modo pro nobis satisfecit, 13; praedestinata est esse Matrem Dei dependenter ab Adami peccato, 15; tanquam Redemptoris Matrem, 16; ante praevisa cuiuscumque merita, 16; absque suis aut aliorum meritis, 17; circumstantias Incarnationis meruit, 18; fuit praedestinata, non post praevisa eius merita, 19; tamen non sine eius meritis, 19; ante omnem creaturam, 20; eius nominis significatio, 23; in Veteri Testamento praenuntiata, 25; testis Incarnationis, 31; sub Iosephi potestate non fuit, 33; quantum ad statum viae, minor angelis, 33; ab angelis edocta, 33; in annuntiatione vidit divinam Essentiam, 34; vidit angelum sub forma corporea, 34; quomodo ab angelo salutatur, 35; quomodo perturbata fuerit, 35; in conceptione Christi nihil operata est, 43; non debet dici pater Christi, 44; sanguinem praeparavit Christi generationi, 45; dici debet Mater Dei,

52; Mater Iesu appellatur, 53; 58; est vere mulier fortis, 61; non est mater divinitatis, 61; propriam dignitatem agnoscit, 78; instrumentum fuit in Incarnatione Verbi, 68; non est causa Dei, 69; Christo fuit subiecta, 74; quomodo a Christo iudicanda, 75; affinitatem habet cum Patre, 75; cum Filio, 76; cum Spiritu S., 76; dicitur complementum Trinitatis, 77; quomodo figuratur, 80; quomodo omnes haereses una interemerit, 81; est immaculata, 88; sqq.; redemptorum primitiae, 92; 93; in *Genesi* praenuntiata, 96; contrivit caput diaboli, 97; salutata immaculata ab angelo, 99; ab Elisabeth, 100; eius Canticum *Magnificat*, 101; serpentem contrivit, 102; id quod excellentius est, ei tribui debet, 121; cur debuerit concipi sine peccato, 124; 125; eius sanctitas a S. Bernardo laudatur, 130; est sancta, 132; non est immaculata in conceptione activa, 132; est concepta seminaliter, 133; non habuit peccati fomitem, 140; 323; etiam ligatum, 142; hominum corredemptrix, 142; concupivit delectabilia sibi secundum rationem, 144, habuit passiones, 144; eius impeccabilitas, 148; aliquando in vita vidit divinam Essentiam, 152; confirmata fuit in bono statim post conceptionem, 155; sanctificata fuit in primo instanti conceptionis passivae, 160; per propriam dispositionem, 161; habuit usum rationis in matris utero, 162; 163; plus gratiae habuit in sua conceptione quam quaelibet creatura in prima sua sanctificatione, 165; non tamen plus quam omnes simul sancti in sua consummatione habent, 167; quomodo mediatrix, 167; crevit in gratia per totam vitam, 170; ex opere operantis, 172; operato, 173; baptismum suscepit, 173; necnon Eucharistiam, 173; et Confirmationem, 174; probabiliter etiam Extremam Unctionem, 174; minime vero Poenitentiam et Ordinem, 175; forsan Matrimonii sacramentum habuit, 176; crevit in gratia toto vitae tempore, 180; quantitas eius gratiae, 181; non infinita, 183; in somno non meruit, 183; in gratia superat omnes sanctos collective sumptos, 184; quaenam merita habuerit, 185; 186; habuit gratias gratis datas, 186; non tamen usum omnium, 187; habuit virtutes et dona, 189; fidem et spem, 193; liberalitatem et magnificentiam, 194; temperantiam, non autem continentiam, 195; virtutem poenitentiae, 195; virtutes acquisitas habuit per infusionem, 197; non habuit permanenter in vita scientiam beatam, 199; non habuit scientiam per se infusam, 200; non vidit angelos per essentiam, 201; habuit scientiam per accidens infusam, 201; scientiam proprio marte acquisivit, 202; illuminata est ab angelis, 203; nihil ab hominibus didicit, 203; iugiter crevit in scientia, 204; apostolorum magistra, 206; decipi non potuit, 207; eius anima in coelum statim post mortem recepta est, 209; eius corporea assumptio, 210; conformari Christo debuit, 213; omnes choros angelorum superat, 214; omnes sanctos in gloria antecellit, 215; Regina angelorum, patriarcharum, prophetarum, apostolorum, martyrum, confessorum, virginum, 216; corredemptrix generis humani, 216; triplici aureola donata, 217; mundi Regina, 217; eius gloria descripta a Dante, 217; fuit de stirpe regia,

221; cognata stirpi sacerdotali, 223; perfectam corporalem complexionem habuit, 224; morbo non subiacuit, 225; eius pulchritudo, 226; eius nativitas dolorem S. Annae non attulit, 229; habuit angelum custodem, 230; nempe S. Gabrielem, 230; statim a conceptione, 231; caruit debito patiendi, 232; conveniens tamen fuit ut pateretur, 233; necessitate subiacuit defectibus, 233; vere passa est animi dolores, 234; in suis doloribus non est perturbata, 241; spasmum non est passa, 242; non fuit immortalis titulo naturae aut gloriae, sed gratiae, 248; revera mortua est, 251; quomodo propter peccatum Adae, 252; amorem inordinatum non habuit, 255; dicitur virgo per antonomasiam, 260; fuit virgo in concipiendo, 269; in partu, 271; legis onera suscepit, 272; permansit virgo post partum, 273; votum virginitatis emisit, 276; cur, 278; prima omnium votum virginitatis emisit, 279; perfectissime servavit, 281; virginum regina, 282; vovit virginitatem absolute, 284; pluris fecit virginitatem quam maternitatem divinam, 288; quomodo turbata est in angeli sermone, 288; aliquando ignoravit se futuram esse matrem Dei, 289; vocatur uxor Iosephi, 293; coniux Iosephi, 297; quo tempore matrimonium celebravit, 299; cur sponsa Iosephi dicatur, 300; 318; fine matrimonii non carnit, 317; quomodo sponsalia contraxit, 322; votum simplex emisit, 325; licite matrimonium contraxit, 327; ex parte matris fuit de stirpe Aaron, 333; fuit proles unica suorum parentum, 337; aetate quatuordecim annorum S. Ioseph nupsit, 346; potuisset circumcidere Christum, 347; sponsum debuit habere virginem, 355; mater nostra, 367; nova Eva, 367; sub cruce nos filios accepit, 372; Christi fideles spiritualiter genuit, 374; quomodo matris munia gesserit, 375; 405; omnium hominum sit mater, 375; in passione gladio transfossa, 378; excellens est mediatrix ad Christum, 381; saluti nostrae cooperata est, merendo quodammodo Incarnationem, 387; ad ipsam consensu suo concurrendo, 388; de congruo meruit quod Christus de condigno, 390; eius dolores salutem nostram meruerunt, 391; de congruo pro nobis satisfecit, 393; sacrificium excellentissimum Deo obtulit, 395; est Corredemptrix generis humani, 397; pro se et nobis oravit, 403; semper exaudita est, 403; 404; est omnipotens in impetrando, 407; non aequaliter pro omnibus intercedit, 409; quomodo clientibus suis auxiliatur, 414; etiam in purgatorio, 415; est regina hominum et angelorum, 417; qui ipsi famulari debent, 421; ius proprietatis habet in omnes res creatas, 425; imperat animalibus ad nutum, 427; non autem viribus corporis, 427; quonam honore digna sit, 430; meretur cultum, 435; quomodo eius cultus sit adauctus, 441; est colenda publice, 442; non cultu latriae, 447; etiam respectivo, 447; potest coli cultu duliae, 449; debet coli cultu hyperduliae, 450.

MARIA Cleophae, S., 358.

MARTINUS I, S., circa perpetuam Mariae virginitatem, 265.

MATERIA, non agit ad sui formationem, 43; de qua foetus formatur, 46; 47.

MATERNITAS divina, a quibusnam impugnatur, 7; eius convenientia, 8; quamnam unionem faciat cum Deo, 10; ad redemptionem ordinata, 11; non ponit mutationem in Deo, 13; transcendit omnem ordinem creatum, 18; 77; praenuntiata in V. Testamento, 25; superat totum ordinem gratiae et gloriae, 64; mensura charismatum Mariae, 65; 79; 84; 159; 450; honoratur cultu hyperduliae, 65; est quodammodo infinita, 68; confert potestatem in prolem, 71; per se non sanctificat Mariam, 159; ad virginitatem comparata, 287.
MATRIMONIUM, in quonam consistat, 259; 286; B. Virginis, a quibusnam impugnatum, 290; quo tempore peractum, 299; ordinatum ad Christi et Mariae honorem, 301; 318; quid ad illius formam pertineat, 307; eius finis, 308; in Nova Lege est verum sacramentum, 309; significat coniunctionem Christi ad Ecclesiam, 309; est in remedium concupiscentiae, 310; habet tria bona, 311; contractum cum conditione prolis vitandae est validum, 311; quomodo prohibitum ligatis voto castitatis, 326; malum non est, 335.
MATTHAEUS a Castro Plebis, B., O. S. M., eius in Immac. Concept. devotio, 120.
MAXIMUS, S., in divinam maternitatem, 55; circa Imm. Concept., 106.
MECHTILDES, S., vocat Mariam *microcosmon*, 81; circa constantiam Mariae, 243.
MEDIATOR, quis sit, 380; quotupliciter habeatur, 380.
MEDINA, circa matrimonium, 291.
MELCHIOR CANUS, circa fidem Ecclesiae, 193; assumptionem, 210.
MENAEA, 109.
MENOCHIUS, circa vocem *desponsata*, 296.
MENOLOGIUM, 108, 352.
MERITA, B. Virginis non praecesserunt eius praedestinationem, 17; nec aliorum merita, 18; hominis, ordinantur ad beatitudinem, 18; quomodo reviviscunt, 179; Mariae, quae et qualia fuerint, 185; communia et ex toto rigore iustitiae, 389; de condigno et de congruo, 390; Mariae, respectu sanctorum Veteris Testamenti, 405.
METAPHRASTES, circa dolores Mariae, 239.
MIRACULUM, quomodo creatura in ea cooperetur, 69; in ordine ad Incarnationem, 228, 229; habetur in virgineo conceptu et partu, 267; 336.
MONICA, S., 391.
MONS umbrosus, figura Mariae, 29.
MONSONIUS Ioannes, eius errores circa Immac. Concept., 118.
MORGOTT, circa fomitis carentiam in B. Virgine, 146.
MORS naturalis est, et simul poena peccati, 247; Mariae, vera dormitio, 254.
MOTUS localis, non fit in instanti, 49; est cum tempore, 50.
MOYSES in vita vidit divinam Essentiam, 199.

NATALIS ab Alexandro, eius devotio erga Immac. Concept., 120; circa verba S. Ignatii, 331.
NATURA, ad unum determinata. 48.
NECESSITAS defectibus subiacendi, 233.
NESTORIUS maternitatis divinae adversarius, 8; 57; 58; eius lingua a vermibus exesa, 61.
NICOLAS, Auguste, circa fomitem, 147; eius carentiam in B. Virgine, 147; virginitatem S. Ioseph, 358; 360; 361; privilegia Deiparae, 366;
NOBILITAS, quid sit, 221.
NOMEN, signum est intellectus, 22; Mariae, quid significet, 23; eius efficacia, 24; multiplex circa Mariam, 384; Mariae, quomodo colendum, 452.
NOVATORES, circa virginitatem Mariae, 261.
NUBES noctem illuminans, figura Mariae, 28; tabernaculum operiens, figura Mariae, 28.

OECOLAMPADIUS, circa cultum Mariae, 429.
OFFICIUM matris in Maria, 368.
ONKELOS, Rabbi, circa praedestinationem Mariae, 22.
OPUS imperfectum in Matth., circa Christi nativitatem, 331.
ORATIO, quid sit, 403; secundum sensualitatem, 403.
ORDINES in honorem B. Virginis instituti, 422, 439.
ORDO hypostaticus, 6.
ORIGENES, circa Mariae perturbationem, 36; eius falsa de Maria existimatio, 155; circa exsultationem S. Ioannis Baptistae, 162; scientiam Deiparae, 202; virgineum partum, 267; circa appellationem patris Christi, 304; matrimonium B. Virginis, 331; resurrectionem mortuorum tempore mortis Christi, 349; filios S. Ioseph, 352; salutationem angelicam, 433; 434.

PARADISUS voluptatis, figura Mariae, 28.
PARENTES Deiparae, eam sine libidine conceperunt, 143; 228; eorum sanctitas non transit in prolem, 143.
PARTICULAE *ex* et *de*, 41.
PARTUS virgineus est miraculum contra naturam, 267.
PASSAGLIA, eius commentarium in Immac. Concept., 111.
PASSIO, in Christo, 144; in B. Virgine, 144; improprie dicta, 231; corporalis et animalis, 231.
PATER aeternus, quid divina maternitas ei contulerit, 75; 78.
PATRES meruerunt de congruo circumstantias Incarnationis, 19; Ecclesiae, circa Immac. Concept., 104; quomodo intelligendi sunt illi qui Mariae sanctitati detrahere videntur, 155.
PAULINA, 316.
PAULUS, S., circa Christi nativitatem, 58; in vita vidit divinam essen-

tiam, 199; conversus est mediante B. Virginis oratione, 412; se servum Christi appellat, 425
PAULUS IV, circa divinam maternitatem, 55.
PAULUS V, circa Immac. Concept., 114.
PAUPERTAS non impedit nobilitatem, 222.
PECCATUM originale quid sit, 86; quomodo transmittatur, 86; 126; 127; formale et materiale in eo, 139; nequit esse cum solo veniali, 148; veniale, non charitatem, sed charitatis fervorem minuit, 178.
PEPUTIANI, haeretici, 175.
PEREZ, circa Immac. Concept., B. M. V., 102.
PEREGRINUS Latiosi, S., 180.
PERFECTIO rei, duplex, 307.
PERFECTUM, quid sit, 220.
PERSONAE in V. Testamento, figurantes Deiparam, 27.
PETAVIUS, Dionysius, eius monitum circa tractationem de B. V., 82.
PETRARCA Franciscus, eius ad Deiparam invocatio, 5.
PETRUS CHRYSOLOGUS, S., Mariam redemptricem vocat, 398.
PETRUS DAMIANUS S., circa assumptionem B. M. V., 212; virgineum partum, 267; virginitatem S. Ioseph, 354; Mariam mediatricem vocat, 383; 407; 408; circa conversionem boni Latronis, 412.
PETRUS MARTYR, circa matrimonium Deiparae, 291.
PHACEE, rex Israël, 262.
PHOTINUS, eius error circa Incarnationem, 52; 57.
PICTORES quidquid pingendi licentiam sumunt, 345.
PIE, Card., circa pulchritudinem Mariae, 328.
PIERI, Card., O. S. M., circa devotionem in B. Virginem, 412.
PIUS V., S., circa officium Immac. Concept., 113.
PIUS VI, circa Isaïae prophetiam, 264.
PIUS IX, S. Ioseph Ecclesiae patronum declaravit, 350.
PLANCH, Alexius M. O. S. M., 65; 100; 172; 243; 372.
POENITENS, non semper resurgit in eadem gratia, 179; interdum ferventior resurgit, 180.
POENITENTIAE virtus in Deipara, 195.
PONTIFICES Summi, circa Immac. Concept., 112.
PORTA orientalis, figura Mariae, 28.
POTENTIA generativa, 45.
PRAECEPTUM vacandi generationi, quale fuerit, 285.
PRAEDESTINATIO, quid sit, 14; Mariae, 15; non post praevisa merita, 19; non fit in exsecutione nisi homine consentiente, 32; causam non habet nisi divinam voluntatem, 410; signum habet devotionem in B. Virginem, 411.
PRISCILLIANISTAE, 335.
PRIVILEGIUM, quid sit, 91.
PROCLUS, eius circa Mariae turbationem respuenda sententia, 36.
PROPHETARE potest etiam mulier, 175.

PROPASSIONES, 145; in Maria, 241.
PROPOSITIO singularis aequiparatur propositioni universali, 58.
PROTESTANTES, circa cultum externum, 443: imagines, 453; reliquias, 454.
PROTOEVANGELIUM, 95, 96; *Iacobi*, 352; est apocryphum, 355.
PSEUDO-MELITO, 253.
PUERI in baptismate sanctificantur, 160.

QUANTITAS corporis Christi, 50; 51.

RACHEL, typus Mariae, 28.
RASIN, rex Syriae, 262.
REBECCA, typus Mariae, 28.
REDEMPTIO quomodo Trinitati, Christo, Sanctis tribuitur, 396.
RELATIO rationis in Deo, 13.
RELIQUIAE B. M. V. non habentur, 212.
RES, in V. Testamento figurantes Deiparam, 28; quibus utimur in Dei cultu, 442.
RICHARDUS, circa gratiae augmentum in Maria, 170; Mariae charitatem, 191; dolores Mariae, 240.
RITUS provisus in Veteri Lege pro deletione peccati originalis, 173.
ROBOREDO, Antonius, O. S. M., 336.
ROSMINIUS, falsa eius circa Immac. Concept. sententia, 125; circa peccati originalis traductionem, 125; essentiam, 126; 127.
RUBUS *incombustus*, figura Mariae, 28.
RUPERTUS Abbas, circa Mariae scientiam, 206; dolores Mariae, 239; matrimonium B. V., 324; Mariam vocat reginam, 419.
RUPES deserti, figura Mariae, 28; Immac. Concept., 98.

SACRAMENTA, quaenam Deipara susceperit, 173, sqq.
SACRIFICIUM, quid sit, 394; Mariae, 394.
SALMANTICENSES, circa matrimonium B. V., 320.
SALMERON, eius error circa Deiparae dolorem, 207; circa vocem *maritus*, 295; Christi laborem, 338.
SALOMON, eius reverentia erga Bethsabee, 418; 451.
SALUTATIO Angelica, 35.
SANCHEZ, circa matrimonium B. V., 320.
SANCTI, subiecti concupiscentiae motibus, 154; preces nostras cognoscunt, 400; nostri mediatores sunt, 401; sunt invocandi, 401; merentur cultum, 435.
SANGUIS, materia in generatione, 43; Mariae, in Christi conceptione, 44; 46; est potentia caro, 47.
SAPIENTIA Dei in divina maternitate manifestata, 8.
SARA, typus Mariae, 28.
SATISFACTIO, quomodo possibilis, 12; Christi, 392; Mariae, 393.

SCALA Iacob, figura Mariae, 28; Immac. Concept., 98.
SCIENTIA infusa, 163; 164; 183; acquisita, indita et beata, 198; per accidens infusa in Deipara, 201; Mariae, quomodo crevit, 204.
SCOTUS, circa augmentum gratiae in Maria, 170; votum virginitatis a Maria emissum, 284; liceitatem matrimonii B. Virginis, 328; 331.
SCRIPTURA SACRA, quandonam in sensu litterali intelligenda, 293; duplex in ea sensus, 369.
SEDULIUS, circa Mariae virginitatem, 264; foecunditatem, 324.
SEGNERI, circa Immac. Concept., 101.
SEMEN, in generatione, 44; resolutum in Christi conceptione non adfuit, 46; viri in generatione, 48.
SENSUS spiritualis in S. Scriptura, 370; 377.
SEPULCRUM B. M. V., 253.
SERGIUS Archimandrita, circa festum Immac. Concept., 116.
SERMO de *Assumptione*, circa figuras B. M. V., 27; 29; gratiam Mariae, 166; dolores Mariae, 238; *ad fratres in eremo*, circa Mariae perfectiones, 84.
SERRY, circa assumptionem Mariae, 210.
SERVI Mariae, eorum erga Immac. Concept. devotio, 104; 117; eorum Ordo, 422.
SERVIRE Mariae regnare est, 424.
SERVITUS duplex, 417; Mariana, qualis sit, 423; est lex naturalis, 424.
SIGNA cultus, 442.
SIMON, frater Domini, 356.
SIXTUS IV, 104; indulgentias concedit festum Conceptionis celebrantibus, 113; 114.
SODALITATES Marianae, 439.
SOMNIA Mariae ordinatissima, 207.
SOMNUS, impedit meritum, 183.
SOPHRONIUS, S., circa Immac. Concept., 109; 110.
SPASMUS non fuit in B. Virgine, 242.
SPES Mariae, 191.
SPIRITUS SANCTUS, fuit principium activum in Christi conceptione, 39; virtus Altissimi vocatur, 39; ei tribuuntur sanctitas, gratia et adoptio, 40; necnon miracula, 40; duplicem habitudinem habet ad Christum, 40; se habuit ut semen in conceptione Christi, 41; non debet dici pater Christi, 42; Virgini supervenit, 44; agens infinitae virtutis, 49; 50; non est causa Christi, 70; eius cum Maria relationes, 76; quid divina maternitas ei contulerit, 78.
SPONSALIA, quid sint, 318; 322.
STANISLAUS KOSTKA, S., 229.
STATUS innocentiae non secum ferebat confirmationem in bono, 150.
STEPHANUS, S., 391.
STOICI, circa passiones, 236.
SUAREZ, circa cognitionem Deiparae, 3; Dei actionem in hominibus,

32; maternitatis divinae dignitatem, 64; 67; 68; subiectionem Christi Mariae, 72; Christi redemptionem, 94; usum rationis in B. Virgine, 163; 164; assumptionem Mariae, 210; nobilitatem Mariae, 222; votum virginitatis a Maria emissum, 284; 287; Mariae matrimonium, 292; iter Mariae, 302; dignitatem S. Ioseph, 339, 342; aetatem qua S. Ioseph Mariae nupsit, 344; qua Maria S. Ioseph nupsit, 346; circa resurrectionem S. Ioseph, 349; exponit quomodo Maria matris munia erga fideles gesserit, 375; circa orationem B. Virginis, 404; 407.

SUBIECTIO respicit etiam naturam, 71; triplex, 71; naturalis et legalis, 72; Mariae ad Christum, 74.

SYLVIUS Franciscus, circa votum Iephte, 281.

TARASIUS, circa figuras B. M. V., 27; 29; Immac. Concept., 108.

TEMPERANTIA in Maria, 195.

TEMPLA erecta in honorem Deiparae, 438.

TEMPLUM Dei, figura Immac. Concept., 98.

TESTAMENTUM Vetus, figura Novi, 26.

TERTULLIANUS, eius circa Deiparam sententia reprehendenda, 157; circa matrimonium B. V., 321.

THEODORUS Toscani, circa festum Immac. Concept., 116.

THEOLOGIA, eius officium, 1.

THEOPHILACTUS, circa fratres Domini, 357.

THERESIA, S., 229.

THOMAS, S., circa Mariae dignitatem, 2; circa errores contra divinam maternitatem, 7; meritum Mariae, 19; habitudinem Spiritus S. ad Christum, 40; Christi conceptionem dicit miraculosam, 48; circa appellationem Matris Iesu, 53; dignitatem Matris Dei, 65; 67; 68; Christi subiectionem, 71; originalis peccati traductionem, 88; festum Nativitatis B. M. V., 113; esum ligni vetiti, 126; traductionem peccati originalis, 127; epistolam S. Bernardi, 132; eius sententia circa Immac. Concept. B. M. V., 135, sqq.; circa fomitem in B. Virgine, 140; cur fomitem in B. Virgine posuerit, 145; circa electionem ad specialem statum, 149; confirmationem Mariae in bono, 149; 150, sqq; 155; interpretatur dubias Patrum voces, 156, 157; circa diversas perfectiones, 158; usum rationis in S. Ioanne Baptista, 162; in B. Virgine, 163; circa gratiam Mariae, 167; puritatem Mariae, 169; baptismi naturam, 173; quantitatem gratiae in Maria, 181; virtutes Mariae, 190; fidem Mariae, 194; virtutes acquisitas et infusas, 197; privilegia Mariae, 199; illuminationem angelorum, 203; incorruptionem corporis Deiparae, 208; assumptionem B. M. V., 212; perfectionem B. Virginis, 221; cognationem Mariae ad Elisabeth, 223; carentiam doloris in B. V. in parturiendo, 232; vires inferiores, 234; doloris causam, 235; passiones, 236; constitutionem corporis humani, 245; Mariae virginitatem, 262; virginitatem in Veteri Lege, 283; dicit Mariam prius virginitatem conditionate vovisse, 284; circa Mariae perfectionem, 285; Mariae

matrimonium, 292; vocem *traducere*, 297; tempus matrimonii B. Virginis, 299; formam matrimonii, 308; finem matrimonii, 308; 313; 314; impotentiam ad matrimonium, 319; pactum prolis vitandae, 320; liceitatem matrimonii B. Virginis, 327; 328; virginitatem voventes, 329; rationes exponit cur Christus ex nupta virgine nasci voluerit, 330; 331; circa gratias status, 339; resurrectionem mortuorum tempore mortis Christi, 348; explicat cur Christus dicitur primogenitus, 353; circa fratres Domini, 357; cognominationem Mariae, 358; virginitatem S. Ioseph, 359; 360; sensum spiritualem in S. Scriptura, 370; 376; mediatoris officium, 380; dolores Virginis, 398; cognitionem quam sancti habent de nostris precibus, 400; intercessionem sanctorum, 401; orationis efficaciam, 404; inaequalitatem beneficentiae, 410; devotionem, 413; poenas in purgatorio, 415; regnum Christi, 419; officium regendi, 420; et ius dominandi, 421; honorem Deiparae debitum, 430, 433; cultum externum, 443; latriae et duliae, 444; cultum respectivum, 448; 453; cultum Mariae debitum, 451.

THOMAS a Villanova, S., eius in Immac. Concept. devotio, 120; circa fomitis carentiam in B. Virgine, 143; pulchritudinem Mariae, 227.

THRONUS Dei, figura Immac. Concept., 98.

THURIBULUM aureum, figura Mariae, 28.

TRACTATUS de Beatissima Virgine, eius dignitas, 2; lucem adfert pro theologia, 3; eius divisio, 4.

TRADUCERE, quid sit, 298.

TRANSMUTATIO naturalis, quid sit, 43.

TRINITAS tota Christi conceptionem operata est, 38; non est pater Christi, 42; quid ipsi B. Virgo extrinsece contulerit, 77.

TRIODIUM, 108; 109.

TRISTITIA Mariae, 242.

TURBATIO Mariae, undenam orta, 36.

TURRIS inexpugnabilis, figura Immac. Concept., 98.

ULPIANUS, circa legis obligationem, 92.

UNIO quam facit maternitas divina ad Deum, est maior unione gratiae, 64; 65; reductive pertinet ad unionem hypostaticam, 66.

UNIVERSITAS Parisiensis, circa Immac. Concept., 117.

URBANUS VIII, fidei professionem circa divinam maternitatem praescribit, 54.

URNA aurea, figura Mariae, 29.

USUS rationis in B. Virgine in utero matris, 161; non fuit miraculum proprie dictum, 164; non fuit continuus, 164.

VALENTINUS haereticus, circa Christi formationem, 46.

VALERIANUS, 326.

VAS aureum, figura Mariae, 28.

VASQUEZ, circa maternitatis divinae dignitatem, 64; Deiparae gratiam, 184; votum virginitatis Mariae, 284;
VATICINIA circa B. V. in Veteri Testamento, 27.
VEGA, circa fomitis carentiam in B. Virgine, 143.
VENANTIUS FORTUNATUS, circa pulchritudinem Mariae, 227.
VERBUM assumpsit corpus mediante anima, 50; per Incarnationem nihil destruxit, 52; quid divina maternitas ei contulerit, 78.
VESTALES, virginitatem non vovebant, 281.
VIGILANTIUS negavit sanctos pro nobis orare, 390; contra reliquias, 454.
VINCENTIUS FERRERIUS, S., eius devotio in Immac. Concept., 119.
VINCENTIUS LIRINENSIS, S., circa dogmatis evolutionem, 440.
VIRES corporis homini non subiacent. 427.
VIRGA, aaronica, figura Mariae, 28; florescens S. Ioseph, 343.
VIRGINES cavere debent ne infamentur, 335.
VIRGINITAS, in quonam consistat, 259; Mariae, 261, sqq.
VIRTUS, naturalis, indiget determinata materia ad operandum, 48; moralis, debilitat vim fomitis, 142; infusa, quid sit, 189; in B. Virgine, 189; in gradu heroïco, 189; acquisita, quid sit, 197.
VISIO beatifica, 66; hominem impeccabilem reddit, 152; in Deipara, 215.
VOCES a Patribus usurpatae ad designandam Immac. Concept., 105.
VOLUNTAS ut natura, et ut ratio, 409.
VOTUM virginitatis a Maria emissum, 276; 300; eius excellentia, 277; solemne, quomodo differat a simplici, 283; solemnitatem habet ab institutione Ecclesiae, 325; simplex, impedit matrimonium, 325.

WICLEFFUS, eius error circa matrimonium, 290; circa orationem, 402.

CHALON-S-SAONE. — IMP. FRANÇAISE ET ORIENTALE E. BERTRAND

105

3 5282 00088 3028

DATE DUE

BT601
L4x

STACKS BT601.L4x
Lepicier, Alexis Henri Marie,
Tractatus de beatissima virgine Maria, m
3 5282 00088 3028